Mircea NEDELCIU * Adriana BABEȚI * Mircea MIHĂIEȘ

FEMEIA ÎN ROȘU

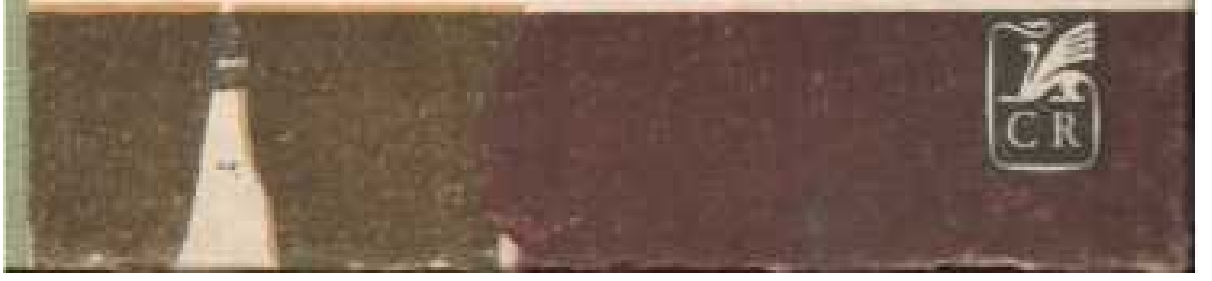

MIRCEA NEDELCIU
ADRIANA BABEŢI MIRCEA MIHĂIEŞ

FEMEIA ÎN ROŞU

roman retro
(versiune)

CARTEA ROMÂNEASCĂ

„La început se deschid ochii, urechile şi se închide gura. Cu alte cuvinte, ascultă, priveşte şi taci! Asta e tot ce ţi se cere, aprecieri în legătură cu starea generală a locului. în casă sau afară într-o pădure sau în cîmp deschis, pe malul unei ape, lîngă un puţ etc. Vei cerceta dacă a tunat, dacă a fulgerat, pentru a putea aprecia distanţa de la care poate vedea şi auzi cineva. Poate că în momentul în care a fulgerat, martorul a văzut pe criminal fugind. O schiţă topografică a locului n-ar fi inutilă, dacă eşti un desenator, şi chiar dacă nu eşti. Cînd vei fi chemat la juraţi să faci o depoziţie orală, domnii avocaţi îţi pot pune o mulţime de întrebări. ***Trebuie să nu te contrazici, pentru a nu da ocaziune acestor domni de a stabili alibiuri de contrazicere.*** Trebuie să observi, ■cu mare atenţie, şi starea uşilor şi a ferestrelor. Pentru că dacă vei găsi un geam spart şi ţi se va spune că «a murit prin oxid de carbon», vei zice că nu se poate. Vei ţine socoteală şi de modul în care locul este iluminat. Dacă nu cumva lumina unui felinar din stradă sau a, lunii erau suficiente pentru ca să nu mai fie nevoie să se aprindă lumina şi la locul faptei. Apoi, toate obiectele dimprejur trebuie examinate cu atenţie, starea lor, distanţa pînă la ele, dacă sînt intacte sau stricate şi în ce fel sînt stricate. Vei nota fiecare pată sau urmă,'de' sînge sau de alte materii organice şi, de asemenea, dacă urmele sînt sub formă de stropitori, ţîş-nituri sau impresiuni. Hainele vor fi examinate cu multă atenţie: dacă sînt noi sau vechi, încheiate sau descheiate, dacă lipsesc nasturi, dacă sînt pătate şi cu ce substanţe.. Vei cerceta conţinutul buzunarelor, locul rupturilor şi raportul ce poate exista între ruptura de pe haină şi leziunile de pe trup. Abia apoi se trece la examinarea atentă a corpului. Aspectul general, situaţia şi poziţia, integritatea sau mutilarea, absenţa sau prezenţa rigidităţii, semnele de putrefacţie, de viplenţă şi aşa mai departe. Vei nota dacă e întins pe spate, pe laturi sau-pe faţă şi, după aceea, vei studia petele livide şi vei înţelege dacă a fost mutat sau nu respectivul corp, pentru că lividităţile ocupă totdeauna părţile declive. Acest examen al corpului se va face într-o anumită ordine, sistematic, începînd cu capul, faţă, ochii, gură, toracele, organele genitale etc. Poziţiunea joacă un mare rol în căutarea semnelor de violenţă. O rană făcută cu un stilet sub mamela unei femei poate să nu fie observată la prima vedere şiJ uneori, dificultăţile cresc şi datorită relei intenţii a unor persoane, dintre rude, mai ales, care vor să ascundă' adevărata cauză a morţii.

După ce tot faci acest îndelung examen, treci la constatarea morţii. Dacă este reală, de cît timp datează şi dacă este sau nu violentă. Tot ce nu e moarte naturală, vreau să spun, cea subită- şi cele violente, se supun unui examen medico- legal complet — ***autopsia.*** Dar înainte de a începe,acest examen foarte complex şi nu tocmai simplu, trebuie să te gîndeşti la anumite precauţiuni şi reguli ce nu pot fi încălcate decît cu mari riscuri pentru medic. Să nu ai răni pe mînă, pentru că dacă individul a murit, de o -boală

contagioasă există posibilitatea îmbolnăvirii tale. ***Lar nici■ şă lucrezi cu mănuşi nu e bine, pentru bă atunci adevărul pe care îl cauţi cu ocazia autopsiei ¡.oale să se oprească în cauciucul lor.*** Şi în plus, poţi căpăta o rană în timpul expertizei şi să nu-ţi dai seama de ea-din cauza mănuşii., decît după ce ai stat două ore cu mina io cadmiu A le-ai contaminat.. E inutil să mai adaug că nu trebuie să lucrezi cu hainele de toata ziua, că trebuie să fii îmbrăcat în haine speciale şi foarte curate. Pentru că, dacă autopsia, prin felul ei, e operaţia cea mai murdară din cita există, nu trebuie ca prin îmbrăcămintea tă să o faci şi mai urită. ***Să fii îmbrăcat***, ***cu această ocazie,mai curat decîTorictndi'în viaţa ta, nu atît pentru a arăta contrastul dintre hidoşenia morţii şi curăţenia spiritului care o ccrceteâză, cît pentru că autopsia e căutare de adevăr***, ***iar adevărul trebuie primit în haine sărbătoreşti! Trebuie să***

lucrezi la lamina zilei şi, numai în cazuri excepţionale, sub altă lumină. Luarea notelor în timpul operaţiei este de mare importanţă. Unele lucruri pe care le' vezi în acel moment le poţi uita, iar adevărul depinde adesea de fiecare dintre aceste amănunte. Aşadar, e recomandalul ca în timp ce unul dintre voi lucrează direct asupra obiectului cercetării, *. celălalt medic sau o a treia persoană, poate să fie şi magistratul, să noteze tot ceea ce îi dictaţi. Cel care scrie poate, dacă este cît de cît priceput, să observe el lucruri şi relaţii pe care tu, în timp ce eşti cufundat în operaţie, să nu le. observi, deşi sînt evidente. -*

înlăturaţi, pe cît posibil, spectatorii inutili din jurul operaţiei, mai ales dacă aceştia sînt membri ai familiei: zgomotele produse de ferestruire sau de loviturile de ciocan, foarte necesare, produc o impresie mită acestora. Ei vor afla numai la şfirşit rezultatul căutării voastre şi, dacă acesta e adevărul, voi nu mai' sinteţi. responsabili de faptul că impresia lor e bună sau rea. Totul e să nu te apuci de o autopsie fără o bună cunoaştere a anatomiei; ***trebuie să ştii în fiecare moment unde să lai şi de ce. Şi să ai la îndcmînă cele mai bune instrumente de lUcru, să nu eziţi în a folosi vreunul, dacă el .îţi poate dezvălui adevărul.*** O autopsie rău făcută nu se mai poate îndrepta niciodată. Iar între autopsie şi operaţia chirurgicală pe viu nu trebuie făcute diferenţieri. E drept, operaţia poate salva viaţa unui individ, dar autopsia, prin faptul că aduce la lumină adevărul, este utilă tuturor indivizilor, deci speciei. După toate acestea poţi să începi.

Cînd se ştie unde se află leziunea care a produs moartea, atunci începem de acolo. Cînd nu se ştie, începem cu capul. Dar, de vreme ce orice autopsie trebuie să fie' completă, e recomandabil să se înceapă totdeauna cu capul. Deschiderea lui e foarte grea şi această muncă poate fi făcută mai uşor la început cînd sîntem odihniţi. ***în general, individualitatea cazului trebuie să hotărască metoda de examinare.*** Poate,***ţin cazul ei,*** ar fi fost nimerit să se înceapă cu inima, să se vadă întîi ce se află acolo, flăcări, sloiuri de gheaţă sau nimic. Dar nu, mai bine să păstrăm regulile. ***Mergeţi numai pe drum, nu vă abateţi!■-***

ITER SPEC ! HORUM

(stricto SWISH)

Pot să o numească oricum, dar nu o plecare veselă. îi vor găsi, la scurtă vreme, şi un nume: ***Iter criminis*** (pe cai e l vor reitera, ba chiar schimba, la nevoie). Un drum spre Mid? West. De fapt, spre vestul apropiat.

La Lunga! La Lunga!

De-a latul Pustei, de-a lungul istoriei. în toate sensurile, în lung şi-n lat. Spre graniţă. în deplină legalitate. Cu acte în regulă.

„NESECRET

Tovarăşului Mircea N'edelciu' — scriitor, Bucureşti, str, Dionisie Lupu, nr. 65, et. III, ap. 18, sectorul 1,

Vă informăm că la-cererea dumneavoastră CR775 din 29.07.1986 vi se aprobă accesul în zona de frontieră Comicsul Mare,-sat lunga, în perioada 05.08 — 10,09.1986“

Ceilalţi doi au şi ei acte în regulă. Fiecare cile o „carte de ziarist“. EA este personajul A. (din volumul.lui C.U.,, ***Imediata noastră apropiere)*** şi, în acelaşi timp, personajul A. din propria ei carte (încă neîncredinţată tiparului) despre Roland Usrthes. ET. (soldat neinstruit, inapt serviciu militar pe timp de pace, apt necombatant pe timp de război) este autorul' studiului 7 ***h-; Bemonology of Fauikn-'r***, publicat în „.New Literary liistory“, The John Hopkir.s University Press.

Nu poate fi vorba, cum s-a mai spus deja (sau poate se va scrie mai încolo), de o desprindere definitivă. Oricum, e o plecare necesară, o atingere cu lumea din care vin şi spre care se îndreaptă. Nu se gîndesc deocamdată la nimic, nu-şi

pun întrebări. Nu melancolizează. Nu ironizează. Nu se interiorizează. Nu se exteriorizează.

Cumpără trei bilete el.I. Urcă în Cursa de persoane nr. 26(13 (Timişoora-Nerău via Periam). Plecarea — 8,01. Nu ştiu în ce cursă sînt atraşi. Pe biletele lor scrie clar via Biled. Dar ei nu văd. Nu-şi închipuie. Nu au răbdare pînă la 8,20. Pînă la trenul pers. 2683. Urcă deci neştiutori în prima cursă. Şterg banchetele cu bucăţi de ziar. Le e somn, foame şi sete. Nu pot aţipi, nu mănîncă, nu beau. în curînd plătesc şefului de tren — fără să' opună prea mare rezistenţă — amenda. 35 lei/pers. Trenul. îşi continuă drumul spre graniţă. Ei sînf zdruncinaţi, cu mici întreruperi. Atunci, unul bea apă. Ceilalţi doi mănîncă două felii de pline cu marga- “rină, salam şi ardei. Nu discută nimic. Tac. Poate se gîndesc la ceva. Dar cine să mai ştie acum la ce se gîndesc cei trei în cursa nr. 2663?

în chiar momentul cînd bate la maşină rîndurile de mai sus, A. se gîndeşte că ar fi bine să-i întrebe pe ceilalţi doi la- ce se gîndeau atunci. Sau, şi mai eficient, să-i pună să scrie la ce se gîndeau. Dacă îşi aduc aminte că nu se gîndeau la nimic, să inventeze! Dar nu aiurea! Să nu bată. cîmpii în fabulări inutile! Să trateze la obiect! Ceva oare să dea bine în compoziţie, să lege planuri, sa pună în abis, să enerveze cititorul, să-facă deliciile, criticii de întîmpinare — şi ea, critica (nu-i aşa?)', tot un fel de frontieră, eu vameşii, grănicerii şi traficanţii ei.

Onest, ***Emunu*** comunică lapidar că, „pe bune“, nu se gîndea la nimic. Chiar scrie acest lucru, iar A. il transcrie după cum urmează: „Nu m-am gîndil la nimic." ***Emdoi*** răs-

punde prompt comenzii şi îi predă lui A. raport
„Gîndi al la :tul acela ! pe ren în care stabilită
prin ti ratate şi convenţii se aliz eează, o simţi
în aer de la mare distanţă. Mi-am om întit cel 'a ocazii
pe cai •e'le-am ivut pîn: m de a ti •ace •entieră
le-am enumera .Borş (cînd ' mi- n otat în ultimul.
'cuvîn . 3 auzii întîrr iplător Jna into de din ţară
— «lis tă»), apo i cea dintre r ;ria şi iugo — i’-am
uitat : numele • înainte de Zâgrfl), lila Opi ţarvisio,
Hegye shalom între Austi da şi Un rana, ici, pe Leit ha,
Curtici . Apoi la acele ciudate zone de graniţă dintre sala de

aşteptare şi pista de decolare a unui avion, la Otopeni şi la Domodedovo (Moscova), deci în interiorul ţării, şi rai la marginea ei. îmi închipui diverse reacţii ale miliţianului din C'omloş şi ale soldaţilor care-şi fac datoria la pichetul din Lunga, hîrtia de la Comandamentul grănicerilor, care certifică scopul „profesional“ al deplasării mele în zonă, mai puţin obişnuită pentru ei — probabil — nu cumva le va trezi suspiciuni? Nu vor crede că şi eu sînt unul dintre tenacii şi ingenioşii „frontierişti” care mai ţintesc şi azi America şi nu vor să meargă pe drumul legal? Cam atît, în tren.“ După ce ii copiază pe cei doi, A. îşi dă seama că în cursa de persoane — aşa cum bănuia — cel mai mult s-a gîndit ea. Dar îi e greu să-şi transcrie avalanşa de trăiri. încearcă, pentru început, o descriere a peisajului, deşi e clar că nu se gînâea atunci la ce va trebui să scrie că vede pe geam. în ciuda sforţărilor memoriei, nu îşi aduce aminte decît de-un lan cultivat cu gălbenelele pentru export. ***Calendula officinalis.*** -r,Drogul se bucură de proprietăţi: emenagoge, anti- sposmodice, depurative, sudorifice, tonice', topice, vulnerare, anticica trizante, stimulente“ ***(pentru Anglia şi America*** — informaţie autorizată: ing. agronom llelmutb S., vecin de compartiment).

'v Pentru că nu are încotro şi trebuie, totuşi, să scrie şi ea ceva, îşi aminteşte de doamna Cora, ale cărei ***Scrisori bănăţene*** se află inlr-una din sacoşe, dar nu le-a putut citi în tren din cauza zdruncinăturilor şi a gindurilbr năvalnice. Le răsfoieşte acum. De altfel, poate chiar s-a gîndit o clipă (acum e de-a dreptul sigură; da, s-a gîndit!) la această femeie care descoperă Banatul precum Columbus America. ***Ea călătoreşte în Banat aşa cum ar călători în America***, ***aşa cum ar căuta FJdorado-ul. Aşa cum ar descoperi***, ***în această călătorie***, ***o civilizaţie feerică gata, în orice moment, a adăposti fapte care pot hrăni cele mai fastuoase dintre legende... În Banat***. ***Cora Irindtt găseşte o ţară de ba-m.*** Aceste rinduri culese cu Cursive sînt însă ale lui C.U. Dar ea cum să scrie? Aşa! Ga doamna Cora: „Mi-s ochii obosiţi, mi-e sufletul copleşit de emoţii.“ Sînt rînduri compuse (în frumoase scrisori de dragoste eu destinaţia Bucureşti) lîngă graniţa de vest a ţării, cu o nelinişte înfiorată. Chiar aşa scrie delicata doamnă, pi[1] drumul .... parcă fără sfîrşit - • toropitor, prâfos, spre Lunga, fi « teamă de primejdia închipuirii' unui graniţe adevărate (deşi a trecut, probabil, nenumărate altele). .Simte totuşi o exaltare ciudată, sporită de soarele amiezii de vară. Vede, în adevăr, paradisul. Lase bogate, cu pridvoare şi curţi largi, livezi şi lanuri îmbelşugate, cirezi de vite, turme de porci, gîşte, multe gîşte grase. Ca şi vitele, ca şi porcii. Oameni primitori o gos1f.se. Atunci ea începe să scrie, cu neascunsă plăcere, în grai. Povesteşte cum paorii ii pun pe masă o măsăriţă d-ale albe, un ţănier cu cucuruz, admiră ştăfiru fetelor de măritat, ponevile, soirile de teracotă cît. cetatea, soarbe, o dată cu şvarţui, farmecul eăsinei, unde adună în jurul ei „intelijenţa“ (un profesor, un doctor tinăr, un Unor notar, un al doilea notar). Lasă o amintire de neşters şi junilor paori, feciori frumoşi,

veseli, puşi pe şotii.'în semn de admiraţie' şi omagiu, ei ii comunică strigături specifice zonei, pe care — fără urmă de pudoare,[1] semn şi acesta a ceva (numit îri epocă „emancipatiunea femeii") —- ea. le transcrie: „Lelea-i albă ca şi caşd'/ Dar am prins-o cu nă- naşu“. Sau: „Lelea-i albă peste tot/ Dar e-o pricină de-un loc“. Sau: „Lelea-i albă şi-i duc doru/ Şi-aş plăci să-i văd izvorji.“ Umblă 'sat după sat prin-Timiş Torontal, cu trenul, în brişcă, pe jos, în cocie. Oricum, tot timpul prin praf, prin soare buimăcitor. îşi pierde părăzolu. dar continuă să înainteze spre Gomloş şi Lunga, cu un singur ţel: să trăiască ***starea de graniţă.*** Dar mai ales s-o vadă.

Seara, trece prin parc, pe lîngă faimosul castel al contelui Naeu. Nu are caturi, balcoane, portaluri, firişoare romantice. O clasică, demnă" simplitate,- care nu sparie pe nimeni. O tainâ totuşi pluteşte deasupra. în gară se mişcă umbre. Parcă s-a. mai răcorit. Se pregăteşte de plecare şi încheie scrisoarea din august 1922 exact qum le-ar plăcea să înceapă, acest ***Iter spcetrorurn:*** „Privesc lacom pe linia fatidică cei zicem graniţă, de unde grănicerii noştri se salută cu patrula gîrbească şi lacul cu pădurea de la douăzeci de paşi din marginea satului e o lume de primejdii spre care roieşte mira' culesul şi toate poveştile, zvon fără formă.“

Pentru cei trei nu se întrevede deocamdată nici o(lume de primejdii, nici o lăcomie a senzaţionalului. Coboară deja obosiţi din tren. O dată cu ei revine în Comloşul de baştină o tînără familie.

Mama tata şi copila. Blonzi, proaspăt bronzaţi la Cap Aurora. Al treilea dintre ei, deci copilul Ciprian, cîntă (în timp ce coboară) ***„maia Icpa, mala lepa“.*** Al doilea, deci tatăl, rîde mîndru şi-l ia în braţe. Cu gîndul la Lepa Brena, ***Emunu*** şopteşte: „npma nişta“. ***Emdoi*** întreabă ce-a zis. A- îi explică prompt: nimic. Apoi o iau toţi pe aleea de băgrini.

Cu spirit de prevedere, A. şi-a consultat la plecare ***Atlasul dialectal,*** ea să vadă ce sînt ***băgrinii.*** Sînt „salcîmj“. Pot fi văzuţi pe drumul de la gară, deşi nu lasă nici cea mai mică impresie de alee. Un drum lat şi lung, pietriş mărunt şi praf, lume puţină. Cite un biciclist. Case bine îngrijite. Pancarte de-a lungul drumului. „Deeît multe calităţi ascunse, mai bine una vizibilă!“ Cei trei corei* — o, Muzei, ce n-ar da, pe acest drum, să fie corifei, să înalţe flamura unui nou- stil, să urce sus-pe piscuri, dar nu! — coboară în subsol,, cu picioarele pe pământ. Pietriş mărunt' şi praf. Deja căldură mare. Grijă să nu iasă tot timpul

---

* Tenacii 'juridic. *Coautori (corei).* Doi sau mai mulţi participanţi cu contribuţii de autor Ja săvîrşirea infracţiunii. /.../ Contribuţia coreilor poate fi simultană sau succesivă, esenţial fiind ea actele de executare săvârşite de ei să se înlănţuie în complexul activităţii... Cind toţi coreii au lucrat cu acelaşi fél de vinovăţie, adică toţi cu intenţie sau toţi în culpă, parlicipaţia va fi propriu-zisă.

drumului din spiritul şi litera pancartelor de tablă. Deeît multe calităţi ascunse, mai bine... ■

Din nou case îngrijite, cu şolocaturile trase. „Ca veut dire quoi, ***cholooaUe? !“,*** se. nedumereşte cu vocă tare ***Emdoi.*** în Sud, la Fundulea, deşi mereu în preajma conacului matein eu drapelul ..ţjaune ct veri“ arborat în chiar anii cînd se pe* trece acţiunea romanului pe care se pregătesc să-l scrie, el nu a auzit acest plin de licvide sugestii cuvînt. Oblon, stor, batant, jaluzea, rulou, rolttă, transperant — încearcă ceilalţi doi în zadar să-i traducă această realitate lingvistică, fără Să poată acoperi însă realul. Ei sînt din Ardeal. Au venit

..... colonişti târzii, ai anilor ’50 (A.) şi ’80 ***(Emunu)*** -- în
Banat, ca să-l descopere, întâi de toate ca pe un Eldorado

iubii, al limbajelor (vor învăţa mai tlrziu). L-au cucerit, l-au'col ropit cu tandra lor'ironie. Aşa cum se cucereşte, pe drumul dinspre gară, un simplu cuvînt ***— şolocat.***

înăuntru trebuie să fie răcoare şi întuneric. Pe dinafară, închise ermetic, cu storurile tras.e, cu uşile de.tablă ferecate, casele par mici bastimente neprimitoare. Oameni nu se prea zăresc. Arareori o bătrînă gata să intre în vorbă. Nici livezile bogate, nici frumoasele curţi nu se întrevăd din cauza porţilor şi zidurilor înalte. Ei s-ar opri puţin în gostie la pro- fesoruî'de română, măcar pentru un pahar cu apă rece, pentru monografia comunei şi a revistei „Suflet nou“, pentru o informatic, două, Ar avea un scurt răgaz, o mică oprire, un punct de plecare'spre centru, apói spre margine.

„Profiesoru’ Trăiau îi dus la -Jimbolia eu măşîna, nu-i aeasa.“

li strecoară pe sub poartă un bilet. Dacă vine, să-i aş- ■ lepte.

Dar el nu va- veni nici la prînz, nici după-amiază, nici scara. Deşi nu bănuie încă nimic, cei trei nu descurajează. Sínt ho ţări ţi să înfrânte necunoscutul şi ’ fără; însoţitor.

. „Ei, asta-i acuma, domle, vorba lu’ conu Ianeu, ce-i,-amice, eşti idiot, doar n-o. să ne rătăcim în pustietatea asta fără profesor de română“, ii încurajează ***Ewdoi.*** Întreabă o bătrînă unde e miliţia. Lude e librăria. Unde e cofetăria. Unde e$_x$ primăria.

„Praeolo-s maichii, prin parc. pră supt băgrini.“

A'uifna ştiu. Vad în zare un pilc compact dé salcinii. Aln. Pornesc. Librăria şi cofetăria sínt închise. Primăria şi miliţia sînt deschise. Se îndreaptă spre ultimele două. Străbat un parc. Băgrinii — în floare. Florile s-au scuturat pe jos. „Cum dreacu[1], domle, salcîmi înfloriţi în august! Om fi mai În-nord ca la noi.“ ***Enmnu*** şi A, aprobă. Căldura s-a mai micşorat pe sub frunziş. -E şase. august. Din biserica ortodoxă, se'a ude slujba şi-un cor. Schimbarea la faţă. Ies-din pan-. Trec. pe .lîngă statuia poetului atentator Grozescu. ***Emdoi*** ordonă ruperea rîndurilor. El — la miliţie, pentru prezentat onor., A. — la primărie, să cerceteze terenul, ***Eniiinu*** — pe loc repaus, de strajă în faţa incintei. A-intră în Ir -un fel de curte . interioară. Totul stă să se prăvale. Arcade, bolţi în ruină. Îşi închipuie oe-o fi fost pe vremuri. Un han. Uri conac. Simte în aer o boare romanescă. Melancolizează. Râmine prostită

/

de atîtă căldură şi imaginaţie. Un titlu exaltat ! „Căldură şi imaginaţie!“ De după un colţ ies trei gîşte, două găini, un eîine jigărit. „Ce faci, dragă?“' Nu scrii? Nu te uiţi pe listă? Nu copiezi ceva?“ Ah, da! lată ceva chiar în faţă pe un perete scorojit. ***Tabel.*** Persoanele din Comloşul Mare, Comloşul Mic şi Lunga, cu drept de mic trafic prin punctul vamal I.unga. Zeci de nume. Idei buluc! Copiază (după un cod secret) nume cunoscute. Numele şi numărul casei. Ceva detectivistic. Pe urme. Amuşinînd, amuşinînd. Altă briză romanescă o bintuie. Stă idiotizată cu pixul Peri lei SUPER iiALL U.S.A. în mină. Cel mai mult îi place numele Boran. „Ce faci, dragă? Ai înţepenit acolo, cu tabelu-n ochi?" „Hai, mă, ce naiba. îi deja aproape unşpe şi n-am făcut nimic, n-am scris un rînd. Nu,prindem nici tremi’ de palru douăzeci.“ Se smulge cu greu din faţa tabelului. Se gîndeşte mult la ideea de mic trafic. Cum ar putea ea pune în abis chiar drumul lor, chiar ce fac ei ca să scrie o carte, da’ cumva subtil, să nu se vadă, să să simtă doar în planul de adîncime, la grund. în fond, totul e un fel de mic trafic. O să se intereseze la Direcţia generală a Vămilor ce înseamnă exact termenul. Ce acoperă, cît, descoperă. O să consulte vreun Dicţionar juridic ţdacă s-a gîndit cineva să-l tipărească!). O să încerce mai încolo (unde?) chiai un transfer. O comparaţie. Şi ele, transferul, comparaţia — forme ale traficării, ale transportului. Un drum dus-întors între literatură şi viaţă. între ce vor scrie şi ceea ce trăiesc atunci cînd scriu. De fapt, o cale fără întoarcere.

Emanii stă plictisit, cu vădită lehamite în priviri, de-, strajă, în faţa primăriei. Nu face priză la real, nu gustă încă aceasta expediţie la Comloş. în general, se gîndeşte la America, la cum va scrie zece pagini pe zi despre Dilly boy, la cum va pluti peste mări şi oceane alături de Anne şi de alţii, pînă la New York şi chiar mai departe. Citeşte ziarul „Sportul“ apărut cu o zi înainte la Bucureşti. De fapt (mărturiseşte), abia s-a trezit.

în acelaşi timp, ***Eîndoi*** vorbeşte puţin, dar concentrat cu miliţianul. îi explică cine este şi ce vrea. Mai e.cu nişte indivizi din Timişoara. Să vină cu toţii, să fie trecuţi în registru. „Veniţi, bre, odată!“ strigă agale ***Emdoi.*** Timişorenii intră şi ei la şeful de post. îl recunosc de îndată, după accent. „Aşa-i că sînteţi ardelean?“ „Da, mi-s dă lîngă

m Clu-uj.“ A remarcă, în afara privirilor albastre şi a părului |t' blond, intruziunea unui element dialectal banatic în graiul tinărului plutonier. Comunică observaţia celor doi. ***Emdoi*** nu înţelege. Răspunde ascultător. Numele. Aşa. Prenumele. Aşa. Data şi locul naşterii. Adresa. Numărul de buletin. Apoi răspunde şi A- Numele, aşa, prenumele, aşa. Data naşterii. „Nu mă făcuţi Să greşesc.“ Nu e nici o-greşcală. Printr'-un joc bine chibzuit al astrelor, ***Emdoi*** şi A. sînt născuţi în aceeaşi lună şi zi. „Eeee. sînteţi d’odată:“ Exact. îl înregistrează şi pe ***Emunu*** cu adresă din Arad, nu cu flotantu’ de Timişoara. Promite un telefon urgent la pichetul din Lungă. Face o comandă cu centrala din Jimbolia. în curînd va vorbi cu grănicerii de la Lunga, să-i anunţe că sosesc trei scriitori în zonă. Un fel special de alarmă? Cei trei scriitori sînt puşi să promită că vor fi cuminţi, că nu vor încerca sa treacă graniţa şi nici alte „ghiduşii“ nu vor face. 'Poată lumea rîde! Şeful de post, locţiitorul de şef de post, doi localnici cu micul trafic, un paznic contractual.

Cei trei intră la primărie, li primeşte amabil primarul însuşi- îşi dau seama că e foarte grăbit, că satul e în plină campanie, că Ora e nepotrivită. Nu il reţin mult . îi mulţumesc pentru cele cîteva informaţii. Surse noi. Martori vechi. JBătrini care s-au întors din America. Tatăl unui domn respectabil, de faţă la discuţie, a fost şi el în America.

- - Mai trăieşte ? , ***(Etndoi)***
- Cine? Tata? (Domnul)
- Da. (A.)

—- Nooo. A murit.

- Dar t ind s-a întors, „v-a povestit ceva despre’ America ***(Emdoi)***
- Vă mai aduceţi aminte ce spunea? (A)
- - Ce să-mi aduc aminte, dom’le! Pă dracu-mi aduci Că m-a lăsat cu mama cînd am avut şase săptăittîni şi el tuleo-n America, la mama dracului, şi noi aicea. Şi cînd s-a-ntors acasă era bătrîn şi a venit numa să moară. A şi murit repede. Co să-mi mai povestească?! De povestit ne ardea nouă cînd l-am, văzut?!
- Aha... (A.)

la acest moment al scrierii, se simte imperios nevoia unei mici, dar consistente teoretizări, din simplul motiv ce, analizând pînă aici tot ce s-a povestit, apar, totuşi, cîteva probleme dificile de naratologie. Naralologii americani susţin că întrebarea fundamentală a analizei narative ar fi aceasta: cum , putem rolaţiona ordinea propoziţiilor cu ordinea evenimentelor sugerată de naraţiune? Pe A. întrebarea o plesneşte în moalele capului. Le-o şi spune celorlalţi doi,

franc: NU ŞTIU! Francamente, habar nu are de orientările actuale în poetica americană. Ea se descurcă numai eu orientările actuale în poetica franceză. Iar pe. moment, dacă vor să afle, fostul „Tel Quel“ (care a atins, în fine, infinitul, prin revista cu acelaşi nume) ignoră' naratologia. în scliimb, americanii iau chestiunea foarte în serios şi, la capitolul ***Cadrul 'de bază al naraţiunii***, disting ***succesiunea temporală.*** Cele mai interesante sini exemplele analizate:

a) Ei bine, persoana băuse un pic cam mult
b) şi m-a atacat
e) şi prietena intră
d) şi o opri

sau:

■ 0« 18 Aha, eram la Boy Scoţils pe vremea aia - lb 17 şi făceam 50 de ¿arzi viteză 2c 10 concurs
31 15 iar noi eram la debarcader În poziţie de s/art 4e H şi aşa că făceam 50 de ¿arzi

^

5f 13 eram vreo opt sau nonă, înţelegeţi, cure mergeam., şi. veneam

şi tot aşa, pînă la 17p 2, scheme şi ecuaţii cu două necunoscute, ba chiar cu trei, grafice, seturi de permutări. ceva de computer, de coşmar, din care rezultă în final că naraţiunea ar fi o metodă de fecapitulare a experienţei trecute prin potrivirea succesiunii verbale a propoziţiilor la succesiunea evenimentelor care s-au petrecut efectiv.

Efectiv, lucrurile s-au petrecut aşa. Acest ***iler spectrorum*** (stricto sensu) a început.în 1985 cînd, independent unul de celălalt, cei trei corei au citit un articol de magazin al lui Willy Totok. Titlul: „Un personaj enigmatic“. Subtitlul: „Acum 50 de ani, o tinără din Comloşul Mare l-a denunţat pe faimosul gangster american Dillinger.“

L-au citit şi n-au avut nici- 'o reacţie imediată.' Acel articol se’ numeşte acum ***Sursa 1.*** Apoi, în biroul redacţiei în care lucrează A. şi ***Emarm,*** a apărut ***Sursa 2,*** o rudă îndepărtată a personajului.enigmatic, care susţine că în articol s-au strecurat inexactităţi. Spre a dovedi cele spuse, prezintă cîteva documente: ***Foaia de deces*** a femeii Gumpănaş Ana Persida, casnică, în etate de 55 ani, de confesiune ortodoxă; locul naşterii — Lunga, Jud. Timiş-Torontal; domiciliul din urmă — Timişoara III, P-ţa Mârzescu, 2. Se va nota eventual (e tipărit în formular) cetăţenia străină. În dreptul rubricii nu e trecut nimic. Locul, ziua şi ora decedării: Timişoara, la 20 aprilie 1947, ora.18. încă un act (de la Pompele funebre şi

administraţia cimitirului mixt). Sînt dovedite astfel cheltuielile de Inmormîntare şi locul din cimitir unde e îngropată Aria C. Deci nu aruncată la „cimitirul săracilor“, cum scrie ***Sursa 1,*** ci cu mormînt şi cruce în regulă. încă un act. Ln răspuns la o cerere.

.România. Ministerul Afacerilor Interne Direcţiunea
Serviciului Special petitru Repatriaţii Aliaţi ’
Domniei Sale
Doamnei Persida Cumpănaş
Timişoara, P-ţa Mârzescu nr. 2 003338/27. X 1.1944.

Ca urni a re cererii Dvs. înregistrată de noi la nr. 3338/ 1944, avem onoare să vă aducem la cunoştinţă că nu vă puteţi repatria în Statele Unite ale Americii potrivit art. 5, al. 2 din Convenţia de Armistiţiu, întru cît nu vă puteţi încadra în'categoriile acelora prevăzuţi în Convenţie, adică’: a) aduşi cu sila în România: b) refugiaţi sau c) acei care se găseau la declararea războiului în România şi au fost internaţi.

Colonel magistrat Secretar:
Hagi Stoica ' C. Iacob“

Cîteva fotografii cu o femeie frumoasă. O frumuseţe a anilor ’30. Cîteva poveşti. Aer de mister. Imaginaţie infier-bîntată. Senzaţionalul plutind pretutindeni. Toate o fac pe A. să ia legătura eu ***Emunu*** şi ***Emdoi*** şi să le propună colaborarea la cartea de faţă. Pentru că nu toţi trei locuiesc în acelaşi oraş, a mai trecut o vreme pînă ce acţiunea s-a urnit în sfîrşit. Oricum, pînă la întrevedere — o singură temă de

• meditaţi.; (teoretica): senzaţionalul. Scriu toţi trei ide fapt,- mai mult. *Hm unu* şi *Hiudoi).|>.a* un fel de „temă pentru acasă'"' cîte un eseu despre senzaţional. Cad de acord (telefonic) asupra Uliului: „Nuda oogilatio“. Adică ..simplă cugetare“. Un termen juridic, cît uşi de puţin simplu: „expresie care denumeşte simpla intenţie a infractorului de a săvîrşi o faptă penală“. Aha. Deci vor comite *un fel de* infracţiune. Ceva „infraetus". Mda. De neînfrlnl. l)e nefrînt. Neabătut. Ca un drum. O urmă. O metaforă a urmei scrise. Freiajul. „... un dram trasat, ce deschide o cale şi presupune o.anumită rezistenţă şi chiar violenţă în faţa *efracţiei.* Calea e ruptă sparta, *fracta,* freiată“. Aşa da! Ceva la altitudine, care să deschidă tocmai acel traseu (al memoriei, se înţelege), să forţeze încuie) oarea întrebare despre senzaţional. Căci vor a experimenta chiar asta: un roman (despre) senzaţional, îşi trimit (prin poştă) .truditele încercări. *Emdoi o* ia mai direct. pieptiş, ca un» proza tor: „A existat într-adevăr o femeie născută în Corn Insul Muie (sat Lunga), la sfirşitul secolului trecut şi emigrată în America înainte de primul război mondial. în Chim«., ui prohibiţiei şi al jazz ului. ai lui Ar Capo ne şi o 1 primarului Thomp.su». adică între anii 1920 - 1034, a fost ameshîT-alâ în numeroase afaceri, dar gloria ei — probabil nedorilâ — ia naştere din rolul ingrat şi important pe eu, 1 joacă m seara /.le. de 22 iulie 1934 cliul. în faţa cinematografului *liiifgraph* dm Chicago, este ucis de, poliţie, John Dilliuger, «inamicul public nr. l » al Americii acelor vremuri. ()i,lira t a a pui să se întoarcă în România şi să trăiască ascunsă, eroina noastră moare în -aprilie 1947 la Timişoara, în condiţii suspecte. Toate aceste fapte sînt reale,

vremii şi. probabil de mărturiile unor persoane- care au cur.os- •cul.-o- pe «femeia în roşu». Pentru romanul nostru, însă. faptele «numerale mai sus nu au m" măcar rolul unui pretext. Tot ce va urma im este nici fals, şi nici adevărat, aşa cum, în romane, nu veţi intîlni deeit informaţii care sînt, în acelaşi timp. şi false, şi adevărate. «Senzaţionalul», care este adevăratul obiect al experimentului nostru, se naşte • pare-se - atît din prea marea apropiere de evenimente neobişnuite, cît şi .lin îndepărtarea (în timp sau spaţiu) de mtîmplări comune. /../ Ei bine, din acest joc el distanţelor, din firescul sau nefirescul unor evenimente percepute prin efcrane mipro-

iar, adevărul lor este, atestat de documente, de presa

firii, apare senzaţionalul. Aţi observai probabil că, imediat ce este tulburată ceaţa păstoasă a plictiselii cotidiene do o întâmplare mai-puţin obişnuită, apar şi «martorii oculari», cei care spun cu voce tare «eu am fost acolo, am văzut eu cum s-a intimplat», ca şi cum această întâmplătoare atingere cu «senzaţionalul » le-ar da dreptul la o nemăsurată mândrie. Se bat cu pumnul în piept, se înfumurează, ba chiar unii, mai perverşi, o fac şi pe modeştii, povestind „total“ pe un ton normal, dar fiind şi foarte mulţumiţi în sinea lor că lumea îi asculta ou gura căscată. De obicei, moartea accidentală profoacă astfel de reacţii, iar crima deţine un loc foarte bun în top. Oare sensul «mîndriei» acesteia nu trebuie căutat în propoziţia: «şi eu. om fost acolo, dar altcineva a murit în locul meu!»? Nu cumva «mîndria» martorului la senzaţional provine din “gândul ascuns că moartea a. fost păcălită?“ Bun! Pentru început, merge. Se va rescrie, evident, ***după- Emunu*** scrie şi el. „Se încearcă“ în senzaţional cu un text pe care - mărturiseşte — l-ar vrea foarte intelectual, O ia, ca un critic ce e, nu pieptiş, ci pieziş:-„Senzaţionalul, adevăratul senzaţional, proliferează' întotdeauna monstruos, asemenea unei bombe cu explozie întârziată. El ia naştere din ***aproape nimicul***, din dîra insesizabilă, din abuzul dorinţei de raportare la o certitudine. O certitudine adeseori...-, inexistentă,' creaţă pe măsură ce vicioşii ei martori ii garantează o identitate. Senzaţionalul-e unda de şoc a unei aspiraţii pe care doar tu, ca martor adevărat sau închipuit, te crezi în stare. s-o materializezi. Nu numai pentru tine, pentru cel care, oricum, lucrurile sînt limpezi, ci pentru altul. Pentru cel absent, pentru cel care trebuie, cu orice mijloace, convins. El, al treilea personaj al acestui triunghi, în care eu, povestitorul, şi lu, faptul senzaţional, formăm o linie fixă, o linie fermă. l- iveşte, senzaţionalul e proiecţia unei dorinţe nu întotdeauna inocente. El instaurează o relaţie de dependenţă, dacă nu una de subjugare totală. Producătorul de senzaţional, o specie care, în literatură, nu beneficiază de un statut clar şi nici de o ideologie convingătoare, e mult mai activ în ceea ce am obişnuit a numi ***realitate*** /„./ Producătorul de senzaţional este ***mediatorul***, dacă nu chiar misionarul dorinţei secrete de a convinge; aprobatul inconştient care sp descrie pe sine (ca mentalitate, imaginaţie, dorinţă), cîrid deasupra

liniei Care-l leagă şi de subiect (senzaţionalul-), şi de obiect (ascultătorul, cititorul), cînd dedesubtul ei. Două faze corespunzătoare amplitudinii minime şi maxime a imaginarului. Legarea acestuia de senzaţional, o racordare în urma căreia amplificatorul dé senzaţional devine parte a

acestui scenariu, pe cît de greu ereditabil pe atît de rezistent la încercările de dezintegrare, ii conferă o identitate pe care altfel n-o avea deloc. «Dorinţa triunghiulară» (R. Girard, ***Minciună romantică şi adevăr romanesc.)*** care produce şi, în acelaşi timp, desface legătura, creşte în fiecare din cazurile imaginabile -—vertiginos. Gu cît rezistenţa obiectului esté mai mare, cu atît mediatorul va furniza mai multe (şi din ce în ce mai puţin credibile) argument e. Însă tehnica producătorului de senzaţional nu este logica. Nu ordinea şi nu înălţimea argumentării îl interesează, ci aglomerarea de dovezi. Contradicţiile, coincidenţele, aberaţiile sociale, naţionale, geografice, politice formează pasta acestui conglomerat pe care-l însoţeşte dorinţa de a convinge, de a depune mărturie asupra unei întimplări al cărei drept de proprietate absolută il deţine.“

Bună şi asta! Oricum, se.va rescrie. Tot ***după.*** Cele două texte s-ar putea contopi, la o adică, într-o adevărată prefaţă. Da, da: ***Nuda cogitalio.*** E de acord şi A. cu idèea. Dm nu prea poate aşterne în scris, coerent, tot ce a fişat cu zel, dînd tîrcoale senzaţionalului: teorii ale receptării, ale percepţiei, ceva aiuritor, de la pragmatică la psihanaliză, trccînd prin povestea cu mentalităţile. Şi tot degeaba. E strivită de vigoarea eseistică a celor doi. încearcă să încredinţeze maşinii de scris o etimologie. Leagă senzaţionalul de Senzaţie. Iar pe această cale dreaptă, spre origini, ajunge drept la ***sens.*** Soçsum. Care-i mijit mai mult decît.s-ar fi putut crede: simţire, sensibilitate, ,simţ, conştiinţă, sentiment, fel de â gîndi, pricepere, inteligenţă, idee, sens (înţeles), propoziţie, frază. Şi tot aşa, înaintînd pe firul verbului ***sentio,*** ajunge la ***consens***, dar şi ***disensiune.*** Iar în finul — senzaţia senzaţiilor! — însăşi ***sentinţa.*** Ca o sentenţă.“ Hotărîre prin care instanţa de judecată soluţionează o cauză în primă instanţă ori prin care dezinvesteşte fără a soluţiona cauza.“ Care instanţă? Care dezinvestire? Ce soluţie şi cauză? Nimeni nu poate şti încă nimic.

Pină să dea un întreit răspuns (la unison), în decembrie *85, ***Emâoi*** soseşte la Timişoara. Vrea să urnească acţiunea. Acţiunea se lasă urnită. încep cercetările. Luările de urme. Interogarea martorilor. E adusă, pentru început, la discuţii în patru ***Sursa 2.*** îşi aminteşte cîteva lucruri (nu lipsite de interes literar) despre existenţa „personajului enigmatic“, pe'•care îl va numi de acum înainte,.—.¿a, de altfel, toate rudele îndepărtate ori cunoscuţii apropiaţi —, nu fără afecţiune, ***tuşa Ana.***

Succesiune temporală;

2

2

1. Tuşa Ana a fost o femeie foarte frumoasă, şi la faţă, şi la corp.
2. Ea s-a născut la Comloş, s-a măritat cu unu’ Ciolac şi au plecat înainte de .1914 în America.
3. Acolo, înţelegeţi ce vreau să spun, după ce a rămas văduvă, a fost foarte solicitată.
4. Deşi a fost şi tătine-su în America, el nu s-a descurcat şi s-a întors acasă. Tuşa, în schimb, a reuşit singură singurică să-facă aşa avere,
5. că a ajuns cea mai bogată femeie' românca din America, căci
6. cînd a fost în vizită în America, regina Maria la unul din hotelurile lu’ tuşa a tras, fiindcă

7- tuşa Ana a deschis la Chicago, pe cînd avea numai 35 de ani, un mare hotel cu cafebâr, restaurant şi, cum să zic acuma, bordel. Totuşi

8., chiar singură nu putea răzbi, aşa că
9. miîlt a ajutat-o banditul Dillinger.
10. Apăăăăi, cîte n-aş putea povestirii despre Dillinger ăsta! Cîte mi-o-povestit tuşa cînd eram copil! căci eram un copil cînd.a venit ea la.Timişoara, aveam douăzeci şi ceva de ani (mirare a lui ***F.mdqi*** care nu ştie că în Banat copil — burlac), lucram în comerţul de textile şi ea povestea cum se înţîlnea cu Dillinger prin parole, el fiind tot timpul mascat. Asta, zicea tuşa, îi plăcea lui cel mai mult: să se mascheze în permanenţă. Un ţircusant! Cînd era preot, cînd cerşetor, cînd infirm, cînd general, cînd bandit. Nici ea, care trăia, cum să zic, cu el, nu-l putea recunoaşte decît din parole, deşi trăiau bine, fiindcă ***el*** o ajuta, ***el*** o subvenţiona. Unde să se descurce o femeie singură În America chiar în halul acela! Întrucît mai era o localitate Ungă Chicago, Doben, sigur Doben îi spunea, unde tuşa iar avea un restaurant, hotel şi cafebar, unde vindea băutură adusă cu două oairfioane de la Chicago şi invers, deşi nu era voie. Nu ştiu dacă ştiţi, atunci în America a fost prohibiţie, dar toate, şi hotelurile, şi camioanele erau pe numele ei. Aşa a ajuns ea cea mai bogată românca din America, incit chiar şi regina Maria a stat la ea, fără să ştie că tocma’ atunci banditul Dillinger furase un copil. Era copilul unui preşedinte de stat. Nu. Al unui guvernator. A oprit maşina guvernatorului şi a furat copilul. A cerut ’200.000 de dolari depuşi într-o casetă în holul viltei guvernatorului şi atunci o să-i aducă înapoi copilul. Cum ar fi mîine zi, guvernatorul a avut, o mare serbare, cu mulţi invitaţi, deşi era necăjit. Cine credeţi că apare deodată între invitaţi mascat în general? Di- linger! Stă de vorbă cu ăilanţi generali, cu doamnele, cu domnii, cu guvernatoru’, îl întreabă

de ce-i necăjit, face bancuri pe socoteala banditului Dillingey, bea o şampanie, se strecoară În hol, ia cutia cu 200.000 de dolari şi pleacă. Ştiţi cum spun bănăţenii la un aşa om? Becher! Un becher cred că a fost şi Dillinger, iar în vremea asta, copilu'' era ascuns în munţi, într-o casă mare a lui Dillinger. Ceva lux, cu cinci camere şi aer condiţionat. Era o casă ***în*** munte, repet, în munte, săpată în piatră şi se deschidea •numai cînd Dillinger sau cine trebuie apăsa pe un buton şi se ■ dădea deoparte un bloc masiv de granit. Acolo era copilu'. Cînd a luat banii, l-a eliberat şi pe copil, fiindcă era un om de euvînt. Dar să nu uit de tuşa. Ea a devenit, la un moment dat, amanta chestorului din Chicago, care voia să se căsătorească cu ea, pentru avere. Aşa i-a şi spus. Că o ia de nevastă dacă trece pe numele lui jumătate din avere. Ea nu a vrut. Avea doar un copil, pe Ştiv a Iu' Ciolac. Cum să treacă averea pe alt bărbat! Vezi numai că chestorul nu ştia de unde provine averea. Bănuia doar ceva şi 'cînd a văzut că ea nu trece jumătate din. bani pe numele lui, a denunţat-o. Atunci a fost, tuşa arestată şi condamnată la 14 luni închisoare, plus confiscarea întregii averi. Ea a vrut să lase ceva după ea pentru copil. Să salveze averea cu gloduri

nobile. Şi atunci il vinde p> Diiiinger. Cere neeonfîsearea averii, plus un avion, acte false, banii şi bijuteriile pentru plecarea din America. Poliţia este de acord. Tuşa mai păstra în tot acest timp legături slrjnse cu Dillinger, piuă în clipa trădării. Convine cu el la o intilnire pentru un film. El acceptă. Sejntilnese şi se duc la film, nu mai ştiu ce juca, dar consemnul era clar. Cînd ies dinăuntru, bărbatul care va fi la braţul său e Dillinger. Poliţia poate fi şi mai sigură ca să tragă, în momentul cînd ea va arunca pe jos o batistă şi se va apleca să o ridice. Chestiunea cu femeia- în roşu, în rochie roşie e o poveste! Semnaltd era ca ea sa se aplece după batistă. A făcut acest semn pe treptele cinematografului, chiar în faţa amantului său, chestorul, care se îndrepta spre ei. Chestorul a ridicat pistolul către Dillinger. Dillinger l-a lovit peste mînă. Atunci a fost ciuruit aşa de tare că nici creierul nu i l-au putut scoate pentru analize. Căci toată zona a fost evacuată şi era plin de poliţişti ascunşi în jur. Dillinger zăcea insingerat la pămîn't. Tuşa a fost dusă de poliţie, apoi eliberată şi imediat a plecat din America.

11. Un an a circulat prin lume să i se piardă urma, eu paşâporte false. Dumnezeu ştie pe unde n-a umblat, piuă «jind,

12. în ’35 său ’36 intră în ţară, pe la Constanţa şi îi apare poza în „Realitatea ilustrată“, pe care am văzut o şi eu, cu tuşa pe prima pagină, purtînd o mască de catifea. Putea fi ea, putea să nu fie. Dar ea a fost, dovadă că

13. la numai o lună după ce vine ea -acasă, e prins un individ trecînd frontiera română în drum spre Polonia, cu o sută de mii de dolari asupra sa. Nu. O sută de milioane. Tot în „Realitatea ilustrată“ parcă scria cum el a declarat autorităţilor române că a venit special s-o lichideze pe tuşa, fiind din banda lui Dillinger. Lasă toţi banii la ai noştri şi e eliberat. Atunci m-am gîndifc şi am făcut legătura cu o iutîmplare la Lunga, cu o lună înainte, cînd

14. a murit mama vitregă a lu’ tuşa şi eu m am dos
cu tata la mmprmîntare. Eram copil atunci. Am venit de la cimitir acasă, în sat. Stăteam în stradă, în faţa casei, cu tata şi bunicu’, care . -

15. erai* foarte supăraţi pe tuşa, nefiind de acord cu viaţa pe oare o ducea ea, cînd deodată a apărui un domn

taalt, solid. În costum maro, parcă-l văd şi azi, ora maro închis-, dintr o stoiă scuippă, fină, ceva foarte elegant. A întrebat de doamna Sage. De doamna Ana Sage. Era nume falşi Tuşa se ascundea sub acest nume, iar domnul aceia era din America. Vorbea româneşte. Bunicul i a spus, şi azi îmi amintesc, că tuşa e în America şi că n-are ce să caute la Lunga. Atuncea tipul s-a dus. Venise cu ea pînă la Londra şi ştia că trebuie să intre în ţară, da' numai după aceea mi- âm' dat seama ce voia şi cine era, cînd am citit „Realitatea ilustrată".

16. Tuşa, de la Constanta-^ a venit drept la Lunga. A , stat ce-a stat, apoi

17. s-a mutat la Timişora, la o familie pe fosta stradă ***Baader***. A trăit multă vreme cu acel bărbat, G.P., mai tînăr decît ea, funcţionar la Uzina de gaz.

18. apoi s-au mutat pe aleea C.F.R. într-o vilă,

19. apoi în Piaţa Mârzescu, la domnul comisar de por jitie Rusu, iu gazdă

20. unde am fost şi eu de multe ori. Ea avea- bijuterii şi bani. Era foarte bogată. A purtat pistol tot timpul războiului. A avut permis de port-armă tot timpul. Deci autorităţile au t dieta t-o bine şi după 23 August. între bijuterii,'' pe care le-am văzut cu ochii mgi într-o casetă, era un colier de platină cu atîtea briliante, că în '45 sau '46 cînd nu mai avea bani şi l-a oferit Casei regale să-l cumpere, casa regălă nu şi-a putut permite acest lux, atîta era de scump. .Atunci

' 21. ea a trimis colierul cu briliante în America, băiatu lui său, printr-un avocat foarte bogat, originar din Cenad şi plecat în America. El învârtea, cred, afaceri mari, că toată ziua venea în ţară. La Chicago era proprietar peste şapte frizerii, hotel, restaurant. La Timişoara a construit o vilă extraordinară lîngă podul mic de pe Bega, chiar la colţ. A trimis prin ol colierul la Chicago, dar băiatul nu l-a primit niciodată. Cum bani parcă nu mai avea şi bijuteriile nu voia să le vindă,

22. a părăsit-o şi acel bărbat mai tînăr pentru care ea a făcut multe.

23. Eu personal am văzut-o pe tuşa Ana înainte de a muri, cum ar fi într-o vineri seara. Mi-a spus că a doua zi tot seara, sîmbătă, cum fir veni, urma să i facă o vizită cineva din America. 0 ştevardeză sau aşa eeva, cu care tuşa-era de multă vreme în legătură pentru actele de repatriere. Căci am uitat că vă spun,

24. tuşa voia tarş, mult să se întoarcă în America şi umbla mereu după acte. A făcut mai multe demersuri şi persoana asta i-a promis rezolvarea. Ne-am înţeles că luni

între nouă şi zece să vină la mine la prăvălie să-şi cumpere nişte materiale uşoare de'rochii, căci am uitat să vă spuii,

25. era deja aprilie, şi. tuşa voia să-şi facă nişte rochii de mătase, ceva uşorj de primăvară. Am rămas bun înţeleşi, numai că

26. luni dimineaţa, primul telefon l-am primit de. la domnul comisar Rusu, să vin repede că '

27. tuşa Ana e moartă.

28. Cînd am ajuns, erau deja acolo Ghiţă şi un prieten de ăl lui, unu' A.L., care stă aici, pe strada dumneavoastră, într-un subsol. Domnul Rusu a povestit cum a fost. Duminică dimineaţa a observat, că tuşa nu mai iese din camera ei. Uşa ora dublă,cu un cîrlig de fier care o ţinea închisă pe dinăuntru. A bătut. A strigat. A sunat la sonerie. A dat telefon. Nimic. Atunci l-a sunat pe Ghiţă. Acesta a venit. Au pus o şcai:ă lungă pînă la geam, fiind parter înalt, şi au ' intrat pe geamul. întredeschis. Era ea moartă în cameră, pe recameu, în furou, fardată, cu genunchii la gură, cumva crispată. Ceva anormal. Gheara morţii se aşternuse pe chipul său. Cînd am ajuns eu, am făcut inventarul lucrurilor şi am cerut.autopsie. S-a făcut undeva în Cetate, cred că' unde-i acuma Clinica* de dermatologie, dar eram copil şi nu ştiam prea multe, iar ei au spus că a murit de moarte naturală, de inimă, iar eu ce ştiam pe vremea aia-. N-am insistat.

A n făcut inventarul lucrurilor, dar caseta .cu bijuterii nu mai era.-Nici bani nu s-au găsit, dar eu zic că avea ceva bani, din moment ce se pregătea să-şi cumpere rochii de vară, nu ? Atunci am îngropat-o în cimitirul din Calea Buziaşului. unde şi-acum puteţi, dacă vreţi, să i vedeţi, mormîntul. în orice caz, era o femeie analfabetă, fiindcă o femeie singuratică venea să-i facă toată corespondenţa. Cu siguranţă că acea femeie nu mai trăieşte. Nici dintrO prietenele sale nu mai trăieşte nimeni. Do# fata Iu' doamna Volfcer, bună

prietenă din America şi de aici. "Ea mai trăieşte. Fata ei, adică. Dar ce ştie ea? Tot ce pot să vă spun în încheiere este că doamna Ana Persida C. a fost o femeie plină, robustă chiar, blîndă din fire, calmă, deşi tot timpul îi eră frică de urmăritori, îi era frică să nu vină după ea cei din banda lui Dillinger, pe care, să ştiţi, că nu-l condamna. Pe ea doar banii o interesau, era materialistă. Deşi era supărată pe americani că nu _s-au ţinut de cuvînt şi nu i-au dat lui Ştiv nici un dolar, şi nici hotelul, cafebarul, restaurantele nu le-au transcris pe numele lui, cum i-au promis contra lui Dillingep, totuşi după America îi părea rău . De multe ori mi-a spus chiar mie acest lucru. Dacă vreţi să-i vedeţi mormîntul, putem merge pe Calea Buziaşului cum intri pe stingă.

Nu s-au dus. N-au vrut s-o vadă în Calea Buziaşului pe Ana C. Aveau nevoie de surse ***vii.*** Furnizorii de informaţii. Traficanţii de senzaţional. Mai toate categoriile socio-profesionale (de la gospodine, la profesor universitar). Fără discriminări. După un model celebru, dar redus la seară în mic. Mult mai mic. Nu-două mii şase sute de interviuri, cum au adunat socio-poeticienii de la ***Johns Hopkins University Press,*** ca să aleagă în final 14 şi să le analizeze ***funcţional.*** Nu. Ei n-au de ales. Merg la fix pe urme dinainte hotărîte, stau de vorbă, trag de limbă. Notează tot. Nu au timp de 'analize lingvistice, deşi, chiar în acest moment, disting cu ochiul libpr: precaritatea informaţiilor din ***Sursa 1,*** tratamentul tabulator la care spune subiectul ***Sursa 2*** (subiectul este Ana C-. misteriosul personaj), clişeele de limbă ale aceleiaşi surse, iîrterferenţa de stiluri, iiitensificanţii lexicali, vîrfurile narative (care, la repovestit, nu se mai suprapun), tonul asertiv, dilatarea imaginaţiei, intertextiialitatea subtilă (fragmente senzaţionale din presa anilor ’35, dialoguri din filmele americane interbelice, inflexiunile dialectale etc., etc.). Într-adevăr, nu au timp.

î,n decembrie 1985 nu au prea avut timp. Doar trei zile de documentare, de luare a urmelor pe teren, de prindere a unui fir. Un epic coerent, scos la iveală, precum crestele papilare. Amprentări. Dactiloscopii, Acum, dactilografii. Atunci, în decembrie, punctul de „vîrf“, cel mai fierbinte «— un subsol rece. Dedesubturile Spitalului judeţean . Morga. Coridoare lungi, joase. Faianţă albastră, rurală. Miros de formol. Autopsieri. Aparţinători. Borcane mari cu spirt. Organe prelevate pentru analize. Arhiva institutului Mm dieo-Legal. Acolo coboară (prin amabilitatea profesorului T.C.). Caută cile va ore în vechea arhivă. Maldăre de turtii

îngălbenite, de-a valma. Anii aiurea: ’35 cu ’48, ’49 cu ’38. Dosare pline de praf. „N-o să găsiţi, dragii mei, nimica din 47 în haosul de jos“. Profesorul nu vrea totuşi să-i descurajeze. Trimite o asistentă tînără cu ei în subsol, să-i ajute, ta c.orînd trimite altă asistentă ou ness-uri fierbinţi. Vine o dată sau de două ori să vadă ce fac, dacă au dat de vreun semn. Slut plini de praf, cocoşaţi de atîta aplecare peste hîrţoage. Nu au dat .peste nici o urmă. „îmi place.de voi că sînteţi tineri şi optimişti. Căutaţi, căutaţi calm. Poate aveţi noroc.“ Au un noroc incredibil. Nu le vine să creadă nici lor, nici distinsului profesor, chiar şi atunci cînd se vor revedea, în vara lui 1986. Da, au avut mult noroc —- deşi nu le va servi la mai nimic. Au găsit, chiar cînd se pregăteau să abandoneze, un dosar legat cu sîrmă subţire. 1947. Din nou, bir! ii de-a valma. Totuşi, unul după altul, buletinele de analiza, una după alta, concluziile autopsiilor dpi ianuarie, februarie, martie, aprilie 1947. Apoi, haosul. Cazuri după cazuri. Concluziuni ample, pagini întregi. Un bărbat mort prin asfixiere, alt bărbat lovit de un automobil, oŢemeie tăiată de tren, alta otrăvită. Amănunte gîi'lă. Despre ficat. Despre stomac. Inimă. Creier. Plămîni. Ziua: 17, 48, 19,... Luna: aprilie.. Anul 1947. 20 aprilie 1947! Aproape că'îşi smulg birt iile din mină. ***Ea el*** „Parchetul Tribunalului Timiş-lorontal Dosar no. 4649/1947

Către

Medicul Legist al Trib. Timişoara Avem onoarea a vă face cunoscut că ***eam*** delegat 'prin prezenta de a face autopsie cadavrului Cumpănaş Ana care se află în Ti mi sora, str. Piaţa Mârzescu no. 2. Timişoara Iii. După care vă rugăm a ne înainta actul medico legal. Prim. Procuror Secretar“

Dr. T.

Amîndoi, şi prim-procurorul, şi secretarul (al cărui nume nu e dactilografiat) semnează - indescifrabil. Imediat, în locul unui act medico-legal complet, pe două-trei file. (aşa cum au văzut la celelalte cazuri),'găsesc ***Concluzinnile.*** O coală de hîrtie ministerială, galbenă, pe care cine ştie ce arlii var plictisit a scris cu un creion roşu ***27,*** Apoi o ştampilă mare, în stingă sus, cu tuş violet,

„ROMÂNIA

Serviciul medico-legal de pe

lîngă Trib. Timiş-Torontâl

Timişoara

* No. 254 - •

1947, luna IV... ziua 21

. C 0 N C L U Z 1 U N I

în stingă jos, o altă ştampilă rotundă, tus violet, SERVICIUL MEDICO-LEGAL TIMIŞOARA ROMÂNIA. Nici o semnătură de mină. ,

Urcă la Profesor.

— Aiurea! Povesti de adormit copiii! Asta-i concluzie, cum sínt eu popa. Dragii mei, nu vă văd bine de-acum ’naiul e. Ca medic legist, vă mai spun o dată: poveşti! Apă chioară. Încropea lă, ameţeală de cap, spălare pe mîini. Clar ca lumina zilei. Nu vă văd bine. .

Acuma ce să facă? Află că medicul legist a murit. Era un om singur. Deci n-are urmaşi, rude care-ar putea povesti ceva? Nu. Atunci prim-procuror ui? Da. El trăieşte. Stă foarte aproape. Şi-ar putea aminti unele lucruri? Bineînţeles. E singurul care poate să le. spună ceva cît de cît adevărat dia toată povestea'asta, din ce în ce mai cusută cu aţă albă, ■

Cei trei corei nu vor putea ajunge însă niciodată la fostul prim-procuror. (Şi nici nu dezvăluie Oititorului din ce cauză) Lesă haltă acest fir şi pleacă mai departe.

: „Mai departe“ sínt exact cuvintele potrivite pentru, a începe cumva descrierea, drumului celor trei (tot atunci, în decembrie 1985) spre seară, orbecăind, undeva, într-un cartier mărginaş. Da, exact aşa: „mai departe“. Un stil ce nu poate fi confundat. O casă pe care localnicii o numesc „tip familial“. Destul de joasă, curte foarte îngrijită, pari cu globuri de sticlă colorată în vîrf (printre viitorii trandafiri), garaj cu grijă improvizat (pe sub bolta viitoarei viţe), toiul cu maximă prevedere gospodărească. Pe treptele de la intrare cîrpe şi covoraşe pentru şters noroiul (şi viitorul praf). Ö casă aşezată. Oameni aşezaţi. Cumsecădenie şi bună dispoziţie în aer. Destindere. Dulceaţă, bere şi« calele pentru toată lumea. Bibelouri, Cuverturi orientale catifelate pe dormeză, pereţi.', pe masă, perne decorative, tablouri de gen în rame nările. într-una din rame — un cuplu. Soţii V. (vor aflu). Doamna — extraordinar de frumoasă. „Mama? A fost foarte frumoasă. Ca o artistă de film era.'[1], Cea'.care a vorbit est ***e.Sursa nr. 3.*** Doamna P. Intră în conflict de competentă de la primele'fraze eu ***Sursa*** 2.- După ce se pită la fotografia din Supliment-magazin a femeii în roşu, «u ezită să afirme că persoana fotografiată, este tuşa Ana. „Da[7] parcă de pe vremea cînd era' mai fînără. Ea-i, n-am nici o îndoială.“ În timp ce ***Sursa 2*** avea ezitări de. identificare. „O pot recunoaşte după ochi şi gură că ea-i“. Apoi nu prea mai ştie ce să povestească. Dacă ar trăi, mama ei ar. putea spune ipulte, fiindcă au fost prietene bune, şi în America, şi aici, la Timişoara. N-a; avut

altă prietenă mai bună, dar cînd voiau să povestească întîmplări din America sau june ştie ce alte lucruri tainice, vorbeau englezeşte, iar ***Sursa 3,*** fiind domnişoară, fie că era poftită afară, fie că nu înţelegea un cuyint. Pe tuşa 0 chema Ana Sage, susţine ***Sursa*** 3.-Propunţă cuvîntul Sa'ge — ca şi ***Sursa*** 9. —•aşa cum e scris S—A—G—E. Era numele ei adevărat, de femeie măritaţă. „Cu. cine-a fost măritată în America, exclus fiind Ciolac?“ întreabă cu uimire ***Sursa 2.*** „Cu avocatul Sage. Un bărbat foarte bogat. Asta ştiu sigur, de la mama“, confirmă ***Sursa 3.*** Deci Ana Sage a fost foarte bogată în America. Aşa şi semna: ***Ana Q. Sage,*** deşi n-a păs*
trai nici o fotografie cu Ságé ăsta. „Şlia să semneze'“ se tóira instantaneu cei trei eu interogatoriul. „Ca™ să nu ştie? Ce; credeţi că a fost analfabetă!? Cum să nu ştie? Românește precis ştia să scrie şi să citească. îi plăcea-mult să se uite prin revistele de film.“ Chiar ea. ***Sursa 3,*** a fost pentru tuşa un izvor nesecat de reviste, almanahuri, cărţi — romane de dragoste, mai ales, căci îi plăcea viaţa actorilor de film. Pe mulţi de la Hollywood îi cunoştea. Despre ăştia îi povestea domnişoarei P., eînd avea răgaz. Chestia cu Dillin- ger, care circula prin cartier (ciad locuia şi eg în Elisabetţn) a'crezut multă vreme că-i o poveste. Tuşa nu se putea amesteca în asemenea afaceri. Era fi femeie foarte cumsecade,^ aşezată, gospodină. Făcea cornuleţe cu marmeladă şi eroafne. Era pedantă, blîndă. O femeie foarte , cumsecade şi foarte frumoasă. înaltă, cu un ten alb, păr deschis, la 'culoare, ochii verzi. îi plăceau cărţile cu actori americani, fiindcă ii era- dor- de America. Voia să plece înapoi. îi ei a dor şi de băiat. Parcă a spus odată că a găsit pe cineva la am bă sadă, o persoană care trebuia să vină să-i aranjeze Întoarcerea; Făcea mereu cereri, scria multe scrisori în America. Dar astea i le compunea o femeie. Venea la ea o femeie singură şi ii făcea corespondenţa în engleză. „Căci romă neştf, susţine ***Sursa 3,*** ştia citi şi scrie“. Clnd deodată, într-c luni parcă, sa-u marţi, vine doamna V. — mama domnişoarei P., femeia frumoasă, căsătorită cu un olandez, reprezentant al unei mari firme americane la Abatoarele din Timişoara—şi-i spune ***Sursei 3*** că tuşa a murit, parcă strangulată, cu urme de mâini pe git. Sau aşa ceva. Dar ***Sursa*** â era tânără domnişoară pe vremea aceea şi nu prea- ţine minte multe amănunte, fiindcă nu prea discutau în faţa ei lucruri necuvenite. Totuşi îşi aminteşte că tuşa era căsătorită aici •eu un domn mai tînăr decît ea cu mult, pentru care a făcut minai Dumnezeu ştie cîte. I-a luat vilă, primul automobil ***Ford*** din Timişoara, clini de vlnătoare şi, cînd n-a mai avut bani, acela a părăsit-o, „Păcat, mare păcat de ea, fiindcă era o femeie bună la suflet şi

povestea aşa frumos, ceva de vis, despre viaţa ei din America“.

Ceva'de vis, halucinant aproape, trăiesc şi cei trei în a doua zi a expediţiei din decembrie 1985. Merg să vadă ***lacul crimei.*** Casa ou pricina., Mârzescu 2. Nici un mister. Nici o groază. Nici un strigoi. Deşi se inserează, iar părul ţi nişte meri desfrunziţi, precum şi ţipetele lugubre ale unor păsări de pe crengi, din boscheţi şi coteţe ar putea crea un cadru adecvat. Un bătrîn de la porter — care nu poate fi trecut ca sursă din motive obiective — le retează elanul. A citit toată .povestea într-o carte. O carte care se chema ***Femeia în roşu.*** Un ochii lui a rilif-o rînd de rînd, aşa că nu mai are rost să se zbată nimeni în problema asta. El personal nu ştie mare lumi;, poate fata domnului comisar Rusu, vecinul de sus. El n-a văzut nimic. L-au întrebat şi alţi ziarişti şi nu mai are ce să povestească despre o femeie care nu ieşea delbo din cosă. Doar la geam a văzut-o. CiTmoartea, a fost simplii. Au găsit-o moartă şi gata. El nu poate declara ceva ce nu

Cei trei nu descurajează. Vor să vadă cu ochii lor camera. Urcă pe un fel de terasă. Uşă dublă, cirlig de fier. Se închide pe dinăuntru. Sună. Apare o tinără femeie în capot, brunetă, plină, «trăgătoare, ochi căprui, buze roşii. Parcă şi seamănă! Nu e tuşa. E doamna K.G. în cîteva clipe apare şi soţul. Ştiu amilului toată povestea cu „femeia în roşu“. Au citit prin reviste, au aflat amănunte de la unii, de la alţii. Care unii*? oare alţii? Doamne în vtrstă din vecini. Cum ar fi tanti Ti, care ştie multe inttmplări de pe vremea cînd s-a întîmplat ce s-a Întîmplat.'Ce s-a întîmplat? Cum ce?! O crimă! Aioiţ în camera asta a fost omorită '..femeia în roşu“. Chestia pe care o scris-o cineva, cum că ar fi murit gîdilată, e o tâmpenie crasă. E drept că vecinii îşi amintesc cum povestea fostul vecin (domnul comisar Rusu, cure nu mai trăieşte) cu parcă a auzit risete.

Cei trei intră în cameră. Mobilă obişnuită, nimic senzaţional. Caruri-a îngrijită a unei familii tinere. Fac măsurători (din ochi), află cum erau dispuse iniţial uşile. Nu pot reconstitui nimic. Nici o atmosferă. Nici un mister. Nici un chef. Le-a pierit parcă pofta de investigat. Nu dau de nici o urmă. îi scoate din impas soţul tinerei doamne. Se oferă să-i ducă la tanti T., cu al cărei băiat e prieten. Doamna T> însă nu se simte bine. Deci nu pot afla uimit-.

În luna mai, A. îi face o vizită doamnei T. ***(Sursa 4),*** E acolo şi istoricul Tbomas B. ***(Sursa 5),*** -prieten cu băiatul distinsei doamne.

— AU cunoscut-o po Ana C.?

— Da. îu’ 47, ţin minte că o cunoştinţă .{«va mr-i, l.ory B., pe oare tocmai o conduceam la tramvai, a văzut în static

o doamnă elegantă, cu blană, şi ne-a făcu! cunoştinţă. După ce doamna aceea a plecat (deşi eram vecine, nu o prea văzusem pe stradă), Lory mi-a spus: „Ai eunoscut-o pe iubita lui Dillinger.“ Ceva poveşti auzisem şi eu. Parcă am Văzut şi un film la „Capitol“ cu povestea lor. Pare ceva fantastic. Nu mi-a venit să cred — şi nici acuma nu-mi prea vine, dr dacă insistaţi, vă povestesc ce s-a auzit. Deci această femeie a fost iubita lui Dillinger, cu care a avut şi un copil. Cirul ea a plecat din America, după trădarea banditului, băiatul avea opt ani şi bandiţii, caro o urmăreau, au răpit chiar de po Vapor, la New York, băiatul. Se zice că era foarte bogată. Avea localuri de noapte, mă rog, nişte fete drăguţe şi mult alcool. Poliţia a 'rugat-o să-l trădeze pe Dillinger pentru suma de cinei mii de dolari,

în acest moment intervine istoricul Tbomas B., care a cercetat şi el cazul acum cîţiva ani. S-a documentat. A citit multe în cartea lui Prodhol Gustav, ***Ki'iminalgcschirhu:*** (trei volume) şi prin ziare:

— Nu, dragă. Dillinger a părăsit-o pentru o prietenă de-a ei şi atunci a vrut să se răzbune şi l-a vîndut poliţiei contra cinci sute de mii dolari. Ea voia să-l predea Viu şi i-a spus şefului de poliţie aceste cuvinte: „Să nu-l orhorîţi în faţa mea. Nu vreau să fiu complice la crimă.“ Ei au zis: bine. Ea a cerut plecarea în Europa şi drept de port-armă. Asta a fost!

Doamna T. continuă:

— Eu spun ce-am auzit de la alţii. Deci din gelozie l-a vândut pe Dillinger. L-a luat la un film. Purta o rochie roşie. Consemnul, era să arunce, la picioarele lui, atunci ciml vor ieşi, poşeta. I.-au împuşcat.

în acest moment intervine din nou Tbomas-B.

- Nu. A aruncat o batistă jos. Atunci băieţii de la poliţie l-au făcut ciur. Dar şi el era cu banda, păzit de 35 de gangsteri. Deci a fost ceva!

Doamna T. continuă:

.....Atunci femeia a intrat sub protecţie politică. A trebuit să şi facă mai multe operaţii estetice. Una la New York şi alta la Paris.

Intervine prompt Thomas B.:

— Nu. A făcut două operaţii estetice în America, una la New York şi alia la Los Angeles, şi a intrat [sub protecţie politică.

Doamna T. continuă:

— După ce i-au răpit copilul pe vapor — copilul făcut cu Dillinger ~ ea a venit totuşi acasă. A ajuns la Constanţa şi apoi la Bucureşti, cînd s-a scris şi în presă.

Thomas B. intervine:

— Nu. A intrat pe la Hamburg şi a venit direct la Timişoara.

Doamna T. continuă:

— Aici, la Timişoara, se zice că a fost căsătorită cu un domn mai tînăr, po care l-a susţinut material. La un moment dat el a părăsit-o, iar pe ea iau găsit-o moar tă de stop cardiac într-o duminică. Atunci el a putut să moştenească tot.

Thomas B.:

— A moştenit po dracu. Femeia aceasta a murit de moarte naturală şi săracă. Ascultaţi ce vă spun eu!

Doamna T.:

— În orice caz nu a părut suspect nimănui. în scurtă, vreme a şi fost uitată. Era micuţă, grăsuţa, -eu un ten alb, fardată, rujată puternic, cu părul vopsit cînd negru, cînd şaten, cînd blond, cînd roşcat. Cred că era totuşi foarte bogată.

Thomas B.:

— Adevărul este acesta. A venit prin Ilamburg. Cînd a venit, escortată de şase agenţi ai ***Efbiai-***ului, era bogată. Americanii au predat-o poliţiei germane. {Poliţia germană a predat-o la cehi. Poliţia cehă — la unguri. Aşa a ajuns ea în România, din poliţie în poliţie, dar mai întîi la Bucureşti. Acolo a cerut, pe lîngă protecţia poliţiei, şi protecţia Siguranţei. Aşa erau instrucţiunile de la ***Efbiai.*** Pe urmă a fost escortată lă Timişoara, unde a fost predată şefului Siguranţei, care răspundea cu capul de ea. Nici nu a ajuns bine la noi, cînd au apărut gangsterii. Abia a avut timp să fugă,undeva pe o străduţă din spatele Abatorului, să se ascundă într-o pivniţă. Ştiu şi casa. A patra de la blocuri, cum stai cu spatele la Abator. Abia a apucat şeful Siguranţei locale să o anunţe eâ o urmărită. Precis că bandiţii americani an mituit pe cineva de undeva, înţelegi, dragă, aşa că repede au aflat unde se ascunde „tuşa voastră“. Întîi cred că au mituit poliţia americană, şi după aia pe-ai noştri. Aşa ¡-au dat de urmă. Pînă la sfirşifc a murit de moarte naturală. N-a mai urmărit-o nici dracu în’47. Cine avea timp de ea după război! A murit În mizerie, într-o biată cămăruţă. în 1966 am fost s-o văd în Calea Buziaşului, cum intri pe stingă, a patra alee, tocmai la capăt. Totul era neîngrijit. Pe cruce se mai vedea scris ANA SA CE. O cruce de lemn şi numele. Atît. Dar asta a fost în 1966. Acum nu ştiu ce mai e pe-acolo. Puteţi să mergeţi cu toţii să vedeţi dacă a mai rămas ceva.

Nu s-au dus nici atunci. Nici nu se vor duce vreodată. Ei au jievoie ***âe ceva viu.*** Cărţi, ziare şi reviste. Tot mai clar se decupează o presupunere. Ana Persida C. — tuşa Ana-nici nu e de fapt femeia care l-a v indul pe DiHinger. Totul nu e

decît,produsul unei mitomane şi al unei mitomanii generalizate. Atunci curb sâ scrie cartea? Dacă personajul principal e fals? Are <> identitate {reală) falsificată? Cu-atît mai bine literaturii! Vor scrie — pînă la proba contrară — un roman despre mărirea şi decăderea unei mitomane. Plnă nu le va sosi cea mai serioasă monografie consacrată lui DiHinger de către un mare istoric american, nu au ce face. Aşteaptă şi se bazează deocamdată pe tot ce au aflat de la sursele 1,2,3,4,5. Dar mai ales, ***Sursa*** /. Articolul din „Orizont magazin“. Acest fragment care lasă loc liber unei imaginaţii aiuritoare:

„în România s-au aflat mult mai tîrziu amănuntele despre adevărata identitate a Annei Sage, care era cunoscută publicului autohton din relatările presei şi din fotografiile publicate. Unui funcţionar ceferist din Iaşi, originar din Comlos. văzînd fotografiile, i s-a părut ea recunoaşte în Anna Sage pe ruda sa emigrată înainte de 1911. S a adresat unui birou de informaţii din Chicago, care i-a confirmat bănuiala. Anna Sage au era altcineva decît Anna Gumpănaş. Ştirea a trecut- prin rnai toate publicaţiile ţării.

tn St)A, Arma Sage a fost nevoită sa se ascundă de banda tui DiHinger, care voia să şi răzbune şeful ucis. Un an mai tîrziu, Am» se reîntoarce, bogată, în România. O vreme locuieşte la Dunga. Apoi se stabileşte în Bucur» şti, térorizată de ghidul că ar putea fi găsită de complicii lut Dillia- ger. în ajunul celui de-al, doilea război mondial se stabileşte ia Timişoara. S-a recăsătorit cu un geambaş din Comlbş (Toate aceste informaţii provin de la loan Grofşoreanu), Dar şi noua căsătorie este sortită eşecului. în data de 29 .aprilie 1947,' cotidianul ***Temesvarer Zeitung*** publică ştirea despre «decesul Femeii în Roşu» «Acum citeva zile a decedat £n locuinţa ei din cartierul Elizabetin Ana Cumpănaş, în vfrstă de 58 de ani» (sic). Moartea ei n-ar fi stârnit nici cea mai mică vilvă, daca n-ar fi murit însingurată şi pără'- sitaţ aşa că vecinii au trebuit să anunţe poliţia care a spart uşa.

Nu numai viaţa lui Dillinger a devenit o legendă, despre care s-au scris nenumărate cărţi şi s-a turnat un film, dar şi cea a Anei Cumpănaş, care.,* fost înmormântată în cimitirul săracilor din Timişoara. Moartea acestei femei le-a părut foştilor ei concetăţeni oarecum misterioasă. în Gora- loş se povesteşte că oamenii lui Dillinger ar fi găsit-o totuşi pe trădătoarea Anna Sage. Au răzbunat uciderea şefului lor, oinorîrul-o pe Ana Cumpănaş, fără a lăsa urme. Se pare că ar fi gîdilat-o pînă ce a murit. Vecinii, se mai spune, au auzit rîsetele Femeii în Roşu“.

Fină va sosi cartea mult aşteptată din America, nu prea au ce face. îşi dau din cînd în chid telefoane. ***Eindoi*** informează că a găsit interviul dat de tuşa lui Brunea Fox, piu» alte nenumărate poveşti palpitante, care ar putea să le.fie de folos. Se pare totuşi că tuşa e chiar Anna Sngp. Caufâ şi A. în presa timişoreună dintre războaie. Chiar ea ei Twuşi, nu fac nici o mişcare pînă la sosirea monografiei hii T %lahd. ***Emdoi*** se ocupă de corectura la şpalturile cărţăi caro stă să-i apară. ***Emunu*** încheie o carte, despre jurnalul intim, ■ o predă la „Cartea Românească“ şi începe lucrul la o tezd despre moralişti. A. scrie şi ea, una alta. Nu uită de îndfcfcoririle ce-i incuihbă în problema gpgirii surselor şi începe să-l caute în subsolurile Bulevardului Victoriei, casă de casă, pe un domn bătrîn, A.L. Cel mai bun prieten al M Ghifă. Factorul poştal e un factor decisiv în această anchetă. Suspendă cercetările: A.T.. a murit acum patru-eincî ani, exa&t, într-un subsol, în mare mizerie. Subsolul era plin

de hirţoage ve.-hi, ziare mai ales, pe care - să nu-şi facă nimoni vreo iluzie! - lerau dus copiii la scoală. Deci nimic. Pistă închisă. Ca şi - în continuare - aceea spre fostul prim-procuror (ia care încearcă în zadar să ajungă).

între timp, sosesc din America nişte cărţi. *Ultimele. 700 de zile*, scrisă de Toland. Se aruncă asupra ci. îşi închipuie că slnt ultimele ,100 de zile ale lui DiUinger. Aş! Alo celui de-al doilea război mondial, (cu Stalin ca personaj principal şi nu cu Dilly boy). Răsare şi o carte despre prohibiţie (nccomaud.dă), dar la tanc. Cei trei se mai animă, deşi problema rămîne în continuare una şi aceeaşi: identitatea ram[7]» a „femeii în roşu“. *Erndoi* face totuşi un plan provizoriu al viitorului roman, intitulat (pentru uz intern) şi tusa Ana*', compus în 23 de puncte. îl oxpodi-

! i d. ,i-’ t . . if'.' i n : i,' .i . < / . t

naţia. De exemplu, punctul 4; „Naşterea lui Steve şi Începutul primului război. Contextul trebuie valorificat hiperbolic: o femeie care iubeşte , pe altcineva şi este totuşi ol 1 g lă su-i nască un prunc celui pe care nu-l iubeşte, dor îi e-de soţ, -poate să deci: r.şc/.e şi un război mondial! (atentatorul de la SamjftVo. are urmaşi urpoţi de frate care au trăit, piuă nu demult lnᵥKpmânia!) *vur.* IV r şi Punctul 5. .VituduH>a din Cbriilo'ş faţă de războiul mondial. Prilej .de incursiune , în , epoca din romanul 7 *bit,* cînd oltenii d> sub s A ¡unire ausLrircă se steliUs: în L mal — cazul eomloşopilor care au şi obiceiul să sărbătorească aniversările do 200 de ani de la eveniment (1934). înir-un fel, ci sini încă de atunci dizlocaţi, aşa cum va fi mai tîr/.iu Ana (şi toţi emigranţii români de care no tom ocupa)“. AUe punclo, în „schimb, nu.le preaăştmieso entuziasmul. Oricum, timp mai e. Sa vină cartea despre Dd.înger! Într-un tjrziu, prin iunie ’86 ea vine. D ulad «dada! Aorta 'Sage e tuşa Ana! „O femeie originara din România“, botog-- *> a E> e!

Din f c< t moment, sbnrla cărţii e peeolîui' N i o mitomanie, nici o fabulaţie! Totul s-a intîmplat în reeditate! Deci'un roman-documont. Un roman realist, iu UT./! „neţărmurit“ al cuvin!ului. Peste două luni se vor Mzgîndi. Nici-nici. Şi-şi.

Pi au atunci îşi trimit grabnic, tot prin poştă, eseuri. Nude cogitări. De data asta strategice. Planuri de atacat cu succes -un roman sau-sau / nici-nici. Aici se simt toţi trei mai în largul lor. Scriu mult'. De fapt, ***mai*** mult, ***Emma*** şi ***Emdoi.*** A. ii susţine cu fişe bibliografice pe tema ..cum se poate scrie un roman senzaţional, în 1986“. Deci în avanpost.

Einvnu opinează într-un fragment teoretic: „Orice act de instituire a literaturii senzaţionale (pentru că pe aceasta o avem fn vedere) implică o strategie a permanenţei şi una a modei, inconştiente, desigur, şi una, şi alta. în priimll caz, difuz, ambiguu, instabil, contradictoriu, filonul permanenţei se raportează la nostalgia ***întoarcerii***, la tentaţia întemeierii mitice. în cel de-a] doilea, pe cere posi-modernismul il numeşte ***après-coup***, moda ordonează, ca Într-un veritabil «retour du refoulé» freudian, logica ilogică a .acestei lumi de aer, de fum sau hlrtie. Desigur, identitatea lumii nou create e- dată de perfecta ignorare "a legilor ce constituie" «universuri». Planurile se năruie, distantele dispar, diferenţele se estompează. Toiul trece în avanscenă, ordo-nîndu-se şi ■ desfăcindu-se după necesităţile spectacolului /.../ Confuzia valorilor ajunge la paroxism, iar semnificaţiile se irosesc într-un ***hedonism facil*** (Guy Scarpetta, /'***Impureté).*** În acest sistem, aberantul şi absurdul **îşi** adjudecă rolul de liber arbitru, un sinonim a ceea ce lîroch nu me i «vesela apocalipsă »/.../ Scrierile senzaţionale propun- o tehnică a ***netermitmiuhii,*** căci senzaţionalul nu se epuizează niciodată într-o singură ' «reprezentaţie •>. Voioasa apocalipsă devine, aici, un haos riguros“.

La fix! laca şi post-modernismul. lată-i (cu un pas) în avanpost. ***Emdoi*** susţine, ba chiar dezvoltă tema, o prelungeşte pînă în America. Remarcă şi el că toate semnificaţiile de adîncime se risipesc în acel hedonism facil, îi pince formula lui Scarpetta. Şi adaugă:„CU de mult seamănă aceste trăsături cu ceia decelabile în postmodernismul practicai de artiştii sfârşitului de imperiu, pe de o parte, şi posi modernismul prozatorilor americani din societatea pori-ir,-dustri- ală, pe de altă parte? în ambele, într-un'fel sau altul, cîte o «voioasă apocalipsă». îutiiuplarea a făcut ca subie.-!ul

nostru să pună faţă în faţă chiar aceste două lumi — imperiul care se destramă (eu Muşii, Broch, Rotii etc.) şi germenii societăţii superindustriale americane (cu Yonnegut, Barth, Gardner, Brautjgan şi alţii). Ei, bine, am evitat capcana de a scrie un roman post modernist şi de a ne raporta la vreunul din cele două sensuri ale termenului. Aşa credem“.

A. e mută de surpriză, admiraţie şi mai ales spaimă. Presimte că vor trebui să scrie ceva între Muşii şi Barth, între Broch şi Vonnegut. Are brusc o nostalgie a „marii forme“. Se gîndeşte cu jind la ceva fluent, de tip eauză- efect, cu personaje-personaje- („avea o tristeţe, o nelinişte mocnită“; „în ochii de culoarea alunei i se citea“ cutare şi cutare), cu perfect simplu în coada frazei spuse de naratorul omnipotent şi omniscient („o.k. zise John sigur pe sine şi ieşi“). Da’ de unde atîta siguranţă de sine? De unde mediocritatea (întreită) de á putea face fără mustrări de conştiinţă (teoretică) aşa ceva? Şi încă foarte bine! Spaima creşte. Nu vor putea scrie niciodată un roman serios, beton armat, fără fărimiţări, autobruieri, puneri în abis la tot pasul. Deşi presimt că de mult s-au fumat şi aceste trucuri. Deci cum? Pînă la urmă cum o să facă? Ce o să scrie? Cabn- ealmcalm. ***Emunu*** şi ***Emdoi*** n-au nici cea mai mică îndoială că pînă la urmă o s& iasă bine. Siguranţa lor (susţinută la fiecare în parte de un temperament adecvat) mai stăvileşte agitaţia ostentativă şi cam isterică a lui A. îi înăbuşă (din faşă) spaimă de necunoscut. De romanul pe core-l vor scrie, oricum — asta au decis - : nici-nici/ şi-şi.

Deci pînă atunci, pînă la ora fatală a începerii, o ia fiecare pe cont propriu. Deocamdată, lecturile. ***Emani**** — poveştile cu America. ***Emdo¡*** poveştile cu ziariştii interbelici. A. poveştile cu Timişoara şi Comloş. Adună cărţi vechi. Hărţi vechi. Reviste. Almanahuri de film. Tratate de istorie. Ilustrate. Jurnale de front din prima conflagraţie. Caiete do suveniruri ale unor domnişoare de dinainte de prima conflagraţie. Scrisori interbelice. Rochii vechi din anii *35, pălării, poşete', pudriera, ochelari, cotii de medicamente, cafea şi ceai din aceeaşi perioada. O întreagă recuzită pentru marele spectacol. Se pregătesc. Au trac. Aşteaptă vara fierbinte, într-un tirziu, soseşte.

Luna august, 1986. Cei trei sînt acum, în sfirşifc, împreună, aici la Comloş, în apropierea graniţei, cu gindul la Lunga. La Lunga! Căldură mare. Sleială în picioare. în schimb, „cu o minte mai tăioasă şi rece decît lama unui stilet“, au descoperit, în timp ce se fiţîiau printre măgrini, cum vor scrie. j

Fiecare în clte o cameră. Trei camere. Trei maşini de scris, după cum urmează: 1. ***Olivetti STUDIO 46*** — cor mare ***(Emdoi);*** 2. ***Consul —*** car mie (A); 3. ***Olivetti Let- tera 31,*** car mic ***(Emunu).*** Trei topuri de faîrtie ministe- ***i*** rială, cîte două indigouri, trei mese de lucru, trei fluiere (în formă de vapor — o formă simbolică, desigur, deoarece ***Emdoi*** a sosit de la Bucureşti tocmai eînd pe Bega se sărbătorea, ea la

Mangalia, „Ziua Marinei“). Fluierele—pentru comunicări importante {sistem morse, cod/secret). Chestiunea e rezolvată, deci, cu bine.

<1

O altă problemă care se ridică spinos (tot În timpul fî- ţîielii fără scop prin parc, printre tufele de trandafiri) e cum vor semna. Poate cu pseudonime. Poate cu numele adevărate. Depande. Cine poale şti de pe acum? Chestiune foarte delicată. Fiecare cu identitatea lui. Dar şi cu diferenţa! Cu o personalitate. Cu un temperment (artistic). Cu o Weltan-sohauung. Dar mai ales eu un stil! Cu un limbaj, cu o-vorba ceea —- scriitură ***proprie.*** Un Ilf şi Petrov în trei. Ceva de groază! Pe A. o apucă din nou spaima. Parcă şi vede coperta. Cu ce titlu? Cu ce nume? Pînă la urmă, cu acelaşi calm ato at ebinefăcător, cei doi o liniştesc. Mai e timp. 0 să vadă ***după.***

După ce? După ce vor termina de scris. Să vadă cum iese piuă ta urmă. Da’ oare cum o să iasă, aşa, la şase mîini? intră iar în alertă A- Galmcalmcalm. Şi tot aşa, cu blînde persuadări şi încurajări, - după principiul fie ce-o fi - , ajung (toţi) **1**» concluzia că fiecare/nume de pe copertă va fi, de fapt, pseudonimul celuilalt. Aşa, prin permutări. Deocamdată nu contează nici cum vor somn», nici ce titlu vor alege.

Se plimbă aiurea prin parc şi îşi spun frâne, dar eu prietenie blinda, ce cred unul despre altul. Se grupează, tot prin permutări, doi ei te doi, şi-i aruncă celui de-al treilea, cu tandreţe, adevărul (despre cum scrie - căci numai asta contează) în faţă. în ciuda tuturor spuselor, continuă să se simtă toţi lroi toarte bine. Parca ar fi vorba despre alţii, mi chiar despre ei. Parcă ar sta la o divăneală, cum so spune aici, la Comics, unde tocmai au fost- trecuţi în registru **la** miliţie şi au terminat discuţia de la primărie.

Ar gh iuri puţin do-adevărnt cu ***Sursa 6*** (pe care o indică drept sursă principală de informaţii ***Sursa 1).*** Domnul G. de la sucursala C.E.C., specialistul local în problema ***DU- lingcr şi tuşa Ana.***

Ies În fine din parc şi pătrund în sucursală cu sentimentul că trebuie să. dea, dintr-o clipă în alta, atacul la o mare bancă americană. Casa de bani o deschisă. Cttevâ zeci de lei. Dar ea, ***Cassa,*** ar putea fi mîndria oricărei bănci adevărate din Chicago.

în încăpere — nimeni. Doar domnul G. Distins, impozant. Cămaşă albă cu mîneei scurte. Din cînd în cînd, la intervale neregulate de timp, apare un bătrîn, parcă do pe altă lume. Are probleme locomotorii, de auz, văz şi dieţie. Poate paznicul (îşi transmit telepatic cei trei). Mda. Cine să ştie? Oricum, ca

să nimbeze cu mister descinderea la banca din ComlOş, nici unul nu ere curajul să întrebe cine e, de fapl, balrhud cu pricina. De fapt-, nu e singurul personaj care i lasă perplecşi pe vizitatori. Presupusul paznic Se intersectează, la aceleaşi intervale aiuritoare, cu o bă- trînă. $i ea, parcă din altă lume. ***Sursa (>*** scoate din CASSA un carnet. Va da informaţii. Va fi sursa cea măi autorizată, după siguranţa din voce şi cursivitatea cu care citeşte ce e însemnat în carnet. Deci:

„înfii rudele. Tata — Ioan. — Mama Marfa. Ana s-a născut la Comloş la 1891. S-a căsătorit cu Mihai Cio- fac din Lunga. Au emigrat în 1914 în America. Acolo- s-a născut Steve. Soţia lui Stere e prietenă, bună cu Maria lui Lonte, care-i în Sua, dar vine des pe la Com.- loş. Deci să continui: în 1924 Ana se căsătoreşte cu. un sh‘b. Unu Martin. Vine cu acest Martin aici, la Comloş, prin 24 —25. Apoi îl lasă şi pe ăsta şi se căsi^- ţoreşte cu un ardelean, de pe lîngă Cluj, Suciu. E* acolo, îi mergea foarte bine. Ştiţi povestea cu fetele. Avea o casă plină cu de-alea. între ele — fata unui bogătaş din Chicago. Ea frecventa casa fără ştirea părinţilor. Vfizînd aceştia că fata vine tîrziu acasă, au pus-o sub urmărire. În fine, poliţia îi dă de urme şi vede 'eu ce treburi se ocupa fata. Cu aceeaşi-ocazie se descoperă că tuşa Ana era proxenetă. Legea americană ordonă în asemenea împrejurări expulzarea. Au •¿vrut s-o expulzeze. Ea — nu şi nu. încearcă prin orice mijloace sa rămână. Găseşte chiar mijlocul cel măi bun. Să-l toarne pe Dillinger, care trăia şi cu ea, şi eu o prietenă a ei. Deci îl toarnă. Povestea cu cinematograful o cunoaşteţi desigur din presă. Corect e că trebuia să se aplece să-şi ridice batista şi să se şteargă cu ea la nas. Atunci poliţia putea să tragă. S-a suflat la nas , şi. poliţiştii l-au împuşcat pe bandit. Ea primeşte cei 10.000 de dolari premiu şi pleacă imediat din America, prin lume. Un an şi mai bine a stat la Cairo. De-a colo vine drept la Comloş, în ’36., Se întâlneşte eu G.P., un bărbat foarte frumos, care trăieşte eu ea pentru bani, fiindcă era mai tânăr. Trăieşte cu ea pînă o sărăceşte. Ea se amăreşte foarte tare, Se îmbolnăveşte grav de inimă,şi moare subit la familia Rusb, în 1946. (Cum? Nu în ’48? în ’47? Ştiţi sigur? Bine, staţi să, corectez aturn i anul în carnet. Buuun.) Deci decepţionată, moare în ’47, subit, de inimă, la familia Rusu. Este adevărat, unii vecini susţin că a fost asasinată, pentru. că au auzit alunei seara nişte voci. Ga şi cum ar fi vorbit tuşa cu'ciheva.. Dar

autopsie precis nu i s-a făcut. De asta sînt siguri Şi de înmormânta tj au înmormîntat-o în colţul săracilor. Despre Ana aş mai putea afirma că a fost analfabetă. Fapt ul -este dovedit de următoarele. în ’24, oind a venit odată în ţară, aici la Comloş avea o prietenă, pe Maria Ardelean, care-i moartă. O ia pe această Maria şi pe încă upa, Ana Cotpară — care-i moartă şi ea, ca să meargă împreună la Bucureşti, la ambasada americană. Acolo trebuia să ridice nişte bani. Fiindcă nu ştia nici măcar să semneze, a pus-o pe Ana Cot oară să iscălească- eeva în locul ei, zicând c| nu vrea să-şi dea jos mănuşile, aşa doamnă mare,se simţea! O analfabetă! Dar aici în sat era'foarte bine văzută, pentru eă l-a trădat pe inamicul public nunaărui unu al Amerieii şi ă scăpat lumea de un asasin.

Deci a făcut o faptă burtă, Vezi mima* că satul nu prea ştia de chestia cu prostituţia şi prohibiţia. Deci puteţi reţine că era bine văzută .

Cei trei reţin. ***Sursa 6***, deosebit de amabilă, furnizează cîteva informaţii preţioase. Oameni din sat care mai trăiesc şi mai ştiu poveşti cu America. Le mai dă împrumut şi un caret în piele de viţel, un fel de jurnal, în care au. notat, unii peste alţii, strămoşii săi, de la sfîrşitul veacului trecut pînă între războaie. Acest caiet va juca un rol important în scrierea cărţii.

Dar pînă atunci, în Coml'oş continuă să fie **6** august, la prînz. Căldură foarte mare. Presimţirea furtunii. Nimeni şi nimic nu-i poate însă întoarce din drum. La Lunga! La I.ungai

Satul Lunga e de fapt o continuare a centrului de comună O stradă lungă şi largă, pînă la graniţă. înainte de a intra în satul ce a devenit un fel de simbol al ţelului lor, Comlo- şul se desparte de ei prin cîteya privelişti. Prima e o moară cam veche. Are două etaje. Seamănă cu toate morile din Bt- nat. Doi bătrîni stau ia gura unui fel de jgheab cu saci. Deocamdată nu curge nimic. Bătrînii aşteaptă. Dinăuntru se aud angrenajele, maşinăria. Bănuie roţi. curele, jgheaburi, praf. alb. munţi de saci.

— Merge moara? Merge?

întreabă toţi trei deodată. Uită să salute. Reiau,

— Bună ziua.

Ziua bană.

— Merge moara? Mai merge?

— D—apâi!

Atît. Parcă ar fi o moară părăsită, deşi se aude elar că mai merge. E moara dintr-o fotografie. Reclama din „Suflet nou“. Foaia sătească a Comloşului face reclamă pentru prima Moară cilindrică-Adolf Birtler cu prilejul Anului Nou 1935. Au cîteva numere din „Suflet nou“ cu ei. **80** aşază pe marginea şanţului din faţa morii şi răsfoiesc acest număr 1 din 1935. Moara e cea din fotografie. ***Pare*** că e cea din fotografie. Unde ar putea fi Însă cea mai bine asortată băcănie şi cel mai confortabil restaurant — amîndonfi. zice revista — ale d-lui Romulus Stanciu din Comloş, „Clienţilor le stă la dispoziţie: radio, cărţi literare, precum şi toate ziarele şi revistele din ţară.“ în acelaşi număr li se mai face reclamă lui Sinberger — manufactură (Jimbolia), Anton Micha!, sticlărie (Jimbolia), Szerelmy din Jimbolia, cu librărie, pa pălărie, dar cel mai insistent — după corpul de literă —■ lui „loan Ureche din Comloş. Măcelar şi oîrnăţar român. Serveşte curat, conştiincios — marfă de prima calitate“.

Li se face brusc foame. Hotărăsc să mănînoe mai încolo, pe drum, după discuţia cu ***Sursa 7,*** doamna T. (pe care le-a recomandat-o .9***ursa 6).*** Nu se pot ridica de pe marginea şanţului. Foame, sete, căldură, sfîrşeală. Senzaţie de sfirşit. De fapt. n-au stal pe nici o margine de şanţ atunci, lîngă moară. îşi închipuie abia acum că au stat atunci pe marginea şanţului să se odihnească, dar mai ales ca să poată răsfoi „Suflet nou“, să inspire aerul vechi, de acum 50 de ani, prin pagini, prin toţi porii, ca în curtea Dispensarului, la ciţiva paşi de moară, un fost mic conac, un fost mic palat, totul redus la scară, turnurile, vitraliile, arcadele, coloanele, terasa, treptele roase. Trandafiri sălbatici, flori de cîmp prin fostul parc, ierburi, mărăcini. Senzaţie de sfîrşeală, de sfirşit, cirul răsfoiesc revista la început de 1935, „ ***Externe*** D!. Tituîeseu a repurtat de curînd un strălucit succes / Restaurarea habsburgilori'/ mare manifestaţie antirevizionistă la Timişoara / plebiscitul din Sarrenbruck / Zinowiew a fost arestai ?/Anglia şi asigurarea păcii / atentate contra lui Ilitfer. Şi ***interne;*** cronici la romanul lui Gh. Atanasiu, ***Adelina j*** apariţia primului volum din ***Estetica,*** a domnului Vi ano la Fundaţiile Regale / Mircea Eliade, unul dintre cre- erele cele mai pătrunzătoare şi mai bine dotate ale tinerei generaţii sub treizeci de ani, suflet frâmîntat mereu de probleme superioare şi în veşnică goană după perfecţiune, a trecut eu numele graniţele ţării. Revista italiană ***Occidente*** s-a ocupai de el, nu de mult / Domnişoara Doina Peteanu, o tînăra şi talentată scriitoare iugojană, a scos de curînd, sub pseudonimul Anişoara Odeanu, tui roman intitulat nîntr-un cămin de domnişoare »/Congresul studenţesc, singurul în

avalanşa de congrese cari şe ţin în decursul unui an, cu o importanţă vitală pentru echilibrarea angrenajului nostru politic şi social / Doi eomloşeni În echipa naţională de ***foolba.ll*** gata pentru Balcaniada de la Atena. Internaţionalii Chiţii Oh..- şi Vasile Chiroiu. Care sat din ţară

se poate lauda cu aşa ceva? / Coîipda gospodinei: cozonacul / Idealul frumuseţei feowaune la început de an / Axiome: «Ceea ce vorbim trebuie închinat prezentului — momentului. Ceea ce scriem trebuie închinat viitorului, posterităţii» (Goethe) / ***Redacţionale:*** Numărul de faţă trebuia să fie în 12 pagini. Din cauze tipografice am fost nevoiţi să-l scoatem în 10 pag. Cetiţi şi răspîndiţi «Suflet nou». «Suflet nou» urează tuturor sărbători frumoase şi an nou fericit!“ Apoi din nou drum prăfuit. O stradă perpendiculară pe drumul spre Lunga. Soare în creştet. Case cu obloanele trase. Nu mai au poftă de glumit, de explicat cuvinte .parcă exotice. Nici un şolocat. Obloane şi cinai* — la eîteva case mai arătoase — dar parcă în părăsire veşnică, cu zidurile coşcovite, mîncate de lepră — eslinguri. Găsesc-d - iul de repede casa ***Sursei 7.*** O poartă masivă de tablă. Din curte — un cline. încep să bată, să strige. Clinele latră. E amiaza. Bat din ce în ce mai tare. Poarta sună ca o tobă uriaşă. Sparge cu bubuiturile ei valurile de aer fierbinte şi lumina prea grea. Au chiar un impuls: să sară gardul. Poate doamna o foarte în vîrsla, poate e la masă şi nu aude. poate c în grădină, poate mi-i acasă. Toate presupunerile se spulberă Într-o clipă. De undeva, din fundul curţii, o voce tună: „Intraţi! Ce naiba! Nu se vede că-i descinsă! îi des-chi-să! Intraţi odată!“ Cei trei intră cu teamă. încă nu se vede nimeni. Doar vocea le mai răsună în urechi, Se opresc pe căra:-* rea piei milă. De-o parte şi de alta, flori, viţă, copaci. împietresc şi ei. Apare ***Sursa 7.*** Pe feţe le înfloreşte un zlrnbet, dar devin brusc serioşi; se prezintă cu gravitate —- ..trei , scjiiţorir, „AţyujJ Cazul Ana' Sege! Cunosc! S-a făcut! Poftiţi înăuntru. iţi'*fifiîîi îi'ăoffftiogesc pe ăştia doi“.

Ăia doi sínt probabil doi nepoţi veniţi de la oraş la ţară. Şi doamna T. e aici în vilegiatură. Băieţii nu se vor arăta la faţa nici un minut, dar vor pîndi după uşă sufrageriei. Vor trăge cu urechea la ce povesteşte tanti despre America. Undi din băieţi it strigă pe celălalt destul de tare, ca scriitorii să 11 audă: „Mire©! Vino, mă, aicea, să ne bage şi pe noi În carto 1“ Cel care trebuie să răspundă la apelativul ..Mircel“ tace chitic, dar se supune ordinului. Se v a ascunde după uşa de sticlă, se va lupila şi Vâ frage fof timpul’ cu urechea la ce povesteşte lanti. Celălalt a avut, într-adevăr, intuiţii.

corecte. Au intrat amtndoi - iată! în carte, printre aceste fraze pline de energie ale ***Sursei. 7:***

„Da, cunosc! Cazul Ana Sage! Nici o problemă! S-a mai scris! Parcă poţi să-i opreşti p**6** ăştia să scrii;? În orice caz, femeia în chestiune, tot ce pot să spun e că am destule amintiri despre ea de la bunica. Bunica mea a fost şi ea în America. Era prietenă intimă cu tuşa asta Ana, fiind din acelaşi sat şi ajungi ml în acelaşi oraş, la Chicago. Da' asta a fost demult, chiar la început, imediat după ce au ajuns, vai de mania lor, că nici una nu mai avea mamă şi era mare mizerie şi sărăcie. Ăia, americanii, dracu să-i pieptene, s-au pus pe grevă. Nu ştiu exact ce şi cum. Numa' că deodată au zis halt! şi s-au băgat în grevă, la o fabrică. Ana asta, cum era săracă — da' v-am spus că numa' la început a foSt aşa — şi cam proastă, hop, să cîştige un ban, se bagă peste ăia în grevă şi glonţ la patron că ea vrea să lucreze. Apăi nici ăia cu greva nu erau de azi, de ieri. Gmd au luat-o pe tuşa la o fugăritură, s-o omoare, nu altceva, că le stricase, vezi doamne, ştraicu. .Şi cum credeţi că s-a salvai? La bună-mea. Care şedea afară 'într-o curie şi făcea tăieţei. Era o casă din Chicago, undeva la margine, cu mulţi d-ai noştri, şi bunica, drăguţa de ea, îşi cîştiga plinea facind tăieţei, chiar pline, colaci, mincare pe liani. Avea o masă şi un cazan în curte. Acolo un fumărai, şi-o mizerie! Şi cum stătea şi făcea tăieţei, hop prietena ei, Anişoara, fugărită de grevişti. De ştraicheri, cum se zice pe-acolo, dracu să-i ştricuie-n patru. S-o omoare, nu altceva! Pirul bunica, scumpa de ea, a pus mina pe sucitor şi dă-i pe grevişti pînă ăia s-au speriat şi au lăsat-o pe tanti Ana în pace. Aşa a salvat-o bunica şi de-atunci au fost prietene şi mai bune. I)upu aia, n-a mai avut nevoie do bunica. Ea, cu fetele, cu hotelurile, alcooiurile, cafe- barurile. Aşa a făcut avere. Avea o prietenă bună, fata unui preot din Ardeal. Aia era amanta lui Rillinger. Poate că şi tuşa era. Ce nu slin, nu pot să spun! L-a turnat pe Dili şi a' dracu să fie ci de americani, un leu nu i-au dat pe turnătorie!

Pină atunci însă «înd au dat-o afară din America, i-a mers bine cu felele şi toate chestiile. Au zburat-o afara şi a umblat- teleleu pria lume, dumnezeu ştie pe unde şi cită vreme. Am uitat să spun că piuă la războiă mai fost aici, la Comloş. Avea o prietenă, una Ardeleanu şi pe bunica mea, femei cu carie, care veneau şi ele acasă din ciad în cînd. Odată s-a dus la Bucureşti la ambasada americană să ia nişte bani sau nişte 'hurii,

naiba ştie ce trebuia să ia ea de-acolo — şi a pus-o pe bunica să Semneze în locul ei, zicînd cŞ nu vrea să-şi dea jos mănuşile. Hă! aşa doamnă se credea, cînd ea era de fapt analfabetă. Ce ziceţi? Citea cărţi şi reviste dm film? Te cred şi eu! Se uita la poze! Că toată-ziua altceva n-a făcut de cînd a venit la Timişoara, l-a tocat unu, dracu l mai ştie cu citi ani mai tliiăr ca ea, toţi banii, că avea ceva avere cînd a venit. Hani şi bijuterii. Era foarte pedantă. Fiecare batistul! o călca. Numa' una era şifonată, aia în care ţinea nişte bijuterii. Da'nu multe. Eu am văzul un inel cu plaira roz, un colier de perie şi poate încă doua trei ineie. Bţeel avea ceva, de i-a putut cumpăra Iu' ăla o cameră combinată la modă, o vilă, o maşină-,ultra şi CM: i de'vină- toare. Da' cînd s-au găfaţ banii, s-a gătai şi. dragostea. Biata femeie a ajuns să stea în Ir-o cameră cu chirie 16 un comisar, unu' Rasu. Dar chiria i-o plătea fostul drăguţ, pilarù' de cai, Ghiţă. El îi mai aduc,ea una, alta. El s-a ocupat de lucruri, de autopsie, de toate. Nu ştiu cu ce l-a avut ea pe acest om la mină, dar adevărul este că el s-a ocupat de ea şi după moarte. De murit, a murit de inimă. Vă daţi seama cît it; putut suferi femeia asta ! Mie, vă spun sincer, şi aeu.ni mi-e milă de soarta ei, căci. era o femeie foarte cunisivedo. Am auzit că ăia de la. poliţie, cînd an spart uşa .să vadă co-i cu Ana Sage, au găsit pe masă două ceşt i de ceri. Exclus! Ea era foarte pedanta şi curată- Normal ar fi fost să fié spălate. Ea nu le-ar fi lăsat acolo. Deci m-itm gîndit eu cu mintea mea de atunci şi cu aia de acum, ori că i s-a făcut rău de la inimă brusc, şi n-a mai apucat sa le spele, ori că a omorît-o persoana cu care a băut ceaiul, cumva prin otravă sau sugrumare, şi tot n-a apucat să le spele. Am auzit că era îmbrăcata ca vai de lume, într-o cămaşa de noapfe*zdreu- ţuită. Bine. Accept: era săracă! Dar ea, o femeie **atîta** de pedantă... S-am spus, fiecare şerveţel era apretat şi călcat, fiecare batistă. Nu înţeleg nici azi ce şi cum a fost atunci în '47. în orice caz, mie personal, toată povestea nu mi-a mirosit a bine: Prea era cusută cu «ţa albă, nu? Ce părere aveţi?"

Cei trei au exact „aceeaşi părere. Nici lor nu le miroase **1** a bine, nici unul nu-i chior să nu vadă aţa albă din cusătură. Aprobă. Mulţumesc de informaţii şi părăsesc ***Sursa 7.*** Secătuiţi de foame şi sete. Ies din nou la drumul mare. **E ora** 13 şi ceva. În aer, presimţirea furtunii. Timpanele vîjîie. Citurile sînt uscate. Picioarele moi. Prin mijlocul drumului. Apoi, eind încep primele

cose din Lunga, pe lîngă gard, pe "lîngă zid. La scurtă vreme după ce au lăsat în urmă Comlo- şuî moara, o baltă cu glşte şi raţe, îi ajung două femei. Au rochii de mătase înflorată, părul permanent şi **o** sacoşă mare de vinilin maroniu pe care o ţin împreună, de cîte **o** toartă. „Ştastekupili“. Au înţeles toţi trei. ***Erndoi*** şi A. de la orele de rusă din liceu, printr-o mică analogie, ***Emunu*** de la programul televiziunii Beograd şi No vi Sad. Răspund pe trei voci:„Nema nişta“. Cele două mic-traficante se întorc acasă În lvikinda pe jos. Au vîndoi, Au cumpărat. Deşi sacoşa nu pare plină, femeile sînt totuşi bine dispuse. Au chef de vorbă. Mai întreabă ceva. Nici unul nu înţelege nimic. Abia atunci îşi dau seama cele două că cei trei nu sînt nici strbi. nici comloşeni, nici măcar lungani, că trafi- c.hează cel mult aer cald. Nu- duc. Nu aduc. Nu cumpără.

• Nu vital. Merg aşa, a proasta, spre graniţă. „Dovidenia“. ***Tanti, auturi, ciao, je voits sătuc, gowl bjv.*** să ne vedem cu bine, hă. bă, alea o să fie peste o jumătate, de oră dincolo, şi ei umblă ca bezmeticii după o urmă, amuşinînd, amuşinînd, prin praf. Prin praf şi pulbere! Asta o să se aleagă şi de cartea lor, dacă tot au visat să o pună în abis cu drumul spre graniţă care nu duce de fapt nicăieri. Că,se scunde. Grădini paraginile. Garduri surpate. Cartofi pe marginea şanţului. Puradei şi copii blonzi prin praf. ***Aro-***ui kaki al grănicerilor turrelur. Patrulare. Pruni cu prune acre. Meri cu mere verzi. Scorojeală. Şeînduri bătute în cruciş peste ferestre. Soare în creştetul capului. Un geam jos, la înălţimea pieptului. Se uită, din strada, pe geam. Se vede cerul,

t

o mică mlaştină; cu papură în camera mare, da, da, în prfnzîtor, uncie se mănîncă, porumb şi floarea soarelui, în dorinilor bălării uriaşe, deasupra — corul înnorat. Casa în care s-a născut Ana. Senzaţie de film polonez. YVajcla. Nooo.

. Nici o şcoală poloneză. Mai bine Stalkerul. O călăuză prin zonă. Doamne, ce film ar ieşi de aici! Da, da, Doamne Dumnezeule, şi curtea asta, lîngă un fel de dărăpănătură, printre bălării, păsuri jumulite şi dini costelivi, o masă ***hiedenneier.*** Furnirul plesnit. Un picior fără curbură — un par noduros. Ziare deasupra. Borcane rîneede. Muşte. Un ţigan bat rin, cărunt, într-un ligheştul. ***Liegesli.hl: ("h us'c-bngiie.*** Aţipit. Muşte multe. Bîzîit.Aşa. Un vuiet surd în timpane. O pasiune în cap. Ţestele gata să plesnească. Parcă au halucinaţii. Da, da, tratament halueinatoriu. Aro-tll kaki un nou tur. Simplă patrulare. Norii tot mai jos. Spre 4(1 de

grade: Gata. Halt. O haltă. Pauză de prînz.

Aici, în faţa unei laviţe pe care stau două Latrine, drumurile se despart. A. se duce' cu una din ele, cea mai tinără totuşi, mai în puteri, după roşii şi ardei. Cei doi stau cu bfi- trlna foarte bătrină în negru. De fapt, ea i-a oprit. De cum au zis „bună ziua“, ea a răspuns ..bună maică, bună. Mergeţi dincolo?“ Nu, nu merg'niciunde. Atunci au timp de vorbă. „Staţi, maică, să vă întreb ceva dă copiii moi dă la oraş. din Timişoara.“ Pronunţă Timişoara, nu. Cimişoara. Spune „maică“, nu „maichii“. Un amestec ciudat de accente: eitid sudul, dud vestul. Sud-vestul. „Am, maică, nişte copii la oraş, poate ii cunoaşteţi, stau pă lîngă spitalu ăl mare, unde-i o clinică, poate Baţi văzut odată să-mi spuneţi ceva dă ei, că nimica nu mai ştiu ce s-a ales de biata vietişoara lor. Doamne maică, ii rău să fii bătrîn.“

A. pleacă repede cu bătrîna cealaltă. Culeg roşii, ardei iuţi, ardei graşi dintr-o grădină. „D-apoi, grădina noastră. Am ţinut-o că mai scoatem o buneaţă vara din **6**.“ Casa, în schimb, n-au mai ţinut-o. Stă să se prăvale. Ei, proprietarii, au venit după războiu din Ardeal. De unde din Ardeal? De lîngă Satu Mare. Şi, cum e? „Cum să fie? Ca păstă tal.“ Mda. Face un fel de pungă, un ştaniţlu din dare şi înghesuie o grămadă de roşii, ardei iuţi, ardei **graşi.** Ci! face? „Doamne, apără-mă şi mă fereşte! fi pomană dă sufletu ltii bărbatu’ mi ou.“ Dacă ar fi în Oltenia, ar ră- pundo bogda- proste. Aşa, spune mulţumesc frumos".- »

între timp. r-t-i doi o ascultă pe bătrîna în negru. încearcă sfi-i pună întrebări. De cînd e în sat, dapă a fost în America, dacă are rude care au fost în America şi s-au întors, cum era înainte de război. A. îi întreabă ce au vorbit. Cu greu, ei reproduc, următorul schimb de replici:

— Şi, spune, maică, de eînd eşti aici, la Lunga?

— Iau, maică, apăi dă multă vreme, dinainte dă cînd s-or auzit doinii cum or bătut în noauă sule patrusprăzece. în mijlocul satului or bătut debili şi i-or scos pă români din căşile W şi i-or dus la margine. Pă mulţi i-or dus jandarmii şi i-o puşcat în mlaştină.

— Cind a fost asta?

—- După ce am fost io venită cu părinţii şi eram mică şi or început să bată debili în sat.

— Ecei, dud o fi intrat România în război!

— Poate, muică, da' eu am auzit tare dă tot cum bateau ciobi! i...

— Bine, dar în - America aţi fost?

— Io n-aia fost, maică, n-am fost, pocalele mele, că bă-1eau debili şi i-or scos pă ai noştri ciţi va afară la mlaştină şi i-or puşcat jandarmii. Iară pă cer a trecut, maică, o stea maro cu coadă. SflrşiţiR lumii am crezut, că vine cînd or început să bată .debilii.'

Mulţumesc. Salută. -Bunăziua / zîuăbună. Mai fac vreo două sute do metri. *BUFEI*. Scot un ziar, îl întind pe una din mesele de tablă verde. Bufetul Inclus, frici o fîntina prin preajmă. Pete de vin, de grăsime pe tabla cu vopseaua scorojită. Ceva lipicios. Muşte. Viespi. A. se duce peste drum, la un gospodar, să spele roşiile şi ardeii. E poftită în casă. Ordine. Curăţenie. Bucătăria faianţată. Mobilă albă Congelator. Frigider. Boilor. Apă caldă! Spală roşiile şi ardeii cu apă -rece. Se înfiripă un dialog.

—Ce faceţi pă la noi? Mergeţi la Kikinda?

— Nu. Scriem' o - carte. Am venit să ne documentăm.

— Aăăăă... Despre Ana aia, femeia în roşu?

— Da.

ʳ-" — Da' ce să mai scrieţi, că s-u scris tot! Cp s-ar mai pu lsa scrie? Stau şi mă-ntreb.

— Pai, nu ştim. nici noi. Dr-aia am venit. Să ne documentăm. .Să căutăm martori. Urme.

—- Hă! Da’ şi ăştia ştiu că-s proşti! Io nu-ş de-aicea dă loc. Am venit mai dă curbul şi mă mir cu ce dracu’ se min drese ăştia d~aici. Auzi! Cu femeia în roşu! Da* barăm aţi găsit, pe cineva?

— Da. Acuma căutăm o but.rină care a fost în America. Tuşa Lena.

Eeee. Da. O ştiu. Vine la ea mereu cineva de la Timişoara ta maşină cu mimăr mic. Aţi ştiut?

— Nu?

— Să ştiţi! Da’ ea nu stă mai sus cum te duci. Fix invers are casa. Aici e numărătoarea altfel decît la oraş. Aşa că trebuie s-o luaţi înapoi.

Deocamdată, cu:m s-a văzut, stau pe loc. S-au aşezat toţi trei la masa din faţa bufetului. Viespi şi muşte. Tabla murdară, lipicioasă. Pun un. ziar. Mănîneă sanvieiuri cu ardei şi roşii. Beau apă. Discută aproape o oră. Fac planuri. Mai întii, cum' să ajungă la pichet. Să se prezinte, să vadă cum e o graniţă. Apoi să dea o raită pe la tuşa Lena. Dacă o fi. Dacă nu — nu. Au dostul material. Destule documente. Surse berechet. Deşi ceva lipseşti*. Simt toi. mai clar că ar «vea nevoie de încă vreo trei-patru martori. Cumva mai ciudaţi. Care să le poată povesti cum se vede de aici, de la Comloş, toată nebunia lui Dilli boy. Mai bine zis, cum se vedea atunci, în jurul lui ’34 şi după. Judecă logic. Cum să se vadă? La cinematograf şi prin reviste! Deci le-ar trebui nişte bătrîni loviţi de damblaua cu Dillinger. Care să fi văzut filme, să fi citit reviste, almanahuri. Poate chiar cărţi. Da’ de unde să-i ia? Unde să-i găsească? Iar stau şi iar cugetă logic.

Deci, teoretic şi practic, ar trebui să dea de urma unui bătrîn care să fi văzut la viaţa lui zeci, sute de filme. Un proieeţionîst! Asta e! Un proiecţionîst pensionar din Comloş. Perfect plauzibil! Dacă se poate, un tip {analizat de film.' De filmele americane dintre războaie, ideal ar fi (dacă nu cer prea mult de la viaţii), să aibă chiar un fel de manie. Ó dillingeromanie. Să adune, adică, tot ce se poate aduna în materie. Un adevărat dosar. Cu tăieturi din reviste. Cu transcrieri de dialoguri. Dar mai ales, o memorie vecină cu nebunia. „Aha, un fel de sonat, ca la Breban“, se luminează fericit ***Emurui.*** Pui, do. „Da! da’ de unde dracu**-l** mai scoatem şi pă ăsta tot d aici, din Comîoş?“, se cam nelinişteşte ***Emdoi.*** Acum e — în fine! — rîndul lui. A. să le-o spună, plină de agitaţie: ***calmcalmcalm!*** „ll găsim şi p-ăsta! Nici o pifablemâ! Şi dacă nu-l găsim, -îl inventăm.“

Toţi se relaxează. Ar mînca mai cu spor. Beau apă. Ideile giîgîie. Un proiecţionost. Un tip care vasăzică, proiectează la propriu şi la figurat. Un biograf au oricum. Pe Toland şi chiar

cinematograful „Biograf“, cu ***ph,*** din Chicago, Totul se leagă! Aşa. Şi încă unu’. Tot un fel de „sursă“. Tot sonat. Cuprins de morb. De acelaşi morb. Le-ar trebui un tip mai tinăi', care să ştie bine engleza, să moară după filmele americane cu gangsteri, sa citoască, dacă se poate — pentru stil —, mult Chandler, să traducă bine din engleză în română. Cam prea multe calităţi vizibile, pe umerii acestui rlvnit ***traductor.*** Dacă n-o să-l găsească pe undeva, pe la Timişoara, n are decît să se proiecteze în el, cu dibăcie, ***Emunu*** însuşi. Totul le place la nebunie pînă aici.

Chestiunea e, dacă tot stau şi croiesc planuri, cum să disece cartea. În ce capitole s-o taie, s-o împartă. Ce nume să le dea. Ideea de acasă, dinaintea plecării la Comloş, nu li se pare nici acum de lepădat. O structură de dicţionar juri- dic- penal. Cu termeni bine aleşi, ambivalenţi. Cum ar veni, cu (lublă bătaie. Drumul lor de pildă, chiar di urnul pe care-l fac, s-ar puteă numi, stricto sensu, ***iicr criminis.*** Dar e cam prea violent. |1 vor înlocui cu ***iter spcctrorum.*** Oricum, părţile mari, naraţiunea făcută „pe bune“, serioasă, artileria grea, se va numi ***animus narrandi.*** Dacă. vreun cititor va crede că e vorba de un suflet care povesteşte, cu-atît mai bine! Dar se va înşela. Căci ***animus narrandi*** înseamnă în latină „intenţia de a reproduce ceea ce a aflat de la alţii“, iar pentru jurişti, expresia denumeşte mobilul cu care a acţionat făptuitorul. După cum, de pildă, celelalte trei „animusuri“, pe care le aleg fără să clipească pentru gltiduşiile lui Dillinger şi ale contemporanilor lui, au următoarele înţelesuri. ***Animus corrigendi*** („dorinţa de a îndrepta“) e, de fapt, tot un fel de delict. O îndreptare spre săvîrşirea unei fapte ce intră sub incidenţă penală. ***Animus jocandi,*** deşi pare mai zglobiu (o „intenţie de a glsmi“), se dovedeşte la fel de grav. Făptuitorul — zice la Dicţionar — acţionează din intenţia de a se distra pe seama cuiva. Ceea ce nu-l scuteşte de judecare şi condamnare. La fel şi cu „dorinţa de a sfătui“, de a da înţe*

lente poveţe. *Animus consolendi*. Care toi după zăbrele duce, în cele din urmă.

Şi tot aşa, delict (literar) după delict, pînă la *perturbalio animi*, care-i clar o „tulburare sufletească“ şi poate, uneori, un fel do circumstanţă atenuantă pentru făptuitor.

Ar mai avea nevoie de nişte elemente de bruiere. Nişte scurte fragmente eînd, în ciuda armoniei care pluteşte deja deasupra autorilor, unul sau altul ar avea ceva de obiectat. O părere proprie. O încontrare de forţe. O subminare a competenţei celorlalţi. Chiar aşa. *Conflict de competenţă.* Termen juridic. Deci o situaţie în care două sau mai multe instanţe se declară competente să judece aceeaşi cauză

(conflict pozitiv) sau îşi declină toate competenta de a o judeca (conflict negativ). Se înţelege că toţi trei visează numai ia conflicte pozitive.

Au obosit de-atîta cogitare. Mda. Nude cdgitări şi astea. Cu ultimele puteri, trag concluzia că, oricum, romanul trebuie să fie, pînăla urmă, vandabil. Să se bată toate categoriile soeio-profesionale şi de vîrstă. Să nu-l lase din mină nici gospodinele, nici profesorii de română, nici Nicolae Manolescu sau Angelo Rinaldi. Ceva brici de deştept! Dar şi pentru larg consum! Un roman popular subminat. Nu chiar la tot pasul, să enerveze, ci exact unde trebuie, cît să se vadă. Un text tăiat. întretăiat. Da. Dar cît?' Cum? Unde?

La Lunga! La Lunga! Pe graniţă. La graniţă. Acolo. Aţii. Aşa.

Din nou pe drum. Un .mic traficant" din Comicsul .mic stă pe marginea şanţului. S-a întors de la Kikinda. îi sfătuieşte să meargă acuma, pînă mai e deschis Robna kuca, magazinul, magazinele. E cel mai bun moment. Ziuă cea mai potrivită. É1 le' ai-ată o servieta jerpelită cu tot ce a cumpărat. O sticlă mare de Pepsi, guma za zvakane, patru pachete de Super-Filter, o veghetă de l’kg, nişte napolitane pentru copii. Acum e momentul să treacă şi ei dincolo să cumpere. Dar ei nu vor să treacă. Nu au permis do mic trafic. Ei vor doar să ajungă la pichet, să vadă graniţa, grănicerii. Dar mai ales să trăiască starea de frontieră.

Casele încep să arate parcă mai bine. Praful şi pulberea — aceleaşi. în dreapta, nu prea départe, foişoaro. Norii tot mai jos. Presimţirea furtunii. în zare — o barieră vărgată. Albroşu. Au ajuns! Dincolo de barieră - alte casc. PGTF. Punct-control-trecere-frontieră. Un grănicer ţine în braţe un copil de vreo trei ani. Copilul e blond. A mîncat iubeniţă. E în maieu şi chiloţi. Grănicerul e tînăr. ¡ ine copilul în braţe şi-i spune ceva zîmbind. Scenă dintr-un film rusesc. Ceva foarte omenesc. O duioşie în aer, sub cerul înnourat. „Copilul e a lu’ tov locotenent. A mîncat Iubeniţă şi l-am spălat.“ Cei trei se prezintă. Au venit. Bine. Bine au venit. Şi? Şi ce? De fapt, ce vor? Nimic. De fapt, chiar! Ce vor? Să vadă, graniţa. Asta nu se poate. Fină aici, da. Pînă la PCTF. Soseşte şi tov. locotenent. Nu au fost anunţaţi? Nu! Arată actele. S-au prezentat la postul de miliţie local pentru luarea în evidenţă şi la subunitatea de grăniceri pentru precizări privind respectarea regimului frontierei de stat. latâ-i! Bine. Şi? Cil ce pot fi ajutaţi? Nu ştiu nici ei. Poate nişte precizări privind... Mnuamda.

— Atunci precizez că aveţi datoria să nu vă abateţi din

drum, nici la stingă, nici la dreapta. Mergeţi înapoi numai aşa pe mijlocul drumului. Nu vă abateţi.

Salută. Mai stau cîteva clipe. Fac stînga-mprejur. înapoi. Merg numai pe drum. Nu se abat. Dar o iau pe cealaltă parte a străzii 1 .ungă. Praf. Pietriş mărunt. Scorojeală. Cerul direct prin geamuri. Oboseală. Căldură fără cruţare. Gîşte. Cîte un dine cu limba scoasă, jigărit. Muşte. Pere tari. Nici o bătrînă pe stradă. Nici un copil.

Orele 15 trecute. Senzaţie de sfîrşit.

Ajung la. Doamna Anghclina. Tuşa Lena. ***Sursa 8.*** Casă mică, veche. Curte cu pomi şi flori. O farfurie cu mîncare pentru pisici. Un coridor închis. Geamuri mici de sticlă. Pisicile printre picioare. Maldăre de ziare şi reviste „Cinema“. Borcane cu dulceaţă şi compot pe pervaz. Pereţii coridorului. Fotografii color în rame. Decupaje din reviste străine. Color. O plajă. Un centru de oraş mare, cu zgîrie-nori. Un parc uriaş. O cascadă. Fotografia preşedintelui Nixon. Color. Tavanul jos. Puţină igrasie. O laviţă. Un fel de divan vechi. Spătar înalt. Pluş stins.

— Poftiţi, poftiţi în casă.

Nu ştie cine sini. îi pofteşte ou bucurie. Se bucură că au intrat în curte trei oameni. E o femeie în vîrstă. E slabă. Uşor adusă de spate. Miini uscate, aspre. Venele pronunţate. Lucrează mult. Acum e cu o vecină. Stau în coridor şi givă-nesc. îi vede prin geam pe cei trei cum intru în curte, încet, parcă temători. Poate>-i un eiine. Nu are cline, dar bănuieşte că so tem. Atunci le iese înainte. Zîmbeşte şi spune „poftiţi, poftiţi în casă“. Pisicile printre picioare. Stau toţi în coridor, vecina înţelege. Se rădică şi pleacă. Tuşa Lena îşi cere iertare, şi de la unii, şi de la alţii.

Intră în cameră. în prin zi ton. Mobilă de sufragerie frumoasă, dintre războaie. în stare bună. Vitrină. Bibelouri din ceramică vopsită. Tavan jos. Puţină igrasie. Fotografii color înrămate. Pe pereţi. Sprijinite de o vază, de o ceaşcă, de un bibelou. Se aşază la masă. Aduce repede o cană im apă şi pahare.

— V-o fi foame, v-o fi sete. Io n-am ştiut oă veniţi. M-aţi fi găsit cita pregătită. Aşa, n-am numa’ prăjitura asta. Scoate imediat din bufet o farfurie mare, rotundă, eu prăjitură. Un fel de chec cu cacao (surogat).

—- ti cu caeauă. Ce putem şi noi în ziua de a/.i. Vă rog, luaţi! Cum ii?

Apoi îi întreabă cine sînt, cum au ajuns la ea, aha, Viorel, ce mai face Viorel de la Bucureşti, cînd o să vină s-o vadă? E gata să răspundă la orice întrebări. Dacă ii poate ajuta cu ceva, o să-i ajute. Ţine minte multe lucruri.

Atunci să le povestească despre America. Despre cum a fost ea în America.

— Şi cum a fost în America, tuşă?

— *Oh, it was a dream...*

După aceste trei puncte (...), fluxul epic, respiraţia, filmul, imaginaţia celor trei se rup. Rănim trăsniţi. Poate n-au au/it bine. în timp ce bat rina spune aceste cuvinte în cea mai curată engleză americană, îşi înnoadă baticul sub bărbie, îşi sprijină capul pe palma mîinii stingi, îi priveşte blind, şi suride. îi priveşte pe ei şi parcă undeva ***pesle. Over.*** Într-un. timp pe care ei n-an cum să-l vadă.

Din acest moment, se desfăşoară cea mai incredibilă dintre discuţii. în faţa celor trei se află ***Surm*** tuturor surselor. Izvorul fermecat. Apa vie. Mina do aur. Ivldorado-ul imaginaţiei. Cel mai fascinant personaj din eite au intilnit. Ar serie

deja un alt, roman. Despre ea. Despre această femeie bătriuă din satul Lunga, comuna Comloşul Mare, judeţul Timiş. Despre cît de senină poate o fi o femeie singură, la 80 de am,

§ Într-un sat de la marginea ţării. Adevărul *e* că atunci, după ce au auzit cuvîntul *dream,* cei trei au amuţit. Nu le-a venit să creadă. N-au mai ştiut cum să întrebe. Ce să întrebe.

În ce limbă. *Emuna* preia conducerea: ,

— O mai întreb încă o dată pe doamna cum a fost În America. ***And what about America? llow did you enjoy living there ?***

— Doară v-am spus. ***Îi was a dream.***

— Spune că a fost ca un vis.

— Asta am înţeles şi noi. Intreab-o mai bine pe doamna cum de vorbeşte atît de biDe englezeşte? UnţJ* « învăţat?

*— Bine. Whre did you ham English? Your pronunciation îs perfect. It is realiy amazing. Where did you go ţo school? — I went în a Cincinali school. li vpas called Laffitte College. — Spune că a fost la o şcoală În Cineinati. La Colegiul Laffitte. v **

-

— Ce colegiu?

— Staţi, dragii mei, să vă spun p® Utere: el, ei, dabl ef, ai, dabl ti, ei.

Cei trei au amuţit. Alia. Colegiul Laffitte. Dau năvală cu întrebări în româneşte.

' — Qnd aţi plecat în America?

— Cînd am avut cinei ani. În nouă sute unsprezece. Ne-am dus cu trenu pînă la Triest, cu mama, tuta şi fraţii mei. De-u-colo ne-am suit pă un vapor şi ne-am tăt dus pînă-n America. După zece ani ne-am întors, 'ţ în minte ca acuma, cum ne-am întors pe vaporul „Regele Italiei“. O lună dă zile am tăt venit pă ocean. La 26 februarie 1021 am plecat din New York, şi am ajuns la sfîrş itul lui martie. Atunci am avut deja 15 ani, Ţîn minte vaporii' curo m-am uitat cu binoclu, cu cuchern şi am văzut pietrele ăle mari dă la Gibraltar, cum am văzut Africa, Turcia, Italia. Cît stătea un pic vaporu' în porturi, noi n-am coborît. Numa* ne-am uitat cu cucheru. Au, Doamne, cît dă frumos o putut îi!

— Dar cel mai mult ce v-a impresionat În călătoria asta? — Să vă spun drept, oceanu'. Cum să vedea oceanu' în sus. Dacă aţi crezut v'odat' că îi drept, puteţi şti că i greşit. Oeeauu să vede ca un clca!. Şi vaporu parcă urcă pă el. Cind ieşam pă punte, aşa să vedea. Noi eram la clasa a treia. Puntea dă jos. Da' mincarea era bună. Ne-or dat şi vin roşu cît am vrut. Nnma că sus, la categoria lux n-am avut voie să urcăm niciodată să vedem cum ii oeeauu' dă pe puntea lor.

- Do ce va ti întors?

— Din cauză că tată a avut năcaz. Lucra la o curăţătorie chimică din Gincinnati.

Aici o paranteză. Cind vorbeşte în engleză despre copilăria din America, tuşa Lena pronunţă toate numele proprii ca americanii. ***Sin-tincdi■ Cliv'ărtd. Şicag&u. Ohaio.*** Cind îşi aduce aminte în româneşte, le pronunţă ca pe la noi. Cum se scriu. Cei trei vor cădea de acord, în drum spre casă, în tren (şimultă vreme după aceea), ca dedublarea instantanee era — pe lîngă alte probe socio-lingvislice — .şi proba unui uluitor bun simţ.

- Muncea acolo. Într-o bună zi, o maşină i-o prins mina şi s-o gătat cu lucru! Atunci ce să facem? Ne-am întors acasă. Ailanţi fraţi s-or întors înapoi în America, înainte dă război. Or ajuns mari domni. Copiii lor îs domni şi mai mari.

Scoate fotografii color dintr-o cutie cu sute de scrisori ***air mail.*** Bărbaţi tineri, frumoşi. Femei frumoase. Copii. Toţi zimbesr. Fotografii Ungă un monument, lîngă o maşină de lux, lîngă o cascadă, în faţa unei biserici, a unei Case. Multe instantanee cu nunţi, „fs nepoţi.“ Da, se vede. l-au scris pe spatele fiecărei fotografii. „Aici,a ii. Eva şi Tudor uitîndu-se la Certificatul de cununie“/ ,.Eva molărită în Casa noastră de cununie“/ „Cununia alu Eva şi Teodor în biserica noastră Românească, strana dinţii înapoia a lui No .fu, îi Măria, Milca alu doda Veta din Chicago, şi Sida, alu doda Fema şi capu meu să vede intră,umeri alu Eva şi alu Tudor“./ ,.A.sta-i Eva. Casa noastră nu să vede toată, numa de trei forţare“/ „Ai veşti copii George şi Maria şi nepoata Domnica“/ ..Asta îi crucea alu uica Gheorghe Băbău. Tuşa Sanda îi lîngă cruce.“

Apoi .'■■coate din altă cutie, mai veche, alto fotografii. Mai vechi. De r.înd a fost ea în America. lat-o. Fetiţă blondă. Bucle. Panglici. în picioare, cu anina sprijinită pe spătarul unui scaun. Ghete înalte, cu şireturi. Rochie albă sau roz

Ir . sau albastru deschis din mătase sau organdi sau tul. Volane. I Pliuri. Mina cealaltă lăsată moale, pe lîngă volanele rochiei. I Un zîmbet speriat.

— Asta mi-s io. Cind am avut şase ani ne-am dus la un studio. La molarit, cum zicem-: noi. Aicea-i mama şi tata. Aicea-s fraţii mei.

Fraţii s-au fotografiat o dată în costume naţionale, căluşari cu tricolorul peste piept, cîMIftd — unul ia vioară, celălalt la acordeon. Altă dată — în costume ,.dă domni“, americăneşti. Se ţin de după gît. în fundal — natură frumos aranjată pe carton şi stuc. Culori palide. Coloane. Un lac cu lebede. Chiparoşi. Cei doi îşi scot pălăriile de pe cap şi salută cu ele, simetric. Helăăău!

— Apăi... toţi or murit. Numa io am rămas.

— Dar de ce nu v-aţi întors şi dumneavoastră cu fraţii înapoi în America?

— Domnule dragă, la aşa ceva nici nu m-aş fi putut gîndi, că am fost singura fată la părinţi. Cine să steie cu ei? Cine să luere? Să le doie un pahar cu apă? Vă rog, mai serviţi. îi cu cacauă. Ge-am ştiut şi io face.

— Mai povesti fi-ne de America. Ce vămai aduceţi aminte?

— Oh, multe îmi aduc aminte. Cum eram fată şi mă duceam la şcoală. Era un negru care mă aştepta şi mă ducea puia acolo. Cînd ieşeam, iară mă aştepta şi mă ducea pînă acasă. Nu ştiu de ce tare mult mă gîndesc la negru’ ăla. Ce suflet bun avea! Dă el parcă mi-o părut mai rău cînd ara plecat.

— Cum vă strigi la şcoala?

— Cum să mă strige? lencău Engi. Iancu Angheîma, adică

- Da r se jucau ceilalţi copii, americanii mai vechi, <
.ia uniţ i? eraţi priviţii
- Au nai *a.* Hai ies;
- Ce spui ie?
— Iln nks! Gunoi i! Vai şi-ami rî
- Du . ne pr iveau. Noi gh ideam, că acuma sîntem
i ;ini, da’ pi intru ei tot v; inituri eram. Noi mai nu

cu negrii, cu indienii şi chinezii. Vai da mama noastră. Ei, ce să-i faci? As,tea aşa or fost! Aşa o fost lumea atunci. N-ai putut-o schimba.

— Dar la Chicago aţi fost?

— Da, o dată. Dă ceva sărbători, Numa că am fost mică şi nu ţin minte.

— Acuma, să vă spunem de ce am venit la dumneavoastră, Ne-a spus Viorel de la Bucureşti că aţi cunoscut-o bine pe tuşa Ana.

— Ei, pe Ana Sage,

(Altă paranteză. ***Sursa 8*** e singura care, pe tot parcursul drumului, a pronunţat corect numele: Seigi)

— Da, „femeia în roşu".

— Aşa i-or spus în ziare. Sigur ,că'am cunoscut-o. încă în America am cunoscut-o. Da, eram tare mioă. Clnd o venit la Timşoara, după ce s-o petrecut povestea cu Dillinger, ne am văzut iară. Eram foarte apropiate. Io îi scriam toate scrisorile către băiat, în America. Şi orice avea nevoie să scrie.

— Nu ştia să scrie nici româneşte?

— Nu. Nu ştia. Veneam eu la ea şi scriam. Pa vremea d-atîtnci io lucram la fabrica dă conzerve dîn Timişoara. Ana era foarte retrasă. Avea numai doi prieteni cu neveste nemţoaice, care veneau la ea în vizită şi, sigur aţi aflat, domnu acela Cu 15 —16 ani piai tînăr ca ea. Tot ce a avut a cheltuit pentru el. Maşină, clini, casă. Aşa s-a dus toată averea pe care-o putut-o scăpa din America. Io nu m-am amestecat. Atita am înţrebat-o o dată-: „***Ann***, ***what arc you mal;mg oul of your life? What is în your mind?u.*** Adică, Ană, ce vrei să faci cu viaţa ta? Ge-i În mintea ta? Am văzut că nu răspunde şi de atunci nu am mai întrebat-o nimic. înainte de moarte să ştiţi că a avut o presimţire. în vecini, lîngă ea, şedea o femeie, Florica, Şi aia tot la fabrica dă conzerve a lucrat. într-o seară, cu o zî-două înainte de moarte, am fost la ea sa-i scriu nişte scrisori, nişte acte şi mi-o spus că a auzit seara şi toată noaptea o cucuveauă în brad la Florica. Ce eă fie asta. Lena? m-o întrebat. Io iar n-am ştiut ce sa-i spun»

Şi Iacă: dă paştele mic, duminica, mă cheamă veoinu ci, domnu comisar Rusu, pă mine, pă Florica şi pe încă o prietenă a ei, una Ardelean, să venim, că Ana-i moartă. O pus o seară pă geam şi o văzut eă-i moartă. Am crezut că visezi Cum aşa! Că n-o fost bolnavă niciodată! M-am dus repede. Între timp, domnu Ruso l-o chemat pă un medic din cartier, unu dă ochi, nu mai ştiu cum fi chema. Ala o fost tare nervos, că l-or deranjat. O mai fost adus un poliţist, un lăcătuş şi domnu' Bugariu, avocat. Bărbaţi or spart uşa, care era închisa pă dînlontru cu chiigu[1]. Gcamu era puţin deschis. Ana era pă recameu, într-o pijamaua dă mătasă, roşu cu negru. Avea în cep bigudiuri şi o cîrpă legată păstă eh?. Unghiile le avea făcute. Stătea cumva tare curios. Mie mi s-o părut suspect. I*am şi spus Iu' Aurel Bugariu: Aurele, ce-i cu flecurile, eu petele adică, ale vînăte dă pă gît, la rnîini şi picioare. Aurel numă stătea şi scria. El s-o dus după aia la autopsie şi o spus că la concluzii or spus că avea piatră la ficat şi inima tare mare. Atunci cînd am intrat noi, doctoru dă circă o spus că-i moartă dă vreo şapte ore. Florica şi prietena aia. Ardelean, ,s-or pus imediat s-o îmbrace. Era foarte. moale. Io m-am dus în bucătărie.. Erau două feluri dă prăjituri pă masă, proaspete, dă seara: croafne şi cornuleţe cu marmeladă. Nu s-o pregătit ea să moară, precis nu s-o pregătit. Dar astea or fost toate cum or fost. Ce să-i faci? Ce mai poţi schimba acuma? Americanii or făcut imediat după ce o murit ea un film, chiar cu numele ăsta: Anne Sagc, cu Gloria Swanson. Şi semăna parcă puţin cu Ana noastră. Eu am lucrat ec am lucrat la Timişoara, şi la urmă am venit aici, unde m-aţi găsit.

— Şi ce faceţi toată ziua?'

— Ce poate face o femeie singură? Stau, îmi fac treburile prin casă, apoi grijesc dă.miţe, dă pui. Apoi stau şi citesc scrisorile care mi le-or trimis nepoţi, mă uit prin revis'o, vorbesc cu femeile. Mult stau şi-mi aduc aminte dă cum o fost trecute toate. Ce să-i faci? Asta-i viaţa.

— Aici, la Lunga, mai aveţi cunoştinţe care au fost în America? Mai vorbiţi cu ele?

— Da, ii una, Ana. Şi ea o fost în America şi s-o întors. Apăi cînd ne intiluim şi cînd nu-s ălelalte muieri dă faţă, mai ales duminicii, la biserică, ieşim afară şi ne tragem la o parte. Aluneca io îi spun, da' încet să nu ne audă lumea: *„Jlcllo Anncf llo;v are you?"* Şi efi-mi răspunde: *„Pm fine*." Da, tare-i fain. Sau ne mai întâlnim pe stradă. < îmi vin dă undeva şi ca-i în faţa eăşii. li zîe: *„HclloAnnc! limv do you fcel*Şi ea-mi răspunde; *„Vm smepin«! Wh<n risc could î do?*[i]

— Ce spune că face?

— Mătură. Ce să facă?

Ar mai sta. N-ar mai pleca. Ar veni încă o dată. Să stea mult, să le povestească tot.

— Apăi, puicii veni când vreţi. Aicea mi-s. *Vm here.*

ANIMUS NARRANDI

Un caiet foarte vechi, produs probabil de o papetărie din Europa în jurul anului 1900, cu coperţi groase, de carton învelit într-o piele subţire, de viţel. Pe prima pagină şi pe coperta interioară {ca şi în tot caietul) sînt făcute cu toc, creion negru, creion colorat ori pix însemnări databile între 1905 şi 1953.

lată-le pe cele de la începutul caietului:

Adresa lui Cucu / George I. N.2258 / Ch /bouri ave. / Chicago 111. N. America (cu toc)

IU Iulian/ a murit în 4 Ian. 1936/

Ana P. murit merz. 7 1937 / I. Vioara căsătorită/ cu Vaiere / 16 sept. 1926 / Cununia sa Un u! / La 7 Novembăr/-

Eapa au fătat / în 19 April 1924 (creion negru)

Vaca sa gonit / 24 Iuii 1938 (creion albastru)

Amintire'' / Eu loan I. mam Născut okt. 5 1881 / Eo* frozin I.

. N,.R - Apr. 1 18 1887/Căsătorit Febr. 281905/

Faiwiîea j Anghelma Nov. 25 1906 / Wiobente Năs. ■Nov. 10

1907 / Râpos. Ian. 10 1908 / A 2. fioă Ana Năs. 23 Dez. 1908

(adăugat cu creionul: Căsătorită Ianuarie 1925) / VValere

Năs. Nove. 18 1909/Aducere aminte loan. I. (cu toc, cerneală violetă)

Ear în Anul 1922 / au nins din 24 Ioaner pînă în / 29. zaua şi noaptea, (toc, cernealã albastră)

- x^2 t y^2 = a* (cu pix, rezolvarea începe aici şi continuă pe diverse pagini) dar e, din start, greşită.

Apoi o fotografie la fel de veche pe spatele căreia seriei „Aici so molărit toţi români din Soc. Bănaliană cari au fost în ora- . şui Cleveland 15 feb. 1911 împotriva Iu contele Aponi care o venit în America şi atunci or făcut o icoană mare pusă în- tron ram şi iconiţe mici mia rămas vo 5 şi vam trimies şi vouă. loan“ Deşi explicaţia de pe spatele fotografiei este cît se poate de clară (pentru cei care ştiu că molărit înseamnă fotografiat), conţinutul ei nu este mai puţin compozit deeît al înseninărilor din caietul amintit mai sus.

Aşadar, o fotografic făcută în februarie 1911', la Cleveland. I Ohio, unde pentru a protesta împotriva vizitei pe care o întreprinde ministrul austro-ungar, Appqny, în S.U.A., s-au adunat alături de slovaci, sîrbi, croaţi, şi vreo 600 de emi- granţi români, cu **8** drapele tricolore şi **8** americane. Ministrul Appony era cunoscut de către foştii locuitori ai imperiului i habsburgic ca autor al unor legi şcolare (ce-i purtau numele). | Acestea vizau deznaţionalizarea şi maghiarizarea forţată, prin şcoală, a tuturor minorităţilor de pe teritoriul de atunci al Ungariei. „Cind românii au intrat în sala de întrunire — spune un cronicar — asistenţa a izbucnit în aplauze furtu- ; nCase, iar muzica a intonat ***Deştcaptă-te române***, care a fost ascultat de toţi în picioare. Toţi vorbitorii au combătut acţiunea contelui Appony, prezentindu-l ca pe cel mai mare duş- man al naţionalităţilor asuprite din imperiul austro-ungar. Ziarul american ***Cleveland Learder*** a descris această manifestare în care aprecia foarte mult atitudinea curajoasă şi de ■- muncă a românilor, din partea cărora au vorbit V. Moldo- van, redactorul ziarului ***Uomdnul din America*** şi Ion Aldea, în numele ***Uniunii“***

Bineînţeles că nu toţi cei 600 de români au pătruns în sala întrunirii, ci mulţi dintre ei au rămas afară. în fotografie, făcută probabil la sfîrşilul demonstraţiei, se văd vreo

§ — Femeia în roşu

cincizeci de persoane şi mai muîte steaguri. Atrage atenţia, undeva în partea stingă a imaginii, un grup de patru persoane, care nu privesc spre obiectiv, ci par a continua o discuţie. De fapt, suit cinci persoane şi jumătate, jenlr.i > ii femeia tînără îmbrăcată într un palton de culoare dese hi să este gravidă şi ţine în braţe, o fetiţă de vreo cinci ani. în stingă şi în dreapta femeii se află un preot în sutană şi un bărbat cu pălărie de culoare deschisă, îmbrăcat într-un palton elegant, cu gulere largi şi răsfrinte. Bărbatul ţine degetul mare de la mina stingă în buzunarul paltonului şi priveşte întrebător spre preot pe deasupra capului femeii. Prin deschizătura de la git a paltonului se poate observa că poartă cămaşă albă şi papion. Are urechile uşor ciapăuge şi un aer bolnav (de altfel, va şi muri peste vreo 2-3 ani). lângă preot se află un bărbat în haine sărăcăcioase a cărui atenţie este îndreptată, ea şi a femeii, spre fetiţă.

Felul în care aceste persoane s-au în tâlnit în acel loc justifică afirmaţia că în fotografie lumea este de o diversitate la fel de mare ca a grupului de note din caietul cu scoarţe învelite în piele de viţel. Preotul este domnul Ion Podea de la iberica Sf. Andrei din Youngstown, Ohio, unul dintre organizatorii manifestaţiei (mai tîrziu, în 1918, el „va convoca şi prezida congresul care hotărăşte înfiinţarea Episcopiei Române Ortodoxe din Statele Unite, supimînd-o autorităţii Mitropoliei din Bucureşti“). Femeia însărcinată are 19 ani, poarl "■ un palton de culoare roşie, se numeşte Ana şi, cu toate că îşi doreşte o fetiţă, va da naştere peste erteva luni urnii băieţel ce va primi numele de Steve. Mihail, domnul elegant şi cu faţă de om bolnav, esto soţul Anei, lucrează ea funcţionar la căile ferate şi a fost trimis de muncitorii români din Chicago pentru a-l întîlni pe preotul Podea şi a discuta în vederea înfiinţăm unui club muncitoresc în oraşul lor. (Clubul se va înfiinţa abia în 1914, cînd Mihail va fi murit deja, iar sediul va fi în Clybourn Avenue, 2250.) Bărbatul în haine sărăcăcioase este tatăl fetiţei şi -autorul însemnării făcute cu cerneală violetă pe prima pagină a caietului amintit. Se numeşte Ioan I., se află în America de două săptămîni şi este în căutare de lucru. Speranţa lui este la preotul Podea. Pe fetiţă o cheamă Anghelina şi, cînd este întrebată, spune că o cheamă Lena. în afară de preot, toţi ceilalţi din micul grup de cinci şi jumătate sînt eomîoşeni.

Cînd un comloşean ajungs în Cleveland, Ohio, el se opreşte la pensiunea „Bănatul“ ţinută de domloşeanul V.

Bucă. Acesta este unul din*.re puţinii români care vorbesc bine engleză şi îi ajută pe bănăţeni să se angajeze ca salahori la turnătoriile llill Clutch Co. El practică deci sistemul „tătfno“ (un echivalent al sistemului „padrone“ al emigranţilor din sudul Italiei). „Tătînele“ este un fel de antreprenor, care se obligă să furnizeze braţele de muncă în schimbul anumitor avantaje din partea companiei ce-l angajează (concesiunea cantinelor, a barăcilor în care locuiesc muncitorii etc.) Bineînţeles că de la fiecare lucrător angajat de el, tătînele reţine în medie l-2 dolari pe săptămînă. Ioan I. a avut însă ghinionul de a se certa cu V. Bucă în prima zi după coborîrea din trenul care l-a adus la Cleveland de la Ellis lsland. A umblat disperat să-şi caute singur de lucru timp de vreo două săp- tămîni — fără nici un succes, firește, pentru că nu ştia nici un cuvînt în engleză, iar în cele din urmă, sfătuit de alţi bănăţeni de la pensiunea „Bănatul“, a venit la această întrunire în căutarea preotului Ion Podea, un om cu faima de luptător dezinteresat pentru drepturile emigranţilor români.

în mulţimea de oameni caro forfotea în ziua de 15 februarie 1911, la locul întrunirii împotriva lui Appony, printre vorbitori de sirbă, cehă, croată, slovacă şi engleză—cu fetiţa în braţe pentru că Eofrosina a rămas la baracă să spele rufele şi nu poate avea grijă şi de Lena; ceilalţi copii au rămas ia ţară, la bunici — Ioan I. a simţit mai intii că-l cuprinde disperarea. Cînd'a auzii: în spatele lui vorbă românească („Uite la ea ce frumoasă ei“ — spunea o femeie, vorbind probabil de fetiţa lui) a început să-i mai vină inima la loc. S-a întors şi a văzut o femeie gravidă şi un domn foarte elegant, cu faţa palidă şi cam ogrăsit.

— Ană şi Mihaile, voi sintcţi, mă! a strigat el din toţi rărunchii după un scurt moment de încremenire. în clipa următoare toţi trei au simţit cum le ţîşnesc lacrimile din ochi. Doar fetiţa şi-a păstrat calmul.

Ana fusese cea mai frumoasă fată din Comîoş şi Lunga de cînd începuse Ioan să Se uite mai cu atenţie la această importantă trăsătură a lumii în care trăia şi plnă atunci..La mintă ei, cam silită, cu Mihail, Ioan îşi aminteşte că a pus căciula pe o masă de pe care răsturnase şi pahare şi farfurii şi tot şi

a jucat pe acea masă, în junii căciulii, mai bine de un ceas. Ăst joc se numeşte Glăbăcelul şi-i place cel mai mult lui Ioari,

Acum, gravidă şi îmbrăcată într-un platón roşu, Ana părea şi mai frumoasă. Ea a luat-o în braţe pe fetiţă şi a întrebat-o:

— Cum te cheamă?

— Lena] a spus fetiţa, bucuroasă că, în sfîrşit, după mai bine de o lună (trei săptămîni pe vapor, două în Cleveland) mai vorbeşte şi cu ea cineva în afară de mamă-sa.

— Aaa, Hellen! a zis Ana, neştiind că numele fetei vine de la Anghelina.

— Ba nu, Lena! a protestat copila.

—• Da, dar aici, în America, aşa se zice: Hellen. Ia zi şi tu Hellen. I'm Hellen!

— Hellen. Hm Hellen! zise Lena.

—•Bravo! Vezi că ştii englezeşte? îţi place în America?

— Nu.

— De ce?

— Pentru că n-am cu cine să mă joc.

Gei doi tineri viitori părinţi rîseră. Ioan I. doar zîmbî trist. Era încă foarte preocupat de cum va face el să-l găsească pe popa Podea în mulţimea aia de oameni. Cînd în sfîrşit putu să le spună celor doi consăteni pe cine caută, lucrurile începură să se lumineze. Părintele Ioan, îl lămuri Mihail, se afla înăuntru, la tribună, aşa că aveau să-l aştept© pînă la sfîrşit., cînd va ieşi afară şi atunci el, Mihail, are să-l ducă să'Vorbească cu el.

Şi, într-adevăr, la sfîrşitul întrunirii toate s-au aranjat cum nu se poate mai bine pentru Ioan I. Preotul Podea şi alţi fruntaşi au ieşit din sală şi s-au fotografiat cu diferite grupuri în faţa clădirii. Apoi mulţimea aia do oameni s-a împărţit în vreo cinci grupuri şi fiecare grup, cu steaguri şi f&nfăre, a plecat spre cîte un loc din oraş, restaurant sau bar, undo aveau pregătit pentru chermeză. Cînd a avut un moment de linişte, părintele Ioan l-a cercetat pe Ioan I. că de unde vine, daeă-i ştiutor de carte, ce ştie lucra, dacă-i căsătorit legal sau concubinează, cîţi copii are şi unde se află ei şi aşa mai departe. Cînd a crezut el că toate întrebările au fost puse, a scos dintr-un buzunar de sub sutană un cartonaş cam de mărimea unei cărţi poştale şi a scris pe el numele lui

Ipan I., dar nu cu I., ei cu Y. în continuare, pe acelaşi carton, a mai scris şi adresa fabricii de săpun Proctor& Gamble Cb. din Cincinnati, Ohio şi s-a semnat. I-a-recomandat lui loan Y. să-şi pună acel cartonaş la eheutoarea hainei şi să nu-l scoată piuă ce nu ajunge în Cincinnati, apoi i-a dat nişte bani de.drum şi l-a trimis la barăcile care alcătuiau pensiunea „Bănatul“ să-şi ia bagajele şi să plece, de acdlp, la gară.

Din acea ***n*** norocoasă, loan şi-a scris numele de familie numai cu iniţiala Y. — cînd s-a aflat pe teritoriul Americii, şi cu I. — de cîte ori s-a găsit în România. Caietul legat în piele de viţel e o dovadă.

În ziua de cincisprezece februarie 1911, în trenul care pleacă de la Timişoara, dimineaţa la orele **8.00** a.m., trece prin Lovrin — Gotlob — Comloşul Mare — Teremia-Mare — Nerău şi apoi, prin pustă, pînă la Szegedin, pe Tisza, se afla un tânăr cu aparenţe de student în capitala imperiului pe a cărui stemă scrie, în latină şi cine ştie în a cui atenţie, ***indicisibiliter ac inseparribiliter.*** Pe măsuţa din faţa lui se odihneau ţilindrul şi o revistă, „Familia“, care apare la Oradea-Mare. Cine ar fi privit cu mai multă atenţie cele două obiecte ar fi observat că ţilindrul e foarte nou (cumpărat abia cu două zile în urmă de la o,prăvălie de lux de pe Ring), iar revista foarte veche, mai precis — apărută la 1/14 februarie 1904, adică cu 7 ani în urmă. Cine, însă, l-ar cunoaşte pe tinărul Oetavian Cristofor Nacu mai îndeaproape, nu s-ar mira nici de una, şi nici de cealaltă. Eleganţa tânărului nobil de origine, totuşi, valahă, eleganţă vizibilă şi în restul hainelor cu care este îmbrăcat în această mohorîtă dimineaţă de iarnă, a devenit celebră de mai multă vreme.prin mediile studenţeşti de la Viena, în fastuoasele cafenele şi săli‘de dans ale Capitalei. Nici recenta lui pasiune pentru originea neamului din care se trage şi, în consecinţă, pentru orice document, mai vechi sau mai nou, care ar putea să-i înlesnească această cercetare, nu e secretă pentru prieteni. Aşa că, judecind din . aproape în aproape, un astfel de prieten apropiat ar şti 'că revista veche a fost cumpărată la Oradea, după îndelungi răsfoiri ale colecţiilor din librăria ***Concordia***, pentru următoarea informaţie din cuprinsul său: „***Armîna*** (Românca), Sub titlul acesta dl Petru Vulcan a publicat în mai multe

fascicole ale ***Revistei Idealiste*** din Bucureşti un roman social

din epoca de renaşcere a poporului român de la Pind. Acum autorul ş-a retipărit lucrarea- intri un volum la Constanţa. Romanul: acesta atrage în deesebi atenţiunea prin tendinţa d’a face cunoscut întregului neam.pînă unde se estinde românismul. Subiectul acesta se desfăşoară în firul unei naraţiuni interesante care ne atrage pan rin finit. De ve rulare la autorub în Constanţa. Preţul 2 lei."

Pentru că, într-adevăr, originea atestată a tînăruiui nostru este aromână. Strămoşul îndepărtat al cărui nume îl poartă, Cristofor Nucu, ar fi venit după bătălia de lâ Mosco- pole în Âustro-Ungaria şi ar fi cumpărat moşia Comicsului cu sat cu tot şi cu titlu de conte pe la 1781.

Găsise, printre supuşii săi de atunci, tot felul de obraze fioroase, care ascunse sub bărbi negre, nici pieptănate, nici spălate prea des, care împodobite cu cîte o mustaţă cu vîrfuri răsucite în sus sau pleoştită ca o mierlă sătulă, care brăzdate dej hanger sau de sabie, olteni din Gara-Vlaşca, unguri cu pometi proeminenţi şi ochii încă oblici, sîrbi cu înjurătura colorată, ocolitoare şi sfiohiuitoare ca un bici, mai toţi iubitori de cai, crescători de cai şi hoţi de cai, apoi şvabii aduşi din graniţa Luxemburgului, tăcuţi şi muncitori, gata să-şi facă zid în jurul, casei chiar şi aici, unde terenul e doar mlaştină şi pustă, iar piatra trebuie adusă cu carele de la zeci de poşte. Pe scurt, se vedeau încă de atunci urmele încercărilor nereuşite ale imperiului de a coloniza pusta aşa cum, aiurea, peste Atlantic, şi mai de capul lor, nişte oameni la fel de „blinzi“ colonizau Westul. Cind se gîndeşte la toate aceste date adunate cu greu din documente vechi şi din mărturii ale hătrînilor locului, Cristofor Octavian Nacu are o tresărire de mîndrie şi uri zimbri. E doar urmaşul eroului civilizator! Al celui care a ştiut şi să-i domolească pe pustălăi, şi să-i scoată din muţenia lor robace pe şvabi, să se înţeleagă pe româneşte (pe ţînţăreasca lui de macedonean) şi cu haiducii slătineni, şi cu pandurii de dinspre Craiova, care încă mai purtau în memorie, dfe trei-patru generaţii, cine ştie ce duşmănii vechi iscate pe lungul drum de strămutare, eît şi cu sîrbii marcaţi de un fel de voioşie agresivă după primele înghiţituri de rachiu. Asta înseamnă, de fapt, un nobil al acestui imperiu, spune Octavian Cristofor Nacu, câteodată, pria

cafenelele simandicoase, la Mageri sau alia, unde nobili sastisiţi, studenţi sau rentieri, lineri cu toţii, cu o'poftă nebună

de a se distra ca în preajma unei morţi ce pluteşte în aer, se apucă să discute şi politica imperiului, şi pe „tîmpiţii din guvern“, şi alte bizarerii ale monarhiei K. und K., ***mdivi-sibilUer ac inse par abiuier.***

Singura legătură cît de cît directă cu acel strămoş de care Cristofor Octaviaii se simţea mîndru i se părea a i'i această bătrînă ducesă de 'Şan Marco, născută 'Nacu, uitată de familie în casa de la Comloş şi pe care, o dată sau de două ori pe an, se ducea s-o vadă. Odinioară frumuseţe trăsnitoare, acceptată la curte în ciuda rangului încă proaspăt numai ■datorită acestei calităţi, măritată? se'pare chiar de către împărătească, cu acel duce care nu se gindise niciodată, pînă la înaintata virstă la care l-a prins ordinul sau sugestia suveranei, la acest omenesc obicei ia care săracii se gîndesc foarte devreme, acum bătrlnă înţeleaptă, energică şi misterioasă, izolată în conacul de pustă, nici măcar citind', stînd zile în şir pe terasa din spatele conacului şi privind spre o linie a orizontului la fel de îndepărtată ea'şi Moseopole, în timp !

Dar, dacă de obicei venea pîilă la Comloş în fiecare an pentru a-şi face o datorie de moştenitor faţă de ducesă, daca mai apoi începuse chiar să-l. delecteze conversaţia acră şi beştelitoare a bătrînei, ca şi felul În care mai scotea ea eîte o preţioasă informaţie despre străbunicul venit de la Metropole, acum,,în dimineaţa zilei de 15 februarie a anului 1911, scopul drumului -său era altui, unul ascuns, intim, pa caro nu l-ar fi mărturisit nimănui.

Trenul trecuse de Lovrin, aşa că OTaviau Cristofor Nacu îşi desprinse oolxii de pa peisajul da ohppie viscolită ce se vedea prin fereastra compartimentului, răsfoi din nou revista, întârziind ci leva clipe cu privirea asupra unui portret al Ici T.-Istoi şi asupra prim dor rindnri .lii. tradu -'rea din ***Trei femei*** de H. Sienkiewicz. Apoi se ridica şi puse revista în valijoara de voiaj ce o avea cu el, hoh-ţilinderul pe cap şi se pregăti să coboare.

Gara mică a comunei, în spatele căreia începea drumul drept spre centrul ei şi totodată spre conacul familiei Nacu, era pustie în acea dimineaţă, doar eiteva lăzi mari lăsate pe peron şi doi oameni care apărură eu o alta pe care tocmai o dăduseră jos dintr-o căruţă erau semnul că totuşi în această »«însemnată giră se găsea uneori, o dată pe săptămînă sau chiar mai dos, punctul de plecare în marile şi adevăratele călătorii,

acelea-de o viaţă, chiar dintr-o viaţă în alta, nu în senstil mistic. Oamenii din Comloş şi Lunga făceau parte din categoria săracilor care tot la o sută. de ani pornesc din nou la drum să caute un trai mai bun, ca şi cînd locul pe care poposesc ar fi de vină că se găseşte mereu cîte cineva care să profite de munca lor şi său lase tot săraci după ce au muncit din greu, au asanat mlaştini, au înălţat case şi biserici, au dat vamă de carne de tun pentru cine ştie ce putere care le-a spus.că au de luptat pentru acel pămînt, au început un cimitir şi aşa mai departe. Veniseră din diverse direcţii în urmă cu aproape două sute de ani şi acum începeau să plece, poate-' ' pentru altă sută, în America, dincolo de ocean, spre olt ^pămînt al tuturor posibilităţilor“, cum ziceau' vorbăreţii agenţi ai companiilor de navigaţie care-şi făceau drum şi piria aici, în nesfirşita lor luptă pentru un comision ce semăna cu ai plutaşului de pe Styx. Acestea două erau doar ultimele mişcări de pe un pământ pe altul, cele vizibile, se gîndi Oelaviuri, dar şirul lor e probabil nesfîrşit, de la coloniştii lui Trăiau pî-nă cine ştie unde în viitorul îndepărtat. Ceea ce-l neliniştea, dar îi şi plăcea pe de altă parte, era acest simţ alTor neobişnuit de fin pentru alura troglodită pe care o aveau:

• de unde simţeau ei ceea ce inteligenţii tineri aristocraţi din lojile Operei şi din plimbările prin jurul roţii uriaşe din Praf or nu bănuiau? Cum simţeau ei, înaintea acelora, aerul de moarte apropiată care plutea deasupra întregului imperiu şi de ce. aveau la îndemînă şi o soluţie practică — plecarea spre ceea ce va fi, cu siguranţă, una din marile puteri ale viitorului? Probabil că ei n-aveau să se rafineze niciodată, aceşti soldaţi ai Romei, cum n-au făcut-o nici atunci — pe vremea lui Claudius, Caligula, Nero etc. şi iată, n-o fac nici acum, sub bătrânii împărat Franz losef, cînd sute de tineri aristocraţi, sub aripă morţii, se ţin de chefuri, baluri, fete, mese prelungite, escapade, ironii muşcătoare, mai ales autoironii, carnavaluri, balet, teatru de marionete.

— Bine aţi venit, conaşule! strigă lîngă el birjarul trimis de ducesă,

Guvîntui de la urmă îl surprinse. Un cuvint din românească regatului, poate adus de atunci, de demult, din Gara-

Ylaşca, im cuvînt mai degrabă ironic decît respectuos, cum **e** echivalentul lui mai polizat, la românii de dincoace de munţi _ domnişorulc! Poate şi din cauza acestei surprize îşi reproşa, urcindu-se în birjă, gîndul obsedat de moarte pe care îl rumegase pînă acum el, un om tînăr, în timp ce bătrânul servitor venit să-l aştepte era de o vioiciune molipsitoare.

— Citi ani ai, moş Patrule? întrebă Octavian.

Pătrimii întoarse ’spre el chipul bărbos şi albit, parcă înconjurat de o zăpadă veşnică.

— E-he, păi, merg pă op’zăşdoi! şi risc, lăsînd să i se vadă singurul dinte, îngălbenit de tutun.

în faţa clădirii, .zăpada fusese curăţată de dimineaţă, aşa că trăsura făcu un ocol larg şi trase la scară. Valijoara fu luată de cineva şi dusă cu multă grijă, uşa se deschise neauzit, paşii îl purtară pe scară pînă în salonul de la etaj; fereastra era deschisă, iar înăuntru foarte frig, paltonul îi fu luat şi dus undeva, hoh-ţilinderul la fel, scîndurelele parchetului scîrţîiră sub picioarele lui cînd se apropie de fereastră. Contemplarea pustei, mai bine zis a liniei îndepărtate care separa două nuanţe de alb, unul strălucitor — al zăpezii —, celălalt
fumuriu, ceţos — al cerului.....dură mai bine de un sfert
de ceas. Uşa se deschise şi făcu loc urmi bocănit de baston, şi de pantofi cu toc de lemn. El rămase nemişcat, cu faţa spre fereastra deschisă, fascinat de ceva şi neştiind de ce, poate de ceea ce în tren numise în gînd aripa morţii, care probabil că plutea deasupra întregului imperiu, de la Capo- distria şi Trieste pînă la Lemberg şi Cernăuţi, de la Braşov pînă în Tirol şi în Boemia, la Marienbad.

— Vinişi ? întrebă ducesa.

El continua să tacă şi să privească acel orizont inexistent. O ceaţă albă, fumurie. Nici nu-i trecuse prin cap să fie nepoliticos cu bătrîna, dar muşchii nu-i ascultau, era prins, nu se putea desprinde.

— Zburăşte! îi porunci vocea croncănită. Uneori o apuca vorbitul în armâneşte.

Şi, în fine, reuşi cu un ultim efort să se întoarcă spre ea.

—.....Săru’mîna, mătuşă ! îi zise — ca un burghez de mahala .....voind chiar să îngenunche şi să-i sărute mina,

— Ai înnebunit? îl mai întrebă ducesa şi ridică bastonul spre el în chip ameninţător.

Purta o blană miţoasă pe umeri, ceva care-l făcu pe Qeta-viari să pufnească în ris. Se aşeză la măsuţa de joc, dar avu grijă

şă stea cumva cu spatele spre fereastra deschisă, să nu fie şi ea pradă aceleiaşi inexplicabile fascinaţii — ii fulgeră prin minte tânărului —, şi-şi puse bastonul pe jos, îl aruncă mai degrabă.*

Atunci intră o tînără servitoare cu tava pe care se aflau toate bunătăţile unui mic dejun vienez şi, privindu-i cu atenţie chipul de adolescentă necizelată, Oetavian îşi aduse aminte brusc cu o uşoară durere în suflet, neaşteptată nici aceasta, de ce venise la Comloş.

Se âşează la masă, se comportă normal, întreţinu curiozitatea bătrânei răspunzindu-i în doi peri, cum ştia că-i place, la cele citeva zeci de întrebări despre \ iena pe care i le puse ea. în gînd îşi zise că aproape nimic nu se mai potriveşte, că asllel de întrebări nici n-ar mai trebui puse. Când termină cu dejunul şi fata veni să ştrîngă îşi aminti din nou rostul vizitei şi o privi pe furiş pe bătrână, de parcă s-ar fi temut ca .ea să nu-i ghicească gindul. Numai că privarea ducesei alunecase pe fereastra deschisă spre câmpul cel plat şi alb şi ceţos şi de acum, gata, nu se mai putea vorbi cu ea nimic piuă seara târziu.

Se ridică, se plimbă puţin prin cameră, sună să i se aducă paltonul şi ţilindrul, examina plictisit cele eîteva imagini de pe pereţi. Totul, de parcă ar fi fost singur în încăpere sau în prezenţa unuL cadavru. Ieşi în amiaza albă a zilei fumurii de februarie şi porni pe aleile curăţate de zăpadă ale parcului — probabil în aşteptarea lui curăţate sau doar pentru că aşa era obiceiul; ca-ntr-o cazarmă unde trebuie să fie -mereu activitate, şi împrejurul casei mătuşii se făceau tot felul de lucruri inutile. Ieşi din parc, la stingă, spre Lunga şi porni hatărlt spre vest, făcîndu-i semn bătrânului birjar să nu**-l** ihai urmeze.

în ..apropierea casei spre care se îndrepta văzu un copil de vreo doisprezece ani, cu chipul strivit de o uriaşă căciulă şi trăgând după el o sanie. Un copil singuratic, probabil, un copil ciudat, pentru că toţi ceilalţi erau duşi pe Dealul. Mircsii sau în alt loc cu o pantă cît de mică pentru derdeluş. ll ajunse din urmă. Copilul privi sumbru pe sub căciulă la domnişorul sau „conaşul“ elegant şi-şi văzu de drum fără să spună bună ziua sau săru mina, cum erau învăţaţi toţi copiii de aici să facă.

— Guten Tagi îi zise Oetavian, amuzat.
— Guten Tag! răspunse ţîncul.
— Esti sváb? îl întrebă.
— Nu.
— **Sirb ?**
— Nu.

— Ungur atunci!

Clătină doar- din căciula-i uriaşă în semn că nu.

— Atunci ?

—- Ce-a mai rămas?

— Cum te cheamă?

— Tit Liviin Dar pe tine?

— Cristofor Oetavian.

— Îhî! zise copilul după o pauză, pălind să se gindeaseă la altceva sau doar preocupat de locul unde calcă pe zăpadă.

— Unde stai? întrebă Oetavian.

Tit Li viu arătă cu nuna o casă.

— Vecina ta o fi acasă, nu ştii ?

— Care vecină? tresări el, dar lui Oetavian nu-i spuse nimic respectiva tresărire.

— Ana.

' - Nu.

— Dar unde e?

— S-a măritat şi aşteaptă.

— Ce aşteaptă? se miră Oetavian.

— Nu ştiu, dar eu i-am spus să aştepte şi ea a zis da.

— Deci e acasă, aşteaptă!

— Nu. E În America.

Oetavian şe opri în mijlocul drumului. Tit Livid se opri şi el şi se aşează pe sanie. Apoi îi făcu loc lîngă el (.mărului aristocrat pentru că şi acesta voia să se aşeze . *

Ce au vorbit ei acolo, nu ştie nimeni. Oetavian a scos dintr-un buzunar mai multe fotografii făcute la o serbare dată ia conac cu vreo doi ani în cr.nă. Printre fetele îmbrăcate În costum românesc, în două dintre poze, o recunoscură pe Ana. O fotografie rămase la Tit Livin.

La cîteva minute după ce se ridică de pe acea sanie şi mergînd înapoi spre parcul ducesei, Cristofor Oetavian Naeu jură în gînd să grăbească moartea acelui imperiu care, la
îndelungai agonie, voia să aducă puţină moarte în sufletul
fiecăruia dintre cetăţenii lui. Era prima d'ată cînd simţea cu
adevărat că are un şcop.

*

Câştigul în America/ din anul 1914 pînă în anul 1919/ constă din.
4532, 01 Dolari/ ss - indescifrabil/ (cu cerneală neagră, cu toc)
în anul 1928 În 2 maii au/ îngheţat viile/ (creion negru)
Kar în 12 Mai/au bătut peatra 1935/ şi grâu asemenea au fost slab

6,8 chil (creion albastru)
Aducere aminte mare răutate în anul 1908 /nau plouat până cum au fost/ primăvara înainte de ispas alta nu/grâu puţân cucuruz niniik (toc, cerneală violetă) în Anul 1878 au fost bătaie în Bosnea/Anul 1830 Franz . losif născut Pe tron în 1848/ 18 August/Iiapa au luat mânz/ la Sfântul Gheorghe /24/6 Mai 1922 (creion negru) eu am fost acest an/în trei'Martie şi/am rămas cătană/ la Infanterie/1923 (creion maroniu)
în Anul 1929 au fost ger/nemaipomenit din /20• Dez. pân la 25 Feb. mare frig (creion negru, groş)
George D. au Picat în Galizia 10 Merz. 1915/ Pe ferdinanth *şi soţia. împuşcat/ în Sara Eva 28 luni 1914/ în anul 1914 28 tulii Bătaia cu Sârbiea şi Rusie»/Munte Negru .şan predat 25 Dez 1915/Impăratul austriei Ferenz Iozef murit Nov 22/1916

Sublocotenentul Ilermann K. baram, ultimul ofiţer, mutat disciplinar la compania grănicerească de la Timişoara, provenea dinii o familie nobilă de la graniţa sudică a Prusiei, stabilită la Viena doar cu puţini ani înainte de 1900.

în drum spre cetatea de la marginea imperiului, tină-- rul se simţise şi el înghiţit incet-îneet de disperarea eare-i cuprinde pe toţi proaspeţii exilaţi. Avea ce să regrete. Nu ştia cînd ar fi putut: să mai revadă mulţimea de ¿răsuri şi de tramvaie care, spre prinz, cînd el abia se scula din somn, după nopţile dedicate mesei de joc, păreau să transforme Neuermarkt-ul în locul de întâlnire al tuturor'zgomotelor şi culorilor din lume. O forfoţoală totuşi discretă, "îşi zicea. Insolită de bun gust, ca şi firma marelui magazin de confecţii franţuzeşti, ***Robes.***

Nu va mai revedea, cine ştie pînă cînd, nici dantelele suspendate de piatră din Schauflergasse, locul din care, spre dimineaţă, luă trăsura, sub privirile dezaprobatoare ale cîtorva domni bătrîni pe care insomnia, regretele şi presimţirea sfirşitului îi scoteau în stradă cu eîteva minute ' înainte de a se dezlănţui acel du-te vino fără sens al trăsurilor şi al tramvaielor. Şi cine ştie ce amplitudine vor lua în mintea lui înserările din Prater, drumul de la restaurantul Prohaska, pitit alături de Iantsch-Theater, pînă peste drum, în cochetul pavilion care avea pe frqnstispicui înscris cu litere mari, ***Zum Eisvogel,*** iar dincolo de gardul jos se întindea o întreagă lume a meselor de joc, a băuturilor fine şi a femeilor frumoase pe care, cu siguranţă,'nu le va mai revedea niciodată. Nu e locul să nostalgizăm, deşi în intervalul în care tînărul ofiţer priveşte din tren peisajul s-ăr găsi suficient spaţiu pentru

descrierea unei Vienp crepusculare. Să-l urmărim îndeaproape, să-l observăm, mai degrabă, refăcînd, cu febrilitate, cu o încordare absolut motivată, ultimele drumuri prin memorie pe străzile Vienei eare acum, în 1914, e în aşteptarea unor zile care îi vor schimba pentru totdeauna destinul. Nici măreţia rece a pieţii Marfa Theresien, nici somnolenţa studiată din Karlsplatz şi nici atmosfera de cazarmă fără comandant din Stuben- Ring nu-l pot opri. Toate stau închise împreună cu bastonul de mareşal pe care-l visează, în raniţa pe care o păzeşte, consternată, ordonanţa.

Lungul drum prin pusta, pe o vreme ploioasă, nu-i spâne mare lucru. Podurile Budapestei nu-l impresionează prea mult. E încă incapabil să se desprindă' de farmecul violent al capitalei imperiului. Abia la intrarea în Transilvania, cînd. peisajul se încarcă, încet încet, de o indescriptibilă fremătare a aerului, pare să-şi revină. Trece prin locuri cu denumiri bizare, pe care parcă le-ar fi . auzit undeva. Sau poate că nu ie-a auzit niciodată, insă provin dintr-o experienţă prin care, cu siguranţă, trecuse, poate o lectură, poate o denumire istorică sau biblică.

înainte de'a traversa apa cea mai importantă din această parte a imperiului, vechiul Maris, sau Maros, cum îi stîlceau cei din prtea locului, opri lntr-un oraş, al cărui nume ii atrase atenţia de îndată. Se numea Arad, iar în mijlocul său se găsea un splendid hotel, „Crucea Albă“, und©

şi poposi două zile. Oraşul îl cuceri şi speranţa înmuguri în el. Dacă Aradul arăta atît de bine, atunci erau şanse ca Timişoara să nu fie chiar purgatoriul pe care-l crezuse. îl surprinse atmosfera de tensiune şi dezinvoltură pe care o părăsise cu atîta regret, la Viena, şi care e atît de caracteristică locurilor în care se întîlnesc mai multe drumuri importante. În Arad, totul parcă ducea spre faleza Marosului, unde conflictele şi tensiunile se rezolvau în verdele intens al pantei line care străjuia cursul leneş al apei.

De la Arad o luă spre Vinga, un alt nume curios, şi apoi, pe un drum agreabil, cu mici dealuri acoperite cu viţă de vie, dar şi cu mile întregi de eîmpie grasă, îşi continuă călătoria spre ţinta finală. Erau întrecuţi, din cînd în cînd, de birje uşoare, care se pierdeau în lanurile de porumb încă foarte mic, sau în cele de grîu, verzi, bine îngrijite, iar călătorii îşi ridicau în semn de salut pălăriile uşoare de paie sau din pînză subţire, apucîndu-le cu mina în care ţineau şi biciul, dind acestui banal gest un aer de solemnitate. I se păru din nou că s-ar afla în plină inimă a imperiului, şi nu undeva într-unul din cele mai îndepărtate

colţuri ale acestuia, înlr-atît peisajul era marcat de ordinea şi spiritul care făcuseră faima măreţului edificiu chezaro-crăiese. Zări oraşul de foarte departe. Clădirile înalte, turnurile fabricilor, o anumită ştiinţă a celor care construiseră oraşul de a bloca în faţa călătorului, fără agresivitate, orizontul, toate acestea îl anunţară că sosise la Timişoara.

Conflict de competenţă: fortăreaţa Timişoarei

Im începutul veacului. îşi mai păstra poate intactă ciudata frumuseţe austeră şi gravă. Celui ce înainta prin eîmpie şi mlaştini, ea ti dezvăluia treptat, cu o făcută pudoare, intii un val uriaş de pămtnl, apoi cele trei rinduri de ziduri şi şanţuri adinei, uimind — aşa cum arătau hărţile vechi -- conturul unei stele gigante, cu 37 de colţuri. Nici între, bastioane, năpădite de muşchi şi licheni, nici în afara lor, unde pe valul de apărare crescuse o iarbă aspră, nu se mai auzea de mult zvon de arme. O împresura doar un abur sonor, o aproape imperceptibilă cadenţă, care se strecura prin galeriile pustii, cu ambrazuri păienjenite, prin şanţurile umplute cu pămint. Deasupra celor nouă bastioane începuseră să crească salcimii. Oraşul mai păstra totuşi, în rigoarea carteziană a străzilor şi pieţelor, într-o anume vibratilitate cazonă a cuvintelor şi gesturilor, în rigiditatea emfatică a ritualurilor cotidiene, în toată austera sa civilitate acel aer inefabil al fostelor mari fortăreţe. Expusă privirii, văzută din afară, printr-o lentă înaintare dinspre eîmpie — cum i se părea atunci

chiar la 1914, primăvara, oricărui călător străin — Cetatea era încă, în tulburătorul ei anacronism, un simbol. ***Fortăreaţa.*** *Construcţie abstrasă parcă dintr-un timp şi spaţiu anume, incintă protectoare şi, deopotrivă, spaţiu al rezistenţei. Spălută insă de priviri indiferente, încremenită — de peste 150 de ani — în incertă aşteptare şi-n contemplarea nostalgică a propriei gratuităţi, una din cele mai mari şi mai frumoase fortăreţe ale Europei avea să dispară, învinsă de singurul ei asediator, nevăzut, implacabil. Timpul. Dar cine-ar fi putut pricepe dinainte (din toamna lut 1716, cînd zidurile uriaşei cetăţi se ridicau doar În închipuirea trufaşă a unei Curţi imperiale) că* ***acest*** *destin avea să o supună****?*** *împăratul U sărbătorea atunci la Ticna pe eliberatorul Timişoarei, principele Eugen de Savoya, cel căruia Leibniz ii închinase* ***Monadologia.*** *lmpcratorul ti închina şi el, În aclamaţiile Curţii — pe o tavă de aur însăşi Timişoara (aşa cum avea să fie plănuită, spre a rezista atacurilor otomane). Cetatea din zahăr candel. Bastioanele din doboş tort. Turnurile şi crenelurile din grilias. Şanţurile de apărare din cozonac cu nuci. Cimpia din pişcaturi. Copacii şi. iarba din fistic. Creştinii din bezele. Turcii şi arapii din ciocolată. Turbanele din frişca. Fesurile din jeleuri. Prinţului eliberator i se dă marca spatulă de argint. Retează trei turnuri, un pilc de copaci şi mai toată ceata pagină. Nobilinlea asediază discret. în cîteva minute, din falnica Timişoara rămin şanţurile de apărare, cimpia, doua turbane rătăcite. Şi tava de aur.*

într-un spaţiu de iremediabil exil, undeva la margine de imperii, mereu asediate şi vremelnic cucerita, surpîndu-se şi renusdnd fără încetare, zidurile de piatră care apăraseră cetatea se vedeau încă şi atunci, în martie-aprilie 1914. în curi'nd ele aveau să dispară aproape de tot. Ca şi celelalte întăritori din pămint, lemn sau piatră, care vegheaseră de veacuri această aşezare. Doar un ptflimpsesl imaginar le-ar mai putea scoate la iveală, din subsoluri, urmele. Ele s-ar dezvălui treptat, într-un lent şi răbdător asediu al citirii, unele prin transparenţa celorlalte, întreţesute de-a

valma,'într-o imensă, verticală pînză, printre osuarii. ape freatice, canale în dedalice dispuneri şi păduri subpămîntene de stejari, deasupra cărora pulsează, ca o membrană vie, oraşul în martic-aprilie nouăsute- paişpe.

, *Se vede clar în această carte poştală expediată chiar în 1914 domnişoarei Milu Angyolha de către prietena ei Lolte SliUmer. Domnişoara Angy e timişoreancă de baştină-, dar în această primăvară se află, pentru cîteva săptâmîni, la o mătuşă din Jimbolia. St. Georgs-Plalz. Szent-Gyorgyter Temeswar, 1914. în prim plan o clădire destul de impunătoare, cu trei etaje,* ***•S'parfcâssa.*** *O bancă. Prima bancă din Timişoara. Ce se în- timplă în birouri, nu poate şti nimeni. De .văzut se vede în schimb parterul. în întregime, un loc al plăcerii şi desfătării gastronomice. Lipite una de alta (poate chiar comunicîndîn interior), o berărie, o cafenea şi Rea-* ***t'auration.*** *Se poate citi una din firme.* ***Kava, Cafîă, Calfa Ivlakner*** *(sau* ***Flaxner).*** *Cu o lupă s-ar putea descifra greu un afiş lipit pe cristalul uşii centrale, prin care firma îşi anunţă onorata clientelă că poate servi brtnză Emmenthal şi milaneză, Pasillages, surdine din Sardinia, şuncă din Westfalia, vermuth de Ilerlovac, caviar, vinuri de Modera, struguri din Cipru. La sfirşit (pentru că afişul e foarte mare) sînt anunţate cela două senzaţii tari din Cetate. Cum ar fi, poate: ,,Femeia fără trup! Cea. mai senzaţională senzaţie din secolul nostru! După ce au văzul-o toate*

marile orare din Europa, iat-o şi la Timişoara la hotelul ***Corbul do aur.*** *Acolo, poale fi văzută de la opt dimineaţa la zece seara cu aparatul fizico-' optic1“ Sau: „Cel mai mare muzeu mecanic mişcător din istoria lumii a sosit şi la Timişoara, în Fabric, peste drum de* ***Regina Angliei.*** *Mii de figuri omeneşti, vapoare, baloane de zburat, trenuri, căleşti, diligente, tunuri, cai, alte animale, păduri, femei frumoase, păsări de pradă, toate se mişcă tot timpul. Napoleon al treilea din ceară, în mărime _ naturală, tşi m işcă mîinile şi piciodrele în timp ce doi doctori ll operează pe o masă. 'Muzeul* ***o*** *deschis de la nouă la nouă. Operele de artă sínt tot timpul în mişcare!“ Un-afişier de piatră, ca un turn cilindric, face reclamă celorlalte firme serioase:* ***„La cocoşu negru“*** *(delicatese),* ***„Konrad spiridu- şul“*** *(bite de biliard),* ***„Reduta“, „La crap“, „Regele engles“, „Lapomul .verde“*** *(săli de bal)* ***„Două lebede“*** *(pensiune),* ***„Trompeta“ „Mînzul de aur“, „Cerbul de aur“, „Steaua de aur“, „Omul sălbatic“ „Trei iepuri“, „Trei eiocîrlii“, „Trei broaşte“, „Trei regi“*** *(restaurante),* ***„Boul roşu“*** *(mezeluri şi a fumaturi).*

Într-adevăr, o mică .Vienă. Incredibil, dar adevărat. Şi ecorţoşenia, şi sobrietatea, şi senzaţia de conglomerat străbătut de un curent electric, de. amalgam de limbi şi accente, de. competenţe şi incompetenţa, le regăsea intacte. Puse totul pe seama .oboselii, dar a doua zi, dis de dimineaţă, cînd coborî să ia masa într-un mic birt, ***La valaha harnică***, pe care 'locotenentul Bein, penultimul ofiţer exilat aici, i-l -recomandase cu entuziasm, se convinse că impresia nu**-l** înşelase. Străzi întregi — dar ce zice el străzi — tot oraşul părea o replică uluitoare a Vienei, Chiar această piaţetă, în plin centru al oraşului, piaţa Sfintul Gheorglie, părea decupată de o nevăzută, uriaşă mină, din piaţa nouă a Vienei. Birje, căruţe, faetoane, cupeuri, biciclete, firme, tramvaie, „ucenici, doamne ou copii purtînd pălării de paie, comercianţi, vinzători de dulciuri, totul ii amintea de centrul Vienei la orele de virf. Doar că totul părea aici mai scund cu un etaj sau două. O Vienă micşorată de presiunea vremurilor, de presiunea evenimentelor, care, ca într-o adevărată vîrtelnilă, cuprindeau mai iutii marginile, pe care le devorau cu o poftă nebună .de distrugere, pentru a se apropia, cu sporită băgare de seamă, de centru.

Baronul bănui că trimiterea sa aici nu era străină de anumite raţiuni superioare de stat. La urma urmelor, nu era singurul ofiţer prins trişînd şi, în ce**-l** priveşte, nu pentru prima dată. însă acum parcă lumea înnebunise. Nu mai avea cui să explice, cum sâ se apere, cum să motiveze acea

regretabilă neînţelegere. Superiorii săi erau preocupaţi de lucruri mult mai importante, decît de cariera acestui ofiţer fără vocaţie, fie el şi obscur baron fără avere. îl anunţară că îi fac o mare favore şi că, date fiind vremurile, ar fi trebuit trimis în faţa curţii marţiale, pentru dezonoarea pe care o aruncase, în mod repetat, asupra corpului ofiţeresc. în schimbul acestei clemenţe, nu i se cerea decît un singur lucru, un ***minim favor***, după cum se exprimase comandantul garnizoanei, un lucru aproape neînsemnat pentru o persoană care dăduse dovadă de calităţi atît de remarcabile. Chiar dacă excelenţa acestor calităţi nu se traduce^ neapărat într-un’sens pozitiv.

— Vin vremuri noi, domnule Lamm, şi nu sîntem siguri că vor fi vremuri uşoare. Locul în care te trimitem poate deveni foarte important pentru evoluţia viitoare a evenimentelor, şi, .cine ştie, chiar pentru soarta măreţei noastre monarhii. Noi te rugăm doar să fii foarte atent la ce se vorbeşte şi, de'cîte ori vei avea prilejul să ne comunici ceva, nu te sfii s-o faci. E inutil să te anunţ că discuţia dintre noi are un caracter confidenţial şi că ea nu ne obligă la nimic. Pe dumneata, însă, te obligă la foarte multe.

îşi aminti aceste cuvinte în vreme ce privea ordonanţa desfăcîndu-i cuierele şi arau jind cizmele şi costumele militare în cele două camere pe care le închiriase într-un cartier liniştit al oraşului, Elisabetinul, de la o văduvă; Femeie încă tinără, abia trecută de patruzeci de ani, doamna Gross era ceea ce se numeşte o gazdă ideală. în scurtă vreme îşi abandonă întreaga locuinţă în grija celor doi chiriaşi, a chipeşului ofiţer şi a ordonanţei sale, pleeînd pentru eîteva luni cu iubitul ei, un muzician de origine rusă, se pare, într-o staţiune balneară din apropierea Timişoarei, unde violonistul avea contract la un mare local.

Acomodarea cu oraşul fu surprinzător de uşoară. Tinerimea nu se arăta străină de anumite rafinamente pe care le credea uitate în locurile de fereală ale Vienei. Rafinamente pe care prezenţa citorva cintăreţe- de operă, a actriţelor şi a doamnelor din societatea înaltă a oraşului le încurcau de o culoare locală, de un farmec de care s-au învrednicit cronicari şi rapsozi din alte vremi.

Un singur neajuns: banii de la Vrana soseau foarte greu. Semn sigur că în această Danermarcă e a Mitteleuropei ceva era putred. Frînturile de cuvinte surprinse pe stradă, micile zvîrooleli sociale care deranjau siesta cetăţenilor onorabili, veştile din ce- în ce mai îngrijorătoare strecurate tot mai aproape de prima pagină a ziarelor pe care le răsfoia distrat cînd mergea la poştă să-şi ridice corespondenţa nu erau împrejurări care să-l liniştească. Odată, Într-un cerc de tineri ofiţeri care se întinseseră mai mult cu •palavrele sub copertina alb-portocalie din faţa l.loydului se zvoni că foarte eu- rînd (era la sfârşitul lui mai 1914), undeva, foarte aproape, avea să se întîmple un eveniment care va schimba în mod decisiv destinele imperiului. Cel care aduse -vorba despre iminentul eveniment, un accident, o tragedie* o răsturnare senzaţională a cursului istoric, nu ştia sau nu voia să spună mai mult.

— Hai, zburăşte, îl îndemnă cu o veselie suspectă unul din cei de la masă. Vă ştiu eu pe voi, ăştia, domnişorii care susţineţi că n-aţi ieşit niciodată dincolo de bastioanele cetăţii. Pe cîţi dintre voi nu v-am văziit rătăcind în cele mai ascunse locuri pînă departe, pe vremea cînd stăteam la mătuşă-mea la un pas de Serbia. Ei, clte mustăţi de complotişti n-au trecut pe sub geamul castelului de care biata mea mătuşă e atît de mîndră.

Bineînţeles, n-a putut- afla nimic mai mult, însă pentru un nou sosit ca tînărul baron asta însemna deja un început. Fu convins că, luaţi cu grijă, aceşti fanfaroni de provincie' ar fi p^ ;t să-i dezvăluie mult mai multe lucruri importante decît ar ii bănuit el la început că ştiu. Seara se sfîrşi cu tradiţionala partidă de cărţi, insă un şir întreg de ghinioane au concurat nu numai la distrugerea timpurie a unei promiţătoare cariere de spion imperial, dar şi la deteriorarea iremediabilă a unui nume. Chiar tînărul negricios, care i se păruse atît de simpatic, poate pentru că, dmtr-o curiozi- tate înnăscută, acela pusese tocmai întrebările pe care, din sfială şi prudenţă, el ezita să le pună, fu martorul unui dez- nodământ dramatic. Spilcuitul baron fu demascat, chiar cînd de undeva, din depărtare, dinspre cartierul muncitoresc al oraşului, se auzi al treilea cîntat al cocoşilor, ca' un ordinar trişor". Brusc deşteptaţi din aburii beţiei, tovarăşii

săi do masă puseră mina pe pistoale. Doar intervenţia

tmărului negricios îl salvă pe baron de k o soartă tragică.

— Confiscaţi tot ce a luat de la voi, şi predaţi-mi-t, a spus el cu o voce calmă. Ştiu eu unde să-l duc.

Ceilalţi nu se împotriviră, aşa că, la răsăritul soarelui, rarii drumeţi de pe drumul Baziaşului ar fi putut vedea doi călăreţi gonind din toate puterile. Şi cine ar fi avut destulă vreme şi curiozitate să afle ţinta spre care galopau la o orâ atît de matinală,, i-ar fi putut urmări pînă la Beograd .şi, mai departe, pe căi ocolite, pînă spre S®rajevo.

Abia peste mai bine de o lună baronul Lamm, singur, continuă drumul pînă la Trieste, de unde se îmbarcă pentru o destinaţie necunoscută.

Să treci din Bosnia în Serbia şi apoi în Ungaria nu era o treabă foarte simplă în vara anului 1914. Mai ales dacă aveai treabă la Belgrad sau chiar şi mai departe, în Banat, spre exemplu. Tinărul preot în sutană care trecuse Drina pe la Zvornik în dimineaţa zilei do douăzeci şi cinci iunie a acelui an ştia şi el acel lucru. Din acest motiv, nu se zgîrci deloc la galbenii pe care-i îndesă în mina jegoasă a luntraşului care-l trecuse. Petrecu apoi două zile pe drumurile prăfuite ale Serbiei de nord, mai pe jos, mai în căruţă, şi intră surîză- tor şi obosit în Belgrad, Într-o altă senină dimineaţă de vară. Cutreieră mai bine de o oră prin cartierul portului şi , cînd fu sigur că nu-l urmăreşte nimeni, îşi scoase sutana, împa- chetă în ea un bolovan de vreo trei kilograme, iar pe acesta îl aj-uncă în apa murdară a Dunării. Plescăitul acela, ca şi mirosul de fum pe care **11** răsphuleau deasupra întregului oraş cele citeva vapoare aflate atunci în port avură darul să-l îmbărbăteze. Cu noua lui ţinută, de tînăr domn elegant, deşi cam prăfuit, poate abia coborît de pe vreun vas, de negustor balcanic venit să ridice griul arvunit de cu toamna ea să-l însoţească apoi pînă la Sulina, se aventură în centru şi aproape că se prăbuşi pe' terasa unei cafenele. Stătu acolo, într-un fel de reverie, mai mult de o oră, răsfoind alene jurnalele sîrbeşli. Un bărbat cu mustaţă, îmbrăcat pe jumătate în haine nemţeşti, dar eu urme de port naţional îşi făcu loc prin mulţimea forfotitoare şi veni la masa lui cînd se batea de amiazi. Mai băură împreună o

calea turcească, fără să schimbe prea multe cuvinte şi, în cele din urmă, sîrbul cu mustăţi uriaşe il conduse pe fostul preot la

cel mai bun hotel din centrul oraşului, unde il instala la primul etaj, într-o cameră luxoasă cu fereastră mare spre grădină, şi făcu astfel incit să nu fie înregistrat. Tînărul călător dormi aproape fără întrerupere patru zile. Putea fi văzut doar în jurul primului coborînd să ia masa şi citind ziare sîrheşti la cafea, mereu cu un zîmbet misterios pe buze. într-a cincea zi se trezi dis-de-dimineaţă şi coborî la ora clnd micilor vînzători de ziare li se smulgeau din mîini foile care anunţau atentatul de la Sarajevo. Tînărul domn era acum cu totul altul, un adevărat aristocrat vienez, proaspăt ras, purtând cămaşă cu guler tare şi lavalieră, jiletcă de culoare gris şi redingotă neagră, hoh-ţilinder şi monoclu, batistă în buzunarul de la piept al redingotei şi o mină în buzunar.

Cumpără un ziar şi nici măcar nu-l deschise. Vestea era pe buzele tuturor, dar nu s-ar putea spune dacă efectul ei pe faţa tânărului cetăţean al imperiului era de întristare sau de bucurie. El doar coborî în pas de promenadă spre port şi ceru unui luntraş autorizat să-l ducă pe malul celălalt, în uriaşa şi multinaţionala sa patrie., adică, deocamdată, la Panciova. Din nou, fără să facă economie, inchirie cea mai rapidă birjă din oraş şi ajunse cu ea la Nagybecskerek în jurul, prînzului. O altă birjă, cu cai negri, odihniţi şi roţi de cauciuc îl lăsă spre seară la Kikinda . Aici fu recunoscut imediat după ce puse piciorul pe pietrişul pieţei din centrul orăşelului. Era, desigur, tînărul conte Octavian Cristofor Nacu, nepotul ducesei de San Marco, stăpîna moşiilor de la estul Kikindei. Primarul localităţii apăru în cîteva minute cu o figură mai mult decît speriată, încurcând cuvinte maghiare, sîrbeşti şi româneşti în încîlcita lui urare de bun venit. Cristofor îi mulţumi în româneşte şi-i ceru o birja care să-l ducă pînă la conacul mătuşii sale. în lumina stranie a amurgului din pustă, cît aşteptară să vină vehiculul, primarul îşi tot freca mîinile şi întreba cu voce tare (dar fără să se adreseze cuiva anume):

— Doamne, Dumnezeule, şi acum ce are să se întâmple?

C.înd roţile birjei se auziră în apropiere, tînărul Cristofor îi dădu în sflrşît un răspuns:

— Eşti un prost, Duşarrî

Urcă şi plecă. După el căzu întunericul. Birja străbătu în mai puţin de o jumătate de oră Nacova, Lunga şi intră în Comloş.

Cristofor coborî, plăti surugiului şi urcă scara spre uşa principală a conacului. îi deschise o servitoare buimacă şi QU

şorţul alb pus rle-a-ndoaselea. El urcă scara pînă în salonul de la etaj şi acolo ii spuse fetei să-şi vadă de treabă, în salon era întuneric. Prin fereastra deschisă larg se vedea cornul lunii noi. Pe sub uşa care dădea în biblioteca ducesei pătrundea o rază de lumină strălucitoare,. mai puternică decît a lămpilor cu gaz. Cristofor Ocatvian îşi aminti că mătuşa instalase curent electric În conăc cu peste trei ani în urină. Rămase un sfert de oră cu privirea aţintită spre cerul întunecat, dar şi spre pusta pe care i se părea că desluşeşte mişcări de umbre misterioase. Apoi intră în biblio- ..tocă.'

— Vinişi? croncăni ducesa.

Bătrîna citea un roman franţuzesc. La o meseioară de lîngă raftul cel mare, cu spatele spre uşă şi eoncenţrat asupra unei cărţi groase, legate în piele, fără să întoarcă măcar capul şi să-l salute peste umăr pe vizitator, stătea nn băie- ţandru de vreo cincisprezece ani şi citea. în ciuda căldurii de peste zi, încă nepotolite, copilul era îmbrăcat îrtr-un costum de culoare închisă, cu pantaloni bufanţi şi încheiaţi cu nasture, sub genunchi, cu ciorapi negri în ghete închise. Doar bluza, al cărei guler larg, răsfrînt peste spate ca Ja costumele „marinăreşti“, era dungat negru cu alb, dădea un aer de vacanţă Înfăţişării micului savant.

— ^ bură şle! insistă ducesa.

— Are sa fie război, mătuşă! spuse Cristofor Octavian şi se duse spre ea s-o îmbrăţişeze.

La auzul cuvîntului război, copilul tresărise neaşteptat de puternic şi se întorsese cu faţa spre musafir. Acestuia i se păru că**-l** vede tremurînd şi recunoscu o spaimă adevărată în privirea lui. Abia apoi îl recunoscu şi pe el: era Titu Liviu, un prieten, deci, unul dintre puţinii prieteni adevăr raţi. După ce lăsă ziarul sirbesc în mîinile ducesei. Cristofor se.îndreptă spre puşti, zîmbindu-i.

— Aaa, domnul Tito...!

— V-am mai spus că nu sînt sârbi zise Tit Livia ridi- cîndu-se în picioare. Tînărul îi strînse mina cu acelaşi zîm- bet care îi stăruise pe figură toată ziua.

Bătrâna se apropie şi puse ziarul pe cartea deschisă din faţa băiatului. Era un lexicon franţuzesc de medicină. Vocea răstii ă a mat uşii (mi cumva începuse să surzească — îi trecu prin minte lui Crwtofnr), tună în aerul încălzit al bibliotecii: .

— în Ui să te-nseri şi pe urmă să pleci la război!

Se-nt©arşe apoi pe'călcâie şi plecă, bocănind cu bastonul, În salon. După zgomot, Gristofor ghici că s-a dus în faţa ferestrei deschise şi că va rămine acolo ore în şir, urmărind cine ştie ce umbre nuşcîndu-se prin pustă sub lumina slabă a roşiaticei semiluni.

-Vecina ta s-a-ntors din America? îl întrebă contele pe Tit Li viu.

— Nu.

— Eşti sigur?

— Da.

Frica co-i cuprinsese brusc la auzul cuvîntului război părea să-i ii dispărui. dar Cristofor nu putea să nu se întrebe dacă puştiul avea într-adevăr o reprezentare legată de acel Cjuvuit sau cauza sperieturii lui era alta.

— Am auzit că are un copil şi a rămas văduvă, adăugă Ţii 11 viu.

— De unde ştii? , *

— Au povestit oameni care au venit.de curând din dlri- cogo. , ■

■» Tînărul nobil se aşează în sfirşit pe uh scaun, de parcă abia atunci l-ar fi .ajuns oboseala unei zile de vară petrecute în hurducăturile birjelor. După un timp spuse:

— Văduvă tânără şi frumoasă!

Contele era sublocotenent de 'rezervă, şi dacă războiul ar fi început cu adevărat, lucru de care el era sigur, ceea ce ar fi urmat să-l preocupe în viitor era alegerea unei morţi cît mai interesante. Sigur că şi lui,- ca mai tuturor oamenilor, îi era frică de moarte şi n-ar fi vrut să moară în război, dar, clacă tot spunea de cîţiva ani prietenilor că „viaţa în ' imperiul nostru binecuvîntat e atît de rafinată îneît se corn-

■pane mai mult din moarte“, s-ar fi cuvenit, în condiţiile care se iviseră, să nu se mai teamă de nimic. Poate brava, dar o reacţie de frică la fel de acută ca aceea a copilului din faţa lui el nu avusese niciodată. Poate doar ăsta era semnul că unul aparţinea aristocraţiei, imperiului muribund, iar celălalt era un pui de ţăran care simţea de departe orice '«gonizare a unei fiinţe, fie aceasta chiar şi puterea chezaro- erăiaseă, şi avea din instinct reacţia de a fugi cît mai repede din preajma ei.

Dimineaţa zilei următoare a fost răcoroasă şi umedă. Un nor negru venit dinspre nord traversase etiopia Banatului în cursul nopţii şi, cu uriaşa-i cantitate de apă În stare de vapori, îşi continuă călătoria ameninţătoare spre sud. La micul dejun pe care îl luară în trei, Cristofor Oetavian Na cu lăsase să-i scape de sub zimbetul misterios ceva mai multă satisfacţie cînd, în sfîrşit, deschisese şi el ziarul gir-, fese eumpărat la Belgrad şi citise cele eîteva detalii despre atentat. Ducesa se încruntase brusc şi-i reamintise:

-- Ai grijă, Cristofor Oetavian Nacu, ai jurat credinţă K aiserului!

Apoi sărise drept în picioare, cu neaşteptată vioiciune şi furie, ca să adauge:

— La noi jurăm!ni ul e...î

Făcuse gestul acela cu bărbia ridicată mul**1** înspre cer şi cu vîrfuâ degetului mare'purtat ea un virf de cuţit în dreptul mărului lui Adarn, gest care la macedonenii săraci, la păstorii din Pind, înseamnă „cine e sperjur, moare!“ Privmdu-i pielea grumazului întinsă ca un elastic, nepotul pufnise în rls.

— Franz Iosef al dumitrile e o canalie prea bătrînă ca să nu ştie încă de pe acum că nu mai are nimeni nici un motiv să nu-l trădeze. Nu fi naivă, iubită mătuşă!

—- Cum vorbeşti? Nu ţi-e ruşine? strigase ducesa.

însă Cristofor nu-i răspunse, iar furia ei se domolise ea prin minune. Chemase birjarul şi-l grăbise pe nepot să ia drumul Vienei cît mai repede, să-i promită înainte de asta că se însoară imediat ce,ajunge în Capitală şi că-şi petrece luna de miere într-una $R staţiunile din Boeinia.

Cristofor promisese. Promaseăe chiar că nici pe Kaiser nu-**l** va trăda şi făcuse toate «stea eu un zîiubet elocvent

din care probabil, că şi martorul inocent, Tit Liviu, înţelesese totul.

Apoi se urcase în trăsură şi aceasta îl purtă prin burniţa ca de toamnă, care tocmai'începuse, pînă la micuţa gară din Comloş. în drum află cu durere că bătrînul surugiu al conacului, moş Pătru, murise cu doar trei săptămîni mai înainte, la virata de **86** de arii.

în mare, Cristofor Octavian s-a dovedit un bun armîn şi a făcut totul aşa cum promisese. S-a dus, mai întîi cu trenul, prin Timişoara, Arad şi Oradea pînă la Budapesta, unde petrecu ceva asemănător cu luna de miere a unui poligam. La 28 iulie, cînd începu şi pentru el, ca şi pentru mulţi alţii, Primul Război Mondial, se urcă în trenul de Viena şi se duse să se întilnească eu camarazii din Regimentul nouă dragoni. Ghejiuiră straşnic la Cazino. Pe străzi erau lipite afişele cu titlul ,.Către popoarele mele« şi semnate de Franz Iozef. Aşa că în dimineaţa de după cheful de la Cazino^ Cristofor se duse la pălariernl înnobilat. Kecskemét, căruia i-o ceru de soţie pe fiica sa, Eva. Acesta-trăia un moment de bucurie ciudată — tocmai aflase că putea : să devină furnizor- al armatei imperiale şi n-avea timp de pierdut cu nimicuri. Le dădu binecuvîntarea. După ce stătu cu Eva la Baden aproape trei săptămîni, Cristofor plecă în Galiţia pentru că se trezise mutat disciplinar la un regiment ce apucase deja să fie înjumătăţit de ruşi în chiar timpul acelei luni de miere nu tocmai cu acte în regulă. Regimentul acela s-a tot retras apoi pînă cînd nu mai rămaseră din el decît vreo opt soldaţi şi doi ofiţeri, dintre care unul rănit —• Cristofor. Din toamna lui 1915 pînă în aceea a lui 1916,_ tînărul conte îşi pierdu vremea prin spitale şi astfel nici' promisiunea, de a nu îl trăda pe Franz Iozef nu şi-a călcat-o.- Trimis* după însănătoşire să lupte în Krain, locotenentul, nerăbdător să treacă la italieni, şi-a ales o grupă do soldaţi de origine română şi a reuşit să dispară cu ea în timpul atacului de la Reiffonberg din noaptea de 12 spre 13 noiembrie 1916. Din cauza ploilor şi a marşului greu prin teren necunoscut, ei nu au reuşit să traverseze rîul Isonzo şi să se predea decît în 23 noiembrie, adică la o -zi după moartea împă-

râtului. Se mai poate spune că acesta a fost trădat de Gctavian Cristofor Nacu?

Ultimele semne materiale de la contele Nacu sínt: o carte poştală ilustrată din Tarvisio, scrisă în noiembrie 1916, trimisă din Roma la 1 decembrie 1918, ajunsă la Timişoara Ta 15 februarie 1919 (data poştei) şi intrată în Comleş odată cu plutonul de grăniceri români şi cü sublocotenentul «are devenea şef du pichet, adică la **8** august 1919; apoi caietelul albastru pe a cărui copertă scrie WEI11NACHTEN IM FELDE 191G,

Zicin, la 2 Sept. 1916

în 2 Sept. am plecat cu marşul NXill din Jicin, în 5 Sept. am ajuns Ja Verbova, St. Pe tér în 22. Aeroplane italiene atacă pe Adclsberg în 23 Sept. Mergem la escursiune la Adelsberg, unde vedem Grota.

în **1** Okt. ne mutăm de la **1** komp. la **111** komp. în 1 Oct. pleacă voluntari de la Reg 31 şi 2 la front în 22 Okt. Mare execir cu scharf pe muntele Primos în onoarea lui Erzherzóg Friedrich, unde au fosţ şi Borve vics.

în 23. Oct. am avut slujbă, părintele Boldea au ţinut, în 28 Oct. am fost la Laibach, la excursiune. în 29 Okt. au venit Giuri la front, atunci m-am întil- nit cu el.

în 30 Oct. au fost petrecere comună.

în 31 Oct. mergem (Dr. L şi B.) la Koce, la Marsbam, noaptea am ajuns la Reg. în Kraina Vas.

în 1 Nov. d.a. au venit porunca de Alarm spre plecare la front. La **8** seara am plecat şi la 4 ceasuri dim arn ajuns într-o pădure la vreo **6** km de front.

în 2 Nov. plecăm din pădure mai aproape de front şi iarăşi într**-0** pădure facem láger.

în 3 Nov. mergem în Rez. Stelling unde stăm de la amiazi pînă seara. La **8** seăra ne scot afară de acolo şi mergem într-o dolină.

La 4 Nov. mergem într-o cavernă unde stăm 2 zile. De aici în Rez. Stelling 2 ziie. în 9 Nov. mergem în linia primă de foc. Stăm pînă la 13 Nov.

Pe ce căi anume a ajuns acest caiet el în podul unei case din Lunga nu ştie nimeni, dar poate că între semnele rămase aici de la contele Na eu ar mai trebui trecută şi amintirea frumoasă ce i-o poartă încă tînărul său prieten, singurul de altfel: Tit Liviu.

în vara anului 1914, prin iunie, Ană nu era numai o „văduvă tînără şi frumoasă“, ci şi proprietara unui ***bort (***Sioîak- Board din East-Chicago, Indiana) o pensiune pentru emigranţii români care prunceau la Standard Oii Go., la American Bridge Co. sau la oţelăriile din Gary ale lui Illinois Steel Corporation. ***Bort***-id fusese înfiinţat de Miliail încă din 1910, cînd lucra la căile ferate şi la American Bridge, dar nu pentru că ar fi cîştigat acolo foarte mulţi bani, ci pentru că adusese cu el mai multe mii de coroane pe care reuşise să le transforme în dolari, iar cu aceştia închiriase o casă cu două etaje şi cu 14 camere în total, o mobilase cu mobilă de ocazie —mai mult paturi suprapuse, ligheane de tablă pe spălătoare de lemn, dulapuri şi mese — şi aranjase la parter o bucătărie destul de mare cu maşină de gătit care funcţiona cu gaz aerian. în scurt timp, casa se umpluse de români veniţi din barăcile de lîngă oţelării, unde, pentru că existau şi fabrici de cocs, în zilele cînd nu bătea A ¡tul dinspre sau spre lacul Michigan, fumul era atît de gros, încît colonia părea scufundată în întuneric, iar funinginea se aduna în ciucuri. Ana se apucase să gătească mincare caldă pe plita de gaz aerian şi, probabil datorită unui talent special, pînă atunci nepus în valoare sau datorită lipsei de pretenţii a clienţilor, ospă- tăria ei devenise cunoscută printre români. Veneau aici la masă sau pentru un pahar de bere ori vin, muncitori imigranţi care nu mai încăpeau în pensiune şi locuiau în continuare în barăcile uzinelor sau la case de închiriat unde nu se servea şi masa. Miliail, deşi învăţase repede englezeşte, nu era pro- priu-zis un „tătîne“, unul care să ia coiitact cu conducerea companiilor în numele muncitorilor şi să obţină în schimb concesiunea cantinelor şi a altor servicii. Era chiar împotriva acestui sistem prin care muncitorii emigranţi erau exploataţi şi, în urma citorva conflicte directe cu astfel de şefi de echipă care vedeau în el un concurent, se ghidi să înfiinţeze un club al muncitorilor, ceva care să ţină piept

escrocheriilor ,.1 alinilor“ şi neruşinării lor. La început fu ajutat de Tony Grecul, proprietarul unei distilerii şi al altor mici Întreprinderi, omul care îi furniza, la preţ de ***en-gros,*** vinul, berea, ţigările, ciocolata, plicurile şi hîrtia de scris. Tony ştia cîteva cuvinte româneşti dintr-o îndepărtată şedere la Brăila, în copilărie, şi era foarte sentimental. îi tot îndemna pe Mihail şi Ana să facă un copil sau mai mulţi şi manifesta un deosebit zel în a asista comercial mica întreprindere Siolak- Board. Uneori, seara, cînd se întorcea obosit de la muncă, Mihail îl găsea pe Tony în bucătăria de la parter, aşezat pe patul improvizat lîngă maşina de gătit şi coîitrolînd registrul de casă. Ana, singura, s-ar fi încurcat în socoteli şi, de altfel, ea nici nu făcea încasări directe — doar ţinea minte ce a dat în plus peste zi şi cui dintre abonaţii casei.

Spre toamnă, cînd Mihail află că tînăra lui soţie a rămas grea, se bucură, dar se şi nedumeri: concepţiunea să fi avut loc datorită străduinţelor lui sporadice sau, printr-o minune, datorită limbii ascuţite a grecului care nu mai contenea să spună ce mare bucurie este un prunc la casa omului?

Se pare că grecoaica lui era stearpă şi mult mai bătrînă decît el, bătând spre patgazeoi şi cinci.

Tot în acea toamnă, sala de mese de lîngă bucătărie fu amenajată în aşa fel încât să încapă în ea tot mai mulţi oameni, fură mărite stocurile de bere, vin, spirtoase şi, pe cheltuială lui Tony, care voia să fie naşul copilului, fu instalată şi o tejghea de zinc. Mihai se gîndi să renunţe la slujba lui de la American Bridge şi să se ocupe numai de ***bort*** şi de ospătărie, ba chiar să închirieze un local din apropiere, **ca** să deschidă şi un ***saloon.*** Deşi ideea îi fusese sugerată mai demult de Tony, acesta se arătă sceptic la început, dar o îmbrăţişa cu'totul cînd semnele de gravitate ale Anei deve- niră evidente, adică pe la Cliristmas Day.

În februarie, Mihail se hotărî să plece pînă la Cleve- land unde avea loc o marc întrunire a emigranţilor români din America şi să obţină de la unii din preoţii parohi care conduceau mici colonii credite şi sfaturi, pentru o organizare mai eficientă a comunităţii, pentru ieşirea de sub sistemul de exploatare al „tătînilor“. Gu puţin înainte de plecare, Ana spuse că ar vrea să meargă şi ea, să vadă lumea, să vadă oameni şi locuri

noi, se săturase de mirosul bucătăriei şi de muncitorii din bort-ul lor. Tony trimise o tînără de la un magazin al lui să ţină locul Anei la Siolak-Board pentru trei zile, aşa că cei doi tineri plecară împreună cu trenul.

Din punctul de vedere al afacerilor, călătoria nu aduse nici un profit. Preotul Podea de la Youngstoym' era darnic în sfaturi dar nu deţinea sau nu voia să avanseze mei un fel de ban din casa asociaţiei, a bisericii sau cea proprie. Ceilalţi erau chiar şi mai reţinuţi sau de-a dreptul sus pi cio şi. Totuşi, la întoarcerea de la Cleve- land, Mihail scoase dă la bancă 200 de dolari pentru patenta de ***sciloon*** şi închine un hotel cu două etaje şi un frumos restaurant la parter în, Gary, Indiana. Avînd în vedere clientela deja formată printre emigranţi şi seriozitatea lui Mihail, direcţiunea distileriei lui Tony Grecul îşi asumă sarcina să mobilizeze şi să echipeze ***saloon-u***| şi hotelul care se deschideau în Gary păstrînd denumirea de Siolak-Board.

Era perioada în care emigranţii, adunîndu-se în ***bort*** la sfat sau ca să scrie acasă (uu toţi ştiau să facă acest, lucru cu propria mina), se apucau să croiască tot felul de planuri după eîte o bere sau un vin, apoi cîntau în cor „Deşteaptă-te române“ şi alte cîntece. La Siolak-Board li se vindea hîrtie de scrisori cu tricolor românesc. Pe Ana o „durea capul, avea greţuri şi, în general, nu-i plăceau aceste chefuri de săraci cu ghidul acasă. Ea începuse să viseze lux, bani, voluptăţi, la care nici o femeie de emigrant român nu se gîndise pînă atunci, şi asta tot datorită limbii ascuţite a grecului Tony, care se pare că avea asupra ei efecte miraculoase. Mihail era însă tot mai alb la faţă şi mai slab la trup, iar după naşterea copilului botezat Stephanos în amintirea unui bunic de-al naşului Tony, la eîteva luni, căzu la pat şi nu se mai sculă niciodată. Mihai fu înmor- mîntat la cimitirul din Gary, iar copilului începură să îi spună ■ Steve.

Aşadar, vara anului 1014 o găsi pe Ana într-o înfloritoare situaţie. Era proprietara lui Siolak-Board şi a unei case din East-Chicago, era „văduvă tînără şi frumoasă“ şi avea şi un copil de trei ani, un copil care împrumutase, nu se ştie de ce, tiparul antropometrie

umflat şi bondoc al lui Tony Grecul. Dacă ar fi să se intre în detalii, s-ar vedea că lucrurile sînt puţin mai complicate. Proprietarul adevărat al hotelului din Gary este, deîapt,Tony, care însă nu-i atît de prost să îmbogăţească prin munca lui fiscul american şi trece proprietatea pe numele Anei, pentru că ea oricum ' moştenise patenta de la fostul ei soţ. Tot grecul angajează şi per- . sonalul hotelului, băieţi şi fete care ştiu englezeşte, ştiu să adune cifrele, să ţină singuri un registru de casă şi, în general, au un viitor straşnic în faţă. De mulţi dintre ei se va mai auzi prin Chicago în deceniile următoare. Ana figurează aşadar ca patroană. Mai vine câteodată pe acolo ca să le spună muncitorilor români eît (ui de plătit, să le traducă, mai bine zis, notele de plată pe care i le citeşte în engleză tânărul recepţioner angajat de Tony. în restul timpului, stă mai mult în casa ei din East-Ghicago, fosta Siolak-'Board casa aceea cu 14 camere din care au fost scoase paturile suprapuse. Această casă este, desigur, cam mare pentru a fi locuită de o văduvă tânără cu un copil de trei ani, oricît ar fi ea de frumoasă şi bogata. Numai că proprietarul real este şi aici (ot grecul Tony. Din camerele de suS au fost scoase, ce-i drept, paturile suprapuse, dar în fiecare dintre ele a rămas câte un pat obişnuit, a fost instalat un lavabou racordat la canalizarea oraşului şi un mic dulăpior cu oglindă. Camerele continuă să fie închiriate, dar nu cu săptămîna, ci cu ora. La parter, ţjpde fusese sala de mese în care so strîngeau imigranţii seara să scrie acasă, funcţionează un bar de toată frumuseţea, cu separeuri şi lumini discrete, cu instalaţii de jocuri mecanice şi chiar cu un mic ***bând*** care vine să cînte aici sîmbăta şi duminica. în spatele tejghelei de zinc, stă un italian tînăr şi voios care este tot un angajat al lui Tony Grecul. Peste uşa care altădată dădea spre bucătăria pensiunii, a fost instalată o cabină telefonică. Numai că telefonul acela nu funcţionează, iar sub el se deschide uneori un ghişeu prin care o mină grasă cu inele înhaţă banii acelor clienţi care ar mai dori şi altceva decît băutură şi muzică. Mina aceea este a doamnei Penelopi, soţia lui Tonv, o femeie lălîie şi păroasă care se apropie de cincizeci de ani. Peste zi, în foste bucătărie doarme

Ana, care figurează în acte drept proprietara acestei frumoase case particulare, iar noaptea, în aceiaşi spaţiu se odihneşte micuţul Stcve şi face calcule complicate la o măsuţă cu veioză doamna Penelopi. în această cameră doar se poate spune ca mobilierul a rămas_ neschimbat, dacă nu punem la socoteală pătuţuî lui S'teve. Ca să nu mai lungim vorba, în fosta pensiune Sioiak funcţionează, cu acoperirea vechii patente de pensiune, uiia din casele de toleranţă ale lui Tony. Desigur că, în afara Anei, mai ştie de situaţia reală a acestei case şi poliţistul care se ocupă de sector. Dar şi el a fost învăţat să tacă.

Printre angajatele Anei, luîndîn serios calitatea ei de patroană a casei, se află şi fata aceea care-i ţinuse locul la bucătărie în iarna lui 1911, cînd călătorise la Cleveland cu soţul. E o blondă zglobie şi veselă, uneori au crize de plîns isteric, alteori doar excentrică şi fantastă, ciudată oricum, dacă ne gindim că abia a împlinit 19 ani. Se numeşte-Polly şi e una dintre ptfţinele prietene ale Anei.

Tânăra şi bogata şi frumoasa văduvă Anne C. a ieşit deci la plimbare împreună cu prietena ei Poîly într-o dimineaţă de august **3** anului 1914, după program. Erau cam obosite, dar aveau chef de o scurtă raită pe lacul Micbigan eu vaporul, aşa că au pornit-o pe jos spre cel mai apropiat loc de îmbarcare. în drum, Polly, care avea totdeauna idei neaşteptate, s-a oprit la un chioşc şi a cumpărat toate ziarele din acea dimineaţă, precum şi două trabucuri. S-au îmbarcat şi vaporaşul a pornit-o spre Jaekson Parfc. De cum se instalară pe punte, Polly îşi puse un picior peste altul, un trabuc nea- prins intre dinţi şi, eu aerul unui ***businessman*** de pe Wall Street, începu să răsfoiască jurnalele. Tot acest circ o făcea pe Anne să rîdă tare şi să atragă spre ele privirile celorlalţi pasageri de pe vapor. Nu toată lumea le adresa priviri îngăduitoare sau zîmbete, dar lor prea puţin le păsa de asta. La un moment dat, Anne, care tot refuza trabucul oferit cu seriozitate mută de Polly, văzu pe pagina unuia dintre ziare o mutră cunoscută.

— Cine-i ăsta? o întrebă ea pe Polly. Erau destul de bune prietene, aşa ci Polly ştia foarte bine că Anne habar n-

are să scrie şi să citească. După o scurtă silabisire, blonda zglobie rosti numele împăratului Austriei.

— Şi ce-i cu el, a murit? mai întrebă Anne.

— Nu. A declarat război Rusiei şi Serbiei.

— Aba! zise Anne şi deveni dintr-o dată foarte tăcută.

Deci ţara ei, ţara din care plecase, era în război. Ce avea Să se întîmple cu tatăl său şi cu celelalte rude lăsate acolo? îşi aminti brusc de Iiviuţ, copilul vecinilor lor de la Lunga, băieţelul care-i spusese cirul va că tot ce ai de făcut eînd eşti în suferinţă este aşteptarea. Să ştii să aştepţi! Iată, ea îl ascultase atunci eînd fusese silită să se .mărite cu Mihail, iar acum totul se! aranjase cum nu se poate mai bine. Acel copil e un înţelept — îşi zise ea. **1** se făcu deodată un dor nebun după el. îşi sminti mingiierea lui. Se întrista. Plimbarea lor din acea dimineaţă era deja o plimbare ratată. Toate ghemele lui Polly n-o mai înveseliră.

Dar în timp ce ele se întorceau mohorîte acasă pentru a se odihni, o perioadă de şi mai importante eiştiguri li se pregătea. Preşedintele Thomas Woodrovy Wilson aduse la cunoştinţa lumii întregi, în 4 august 1914, neutralitatea America şi declară, în schimb, că, în conformitate cu convenţia de la Haga din 1907, neutrii pot livra arme beligeranţilor. Marii industriaşi de pe malul lacului Michigan se transformară în nebuni frenetici şi dublară producţia oţelăriilor, coxeriilor şi a tuturor celorlalte uzine care puteau produce pentru război. Spori cifra muncitorilor şi, într-o măsură mai mică. salariile. Creşterea numărului de bărbaţi singuri şi a numărului dolarilor de care aceştia dispuneau făcu să crească şi ciş- tigurile Anei. Avea abia 22 de ani, dar era o văduvă tînără, frumoasă şi din ce în ce mai bogată.

•

Martorul inocent, Tiţ Li viu, înţelesese totul din zimbetul prietenului său, deocamdată singurul, eînd acela promisese ducesei că nu-l va trăda pe Kaiser. încă în timp ce birja care urma să-l ducă pe Octavian Cristofor Nacu la gară nu pornise, Tit Li viu înţelesese că nu**-l** va mai vedea multă vreme pe prietenul lui (încins în chefurile şi orgiile din preajma morţii unui mare imperiu mai iutii, preocupat apoi să găsească

omoarte interesantă pentru el însuşi ori o şi mai bună modalitate de a-l trăda pe Franz Iozef) sau poate nu-l va mai revedea niciodată.

în timpul pe care-L petrecu în continuare în biblioteca ducesei avu chef să se tot gihdească la acest om şi la neînsemnata moştenire pe care i-o lăsase: o fotografie a Anei în chip de junâ dansatoate în costum popular la o serbare dată la conac şi ura Împotriva imperiului. în toamna lui 1914, 'fit .Tiviu era un copil matur. Mai bine zis, un matur pur şi simplu, un om care ştia bine ce vrea să facă în următorii ani şi devenise chiar, lucru neobişnuit pentru un copil, puţin cinic. în toamnă îşi anunţă tatăl că s-a hotărât să treacă la papiştaşi. Bătrânul seduse în grajdul vitelor să ia o funie, Sro ude şi să i tragă unicului său copil o bătaie soră cu moartea. între timp, Livra îi spuse şi mamei sale ticăloasa erezie eare-i trecuse prin cap. Mama lui il scuipă ca pe diavol, se- nchină la icoană şi începu să se tinguie ca la mea t. Pe eînd tatăl se Întorcea cu funia udă să readucă oaia rătăcită pe calea cea bună şi să îndepărteze ruşinea de casa familiei sale, oopi- ' Jul Cel matur se aşează pe.un scaun, picior peste picior,.-ca un nobil. Inchizitorul o găsi pe mamă plîrigînd şi pe copil stînd nepăsător pe scaun. Se opri În uşă pentru ca furia să i se adune năvalnic din tot trupul şi să i se uree la eap. în acel moment Lîviuţ spuse:

— Tată. dar o fac pentru ca Şpăiniţa să mă înscrie şi să mă întreţină, la Liceul Pianiştilor din Timişoara.

Vestea il nedumeri puţin pe părinte şi el rămase nemişcat, cu gura căscată şi cu funia cea udă în mină. Băiatul aduse lămuriri şi înşiră tot felul de date cu privire la viitorul -lui, la resursele pe care tatăl, dacă ar fi vrut să-l dea la şcoli, nu le-ar fi avut nici în vremuri normale, cu atît mai puţin în vremurile de război care abia începuseră. îi reaminti tatălui de numeroasele umilinţe pe care le îndurase ca sărac creştin ortodox, îi vorbi de pămintul lui puţin şi sterp, de bani', de muncă, din nou de bogăţia Şpăiniţei şi de bunăvoinţa pe care aceasta i-o arătase mai ales în vremea din urmă, cînd nepotul ei, unic moştenitor, plecase pe front şi cine ştia dacă se va mai întoarce vreodată? Pe măsură ce vorbele copilului se înşirau ca din carte sau ca la o predică frumoasă ţinută de -părintele Mehadiu, furia tatălui scădea, iar tânguirea mamei

era întreruptă de răgazuri în care ea ciulea urechea să audă mai bine. în cele din urmă, bătrinul oftă şi zise doar:

— la mai tacă-ţi gura, măi femeie 1 Şi plecă să arunce capătul de funie udă la loc, în grajd. Copilul lui avea să fie domn mare, avea să aibă bani şi cinste, avea să scape de truda chinuitoare şi de nesiguranţa zilei de mîine în care se zbate de totdeauna ţăranul cu prea puţin pămînt. La urma urmelor, se mai gîndea tatăl lui Liviu în timp ce-şi făcea de lucru prin grajd ca să mai amine cîteva clipe hotărlrea ce-o avea-de luat, Dumnezeu nu ţine seama de pământurile papistaşiîor şi ale ortodocşilor, nici cînd dă piatră cît oul de porumbel, şi nici cînd face să îngheţe în aprilie viile muncite cu sudoare. Dacă pentru Dumnezeu, cîţi ar fi ei, săracii eînt toţi la fel, atunci ei, săracii, de ce să facă diferenţă între un Dumnezeu şi altul?

Convertirea avu loc la numai cîteva zile după întâmplarea aceasta şi ea trecu aproape neobservată în sat. Tit Liviu P. deveni elev imediat la Liceul Piarişţilor din Timişoara şi gîndirea lui de adult cinic avu numeroase ocazii să se maturizeze şi mai mult în următorii ani.

Românii nu erau-nici mulţi şi nici puţini printre elevii acelui liceu, dar erau,uniţi intre ei şi curajoşi în eventualele dispute cd.se mai îneingdau uneori în dormitoare. liviu ştia, o aflase mai-demult de la tînărul conte şi citise apoi el însuşi ca la acest liceu învăţase şi Slavici, aşa că recenta lui convertire din interes nu-l mai durea ca o trădare de neam. Dacă era nevoie, simţea, pentru atingerea acelor idealuri legate de românii de dincolo de Cnrpaţi şi de pretutindeni şi pentru anularea oricărui drept al K ***and*** K-ului asupra lor, el putea să mai facă încă multe mişcări de felul acesta, surprinzătoare şi condamnabile la prima vedere.

în clădirea impunătoare şi ciudată, de fapt trei clădiri dispuse în triunghi echilateral cu-un virf în bisericuţa dinspre parc, i se părea adesea că e un fel de ucenic al diavolului. ii învăţa mijloacele ca să-l alunge apoi mai uşor. Fără îndoială că o astfel de imagine, dacă ar fi fost aflată de vreunul dintre slujitorii Dumnezeului papistaş dintre acele ziduri, i-ar fi odps imediat excomunicarea. Numai că lui nici de esta nu i-ar fi păsat foarte mult. Devenise ateu, un ateu lucid cart se pregătea să devină un luptător eficace.

Pe fereastra corpului de clădire care se -afla în dreapta bisericii se puteau vedea parcul şi o linie de calc ferată. Liviu stătea cu privirea pierdută pe acele linii paralele — pe care treceau din cînd în cînd trenuri „amestecate“ spre Baziaş sau trenuri militare în manevră — şi aştepta de fapt să plece într-o călătorie prin România Mare. Ştia deja că în Timişoara apăruse această expresie care i-ar fi plăcut contelui şi ea pentru pronunţarea ei oamenii erau trimişi să moară pe linia întîi a frontului rusesc. Anii aceia au trecut foarte greu pentru el, iar amintirea contelui Nacu începea să pălească în memoria lui, nu atît pentru că nu ştia unde luptă şi de ce, că nu-l putea urmări cu gîndul cînd citea în ziare nemţeşti comunicate de front, cît pentru că singurele lor amintiri comune se depărtau foarte mult una de alta. Poza ce începea să se îngălbenească, ascunsă bine devenea tot mai mult o frivolitate inutilă, nedemnă de un adevărat luptător, iar ura pentru uriaşa alcătuire de legi şi corupţii pe' care o repre- z. ala imperiul bifocal, ***K urni K,*** inseparabili Ier etc. trebuia să ia' acum alte forme decît aceea pasională-şi făţişă a contelui Nacu. Ea trebuia să mocnească tot timpul şi în cît mai n uite suflete, iar nu să|fie aţîţată în focuri mici şi strălucitoare, uşor de stins.

în august 1916, cînd şi regatul român intră în război împotriva puterilor centrale, cînd se dovedi că aşa numita alianţă a Habsburgilor cu Hohenzolermi nu se putea face şi că adevăratele sentimente populare de care aerul întregului' imperiu era încărcat nu puteau fi ignorate la nesfîrşit, el se bucură doar că e în vacanţă, la Comloş, că nu poate fi văzut cum jubilează de către colegii şi superiorii de la Piarişti. Se dusese doar pînă la bătrîna ducesă, care acum stătea toată ziua într-un Scaun şi privea pe fereastră, se mişca tot mai greu şi aproape că nici nu mai scotea vreo vorbă. „"Viruşi?“ — îl întrebase fără să-şi întoarcă privirile spre el, aşa cum altădată îşi întîmpina nepotul, poate chiar credea că Octavian a venit de cine ştie unde, şi nu Liviu. „Zburăşte i“ — îi ordonase apoi, iar el, cu voce deja bărbătească acum, avea 17 ani, o informase pe un ton stăpînit că şi România intrase în război. Apoi o îmbrăţişase pe bătrînă şi se dusese din nou în bibliotecă. Doar acolo bucuriile puteau fi trăite pe deplin, ca într-o fortăreaţă inexpugnabilă.

Contrar obiceiurilor lui de pînă atunci, Li viu nu se duse direct la Lexicoanele şi tratatele de medicină, ci se apropie de raftul cu cărţi vechi de biserică. Dăduse deoparte mulţimea de fluturaşi, un fel de cărţi poştale ilustrate cu chipuri de sfinţi şi cu dantelării pe margine, cu cîte o rugăciune în limba italiană tipărită pe spate (Indulgenza din 100 giorni una voita al giorno!) şi începu să caute. singura carte necatolică din acea bibliotecă, Biblia lui Şerban Cantacuzino. Pînă şi în aceasta găsise o ***Indulgenza,*** pusă probabil de ducesă ca semn şi, după ce o examinase cu o oarecare indiferenţă (Ah! Venite sovente a godere di Gesu nella Comunione, se volete vera- mente comprenderlo. — Pasqua 1914), o puse deoparte şi rămăsese să răsfoiască acea Biblie unică pînă seara tîrziu. Era, într-un fel, în aceeaşi stare ca a bătrînei care stătea ore în şir cu ochii îndreptaţi spre cîmpia nesfîrşită. Nu citea, doar răsfoia şi lăsa gîndul să-i umble aiurea, în cea mai laică neo-rînduialâ.

Cind ieşise din castel avusese surpriza să vadă că tot satul e un vaier şi o tînguire deznădăjduită. Numeroşi bărbaţi români, de la tineri la bătrîni, fuseseră adunaţi de soldaţii de la garnizoana din Sânicolau şi duşi undeva în afara satului, pe cimp sau în pădure. Se auziseră apoi împuşcături îndepărtate şi nimeni nu îndrăznise încă, deşi disperarea alungă de obicei luciditatea, să pornească într-acolo şi să vadă ce s-a întîmplat.

îşi găsise tatăl acasă. Stătea pe întuneric în curtea casei, cu capul în mîini şi oftînd. Se gîndi că îl cruţaseră numai pentru că se ştia de convertirea fiului său la catolicism şi poate pentru a încuraja pe viitor astfel de „trădări“. Simţise că ura lui sporeşte şi primul impuls fusese acela de a-şi îua o bocceluţă şi de a încerca să fugă în regat ca să se Înroleze voluntar. înţelepciunea prematură îl salvase însă şi de la această acţiune care s-ar fi dovedit pripită şi sortită eşecului.

în zilele următoare asistase tăcut la înmormîntâri de români ortodocşi, fără să se teamă prea mult de eventuale răbufniri ale conaţionalilor împotriva unui „vîndut papista-şiîor“ şi, în ciuda faptului că avea o sensibilitate exagerată, că nu suporta violenţa de nici un fel, privi cu ochii larg deschişi cadavrele mutilate şi căută să-şi impregneze memoria eu acele semne, să le păstreze pentru a le prezenta cîndva intacte, ştiinţific, ea într-un raport, în faţa cine ştia cărui

tribunal, nu divin, ci pămîntesc, care trebuia să vină şi să facă dreptate şi românilor. Se poate spune azi că acele zile au fost hotărî to are pentru întreg destinul său.

Tot anul şcolar următor, 1916-1917, s-a simţit umilit în Liceul Piariştilor din Timişoara. Umilit de voioşia colegi- lo •, de culorile totuşi vesele ale oraşului, de tarafurile de ţigani care umblau noapte de noapte în urma ofiţerilor şi a pensionarelor din casele de toleranţă, de larma nocturnă şi chiar diurnă ce venea dinspre cafenele precum „împăratul turcesc“, „Trei ciocîrlii“ şi atîtea altele. Umilit de retragerea armatelor române pînă la linia Mărăşeşti-Nămoloasa, de mutarea instituţiilor româneşti tocmai ia Iaşi, ele neseriozitatea aliaţilor care promiseeeră ajutor României şi uitaseră sau nu putuseră să-l acorde la timp, de contraofensivele lor de la Verdun, din Galaţi şi de pe Frontul din Sud pe care le tot amînaseră pînă ce România se rcstrinsese într-o regiune cît Banatul. Umilit de elevii din ultimul un care se înrolau în armata imperială doar pentru ca se gîndeau la fete, la infirmiere de bună condiţie ce puteau fi tăvălite, după cum se auzea, de oricine prin trenurile sanitare, umilit de faptul că e încă prea tînăr şi că nu îndrăzneşte să facă nimic de unul singur şi nici prieteni de încredere nu are. Prefera să se închidă în biblioteca Liceului Piariştilor sau să cutreiere fără ştirea călugărilor de la administraţie prin podurile pline de vampiri.

Conflict de competenţă:

*Vampirul (numit uneori şi liliac) semnifică aici (spune magia) crepusculul, misterul. Teama şi fascinaţia În fala misterului unui crepuscul. Dar şi setea compensatorie a sangvisugedi forţei proprii din corpurile defuncte ale altora. Resturi pămînteşti**,** materiale ale trecerii celorlalţi prin lume. Urme scrise. Cărţi. Tradiţia spune că victimele vampirilor devin la rîndul lor vampiri. Spectrul lor ti inspăimînlă pe cei vitfji ucide şi supravieţuieşte hrănindu-se cu însăşi substanţa acestora. Interpretarea s-ar baza aici pe dialectica persecutor)persecutat înghiţi- torfinşhiţit. Vampirul simbolizează pofta de a trăi. în realitate, el transferă qpupra **celuilalt** această foame devoratoare, cînd ea e — de fapt — un fenomen de auto-distrucţic. O fiinţă (asemeni celor născuţi în Scorpion) cifre se auto-devoră. Nu-şi recunoaşte propriile eşecuri, nu se face răspănzătdr de ele. îi acuză, indirect, pe alţii. Acestea sínt însă interpretări rkai aproape de zilele noastre.*

Cele mai multe sensuri ce împresoară ciudatele imaginări pot fi descoperite însă în vechile biblioteci. Tomuri întregi (tratate, disertaţii,

rapoarte medicale, pamflete, decrete imperiale, frumoase pagini de proză) năpădesc rafturile în plin veac al XVIII-lea. Zelul iluiiim (dor (şi luminişiilor deopotrivă) e stlrnit totuşi — susţin documentele, vremii — de un lanţ de inlîmplări senzaţionale care-au făcui olivă în imperiu. Boemia, Serbia, Ungaria, Cjaliţia, chiar ţinutul Timişoarei sin! zguduite în jurul lui 17Ô0 de miraculoase poveşti cu vampiri şi strigoi. Rousseau nu pregetă să scrie c.îleva pagini. A.şi jderi Voltaire - un întreg articol ***{Vampirii),*** *în* ***Dicţionarul filosofic.*** *Gérard van Sarielen, doctorul de curte al Măriei Theresa, întocmeşte, la cererea imperială un* ***Raport medical asupra vampirilor.*** *Papa Lambertini descrie* ***Vampirii în lumina ştiinţei'.*** *Caraccioli trimite, în 1771,* ***Scrisori unei ilustre defuncte.***

*Dar din toată biblioteca vampirologkă, cel ca re-ar fi pulul interesa cu adevărat un lin&r sortit****.*** *Io. începutul veacului nostru, disciplinei medicale, e abatele Augustin Calmei, cu a sa* ***Disertaţie asupra apariţiei duhurilor, asupra vampirilor şi strigoilor*** *(1749). Vinarul studios ar fi trebuit totuşi să ştie că blindai abate îşi cîştigase faima prin uluitoarea bibliotecă 'asupra căreia era stăpţn, şi nu prin această nefericită* ***Disertaţie...,*** *de unde aveau să i se tragă toate relele, dar mai ales dispreţul clericilor. Mu mai puţin zeflemeaua luminaţilor fraţi. între ei, cel mai aprig e însuşi înveninatul Voltaire, după ani buni de sangvisugere a sevei literaturii şi ştiinţei, pagină de pagină, carte de carte, raft de raft, din fabuloasa bibliotecă a prea-încrezătorului prieten Calmei.*

Din sutele, de. file ale ***Disertaţiei...,*** *citeva ar fi putut tăia,uşor respiraţia unui tînăr cititor din Banat la o mie nouă sute şi. 0 scrisoare.*

„Scrisoarea unui prea-cinstit bărbat, nespus de priceput În cele

privitoare la vampiri

*Dragă vere****,***

Precum înţeleg, vrei să-ţi descriu întocmai ce se înlîmplă prin partea locului cu vampirii care-au adus moartea multor oameni de pe aici. Ţi-aş putea vorbi cu destulă ştiinţă despre cele petrecute, deoarece <xm. hă- lăduit vreme-ndelun galâ prin acest ţinut, dovedindu-mă, prin firea ce-o am, dornic a le desluşi pe toate. De cînd mă ştiu, am auzii povestindu-se seci de inlîmplări, plăsmuite sau poate petrecute aevea, cu duhuri şi vrăjitorii, dar cu greu m-am încrezut în vreuna, căci le ştiam ca foarte-nşe- lătoare. Şi totuşi, unele s-au adeverit într-atîta, înCU n-am putut să tiu le dau crezare. Iată cian s-au petrecut lucrurile cu strigoii sau vampirii din Banat.

Azi unul, mîine altul, and nici nu te-aşteptai, oamenii începeau să pălească de lingoare, îşi pierdeau plăcerea de a mînca, slăbeau văzind cu ochii, iar la capătul celor şase sau zece -zile, uneori chiar cincisprezece mureau fără fierbinţeală sau alt semn, în afară doar de slăbire şi uscăciune. Cei din partea locului ziceau că s-a lipit un strigoi de ci şi le suge sîhgelc. Unii vedeau parcă un spectru alb, care-i urma pretutindeni, ca o umbră. Pe cînd eram încartiruiţi la valahii din Banatul Timişoarei într-un loc din pustă, doi cavaleri din compania unde eram trompet muriră de această boală. Şi ar mai fi murit şi alţii,

atinşi deja de morb, dacă un caporal de-al nostru n-ar fi aflat leacul de la nişte ţărani. E un leac

*din cale-afarâ de, ciudat**,** care tămăduieşte fără greş. Nu l-ară intilnit tu, nici o carte, despre obiceiurile vcclii. Iată-l.*

E ales uit fecior cu trupul nedeiM la cele lumeşti. E pus să încalece fără şa pe un armăsar negru şi în acest fel se preumblă prin cimitir, tre- clnd peste toate mormintele. Dacă armăsarul se împotriveşte nevrînd să treacă peste unul din ele, chiar îndemnai cu. biciuşca, Înseamnă că acolo znee un vampir. Mormântul e atunci deschis, iar tn.groapă poţi vedea un hoit rumen şi frumos, de parcă ar fi, un om ce doar/nţ fericit în pace. Cu un htrleţ i. se taie degrabă gîîul, din care ţtsneşte pe dată, Îmbelşugat,, wt sîngegpomv de lucitor şi roşu, ca al unui om viu. Treabaodată făcută, groapa e astupată la toc şi poţi fi încredinţat eă molima se stinge şi că toţi cei atinşi de ea îşi vor recăpăta încetul cu. încetul puterile, ca nişte oameni scăpaţi dintr-o boală lungă .şi istovitoare. Aşa s-au însănătoşit şi cavalerii noştri, tn silele acelea căpitanul şi locotenentul fiind plecaţi eu te ţineam, locul şi conduceam compania. M-am supărat amarnic că acel caporal nu m-a chemat să văd inlimpl'arcw din cimitir. Abia ce m-am înfrînat să -nu l biciuicsc, cum s-ar fi cuvenit într-o asemenea împrejurare. Căci sin- tcm. în Armata împăratului!'''

*în urma acestei întimplări e trimis îrrţinutul Timişoarei însuşi arhic- Intî împărătesei. Ilnstrissimul doctor van. Sîvieten interoghează, citeşt" rapoarte militare, asistă la exhumările şi „executările" vampirilor, empir- ţ ‘ luturi le studii i timcimr organ dp organ, e insulta fi imcm chimişti, preoţi şi judecători.,.**Concluzie:** toată.-povestea e „rodul pur ai unei; imaginaţii exaltate şi lugubre". Vampirii, care zac rumeni în sicrie putrede nit sînt dectl „nişte biete hoituri păstrate aîît de bine din cauza unui soi aparte de pămînt, iar în ce priveşte victimele, boala e rară, dar n i fluvii: Colica pktonum". în consecinţă, Tapa Benadict al XtV-tea decretează'. „Singurele vinovate de această renaştere a vampirilor şi a faptelor ce li se pun pe seamă sînt imaginaţia, teama şi teroarea". **(Vampirii în lurnina ştiinţei),***

De lilieci adâeăy sau prin pivniţele eu şobolani. De- atunci datează o mohoreală a chipului său, un gust amar în faţa , tuturor intimidărilor lumii, obişnuinţa de a apuca lucrurile de partea lor cea mai urită şi de a le critica* fără milă,, de a condamna prostie, violenţă, laşitate, meschinărie, inconştienţă ***cp.*** o singură privire ascuţită şi, rareori, eu un singur cuvânt.

Apoi venise marea veste de la Mărăşeşti, în vara lui 1917. Nu mai avea nici un fel de întâlniri, nici măcar eu Latrina ducesă, se ducea- doar în bibliotecă-, morocănos, fără să o salute pe fata care venea să-i deschidă, la intrare. Alergase la Timişoara la începutul lui septemhrie să afle eît mai multe despre Mărăşti şi Oituz, despre ce ar fi spus Berthelot, Cle- rttenceau, ziarul ***Times,*** şi generalul american Fershing. începuse să meargă **1**a- cercurile muncitoreşti, pe ascuns, la

metalurgişii, textilişti, pentru că aici apăreau oameni simpli şi vorbeau despre mişcări de mare importanţă în celălalt imperiu eu gust de cenuşă, ţarismul. În ultimul său an de liceu aproape că nu se mai temea de o eventuală excludere din cetatea l'iariştilor şi chiar era capabil să-fi arate pe faţă dispreţul faţă de toate mofturile lor, de aparentul lor neamestec. Liceul devenise înghesuit şi murdar, mai toate celelalte clădiri fuseseră transformate în spitale, ordinea era din ce în ce mai greu de păstrat, iar nesiguranţa ¡generală oare plutea în aer, foametea şi corupţia făceau ca totul să Înceapă a mirosi a libertate. Deocamdată o libertate datorată mizeriei generale şi imposibilităţii stăpînilor de a mai controla situaţia. Dar libertate.

Yeni Brest-Litovsk-ul pe care nu-l înţelese, zvonurile despre .Revoluţia Roşie.care se colportau atît la cozile pentru alimente care începeau de eu noapte, cît şi la mitinguri făcute de muncitori. Colinda oraşul din zori şi pînă noaptea tîrziu, curios să afle ce se intbnplă şi din ce în ce mai atras de o eventuală trecere în regat pe cont.propriu. în primăvara 'lui 1918, nimic nu se clarificase, iar armistiţiul de la Bucureşti, o altă mică piedică pusă de marii aliaţi, îl făcu să se retragă iarăşi în bibliotecă şi să muncească din ¡greu pentru viitoare examene, să studieze şi să uite. Să se desprindă. Hotărîb lucru, în acei ani sufletul lui a fost torturat în fel şi chip de istorie şi numai un inconştient ar fi trăit după aceea o viaţă senină şi fără coşmaruri. El se hotărîse în schimb să urmeze medicina, să lupte adică împotriva violenţei pe acel tărîni etern care se numeşte trupul uman, să-şi înfrîngă teama şi scirfoa. Să fie, în singurul chip posibil pentru el, un lucid eficient cum îşi propusese de mult.

Petrecerea wiezi mele din anul 1900 /

Mare fok de căldură de mureau oameni pre / hotar vara la seoeră — 1900 /Ear în zaua de Sânziene la 3 ore D. amea / venind mare viscol şi ploaje — 1900 / Eu în acestan mutat în satt Kinez — 1903 ss Ghe Y. /nimik kucuruz Seceta mare de primăvara pînă la ftusali 1905 / În acest an Am vint napoi din Knez, ‘ 1906 / Ear spre Filadelfia 1. oară Dez. **8** 1906 / Din

Pilâdeîîia Acas în 15 Merz 1908 / Călătoria a 2 în Chicago Dez. în 3 America 1908 / Wenire a 2 oară din America Chicago 1912/ Mcr;-. 10 Acas. fostau ploii mari

1912 / Călătoria» mea; spre Detroit Nov. 7 19 13 şi în acest an Ploii meri 19.13 / Lucrihd cer şop Dez. 13
1913 pînă 'Feb 22 /Morz din 12 la Edison 1914/La Edison 1915/La Edison pînă în Mai 20 1910 La Pe- cârd din 20 Mai /La Pceard pînă April 2.5 1917 /La fişer bodi din 14 Apr La dipa 1. Iunie p — Sept ¡4. şi Kedlak / La Daici Pruder d. 11 Nove 1917 pân 18 Fe 1318 / La Daici Pruder 16 April 1918 / La Daici Pru- der 1919 / Plecarea mea din Dotroit 10 Iulie'/Bar în 4 August am plecat cu vaporu / de la Boston prin Paris / Sosând acas în 28 August 1919 / Vaca a fătat în 7 de/,. 1919 /ss Glie. Y. (probabil un frate mai mare al lui Ioan Y, —- totul e notat pe această pagină cu toc şi cu cerneală violetă — scris lăbărţat)]

Pînă la urmă America a intrat şi ea în război. „209 vieţi americane au pierit pe mare de acţiune germană. Atlanticul nu trebuie controlat de nici o altă putere decît America şi, în sfirşit cu un simţ profund al pasului solemn şi tragic’. pe caro îl fac şi al gravelor răspunderi ce cuprinde, dar fără ezitare faţă de ceea ce consider datoria mea“ — preşedintele Wiison la 2 Aprilie 1917 în faţa Congresului — ..sînt de părere ca Congresul să declare faptele recente alo guvernului imperial german ca o declaraţie de război împotriva guvernului şi cetăţenilor Statelor Unite. Dreptul este mai preţios decît pacea şi avem să luptăm pentru lucrurile oare no-au fost întotdeauna mai scumpe, pentru democraţie, pentru ca cei ce stat supuşi unei autorităţi să aibă un vot în propriile lor guverne, pentru drepturile şi libertăţile naţiunilor mari, pentru stăpînirea universală a dreptului de către o asociaţie de popoare libere care să aducă pace şi siguranţă tuturor naţiunilor şi să facă omenirea în sfirşit liberă.[4]' Industria şi mîna de lucru mobilizate, Ludondorff, factorul decisiv, naivităţi, două milioane de americani în Franţa, o Ligă a Naţiunilor, convenţii de pace, mări libere pentru navigaţie, fără frontiere economice, garanţii că 'armamentele vor ii reduse, reajustarea pretenţiilor coloniale, evacuarea teritoriului rusăsc cu „simpatie generoasă“, Belgia — „întreaga omenire va admite — trebuie evacuată ţi refăcută" (!), Alsacia ţi Lorena fedate Franţei, frontiera italiei reajustată pe linii de naţionalitate, locuitorilor Austro-Ungariei posibilităţi

libere de de'/voi* tare autohtonă, Ttomânia, Sori-ia ţi Montenegro independente întregite, iar teritoriile' ocupate restituite, Dardaneleie în permanenţă deschise, un stat polone/ independent, naivităţi, naivităţi ţi ***dreptul mai important decît pacea!*** America a intrat în război.

Iar cînd America e în război şi industria americană pusă pe treabă, atunci cu siguranţă Chicago o duce foarte bine. Totul uruio, şuieră, păcăne, zdrăngăne, scoate fum, merge, înfer-un cuvin», şi merge cum e cel mai bine şi mai răpit!. Pină şi Old-Siolalc-Board din -East-Chicago, Indiana, îşi renovează mobilierul şi achiziţionează două noi jocuri mecanice. Proprietara de drept comandă, prin grija proprietarului real, respectivele instalaţii la trustul lui Dig Jim Colosimo. Acesta era omul cel mai cunoscut în Chicago-ul din timpul războiului, mai ales în lumea din care făceau parte cei doi proprietari, Ana şi Tony. Proprietarul lui Café Cplosimo, sé spunea, are tot timpul buzunarele pline de diamante şi lo fojgăie în timp ce vorbeşte, cum se joacă un copil cu mărgelele de sticlă sau un grec ortodox cu mătăniile înşirate pe o sfoară. Desigur Tony nu era un om destul de bine cotat într-un anume domeniu de afaceri pentru a lua legătura direct cu Colosimo, prea ocupat deja cu cînţăreaţa Dale Winters, dar reuşise să ia contact cu Torrio, un fel de aghiotant şi paznic al lui Big Jim, care-i promisese să trimită un băiat cu camionul, înlr-o dimineaţă, să-i instaleze modernele şi prea puţin onestele jor curi noi.

Dimineaţa aceea se nimeri să fie în ziua de 11 iunie 1917, o zi călduroasă. Disputa ***Wet-Dry*** era tot mai furtunoasă, mai ales de cînd şi America intrase în război: soldaţii şi muncitorii care nu beau alcool ar fi mai buni dcdt cei cărora le strălucesc ochii din cauza lui; griul e mai necesar pentru pîine decît pentru whisky; proprietarii de berării şi distilerii sînt mai toţi germani, adică ***bosh,*** adică duşmani ai Americii etc. Toate acestea erau scrise în ziar şi Ana, care aştepta singură în festa bucătărie a éozí-ului sosirea mecanicului despre care Tonv îi spusese că vine, le-ar fi putut citi în ziarul lăsat la indemînă pe masă de către patroana de fapt, Madame Pe-netopi. Ano nu le citi pentru că... găsi în interiorul ziarului registrul de casă al pensiunii şi se apucă să4 citească pe acesta. Mirarea cea mare o avu însă Tony, care se strecurase

pe furiş în salon şi, din spatele tejghelei barului, printr-o ferestruică ingenioasă, tocmai o spiona pe Ana. El ştia că Ana e analfabetă şi, la început, nu putu să-şi creadă ochilor. Apoi se auzi bing-bang-ul soneriei de la intrare şi un instinct ele care era foarte mîndru îl făcu-pe Tony să se lase pe vine după tejgheaua barului. De acolo, el o văzu pe Ana ieşind din cabina telefonică şi indreptîndu-se spre holul de la intrare. Nu se obosise nici măcar să-şi arunce un halat pe umeri, era doar în furoul-chilot negru cu danteluţă, iar de acesta, cu jartiere lungi, erau prinşi nişte ciorapi, tot negri, oare abia treceau de genunchi. Picioarele ei albe şi grăsuţe păreau astfel foarte lungi, iar lui Tony îi trecu prin minte, că frumuseţea de acum a Anei este, într-un fel, opera lui. Era alt gen de frumuseţe decît cel pe care-l avea ea în urmă cu 5-6 ani. Apoi o văzu reintrînd yiiscţită de un tinăr cu o cicatrice pe obraz şi .cu priviri ea de oţel. Se opriră faţă în faţă chiar lîngă cabina telefonică.

— Sint trimis de Franckie Yaleî zise brăzdatul, exarni-nînd-o fără jenă pe Ana din cap pînă-n picioare.

Ea ridică nedumerită din umeri.

— Nu eşti în Uniunea siciliana? întrebă el.

— Nu — zise Ana — eu sînt romăncă.

Urmă o tăcere scurtă în care Tony, neavînd posibilitatea să vadă decît un picior al Anei cocoţat pe pantoful cu toc înalt şi carnea albă dintre ciorap şi furou, tremurîndu-i uşor nu ştiu ce se întîmplă. Apoi Ana zise:

— Aşteptam pe cineva cu nişte automate de jocuri.

— Ahal — zise brăzdatul. Şi aici ce e?

Tinărul trecu prin cabina telefonică şi pătrunse în cămăruţa Anei. Aceasta fu nevoită să-l urmeze. Steve dormea încă în patul lui cu margini înalte. Tony crezu că tinărul este vreun G-man în civil şi se gindi ce ar fi mai bine să facă: s-o şteargă englezeşte sau să încerce să rămînă şi să-l mituiască pe copoi. Curiozitatea fu mai puternică decît frica. Se ridică şi-şi ocupă din nou postul de observaţie de la ingenioasa ferestruică din spatele barului. Cum tînărul cu faţa brăzdată o plăcuse la prima vedere pe Ana, Tony asistă la o scurtă partidă de lupte libere în care Ana, jucătorul ce părea dinainte învins, nu se lăsa cu nici un chip să ajungă în poziţia „tuş“. Grecul devenise în ultima vreme ceea ce pe

franţuzeşte se spune ***voyeur*** şi chiar avea în cap planul unui restaurant cu separeuri complete — masă, pat şi lavahou — în care totul să poat ă fi privit prin astfel de fante discrete. De data asta, atît satisfacţia lui, cît şi lupta eelor doi se întrerupseră brusc datorită trezirii lui Steve.

— Fetiţe, eşti formidabilă! zise brăzdatul. Măcar scrie-mi pe ceva numărul de telefon de la şandramaua asta a voastră. Vreau să mai trec pe aici.

Ana se ridicase de pe pat şi-şi aranja părul uitindu-se în oglinda de pe dulupiorul cu acte al Sar ¿-ului. Apoi luă de pe măsuţă registrul de casă, rupse o bucată de hârtie de la sfioşi I ui lui şi se apucă să scrie. ..Vipera asta ştie carte şi s-a prefăcut pînă acum că habar n-are!“, îşi zise Tony în gind eu o furie abia stăpînită. Intrevăzu pericolul de a rămâne fură proprietăţile lui cu mumele de Old şi New Siolak-Board în momentul în care Ana ar fi luat legătura cu un avocat cît de cît, deştept. Tînărul se juca acum cu Steve peste marginea pătuţului.

— What’s your name? întrebă tînărul.

— My name is Steven, spuse Steve.

— O.K. Firi, Alt zise brăzdatul.

Tony alese tocmai acest moment pentru a trece prin cabina telefonică şi a pătrunde şi el în cămăruţa care fusese bucătăria primei Siolak-Board. Nu suporta ca un altul decît el să fie aşa de „mare iubitor de copii“. Cînd intră, Ana aruncase creionul şi strîngea în pumn petecul de hîrtie pe care scrisese numele „pensiunii“ şi telefonul. încercă să se îndrepte spre ea şi să-i smulgă dovada minciunii prin care voia probabil să-i deposedeze de două pensiuni foarte rentabile. Se opri însă. Pe deasupra pătuţului de copil, un revolver de toată frumuseţea îl ţintea.

— Good morning! spuse Al. Tu eşti Tony Grecu?

— Da! confirmă Tony cu voce moale şi-şi ridică mîinile grăsane spre tavanul cămăruţei.

— Hai afară să dăm jos drăciile alea din camion şi să Je aducem înăuntru.

Tonv oftă, oarecum uşurat. Deci nu era un G-man. ci omul trimis de Torrio cu automatele de făcut bani.

Aşa că s-au muncit să dea jos din camion dulapurile alea şi să le aducă în salon. Pe urmă Al, Care se grăbea foarte tare, i-a explicat lui Tony că n-are dedt să şi le monteze singur şi l-a rugat frumos să i însoţească pînă la Gary. K1 nu prea ştia cum să

iasă apoi în drumul spre Indi.-mt.pohs şi avea de mers cu 'camionul acela pînă spre N.Y. Deja Tony nu-i mai putea refuza nimic lînărului şi-l respecta pentru cît era el de iubitor de copii. Aşa că acceptă să se urce ia camion alături de acest om al lui Torrio. Al so duse din nou prin cabina telefonică în cămăruţa Anei să-i spună la revedere şi îhtirzie cam mult. În cabina camionului, Tony spumega şi se gîndea cum să facă să-i vină de hac mai repede acestei căţele cu gusturi de cultură. Auzi la ea, s-a alfabetizat şi controlează pe ascuns registrul de casă! În plus, îl mai deranja şi această posibilă legătură a ei eu un om de-al lui Torrio. Cu ăştia nu se putea glumă-

în cele din urmă, camionul se urni spre Gary, iar Tony decise să lase deocamdată în suspensie reglarea conturilor cu Ana.

Tînăra, frumoasa şi bogata văduvă, proprietara în acte a celor două Sioiak-Board, se ghidi că nu e bine să stea degeaba În-acea dimineaţă oare debutase atât, de interesant, mai ales că i se părea că Tony aflase despre calităţile ei de persoană alfabetizată, atît de bine ascunse în ultimii trei ani.

Se îmbrăcă în grabă cu cea mai frumoasă fustă a ei, una lungă, în clini, din mătase roşie şi încinsă cu cordon de piele neagră, îşi mai puse şi bluza albă cu guler micuţ, pe gît, şi cu minecile bufante brodate pe manşetă, adăugă o broşa ovală de email şi-şi înălţă părul într-un fel de coc. Turnă apă de colonie şi-şi desenă gura cu ***rouge â lâvres*** franţuzesc, îi spuse lui Steve să fie cuminte că mămica se întoarce imediat şi porni în oraş. Steve era Într-adevăr un băiat cuminte şi adormi înainte ca mămica să ajungă să se urce în tramvai,

Ana merse doar citeva staţii cu tramvaiul, cobori la colţul cu Calumet Avenue şi intră într-o cafenea foarte drăguţa cu nume italienesc, care abia se deschisese. Ochise cu vreo săptămînă în urmă că aici Îşi bea halba de bere, imediat ce-şi începea rondul zilnic, un tînăr şi frumos poliţist, apărut de c.urînd în sector. îi auzise, într-o anume împrejurare, scăpînd o înjurătură în sîrbeşte şi spera să intre în vorbă cu el. Ana ştia bine această limbă a slavilor de sud.

Cit dură traversarea salonului, Ana avu un fel anume de emoţii, emoţii ce nu mai fuseseră încercate de mult. Mai mulţi, bărbaţi de la mese întoarseră capul după ea, însă ei nu-i scăpă mai ales felul în care privirea poliţistului se lipi de mătasea roşie a fustei. Voia neapărat să-l cucerească pe acest om. îşi cumpără o îngheţată şi se întoarse spre locul în

care sîrbul cel mustăcios stătea proptit în cot de tejgheaua do zinc, preiacindu-se că nu o ia în seamă şi ca priveşte prin fereastră norişorii, albi'şi mărunţi care stăteau neclintiţi undeva departe, spre nord, deasupra lacului Micliigan. în local plutea un aer răcoros de cafenea în care tocmai s-a făcut curăţenie şi nici fum prea mult nu s-a strîns deasupra meselor. Gustă din îngheţată cu un aer absent, apoi o lăsă să se topească pe contoarul din faţa ei. Atacul începuse. îşi scoase o ţigaretă din geantă şi se apucă să caute după ceea ce ştia cu siguranţă că nu are — chibrituri. Nu trecură nici zece secunde şi se trezi cu mina poliţistului întinzind spre ea o brichetă. îi privi drept în ochii lui negri şi i se păru că din ei ţîşneşte tristeţea cuiva care ar vrea să mulţumească pentru că e luat în seamă. O privire de om singur, de tînăr care tînjeşte după ceva ce încă nu are şi intre timp o face pe durul. După ce îşi aprinse ţigara şi înainte să se înece cu fumul, pentru că nu e fumătoare şi i se intîmplă foarte rar să fie nevoită să aprindă el te o ţigară, Ana apucă săi spună tinărului copoi:

— Hvala lepo!

Sprîncenele lui stufoase făcură un salt iute în sus, ochii î se luminară, mustaţa i se lăţi într-un fel de zîmbet şi de sub ea ieşiră cuvinte. Uimire, întrebare, speranţă, dor de casă,,duioşie şi patimă conţineau aceste cuvinte:

— Ti şi sîrbskinia?

— Da! zise Ana.

Vestea păru să-l dezechilibreze puţin pe tînăr. îşi trase halba mai aproape şi abia după asta o privi lung, în tăcere, cu neîncredere.

— Wtere are you from? întrebă el.

'Ea nu vei să răspundă imediat. Se juca cu virful de jar al ţigării în cristalul scrumierei. Rişte scurt, senzual, îl ţintui- din nou eu privirea:

— What afeouL you?

— Kikinda, A ¡aştriaii ungăry! zise el serios, cu severitate în priviri chiar.

Ea începu să rida, ceva mai tare acum, mai strident, ironic, îşi prelungi acest rîs mai mult -decît ar fi fost normal. îşi lăsă .mai Intîi capul pe spate, apoi îl aplecă înainte, privind fix într-un punct de pe tabla de zinc din faţa ei. Ca şi ch:d ar fi rîs de o amintire de care numai ea avea dreptul să rîdă. Ond se opri, în sfîrşit, mai trase un fum din ţigară şi abia apoi spuse:

— Fin from Loonga, Austria-Ilungaryl apoi continuă să rîdă, reţinut şi calm, ca şi el. Pe bătrînul continent cele două localităţi se aflau la numai cîţiva kilometri distanţă. E drept că, după război, ele aveau să cadă de o parte şi de alta a unei noi graniţe, dar deocamdată, ei nu aveau de unde bănui acest lucru.

Pe tînărul copoi îl chema Zarcovitch Martin şi era în vîrstă de numai **22** de ani. în după-amiaza acelei zile de iunie, în cămăruţa poliţistului cei doi îşi povestiră viaţa unul altuia. Nici unul nu stărui prea mult asupra locului de baştină iar. Martin nu insistă nici asupra activităţii lui, din cauza secretului de serviciu, aşa că el nu vorbi mai deloc. Ana, în schimb, Si mărturisi aproape totul.

Ea îl plînse mai întîi pe Mihail, care murise aşa de tînăr şi o lăsase singură în această lume rea şi murdară şi plină de capcane şi vicioasă şi crudă şi nemiloasă dar, totuşi* a IU de frumoasă. Dădu apoi detalii despre cele două ***bort-***uri care îi aparţineau şi nu-i aparţineau totodată şi-i explică lui Martin în ce fel se ajunsese -la o astfel de situaţie îndacită. îi mărturisi apoi, cu ocliii plecaţi şi cu o voce ruşinată, în ce constă adevărata ei ,.muncă“ la Gld Sk'lak-Board., dar la ora la care ea ajunsese cu povestitul la acest răpit -l, itaărul avea deja motive concrete să-i bănuiască profesiunea“.

Apoi se apucă să-i descrie, nu dezinteresată, ta ©e fel Jsvăţase ea să scrie şi să citească, la ILuU-House, cu Tf») trei ani în urmă şi, mai ales, de ce era acum obligată «i ţină secret acest lucru, să nu-l dea în vileag. Probabil, îi. spuse lui Martin, că toată viaţa va. trebui să ură prefac că nu ştiu să scriu şi nici să citesc. Tot timpul poţi eîştiga ceva din acest mic truc. , Pe vremea aceea, deci^ prietena ei cea mai bună era o fată blondă şi zburdalnică pe care o chema Pofly şi, cînd într-o zi o rugase, să-i citească dintr-un ziar cuvintele de sub fotografia unui actor care-i plăeuse, ea spusese „lnsă-mu, te rog, sî'nt obosită!“, dar cu uii ton care i s-a părut Anei fcrărte dispreţuitor, groaznic. Seara a plîns vreo două ore, singură, în camera ei, la eăpătîiul băieţelului care dormea; îşi plingea de milă ei şi copilului şi bărbatului pe care nu**-l** iubise, dar murise de tînăr; îşi aducea aminte de mama ei, moartă pe cînd ea era mică, acolo, la Loong», şi iar plîngea. Nu ieşise la lucru în nqaptea aceea, dar nici nu reuşise să doarmă şi spre dimineaţă îşi amintise că soţul său învăţase engleza în primul

an de şedere în Chicago, undeva, la o şcoală pentru luată lumea, care se afla dincolo de Chicago Hi vor, în YYest- Chr., pe lîngă abatoare. Plecase Într-acolo în dimineaţa următoare şi. după ce aflase că respectivei şcoli îi zice Huli Urase îi fusese uşor s-o găsească întrebind. Acolo se ţin cursuri de toate felurile, de croitorie, de cusături populare, de ceramică, de artă şi suit zeci de cluburi, pentru italieni, greci, sîrbi, albanezi, armeni, mexicani, negri, ruşi, spanioli şi tot aşa. întrebase dacă nu e vreun curs pentru cer care vor să înveţe alfabetul, i se răspunsese mai înlîi că nu şi' pe urmă fusese luată de o femeie în vîrstă şi dusă din sală în sală. în fiecare atelier sau club sau studio de repetiţii femeia cu părul alb întrebase dacă nu se oferă un voluntar s-o „alfabetizeze“. De citeva ori se oferise cîte un bărbat, dar femeia cu chipul de o Bunătate fără seamăn nu fusese de acord şi, în cele din urmă, o fată care învăţa să picteze se oferise să-i acorde acest ajutor. Pe fată o chema Caroline şi era fiica unui om cu deosebită stare în Chicago. I Se spunea doctor, dar se pare că era un fel de pastor baptist şi pe lîngă casa luxoasă din North-Ghicago, măi avea şi un ***ranch*** destul de mare pe undeva pe lîngă Santa Fe. După această fericită întîmplare, Ană se ducea în fiecare dimineaţă la Huli House şi se întîlnea cu Caroline, uneori înainte, alteori după cursurile de pictură ale fetei, şi învăţa să deseneze literele şi cifrele, să. facă ***speeling,*** să silabisească din cartea căreia Caroline îi spunea Abecedar. Cînd venea prea devreme şi Caroline era încă ocupată, Ana stătea cuminte într-un colţ, al atelierului în care tlnărul profesor Dirlc, un suedez cu părul roşu ca un scaiete, preda desenul, pictura şi^ noţiuni de scenografie. Moi tirani Ana avea să se achite într-un fel faţă de liulî House şi faţă de CaroJine, tot stînd cuminte pe un scaun, dar goală şi nemişcata: se numea că e model -şi pozează pentru şedinţele lor de „tehnica nudului“.

Caroline era o fiinţă destul de nefericită, nu al it pentru că era cam uriţioă şi că avea o faţă ca o lună plină, cît pentru că eră la virata de 19 ani şi se lot gîndea la lucrul acela, pe care il fac băieţii cu fetele, într-un mod mult prea intens. Totodată, se temea să încerce să-l facă din cauza tatălui ei, un om foarte sever, şi din cauza ruşinii pe care şi-o închipuia şi a neştiinţei şi a lipsei de curaj de a întreba pe cineva ş.a.m.d. Cina, în mare, lucrurile fuseseră lămurite, iar încurajările din

partea Anei începuseră să devină insistenţe, Caroline plecă într-o mică vacanţă la rancli-ul de În Santa Fe al familiei şi se întoarse cu vestea cea bună. Iritiînise acolo un pictor amator, un mexican care ieşea cu un şev.-let improvizat la peisaj, şi „lucrul acela“ se întlmplase, în sfirşit, într-o colibă mică, părăsită, într-un fel de canion, nu departe de marginea oraşului. Tinărul Carlos fusese uşor descumpănit cînd îşi dăduse seama că ea e fecioară şi se crezuse obligat să fie blind, tandru etc. Dar Carolinei totul i se păruse şters şi moale; nimic din extazul la care se aşteptase! Aşa că -Ana trebui să reia lecţiile cu ce urmează după alfabet: speeling, despărţirea în silabe, sintaxa (amorului) şi toate celelalte, pînă la stil.

Ana învăţase pînă la urmă să scrie, să citească şi să socotească destul de bine, dar ii fusese greu pentru că era nevoită să se ascundă, pînă.şi do Poîiy — faţă de care se prefăcea că e analfabetă —, cît şi de Tony Grecul, asociatul ci, faţă de soţia acestuia şi alţii.

Alfabetizarea (reciprocă) durase mai bine de un an. Ana se apucase apoi să examineze cu atenţie registrele de casă şi actele de proprietate ale celor două pensiuni şi înţelese că putea să cîştige mult mai mult din situaţia în care se afla. La rindul ei, Caroline se servi şi ea din plin do proaspetele cunoştinţe achiziţionate cu ajutorul Anei şi, la fel ca Ana, începuse să înţeleagă că poate să facă rost de bani buni prin asta. Pînă una-alta, ambeie se fereau să se arate prea ştiutoare (Ana faţă de Tony, iar Caroline faţă de părinţi) şi o făceau pe proastele. Ana se ducea la plimbare cu vaporul pe Lake Michigan, cumpăra o revistă de cinema cînd ajungea înspre North-Chicago, o citea şi o arunca înainte de întoarcere.

în acea dimineaţă însă — spusese ea şi se întinsese ca o miţă ■— fusese surprinsă de Tony citind registrele şi acum nu ştia ce avea să i se întîmple la întoarcerea-' acasă. Martin se îmbrăcase alene şi **9** liniştise. Avea s-o conducă el piuă acolo, mai tîrziu. Deocamdată, ca să stea cuminte şi să doarmă în camera lui, pentru că el mai are puţină treabă pe la Poliee Station unde are de dat nişte telefoane. într-adevăr, Martin reveni pe la zece seara, cînd viaţa în Chicago abia începea, se îmbrăcă în haine civile şi o luă pe Annc într-un taxi vechi, cu motor de doi cilindri. în maşină mirosea

puternic a mucegai şi mult mai puternic a lavandă. Merseră mai întîi în centru, aproape de Loop, într-un local de pe Wabash, în apropiere de Goiiseura. Acolo eînta un ***bând*** ce tocmai aterizase din New Orleans. Băură whisky şi lichior şi Ana se simţi foarte bine, liberă şi emoţionată în acelaşi timp. Se gîndise chiar şi la Caroline. Aşa trebuie să se fi simţit şi ea atunci, la a doua sau a treia ieşire cu actorul ăla de teatru, cu care avusese primul orgasm, cînd Ana o făcuse să priceapă că dragostea e încă altceva decît o tehnică bine pusă la punct. îi venise în minte apoi copilul Liviuţ, vecinul ei din satul Lunga, în prezenţa căruia i se întâmplase cîndva să tremure de plăcere, chiar fără a fi atinsă. Chiar, dragostea este şi altceva decît tehnică! Dar dacă pentru partea tehnică oricine poate plăti, oricine poate să vîndă sau să cumpere, pentru restul...

Acest din urmă lucru o făcu să-şi amintească de Stove şi se Îngrijoră la ghidul că poate madame Penelopi nu i-a dat nimic de mîncare după-amiază. Spuse apoi că e obosită şi, în fine, luară alt taxi-şi merseră în East-Chieago. Printre căsuţele mici şi buildingurile uriaş© mînjite de funinginea care venea în valuri dinspre oţelării, în lumina lumi pline şi a felinarelor cu gaz aerian, ea il conduse pe Martin pînă la Old Siolak-Board.

Martin intră cu ea să mai bea o bere rece, iar Tony, cînd îşi dădu seama că tînărul în civil e un copoi care se culcă cu Ana, înţelese că va avea de luptat cu această femeie crescută sub ochii lui sau va trebui să încheie un pact cu ea. Martin

se. prefăcu, zîmbind pe sub mustaţă, că nu observă ce se înlimplă în falsa cabină telefonică de lîngă bar, iar cînd Ana se duse după tejgheaua de zinc unde Tony îl ajuta pe Gino, barmanul italian al localului, şi-i zise „Sorry, Tony, dar am fost foarte obosită azi şi nici n-aveam chef să mă ocup de bort“, el ii zîmbi îngăduitor şi spuse tare, „Nn-i nimic, dar poate mi-l prezinţi şi mie pe prietenul tăut“ Aşa că Martin îl eunoscu pe Tony şi se părea că totul se va aranja foarte bine.

în săptămânile următoare, Martin reveni destul de des în local, dar numai în haine chile şi după ce ieşea din serviciu, îl cunoscuse şi pe poliţistul Speedl, cel care avea În grijă sectorul în oare se afla Old Siolak-Board, şi se înţelesese de minune cu el. într-o zi, însă, se petrecu un mic incident. Martin o văzu pe Polly, care de vreun an nu mai „lucra“ decît «na sau două zile pe săptămînă, turcind cu un marinar de pe Laice Michigaa spre una din cămăruţele de la etaj. O întrebă imediat pe Anne „eine-i fata. aia blondă care tocmai a urcat:'“ şi cînd află că e vechea prietenă a Anei îşi aduse şi el aminte unde o mai văzuse. Era de elteva luni soţia unui coleg de stagiu de-al lui Mártin, un anume Keele, care fusese detaşat la Bloomington pentru că luase mită.

Fină la urmă. Polly divorţase de Keele fără să poarte pică lui Martin sau Anei, rămase prietenă cu amindoi şi şi văzu de „treabă“ în continuare, cu acelaşi stil évcéntric şi vesel de plnă atunci. Martin încă ezita în relaţia lui cu Ana; ce să facă din ea, o iubită, o prietenă, o parteneră de afaceri sau o simplă informatoare? Făcu din toate acestea un fel de ***cocktail,*** îneît lucrurile se aranjară foarte bine; nimeni, în afară de Tony şi de Martin, nu mai află că Ana ştie să scrie şi să citească. Nici că cele două pensiuni au rămas în proprietatea ei definitivă şi că, în afară de un comision pe care îl dă lui Tony pentru aprovizionare prioritară şi protecţie, lui Speedl pentru altă protecţie şi doamnei Penelopi pentru importanta sa muncă, toate veniturile intrau în contul ei în bancă.

Veniturile, fireşte, creşteau, chiar dacă războiul cerea acum nişte sacrificii importante şi americanilor. Anne primi o ilustrată de la Caroline, care se afla la Paris cu Crucea Roşie; se simţea foarte bine şi o invita pe Anne să-i facă **0** vizită. Nu se duse, pentru că avea acum griji de adevăr-tă proprietară. Trebuia să transforme numele lui ***New Siolak-***

Board în ***Kostar,*** al vechii pensiuni Sn ***Sweet Groivl*** şi să mai schimbe eîte ceva în Înfăţişarea fiecăreia. Apoi Steve începu să meargă la şcoală şi, cum Tony nu mai trecea decît foarte rar pe la ***Sweă Growl,*** iar Madame Penelopi se plîngea de dureri de şale şi adormea în timpul serviciului, Anne trebui să angajeze o portugheză care să o ajute. în general, nu-şi mai vedea capul de treburi, chiar dacă banii se adunau, se adunau şi America avea mai multe milioane de oameni sub arme, Chicago producea industrial cît jumătate din Europa, ziua de lucru de opt ore şi I.W.W. şi voturi pentru femei, creioanele se ascut pentru a desena pe hărţi frontiere, iar românii din pensiunea ***Kostur*** s-ar cam întoarce acasă. Iar după ce ministrul României, dl. dr. G. Angelescu, se duce la Wilson în ianuarie 1918 să-i explice că românii din Europa nu vor deloc „autonomie în interiorul unui imperiu, ci independenţă, domnule preşedinte, INDEPENDENŢĂ!“, acesta îl asigură de înalta sa simpatie. Merci frumos de simpatie, spune masa electorală de **200 000** de cetăţeni americani de origine română, organizată în 27 de parohii, posedînd 5 ziare şi fiind gata -să formeze legiuni de voluntari pentru eliberarea Ardealului! Ministrul Angelescu repetă. cuvintele spuse la Casa Albă în faţa ziariştilor din Washington, apoi se deplasează în acelaşi scop la Chicago. Pe lîngă reprezentanţii presei din marele oraş, în faţa clădirii unde conferenţiază ministrul român se strîng sute de emigranţi, cu drapelele tricolore şi americane şi cu acelaşi „Deşteaptă-te, române!“ care face carnea să se înfioare, ochiul să lăcrimeze şi inima să bată mai tare. Se întîlneşte munte cu munte, dar comloşan ce comloşan în asemenea împrejurări? Ana from Loonga deci, acum o femeie cu stare, îmbrăcată cu o blană scumpă, cu părul strîns în conci sub „cîrpă“, cu inele pe mîini şi brăţări şi pandantive şi cercei, se trezeşte trasă de mînecă de o fetiţă slăbuţă şi înaltă, îmbrăcată sărăcăcios, dar curat, cu ***o*** privire clară şi încrezătoare.

— Tu cine eşti? întreabă. Ana.

— Hellen. Pm Hellén! spune fetiţa, şi dintr-o dată Ana îşi aminteşte de drumul ei la Gleveland cu Mihail, cînd era însărcinată, şi de manifestaţia de acolo, de fetiţa aia care avea atunci cinci ani şi acum are doisprezece şi pe care ea a învăţat-o primul cuvînt englezesc. / ***am.*** Eu sínt. O îmbrăţişează pe Hellen, dar nu are timp să mai rămîno la

mani- festaţiune. Pune şi ea cinci dolari în cutia de sub afişul „Ajutaţi România, acest centru al civilizaţiei latine din esti“ şi pleacă dezamăgind-o pe Hellen care se bucurase atît s-o revadă'..

Ea e o femeie ocupată şi n-are timp să se învîrtă pe acolo împreună cu toţi aceşti íoan Y. (tatăl Hellcnei) şi Gheorghe şi Pătru şi Viehentie şiTodoruţ şi părintele Podea din Youngs-town, Oliio. Ea nu va şti niciodată că protopopul loan Podea ii remite preşedintelui Wilson la 25 februarie 19*ö, solemnul „Hrisov de închinare şi supunere a românilor ortodocşi-din Statele Unite“ faţă de mitropolia din Bucureşti, stistr**8**gîndu-se astfel de sub jurisdicţia celei din Sibiu a „colaboraţionistului Yasile Mangra“ şi nici că preşedintele îşi va exprima „întreaga sa simpatie faţă de aceşti cetăţeni americani care luptă pentru unitatea ţărilor de origină“. Ea nu va afla nici despre protestul societăţilor „Dorul“, „Unirea“ şi „Avram lancu“ sau a „Comitetului patriotic român din stalul Indiana“ împotriva ruşinoasei „păci“ de la Bucureşti şi nici de demisia personalului diplomatic român de la Washington cu aceeaşi ocazie. Ea nu va şti nici despre declaraţia de la Burniţa (aprilie 1917), nici despre ce a spus Sever Boou la Congresul naţiunilor asuprite (noiembrie 1917, Kiev,) şi nici despre trenurile cu voluntari români, ardeleni încorporaţi de imperiu, căzuţi prizonieri, duşi în Siberia şi organizaţi apoi în legiuni împotriva Austro- Ungarieî, nici despre „Liga Naţională a Românilor din America“, din care „un mare număr de flăcăi vor să meargă voluntari pe front, sub steagurile noastre ardelene.“ Şi nici nu va citi vreodată cuvintele unui astfel de legămînt. „Jurăm să ducem acest steag în Ardeal sau să murim în cutele lui pe drumul spre Alba Iulia!“

Aşadar, pe măsură ce hotelul ***Kostur*** se goleşte de muncitorii români, în vara lui 1919 mai ales, după ce în Europa s-a terminat cu desenatul liniilor de frontieră pe hartă, Ana începe să cheltuie cu scoaterea paturilor suprapuse şi cu instalaţium noi, decoraţiuni, perdele, brocarturi, catifele şi cuvete nichelate, ceva cît mai european. Sigur, ar vrea şi ea să dea o fugă pînă pe continent, ***over ths ocean***, ţărănoii ăştia se duo direct în România mare acum, şi nu în ***K. und K,*** au dispărut din Comloş jandarmii eu pana de cocoş şi ea se glndeşte într-o doară ta Liviuţ, trebuie să fie mare acum, un bărbat, dragostea este insă altceva decît doi oameni într-un

pat.

. Numai că pe matul tacului Michigan şi în toată America se vorbeşte despre prohibiţie şi închiderea localurilor. Trebuie să mai aştepte, să vadă. Într-adevăr, legea Volstead se votează în iulie 1919 şi intră în vigoare de la 17 ianuarie 1920, cu tot veto-ul preşedintelui. Whisky-ul e interzis în America. Următorii 14 ani stau probabil sub semnul blestemului şefilor de triburi indiene, ca Sitting Bull şi Crazy Horse. care dispreţuia u omul alb şi băutura asta, cu care venise să-i cumpere.

Dar un om care vrea să fie lucid şi eficient n-ar trebui să se lase cuprins de entuziasm, nici chiar la virsta — frumoasă, ingrată, fragilă, puternica — de numai (sau deja) 19 ani.

Un elev între alţii. între alţi 1 300. Un român ateu, fost ortodox şi convertit la catolicism, pentru ca o bătrînă ciudată să-i plătească taxele la Liceul Piariştilor. Un licean catolic între alţii, ortodocşi, baptişti şi chiar evrei. Un băiat tăcut, oare citeşte şi se emoţionează, suferă sau se bucură. Care găseşte În vara lui 1918 un număr din „Telegraful român“ de la Sibiu cu Declaraţia dreptului naţiunilor la autodeterminare semnată de Lenin şi aude şi de cele 14 puncte ale lui Wilson şi se entuziasmează. Citeşte de ...zona culturală“ a lui Tisza şi se înfurie. Apoi Declaraţia de la Iaşi **(6** oct. 1918) şi aceea de la Oradea (12 oct. 1918) şi aceea de la Celiabinsk (29 oct. 1918) şi de formarea regimentului 7 ***Horea*** de voluntari români din Italia. Şi discursul lui Vaida Voevod în Camera ungară, în 18 octombrie 1918 salutat de Kun Béla drept „antinaţionaiist“ (mai tirziu, tot el va considera retrogradă intenţia românilor de a se uni cu ţara lor), şi tratativele româno-ungare de la Arad, şi ultimatumul adresat trupelor germane care ocupă regatul de a se retrage în 24 de ore, la 9 noiembrie, şi noua mobilizare generală a armatei române şi armistiţiul cu Ungaria de la 13 noiembrie 1918 şi, în sfirşit, fierberea teribilă a alegerilor reprezentanţilor pentru Alba-lulia, la care nu mai rezistă şi se trezeşte că pleacă din Timişoara pe jos şi cu trenul şi în car şi iarăşi cu piciorul pe drumuri de munte, Intîi spre Arad, apoi spre .Oradea şi de acolo încearcă să ajungă la Cluj, dar nu reuşeşte. Poate entuziasmul sau poate teama şi [neîncrederea

l-au determinat să facă tot acest drum. Poate felul lui specific de a nu suporta violenţa şi de a voi tot timpul să-i vadă urmele* să le constate şi să le Înregistreze ştiinţific pentru o viitoare eradicare a ei l-au făcut să se prezinte în primăvara lui 1919 la Divizia **6** Infanterie a generalului Hóiban, aflată pe aliniamentul Giueea-Huedin şi să ceară să fie înrolat voluntar. întrebat dacă ştie limba franceză şi răspunzînd afirmativ, a fost înrolat cu gradul de soldat şi repartizat pe lîngă colonelul Brusson, delegat cu anchetarea abuzurilor savîrşite în zona Biharia.

în carnetul-jurnal pe care şi l-a făcut atunci (şi de care, practic, nu s-a despărţit niciodată)' sínt notate la început, pe scurt, cîteva cazuri înfiorătoare anchetate în localităţile Vaşcău, Ilaieu, Finiş, Sohodol, Sighişel, Câmpenii de Jos, Cîutek'u şi Birtin.

Apoi urmează cîteva note dintr-o traversare a Budapestei, tot împreună cu colonelul Brusson, descrierea afişelor care înfăţişau un pumn roşu intrînd pe una dintre ferestrele de la Versailles, distrugind masa conferinţei de pace şi îăcîndu-i pe Clémenceau şi Lloyd George să se răstoarne cu scaun cu tot. ***Bitangok! Ezt akartátok?*** Sau bustul de ipsos al lui Liebknecht, înalt de doi metri şi aşezat direct pe trotuar. O experienţă inedită a acestei lumi noi care lua naştere după marea conflagraţie.

Notele dinspre sfîrşitul jurnalului atestă faptul că Li viu l-a însoţit pe Brusson plnă ce acesta a revenit la unitatea lui, cantonată undeva în Banat. Pe ultima pagină a fost adăugat, probabil mult mai tirziu, un citat:

„...aci e locul să ne ocupăm'de păţania acelor români care în tot timpul războiului au continuat să trimită bani în ţară pentru susţinerea familiei. Răshoiul izolînd Puterile Centrale, şi în special fosta Austro-Ungarie, ungurii agenţi de schimb din Statele Unite erau ameninţaţi să moară de foame, dacă nu se reangajau ca muncitori în fabrică. Emigranţii încetaseră a mai pleca, cei surprinşi acolo nu se mai puteau înapoia, iar în primăvara anului 1916 băncile ungureşti aproape încetaseră plăţile sumelor transmise din Ameriea. De altă parte imigrantul e cu drept cuvint îngrijorat de soarta celor rămaşi acasă, ştiind că el era singurul care ar fi putut să-i ajute. Decît să se ducă să lucreze cinstit în fabrică, agentul

i-a făgăduit românului eîte-n lună şi-n soare, înduplecindu-l să-i încredinţeze hanii, că va avea el grijă să-i expedieze chiar în satul clientului. Tocmai prin 1920—1921, cînd au început oamenii a se înapoia la casele lor, au aflat că familiile nu primiseră nici o centimă din banii expediaţi.“ (Ş. Drutzu)

Scopul pentru care fusese adăugat la sfirşitul carnetului acest citat nu poate fi dedus din context.

în toamna lui 1920 Tit Liviu devine student al Facultăţii de Medicină din Cluj. încă din primul an se interesează mai ales de medicina legală.

Fiind deja de cîţiva ani o persoană alfabetizată, imediat după război Ana avu ocazia să-şi dea seama şi singură cită importanţă poate avea un simpla cuvînt pentru mersul întregii lumi. Un cuvînt, mai ales un cuvînt scris, avea să constate ea, poate avea urmări mai mari decît un război. Cel puţin Sn viaţa ei aşa se şi întimplase. Războiul trecuse prin lume, e drept că mai mult prin Europa, prin lumea veche, în general, fără să aducă modificări în afacerile Anei. Doar o creştere a veniturilor ce părea pur şi simplu normală, căci nu degeaba se zbătuse atît. în schimb, cuvintul acela, cînd începuse să circule prin America, din gură în gura şi din ziar Sn ziar, iar apoi în Congres şi în fine în textili legii Volstead, schimbase totul. To-tul. Acel cuvînt era cuvintul ***prohibiţie*** pe care ea, în româneşte, îl pronunţase ia început „proha-biţie“; pentru a-l înţelege mai uşor.

Cuvintul acela îi provocase mai iutii o mare disperare lui Tony, un om care, oriee ş-ar spune, nu intra în panică pentru orice şi care, cînd auzise de război, spre exemplu, se mulţumise doar să-şi frece munile cu satisfacţie. Apoi apăruseră, la acelaşi Tony, cuvinte de deosebit respect pentru oameni al căror nume îl pronunţa de obicei în şoaptă: Torrio, O’Bannion, VVeiss şi atîţia alţii. Anei i se transferase, cana în acelaşi timp, teama fatală a oricărui burghez, oricît de neînsemnat ar fi negoţul acestuia: falimentul. Prohibiţia părea la Început a fi legată direct de ameninţarea falimentului. Lucrurile se aranjaseră, totuşi, destul de rapid după ce Tony ceruse o sporire a comisionului său din afacerile Anei şi pe care ea, încă speriată de „cuvintele alea“, îl acordase fără să crîcnească. Aprovizionarea cu alcool continuase prin grija aceluiaşi furnizor, iar cele două localuri ale Anei îşi

schimbaseră numele În „speak-easv“. ***Spichiziul*** era ceva mult mai rafinat ileeît ***bonul.*** La prima vedere, într-un ***spichizi*** se serveau îngheţate, siropuri, băuturi răcoritoare şi nealcoolizate, prăjituri, se dansa şi se asculta muzică fie la un gramofon acompaniat de unul sau doi instrumentişti, fie de la un ***barul*** de negri fugiţi din sud urde, orice s-ar spune, se muncea mult mai greu pe plantaţii şi se cîştiga mai puţin. La a doua vedere, în acelaşi ***spichizi*** se servea şi whisky (cu 75 de centi păhărelul)'şi cocteiluri (cu i dolar) şi bere şi, desigur, se desfăşura. în continuare vechea şi cunoscuta activitate a cărei intrare era falsa cabină telefonică. într-un astfel de ***spichizi*** vedeai rareori cîte un român, iar dacă intrau, asta însemna că sînt dintre aceia care au strins ceva bani în America .şi nici nu'dau buzna să se care înapoi în Europa. Pe aceste considerente, Ana, îndată ce întîlnise unul la ***spichizhd Kostur***, nu se lăsase pînă nu II luase de soţ. în ciuda prosperităţii în creştere a localurilor ei, Ana încă se mai temea de ciudatul euvînt faliment, aşa că se gîndise că un avocat cu cont în bancă şi care mai şi vorbeşte româneşte e totdeauna bun la ceva. Mai contribuiseră la această „hotărîre“ a ei şi sfaturile lui Polly, care zicea că Steve trebuie să aibă un tată, precum şi aventurile lui Martin cu alte femei, mă rog. hotărârea lui evidentă de a nu o considera pe Ana decît o prietenă pentru timpul liber.

La etajul al doilea al lui ***Old Siolak-B>ard,*** aşadar, fusese aranjat onorabilul apartament al onorabilei familii a avocatului Alexandru Suciu, zis Alexander Sage pe cartea de vizită. Doamna Sage, Ana deci, petrecuse mai întîi vreo două săptămîni, seară[1] de seară, numai în respectivul apartament, citindu-i cu mare greutate lui Steve dintr-o biblie în limba engleză. Părea că are de gînd să înceapă o viaţă nouă, dar într o seară ajunse cu lectura la un pasaj care în traducere românească suna cam aşa:

„Şi a Împărţit la tot poporul, la toată mulţime,a lui Israel şi la bărbaţi şi la femei, la fiecare cîte o pîine, cîte o bucată de carne şi cîte ***o tartă cu struguri.“***

Iar în alt loc găsi:

„însă viţa de vie le-a răspuns: Să ma lipsesc eu oare de ***sucul meu,*** care înveseleşte pe dumnezei şi pe oameni?“

Din vreme:» eînd era doar o fată de 1G ani şi se ducea cu minte la biserica din Comloş duminica dimineaţa să asculte

slujba şi să aprindă o luminare pentru mama ei, Ana îşi amintea că în respectivele locuri era vorba de „o cană cu vin“ şi de „vinul meu, care înveseleşte pe dumnezei şi pe oameni“, aş« că deduse că şi aceste mîrşăvii erau tot efecte ale cuvin- (•ului „prohibiţie". Aruncase biblia Într-un sertar şi plecase nionţ la Kostur, pentru a impulsiona, prin exemplu viu, activitatea angajatelor ei. Din acea seară, numai portugheza Uer- minia se mai ocupase de apartamentul domnului Sage, iar Slove, care ar li putut să citească şt singur din biblie pentru că avea deja t‘> ani şi mergea la şcoală, fusese foarte Incintat că nu-l mai bate nimeni la cap.

Pînă Ja urme, Sage mai avu doar răbdarea să facă o călătorie în Europa pe banii Anei, înainte de a pleca şi el, o dată pentru totdeauna, din Old-Siotak-Board sau Svect Orowl. Ana începuse deja să se îndoiască de faptul că avocatura i-ar aduce acelui om vreun ban şi că în vreo bancă din State exista vreun cont pe numele lui. Căsnicia lor funcţiona minunat . Singurul punct asupra căruia căzuseră, de acord fără prea multe discuţii fusese călătoria în România. Aşa că mai lutii i! lăsaseră pe Steve în grija Herminiei şi a lui Polly, afacerile pe rfiîrm lui Tony şi se urcaseră, într-o frumoasă după amiază do mai în trenul de New York. Dimineaţa, orizontul privirii lor era ocupat, printre altele, de faimoasa Ellis Island. Pentru Ana trecuseră 15 ani de cînd nu mai văzuse peisajul anost al celebrei porţi de intrare a tuturor imigranţilor. Credea că toate rănile pe care le căpătase acolo se vindecaseră de mult. Ei, bine, nu! Abia ghicise prin ceaţa golfului şi printre vapoare silueta masivei clădiri de pe insulă, că le şi simţise Bîngerind. Privirea speriată a lui M iii aii. eîrnl. fuseseră despărţiţi unul de celălalt. Consultaţiile făcute femeilor de către primii doctori de culoare pe care îi vedea, puzderia de hirlii pe care le tot completau nişte funcţionari plictisiţi, cuvintele interpretului pe care aveai tot timpul impresia că nu l-ai înţeles şi că o nenorocire foarte mare te paşte din cauza asta şi aşa-mai departe. Urmele pe care spaima din prima zi petrecută pe pâmtnta! A mezinii le lăsase în sufletul ci păreau intacte. Nu suc! de ajuns 18 ani pentru ştergerea unor astfel de urme. Poate nici douăzeci, nici o sută. Aşteptarea şi spaima.

Aşteptarea a ceva ce nu ştii cum arată şi nici cînd, de unde şi în ce fel va veni. Spaima că nici măcar cu bărbatul pe care, deşi ţi-

e soţ, nu l-ai iubit şi nici nu-l vei iubi, nu te vei moi înlilni vreodată. Dorul neaşteptat după o bucată de pâmînt aflată dincolo de ocean şi de care credeai că nu te leagă nimic. Nici nu reuşea să-şi aducă aminte cum arată satul Lunga. Simţea doar o rană care se lărgeşte şi ea n-o putea opri să sîngereze. „Rana aia rămăsese aceeaşi de 15 ani, ba parcă începuse iarăşi să crească aici, în prea jma insulei Eilis“, gîndi Ana. Nici cînd se măritase cu Mihail şi plînsese zile în şir nu simţise o durere asemănătoare. Nici cînd plecase din Comloş. Nici după aceea, pe drumuri cu bagajele în spinare, pe vapor la clasa a treia, printre atîţia străini care se apucau din cînd în cînd să cînte cu adlncă tristeţe nicicînd nu încercase aceeaşi durere. Şi uite cum, după atîţia ani, acea durere de nedescris învia în preajma insulei Eilis. De parcă insula ar fi putut face ţăndări ceva din străfundurile sufletului unui imigrant,, ceva în acelaşi timp delicat şi de neînlocuit, ceva ce seamănă cu pămîntul de unde ai plecat şi nu ştii ce e, ceva ca o graniţă lăuntrică, din sticlă subţire, ceva ce se sparge abia aici, pe Eilis lsland, şi nu acolo, acasă, cînd pleci sau după plecare. Numai că cioburile rămin înăuntru, trăieşti ou ele ani în şir, zeci de ani şi, deodată, o amintire le Răscoleşte şi nu-ţi mai rămîne declt să te zvîrcoleşti de durere. Ce-ai asta, te întrebi, credeam că de mult am uitat!

Aşa că se îmbarcară amindoi pentru Europa fără să se întrebe nici unul ce se petrece în sufletul celuilalt. O familie model — ar fi spus oricare dintre pasagerii acelei curse pentru Europa. Ar fi pariat chiar că sînt artişti care pleacă în vacanţă. Sigur, nu tocmai Douglas Fairbanks şi Mary Pickford în „voyage de noces â Paris“, dar ceva pe aproape.

Către orele şase, spre seară, vaporul ieşi din apele teritoriale americane. Vestea fu anunţată prin megafoane de către un crainic care graseia. Vaporul era sub pavilion francez, însă mai mult de trei sferturi dintre pasageri erau cetăţeni americani. La auzul acestei ştiri de parcurs, toţi americanii care încă-şi mai aranjau lucrurile prin cabina în care trebuiau să-şi petreacă aproape două săptămîni avură, ciudat, acelaşi gind: să comande ceva de băut. Cei care nu erau iu
cabine se aflau instalaţi într-unui din barurile vasului şi comandaseră deja. Soneriile începură să bîzîie îndrăcit. Stewarzii, pregătiţi din vreme pentru acest moment psihologic al călătoriei, alergau spre cabine cu tăvile pline, cu zîmbetul

pe buze, cu bucuria că vor avea un cîştig frumos şi în această nouă cursă.

Sage se trînti în fotoliu şi o întrebă pe Ana.

' '— INu vrei şi tu ceva de băut?

— Ba da. Un Mărie Brizzard.

Se auzi o bătaie în uşă.

—■ Come în! strigă Sage.

Un steward cu părul grizonat şi zîmbetul Vicios se ivi în cadrul uşii cm o tavă cu pahare. Pline, colorate, givrate, ornate cu feliuţe de portocale sau de ISmîie tăiate sub formă de fl.ori sau de peşti, cu paie lungi, cu linguriţe argintate. Prohibiţia rămăsese la ţărm. în largul oceanului şi în tot restul lumii, o astfel de imagine nu contravenea în nici un ' **1**,'Negilor în vigoare. Ana era încă în picioare, în faţa oglinzii, îi făcu semn stewarduiui să se apropie.

— Madame! rosti acesta şi se apropie de ea dansînd sau plutind.

După ce Ana îşi alese paharul de Mărie Brizzard, omul cu vesta vărgata se întoarse spre domnul din fotoliu.

— Monsieur!

Sage zîmhi. Ca să se arate cunoscător spuse?

— Calvados, please I

Chelnerul alese de pe tavă un păhărel nu prea mare cu un lichid transparent în el. Il aşează cu grijă pe măsuţa da lîngă fotoliu.

— One more! zise Suge.

Chelnerul repetă gestul. Apoi se înclină şi ieşi. Ana gustă din paharul ei şi-l aşează pe noptieră. Se întinse apoi pe pat şi oftă.

— E-he, mister Sage î Poţi să-mi spui ce dracu* căutăm noi în Europa?

Bărbatul tăcu multă vreme. Ana tăcea şi ea şi se uita în tavan.

— Să cheltuim bani, răspunse el într-un tîrziu.

Banii, aşadar. Traversezi un ocean în speranţa oă-i voi avea. Cind îl traversezi înapoi, iţi pare rău să-t cheltui pe nimicuri. Omul ăsta, soţul ei legitim, avocatul păgubos Alexandru Sueiu se gîndeşte -la bani tocmai pentru că nu ştia să-i facă. La început a zis că vrea să mai vadă şi el Clujul, prietenii, locurile copilăriei. S-a bucurat cînd Ana a zis că plăteşte ea tot voiajul. Acum, nici nu s-a instalat bine pe vas

şi a început să-i pară rău după nişte bani care nici măcar nu erau munciţi de el. Drept cine s-o fi erezînd? „Bani aruncaţi în vintf“ zisese el imediat după îmbarcare. Se corectase apoi. „Aruncaţi în apă!“ „Da, dar În apa oceanului“, îi răspunsese ea. Nu mai continuaseră în nici un fel, dar Ana văzuse că, cu fiecare oră ce trece, Sage e tot mai îmbufnat. Calculează probabil în gînd ce ar fi putut să facă el eu sutele astea de dolari. Vreo investiţie fără şanse, vreo treabă la care nu se pricepe. De parcă el ar fi spălat vase în ***hori*** ani în şir, de parcă el ar fi cărat ligheanele cu apă caldă la etaj şi ar fi spălat după tot felul de nenorociţi. De parcă el ar fi tremurat la fiecare caschetă de poliţist pe care o vedea intriad în loca! şi de parcă s-ar fi tocmit el cu escroci de talia grecului Tony pentru fiecare 5 cenţi.

Dar pentru o mamă, cel mai important lucru este copilul, situaţia acelui copil, cu banii, cu sănătatea. Ana şi-a luat de mult gîndnl că ar putea rezolva viitorul lui **Slove** eu ajutorul lui Sage. Nici bani, şi nici o educaţie aleasă. Nu numai că omul ăsta nu ştie şi nici nu poate su-l ajute pe Sleve, dar ea. Ana, este convinsă că-l şi urăşte. Trebuie aranjat totul din timp — îşi spune Ana de cile ori îi vin astfel de gînduri. Aşa se face că ea a deschis încă de anul trecut un cont într-o bancă din Chicago pe numele fiului ei, cu clauza că banii nu vor putea ii folosiţi decît de Stere după ce devine major. Pînă atunci, ea speră să strîngă destui bani ca să-i cumpere fiului ei o băcănie, sau vreun alt negoţ cinstit. La vremea potrivită va încerca să şi vindă ***Kostur***-ul şi pensiunea ***Sweel Growl.*** E convinsă că nu cu astfel de afaceri va trebui să-şi ducă traiul fiul ei. N-o va face pentru că ar crede că pot fi cişţigaţt destui bani în chip cinstit în America. Ea ştie însă ce înseamnă să aştepţi cu spaimă o viaţă întreagă şi nu vrea să fie bleste-

roată de propriul ei fiu. Îşi aminteşte adesea cum şi ea şi-a blestemat tatăl de atîtea ori, mai ales atunci, înainte de război, clnd se închidea singură în cameră şi plSngea pînă dimineaţa. în ramera alăturată Miliail trăgea să moară, iar Stcve dormea în pătuţ şi respiraţia lui era atît de uşoară incit, ea se oprea din clnd în cînd din suspin şi se ducea să vadă dacă . mai răsuflă. Pentru nevinovăţia aceea a cărnii din carnea.ei vrea ea să strîngă destui bani, pentru ca el să nu fie obligat să se vîndă nimănui, niciodată. Pentru asta s a luptat toată viaţa de atunci încoace, pentru asta se va lupta şi do acum înainte. Lupţi, munceşti, scoţi bani şi aştepţi cu speranţă, cam asta ar trebui să fie viaţa ei de acum înainte. Aşteaptă şi speră.

Brusc realizează că fiinţa care i-a spus prima dată aceste cuvinte avea virsta de azi a lui Steve. Ba poate chiar mai puţin. -Se trezeşte înt.rebîndu-se dacă Steve ar fi în stare acum să spună «au să facă vreun lucru aşa cum îl făcea Liviuţ atunci. Nu, hotărît, nu. De la unul ca Sage nu va învăţa niciodată să fie bărbat. Nici măcar la adinei bătrîneţe. Şi oare, dacă Li viu afum e om în toată puterea bărbăţiei... ea, Ana, de ce n-ar putea să spere? în fond, diferenţa de vîrstă nu-i prea mare, iar cu Steve, un astfel de tată s-ar descurca prieteneşte.

Visul Anei se hrăneşte astfel din el însuşi, cît timp vasul francez traversează Atlanticul, Ar putea să mai strîngă ceva băni, vreo doi sau trei ani, şi să cumpere chiar ea o afacere mai puţin mirositoare. Apoi să-l aducă pe Liviu, căruia să-i predea cheile casei şi să se facă sclava şi amanta lui pe veci. I-ar mai putea face şi lui Liviu un copil; încă nu-i o femeie bătrînă, deşi a văzut multe şi s-a acrit de toate. Se închipuie îmbrăcată în alb şi primindu-l pe Liviu într-o casă nouă, undeva în alt stat, poate chiar la o fermă, la ţară. S-a săturat şi ea de toată mizeria asta din Chicago. Aici e' bine să tragi cîţiva ani, să scoţi banii cît mai repede şi cît mai mulţi şi apoi să fugi cu ei cît mai departe cu putinţă. Şi-l închipuie pe Liviu un bărbat ţinăr şi chipeş, o fi purtînd şi mustaţă acum. Poate are şi vreo iubită de acolo, din sat. Din Comloş sau Lunga. Inima i se strînse cîteva secunde, apoi se trezi că pufneşte în ris. Ăsta sfi fie necazul. Va şti ea cum să facă să-l aducă spre ea. Dacă nici la aşa ceva n-a învăţat să se priceapă, atunci... Sau poate el n-o să vrea să plece de acasă. Era un copil care-

şi iubea părinţii şi, oricum, şi ăia, la bătrî- neţe, vor avea nevoie de el. N-ar fi rea, la urma urmei, nici o fermă în Comloş. Cum s-o mai fi vînzînd lanţa de pămtnt pe acolo? Da, dar dracu' ştie ce vor fi spus despre ea toţi comloşenii care au întilnit-o pe la Chicago, În ce fel o fi în- condeiat-o şura lumii? Din scrisorile tatălui, din mustrările lui de om simplu, nu reieşea deloc că o crede cineva, pe acolo, uşă de biserică. Doar de asta îl şi luase pe Sage după ea. Una e să vii singură de peste mări şi ţări, şi alta e să vii însoţită de un bărbat, soţ legitim, de meserie avocat, român ca şi noi. Trebuie să ştii să închizi gura lumii. Măcar în parte, ***ca*** de tot nu o astupă decît pămîntul. Ar putea să cumpere pămlnt şi în altă parte a ţării. E România mai mare acum, e foc şi pentru o femeie venită din America şi pătată în ochii celor din sat. Poate se stabilesc Într-un orăşel mai mic «au chiar la Timişoara. Cumpără nişte case şi trăiesc din chirii. Li viu ar ţine socotelile, iar ea s-ar ocupa de întreţinere, de urmărirea datornicilor, de reparaţii etc.

Trec astfel şi zile, şi nopţi. în bătaia valului, în zgomotul uşor al motoarelor vasului sau în cel puternic al celor două ***bând***-uri de negri care distrează pasagerii, Ana doarme şi se prăjeşte la soare, bea clte un păhărel şi-şi mai dă singură cile o pasienţă în cabină, cînd Sage e la bar şi nu o deranjează. în tot acest timp visează. Visează să facă prăjituri şi să spele vase şi scutece şi să nu mâi păstreze din Chicago decît amintirea sub formă de bani. Face calculul cît timp i-ar trebui ca să se întoarcă în Chi. şi să lichideze totul, să-l ia pe Steve, să-şi ridice banii şi dobînzile şi să plece definitiv în ţară, aşa cum au făcut atîţia români în ultima vreme, unii mai de voie, alţii mai de nevoie. Cu ea va fi altfel, mai bine. Nici nu se gîndeşte să fie rău. A suferit destul pînă acum, îi ajunge. Gata. Trei probleme de rezolvat: banii., Steve, Liviu. Dimineaţa, cînd iese pe puntea superioară să pin- dească răsăritul soarelui din ocean, treburile astea i se par foarte simple. Mai încolo, cînd apare mutra boţită de băutură a lui Sage, o umbră ca un voal se aşează pe închipuirile Anei. Apoi soarele se înalţă pe cer piuă aproape de zenit. Femei şi bărbaţi se strîng în juiul bazinului de înot de pe puntea de sus, stewarzii se învirt ca zvîrlugile printre pasageri Giu- durile negre i se amestecă în minte cu visele cele mai roz.

Cere şi ea un alcool, de obicei un aperitiv sau ceva dulce,

coboară fa masă, se duce în cameră, adoarme. Şi, din nou, vise dintre cele mai îndrăzneţe şi umbrş tot mai apăsătoare. Doarme singură în cabină după-amiaza, în timp ce Sage se odihneşte la bar. Crede că aşa i ar fi mai uşor su se gindească, să viseze adică mai realist.

Ancora vasului se înfige pe fvtndul mării la Havre, abia pe la începutul lui iunie. De aici mai sînt cel puţin trei-patru zile de tren. Dar nu contează. Dragostea ă învins mereu depărtările.' Anei nu-i pasă. Aşa cum mi-i pasă nici de americanul ăsta de Sage care, iată, n-a mai fost treaz de peste o săptămină şi Anei i se pare normal să meargă la căpitan şi să-i ceară pentru el un tichet număr, din acelea care se pun la bagaje. Să i 1 agate de gît cu o sfoară mai groasă şi bine unsă cu săpun, poate Si vine avocatului vreo idee în sfirşit bună pentru toată lumea. Oricum, aşa ca bagaj, eu sau fără tichet, el trebuie păstrat măcar pînă ia Comloş. Pe urmă, va vedea ce s-o alege.

Primii paşi în gară la Comloş şi apoi'drumul spre sat, spre Lunga adică, păreau şi să semene, şi să nu semene cu cei pe care, de atîtea ori în această călătorie, îi făcuse În vis. Nu cumva, se întrebă, toată partea astaa vieţii ei, ultimii cincisprezece ani, fusese un vis urît care lua sfirşit? Dar dacă era chiar viaţă adevărată şi urma să se urîţească şi mai tare ? O, nu. Măcar banii să-i rămînă şi să se înmulţească. Ar putea să-l aranjeze cu ei pe Steve şi, cine ştie, poate chiar şi pe Liviu. După aia, întîmple-se orice !

Cucuruzul în iunie e destul de înalt pe la Comloş, mai ales dacă în mai a plouat. Domnul Sage, cu ochelari de soare şi pălărie cu boruri largi, se preumblă prin cîmpul din spatele casei bătrînului Cumpănaş însoţit de acesta din urmă şi tot mirîndu-se de ceea ce i se spune. O mirare falsă, desigur. Mai degrabă mirarea amintirii: tot ce aude acum despre semănatul porumbului în cuiburi şi despre prima şi a doua praşilă ştiuse şi el cîndva. În America, ce-i drept, n-a mai văzut porumbul decît din goana trenului.

Ana stă În curte, pe un scaun cu spătar înalt, un scaun pe care şi-l aminteşte din îndepărtata-i copilărie (îndepărtată

cumva şi în spaţiu şi jn timp) şi simte că nu reuşeşte să se întoarcă la ea acasă. îi vede, peste gardul nu prea înalt din spatele curţii, pe cei doi bărbaţi. Ce ciudat: amândoi îi sînt Iri fel de străini. Deşi unul îi e soţ, iar celălalt tată. între ea şi ei e o graniţă. Dar nu-şi dă seama cum a apărut acea graniţă, cine a tras-o, cine o păzeşte, care îi e rostul. E un fel de graniţă mişcătoare, una care se strînge, se strlnge, încet, pe nesimţite, pînă ce Ana cămine singură în spaţiul încercuit de ea. Nici măcar mina nu o mai poate întinde pe deasupra ei ca să aducă pe cineva înăuntru. Nici pe Steve, de acolo din America unde are prieteni negri şi polonezi de virata lui, unde a învăţat să se bată şi să fure şi să se joace pe terasele blocurilor vecine, printre coşurile fumegînde şi coteţele de porumbei călători. Nici pe Liviu care e la Cluj, în examene, şi care, la rîndul său, a ridicat o graniţă împotriva ei prin acest salt într-o lume de neatins pentru ea. Asta o lovise cei mai tare, dintre veştile aflate acasă. Cu siguranţă că un tînăr student în medicină, care va deveni doctor în mai puţin de doi ani, nu mai poate fi prin nimic atras de o femeie aproape fără ştiinţă de carte, mai în vîrstă ca el şi de două ori măritată, oricare ar fi ispitele prin care l-ar mai putea atrage. De fapt, prin ce ar putea să-l atragă? Are bani, e proprietară de imobile e încă frumoasă — o frumuseţe coapta care le ¡dace tinerilor — trăieşte dincolo de ocean şi doreşte din tot sufletul să-i devină credincioasă pînă la moarte. Ar [iuţea să 1 momească aşa ceva ? Nu ştie nimic. Băieţelul din urmă cu 15 ani şi bărbatul care-şi dă acum examenele de viitor doctor la Cluj nu alcătuiesc în mintea ei unul şi acelaşi chip, pricit ar încerca să îi apropie.

Poarta dinspre drum se trînti şi cîinele prinse să latre. Ana întoarse capul şi văzu un băieţel de vreo 12 ani îmbrăcat aşa cum nici în America şi nici la Comloş nu se îmbracă băieţii de virata lui, costum de culoare închisă, cu pantaloni bufanţi şi încheiaţi cu nasturi sub genunchi, ciorapi negri şi ghete închise; bluză cu guler larg, răsfrînt pe spate ca la costumele marinăreşti: părul lins, pieptănat cu cărare într-o parte. În ciuda căldurii sufocante a amiezei de iunie, copilul nu pare deloc năduşit. Privirea lui e clară şi sclipeşte de o forţă necunoscută Anei. Se apropie cu paşi egali, parcă ar fi o păpuşă mecanica adusă de la Viena în cutie, întoarsă cu

1
2
3

cheia la ciţiva paşi de .-aga Cumpănaş şi lăsată apoi să pătrundă singură pe poartă.

— Bună ziua! spune' cl eînd crede pă se află destul de aproape de femeia, de pe scaunul cu spătar Înalt.

— Bună ziua! ii răspunde Ana.

— Pe mine mă cheamă Trăian. Dacă dumneavoastră sintel,i Ana Pcrsida, fata lui uica Ciogu, atunci să ştiţi că m-a trimis Şpăiniţa să vă chem pînă ia conac.

— De ce? întreabă Ana.

— Aşa. Ar dori să vă vadă.

Şpăiniţa! Ana nici nu mai avea puterea să se mire. în căldura toropitoare, în aerul încins al zilei aceleia... (tei doi bărbaţi străini prin porumbul de dincolo de leaturi, păpuşa mecanică scoasă, ca din cutie... Graniţa cea nouă pe care a descoperit-o la citeva sule de metri-de casa ei, grănicerii români, falnici băieţi bruneţi cu mustaţă şi priviri umbrite de dorul casei lor. Graniţa unei ţări pe caro, iată, nu o mai poale atinge, deşi se află în interiorul ei, căutind locul natal, amintirea lui Liviu...

— Pofteşte în casă, domnul Trăian îi spune copilului, nevoind să-l laso în soare cît timp ca se va îmbrăca să meargă la Şpăiniţa. Deci s-a hotărît dintr-o dată să răspundă invitaţiei! Parcă ar fi intrat brusc sub slăpînirea unei vechi hip- rioze. Bătrîna ducesă, pe caro şi-o aminteşte de la serbările în costum naţional pe care le dădea la conac pe ciul Ana era copilă, mesagerul’ ei elegant şi misterios, buimăceala amiezii... Oricum, nu se poate opune. Se va îmbrăca într-o armură de rochie la modă peste ocean. Poate doar aşa să se apere de aceste forţe ascunse ce o atrag ca un vtrtej de ape spre un întuneric promiţător în care s-a cuibărit şi propria **i** copilărie.

Cit. se dezbracă, lasă uşa Întredeschisă şi ar vrea să se ştie spionată prin deschizătura ei de frumoasa păpuşă mecanică ce va deveni peste ciţiva ani un bărbat păstrînd amintiri tulburi din această zi. Doreşte din tot sufletul ca foşnetul rochiei de mătase, clinchetul brăţărilor să-i aprindă copilului imaginaţia, în care ea, Ana să rămină prinsă, pe veci. Se parfumează din belşug şi iese brusc în cerdacul unde aşteaptă Trăian. îl găseşte stind nemişcat, pe scaunul

pe cape 31 aşezase ea mai devreme, dar eu pri virile mir .adevăr aţintite spre uşa lăsată Întredeschisă ca o momeală.

Drumul pe jos de la casa lor din Lunga plnă la conacul Şpăiniţei, laCiomloş, sub soarele strivitor al verii ce .'«e-anunţă secetoasă, î! face totuşi puaîndu-şi întrebarea care ar îi trebuit să se nască mai devreme în mintea ei: de ce o fi chemat-o ducesa? ce-i aia că vrea s-o vadă şi de ce? de unde îşi aminteşte bătrîna de ea? sau, cum face cu toţi cei care se întorc din America, a chemat-o doar ca s-o audă vorbind englezeşte? Ar vrea să refuze, să se întoarcă din drum şi să-l trimită pe copil îndărăt singur, să-i spună ducesei că ea n-are timp de vizite la conac, să fio lisată în .pace...

Da, conacul e acelaşi ca atunci oîncl s-a fotografiat în curtea lui alături de fetele de virsta ei, îmbrăcate toate îe costume naţionale. Poate doar faţada să fie ceva mai scorojită şi, desigur, bătrîna ducesă ceva mai bătrină; trebuie că se apropie de nouăzeci de ani.

Trăiau o conduce mai întîi prin curtea interioară pînă 1« veranda care străjuieşte intrarea în aripa din dreapta, Ce o călăuză tăcută, co pilul ii deschide citeva uşi, urcă scările şi pătrund împreună în bibliotecă. Apoi, printr-o uşă dintre două rafturi burduşite cu cărţi, într-o cămăruţă mai mică, un fel de budoar. Pe canapeaua de aici se află o rochie albă ca de mireasă.

-— Ducesa vă roagă să vă îmbrăcaţi cu rochia asta înainte, de a merge la dînsa, spune Trăiau şi dă să se retragă dn bibliotecă.

Ana ar vrea să-l roage să rămînă, dar nu apucă decît său strige copilului:

— Nu închide uşa, te rog.

Copilul îşivîră ca pul între uşă .şi canat, întreabă:

— Aţi spus ceva ?

Roabă aceleiaşi ciudate magii, care îi condusese paşii de t ind îraian intrase pe poarta casei Cumpănaş, Ana şi începu să şi descheie corsetul. Vraja trecu într-o fracţiune de secunda pe chipul băiatului. Ochii lui mari dittt acum şi mai tare munciţi pe dinăuntru de o forţă pe care Ana nu o înţelege,, dar a cărei vecinătate îi produce plăcere.

— Am zis să iaşi uşa întredeschisă, mă simt sufocată...

Cit timp se dezbracă şi mai aput cîndţ îşi pune rochia de mireasă fără să se mire de capriciile dacoséi, respirind mirosul ciudat; de parfumuri franţuzeşti vechi de care budoarul este cotropit ea de o ceaţă, ea 11 aude pe Troian plirobindu-se prin bibliotecă Paşii lui stofe de bărbat, nerăbdător şi ea şi-l Închipuie cu mnnile la spate, trecînd, pe lîngă uşa deschisă deja pe jumătate acum şi priviijd doar cu coada ochiului spre ea. Se priveşte în oglindă, îşi aranjează părul, ia. de pe măsuţa de la căpătâiul canapelei, pe rinei, rujul, farba, odicolonul şi încearcă să, repare cu ele tot felul de semne de pe chipul ei, semne prin,care îi vorbeşte mai ales America. Vede Însă că nu sínt de şters aceste urme, şi când eredte «argata, a terminat, nu mai are nimic de adăugat, descoperă pe măsuţă fotografia unui copil îmbrăcat la fel <«a. Trăiau. într-o străfulgerare de amintire, de gîndi„ de miros, de sunet (al paşilor din bibliotecă), ea îşi dă seama că băiatul din fotografie este chiar f.iviuţ şi se lasă« să. cadă, pe canapea.

— Dacă aţi terminat, să mergem! aude vocea, lui Trăiau di» camera alăturată«.

Se trezeşte. Nu ştie dacă din momentul în cam «a Iorminál cu farba a trecut un minut sau o oră« Se ridică şi se mai priveşte o dată în oglindă. Ea, oricum, nu mai ei aceeaşi persoană. K altul chipul care o priveşte acum din oglinda ducesei. Alt chip, dar aceeaşi vrajă îl stăpîneşte. Merge ca o somnambulă fai urma copilului, traversează biblioteca, bolul, coboară scările, iese în verandă, traversează curtea interioară a castelului şi intră în cealaltă aripă. Se simte ca atunci, cu atilla ani în urmă, dud; îmbrăcată în costumul naţional, urca treptele astea care duc spre culisele scenei împreună cu alte fete de virata ei. Se înghesuiau şi rîdeau pe scara întunecoasă. Acum Troian o apucă de ruină să o conducă. F. din ce în ce mai întuneric pe seară, simte mirosul de atunci.

— Aici. Aşteptaţi aici! — spune copilul cînd s-au oprit, îh pliu întuneric, în faţa unei uşi masive de lemn. Apoi el se întoarce şi se îndepărtează cu paşi uşori. Mirosurile devin dintr-o dată mult mai puternice din cauza întunericului dens, împiedic ind-o pe Ana să se mai întrebe oe caută-în acest loc şi-pe cine aşteaptă.

Deodată uşa se deschide, dar dincolo de ea este la fel de întuneric. Ea simte că se apropie cineva de ea, dar nici un

fel:de teamă nu o încearcă. O mână mică şi uşoară o apucăpe
a ci. E tot Trăian. 0 face să mai înainteze cîţiva paşi treeind-o, (lupă cum poate să-şi imagineze, printre faldurile unei draperii de scenă, care, la atingere, pare a fi făcută din pluş.

Da, ştie acum, se află pe scenă, cam la jumătatea distanţei dintre culisele din spate şi rampă. Muzica unui gramofon ţîşneşte brusc şi cu mare forţă în întuneric. Ea se sperie. Copilul îşi retrage mîna dintr-a ei şi se întoarce spre uşa prin care au intrat. E singură acum. Muzica pe care o aude este chiar marşul nupţial. Rămîne încremenită. Lumina electrică a sălii începe să crească, dar ea tot nu vede mare lucru. Toate reflectoarele sînt îndreptate spre ea. E orbită. Ascultă cu ochii închişi muzica asta care o striveşte prin măreţie şi lacrimile încep să-i curgă pe obraz.

Muzica gramofonului se opreşte deodată. Se aud nişte pocnituri. Lumina scade în intensitate. Ana deschide ochii. Se aprind luminile din sală. în singura lojă, falnică, o lojă de operă adevărată, la numai trei-patru metri de scenă, drept în faţa ei, ca un ghem înfăşurat în dantele albe, cu ochii sfredelitori aţintiţi spre Ana. stă bătrîna ducesă de San Marco.

— Hello, Anne! croneăne ea.

— Hună ziua! îngaimă Ana.

— Apropic-te!

Abia obişnuită cu noua lumină. Ana încearcă să găsească cu talpa locul unde începe scara, ca să coboare din scenă şi să urce apoi spre lojă. Se sprijină cu mîna de pereţii îmbrăcaţi în brocart şi simte cum înaintează fără voia ei spre locul în care a fost chemată. O forţă pe care n-o cunoaşte şi n-a mai simţit-o niciodată o împinge într-acolo. Nu vrea să se ducă, dar nici să se oprească nu poate. Cind în sflrşit, a ajuns în lojă şi se întoarce cu faţa spre scenă, nit şi poate opri o tresărire violentă.

Fundalul scenei este chiar parcul din jurul conacului, aleile cu tei, galeriile de viţă sălbatică, una dintre cele două movile, cerul albastru. Ca şi cînd peretele ar fi fost spart şi din lojă te puteai uita drept spre parc. E totuşi un decor pictat, îşi zice Ana, în timp ce se lasă trasă de mîna ducesei în jos, pe scaunul de lîngă aceasta. într-adevăr, parcul se vede ca şi cînd te-ai uita spre el de lîngă biserică, iar în prim plan. pe un panou ceva mai înalt decît. un om, în mijlocul

scenei, chiar lîngă loch) în care a stat Ana cît timp s-a auzit muzica., un flăcău chipeş, în costumul tinerilor nobili care o mai vizitau pe ducesă Înainte de război, pictat şi el în mărime naturală.

— Sorry for all that! spune Şpâiniţa.

Ana nu reuşeşte să spună nimic.

— Cine e, cine e, cine ei’ se întreabă în timp ce o ascultă pe but rină vorbind în engleză, dar nu înţelege nici unul dintre cuvintele ci. Stă ca într-un somn cu ochii deschişi. Parcul şi omul acela pe care, sigur, l-a mai văzut cîndva şi care .era îmbrăca!, chiar aşa. Cind mintea ei e gata să explodeze într-un ,.aha“‘ pentru că l-a recunoscut pe nepotul ducesei, cel care era pe atunci student la Yiena, eonaşul C.ristofor Octavian Nani, vorbele în engleză ale babei ajung în sfirsit şi ia înţelegerea Anei:

— **l'd iike to pay vou for it.**

Înţele'gînd, se înfurie şi sare în picioare.

I noed not your money, vou old Wreck'

Se ridică şi pleacă din lojă, găseşte uşa sălii, aleargă pe culoar, iese în curtea interioară, îi aude pe Trăian fugind după ea pe pietrişul din curte, dar nici măcar nu întoarce capul. în mai puţin de cinci minute se dezbracă de rochia albă în care simte eu a fost măritată cu un mort, cu o stafie de carton. O aruncă pe jos în micul budoar de lîngă bibliotecă şi, plîngind fără nici o grijă că fardul i se va scurge pe obraz, se îmbracă din nou cu hainele ei. O platâ tot i se cuvine pentru felul în caro a fost înjosită. Aşa că va lua cu ea fotografia lui Li viu, o va ascunde la piept. Va ieşi din budoar şi, traversând biblioteca, va' asculta mai mult cu spatele

vocea tremurată.a lui Trăiau.

— Ducesa m-a însărcinat să vă transmit s< euz.ele ei...

Apoi se duce aproape fugind l piuă la Lungi a. C.ei doi bărbaţi ai casei dorm toropiţi < ie după a mi a i fierbinte, fiecare în. altă cameră.

Restul zilelor petrecute în Comics se string într-o amintire greţoasă, usturătoare, ceva ca o beţie cu băuturi traficate, eu alcool industrial amestecat cu zahăr ars şi ulei mineral. Exact reţeta a ceea ce vinde localul ***Kostur,*** pe ascuns, sub numele de Old Tennpssee

(adică Old Ţoniiis Shoes!).

Certurile cu bătrânul ei tată, omul ăsta fără suflet care a măritat-o eu forţa şi a zvârli t-o în America aia unde el mi reuşise nimic intre 1905- şi 1908. Furia ei de a-i vedea stând de vorbă despre Chicago, pe taică-său şi pe Sage, ea doi bătrâni ramoliţi, gata să profite neruşinat ele munca tinerilor, ca şi cînd li s-ar cuveni. Sentimentul de neputinţă care o cuprinse când află că Liviu a terminat examenele şi că nu vine acasă, ei pleacă la Bucureşti să facă practică la Morga doctorului Minovici. Sporovăială femeilor care tot veneau s-o viziteze şi sfi-i admire îmbrăcămintea şi pălăriile şi pantofii şi să-i spună cît o cred ele de fericită şi pe urmă întrebările lor cu tâlc despre hotelurile a căror proprietăreasă se ştie că este. Zvonurile din sat, vorbele urîte, bârfele usturătoarei pe care le primeşte înapoi în obraz după câteva zile de la una sau alta dintre aceste „gîvăneli“ sincere şi prieteneşti. Toate o umplu de scârbă, dar o şi sperie. Simte că nu mai rezistă, va ceda, îşi va arunca peste bord toate amintirile frumoase ca să rămână deasupra. Va lupta doar pentru bani şi cu ăştia îi va reduce pe toţi la tăcere. Nu are altă soluţie.

Ea nu venise la Comloş ca să-şi vadă tatăl, nici ca să-i ofere lui Sage un prilej de a da o fugă pînă la Cluj, şi nici ca să se laude cu toaletele ei în faţa cumetrelor grase din Lunga. Ea venise doar pentru Liviu şi, pe măsură ce-şi dădea seama că nu mai are putere sări caute, că nu îndrăzneşte să meargă după el pînă la Cluj sau la Bucureşti, vedea că şi fetiţa aia care fusese ea. însăşi în urmă cu cincisprezece ani nu mai era de găsit în adâncul sufletului ei. Murise. De mirare era doar că reuşise să o ţină în viaţă pînă atunci. De acum, dacă nici Ana cea mică nu mai trăia în sufletul ei, şi nici liviu nu venea s-o învie, Ana cea mare se simţea,, brusc, în afara tuturor graniţelor, fără nici un fel de datorie, faţă de. ea sau de altă persoană apropiată. Putea să înşele, să. ucidă, să mintă, .să fure şi, să primească bani pentru toate acestea. Graniţa ei dinlăuntru se spărsese pentru totdeauna şi nu mai putea fi regăsită, cioburile ei se măcinaseră şi nu mai provocau dureri la nici un fel de mişcare.

În ultima sîmbătă petrecută la Comloş se dusese, cu un zâmbet „americănesc“ pe faţă, la balul de Sfîntă Mărie. Mincase, băuse, dansase. Il lăsase pe Sage lîngă bufet să se laude cu ce vrea el, cu America aia unde nu era decât un prăpădit, şi-l trăsese de mină pe un puştan de vreo i? ani În

intuneri- oul de afară. Nu işi lăcoa iluzii că va recîştiga în vreun fel pierduta virată a Anei ©are-l iubea pe Liviuţ, dar, în mirosul de fin din şura în care se aseunseseră, în Întuneric, simţind«-.! pe băiat cum tremură de o nerăbdare vecină cu frica, o singură fracţiune de secundă a aşteptat să audă vocea lui Li viu: „Aşteaptă, Ană, aşteaptă!“ încercase pînă şi teama de atunci faţă de tatăl ei care putea să vină şi s-o snopească în bătaie. Apoi totul căzuse din nou în locul acela din afara tuturor graniţelor şi unde nimic nu se mai numeşte acasă, tlhiţă, aşa-J chema pe copii, după <ce crezuse el că .şi-a făcut datoria de bărbat, se umflase în pene şi Începuse să vorbească de planurile lui do a merge în America. Tatăl lui il părăsise de mic pentru acea ţară. A, nu, el nu ar fi venit acolo ca să-l caute, ci pentru a-i fi Anei iubit credincios şi braţ tare care s-o apere. Sigur că în acest timp nici Saşe nu se neliniştise de lipsa frumoasei lui soţii de la bal şi nici tatăl ei nu venise să-i tragă o bătaie ca atunci, în ziuă dinaintea nunţii cu Mîliail, aşa că ea, În joacă şi fără să creadă că se angajează în vreun fel, îi promise lui Gliiţă eă-l va lua în America. Atit.

Oraşul Chicago din toamna anului 1924 arăta, pentru Ana, ea un alt Chicago. Avea senzaţia eă În mai, cînd îl părăsise, oraşul era Încă plin de români care abia aşteptau să se ducă pe continent şi să se eonvingă cu propriii ochi că lumea pe care o lăsaseră acolo pierise cu totul şi că în locul ei se ivise una nouă. Mulţi dintre aceşti vecini ai ei îşi puseseră între timp banii Într-un ciorap, ciorapul în traistă, traista pe umăr şi plecasem ,.over tbe ocean“ Clientela f'-r-idui şi a lui ***'SwadGmwî*** nu se împuţinase însă din această cauză, ci din cauza aceleiaşi legi Volstead care se arăta a fi ceva mult mai serios decît o glumă pusă la cale de nişte babe big'ote. Toată lumea vorbea de scandalurile din Congres, de declaraţiile unui anume Charles Curtis care duseseră la arestarea „celebrului“ producător de whisky Raymond Cray, supranumit Lamă, şi de corespondenţa acestuia (găsită În apartament) cu numeroşi senatori şi congresmeni oare, din prevedere, îşi comandaseră din timp băuturile pentru sărbătorile de iarnă. Scăderea -evidentă a cifrei de afaceri de la cele două case. ca şi forinoiul nu tocmai discret pe care i l

dădu Ana îl Tăcură pe Sago să dispară cu puţinele lui bagaje ta numai citeva zile duj)ă întoarcerea din Europa.

Martin, în schimb, îşi pusese în mod serios candidatura la graţiile lui Polîy şi so pare că, în tot timpul şederii familiei Sase în Europa, el o tot ajutase pe fată să-l culce pe Steve mai devreme ca să poată ieşi apoi cu ea la unele localuri din centru. Asta şi pentru că Martin Zarcovitcli nu mai era simplul poliţai care fusese cîndva — era acum un om de bază al F.B.i .-ului „Ce jdracu' mai e şi asta?“ - - întrebase îngrijorată patroana Kostur-ului. „Unul dintre acele bancuri nesărate pe care guvernul american şi poporul şi le servesc la intervale regulate,“ precizase Martin. Apoi, de pe noua lui poziţie de superpoliţist din subordinea lui Hoover, îi explică Anei ce era cu adevărat nou în Chicago. Se oferi cîiiar să-i faciliteze unele legături cu fabricanţi de alcool care vindeau mai ieftin, rugind-o numai să iie cît mai discretă faţă de grecul Tony. Era clar că iu Chicago se mai schimbase cîte ceva în ultimele luni, dar de unde mirosise copoiul că şi Ana era acum o altă femeie?

Tony îşi deschisese de cîte va săptămîni un restaurant, pentru amatorii de raFinamente, ceva cu separeuri şi eu vizoare ascunse în pereţii 'despărţitori, un deliciu. Aşa că pe Ana o vedea tot mai rar şi nici nu părea că se sinchiseşte de libertatea de aprovizionare pe care şi-o luase valaha.

Prin noiembrie, profitind de absenţa lui Pollv. careşi (dorise o scurtă vacanţă în Florida, Martin o luă pe Ana cu el la înmormmtarea lui I.)ion O'Banion. Aida mai tîrziu avea sa înţeleagă Ana că la catafalcul lui Olîanion, Zarcoviteh nu o adusese numai pentru că el era în misiune şi avea nevoie de o însoţitoare pentru conspirativitate, cît şi din motive pedagogice.

Se spunea că florile din cele 20 de furgoane care au pornit spre muntele (larmei înaintea sicriului lui Dion valorau în jur de cincizeci de mii de dolari. O coroană în formă de inimă făcută din trandafiri îmbobociţi (la jumătatea lui noiembrie!) avea o înălţime de doi metri, iar o coroană de orhidee şi trandafiri ce urma a fi pusă pe mormînt măsura în jur de trei metri. Sicriul arăta ca un obiect adus direct de la Vatican, av ea pereţi dubli, de argint şi bronz, un capac de cristal gros şi, în fiecare colţ, colonete sculptate din argint masiv.

Dion era aşezat, pe o căptuşeală de perne de puf îmbrăcate în satin alb şi părea că doarme. Nimeni nu s-or fi gîndit, văzîn-du-l, că fusese găurit de şase gloanţe trase de aproape. În jurul sicriului erau plasaţi zece îngeri de argint care ţineau în mîini sfeşnice aurite, iar în acestea ardeau luminări albe, groase şi înalte. Parfumul miilor de flori se amesteca discret cu cel al femeilor îmbrăcate în blănuri scumpe şi cu fumul subţire al luminărilor. Rezultatul era chiar mirosul crimei, al banilor şi al nebuniei generalizate. Martin era foarte excitat de ce vedea, iar Ana, fără voia ei, a trebuit să-i strice această plăcere pentru că i s-a făcut rău şi l-a rugat s-o ducă repede la o toaletă. După aceea n-au mai putut pătrunde în cortegiul de zeci de mii de persoane. Boss-ul poliţiei, Collins, dăduse ordin să nu participe nici un poliţist din Chicago la înmormântarea banditului şi adusese, pentru ordine, o escortă din Stickney. Martin era foarte nervos, dar nu voia să utilizeze legitimaţia de F.B.I. ca să pătrundă din nou în cortegiu. Aşa că prinseră un taxi şi plecară direct în Gary, unde petrecut o după amiază tristă, pe o terasă ascunsă, comunicîn- du-şi, lîngă o sticlă de whisky, multe adevăruri despre noile raporturi de forţe din Chicago.

La puţină vreme după, un mustăcios cu tenul măsliniu se prezentă la ***Koslur,*** trezind o pe Ana în jurul orei zece dimineaţa. Rămăsese în picioare, lîngă draperia de pluş a ferestrei, şi. tot timpul cît îi vorbise, piâvise undeva în stradă, într-un punct fix, ferindu-se însă să fie văzut.

— Signorita, Boss-ul insistă să-l ţineţi ascuns aici pe Tony Grecu vreo săptămină sau două.

Ana tresărise violent.

— Nu vă speriaţi, signorita! Banda lui Weiss ar vrea săd lichideze pe Tony pentru a-i face rău Ross-ului, iar Tony nu vrea să părăsească noul lui hotel pînă nu pune la punct toate detaliile la care s-a gîndit. E un pătimaş în meseria lui, dar Al nu vrea să-l piardă pentru că ţine la el. Sperăm să ajungem la învoială cu băieţii lui Weiss în cîteva zile. Şeful mi-l va da în grijă pe Tony peste aproximativ o oră, dar din această secundă nu vă mai pot lăsa singură, aşa că vă rog să mă însoţiţi.

Urcară înir-un ***Cadillac*** negru, cu caroseria blindată, cu geamuri iricasabile şi cu perdele de culoare închisă. Ajunseră

lo restaurantul lui Tony în mai puţin de jumătate de «r§. Localul ocupa tot parterul clădirii,, iar la etaj, prin nişte culoare labirintice se putea intra într-un bar eu sală de.biUard alături şi în cîteva apartamente micuţe. Bucătarul chinez, al restaurantului ii intimpină cu faţa desfigurată de groază:

— Fai, fai, dom' Figorelli» ce tracedie! Dom' Tony dispărut, mare boss plecat plins! ţin nou puşcături noaptea cu noapte!

Unul dintre chelneri ii lămuri. în urmă cu o oră, doi indivizi coborîseră dintr-o maşină pe caro scria ,,MOBILA" şi ceruseră să vorbească ou patronul. Tony cobori.se, lăsin- du-i pe Ga pene lîngă masa de biliard. Indivizii scoseseră pistoalele şi-l îmbrineiseră pe Tony într-un automobil care se afla în faţa camionului pentru mobilă. Fină ce unul din chelneri l-a anunţat pe Capone, automobilul se făcuse nevăzut. Gapone plinsese, într-adevăr, dar scăpase şi ceva ameninţări: „Mamma mia, Tonite mio! De ce nu te-am luat cu- fer ţa de aici şi am aşteptat să te găsească şacalii ? Oh, mamma mia, mă obligaţi să înec Chieago-ul în singe! De ce să-l pierd pe l'onito, de ce?"

Cu Tony cam asta a fost totul. Se spune că Al a primit a doua zi un plic alb cu chenar negru: „Sîntem alături de bunul nostru prieten în greaua pierdere pe care a suferit-o." Şi mai jos: „în curînd, prietenii tăi vor primi acelaşi mesaj." Pe inserat fu găsit cadavrul lui Tony într.-o groapă de var. Poliţia ii scoase de'acolo şi-l depuse la morgă. Madame Pene- lopi se nimerise să fie plecată chiar atunci din oraş, astfel că fu chemată Ana pentru identificarea cadavrului. Nimic •le mirare; fuseseră o vreme coproprietari.

în subsolul spitalului ***Ilmnarutas***, din partea de răsărit a -'rasului. Chicago, era frig şi mirosea puternic a substanţe chimice specifice. Corpul lui Tony arăta ea un manechin .• lin o» orbitele goale, scos dintr-o vitrină şi aruncat în subsol, pe iv masă acoperită eu bucăţi pătrate de faianţă albastră. Îl recunoscu şi leşină.

ANIMUS CORR1GENDI

¡Biograf:

„S-au gindit să-i spună John, ***şi mai cum?*** a întrebai, motorul, şi llerbert şi Dillinger, şi asta a fost tot. Trei ani nu s-a mai auzit de ei. însă peste exact trei ani, privind peste aceiaşi ochelari, notarul vru să ştie ce nume să pună după Dillinger. Mollie. Doamna MoJlie John Dillinger. A fost ultima oară cînd i s-a spus astfel. Ultima oară înainte de a fi îngropată.

Din investigaţiile făcute rezultă că Johnny Dillinger a fost primul copil din Ilillside care a avut bicicletă. Deşi nu era singurul care purta acest nume — celălalt John Dillinger era propriul său tată — era singurul despre care se vorbea. Singurul invocat şi evocat cu plăcere: cum îşi petrece ore întregi la jocurile de artificii. Cum le cumpără celorlalţi copii bomboane. Cum ştie să-şi aleagă prietenii. Cum se pricepe să-i conducă, să-i seducă, să-i subjuge. Un copil fără mamă. Oi ţi va ani, Audrey, sora mai mare, li ţine loc şi de mamă, şi de tată. Bătrtnul Dillinger nu are timp de pierdut cu mofturi pedagogice. Iese din băcănie doar pentru a merge acasă. Pleacă acasă mimai ca să meargă la băcănie. Nu s-a abătut de la acest drum nici o dată, vreme de şapte ani. Apoi, brusc, a abandonat itinerariul, cît să o aducă acasă pe Elisabeth Fields. O femeie de treizeci de ani. Micul John avea atunci nouă. Audrey se mărită şi ea, mutindu-se în alt cartier, pe Copper Street. Locul surorii, al mamei al tatălui, îl ia un prieten, Fred Brewer. Tată lui Freddie se ocupa ou vânzarea whisky-ului. Venea acasă doar la sfirşitul săptăminii'. Nedespărţiţii, John şi Fred.aproape că intră în peisajul obliga- ţoriu ol străzii: nişte anexe permanente ale pavajului. O imagine clasică: Dillinger ţinînd un braţ după umerii lui Fred şi trăgindu-l, din cînd în cînd, de ureche. Primul trăgaci pe care punea mina.

Doi inşi purtind acelaşi nume, într-o singură casă, e prea mult. încercările reciproce de diferenţiere degenerează în frecvente păruieli — din păcate unilaterale. Doar dinspre mai ştiutorul într-ale vieţii John înspre mai tînărul său neprieten. Motivul discordiei era. cel mai adesea, femeia. Bătrlnul adusese în casă o femeie străină — o adusese de hăt. departe, de la capătul străzii — profitind de

ascendentul forţei fizice. însă cînd el, tînărul, într-o galantă presimţire a multiplelor sale aventuri senzuale de mai tîrziu, încearcă să se remarce într-o direcţie asemănătoare, rezultatul e lamentabil. Plasînd discret — dar nu destul de discret — un pachet de gumă de mestecat unei fetiţe din vecini, se loveşte de inflexibilitatea răuvoitoare a tatălui. În loc să simtă umezeala răsplătitoare a buzelor fetiţei — guma de mestecat avea un nume fără echivoc: „Kiss Me“ — Johnny se trezeşte îmbrăţişînd capacul de gumă al bidonului de cafea. Dar contactul brutal cu dedesubturile comerţului nu-l descurajează. îşi şterge urmele de sînge. Si aruncă tatălui o privire încărcată de ură — o ură care nu se diluează în miresmele îmbătătoare ale gumei de mestecat împrăştiate în mijlocul magazinului şi iese.

Afară îl aşteptau prietenii. ***Cei doisprezece ticăloşi.*** Nu-i obligase nimeni să-şi ia acest nume. Dar era un nume frumos. Le mîngiia în mod plăcut auzul. Suna cel puţin la fel de bine ca acel „Sărulă-mă“ al gumei de mestecat. Şi era la fel de exact. Se hotărăsc deocamdată să încerce furtul de cărbuni.

Dar inechităţile continuă. în timp ce tatăl se bucură de binefacerile proaspetei căsnicii, ei încă nu au găsit femeia. Partenerul ideal al primejdioasei afaceri. Gospodina săracă, femeia sărmană care să cumpere cărbunele furat. O găsesc, în fine, covîrşitu de griji, bătută de bărbat şi asurzită de ţipetele copiilor. Femeia întreprinzătoare. Un sac de cărbune contra şase cenţi. O antrepriză mixtă, bine ascunsă în fumul scos de cărbunele indiferent la soarta tristă a oamenilor,

Bîlciul de la Riverside Park înghite, însă, mai mult

Femeia simte. Femeia nu scapă prilejul să forţeze: de ce nu i-ar ajuta, eă însăşi, la adăpostul întunericului, să încarce cărbunele? N-ar da apă la moara zăpăcitelor care cer — la ce bun? —■ egalitatea Între sexe? Egalitatea, deocamdată, de a încărca, umăr la umăr, sacii cu cărbuni. Ei acceptă, grăbiţi cum stnt să ajungă la Riverside. Acceptă şi bani mai puţini, pentru ca n-au timp de aşteptat. Brewer stă de pază, ceilalţi operează. În depărtare, o patrulă. Băieţii fug, asociatele sînt prinse.

Pe John l-au luat cu aşternut cu tot. Dormea eu braţele încrucişate, şi tot astfel a apărut în faţa judecătorului. Doar că acum, în timp ce îşi trăgea şapca peste sprîncene, mesteca şi gumă. Judecătorul nu mesteca nimic, nu înghiţea nimic. Grefierul notează: — Băiete, aruncă guma şi scoate-ţi şapca!

John a răspuns propoziţiei eu două gesturi neeehivoce, şi-a scos şapca şi a lipit de ea guma de mestecat. Judecătorul: — Am impresia că ţi-ai pierdut minţile.

Sfert iertaţi, dar nu uită. Grefierul n-a mai apucat să noteze ce i-a promis el tatălui: doar ce merită, o corecţiune „spate gios“. Mai ales cînd îl vede cu copilul pe care tocmai i l-a dăruit EMsabeth, eu micul Ilubert. — O să-i pară rău babacului, mana’ să ajung eu la cuţit şi la pline-.

Piuă să ajungă la cuţit, martor al fericitei sale copilării, ajunge la ferăstrăul mecanic din moara părăsită. Moara se afla chiar lîngă prăvălia tatălui, iar intrările ei dosnice dădeau într-o curte comună. Patru inund în moara prin geamul spart, inventează încă neinventate jocuri ale cruzimii şi violenţei. Prizonierii jocului sînt

aşezaţi în faţa ferăslrăului ca deţinuţii în faţa ghilotinei. Nu opreşte maşinăria infernală decît la cîţiva centimetri de gitui improvizatei victime. Mai rar o asemenea stăpînire de sine. Ar fi meritat să i se dea pe mină un pistoL Dar, pînă atunci, tatăl ii dă un lanţ. Ba chiar i-l înfăşoară în jurul gleznei, priponindu-l de tejghea, în semiîntunericul prăvăliei.

Cunoscuţii l-au descris pe tînărul Dillinger ca pe o fiinţă sociabilă. Nu-i plăcea să se joace singur. Orice bucurie neraăr- turisită se transformă pe nesimţite într-o tristeţe neîmpărtăşită — iată o bună deviză a tinerilor săi prieteni. Vara lui 19d& a fost o vară fierbinte. Lungile luni ale iniţierii erotice. Totul se petrecea în comun, sub protecţia şi binecuvântarea «rgamzaţiei. Dillinger, 'mereu activ, dă o mină de ajutor, «a sfat, un brinci. Grota-de ia marginea oraşului se transformă într-e peşteră fermecată: Aii Baba şi cei doisprezece ticăloşi descoperă comorile plăcerilor ascunse.

Cine vrea să muncească la şaisprezece ani, atunci cină ar pitica să înveţe, apăi ăla nu-i normal. N-am desprins citatul din predica inaugurală a şcolii de duminică, ci din mărturiile despre Dillinger senior. Pe John, Însă, vorbele paterne nu l-au impresionat deloc. „Mă doare în eot de şcoala aia de tehnicieni şi de bunele intenţii ale lu' bătrinu'. Să-şi vază de ai lui, de bleaga aia de Elisabeth şi de mormolocu de Ilubert“ — sînt cuvinte pe care Jobnny le-a repetat de mai multe ori cunoscuţilor. Nu ştim în ce măsură ele transcriu relaţiile dintre tată şi fiu. Ştim doar, din surse obiective, că, odată angajat la moara lui Brinkard, îşi uimeşte stăpmii prin îndemînare şi abilitate şi hărnicie.

Din păcate, o fabrică nu diferă prea mult de o şcoală. Căm aceleaşi obligaţii, cam aceleaşi ordine. Bine măcar că riu se lucrează noapte şi zi. Nopţile petrecute în afara casei ridică din nou tensiunea căminului. Obişnuiţi deja, tatăl şi fin! îşi cruţă, reciproc, energiile. John senior crede că a sosit **1** impui retragerii din afaceri. Nu mai e atît de tînăr, tot oe-l mai poale bucura ar fi o viată liniştită, la ţară. în plus, al lăsa cu bani la el, înti-un asemenea oraş, pe un băiat ca Jobraiy, înseamnă o adevărată calamitate. Îndiannopolis e un adevărat putregai. Aerul tare al unei ferme din Moores- viiie n-are cum să dăuneze. Mai mult, în Mooresville se născuse Elisabeth. Dintr-o singură lovitură va face mulţumiţi doi oameni.

Tinerii de la biserica creştină îl primesc pe Johnny cu braţele deschise. La rîndu-i, ştie să răspundă bunătăţii cu bunătate. Pe băieţi ii plimbă în automobilul tatălui, cu fetele vorbeşte Într-un limbaj îngrijit. Nu supără pe nimeni şi nu-l supără nimeni. VochHe obiceiuri par să fi fost uitate. îşi arată colţii o singură dată dud, în timpul unei plimbări, o fată îl ia peste picior. Exact piciorul cu care, în chip de replică, apasă pînă la refuz acceleratorul.- Fata, purtlnd suavul nume al Fecioarei, e gata să leşine. Johnny surîde cu cruzime. îln surîs de bun rămas. A doua zi, nimeni nu mai vorbeşte cu el. Gind, pe înserat, trece pe sub geamul fetei, cintlndu-i o melodie la modă, se trezeşte în faţa unei ferestre zăbrelite. Dincolo de ea, în luciul mohorit al geamului, se vede pe sine: un corp secţionat de barele negre de fier.

Delbert Ilobson locuia peste drum de Johnny, dar asta n-ar fi fost suficient ca să-i împrietenească. Mai lipsea cîr- ligul, mai lipsea ocazia care să-i aducă împreuna. Delbert a fost descris ca un medium perfect pentru pretenţiile de magician al senzualismului preşcolar al lui Johnny. Fire supusă, pentru el Di **11** înger reprezenta Însăşi providenţa. O Providenţă capricioasă, gala să treacă urgent în cealaltă extremă. Uitînd de fete,,de părinţi, de bani, de judecători, Johnny se apucă de citit. Cu aceeaşi furie, cu aceeaşi inconştienţă. Eroul lui preferat e Jcsse James, pe care-l întruchipează în faţa lui Delbert: un personaj desimi sit, curajos pînă la nebunie, lăcrimuul la simpla vedere a unui copil .sau a unei femei nevinovate“.

CONFLICT DE COMPETENŢĂ: ***identificare***

Orice biograf serios, dublat de un analist (fie şi diletant) poate detecta aici, chiar de la prima vedere, ceea ce se chemă ***identificare.*** *Proces complex. Un adevărat complex în proces. Să dăm cuvintul specialiştilor: „Conceptul de «mare om» este vag. Interesul pe care-l poate slirni e legal de influenţa exercitată asupra altor oameni, fapt posibil deoarece aceştia au nevoie de a admira o autoritate, atraşi fiind de orice substitut patern. Caracterele atribuite, de fapt, unui* ***om mare*** *sini cele ale tatălui. Originile trebuie căutate în copilărie. Dar supraestimarea psihică a tatălui nu durează decîl o perioadă. Datorită rivalităţii şi a decepţiilor care apar, copilul se desprinde de părinţi şi adoptă o atitudine critică foiţă.de lată; «romanul familial» al copiilor, sursă a oricărui mit, separă familia, o desparte În dbuă: o parte e nobilă, alta modestă, precară.Se naşte atunci mitul eroului care ia locul tatălui.. Acesta din urmă trebuie să dispară... Cultul eroului e, de fapt, un cult al sinelui, căci eroul e primul ideal al eului. O atitudine, fără îndoială, narcisicăSarah Kofnvm (L’enfance* ***de l’art)***

Prin iulie 1923, John este gata-gata să afle şi cum este cînd tu eşti tatăl şi celălalt copilul. Tinăra care se pregătea să-i dea o asemenea veste locuia în Indianopoiis şi John tocmai sosise în faţa casei ei cu o maşină furată. N-a apucat să primească vestea; s-a trezit înhăţat de guler de un om al legii care, se pare, ştia că maşina aia nu e a tipului care tocmai o parcase. Pînă la urmă, poliţistul s-a ales cu o frumoasă haină cu picăţele (fostă cindva a bă (rinului Dillinger), iar John, păstrindu-şi cămaşa, stă ascuns peste noapte într-un hambar,
altul decît **«»>1** spre care sperase su**-l** îndrepte copoiul dîa Indianopolis.

Cum se crapă de ziuă, neştiind că aşteaptă un copil şi nevoind să mai ştie că are un tată, Jonny aleargă la cel mai apropiat comisariat şi se înrolează în marină. Spune că e John Dillinger din St. Louis$_v$ dar nimănui nu-i pasă de asta. Este înscris pe listă şi expediat la Boston, unde, sub ceaţa păstoasă a unei mohorâte dimineţi de iulie (la Boston se mar întâmplă!) i se arată un vas nu prea arătos. Patru litere scorojite susţin că vasul se numeşte ***Utah,*** iar pe puntea lui re văd ei ţi va marinari beţi.

Vaporul nu dă, timp de oiteva săptămîni, nici un semn că ar fi grăbit să iasă din port. în cele din urmă, Johnny îşi bagă mlinile în buzunare şi debarcă fluierând.“

Proiectionist:

„Da, da se potriveşte intocma. Este egzact aşea. Nu ştiam dă lucrurile astea,

da’ ele se potriveşte la amănunt. Da’ curii le-aţi aflat? Din documente? Dintr-o carte adevărată dăspre Dillinger? Da’ la ce vă trebe? Vreţi să scrieţi şi voi **,0** carte? Aha! Vă luaţi la întrecere cu americanii! Aha! ie clar. Acuma să vă spun şi io ce ştiu. Ce-arii văzut. S-o luăm cu cinematografii: Cinematografii’ erea tot unde 11 ştiţi acum. Numai că erea mai nou. Intrai pe uşa mare şi dădeai eu nasul do ecran, lin ecran pătrat ou pînză de mătase. Am adus-'> chiar io dă la Timişoara. Făceam dă ţoale: rupeam bilete, măturam, proiectam filme. Da, mi-arn adus aminte multe amănunte de care uitasem. Cînd au sosit rolele cu fii mu’ ăla, am tresăril. Ei, fir-ar să fie, ce-i cu femeia asta în roşu? îmi aminteam cile ceva despre o muiere dă aici, din C'imloş, dă care ştia tot satul. Cred că am şi văzut-o dă oiteva ori, da’ atunci eram prea mic. .Venea des la o vecină. Se ştiau din America. Erea o femeie frumoasă. Nu, nu se îmbrăca niciodată în roşu. M-am şi mirat, dă ce îi ziceau femeia în roşu, dacă ea se îmbrăca în negru? Mie îmi plăcea că avea întotdeauna bomboane la ea. Ne dădea la toţi copiii de, pe stradă. Ei, şi d-o ia vă zic. Cînd am văzut rolele, n-am făcut nici o legătură. Eu n-am fost în America. Am numai nişte veri care a fost. A adunat bani, a cumpărat pămint. Sigur, sigur, pot să vă duc la ei. Da' să nu-mi uit spusa. Şi mă uitam la rolele alea, mari, lucioase, cu lac alb pe margini. Aşa erea atunci. Veneau cu trenul direct dala Timişoara. Şi acuma e tot aşa. Noma’ că vin altfel de filme. Atunci veneau... ei nu-mi mai aduc aminte titlurile, da, da, cum ziceţi, «Misterele Londrei», «Piratul din deşert», «Lovitură la Shanghni». Sigur că le vedeam dă mai multe ori. Ce să fi făcut după ce. dădeam drumul-la bobină? Mă aşezam pă un scăunel, lîngă aparat, şi mă uitam prin gemuleţul meu pătrat. Aruncam şi Cîte o privire în sală. îşi luaseră obiceiul să mai aprindă cîte o ţigare. Da’ aveam ac dă cojocu’ lor: adunam cîteva sticle cu apă şi cum vedeam jarul cîe fa ţigare aruncam şi io cu apă spre ei. Dacă se întrecea cu gluma, opream proiecţia. Aşa scria la regulament. Vă arăt dacă vreţi. Io adun tot. Nu pierd nimic. «Adună orice căpeţel dă aţă, că nu se ştie la ce-ţi va folosi», îmi spunea buna mare. Ea erea o olteancă pripăşită aici încă înainte dă primul război. Dă la ea am învăţat să adun toate lucrurile astea pă care vi le-am arătat. Şi ziarele şi caietele şi hărţile. Şi regulamentele. Io cred că fără legi nu se poate. Aţi văzut la ce duce fărădelegea. Aşea, să nu-mi uit iar vorba. Mă uitam la rolele alea, le tot suceam şi învîrteam. Mă ştiam la actori. Pe unii îi vedeam des. Ghery Kupăr, Duglas Fairbenx. Ăştia îmi plăcea mie ăl mai prima. Cu Ghery Kupăr am văzut, să nu zic, vreo treizeci de filme. Şi cu Ferbenx, sau Fairbenx, cum îl pronunţă ei. Că venea la mine şi uica Patru şi tuşa Lena să-mi spună cum se citeşte numele actorilor în America. Da, uica Patru s-a născut chiar acolo, la Detroit mi să pare. Aşea. Fiecare rolă avea instrucţiunile ei. Nu creai obligat să le copiezi, da' io le eopiam. Pot. să vă arăt. Aşea. Aşea. Nu, mt-i în dosarul ăsta. Nici aici. Nu, nu, dar ştiu sigur. Cum să fi uitat? Că dup-aia, m-am uitat la film dă cincizeci de ori cel puţin. Aveam şi un plaivaz la îndemînă. Scriam vorbele care-mi plăcea mai mult. Hă, hă, că-mi şi vine să mă rîd, cum vorbeam dup-aia cu un prietin. Io-i spuneam ce zicea Dillinger şi el îmi da răspunsu’ înapoi. «Măgarii din marină mi-au făcut,

băgăjelu», ii spuneam ieu, ca cum aş fi fost Dillinger, şi rîdeom, că prietinu ’ mieu o făcut armata şi el fa marină. Da’ dă unde ştiţi că aşea începe filmu? L aţi văzut? Io ştiu, v-am .zis, că m-am uitat dă cincizeci de ori la el. Nu. nu să prea potrivea cu aşezarea. Comloşu erea un gat dă munte. Iu mijlocul satului, pe malul unui lac frumos, întins, cu mult peşte, că. se tot vedea pescari venind cu unditele pe spate, erea un castel. Un castel mare, din cărămidă. Avea şi turnuri albe. Acolo stătea femeia În roşu. Adică, nu. Acolo stătea o contesă bătrînă. Povestea, dar asta la sfirşitul filmului, cum a înfiat-o contesa. Contesa era o femeie mică. Avea un glas piţigăiat, da’ eroa o femeie bună. Pă toţi ii ajuta. Şi, pe femeia asta în roşu a infiat-o ea. Cind a plecat în America, mama ei, contesa, a plins mult. Da’ astea nule vedeai pe ecran. Astea le spunea o voce care numai se auzea. Nu vedeai cine vorbeşte. Am scris toate cuvintele, că: rni-au plăcut mult. Da, da, le găsesc imediat. Aici, aici, scris cu plaivaz vinul. «Măgarii din marină mi-au făcut băgăjclu», nu nu, asta am mai citit-o. Nu-i aici. Dar să vă spui mai departe. Şi cum mă uitam la rolele alea. sucindu-le şi invir- tindu-le, pică dintre ele instrucţiunile de care v-am spus. Adică: filmul nu se lasă în ploaie, nu se ţine la căldură,, nu se manevrează declt de amploiaţii legali. Ăsta eream eu, proiee- ţionislul. Citeam întotdeauna instrucţiunile. Nu se schimba niciodată, dar puteai să ştii? Dacă, cum ar veni, dă la filmu pă care l-am primit se înscrie ceva nou? Dacă rolele astea noi şi albe, pe care le tot răsuceam, trebuia să le proiectezi de-a-ndoaselea? Io atîta ştiam: regulamentu e regulament şi el trebuie respectat. Mai: erea şi numele artiştilor. Cum să fi uitat? Caz doar erea unul de-al nostru. Da, da, văd că ştiţi. Pe Dillinger il juca Edvard G. Robiason. Ala de-a jucat şi-n Robinhud. L-am văzut şi pă ăla dă douăzeci dă ori, prima oară. După un an l-am mai văzut de douăzeci de ori. Ş‘iţi ceva? Hă, bă, ăsta nu accepta să joace decît cu aceeaşi femeie în filme. În toate filmele lui. Numa el şi Greta Garbo. Hă, hă, văd că aţi ghicit. Ea erea femeia în roşu. Că de-aia nici n-am făcut de la început legătura: tuşa asta Ana avea păru’ negru, iar Greta Carbo erea cam ca fetele nemţoaice dă pă la noi. Nu ştiu dacă şi la ochi erea vînătă. Tuşa Ana avea ochii negri ca tăciunele. Ţin minte cum se uita la noi cînd ne dădea bomboane: se uita lung şi avea ochii mari, negri. Ochi dulci, că după ce inghiţeam bomboanele dispăreau şi ei. Aşea, aşea, văd că ştiţi. Y-aţi documentat? A, îmi place că respectaţi regulamentele. Nu ca Dillinger. Dillinger ăsta <*rea cam slobod la gură. Uica Pătru zice eă ăştia ai noştri nici nu traductează chiar tot. Da’, uica Pătru cel din Detreifc

El zicea că banditu se esprîma mult mai, cum am zis, fură perdele. De ce-i zic uica Patru, cînd eu-s mai bătrân’ Aşa ne-am luat cu vorba. Ştiţi cum ie la sat. Şi el îmi zice mie uica Clientă. Yichente mă cheamă. Viehente Căpeţ. Na, astea-s d-ale noastre. Da’ Dillinger vorbea în americana ăia a lui tare spurcat. Ce v-am citit io încă nu-i nimic. Ascultaţi: «Păi, momentan frec mangahi’ într-un magazin dă unelte agricole pa uliţa fraierilor.» Dine, bine, vi le dau să le citiţi. Nunta’ am Vrut să spun că nu ştiu cum de l-au ales pă Dillinger să fie jucat de Robinson ăsta. Io l-am şi cunoscut pe un frate de al lui. Nu ştiu dacă mai trăieşte. Da’ am făcut armata cu

eh Erea tare afurisit. Primea la fiecare două zile pachet din America. Nunta' banane şi ciocolată frumos împachetată, în ţiplă albastru. Ne dădea şi nouă, da' nu la toţi. ii zicea, staţi un pic, că am scris şi asta, da, da, Yitalie Robaru. Ni so parc că ereau cam închişi la culoare toţi din familie. Da' erea un băiat tare bun. Ei, dacă îmi aduc aminte, vedeţi cum do vin şi se leagă toate, spunea că fratele lui chiar atunci juca într-un film' despre Dillinger. Io habar n-aveam cine erea Dillinger ăsta şi nici de frati-su nu ştiam nimic. Destul că după armată am venit la cinematograf şi am ajuns să-l văd cu ochii mei pă ala de-i luam cu mîinile mele bananele şi ciocolata pă care mi-o dădea frati-su. Da' nici de asta nu mi-am dat seama chiar atunci. Cînd am citit că: Dillinger... Edvard G. Robinson şi că: Woman în Red... Greta Garbo, dă unde să fi făcut io legătura cu Talie RobaruTalie ne dădea la toţi ciocolată că, strigam după el, dacă o mînci tu singur toată, te înnegreşti şi nu te mai spală toate apele din lume. Da' el rîdea şi mînca mai departe. Bine, vă spun şi cu filmu'. Pînă la urmă am văzut cum stă lucrurile, da' tot nu am crezut că ie vorba şi despre tuşa Ana a noastră.

Mai întâi stingeam luminile şi aprindeam aparalu' de proiecţie. În sală se făcea linişte. Se auzea o muzică, şi după aia vedeam un leu care răgea furios. Nu ştiu cine îl înfuria. După aia venea înscrisu'. Primul erea Edvard Robinson. Abia după iei venea Greta Garbo. Chiar dacă filmu se chema ***Femeia în roşu.*** După aia îl vedeam pe Robinson tînur cum coboară de pe puntea unui vapor. Pă el scria cu litere mari vaporul ***Vlah.*** Mergea iei cît mergea pînă se întSinea cu un prieten. Fred Brewster, prietenul lui din copilărie. Da, da: Mnea- voastră văz că aţi văzut filmul şi vreţi să rîdeţi de mine.

Văz că pă ăsta nu-l am înscris în dosarele mele.

Vă mulţămesc. Şi atunci du mina cu prietenul ăsta,al lui — crea un artist cu părul creţ, ca o sirmă ghimpată — şi ăla îl Întreabă ce mai faci Johnnv. Şi Johnny ii răspunde măgarii ăştia din marină mi-a făcut băgăjelu. Apoi nu mai spun nimic. Apoi prietenul ii spune dacă ai timp Johnny, treci pe la mine. Johnny ir spune că are timp berechet. (Uioa zice că. aici nu au tradus tot, şi că el a zis ceva mult mai piperat.) Se trece în altă parte, într-o casă dintr-un bloc. Dar pînă să ajungă aici, Johnny îşi aduce aminte cum îl ţinea pă prietenul lui Fred după umeri şi cum îl pişcă de ureche. Ajunge în pragul casei, na, acuma imi bag seamă că am greşit. Nu Johnny merge la Fred. Fred se duce la Johnny. Şi mai înainte or fost şi la o ţuică, la o bodegă. Şi Johnny i-a spus: «Nu mai poci scăpa dă gagicile de la studiourile astea. Tot timpul mă plimbă pe banchetele din spate ale maşinilor, pînă ameţesc dă plăceri. Mă-nţelegi ce vreau să spun» Fred a dat din cap ,că înţelege. Şi abia atunci au ajuns la Johnny acasă. Le-a deschis uşa o femeie cu un copil mic în braţe. Johnny a sărutat-o şi i-a spus,- ia staţi, i-a spus: «Ce dracii, scumpo, oe-i cu mutra asta de midinetă respinsă la examenul de cer- oetăşie?» Apoi au intrat. În cameră mai erea un pătuc cu un copil de trei-patru ani. Johnny a spus: «Numai ăsta micu' e al meu. Ăiălaltu a rămas din stocurile de dinainte de război.»

Aici mi-am dat seama că Fred n-a priceput. Nici io n-am priceput, cum n-am

priceput nici chestia cu midinetele respinse la examen. Da' uiea a zis că e bine traducat şi n-am mai întrebat ce şi cum. După aia Fred a zis: Da' ce invlrţi? Şi Johnny a ziş: Păi, momentan frec mangalu' într-un magazin dă unelte agricole pă Kiutaki Aveniu. Asta e uliţa fraierilor. Pă deasupra, mai plasez şi scule pă care le fac perdute în ceaţă. Dacă bagi nasu-n cămară la mine, o să zici că-i o sucursală a magazinelor Ford.

Cind ajungea la cuvintu' ăsta ford, io tresăreau», căci şi apara tu' dă proieeţie-i tot marca ford.

Au mai vorbit ei dă una, dă alta, dă marină şi dă viaţa dă pă vas: «lo mă mir cum rabdă bieţii marinari să aibă atâţia şefi. Nu poţi face un pas fără să urle la tine un gradat.

Nu vezi în faţa ochilor dăcît panglicile dă la berete. J)ă atâtea tricouri, în două săplumini ajungeai să vezi numai Ir* dungi.»

Biograf:

„În răstimpul petrecut în marină, vechiul Johnnv parcă ar fi intrat la apă. Ieşea, încet, încet, la suprafaţă, o copie infidelă, pe care vecinii o vedeau rătăcind ca o-corabie prin ierburile din spatele fermei. L-am fi putut zări, ceva mai târziu, la Martinsville, dind târcoale casei în care locuia o fată de şaisprezece ani, Beryl Ethel Hovius, şi probabil că nu ne-ar fi scăpat rânjetul de satisfacţie cu care se pare că l-a anunţat pe John senior: — Tată, ea este soţia mea.

Bătrânul spune că îşi aminţeşte cum atunci a clătinat din cap, şi-a scos şorţul vechi, l-a pus pe gard şi a intrat în casă. Era 12 aprilie 1924.

Beryl l-a influenţat cam tot atât cât „soţia" din Indiano- polis. Doar că nu s-a grăbii să-i dea prilejul să se fotografieze cu un nou copil, tl vedem, insă, fotografiat, trei săptămâni mai târziu, cu cei douăzeci şi unu de pui pe care, împreună cu doi tovarăşi, îi fura din ograda lui Homer Zook. După proces, Dillinger senior se prezintă la domnul Zook să-i ceară o semnătură de iertare a lui Johnny. Domnul Zook refuză, dar până la urmă afacerea se muşamalizează.

Să tui de aerul fermei, tinerii căsătoriţi se muta la Martinsville. Socrii, ii intîmpină la fel.de entuziaşti ca şi Homer Zook. Johnny se angajează la o fabrică de mobilă, ea tapiţer, şi-* uimeşte, din nou, pe toţi cu îndemânarea lui. Din ce am reconstituit, se vede [cum îşi prelungeşte talentele în jocuri nocturne de cărţi, iar viaţa de familie trece în planul al doilea. Scăpat de responsabilităţile capului de familie, se apucă de baschet, ajungând în reprezentativa oraşului. Se împrieteneşte cu Ed Singleton, de la uzina electrică din Moorcsville. Fac schimb nu numai de pase, dar şi de informaţii. Din vorbă în vorbă, află că B.F. Morgan, proprietarul unei băcănii din West End, îşi depune câştigurile la bancă în fiecare şîmbătă, când trece pe la frizerie. Bănui că în acea clipă Johnny decide că a sosit vremea să-i plătească o datorie mai veche, pentru o bună lecţie de morală creştină

predată de Morgan în urmă cu zece ani.

La ora .apt şi jumătate seara, Morgan aranja bancnotele şi închise prăvălia. Numai că nu luă cu ol şi banii. Clarviziunea din teren a basohetbaliştilor nu merse însă atît de departe incit Să ştie că geanta băcanului era goală. Johnny ii prelua în dreptul bisericii şi, în chip de binecuvintare, îi arătă un pistol nou-nouţ. Nu se folosi, insă, de el. în schimb, il lovi pe onorabilul cetăţean cu un drug pe care-l ţinea în mina cealaltă. Morgan, bărbat solid, nu fu prea impresionat, dar începu să strige după ajutor. Totodată, îi smulse lui Johnny pistolul din mină. Pistolul se descarcă. Speriat că l-a împuşcat pe Morgan, Johnny o luă la fugă. La capătul străzii ar fi trebuit să-l aştepte, eu o maşină, Ed Singleton. Maşina nicăieri.

Două zile mai tîrziu, în faţa fermei oprea o altă maşină. Din ea coborî nu complicele lui Johnny, ci complicele şerifului. ***Ths depu'y.*** Judecătorul ii promise o pedeapsă uşoară, în caz eă-şi recunoaşte vinovăţia, dar el refuză. A doua zi ii vizită tatăl său. Disperat, bătrinul il sfătui să mărturisească. Judecătorul ii spuse că nici nu era nevoie să-şi ia un avocat. Era sigur do clemenţa juriului. Juriul fu, într-adevăr, îngăduitor, dar între anumite limite: între zece şi douăzeci de ani. Dincolo de acest interval, judecătorul avea toată libertatea să-i dea minimul sau maximul de pedeapsă[1].

Proiecţionisl:

„... Că io oricum am să evadez[11]. Erea aceiaşi Johnny, da' parcă era allu'. îmbrăcat în hainele dungate, parcă era mai lat în umeri Şofu' închisorii, sau cine o fi fost, nunta* ce s-a uitat lung la el şi i-a zis: - Dacă ai o evadare, înseamnă că •O să ne distrăm de minune împreună.

Ăsta, paznicu, erea un zdrabon cu păr negru. Semăna cu un sirb care venea la noi la piaţă cu marfă nemţeasca. Da' Johnny nu se lăsa. I-a spus tocma' aşa, staţi să găsesc hirtia aia cu închisoarea, uite-o: „Dacă asta vă spune ceva, să ştiţi că am să trec chiar prin clădirea administraţiei**:[11]** Şi nu ştiu cum ii lua în aparatu ăla de filmare, că parcă Johnny «-a făcut dintr-o dată mai mare dăcit gardianu. Mi s-a părut că vine peste noi, peste sala cinematografului şi că vrea să smulgă, dă sus, din cabină, aparatul dă proiecţie. Ghid ajungea la figura asta, io mă trăgeam mai aproape de aparat şi puneam eu grijă mîinile pă el. Regulamentele cerea ca proiecţionistu' să păstreze în cea mai bună stare aparatele."

Biograf:

„Închisoarea de stat Pendleton se află la vreo treizeci de mile nord-cest de Indianopolis. Dacă erei să ajungi acolo cu maşina, simţi din plin zdruncinăturile unui drum prost pietruit. Dacă mergi cu trăsura sau călare o să ai nevoie de multe potcoave do rezervă, de roţi noi şi de curajul de a străbate o clmpie nesfârşită, fertilă dar necultivată cum se cuvine. Iar dacă vrei să mergi cu trenul, înseamnă că n-ai aruncat nici o privire pe mersul trenurilor din statul Indiana. Ai fi descoperit că

Pendleton nu are cale ferată.

Oraşul propriu-zis e o localitate mică, înconjurată de ferme bine întreţinute. Locuitorii sínt oameni harnici, parcă mai nervoşi decît s-ar fi cuvenit pentru o aşezare atît do mică. Însă dacă voiai să afli o explicaţie, o găseai imediat. Era destul să arunci o privire în jur ca să le înţelegi neliniştea. La vreo milă şi jumătate de ultima fermă trona, indiferentă şi indolentă, Indiana Reformatory. Construită din cărămidă netencuită, brăzdată, ici şi colo de linii albe, care-i dădeau aspectul unei prăjituri cu frişca, închisoarea avea acoperişul roşu. Zidurile înconjurătoare erau atît de înalte şi de solide, îneît, dacă ar fi adăpostit nişte clienţi mai de soi, ar fi putut fi confundate cu marele zid chinezesc

Dar cum neliniştea avansează lesne spre spaimă, s-a zvonit eă zidurile închisorii abia fac faţă presiunii puşcăriaşilor care stau în celule ca sardelele în conserve.

închisoarea avea două mii patru sute treizeci de deţinuţi, iar gardienii, care lucrau aproape pe degeaba, pentru o sută de dolari po lună, erau prizonierii unui sistem de autogospo- dărire. Nu ratau nici unul» dini re locurile comune ale obliga ţiilor la care te împing spaţiile închise. Suprapopularea era îngrijorătoare. Ge e drept, disciplina din închisoare ar ii putut da, eventualului vizitator din Pendleton, un sentiment de siguranţă. Cînd Diliinger a mîncat în prima seară în marea sală de mese, a avut impresia că se află singur. Şi dacă mirosul de dezinfectant, sudoare şi mîneare nu l-ar fi obligat la o stăpînire de sine pe care şi-o descoperi instantaneii, impresia s-ar fi transformat în senzaţie.

întinsa pe cîteva hotare, închisoarea semăna, în chip suspect, cu un teren de bătălie. Se confruntau două tabere, uşor de distins. Mai greu de descoperit era obiectul luptelor. Dar oricine ar fi putut să-ţi spună că e vorba de o continuă stare de asediu.[1]"

CONFLICT DE COMPETENŢĂ: Asediu

Precum calul de bătaie al unchiului Toby, şfichiuit (cu bici nervos) de cuvtntul asediu, autorii tresar, toţi trei deodată. Zeci, sute, mii de pagini despre asedii îi împresoară. Toate teihomahiile. Bătăliile pentru zid, cum ar veni pe înţelesul civililor. Istoria asediilor în literatură! Istoria literaturii în asedii! Epopei, hronici romane cavalereşti, din nou epopei, romane istorice. O, Arest O, Mărie! Ce năvală ar da ei prin Homer, Herodot ***,*** *Tucidide, Diodor, Vcrgiliu, Caeşar, Tasso, Arioslo Cervantes, Rabeldis, Stvift, Cantemir, Steme, Voltaire,* ***FT.*** *Scoţi, Lhnnas, Flaubert, MerimSe, Tolstoi, Doderer, Buzsati, Gracq. Borges. Elteu! Se tnfnncazu la timp, căci doară ştiu ce este aceea o tactică şi mai ales o strategie. Ştiu cum să atace o temă, cu ce mijloace. Spre a-şt tnşma duşmanii!*

„Primele trei luni au fost un iad. Coşmarul sporea o dată cu căderea întunericului. Puşcăriaşii mai noi încercau să se tînguie, iar veteranii îi întîmpinau cu fluierături sau strigăte. Din arhivele închisorii se deduce că în 10 octombrie, la apelul de seară, deţinutul cu numărul 13225 lipseşte: Se dădu imediat alarma, se mai numără o dată. John Dillinger dispăruse, închisoarea începu să forfotească. Se

aprinseră luminile, ordinele scurte, nervoase, ale ofiţerilor, se auziră pînă la Pendleton. Fu găsit după o oră, ascuns Într-un atelier. O oră care îl costă încă şase luni de închisoare.

Dar cinci zile mai tîrziu se bucură de primele lui clipe de libertate. îl duseră la Franklin, unde era judecat Singleton. Avocatul acestuia făcu o pledoarie plină de acrobaţii, la sîir- şitul căreia culese, triumfător, decizia de condamnare la doi ani. Dillinger nu spuse nimic, însă hotărîrea judecătorească îl răni. Singleton era cu zece ani mai bătrîn şi nu se afla la prima confruntare cu tribunalul. Amărăciunea era de înţe-

ies, dar pedeapsa nu putea fi mai mare. La urma urmelor, participarea lui Singleton se rezumase la o absentă.

La întoarcere, la trecerea prin Indianopolis reuşi să fugă de lîngă paznici. Fu prins după citeva minute. În urma lui, poarta închisorii se Închise parcă pentru totdeauna, despi- «ind, ca o ghilotină, legătura dintre el şi lume.“

Proiecţionist :

.,... l.,a închisoare ii cunoaşte pă mulţi inşi care crea şi iei închişi acolo. Bandiţi de-ni Americii. Cu doi, într-o seară, vor să fugă iar, dar iar sînt prinşi. Mai capătă şase (uni dă Închisoare. Io n-aş zice că nu-i păsa. Io aş zice că se prefăcea că nu-i pasă. Se vedea pă faţa lui. Edvard Rob în son ăsta era un artist dai dreacuîui. Barcă s-ar fi născut îjı cămaşă dungată. Aşea. Dup-aia urmează cum el îşi toarnă plumb topit peste picioare. Am uitat să spui că şi ei, puşcăriaşii, muncea. Lucra la turnătorie. Alţii la croitorie. Alţii la magazii. Da' gardienii se preface că nici eă-i pasă dă piciorul lui ou plumb topit. Atunci el îşi toarnă peste rană nu ştiu ce dintr-o sticluţă şi imediat il duc la infirmerie.

Atunci începe să stea acolo şi nu mai face niciodată pă deştepta. Se Împrieteneşte cu mulţi alţii şi vorbeşte despre cum să evadeze. Am scris aici ce vorbesc. Ei vorbesc despre, cum să evadeze“

Biograf:

„Dintr-o simplă deducţie psihologică, putem risca observaţia că Înţelesese repede deosebirea între cei fără vocaţie şi profesioniştii adevăraţi. Amatorismul era, şi aici, dispreţuit. Profesioniştii veritabili, oameni eu vocaţia clară, erau puţini. Puţini şi foarte cunoscuţi. Se făcuse chiar o listă a «•clor zece mii de „inamici publici“. Era capodopera l'.B.I.-u lui, mi best seller care rivaliza cu cărţile lui -Mărit Twain.

Dillinger avu privilegiul şă ajungă în preajma unui exemplar admirabil al acestei specii. Un individ la care vocaţia trecea pe primul plan, umbrind orice altă calitate. Harry Pierpont era un criminal înnăscut. înalt, frumos, cu un splendid păr castaniu, cu ochi albaştri în care-i puteai cili orice schimbare a glodurilor, Pierpont îl întrecea pe Dillinger nu mimai cu un an, dar şi cu o vastă experienţă a crimei. La nouăsprezece ani furase; la Indianopolis, o maşină. Prins asupra faptului, Pierpont scoase pistolul şi, fără să ochească,

trase de patru ori. Victima căzu, dar se ridică instantaneu şi-i smulse arma.

Mama lui Pierpont era o huidumă de femeie. Ea-l luă din scurt pe guvernatorul Închisorii şi-i spuse că băiatul ei n-avusese intenţia să-l omoare pe stăpînul maşinii. îşi aduse aminte cum **11** scăpase odată, cînd era copil, în cap, şi cum de atunci o ia câteodată razna. Mai mult, dacă are amabilitatea să-l cheme la vorbitor, se va convinge că două degete de la piciorul drept îi crescuseră împreună. Nu era cam mult pentru o singură viaţă de om?

Urmă un stagiu în ospiciu. După un an fu prins atacînd banca din Kokomo şi readus la Pendleton Reformatory. Era încă tînăr. Avea tot viitorul în faţă. În spate avea doi şerifi şi şase oameni înarmaţi pînă în dinţi, îşi dădu un nume fals şi refuză să-l recunoască pe superintendentul Milos. Nu vru să dea nici o declaraţie şi nu se lăsă fotografiat („Ce e aici? Vă credeţi la Ilollyvvoood?“). Şi, ca să-şi epuizeze repertoriul, îi gratulă pe gardieni cu un scuipat.

Două luni mai târziu încearcă din nou să evadeze. Prins, este transferat la Michigan. Dar Înainte de a părăsi Pendletonul, începu să se întâlnească din ce în ce mai des cu Dillinger. Simţi în el dacă nu un rival, cel puţin un tovarăş de care trebuia ţinut seama.“ <■

Proiect, ionul:

„... La Pendleton dăşlept ie ăla care nu ie dăştept, ii zicea lui Johnny prietenu său. Dăştept ie ăla care tace şi trece neobservat. Şi io cred că Johnny ăsta a ţinut seama da toate ette i le spunea Harry. Pentru bună purtare, l-au mutat la croitorie. Ei, şi aici să vezi ce-a făcut. Staţi că am scris ce-a zis clnd a intrat pă uşa croitoriei, care erea cam ca un atelier dă acum: «Aici parcă-i un cămin dă domnişoare.» Aşea a zis. Uica a spus şi el că domnişoarele astea au şi ele dichisurile lor. Da’ să vedeţi ce-a făcut. N-a făcut nimic! Da* a zis: «Prin bălţi ca asţa acceleratele nici nu fluieră.» Asta însemna că iei ştia unde a ajuns şi că nu ie dă el acolo. El

eroa, adicătelea, un accelerat nimerit printre nişte impede- oaţi. Da’ aici îl intilneşte pe al tu’ cu care se împrieteneşte. Pă ăsta îl chema.., îl chema, numa’ puţin, îl chema Homer Van Meter. Şi ăsta erea tare distractiv. Io, ca să vă spun una de-a mea, mie de ăsta mi-a plăcut cel mai mult din tot filmu. Erea lung şi deşirat şi ii distra pe ceilalţi. Ocupaţia lui de bază erea să-r facă pă alţii să ridă. Un fel dă ţircusant, cum s-ar zice p-acilea. Da’ să vedeţi ce-se întîmplă. Fiecare clnd intra în atelier primea o normă. Cine n-o făcea, ajungea «pă rogojină.» Rogojina erea o împletitură de vreo jumătate dă metru pă care pedepsitul erea dus dimineaţa şi nu avea voie să păşească afară din ea dăeit seara.

Acuma, Dillinger trebuia să facă mînecile de la cămăşi. Doamne să vezi ce-i umbla inimile! Erea cel mai prima dintre toţi. El ii ajuta şi pă ăilalţi care nu erea aşa dă iuţi la mină. Şi, uite-aşa, ii ajuta şi pe Van Meter. Van Meter ii distra pă deţinuţi, iară Dillinger ii făcea lui norma. Dar într-o zi sînt prinşi. Atunci ii duce pă amîndoi pă rogojină şi ii aşază acolo. Da’ Van Meter nu se astîmpără. Avea în el şin- gele dracului. Ce-i trece lui prin cap? Distracţia cu număra tu’ cărămizilor din zid erea veche. Să vezi ce inventează el. El ia o bucată de aţă, prinde muşte şi le trece binişor, ca pe mătănii, prin aţă. Clnd aţa se umple dă muşte, să vezi ce se mai lungeşte la faţă gardianu’! Dă unde să ştie el că lanţu dă musto crea distracţia lu’ prietenii ăsta a lu' Dillinger, zi-i, Van Meter.“

Biograf:

„Van Meter fugise de acasă pe la treisprezece ani, imediat după moartea tatălui, în urma unei intoxicaţii alcoolice. De la Fort Wayne, oraşul de baştină, pînă la Chicago, făcu trei zile. Nu-şi cruţă picioarele şi nici îndrăzneala de. a călători fraudulos într-un vagon de marfă. Nu i-a fost greu să găsească de lucru chelner într-un locali Mai greu i-a fost să reziste printre clienţi, note de plată şi privirea severă a patronului. La şaptesprezece ani ia eu adevărat viaţa pe cont propriu, o dată cu o amendă de două sute de dolari pentru tulburarea ordinii publice şi beţie. în acelaşi an fură o maşină. Trimis la închisoarea din Menard işi îmbogăţeşte personali-

tatea cu un tatuaj pe braţul drept, sub forma cuvintului SPERANŢĂ, şi cu un sifilis rebel. După treisprezece luni e eliberat, ceea ce-i permite să înceapă o nouă viaţă. Cunoaşte locuri noi şi îndeletniciri noi. După două luni e prins împreună cu un fost puşcăriaş din Menard în timp ce-i uşurează pe călătorii din gara Toledo de cîteva sute de dolari. E trimis la Pendleton, împreună cu o optimistă scrisoare de recomandare a ofiţerului poliţiei din Gary: «Fiţi cu ochii pe el. Nu-l scăpaţi nici o clipă din priviri, pentru că s-ar putea să-l vedeţi pentru ultima oară. Nu că ar fugi atît de repede, dar trage al dracului de bine cu pistolul.»

Acest stil epistolar, caracteristic anilor 20, îl va influenţa mai tîrziu pe Diliinger însuşi.

Trei săptămîni mai tîrziu, scapă, împreună cu un prieten, în curtea interioară a închisorii, imediat după apelul de seară. Cînd să sară al doilea gard, sínt descoperiţi. Van Meter îl loveşte cu o ranga de metal în cap pe gardianul vigilent, apoi îşi continuă drumul. Sínt 'prinşi înainte de ultimul obstacol şi bătuţi pînă ce ofiţerul de noapte îşi dă seama că trebuie duşi urgent la spital. Următoarele două luni şi le petrece în pivniţele închisorii, unde e bătut noapte de noapte. Cînd revine în celulă, are eu douăzeci de kilograme mai puţin şi cinci dinţi lipsă. Dar buna dispoziţie nu-i piere nici acum.

Peste cîteva luni, Van Meter reface drumul lui Pierpont, poposind la închisoarea din Michigan. Pentru Diliinger, transferul a fost o lovitură dură. Vreme de cîteva zile îşi reia vechiul stil obstrucţionist, apoi se linişteşte ca prin miracol. Un an şi jumătate îşi dedică toată energia şi întregul talent confecţionării manşetelor de cămăşi;“

Proie ciionist:

„Acuma io am vrut să vă mai arăt ceva. Căci cam acuma se vede în film cum Diliinger scrie scrisori. Asta este după ce s-a liniştit. Căci io am uitat să vă spun că pe la mine a mai fost odată un tînăr care mă întreba dă Diliinger. Nu-| cunoaşteţi? Da, dă la Timişoara. Zicea că-l cheamă, jnuma o clipă, că io-mi notez tot, aha, uit aţi-vă aici, să mă trag mai către lumină, da, aici pă marginea foii, Ion Popeangă.

Cum nu4 ştiţi? A zis că io scriitor, că ie membru în asociaţie. A zis că a citit despre DiiJinger într-un cenaclu. Zice că ma putut citi chiar tot. Da[1] scrisorile tot a apucat. Că astea lera găsit iutr-

o carte pa caro a primit-o dă la un frate din America^ Da asta nu trebe s-o spuneţi cînd scrieţi articolul[1]. Şi zice că a tradus-o el singur din limba englezească. Zice că a arătat-o la un mare traductor, la Sibiu, şi zice că ăla o *is că îi pare aşa dă frumoasă şi că să-i deie voie să şi-o pună motor la o poezie pe care vrea să o scrie pe loc.

Motto?...

Să poate. Io aşa am intotes. Aşea. Uite-le. Ba că nu. Iote una.

Citiţi-o pa asta pisă mă duc io să aduc o sticlă cu apă: «Scumpa mea Iteryl ¡un văzut că nu eşti în apele tale şi nici io intrate mele scumpo şi data trecută am zis-că* niciodată no să mai pun mina pe toc saţ, scriu Şi mam gindit că dacă es no saţ pară rău cu sufletu tău ăla cel mai bun diu lumea toată să mă laşi săm pară rău eînd o să es de Aici să mă faci, să- fiu singure) pă lume. Şi ce fericit o să fim cînd o să vin să stăm Împreuna săi alung mîhnirea că> no să fie nevoie de copi ca să stau acasă planton căci cu tine Întotdeauna o să stau lipit numai de tine Dulceaţa, vieţi mete te iubesc şi ce naş da să fi fericită Scumpo. Scumpo nu ştiu dacă o să opţin tuni drept la vorbitor scumpo. Sper din toate puterile căci se usucă inima în mine Scumpo adu nişte fotografii. Căci cînd te văd tot mai frumoasă şi tot mai dragă şi mai scumpă Scumpo nu mă gimiese decît la fotografi noi. Zici de zmeură dă Scumpo ou pe tine te vreau căci totul ie fără gust şiţ închipui cum mă perpelesc cum mam fost perpelit şi cînd nu ai venit de ziua ta. Parcă mă învîrteam în cuşcă vino cînd zici că vi Scumpo, sau nu spuue că vi pînă ce nu şti sigur că vi căci nu şti ce înseamnă., şi ce se înlimplă cu mine cînd cred că. o să te văd şi nu te văd. Ştiu că nu din vina ta, tu vi cît de des poţi să vi Scumpo. Spune* Mamei tale că no uit. Sper că sînteţi bine. Cred că de data asta o scot la capăt. Sărutări dragi căt re cea mai scumpă soţioară din toată lumea...»“

Biograf:

„Prea puţin sensibilă la acest, stil, deloc cinematografic, IJery! îşi răreşte vizitele şi piciă la urmă le pune punct. în primăvara lui 1929., plin de speranţă, Dillmger -primeşte o scrisoare din partea ci. în locul binecunoscutelor cuvinte gingaşe, află că ea vrea să divorţeze. Ştirea îl zdrobeşte. Nu

coboară zile întregi din pat. Şi cînd coboară, nu trece dincolo de marginea .patului, unde -rămine împietrit cu bărbia îQ numi. Apoi, dintr-o dată, Îşi ¡revine şi cere să fie înscris în clasa a opta la şcoala închisorii. în scurtă vreme, devine cel mai bun elev. Conduce discuţiile şi îl uimeşte pe profesorul Ernest Ellington. Pînă «În 1903, cînd un accident de automobil i-a curmat activitatea la catedră, Ellington se jura că n-a mai avut niciodată un elev atît de silitor. O adevărată mîndrie a sistemului de învăţământ din toate închisorile ţării.

La sfârşitul lunii iunie află că acelaşi judecător care îi condamnase pronunţă şi hotărlrea de divorţ. Deşi lovitura e bufei de puternică, de data aceasta nu-l ţintuieşte la pat. Rămine doar cîteva ore cu bărbia în mină, pînă cînd află că o comisie specială analizează dosarele pentru eventuale eliberări înainte de termen.

în după-amiaza audierilor, se organizează în curtea închisorii un meci de base-ball cu ***o*** echipă semiprofesionistă din oraş. Printre spectatori se aflau şi elteva persoane de /ază: guvernatorul statului, Harry Leslie, ziarişti, politicieni. Deşi înainte nu strălucise la acest sport, în acea zi Di- llinger părea o întruchipare a perfecţiunii. Guvernatorul, el ¡însuşi ¡fost judecător, îl aprecie în mod deosebit.

Din păcate, impresia pe care o lăsă la audieri fu jalnică. Procesul-verbal păstrează cuvintele preşedintelui: «Observăm, tinere, că n-ai executat deeît o mică parte din condamnare. Sîntem informaţi ca nu prea te conformezi vieţii din închisoare. O să mai -vedem ¡peste clţiva ani.»

Adevărul era că în ultimii doi ani —la închisoare se afla în al cincilea —se comportase ireproşabil.“

Proie cţionist:

„...Dacă tot aţi citit scrisoarea asta, mai am una. Da’ nu a lui, ci a lu’ nevastă-sa. Ia ascultaţi ce zice în film despre scrisoare: „pînă şi dulceaţa de Beryl mi-a tras un picior în fund, ticăloasa dracului, ce [să fi aşteptat de la un preşedinte senil? Da’ nu ajung eu să-i pun odată mina în păi'? Scrisoarea asta i-a făcut-o nenorocitu’ ăla de avocat în cir- dăşio cu judeeătoru, că ea abia ştia să scrie adresa închisorii, bestia de judecător care vrea să mă mai înfunde o dată, după ce am mai intrat pe

miinile lui cînd ca un prost am recunoscut totul.“ Aşa, daţi-mi foaia aia şi luaţi-o pe asta: «Avînd În vedere că intre noi s-a aşternut un văl de nepătruns, am considerat că este mai bine pentru amindoi să ne despărţim în mod legal, cu tot regretul, pentru totdeauna, cu sentimente prieteneşti, Beryl.»

Şi atunci J-a mutat şi pă el. Să vede cum stă mult cu scrisoarea asta în mîini, cum o pune pe genunchi şi plînge. Da’ a doua zi îl mută la altă închisoare, unde, ce să vezi, pestă cine dă? Chiar pastă prietenii lui. Păstă artistul ăla, care-am zis că-mi place mie'cu glumele, şi peste alălalt, înalt şi frumos.“

Biograf:

„În seara lui 15 iulie 1929 ajunge la Michigan City. Cînd pătrunse dincolo de zidurile închisorii se făcuse noapte de-a binelea. Pentru cineva sosit de la Pendleton - în fond, un reformatoriu, şi nu o închisoare propriu-zisă, contactul cu penitenciarul Michigan era şocant. La Pendleton, deţinuţii erau tineri. Aici, la apelul de seară, curtea principală se umplea de capete cenuşii. Pentru Dillinger, ideea do închisoare se lega mai ales de nebuniile tinereţii. Dar vederea unor oameni de vîrsta tatălui său, şi chiar mai bătrîni îl puse pe gin- duri.

Apatia generalizată, încetineala ritmului păreau să transforme închisoarea într-un] azil de bătrîni .Disciplina se ţinea cu mult mai puţin efort din partea administraţiei, iar încercările de evadare erau ca. şi absente. Nu şe mai înregistrase nici o fugă spectaculoasă de dinainte de război.

Şi lotuşi, un ochi experimentat ar fi ştiut să vadă dincolo de aparenţe. Acele capete cenuşii, atît de docile, atît de indiferente erau iacă în stare să reacţioneze violent . Autoritatea lesne acceptată era doar o formă a disimulării. Dincolo de priveliştea monotoniei atotcuprinzătoare, Dillinger începu să descopere nuanţe. Nu toţi deţinuţii acceptaseră cu atîta resemnare soarta ce le fusese rezervată şi nu toţi renunţaseră la planurile de evadare.“

CONVUt'T DE COMPETENŢĂ: Sufletul, închisoare a trupului

*„O carie fundamentală pentru orice referire la starea de arest, la ideea de pedeapsă**,** la sistemele coercitive, la supunerea corpului şi a sufletului, în fond.* ***Survciller et punir. Naissance de la prison.*** *A supraveghea şi a pedepsi. Naşterea închisorii. Un autor fundamental pentru înţelegerea oricărui corp, a oricărui suflet supravegheat şi pedepsit. Să îl citãm: |*

*„Kantorowicz a reuşit pe vremuri o analiză eu totul remarcabilă a «corpului regelui»/ un corp dublu, conform teologiei juridice din Evul Mediu, deoarece presupune, în afara elementului transiloriu care se naşte şi moare, un altul care, în schimb, dăinuie în timp, menţinîndu-se ca un fel de suport fizic şi totuşi intangibil al regalului... La celălalt pol, s-ar putea imagina corpul condamnatului... Şi el are un statut juridic al său; impune un ceremonial şi un întreg discurs teoretic, cîtuşi de puţin însă pentru a fonda acel «plus al puterii t> care ar privi persoana suveranului, ci pentru a coda tocmai acel «minus al puterii»**,** prin care sini marcaţi cei supuşi unei pedepse, tn zona cea mai întunecată a timpului politic**,** condamnatul descrie, figura simetrică şi inversată a regelui**..!** Dacă suplimentul de putere, care-i revine regelui îi aduce acestuia o dedublare a propriului corp, puterea, excedentară ce acţionează asupra corpului supus al condamnatului nu generează cumva un alt tip de dedublare ? Cea a unui «incorporai*, a unui «suflet», cum spunea Mably. Istoria acestei «microfizici» a puterii punitive ar fi alunei o genealogie, sau o piesă pentru o genealogie a «sufletului» modern... Nu ar mai trebui să spunem că sufletul este o iluzie sau un [efect ideologic. Ci, dimpotrivă că există, că are o realitate, că este produs mereu, împrejurul, la suprafaţa**,** în interiorul corpului, prin funcţionarea unei puteri care se exercită asupra celor pedepsiţi — Într-un mod mai general, asupra celor supra- vegheaţi, dresaţi, corectaţi, asupra nebunilor, copiilor, şcolarilor, colonizai ¿lor, asupra celor împovăraţi cu un aparat de producţie şi controlaţi pe tot parcursul existenţei lor. E o realitate istorică acest suflet, care, spre deosebire de sufletul reprezentat în teologia creştină, nu se naşte vihovat şi gata. de a fi pedepsit. El se naşte mai curlnd ca un rezultat al modurilor de a pedepsi, de a supraveghea, de a conslrtnge. Acest suflet real şi incorporai nu e cîtuşi de puţin substanţă; e clementul în Care se articulează efectele unui anume tip de putere şi re ferirea la o întreagă ştiinţă, angrenajul prin care relaţiile de putere dau naştere unei asemenea ştiinţe, iar aceas-*

ta, la rindul ei, redresează şi consolidează efectele puterii. Pc baza acestei real iţiţi-referinţe s-au elaborai diverse concepte şi s-au delimitat domenii de analiză: psihic, subiectivitate, conştiinţă, personalitate ctc. Tot ea a întemeiat tehnici şi discursuri ştiinţifice. Pornindu-se tot de la ea, au fost revalorificate revendicările morale ale umanismului. Dar să nu ne lăsăm înşelaţi de toate aceste». Sufletului, iluziei teologilor, nu Ic-a fost substituit un om real, un obiect al ştiinţei, al meditaţiei filosofice sau at intervenţiei tehnice. Omul despre care ni se vorbeşte şi pe care stntem invitaţi să-l eliberăm este deja, în sine, efectul unei aserviri mult mai năînci decît el. Un «suflet» ti;locuieşte şi îl poartă prin vacanţă. Vu suflet care e cl însuşi o piesă în mecanismul dominator pe care putere« U exercită asupra corpului. Sufletul, efect şi instrument ai unei anatomii politice; sufletul, închisoare a corpului.“

Kiograf:

„În scurtă vreme, se apropie de grupul, invizibil din afară, al celor care, într-im fel sau altul, îşi creaseră o poziţie deosebită. Li se spunea ***tricourile roşii.*** Se recrutaseră dintre cei mai nedomoliţi puşcăriaşi, caro ştiuseră să im pună gardienilor o anumită relaţie. Aveau metode perse» hale de a scăpa de plictiseală şi de a Indura bătăile şi lip şurile.“

Proecţionist:

„...Da, da, da, era şi în film toată treaba asta. Atunci . l-am văzut pa Robinson, pă Dillinger adică, mirat dă toate cîte le are de învăţat. Un puşcăriaş mai ttnăr îl trage de-c» parte şi îi spune că ăştia-s ăi mai ai dracu’ puşcăriaşi. Apa- ratu de filmat îi lua, de sus pînă jos, tot cîte unu, iar prie. tenu lui Dillinger vorbea, ca de undeva din spatele lor. Pof. tiţi de citiţi: Nu te apropia de ăştia. Ăştia se simt în închisoare ca acasă. Acuma, fii atent, în închisoare s-a introdus Sistemul Liniştii. Totul se desfăşoară în cea mai deplină linişte. De la sculare, mîncare, muncă, nimeni nu are voie să scoată o vorbă. Cind îţi ceri voie la toaletă, ridici două degete, ca la şcoală. Numai ăştia, tricourile roşii, pe ăştia nu-i doare capul. Li se rupe lor că n-au ziare şi cărţi şi radio. Ei atu şi învăţat să vorbească fără să deschidă buzele şi fără să le mişte. După ce a termina t ăla de vorbit s-a terminat şi cu arătarea «tricourilor roşii». Şi cu asta se încheia prima bobina.“

Biograf:

,,Pentru cel dornic de perfecţionare, Închisoarea Miehigan ora locul ideal. La Pendleton, criminalii de profesie erau o raritate. Aici formau o adevărată colonie. Jefuitori de bănci, şarlatani, falsificatori, toată fauna pe care o minte bolnavă putea să şi-o Închipuie, convieţuiau cu cei mai fio- roşi criminali văzuţi vreodată în jurul Chicagoului, şi chiar mai departe, pînă în Ohio.

Prizonier al unui sistem aflat în interiorul altui sistem, Dillinger ii impresiona pe marii rechini ai închisorii cam cît o muscă pătrunsă pe neobservate în sala de mese. Mult mai întreprinzător, Pierpont intrase în conflict cu paznicii închisorii încă din prima zi. După doi ani, nu rămăsese neîn- călcat nici un paragraf din regulamentul închisorii. În scurtă vreme, fu recunoscut ca una din cele mai dure persoane din toată închisoarea' Era o legendă vie. Un senior al răului. Se zvonea că pînă şi dungile hainelor sale slut mai late cu două degete.

Cind sosi Dillinger, cerindu-i protecţie şi sfaturi, Pierpont era înconjurat de un adevărat stat major. Asasini, hoţi, spărgători de bănci, paricizi, unii cu păr alb de-a binelea, alţii fără păr, cu chelii mate, cu pielea capului bătătorită şi cu obrajii căzuţi. Alţii tineri, cu nişte feţe de c**6**pii îmbă- trîniţi peste noapte. Şi toţi aşteptau ordinele acestui tînăr frumos, pe lîngă care anii închisorii trecuseră fără să lase nici o urmă.

Dillinger, «cel mai ţsteţ băiat de la Pendleton», trecu imediat sub protecţia veteranilor. Deşi prezentat de Pierpont ca un adevărat cap teoretic al puşcăriaşilor din Mid- west-ul american, nimeni nu**-l** auzi folosind alte cuvinte decît cele pe care, de altfel, nu le mai folosea nimeni în toată închisoarea Michigan: «vă rog frumos», «nu, mulţumesc», «am înţeles, domnule».

Populaţia închisorii săltase brusc la 2801, după ce, vreme de cîteva decenii oscilase ca acul unui indicator leneş în jurul cifrei modice de patru-cinci sute. Legea din 1919 pu-

tea să-şi revendice, cu o mîndrie lesne de înţeles, meritul înfloririi fără precedent a infracţiunilor. Oameni care, pînă atunci, se complăcuseră în viaţa tihnită a muncitorului sau a fermierului ori a băcanului fără pretenţii încep, brusc, să viseze la îmbogăţire. Astfel ia naştere contrabanda la scară naţională.“

Proiecţiojiisl:

„Acuma, şi io m-am mirat că Dillinger nu era amestecat în ciorba asta cu evadatu’. Da’ el nu se amesteca. El stetea pa margine, îşi muşca pumnii, da’ nu se băga. „Asta-i o ciorbă prea fierbinte pentru mine“, zicea el. Io cred că el presimţea că o să-l elibereze păntru bună purtare. Dar lunile trecea şi el îşi dă seama ce prostie a făcut cînd a plecat de la Pendleton. «Acolo eram cineva. Aici nu-s decît un pai putrezit.»

Aşea. Să spui cum erea mai dăparte. Erea cam a dracului dă frig. Da’ ce-i păsa puşcăriaşilor? Datoria puşcăriaşului erea să evadeze. Numa’ că Dillinger iar avea ghinion. El trebuia să fio al treişpelea dintr-un grup în care prietenu’ lui, Pierpont, erea primu. Puşcăriaşii face o scară al dracului de uriaşe, ian să vă văd, n-o să ghiciţi în veci, face o scară din paturi dă fier. Auzi! Da’ ce folos? Rondu dă noapte se întâmplă chiar cînd ei erea cu picioru pă geam. Afurisenia dracului. Da’ să vezi ce bine juca artiştii. Că chiar credeai că vrea să evadeze. Da, da, asta-i altă scrisoare către frate-su. Nu ştiu dacă acuma i-o scrie, că în film el acuma erea la infirmerie. Citiţi-o dacă vreţi. Nu, asta nu-i cătră nevastă, că acuma nu mai are nevastă. Asta-i cătră frate-su, Hubert: «Nu ştiu cum dracu se face că nu trece zi fără să intru în bucluc. îmi jur în fiecare zi că trebe să stau deo parte să nu mă amestec cu toată pleava da nu trece un cias şi vin ăştia şi văd că am ascuns sub pat o lingură de aluminiu o farfurie o bucată dă sticlă şi bri- ciu cu care mam bărberit toată săptămâna trecută că îmi creştea o barbă de ţap să nu înnebuneşti ce zici tu dă asta că naş avea motive să mă apuce toţi dracii».

Şi dupe ce termină dă scris scrisoarea asta — da io vă spui că nu-mi amintesc că o a scris, şi nici în dosarele mele nu ie trecută, da’ dacă mi-a adus-o traducioru[1] dă la Timi- şnnra io zic că-i mai bine s-o vedeţi - iar il trimite la munca. Iar într-un atelier dă croitorie. Iar manşete. Parcă s-ar fi încurcat bobinele. Iară el fluiera, chiar ca în rola pă care v-am spus că am pus-o dă o parle. Iar îi ajuta pă deţinuţi. Le dedea şi bani. Lu’ unu i-a dat cinci dolari ehei, pă vremea aia cu cinci dolari trăia ca domnu’o

lună încheiată la orice otel, la Los Angeles ori la Chicago. Şi la Detroit, poate, da asta n-o mai ştiu, că comloşenii care a fost la Detroit e mai scumpi la vorbă. Lu' altu ii dedea alţi cinci dolari. Lu* altu iar cinci. îi ţinea ascunşi într-o manşetă cusută dă iei, că v-am spus că erea cel mai bun la cusături şi Invirtituri dă manşete.'[1]

Biograf:

„în vara lui 1932, Pierpont şi cei trei oameni de bază ai săi formau un perfect careu de ticăloşi. Portretul lor robot uimeşte prin uimitoarea asemănare a detaliilor. Nici unul din ei nu reuşise să termine mai mult de opt clase. Fiecare spărsese eiteva bănci. Nici unul nu avea nici cea mai mică şansă de eliberare înainte de termen.

John Hamilton, zis Red, străbătuse drumul normal de la bootlegging la crimă în două etape scurte. Făcuse, mai iutii,' o contrabandă îndrăcită cu whisky. Apoi, îşi consacră experienţa şi talentul jefuirii băncilor. Un. fost paznic ne-a asigurat că, în cinci ani de detenţie, nu călcase regulamentul decît o singură dată, cînd sustrăsese nişte sfoară din atelierul de croitorie. Totuşi, fiind considerat un personaj primejdios, i se respinsese cererea de graţiere.

Ciad l-am descoperit, în arhiva Închisorii, nici dosarul lui Charles Mackley, al doilea acolit al lui Pierpont, nu ni s-a părut prea încărcat. Doar obişnuitele măgării aje unui puşcăriaş necioplit. Şi totuşi, experienţa ulterioară a dovedit că nu era lipsit de ştiinţa bunelor maniere. Ar fi putut lesne trece drept un preşedinte de bancă sau un om de afaceri în curs de îmbogăţire. Era, la-cei patruzeci de ani ai săi, un performer al situaţiilor fără ieşire. S-a dovedit capabil, în cursul aceleiaşi zile, să seducă o fată de bună condiţie, să dea o mare petrecere într-un restaurant, de unde a plecai fără să plătească, pentru a-şi încheia ziua cu spargerea unei bănci şi violarea casieriţei.

Al treilea se numea Russell Clark, zis Boobie. Se considera, din start, o victimă a justiţiei. Unica lui încercare de spargere a unei banei i-a adus o pedeapsă de douăzeci de ani. Gardienii l-au surprins, de nenumărate ori, vorbind singur, într-o limbă necunoscută. Cu vremea, s-au convins eă Boobie nu « chiar în toate minţile. La dosar exista şi o piesă ciudată. Rezulta din ea că Russell Clark ar fi făcut studii de drept. Dar ta proces se apărase atît de prost pe sin» însuşi, Incit studiile de drept nu puteau fi deeit o legendă.

Analizată cu atenţie, banda se dovedea foarte echilibrată. Doi dintre membri ei erau personalităţi explozive, oameni de acţiune, Pierpont şi Clark, iar ceilalţi doi, Mac- kley şi Hamilton, excelenţi organizatori. În ciuda acestor calităţi reunite, încercările lor de evadare erau sortite eşecului. Au ajuns la concluzia că nu pot evada altfel decît cu un ajutor dinafară. L-au găsit repede: John BiHinger. Dar mai aveau de aşteptat. Pînă la eliberarea lui BiHinger trebuia plănuit, cu grijă, totul. Pierpont avea, afară, prieteni de nădejde. Trebuia rezolvată problema ascunzătorii şi problema banilor.

În eiteva luni, Dillinger era perfect instruit. Unde se află băncile cel mai uşor de atacat, unde se pot găsi ascun zâtorile cele mai sigure, cum să dea de prietenii de nădejde, îi promiseră că, după evadare, el va fi şeful bandei. Mintea lui Dillinger se transformă într-o hartă curioasă pe care pH-p'uwu, ca nişte beculeţe luminoase, cele mai bizare nume şi adrese: locuri deochiate unde pot fi vîndute lucrurile sustrase din magazine, ascunzători, case cu ieşiri duble, pivniţe îngropate, ziduri cu uşi invizibile, fete de Încredere, ateliere de maşini furate. Punct cu punct, totul memorat, repetat, dosit în cele mai ascunse şi sigure cute ale minţii.

Dillinger, naivul Johnny care visa la vremurile glorioase ale lui Jesse James, nici nu voia altceva. Dinte-o dată, ca dincolo de o cortină magică, În faţa lui răsăriră promisiunile unei vieţi ca în basme: bani, libertate, lux. Femei. Mai ales femei. Zeci de femei frumoase, şiruri interminabile de zeiţe ale viciului pe care el, Jesse James al doilea, le domina prin simpla lui prezenţă. Cu un trabuc în colţul gurii, însoţit de garda personală, aşa cum auzise că umblă italianul acela norocos, Capone, ascunzîndu-şi zîmbetul crud şi pof- trie după o pălărie de borsalino lăsată peste ochi, trecea prin şirul do femei frumoase făeindu-le semne amicale.

Pierpont îi oferea o şansă fără egal. îi schimba însăşi identitatea, însuşi sensul vieţii. De la puii furaţi din ograda lui Hon Zook la perspectivele oferite de Pier pont se întindea o distanţă astronomică. Zecile de bănci ale Midwestu- lui, caseriile fermelor bogate din Illinois şi OJiio şi, cine ştie, în Ir-o bună zi, poate chiar the National Bank...

în schimbul viitoarelor servicii aduse bandei, Dillinger cere o favoare: includerea în grupul viitorilor evadaţi a lui James Jonkins. Se ataşase de el într-un mod suspect, insă individul corespundea din toate punctele de vedere: comisese o crimă aşa-numită de „gradul intli“, pe care, bineînţeles, n-o recunoştea. Pe deasupra, era un exemplu de indisciplină, indolenţă şi cruzime. Pierpont acceptă cu greutate, dar totuşi acceptă. Un triumf al Ini Dillinger aşadar.

În lunile următoare, biografia sa făcu o buclă neaşteptată, dar firească. Responsabilul secţiei se văzu nevoit să-l evidenţieze drept un «element disciplinat, ireproşabil în muncă». Nu intră în nici o încurcătură, astfel că i se îngădui să-şi dubleze numărul de scrisori la care avea dreptul.»

Proiecţionist:

„Aţi văzut c-am avut dreptate? Ştiam io că trebe să pomenească undeva dă scrisorile alea. Că cam mi s-a părut mie cînd a venit dă la Timişoara domnu’ Popeangă că tean- eu-i cam groscior păntru cîte scrisori scria în film. Că ştiţi cum ie acolo: artistu’ îl vezi tu că scrie, da’ parcă poţi şti ce serica el acoloşilea? Ştii cum ie artiştii. Ei ie prefăcuţi şi daţi dre acului. Da’ dacă şi amerieanu’ ăsta zice că Dillinger scria tot mereu la scrisori, cred că vă mai aret una. Asta dă aici, pă hîrtie galbină tre’ să fie, că ie vorba dă liberare: «Dragă Tată, 'să [nu fi surprins dacă în nici o lună două o să te trezeşti cu mine intrînd în bucătărie de- rect pe giam sînt tot ieu Johnny al tău cel vechi da cu minţile bine băgate la tărtăcuţă ce dracu’ am şi ieu deja ni treijdă ani perduţi pă degeaba miam

dat seama prea tîrziu că nu trebuia să iac toate chestile alea pline dă jeg să mă comport ca ultimii’ tîmpit. da’ cred că niciodată nui prea tîrziu să încep i o viaţă nouă şi io cred că foarte curînd o să încep ima am speranţe că mă liberez cît dă curînd şi daiaţ scriu să nu te speri cînd o să mă vez intrînd poate nu pe poartă dă

buctirie ci pă vechiul nost' geam al tău iubitor fiu Johnny.»

— Aşea. Daţi înapoi scrisoarea. Aş mai avea aici un document, care nu ie din film, da' ie tot cu Dillinger. Io, drept să spui, n-am priceput mare lucru. Da' poa' să fie dă folos. E vorba dă cum să întîlneşte ăştia patru cu unu Walter Dietrich. E un fel dă articol dintr-o revistă nemţească. Cică ie despre cum s-a împretenit ei şi cum a pus la cale evadarea asta. E scrisu' meu dă mină, ie cam tremurat, căci l-am scris dupe dictare. Cică ăsta erea şi el un bandit al dracu'. Cică avea iei nişte scheme dă la un baron,, numa' o clipită, baronu' Lamm. Asta erea o revistă militară, păntru folosinţa ofiţerilor. Io nu ştiu cum a ajuns ea la noi în ţară. Cred că prin contrabandă. D-aia am scris io cu mîna mea, căci mă interesa. Nu pricepui, cum am zîs, mare lucru, da'e tot cu Dillinger, aşea'că uite-o. Chiar dacă nu pomeneşte numele lui, ăl de-mi traducea a zis că aşea a ieşit iei dă la pîr- naie, citind ce scrie aici. Citiţi şi dumneavoastră: «Sistemul Lamm cuprinde trei etape. Prima dintre ele este etapa preliminară. Acum, Lamm, singur sau împreună cu unul din tovarăşii săi, fac o cercetare a caracteristicilor băncii. Desenează o hartă cît mai exactă a interiorului, observă particularităţile, studiază obiceiurile casierilor şi sistemele de alarmă. Sub pretextul unor depuneri sau retrageri repetate de sume, îşi fac o unagine şi asupra sistemului de închidere a seifurilor, şi nu uită să-l studieze pe cel care are cheile.

Etapa a doua este o repetare, împreună cu complicii, a scenariului după care vor ataca banca. Nu ezită să confecţioneze şi machete ale băncilor care urmează să fie atacate, în faţa cărora simulează diverse variante de atac. Fiecare membru al bandei are de făcut un anumit lucru şi cunoaşte perfect intervalul în care trebuie să-l facă. Unul din principiile de bază ale lui Lamm este părăsirea băncii jefuite exact

la timpul stabilii, indiferent cît de mare este suma rămasă necolectată.

A treia etapă, absolut obligatorie, este procurarea unei maşini care să nu atragă în nici un fel atenţia. Şoferul, de obicei un veteran al şoselelor, trebuie să cunoască zona de acţiune pînă la cea mai mică piatră din pavaj. El îşi cronometrează cu

exactitate distanţa de la un colţ la altul al străzii, stabilind mai multe posibilităţi de evitare a eventualilor urmăritori. Şi aceasta presupune nenumărate repetiţii, În cele mai deosebite condiţii meteorologice.»

Că dă aia vă spusei. Io nu pricepui cum a putut banda şi cu Dillinger să iasă din închisoare după planu ăsta. Io cred că ie ceva în neregulă. Da' domnu' Popeangă a zîs că ăsta erea un plan «adaptat». Nu ştiu ce-o fi vrut să zică. Da' nici filmu' nu te lămureşte, că acolo baronu' ăsta, Lamra. nici urmă dă picioru lui pă nici una din bobine. Şi, vă spu- sai, le-am frecat pînă s-a tocit. Că nu mai recunoşteai care n ea Dillinger şi care erea ăilalţi puşcăriaşi. Da' aşa e filmele. Ele nu-ţi spune chiar totu'. Ele te învaţă să gîndeşti. Da' io m icit m-aş gîndi, tot nu poci să spui că du ce nu putea iei să iasă pă poarta închisorii fără su-i ajute baronu' ăsta pă care nu l-a văzut nimeni, Lanuri. Poate că bobina aia lipseşte, poate că n-am fost vigilent şi poate că erea să dau dă dracu' dîn cauză că s-a pierdut şi io n-am avut habar.“

Biograf:

„Sistemul Lamm s-a dovedit perfect timp de treisprezece ani. Şi dacă o întâmplare absurdă nu i-ar fi pus capăt, poate că el ar fi rămas drept una din cele mai mari realizări ale Americii din perioada Depresiunii. însă în acea zi de 16 decembrie 1930 avea să se prăbuşească încă unul din marile mituri ale visului american. Echipa lui Lamm era alcătuită, tunci, din cinci oameni, cu aptitudini desăvîrşite pentru m seria pe care şi-o aleseseră. Cînd apăru în faţa băncii din illinton, însoţit de un bâtrîn distins (bătrînul se numea G. W. Landy şi aven nu mai puţin de şaptezeci şi unu jde ani), Lamm nu era muncit nici măcar de o minusculă presimţire.

Lanéy, care, semăna izbitor cti faimosni Henry Ford, adusese unele Îmbunătăţiri sistemului Lamm. Siguranţa' acestuia din urmă creştea şi mai mult ştiindu-l în preajmă pe I»oi tînărul Waller Dietrich, care, la douăzeci şi şase de ani, dovedea calmul şi precizia unui experimentat şef ***nanajo.*** Imediat după el venea un ins îndesat, cu o faţă de copil, James „Oeklahoma Jaek“ Clark. Nici cel mai suspicios poliţist nu ¡-ar fi putut suspecta de cel mai neînsemnat gind rău. Părăsiră banca după trei minute, ducînd cu ei suma de 15567 dolari. în clipa ciud păşiră în stradă, în faţa băncii opri un Buick mare. Intrară în el fără nici o grabă. £înd ultimul din oi puse piciorul'în maşinaţ din sens opus apăru un tip înarmat cu o puşcă. Era unul din nenumăraţii voluntari caro formau organizaţia de protecţie a băncilor din statul Indiana. Insul, de profesie frizer, îşi părăsise postul de observaţie, de vizavi de bancă, neliniştit că prietenul său zăboveşte mai mult decît trebuie în interiorul clădirii. «Intrigat, se îndepărtă puţin, ca să nu vină perpendicular pe uşa de intrare, şi şe apropie din partea dreaptă. în acel moment începu un şir de inlimplări extraordinare, care dovedesc precaritatea oricărui sistem, oriolt de perfect ar fi el. Dar şi demonul care, din umbra, din invizibilele cotloane ale timpului, uzează p-înă şi ceea ce părea etern. Speriat de apariţia «cestui individ înarmat, şoferul face o manevră imprudentă şi în timp ce întoarce, maşina se ciocneşte de un automobil venind din sens invers. Cei cinci coboară în grabă şi, norocoşi, găsesc un automobil lăsat de stăpîn în stare de funcţionare. Din păcate, automobilul nu depăşeşte viteza de treizeci şi <ănei de mile la oră: din cauza unui sistem de frânare instalat de un fiu grijuliu la maşina tatălui, adică a imprudentului deţinător al automobilului pe care Lamm şi ceilalţi şi-l însuşesc. Speriaţi, abandonează maşina pentru un camion însă şi acesta are rezervorul de apă spart şi, în scurtă vreme, rămîn în pană. Urmărirea încetează în Illinois, unde ultimul automobil pe care îl fură nu are decît doi sau trei litri de benzină.

Bilanţul acestei aventuri este tragic. în luptă cu aproape două sule de poliţişti care, în. etape scurte, le iau urma, Lamm şi şoferul sínt împuşcaţi, bătrânul Landy se sinucide, iar Clark şi Dietrich sínt capturaţi.“

fro&cpMh'tt:

«Văd că o ştiţi fi i|>ă asia. Da’ »fes că v-aţi dai tot interesu. Cm iieeţi? V-aţi documentat!' Oho, ce filme documentare mai aveam şi noi pă aici! Aş putea să vă spui «mm«’ despre ce lucruri se vedea într-un documentar, iile venea în role separate, dă culoarea prunii coapte, şi io mj **[6** proiectam singur, că ăştia din Gondoş np le prea înghiţea. Veneam dă dimineaţă şi după ce dădeam drutmi la apara- lu’ dă proiecţie coboram în sală şi mă uitam la filme. Da’ asia crea tare dămult. Aşea că nu mai pierd timpu’ să vă spui cum erea mai dă dămult. Poftiţi aici altă scrisoare:

> «Dragă Tată maia gîndit că a sosi timpu săţ spun două de la obraz căci pă lumea asta nu poţi avea încredere nici în tatăl care te-a făcut cu mlinile lui şi ţia dat viaţă ca săţ baţi joc dă ea aşea că eu mă gîn- desc la eem spune un preten aici căi spre binele umanităţi să te dedici binelui ceiacei mai important decît să fii un Croessus şi dasta te rog să te areţi ca un părinte să te interesezi şi de mine la reverendu Fillmore şi la domnu Howard Philips că iei pot să spună vorba cea mică care trage atît dă greu însă în balanţa justiţii mioape cînd o să vină curlnd vremea să ia în discuţie dosarul meu care a mucezii dă atîta nemişcare în birourile, pă care le văz în fieşţecare seară numai că ¡cu sunt dincoace de grati aşea cum vreau să vă văd baba pe toţi încă în Primăvara asta, da mima că dincolo, pe line şi pe Marna şi pe Mary la cărei tot scriu scrisori de o milă dă lungi numai că eami răspunde pă scurt ca şi cum nar avea altă hîrtie declt un tichet, dă tramvai măcar că să se bucure ea de cei scriu ieu că vorba e săm dea drumu liber o oră pe săptămînă şi nici nu o să stiii ce să fac cu atîta timp unde să mă duc pă cine să văd pă cine să întîlnesc în oraşu ăsta în care ieu nu cunosc pă nimeni aşea că vezi de ce trebe să vorbeşti cu reverendu şi domnu Philips ca să mă aveţ mai repede acasă alături de voi pă mine al vostru car»

nu vă uită şt vă iubeşte can prima zi dă are Ua, da, da, acuma-mi aduc aminte cum i) laşi o telegramă şi-i spune că mama lui e moartă, altă scrisoare, pă care n-o am, cu multe, semnă dă la iei, care-i cere lu' guvernator să-l libereze j Aşea erea pă atunci moda. Dacă te cerea moi liber ereai. Am văzut şi un film cu treaba asi aşea erea în Constituţia americănească. Ei, şi c llinger din închisoare, peste tot pă unde umbla i numai jale şi faliment. Magazinele erea închise, p linsele.“

st Johnny.» i liber. Vine Mai vine şi turi din sat pă Dillinger. mulţi' liber, ta. Zicea că ind iese Di- el pă străzi, Foamete şi

PERTURBATIO ANIMI

Prima amintire a doctorului legist Tit Liviu despre oraşul Yiena datează din vara lui 1927. Atonei a văzut cu propriii ochi faimoasa capitală de imperiu. Bineînţeles că şi pînă în acel moment, prin tot. felul de date, relatări, povestiri şi contacte.indirecte acest hurie al Europei avea un corespondent viu şi în imaginea despre lume a t mărului medic. Dar în iulie 27, după ce eoborîse din tren, dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui, şi-şi lăsase bagajele în gară cu gînd să meargă pe jos spre Ring şi apoi să dea o raită prin Prater, primele cuvinte în limba germană pe care le ciiise pe un zid ii dăduseră un neaşteptat impuls de a se Întoarce imediat la gară şi de acolo, eu primul tren, în ţară.

Tit Liviu nu se putea lăuda cu o foarte bună cunoaştere a limbii germane, insă mesajul pe care l-a văzut toată ziua şi în diverse locuri din oraş, tipărit cu litere mari pe o hîrtie ca de ziar, manifestul deci, era cît se poate de clar: „Către prefectul poliţiei, dl. Johann Schober. Vă somez să demisionaţi. Karl Kraus“. El habar n-avea cine e acest Karl Kraus, dar dacă un om îşi permite să semneze cu propriul nume un manifest în care prefectului de poliţie al Vienei i se cere să demisioneze, asta nu putea să însemne decît că el nimerise în oraş cînd revoluţia era în plină desfăşurare. Privise cu atenţie în jur. Lăptăresele care se mişcau în grabă pe străzile pustii şi lumina cenuşie a dimineţii, băieţii încinşi cu şorţuri albe care spălau cu furtunul terasele cafenelelor, servitoarele cu plasele pline de cornuri fierbinţi care se întorceau spre casele stăpînilor... Nimic nu părea a fi semnul vreunei stări neobişnuite. Prinsese curaj şi continuase să urce spre centru. Văzuse imediat încă un manifest cu acelaşi conţinut, apoi altul şi

uit ui. I*e măsură ce trecătorii se înmulţeau şi lumina uşi iei creştea, apăreau în preajma lui tot mai mulţi oameni care citeau şi ci manifestul lui K.K., dar nici unul nu se arăta mirat tuni Inelntat, nimeni nu se revolta şi nimeni nu privea speriat în jur. Manifest© cu un conţinut asemănător nu erau, poliţişti cu dini sau călare nici vorbă, miros de praf de puşcă pe **străzi,** nici atât. Mai degrabă un miros suav de kakao cu frişcă şi de oornuri calde. Unde era revoluţia ? se Întrebase în gînd, fără n-şi stăpâni un zîmbet. îl făcea să zîmbeoscă propria naivitate, mica spaimă care-)

cuprinsese imediat după ieşirea din gară. în acelaşi timp, însă, vechea lui oroare de violenţa îl făcuse prudent şi se hotărâse să intre într-una dintre cafenelele care deschideau foarte devreme. Nu-i trebuise mai mult de o jumătate de oră pentru a afla de la ceilalţi clienţi ai localului, oameni de toate felurile, ca în orice cafenea din preajma gării, ce se îfilîmplase, de fapt, În Viena. Oamenii vorbeau tare, chiar îşi adresau cuvin tul de la o masă la alta fără a da impresia că se cunosc mai dinainte. Acest unic semn al nervozităţii pe care-t prezenta populaţia oraşului îl ajutase şi pe l ,iviu să se lămurească: cineva, un tribunal, o curte, un simplu judecător, dăduse o sentinţă de achitare a unor poliţişti care t răseseră în muncitori, undeva în Burgenlanâ; presa guvernamentală titrase a doua zi: „o sentinţă dreaptă"; sfidarea fusese resimţită din plin de toată muncitorimea Yienei, care ne adunase spontan la Palatul Justiţiei şi, pur şi simplu, îi <!ădusc foc; poliţia trăsese din nou: nouăzeci de morţii Şi? voise să întrebe doctorirl Liviu, dar nu avea pe cuie, l litnse că nu-i place violenţa, că nu suportă să vadă cum sini împuşcaţi oameni, uitase şi furia care -l cuprinde cînd face autopsia unui om ucis şi eforturile cu care şi-o stăpineşte ca să rămlnă obiectiv. Nu putea să creadă că singura urmă a t uturor evenimentelor, la numai cîteva zile după consumarea lor, era acel manifest admirabil mai ales pentru concizie decît pentru audienţa lui în mase. Lingă doctor se aşezase tocmai atunci un tînăr de vreo douăzeci—douăzeci şi cinci de ani, un ins cu ochelari, mustaţă şi urechile cam clăpăuge. Locuri li,bere mai erau şi la alte mese, dar tînărul o alesese pe a lui Liviu din două motive: de aici putea să-şi supravegheze prin Vitrina cafenelei bicicleta pe care o lăsase afară, dar avea şi o

perspectivă bună spre masa celor mai guralivi clienţi ai localului. Se amuzară om îndoi aseultlndu-i. Apoi intraseră în vorbă, pentru că l.iviu nu înţelegea chiar toate expresiile vienezilor şi tinărul îl ajutase «le cîteva ori. Se prezentaseră. Thiărul se arătase curios să cunoască părerile unui român despre toate aceste evenimente. Spunea că s-a născut într-un orăşel din Bulgaria, pe Dunăre, la graniţa cu România. îşi aducea aminte din copilărie cuvinte româneşti, dar unora Je uitase sensul. Era ciudat, spunea el, că în limba bulgară, limba tinerei femei care-i fusese doică, nu înţelegea nici un cuvin), dar ţinea minte basme întregi — subiectul adică deşi la vremea aceea le ascultase în bulgară şi nimeni nu i le tradusese între timp.

După aceea, îi viu îl mai întrebase şi dacă văzuse incendiul de la Palatul Justiţiei, dacă se aflase în oraş în acea zi. „Cum să nu" — se lăudase studentul - „imediat ce am văzut coloanele de muncitori îndrept indu-se spre centru, mi-am luat bicicleta şi m-am alăturat uneia dintre ele." Doctorul ar fi avut chef să-l tragă de limbă pe tinăr, să afle şi alte **amănunte** de la un om care fusese de faţă şi căruia-nu-i lipsea deloc darul povestirii. Nu ştia insă cum s-o facă. Unora nu le place să povestească în ce fel au rămas neatinşi într-un loc unde au fost împuşcaţi oameni. Anumite detalii din povestirea lor pot fi uşor interpretate ea dovezi ale laşităţii. Altora, dimpotrivă, le place să poveastească pentru că au impresia că au păcălit moartea. Ei, de fapt, se admiră în timp ce povestesc, iar din evenimentul propriu-zis nu reţin decît suprafaţa, senzaţionalul, cantitatea de risc pe care şi-au asumat-o. Nu-şi dădea seama din ce categorie face parte studentul şi din acest motiv nu ştia cum să-l provoace să

povestească. Plătiseră consumaţiile şi ieşiseră împreună din cafenea. „Nu vrei să mergi să vezi cenuşa Justiţiei?“ — il tutuise zîmbind studentul. Liviu se bucurase: «De ce nu?». Tinărul se dovedea a fi dintr-o a treia categorie, cea mai rară: cei care încearcă să înţeleagă obiectiv fenomenul, cei care sînt şi înăuntru, şi în afară, **cei** care se implică pentru a înţelege şi se retrag pentru a nu avea mintea tulburată de subiectivitate, li plăcea. îi plăcea şi hotărîrea lui bruscă de a nu se mai duce la Institutul de Chimie din Wahringerstrasse numai pentru a mai vedea o dată locul înfruntării din ajun, dar şi modul lui clar, concis, aproape teoretic de a povesti.

Asia fusese, deci, ou aproape trei uni iu urină, atunci elini l .i viu văzuse prima »lată Vicna şi oind, de fapt, nu reuşise nu rezolve nici una dintre problemele pentru oare venise. Acum, proaspăt sosit şi din nou cu bagajele lăsate în gară, plimbindu-se alene pe acelaşi traseu de atunci, începea să recunoască locurile prin care trecuse. Nu-i era prea uşor, tocmai pentru că atunci o discretă panică, Ja început, şi o stare febrila, mai apoi, il făcuseră să vadă lucrurile uşor deformate, fu absenţa misterului pe care micul manifest semnat il dăduse clădirilor, străzilor şi oamenilor atunci, toate acestea păreaţi anim şterse şi fără haz. Vinzălorii de ziare, lăptăresele, slujnicele eu plasa plină de cornuri calde, băieţii stropind trotuarele ou furtunuri speciale, prinse din loc în loc pC rotiţe mici duble, ca să poată fi trase mai uşor de colo-eolo, toate păreau acţiuni fără sens, repetate pentru a mia oară după ce scopul lor fusese de multă vreme uitat. Reuşi, totuşi, să recunoască vitrina cafenelei în care**-l** întîlnise pe tinărul student chimist, preocupat, în particular, mai ales de studiul masei de oameni. Se uită chiar, cine ştie? să-i vadă bicicleta proptită peundeva prin preajmă. Ar fi mulţumit să-l revadă, să-i audă opiniile originale şi marcate cumva de un jargon al chimiştilor. ,,Densitatea masei“, „masa deschisă“, „coeziunea masei“, „masa durează cît coeziunea ei care-atunci a fost focul!“ ele. etc. Intră chiar în cafenea şi căută din priviri colţul unde stătuseră atunci. Patronul adusese unele îmbunătăţiri localului: cu paravane joase, tapetate cu brocart, făcuse mai multe separeuri de-a lungul pereţilor, iar pe aceştia ii îmbrăcase cu oglinzi piuă aproape, de tavan. Se aşează totuşi şi ceru un „kapuzi- ner“. Sala părea acum mult mai mare decît atunci: poate din cauza oglinzilor, poate pentru că era aproape goală, poate pentru că nu se vorbea cu voce tare şi nu era nici fum înăuntru, ca atunci. Studentul, dacă mai era prin Viena, nu ar mai fi avut nici un motiv să intre într-o astfel de cafenea aseptizată. Nu era genul lui. îi plăcea să-i asculte pe oamenii care vorbesc în gura mare, cei care „se fac ridicoli prin cuvinte“, cumi spunea el, cei care „nu au puterea discursului şi nu fac decît să se lupte ou el zadarnic şi fără vină!“

Se surprinse că îşi aminteşte despre el mai mult 'decît- ar fi crezut că ţine minte. Roate locul, deşi nu mai semăna defel cu cel de atunci, şă fi avut o vină în această ţişnire ele fragmente din memoria neconlrolală! ***?*** Atunci, în iulie ***'27,*** tjiviu ar fi trebuit să rămină la Viena vreo săptămînă. Primise

o procură din partea ducesei de San Marco să ia legătura cu avocatul care îi apăra interesele într-un complicat şi infinit de lung proces de succesiune. Liviu ar fi trebuit să asiste, mai întîi incognito, la una dintre înfăţişările procesului şi apoi să-l caute pe avocat şi să-l convingă să meargă la Timişoara, dacă nu chiar la Comloş, pentru a primi noi instrucţiuni din partea ducesei. în plan personal, pe tlnărul legist l-ar fi interesat să asculte vreo conferinţă de-a celebrului doctor Freud, dacă mai ţinea conferinţe şi dacă se putea ajunge acolo. Asupra acestei dorinţe a lui, tînărul student îl lămurise imediat. Freud nu ţinea nici un fel de conferinţe, ci doar consultaţii, iar pentru astea trebuia .să fii recomandat de anumiţi pa meni din cercurile vieneze, care, probabil, împreună cu Jjpreud şi cu toţi ceilalţi, erau plecaţi în vacanţă. Cit despre avocat, pe care sigur că n-a putut să-l asiste la înfăţişare, toate procesele fiind suspendate după incendiul de la Palatul Justiţiei, l-a găsit atît de speriat de evenimente, îneît nici |ţ-a putut să vorbească în clar cu el despre problemele eu care îi însărcinase ducesa. Aşa că seara se întorsese la gară şi plecase spţe Budapesta, Săptămînă şi-o petrecuse la Cluj, la o fostă prietenă din studenţie care era acum profesoară de fran- cftză la un liceu românesc şi, eînd ducesa începuse să se impacienteze şi să trimită trăsura la gară de trei ori pe zi în aşteptarea avocatului pe care-l va aduce Liviu de la Viena, apăruse şi el în Comloş, arătînd obosit, şi înccrcînd s-o convingă pe bătrîna că ..Viena arde!“. „Viena n-o să ardă niciodată!“, hîrîise Şpăiniţa. „Ba, zisese Liviu, săptămîna trecută muncitorii au dat foc la Palatul Justiţiei!“ „Prostii!“, se înverşunase bătrîna şi-j propusese lui Liviu să meargă împreună în sala de teatru din aripa stingă a Conacului să asculte nişte valsuri. Nu o refuzase, pentru că îi datora prea multe.

în loja mică şi întunecoasă, bătrîna îl apucase de mină într-un anume fel, cum nu o mai făcuse niciodată, prelungind momentul cu ochii aţintiţi spre scena care se luminase feeric, descoperind privirilor mirate ale doctorului fundalul pictat în trompe l’oeil, reprezentînd parcul din jurul conacului. Abia cînd pe scenă apăruse un băiat de vreo cincisprezece ani, îmbrăcat aşa cum şi doctorul se îmbrăca pe cînd avea‘vârsta

lui şi stătea zile în şir în bibliotecă, abia atunci Şpâiniţa işi desprinsese mina dintr-a lui. Gestul fusese al unei femei îndrăgostite şi-l speriase pe doctor. Gerontofilia nu-l bîntuise niciodată, iar în acea zi, după o săptămînă întreagă la Cluj, era chiar obosit de dragoste; s-ar fi simţit îngreţoşat şi dacă gestul ăla ar fi fost făcut de o fecioară. Ascultaseră Viena. Viena valsului, desigur, cea despre care ducesa credea că nu poate să ardă, însă el ştia încă de atunci că mai există şi o Vienă a lui Freud şi poate chiar, de ce nu?, o „Vienă roşie“!

La citeva luni după aceea, doctorul venise la Comloş să-i facă Şpăiniţei autopsia. Nu i-o ceruse nimeni, niei rudele, şi nici autorităţile, ba chiar trebuise să insiste destul pe lîngă procuror că să i se dea o delegaţie. Anumite priviri şi gesturi pe'care bătrîna ducesă şi tînărul Trăian le schimbau intre ei ori de eîte ori legistul îi văzuse împreună în bibliotecă, în sala do teatru sau chiar în micul budoar de lîngă bibliotecă, îl făcuseră să aibă o curiozitate profesională pe care spera să şi-o satisfacă prin acea autopsie. Să nu aibă oare nevroza nici o cauză organică? — se întreba în timp ce autopsierul Matei II ajuta la operaţie. Curascuso destul de bine maniile şi ticurile acelei femei căreia-i datora foarte mult, îi surprinsese chiar unele simptome noi în ultimii ani, aşa că problema era doar să ştie care semne dinăuntru echivalează cu tot ce ştia el de dinafară. Rezultatul fusese mai mult decît dezamăgitor, dezastruos, s-ar putea spune. Nu numai că nu reuşise să ducă operaţia pînă la capăt, dar se întristă atît de tare în ultima parte a ei, incit interesul ştiinţific pieri cu totul şi fu înlocuit pentru o lungă perioadă de timp cu o indispoziţie profundă, inexplicabilă şi tenace. Nici măcar îmbucurătoarea ştire pe care o primi de la executorii testamentari ai ducesei nu-i alungă starea aceea care**-l** urmărise aproape un an, pînă prin vara lui 1928. în testament scria clar că doctorului Tit Liviu i se acordă o importantă sumă ce trebuie folosită ***mimai*** spre desă- vîrşirea studiilor sale medicale, şi numai la Viena şi Paris.

Abia acum, în 4930, primise dreptul, din partea Ministerului, să-şi ia un concediu de studii de un an şi să lase autopsiile din Timişoara şi împrejurimi hi sarcina unor medici ne- specialişli sau detaşaţi, pe rind, din alte centre ale ţării. Se afla deci într-o cafenea de curînd renovată din preajma gării estice a Yienci, îşi amintea de studentul chimist şi de bicicleta lui, avea destui bani şi nu ştia cu ce să înceapă „desăvîrşirea studiilor sale de medicina“. Chemă chelnerul, plăti kapuzi- nerul şi se hotărî să înceapă prin închirierea unei locuinţe confortabile.

Va rătăci apoi săptămîni în şir prin această Timişoară mai înaltă cu două-trei etaje sau prin această Budapestă mai înaltă cu un etaj; Ivaiser Wilhelm-Ring, Franzensring, Praterul, cafeneaua Prohaska şi teatrul Jantsch, Universitatea şi Liebenbergdcnkmal-ul, Stuben-Ring, Maria Theresien-Platz, Ivarlsplatz şi aşa mai departe. Să nu te cunoască nimeni în- tr-un astfel de oraş, să ai această libertate faţă de tine, faţă de cum arăţi, de cum te mişti, faţă de propriile gînduri, să fii atît de singur şi liber între mii de oameni ce par prizonierii prietenilor, cunoştinţelor şi vecinilor, să te poţi gîndi la ce vrei văzîndu-i pe alţii cum se zbat să se gîndească doar la ce e necesar pentru supravieţuirea lor sau a imaginii lor, a prestigiului — iată un mod de a lărgi libertatea pînă în pragul unei nebunii speciale, o nebunie ce nici nu s-ar observa din afară.

Şi doar în ziua în care s-a hotărît —- punindu-şi în portvi- zit cartea de vizită a baronului Ujvâry, care-i servea de recomandare — să caute cabinetul doctorului Freud, tînărul-legist Tit Li viu se trezi acostat pe stradă de un om ce părea să-l cunoască. Omul îi plesni mai intîi din spate un pumn, cît pe ce să-i mute omoplatul, şi apoi veni în faţa lui, îi apucă mina şi începu să i-o scuture ca pe manivela unei pompe de apă.

— Liviucă, striga din toate puterile, ca pe un cîmp de aviaţie, excentricul personaj, Liviucă, tu aici? Ah, ce mă bucur, God!

După îmbrăcăminte şi după gălăgia pe care-o făcea, individul părea, atît pentru Liviu, cît şi pentru martorii întîmplă- tori ai scenei, un american get-beget. Numai că vorbea româneşte. Doctorul se dădu un pas înapoi să-l privească mai bie, apoi se trezi îmbrăţişat cu putere şi fu nevoit să-şi ţină pălăria cu mîna, să nu-i cadă. Pălăria de panama a celuilalt se roto- golise în praful drumului, dar lui nu-i păsa, hohotea, gîlgîia, chicotea. Abia cînd se desprinse din îmbrăţişare, Liviu îşi dădu seama că-l are în faţa sa pe avocatul Sabin Rusei din Timişoara, figură celebră a Clujului din vremea studenţiei, devenit între timp american din Chicago.

■ ◤, — Ce faci, un’ te ducii[1] Hai să bem ceva!

! — Mă duc la o consultaţie la doctorul Freud, se trezi
L că mărturiseşte doctorul **1** .iviu.

P'., —. Nuri nimic, merg şi eu, zise americanul, dar mai iutii hui să bem ceva. Trebuie să mu Înţelegi, în America nu se bea dorit ceai sau suc de ani de zile.

Intrară într-un restaurant care avea pereţi plini de tablouri lucrate cu migală, peisaje ce păreau făcute doar din puncte de culoare, altfel foarte agresive’ca imagini, ţipătoare, enervante. Feţele de masă, albe, strălucitor de albe şi semiîntunericul răcoros

din. sală mai echilibrau puţin atmosfera | ce părea să fie pe punctul de a bascula spre delir. în mintea lui, Liviu renunţase să meargă la Freud, nu se simţea pregătit pentru o asemenea intîlnire şi, oricum, simpla recomandare a cuiva, fie chiar şi a baronului lîjvâry nu era suficientă pentru a fi primit acolo. Mai erau necesare şi cîteva săptămîni, poate chiar luni de aşteptare. Iar el nu era un pacient care- să aibă nevoie urgentă de consultaţiile maestrului, ol doar alesese nceflstă cale pentru a Încerca să Se informeze. Aşa că acceptă Să mănlnee şi să bea cot lâ cot cu excentricul avocat Sabin Rusei din Chicago. Mîncară pe s'ăturato, ca în Banat, şi băură şi mai abitir, aşa cum doar americanii scăpaţi în Europa îşi mai permit să bea. Erau chercheliţi bine cînd s-au ridicat de la masă.

Pe unde stă ăffta ?, Întrebase Rusei cînd ieşiseră din nou tu stradă.

Era foarte cald şi fiecare minut petrecut în stradă făcea lui mai periculos alcoolul din ei.

Care ăsta? întrebă şi Liviu.

Doctoraşul ăsta care zice că totul e sexul.

- Nu se poate! se miră Liviu. Nu cumva şi în America se ştie de psihanaliză?

— Cum să nu? Toţi bogătaşii Americii visează să vină pînă la el şi să le spună rit slnt de bolînzi. Nunia' n-au timp să vină pînă aici.

— Bine, dar... E nevoie de o recomandare, ştii...

- Pai, tu n-ai?

- - Eu am una dar, ştiu şi eu, primeşte foarte greu doctorul...

— Lasă, domnule, că ne descurcăm noi. Taxi!

Pînă în Bcrggasse nu erau declt cinci minute de mers cu taxiul. Fură lăsaţi în faţa vitrinei uaei măcelării. Măcelăria Kornmehl. Cit timp americanul se tocmi cu taximetristul care n-avea rest la 10 dolari şi nu ştia nici cursul în şilingi, Liviu admiră vitrina măcelăriei. O calfă a domnului Kornmehl strîngea bucăţile de carne crudă care fuseseră expuse sau atlr naşte în vitrină în cursul dimineţii şi le ducea undeva în pivniţa prăvăliei, la rece. Funcţionalitatea tăieturii e diferita —- gindi el — la un măcelar şi la un bun autopsier. Într-un fel tai cînd vrei să cunoşti adevărul, şi altfel cînd trebuie să le dai oamenilor de mine a re.

Cu acest gînd ciudat în minte pătrunse doctorul, însoţit de avocatul Rusei, pe coridorul lat al casei din Berggasse nr. 19. La capătul culoarului erau două uşi de sticlă gravată cu siluete feminine, ***ca*** pe vasele antice. împinseră o uşă şi se treziră în curtea interioară eu castani.]

1
8
1

— Nu e aici, zise Liviu, cred că trebuie să mergem la etaj.

Într-adevăr, la dreapta culoarului se afla o scară de piatră care urca făeînd o curbă largă pînă !a etaj. Balustrada era din fier forjat, iar treptele foarte late. La capătul scării, cei doi se treziră în faţa altei dileme. Pe uşa din stînga seria ..Familia dr. Sigmund Freud“, iar pe cea din dreapta numai ,,Dr, Sigmund Freud“. La care dintre ele ar fi trebuit să sune? Liviu îşi scoase portvizitul şi începu să scotocească după cartea de vizită a baronului Ujvâry. Avocatul Rusei se propti de, balustradă. Se clătina, capul îi căzuse în piept, nu era deloc sigur că avea nevoie chiar de o consultaţie psihanalitică. Mai degrabă, un duş rece şi un pat moale.

Doctorul se apropie de uşa din dreapta şi-şi lăsă cam mult timp degetul **pe** butonul soneriei. **Un** mic dezechilibru II făcuse să nu-şi poată ridica degetul de acolo la timp. Aşteptară în tăcere. Doar respiraţia avocatului se auzea pe toată scara. Cînd, în sfirşit Liviu se gîndea să mai sune o dată sau să-i propună conaţionalului său să-şi ia tălpăşiţa, în spatele lor, dincolo de uşa din stingă, se auziră paşi. O femeie tînără, frumoasă, cu boneta albă şi şorţuleţ dantelat, deschise uşa şi veni zîmbitoare spre ei', pe palier.

— Aaa, very nîce, very nice — strigă americanul, reveni ndu-şi imediat din somnolenţa care**-l** apucase.

Liviu îi întinse fetei cartea de vizită a baronului. Fata »dlrea şi ea puţin cam veselă, cam prea roşie în obraji. Arăta

chiar ca o slujnică rămasă singură acasă şi. cil cheile Ilarului Mlăplnilor la iademină. Scoase din buzunarul şorţului o cheie cu care descuie uşa din dreapta palierului şi le făcu semn celor doi să intre. Liviu pătrunse primul în sala-de aşteptare a cabinetului. În unna lui, avocatul se datină pînă în dreptul fetei şi se opri, Ciad Liviu Întoarse capul, îi văzu cum stau faţă în faţă, pe palier, la numai eiţiva centimetri unul de celălalt şi se privesc drept în ochi.

— Cum le cheamă? întrebă Husei, în timp ce mina lui deja ii mtngîia fetei partea umbrită de zulufi dintre ureche şi claviculă.

— Paula, şopti fala.

Doctorul se întoarse discret cu. spatele. Auzi un fel de nein, nein“ nu tocmai convingător şi, pe urmă, după celelalte zgomote, îşi imagină că avocatul o luase în braţe pe Paula şi ii striveşte buzele de ale lui, impiedieînd-o să mai scoată vreun sunet. Uşa dinspre palier se închise cu zgomot.

Ferestrele mari ale sălii de aşteptare erau împodobite cu perdele din dantelă albă. Mobilele erau în stil victorian. O canapea îmbrăcată în pluş roşu, o măsuţă rotundă cu două scaune. Pe măsuţă, o lampă, citeva reviste vechi, un album cu fotografii. Pe pereţi, la fel, mai multe fotografii înrămate, portrete, vreo patru, şi o fotografie mare de grup 'în care poale fi recunoscut şi Freud. Sub aceasta stă scris: Clarck University, U.S.A., 1909.

Ca simţurile deodată foarte ascuţite, de parcă nici n-ar fi băut cot la cot cu smintitul de american, doctorul Liviu încearcă să-şi doa seama dacă dincolo de uşa care dă spre cabinet se află cineva, poate Freud, poate unul dintre pacienţi. Nu aude nimic dinspre cabinet, dar un chicotit care pare a fi al junei slujnice cu bonetă albă şi un mormăit care e probabil al lui Rusei străbat, piuă la el prin curtea interioară, prin frunzişul bogat al castanilor. Se hotărăşte şi apasă clanţa uşii cabinetului.

. înăuntru nu e nimeni. Un divan confortabil, plin de perne, saluri şi covoraşe mici, orientale, ocupă imediat,, fără menajamente centrul de greutate al imaginii. Oriunde ţi-ai întoarce privirea, prezenţa divanului nu poate fi ignorată. Culoarea care domină camera e un roşu închis amestecat cu ocru, o culoare caldă, învăluitoare, culoarea covoraşelor orien-

tale care sînt aşezate peste tot. pe pereţi, pe jos, chiar şi pe una dintre măsuţe. Lumina filtrată ce vine tot dinspre curtea interioară, după cea trecut şi prin coroana bogată a castanilor şi prin perdelele groase de dantele suprapuse, descoperă ochiului, ce abia se obişnuieşte cu acest interior de basm european, o mulţime de obiecte vechi, opere de artă ca într-un muzeu în care se zugrăveşte, iar exponatele din diferite epoci au fost strlnse alandala în aceeaşi cameră: două fresce pompeiene alături de un papirus egiptean şi cîteva desene umoristice semnate Busch se află deasupra fotoliului de dincolo de divan, binecunoscutul fotoliu al doctorului Freud, locul din care el ascultă vocile ce vin din ţara necunoscută a inconştientului, ţara tuturor dorinţelor; într-un colţ, pe un mic piedestal, un cap de tînăr roman, în marmură; alături, o vitrină cu figurine greceşti şi, deasupra ei, un cal şi două statuete chinezeşti reprezentînd cine ştie ce zeităţi feminine; o sobă din faianţă, decorată cu albastru pe alb-erem, completează imaginea pe care ar aven-o sub ochi pacientul care ar sta tolănit pe divan. Liviu îşi dă seama că doctorul Freud nu se află pe aproape, poate nici măcar în oraş. e mai mult ca sigur plecat în vacanţă, altfel nu şi-ar fi permis slujnica să zburde în voie în braţele avocatului Rusei. Aşa că Liviu îşi permite să se aşeze pe divan şi să ră- rnînă minute în şir cu privirea pe pereţi şi cu glodurile în vîrtej lent , ca şi clnd le-ar amesteca puţin înainte dv a începe să scoală din ele imagini ce ar putea fi interpretate de maestru Şi, în fond, dacă doctorul ar fi fost acasă, ce i-ar fi spus acum, de po acest divan? Ceva despre frumoasa fată a vecinului, Ana lui Ciogu, şi despre cum s-a simţit el frustrat de faptul că tatăl ei o măritase cu forţa? Este asta o formă a complexului castrării? Despre prietenia cu Gristofor Octa- vian, bărbatul-rival cu mai multe şanse şi cu mai puţine succese faţă de aceeaşi Ana? Un stadiu al narcisismului? Nu vă mai puneţi singur diagnostice, ar spune Freud, încercaţi doar să povestiţi ce vă aduceţi aminte!

Apoi zeul egiptean cu cap de erete, o cămilă mare din epoca dinastiei Tang, un sfinx, cîţiva Buddha, un centaur, o reproducere a templului lui Ramses al IT-lea de la Abu-Simbel, un basorelief de la un mormînt. egiptean şi zeul Paji. Oedip în faţa sfinxului şi ciudata zeiţă Neith. Liviu se ridică de pe divan şi, fără să vrea, încercînd să se aşeze şi pe foţe- lini lui F.euil, atinge în treacăt şnurul aurit care e întins acolo ţi face şi sune strident un clopoţel în sala de aşteptare sau, poate, şi mai departe, tocmai în apartamentul familiei Freud,

unde îşi imaginează că sunetul deranjează cu siguranţă pe cineva. Rămîne cîteva secunde nemişcat, ascultînd. Apoi se Îndreaptă spre uşile duble care se deschid spre biroul propriu-zis al psihanalistului. Aici are ocazia să descopere alte şi alte obiecte arheologice, din toate epocile şi din toate culturile, figuri umane, vase, animale mitologice, cai înaripaţi, şerpi stilizaţi în ceramică sau în bronz, umbre ale unor credinţe trecute, manifestări de neînţeles acum ale linor dorinţe puternice care trebuie că i-au chinuit în fel şi chip pe bieţii lcr purtători.

Tocmai cînd se apleacă asupra biroului, unde probabil **că** doctorul Freud îşi redactează operele, scrisorile, conferinţele, Fi viu aude uşa cabinetului desehizîndu-se şi o vede pe tînăra Paula, mai roşie la faţă decît la sosirea lor, aran- jlndu-şi din mers boneta, încercind să fie severă în priviri şi sorioasă, dar nereuşind să-şi ascundă o bucurie toropitoare care, în străfundul ochilor, zburdă ca un mînz pe o păşune Înrourată.

— Cine v-a dat voie să intraţi aici? Domnul doctor Freud e la băi, abia în septembrie începe consultaţiile...

— Dar, îngnimă Liviu, doar dumneavoastră m-aţi poftit. În...

— Vă rog să poftiţi afară imediat! zice ea pe un ton din ce în ce mai germanic şi se apucă să strîngă cuvertura groasă, gri-argintie de pe divan. O împătureşte cu grijă, cu mişcări reflexe, automate, deşi scurtul popas al trupului lui Liviu deasupra ei nu a lăsat nici o urmă.

— Scuzaţi-mă, dar v-am dat o carte de vizită, credeam că...

Fata lasă cuvertura împăturită pe divan şi începe să-şi scotocească buzunarele şorţului şi pe cele ascunse sub şorţ. Nu găseşte ce caută, dar îl invită pe Liviu afară cu şi mai multă insistenţă. Pe palier, doctorul Liviu dă nas în nas cu avocatul Sabin. Americanul e mai boţit acum, arată de parcă ar fi fost scos din fundul unei lăzi de rufe murdare.

îşi trece mina prin părul răvăşit şi se îndreaptă spre uşa pe care Paula tocmai o încuie:

— Hey, don’t loek it, baby, vreau şi eu să fiu consultat de marele Freud.

Domnul doctor e în vacanţă, precizează Paula cu cei mai rece ton de Brunhildă de care e în stare. Vă rog să reveniţi după jumătatea lui septembrie.

Cum adică, întreabă confuz avocatul şi încearcă să se uite drept în ochii lui Liviu, aşteptind confirmarea sau un semn care să-l provoace la acţiune. Legistul insă priveşte peste capul lui şi încearcă s-o oprească din drum pe Paula strigîndu-i:

Bine, dar cartea de vizită? Vedeţi că e una bleu. 'Baronul (Ujvâry) scrie pe ea.

între timp, fata a intrat pe uşa din stingă palierului şi a trintit-o în urma ei.

Ooo, shit! comentează Sabin.

Liviu încearcă uşa pe care a dispărut fata. Niciodată o uşă nu a fost mai încuiată şi mai mută. Parcă totul a fost o părere. Parcă nici nu le-ar li deschis cineva, parcă s-ar afla la începutul vizitei eînd abia sunaseră şi aşteptau în tăcere. Abia acum descoperă un carton prins pe uşă cu o pioneză. Doctorul Sigmund Freud este în vacanţă. Consultaţiile se reiau după 15 septembrie 1930.

Fără să mai schimbe vreo vorbă, cei doi bărbaţi coboară scara largă de piatră. Ies în Berggasse chiar lîngă măcelăria lui Kornmehl.

1ÏER SPECTRORUM

(lato sensu)

Ai' fi putut să o numească oricum, dar nu o plecare tristă. Nu o desprindere definitivă, ml ridicarea, pentru totdeauna, a punţilor, chiar dacă acum tocmai păşeşte pe o punte. Aşa păşise şi dincolo de ocean* legănîndu-se, vislnd, savurind promisiunea unor zile plăcute, da, da, ***pleasanl***, zile de odihnă dorite atlţia ani, trăite chiar În Închipuire, ***scrise*** o dată cu şirurile de cifre adunate Cu grijă, seara, în mijlocul Americii şi totuşi departe de America, În semiîntunericul odăiţei mansarda te de la Sweet Growl. Acum, din nou, puntea asta legănătoare este puntea unei plecări. O plecare, oricum, necesară. A doua venire, a doua plecare. Fără cuvinte, acum fără nici un fel de cuvinte, îmbătată încă de buimăceala serilor triste petrecute în lumea asta căreia încă îi mai spune „afcasă“. îmbătată de valul de întrebări cărora nu,reuşeşte să le facă faţă şi totuşi le vede cum se spulberă prin chiar faptul că silit puse, le vede cum n-au tăria să mai aştepte răspuns.

Cu un gest uşor, aproape neobservat, oare de unde deprins, isi ridică lungile voaluri, atinge cu talpa covorul pus de rnate- loţi pe scară, încă un pas, încă o treaptă, încă o amintire pierdută, poate, pentru totdeauna. Un pas egal, legănat, lipsit de teama plecării în altă lume, dar şi de fiorul desprinderii de preţioasa lume numită ***trecut.*** Foşnirea discretă, acoperită pentru ceilalţi de zgomotul valurilor, a rochiei lungi, de mătase naturală, adusă de ***acolo*** special pentru acest moment ul urcării pe punte. Rochia tremurătoare ca şi puntea pe. care păşeşte, parcă Împinsă înainte de propria închipuire. Priveşte în jur şi încă nu vede pe nimeni, încă nu poate vedea pe nimeni. Doar puntea îngustă şi destul de lungă pe care pune pas după pas, ca-ntr-o predestinare ce nu

Atlmitc Împotrivire. Sau poate că nici nu-şi da seama.. Poate ott lumea ei, adevărata ei lume, alungă asemenea neînsemnate amănunte. Fleacuri peste care trece, a mai trecut, peste care Îşi arunca doar, nepăsătoare, privirea. Aşa cum, urcjnd pe punte, rupe orice legătură, orice atingere, cu lumea. Şi cu lumea din care vine, şi cu aceea spre care se îndreaptă. Pentru că, de fapt, din care vine şi spre care se îndreaptă? Două lumi la fel de străine în care trăieşte, încă trăieşte, fără să mai existe, la drept vorbind, în nici una din ele.

Se desprind uşor de mal, de fapt, mai întîi trag puntea, o ridică pe nişte scripeţi

nevăzuţi, ascunşi în pîntecul vaporului, Jn carapacea aceea imensă pe care stă scris cu litere sigure, prea sigure, puternice, dure, un singur cuvînt: ALE- SIA. Deşi nu vrea, are destul timp să se gîndească ce înseamnă acest cuvînt. Poate e un nume de fată care, cine ştie, păşise cîndva, la fel de nepăsătoare, fără să vadă nimic, fără să ştie prea bine de unde vine şi încotro se duce cu adevărat, pe o punte suspendată, în apele reci ale unui alt august, În urmă cu ani.... Sau poate un nume de zeiţă. Sau numele visat de căpitan în peregrinările prin cîrciumi marinăreşti, printre sticle şi matrozi, cotropit de aduceri aminte şi păreri do rău, auzind fără voie urletele unor mateloţi din nord ou bărbi roşcate şi încîlcite. Poate e numele unei stele îndepărtate din vreo lume despre care nu se ştie nimic, un semn luminos. Sau poate că ***Alexia*** este....

CONFLICT DE COMPETENŢĂ: AUsia

Ţoale aceste prea efeminate efluvii o anunţară pe A. că a sosit momentul să intervină tn text, să pună capăt epicului bezmetic şi psihologizării (cam de două parale, în fond), pe care ea oricum nu le poate susţine cu firavele-i forţe — confirmînd parcă vechi teorii psihanalitice: În scris, femeile nu au acces la epos, nu au propensiuni, nici emfază de cuceritor, din clare condiţionări social-politicc, dar mai ales din cauza mentalităţii patriarhale care le ţine legate de piciorul războiului de ţesut, penelopic, făclndu-le să urzească felurite texturi tn aşteptarea eroului epopeic. Natură feminină uşor aplecată spre natura potrivnică. A. rupe lanţul aservirii şi aşteptării. Precum un nou Toby (dintr-un roman tradus şi în româneşte), ea se pune pe picior de război, urzind un pseudo- strategikos. Un fals tratai de strategie (din care a publicat, de altfel, cu titlul „Despre arme şi litere“ ctteva pagini). Asemeni pomenitului unchi, la duzul cuvlntului „fortăreaţă“, aşa şi A., la văzul unui singur nume - „AUsia“, zvlcneşte ca un izvor multă vreme Infrtnat. De ani de zile s-a dedat studiului pirobalogiei, al artei fortificaţiunilor, maşinilor de război, asediilor şi capitulărilor. Cărţile de eăpăiii i-au faut Vautan. Bamelli, Cattaneo, Specie, Coehorn, Stevinus, Contele de Pogan, spre a nu mai corbi de străvechii Xenafon, Asklepiodotos, V lac ins Arrianus din N¿comedia, Caesar Flavius Vegetius, Mauriciiis, Frànt ïnus, Pauhu Sanctinus Ducerisis. Spre a nu-t pomeni pe Clausewitz decît la urmă. St atunci? La urma tuturor urmelor, de ce să nu se avînte fn luptă ? Să iasă în cimp deschis (prin tuneluri subterane, cum spune marele Cavaler de Viile)! De ce să asculte de spusele lor? „Du-te napoi liniştită şi cată de treburi aeasă.j Vezi de vătale şi furcă şi-ndeamnă pe roabe să fiejHarnice-alături de tine şi las' că de arme purta-vorjCrijă bărbaţii troieni şi eu mai presus decît alţii?' NU-Nu! Nici o linişte. [1] Nici o păcală şi furcă! Nici o penelopiadă! La arme şi litere!

- Căci, domnilor, ce e romanul ?

*Amlndoi (şi **Emuau,** şi **Emdoi**) tac. Stau ferecaţi fiecare într-o cameră-bîbliotec& fort&reaţă-puşcărie, claustraţi de bunăvoie şi scriu întruna, au uit flux epic nebun, descriu nemaivăzutul, ba chiar ce poate gtndi o femeie, frază după frază, ceva ca o cascadă, din care cauză nici nu aiul retorica întrebare.*

Doamnă (ti răspunde atunci Michelet), romanul e tocmai ceea ce vă bintuie acum spiritul. Căluţul de bătaie al lui Steme,"

Voilà. Iată calul troian virit în carte. Mica strategie de apărat fortăreaţa Alésia, ce nu poate fi lăsată pe mina unui neinstruit.

Prin urmare: „Cetatea Alésia se afla pe vîrful unei coline, ta mare înălţime, astfel

*incit se vedea bine că nu poate fi cucerită decît printr-un asediu." Toate astea le spune însuşi Cesar, vorbind despre propriile-i fapte de glorie din războiul galic. Alesia e marea fortăreaţă unde 'galii, în frunte cu Vercingétorix, sînt împresuraţi, asediaţi şi învinşi. Limpede ca lumina zilei! Destul deocamdată pentru a spulbera orice presupunere ignorantă privind un simplu nume: |**Alésia.***

„Gîndurile ei nu au destulă tărie ca să ajungă pînă la ţintă. Se uită în jur, lumea bună a categoriei lux. Cîţiva, români care merg să Studieze, ciţiva francezi în ***croazieră,*** furtoţionari de minister în vacanţă. Lume puţină, spaţiu destul, un alt fel de înstrăinare. O familie de englezi, mama, tatăl şi copilul într-o perfectă nemişcare, la plajă, sus pe-o bancă. Primii paşi, primele plimbări mai hotărite, mica şi obligatoria explorare a punţii superioare. Nu îndrăzneşte nimeni să intre în vorbă cu ea. Doar viitorii studenţi încearcă, de două-trei ori, să o atragă în mijlocul lor. O femeie încă tînără, impunătoare, o femeie elegantă. După cum priveşte valurile, sigur e o americancă. O turistă, o văduvă hotărftă să-şi uite trecutul în lungi şi leneşe expediţii prin mările şi oceanele lumii. Un produs, şi ea, al vechiului, marelui război.

Anii acbuni, descătuşarea pasiunilor, a sentimentelor aduse În Suprafaţa, chiar acolo, sub privirile lor, expuse fără echivoc, dur şi fără ostentaţie. înlr-o poză naturală, fireşti şi iaevita bile, ca petele do grăsime ridicate la suprafaţa mări! dintr-un petrolier scufundat. Desigur, nici acestea nu sînt cuvintele ci, şi poate că nici ale. noastre, ale autorilor. Poate ele sînt doar transcrierea unor prejudecăţi, presimţirea, obosită, a unei lumi neatinse dectt de o imaginaţie hrănită de livresc, dependentă şi previzibilă, dar nu mai puţin fatală.

- latăţărmul. Văd şi copaci. Văd o plajă.

Se înghesuie în jurul el, o împresoară, o înfăşoară ca într-o blană vie. Prima ei blană adevărată, în urmă cu zece ani, dud împlinise treizeci. Primul lux pe care şi-l putea permite, pe care şi-l îngăduia cu uşurinţa celui care fac» parte, ei da, dintr-o ţară care a învins în război.

~~ Eu nu văd nimic.

imobili, englezii privesc şi ei în dreapta unde începe sa NC distingă ţărmul. Cornul de Aur, la care ajung pătrunzînd prinţr-un defileu Îngust, dealuri acoperite de copaci, viţă de vie şi portocali, Iarna şi smochini, bosforul, sfîşiind mono - fonia acestui peisaj fără oameni, corăbii cu pînze („Doamne, iacă există?"), lumea veche, trufaşa, o istorie crîneenă o viaţă erineenâ care trece uşor pe puntea clasei a treia, apoi, forfotitoare, du un ocol, la clasa a doua, pentru a poposi molcom sus, intre cabinele categoriei lux. Englezii şi-au schimbat poziţia scaunelor, pentru a recădea în aceeaşi toropitoare absenţă, indiferenţi la lot ce-i înconjoară, în lumina asfinţitului ce pare să o îmbrace pe singuratica femeie într-o culoare Stagerie.

Nemişcaţi, molipsiţi parcă de tăcerea englezilor, toţi privesc, cu pe un prospect mişcător, peisajul. Cupole şi bolţ» se furişează pe sub privirile lor. Bărbatul se ridică, Între timp* în picioare., privind oraşul printr-un ochean argintiu. Mama şi fiul, lîngă el. Nu spun, nici unul, nimic.

1
9
0

Din spate, glasul unui tînăr:

-— Dur ce copil e acesta, care nu întreabă nimic ?

Primul ei zîmbet, primul semn că există cu adevărat- Vaporul aproape că intrase în oraş. Drumul spre port se lărgeşte asemenea unei pieţe. („O Agora de apă“, spune, pătrunsă de înaintare, aceeaşi Voce; desigur un tînăr şcolii, unul din numele eu care, cine ştie cinci, se va mindri un întreg neam, poate un viitor domn lorga, da, da, ce zile frumoase, n-a trecut nici un an do clnd l-a văzut la Chicago, la Indiano llarbor, cînd l-a auzit cu glasul lui subţire şi gilgiitor, un domn înalt, îndemnîndu-i cu gesturi largi, cu un glas care le acoperea aplauzele, un glas devenit atunci, preţ de eiteva clipe, tunător: „Acasă toţi! Vă găsim loc de muncă; nu vă pierdeţi între străini!“). Priveşte şi ea, ceva mai puţin nepăsător, vîrfurile de moschei şi minaretele, ca nişte omizi mari, căţărate pe picioroange în vîrful unor coline verzi, sub soarele bllnd al înserării. O lume pe care n-o credea eu put inţă, care nici măcar n-o privea. Un simplu punct de tranzit, amestec de apă şi pămint. Nici un interes, nici o plăcere. Staţie între două destinaţii. Privelişte de pămînt, abia acum pămint, clnd englezii se hotărăsc să facă primii paşi, trei zone unite sub un singur nume: Constau tinopol. Şi, reimpărţit în trei, ca trei degete ale niîinii, Asia Mică, Stârnind şi Ga lata. N-o roade nici un gind al cunoaşterii. Nici o dorinţă de a şti. Ceva în aer, ceva peste ape. Nu, JIU vede nimic. 1 se pare că aude glasuri străine, amestec de sunete necunoscute şi de vorbe ştiute („Sufăr de-un alt blestem decît cel al lui Narcis, care nu se putea cunoaşte pe sine şi nici distinge imaginea lui de cea a apei“, cuvinte care se scurg pe lîngă ea, cîneeNarcis ăsta, ce blestăm pe capul lui, ce distins chip vrea să-şi descopere)-

Cineva-mi spunea, la Bucureşti, că azi şi creştinii vin aici numai pentru romanţă, uitînd să pătimească pentru suferinţele strămoşilor, se auzi, din lateral, vocea de-aeum familiară. Şi uite că vin şi mă conving: Romanţe peste romanţe. Unde-or fi, că eu nu le văzui.

Aha, un sudic, un oltean. Răzbătătoi-i, ăştia. Cuvinte sfărmate, abrupte, fără moloomeala limbajului ei, diluat în cele mai simple propoziţii, ***ai liv for tventi ier: în cicăgo, mai neim iz ana seigi***, un sudic vorbind engleza eu un accent desăvirşit, oare unde a Invăţat-o, la Londra, la Londra.

— Londra e oraşul în care mi-ar plăcea să stau, parcă ii continuă el gîndurile. Tot ce se spune despre ceaţă şi ploi e o simplă legendă. Este un fel al lor, ironic, de a se afirma, după cum orientalii ăştia care troc leneşi pe sub nasul nostru se afirmă cu parfumurile, brăţări le şi evantaiele şi covoarele lor. Dar, stimată doamnă, n-ave ţi impresia **că am** fi în ţară?

1
9
1

1 Toată babilonia Lipscanilor s-a strămutat aici. Cuvintele , |
■t româneşti se aud mai des decît cele englezeşti sau franţuzeşti. ' Dtpr cine mai Învaţă astăzi franceza? Francezii sînt predésti- f naţi să piardă toate războaiele. Aşa se începe: pierzi mai întii | un cuvînt, apoi o propoziţie, apoi o frază. Nu-ţi mai rămine decît să ie laşi cucerit. Englezii au colonizat o lume. Chiar da£â, acum, încep să dea, pas cu pas, înapoi tot mai rămine ceva. M: î rămine forţa acelei persoane lntîi. Aţi observat cum se scrie? Un I mare. O rămăşiţă feudală, veţi spune.

Nu vă contrazic. Nu vă pot contrazice. O femeie ca dumnea- s voastră nu poate fi contrazisă. Cînd am fost data trecută la I* Constantinopoî, totul era ca acum. Nici un pas înainte, nici | unul înapoi. Moscheea sultanei-Validé e în exact acelaşi loc. I (Îlîde, discret, apoi tuşeşte ih palmă). E felul lor de a se R lăsa validaţi de istorie, he, he. Şi apoi, să ştiţi că ei au înţeles & |ceea ce n-au înţeles filozofii şi spiritualiştii de azi. Nu au «j|? Învăţat nimic din higiena şi semnificaţia gestului de a te |p spăla pe picioare la intrarea în moschee. Noi, păşind pe covoare rele lor moi, nu facem decît să respectăm o convenţie. Un Bj|: pact de neagresiune, he, he, hé.

Nu Înţelege nimic. Hotărît, nu lhţelege nimic. îl priveşte, Bfidoar.

Şi deodată zgomotul tălăzuiter al bazarului, spre care B; ea grăbeşte pasul-fără voie. Divăneala tinărului o plictiseşte de mai bine de o oră cu bazaconii de doi cenţi. Simte în aer, Cum ar simţi un .cline de vînătoare din haita conţilor Nac.u I mirosul iepurelui de cimp, izul specific al comerţului. Ştie, B fără să arunce măcar o privire peste umăr, că şi ceilalţi Í." Dftsogen : i AUsiei care vorbesc româneşte şi care au mers I în grup răsfirat prin tot oraşul se grăbesc spre marea promi- I siune de chilipir care este bazarul. îl vede doar pe student j I cu coada ochiului, îndreptîndu-se spre o primă dugheană, •
■§/ cu nimicuri istorice. Sint totuşi mari fraieri aceşti europeni — ;
■ în stare să pipăie ore în şir nişte mlzgălituri cu tuş pe hîrtie B/ de mătase în care nici măcar o femeie nu apare. Stampe!
Rş Dar ce, se compară cu pozele pe hlrtie Kodak? Şi ce ar voi,
■ pînă la urmă, să facă ei cu stampele astea? Au ei oase În R care să le atime, au timp să le vadă, au musafiri care le-ar R Înţelege şi s-ar lăsa îneîntaţi de asemenea prostii?
H Se îndepărtează de ceilalţi afundîndu-se în bazar ca un **Ir** rftînz în pustă, primăvara. Simte că respiră, revine la viaţă,

ce **era mL-rmil şi-**'plutitor ia ea, inoă de la plecarea de acasă, **8-a Uvs.it acum şi e** g.»ta să înfrunte orice. Deşi nu vrea **să** cur,rpere **.nimic, se** apropie de cîte o tarabă stîrnind ploconeli şi **revărsare** de marfă colorată, mirositoare, strălucitoare. Au piticit că e americancă şi sînt gata să-i ofere totul, s-ar zice, pe o singură hîrtie de culoare verde. Vor s-o convingă **să** accepte măcar o cafea în prăvălia de covoare. Dar ea **ştie că** asta ar însemna moartea concurenţei. Nu vrea nici cafea şi pici nu scoate bancnota de un dolar s-o filfîie o secundă **în** faţa tarabei. îi lasă să se chinuie, să se tîrască, să implore, **să** strige ***Allah*** fi ***Please*** de cîte mii de ori vor ei, aceşti băi- baţi care au avut şi poate mai au haremuri.

Ce imbecili! Să lase ei atîta marfă să se ofilească sub învelişuri de voaluri şi feregele şi să-şi scuipe bojogii ca să vîndă doar nişte rahaturi slinoase şi neînsufleţitei Ce prostie să strîngi cinci mii de mici ***shop-uri*** sub un singur acoperiş şi să vrei să şi vinzi ceva plictisitei clientele coborlte la promenadă de pe un vapor sau altul 1 Nu tu fermieri cu punga plină, veniţi pentru o zi de pe plantaţiile lor ca să cumpere tot şi să se şi distreze, nu tu muncitori rătutiţi de zgomotul furnalelor, arşi de dogoarea acestora şi însetaţi de berea ţinută în pivniţă (în butoaie mari pe care scrie MURĂTURI — PICKLES, de parcă poliţia n-ar şti ce se află în ele cu adevărat!).

O întristează bazarul şi.-i dă totodată sentimentul că e victorioasă, privilegiată, salvată de la suferinţe de felul celor încercate de aceste mii de negustori cu prea puţini clien ţi. O colcăială de mizerabili acest bazar, o adunătură de fraieri fără bani, de ruşi care au fugit spre altă lume decît aia a lor, bolşevică, marinari care au văzut de toate şi nu mai pot fi păcăliţi, turişti din Europa luxului pe care aurul turcesc, de numai 14 carate, îi dezgustă. Englezi plictisiţi de anii petrecuţi prin colonii. Umorul lor special de a gusta din ceai şi a-i da apoi turcului sfaturi de cum e mai bine să-l prepare: ca în China, ca în India, ca în Japonia. Şi iar covoare, argintărie, ibrice şi narghilele cu încrustaţii, sidef, mărgele, pînzeturi vet hi, damascuri, piei de capră, de oaie, de cămilă, suvenire, arme de colecţie, jocuri de noroc şi mirosuri trăsnitoare.

Cu dispreţ, grăbeşte şi mai mult pasul. Sub lumina piezişă a soarelui ce coboară acum deasupra părţii europene a

oraşului, caută să iasă cît. mai repede din această încercuire a mizeriei. De parcă s-ar teme să nu fie cuprinsă de ea fără putinţă de scăpare şi pentru totdeauna înapoi ! Înapoi la vapor pe puntea categoriei lux!

în lumina scăzută a amurgului de august, la capătul de jos al pasarelei, un domn îmbrăcat ca un ***dandy*** american de acum 7—8 ani, cam ponosit altfel, se ciondăneşte într-un fel de franceză cu funcţionarul companiei de navigaţie. Ana îşi Îndreaptă pasul leneş spre ei.

— *Io. Aller. Napoli!*

Pas possible. Vous avez billet pour Athènes seulement !

În glasul tînărului care stătea cu spatele şi îi bloca drumul, ea recunoscu ceva foarte îndepărtat.

Payer. Moi. Supplément ! — insista el.

— *Oui. Tout de suite ! Sinon, pas possible I*

Funcţionarul o văzu pe Ana apropiindu-se şi se înclină respectuos. Tînărul se întoarse şi el cu faţa, nu atît ca să-i facă loc pasagerei, cît să găsească în minte ceva de îmblînzit funcţionarul. Ana rămase încremenită.

— Ghiţă! — strigă ea şi sări să-l îmbrăţişeze pe tînăr.

Acesta nu-şi pierdu dcloo cumpătul şi o luă în braţe invîrtind-o de cîteva ori, silindu-l astfel pe funcţionar să se ferească uimit. Apoi se desprmseră şi se mai priviră o dată, ca doi oameni care nu s-au văzut de mult, în tăcere şi cu bucurie în ochi. Se retraseră cîţiva paşi şi şoptiră în româneşte sub privirile funcţionarului din capătul pasarelei. După cîteva minute, acesta auzi din gura Anei următorul ordin scurt:

, — 7 want to speak to the Captain !

— *Yes. Phase ! On the ship.*

— ***No ! H ere!*** —zise ea şi arătă cu mîna pavajul cheiului.

, Funcţionarul făcu un semn către marinarul din celălalt capăt al pasarelei, acesta lovi scurt clopotul şi un alt marinar apăru lîngă el. Vorbiră. Unul plecă după căpitan.

Peste mai puţin de o oră, ***Alésia*** ridica ancora indreptîn-du-se spre Atena. în barul de la clasa lux, Ana şi pasagerul pentru Napoli, purtătorul numelui de Ghiţă, stau tête-à-tête bînd şampanie şi ascultă ***So blue*** şi ***Hallelujah***

Vasul se urneşte greoi, printre numeroase alte vapoare mai miei sau mai mari decît el. Grupul de francezi, studenţii români, cei elţiva tineri turci care s-au urcat la Gonstantinopol (despre care se ştie deja că sínt trimişi de Keraal să studieze în America şi să ajute pe urmă la modernizarea rapidă a Turciei) s-au strins la mesele din j urul orchestrei şi rid tare, spun glume, comandă melodii vechi pe care le dansează pe pariuri stupide. Unul dintre stewarzi se bucură să care tot timpul bere şi whisky la o . masă de lîngă fereastră unde s-au strins familiile de americani şi cei trei englezi care au stat toată vremea nemişcaţi pe puntea de sus, hotărîţi parca acum să iasă din nemişcare, să devină comunicativi şi curioşi. Sub luna, Marmaraua pare un covor de argint pe care o femeie Cu nostalgii ar putea să-şi scrie amintirile. Ceva de romanţă. Ghiţă, a devenit vorbăreţ după cele eîteva coniacuri franţuzeşti pe care le-a sorbit ca pe răchie. îi povesteşte Anei ce se mai lutimplă în Coniloş, în Cenad şi în Timişoara. E un bărbat în toată firea acum, nu mai e feciorul pe care l-a cunoscut şi „învăţat“ în vara lui 1924 eind venise la părinţi cu cel de-al doilea soţ al ei, avocatul Alexandru. Ştie că abia acum, în cabina luxoasă a vaporului, se va putea bucura de el cu adevărat. Atunci fusese mai degrabă pofta de prospeţime şi plăcerea de a se şti furată lui Alexandru la doar eîţiva paşi de el, în natură, în grădina din spatele casei.

- Pe asta ai auzit-o? — Întrebă el.

— Care? Nu, n-o ştiu, spune!

Ea zimbeşte Îngăduitor, Il lasă să-şi facă ocoşeniile; îi plac

— Frunză verde bărăboi/ Faceţi hora doi eu doi /Tu te duci şi alta vine /Rumenită ca şi tine!

Hohotul ei de rîs atrage priviri de la mesele din jurul orchestrei, dar şi de la aceea a americanilor care, dezobişnuiţi de băuturi adevărate şi decişi să se răzbune pe toate „privaţiunile“ aici, departe de legea Volstead, au priviri de boi aduşi cu trenul la abatoarele din Chicago. Doar englezii rămîn cu ochii aţintiţi pe fereastra deschisă spre feeria mării sub lună. Saxofonistul orchestrei atacă un solo „hot“ din melodia *T.ivmfynight and Dmrborn.* Mai toţi clienţii par leşinaţi de

mai ales strigăturile de flăcăi.

li — Asta-i ca la voi, în America? zice el.
R — Îhî, aprobă ea, prefăcîndu-se că are glndurile aiurea, poate trimise tocmai acolo, peste mii de leghe, la localurile ae pe Wafeash Avenue sau din Loop, dar gîndindu-se, de fapt, doar la cabina ei de clasa întîi de pe ***Alésia.***

Cînd se potolesc aplauzele şi unul dintre americani se duce cu pas împleticit să ceară voie să zdrăngăne şi el pianul, Ghiţâ mai scoate pentru ea încă o strigătură din Comloş: „Dacă vrei să fii bicheri /Te-ţi cuţit şi revolveri /Cu cuţîtu de tăiat /Cu răvolvu dă puşcat“ Şi „hă-hă-hă“, rîde tot el, pentru că ea doar zîmbeşte acum, făcînd pe obosita şi rugîn- du-J pe chelner, printr-un semn, să mai aducă o sticlă ne- dosfăcut ă ca s-o ia cu ei în cabină. Pe scară, cu paşii înfundaţi **1**» covorul roşu, cînd se îndreaptă amîndoi spre puntea cabinelor de clasa întîi sínt urmăriţi de sunetul îndrăcit al pianului şi de o voce plină, probabil a uneia dintre americane, Incwclnd ***Royal Garden Blues.***

Poate s-a şi însurat între timp, gîndeşte ea, poate are copii acasă şi l-a pus dracu’ să fugâ-n America fără prea mulţi bani. Poate crede că totul o să-i stea la pioioare. Nu-şi mai aminteşte dacă atunci, printre şoaptele şuierate la ureche în şaru din spatele curţii, i-a făcut şi promisiunea să-l ia cu ea vreodată. Ponto că el s-a glndit de atunci numai la lucrul ăft«, poate că voia să plece spre Chicago acum, neştiind că ea o să vină În Gomloş şi poate, în ghidul lui ascuns din niieöte clipe, se şi vede urmîndu-şi drumul cu ***Alé$ia<*** pînă la New York, installndu-se la hotel ***Kostur*** ca un crai, stăpîn peste sufletul patroanei şi peste încasările de pe trupul **fetelor.**

Patul de bronz cu aşternut de damasc alb, apretat, aşteaptă ca o masă de joc la care va fi dat şi răspunsul la întrebările ei. Lavoaru de marmură roşiatică şi cele două robinete aurite sínt însă locul adevărului, locul unde, spre dirainoaţă, cuprins de rău, el vâ deşerta o parte din coniacul franţuzesc băut peste noapte. Apoi îi va zîmbi ca unul care A uitat tot ce-a lăsat în urmă şi se străduie să intre în pielea im« Clarck Gabie. Dar mai ales, va voi să continue. Ea**-l** va privi în lumina piezişă a asfinţitului de lună şi-şi va jura să-l

arunce peste bord ca pe un obiect folosit, cu mult înainte de ieşirea, prin Gibraltar, din Mediterana.

— Ce fel de ţară e şi asta?

Văzut de pe punte, ţărmul pare sfărîmicios., galben, murdar. Nişte munţi piperniciţi, golaşi, parcă ruşinaţi de lipsa lor de măreţie. Coboară, acum, printre primii. Zilele petrecute în cabină, aproape fără să iasă la soare, rămîn în urma lor, ca nişte coji de banană aruncate fără simţire pe jos. Portul e un fel de băcănie murdară, slinoasă. Un coridor cenu- prin care trec grăbiţi, nerăbdători să pună piciorul pe pămîntul solid. Cheiul e acoperit de lemn putred, din care se desprind aşchii, se desprind bucăţi întregi de scînduri. Bate un vînt fierbinte, aerul e ceva mai curat, însă de nerespirat.

Imediat în spatele lor, tînărul student cu o carte sub braţ. l-a urmărit tot drumul de la distanţă. La îmbarcarea din Constantinopol s-a apropiat de Ghiţă şi l-a întrebat insinuant:

— *Vous connaissez Madame? Elle est inabordable! Ha, ha!*

Ghiţă l-a privit fără să înţeleagă, apoi s-a îndreptat spre

— Vino.

Paşii nesiguri pe puntea vasului ii întăreau încrederea pe oare începuse s-o dobîndească în propria lui putere. De data asta, s-a întors el spre student şi l-a privit dispreţuitor. N-avea în mînă decît o geantă mică, iar sub braţ o carte, nu vedea prea bine ce e, scria într-o limbă străină, doar într-un colţ se întrezărea un nume, Plato, o'bazaconie, la ce sînt bune cărţile, un ziar, da, înţelege, într-un ziar ai ce să vezi, ai ce să înţelegi, ziarul îţi spune atîtea lucruri, ziarele au fotografii. Da, îşi aminteşte şi acum fotografia femeilor pe pla ja din Hawaii, „Veniţi cu toţii în Hawaii /O insulă ruptă din rai“. O, numai să ajungă acolo cît mai repede. O femeie încă tânără, o femeie bogată, aşa cum şi-a visat întotdeauna. Qnd a văzut-o prima oară, în 1924, şi-a dat seama că nu-şi va pierde vremea degeaba. Merita să aştepte. Vedea în ea toate făgăduinţele lumii necunoscute. înaltă, suplă, mişcîndu-se uşor în hainele ei noi, americăneşti, i se părea întruchiparea a tot ce e frumos şi scump pe lume. Cind a început şi ea să-l privească mai cu băgare de seamă, şi-a dat seama că primul pas fusese făcut.

» ' Mirosul rău, usturător do ciupercibtră vitosre, îi năpădea d© peste tot. De sul) lemnul cheiuriior, do pe puntea vaselor. Grămezi de lămîi stricate, urme de cafea strivită sub paşii hamalilor. Parcă nu aşa îşi închipuia marea lui ieşire în lume. Numele Atenei îi răsuna în urechi cu totul altfel. De fapt încă nu se aflau la Atena. Pireul era doar poarta de intrare lu frumosul oraş. îşi aminteşte de vocea marinarului care trecuse de la **9** cabină la alta anunţîndu-i deosebit de politicos, „Ladios and gentlemen, \ve stay for two days în Athens“. Aşadar, avea două zile în care să şteargă impresia îngrozitoare pe care o lăsase în seara aceea de pomină. Băuse prea mult, începuse prea devreme să se simtă stăpînul lumii de cure ea îi vorbise atît de mişcător. îl îmbăta amestecul de vorbe necunoscute, de cuvinte pe care nu le auzise niciodată, rostite de o femeie care parcă n-ar fi plecat de la Comloş. ICrilu cuvintele lor de acasă, cuvintele de toată ziua, împestriţate cu altele, de care, pînă atunci, n-avea nici o ştire. Parcă HO vedea plimbîndu-se în ***dauntaun,*** aha, ăsta-i centrul oraşului, aşa sînt oraşele americane, cele mai multe sînt pe margi- nen unor văi, iar centrul e mai în jos, la volanul unui car, hă, hă, un car cu volant, ălea din care era să-l calce unul în oiirUeral Elisabetin. Şi-o să se uite la iorf-urile de la întretăierea străzilor, prăvălii cu de toate, băcănii şi frizerii şi poştă la un loc, pe care le ţin şi cîţiva români, şi-o să coboare la ***iiroccric*** să-şi ia un ***pac*** de tutun şi la ***bucerie*** să-şi aleagă un li il dă carne din a mai fainâ, iar seara o să se distreze la hotelul do oare ea e atît de mîndră cu fetele ei cu nume pe care, după ce le auzi, nu le mai poţi uita, Fatma, o, ce i-ar mai plăcea să ţină pe genunchi o fată cu numele ăsta.

în Atena adevărată, Atena pe care o căutau, sosesc numai după un obositor drum printre tramvaie şi automobile. Pasagerii de pe ***Alésia*** so răzleţiseră care încotro. Li se păru că-i zăresc pe nesuferitul student trecînd pe Ungă Arcul lui Ha-

Fără să-şi dea seama, privirile ei zăbovesc multă vreme asupra unui rest de zid, a unei pietre lucind în soare. Ghiţă nu înţelegea rostul acestei rătăciri, preumblarea fără ţintă printre pietrele mute, dincoace şi dincolo de treptele tocite ale unor dărîmături. Se ţine cu o jumătate de pas în urma ei, tăcut, sumbru, presimţind ceea ce ea hotărîse deja. Femeia obişnuită să poruncească păşise în sfirşit, pe un teren al oi, şi numai al ei.

1
9
9

Parcă de totdeauna al ei. De unde învăţase, doamne, să poruncească din priviri? Oare aşa vorbesc între ei americanii? Aşa se înţeleg cînd nu vorbesc la telefoanele lor pe care, auzi, le duc după ei şi în baie? Numai să nu-l lase pe drumuri. Numai de l-ar lua cu ea, dincolo de apa cea mare. Ar fi gata să înghită tot fumul ce iese din ţevile maşinilor. Ar fi gata să coboare şi la clasa a treia, printre turcii ăia nespălaţi, să le rabde behăiturile fără noimă, să le adulmece rîgîielile după ce beau din sticlele alea ale lor băutura rău duhnitoare cu gust de tărîţe, cîntînd la lună cu voci de cîini jalnici, rămaşi fără adăpost. Ei, ce le-ar mai arăta el ce înseamnă o cîntare adevărată, o cîntare pe nas, ca a popii Mehadiu, da' cu alte vorbe, şi nu zisă din stranã, ci de acolo, de pe marginea vasului, de deasupra cuferelor încinse, de piele scorojită: „Du-te bade dracului /Delà umbra gardului/ Că şi gardul vede bine /Că nu te iubesc pe tine /De mi-ar fi de dumneata /Eu mai altfel m-aş purta /Mai albă, mai rumenită /La faţă mai săpunită."

Nici nu termină de cîntat, în gînd, frumoasele versuri, cînd înaintea lor răsări ca din pămînt studentul.

— Vă văd, stimată doamnă, cucerită de mirificul peisagiu. Nu s-ar putea spune că zămislitorii acestor minunate, înălţătoare monumente n-au avut un dram de diabolism) Ce contradictorii impresiuni ne poate lăsa contemplarea acestor vestigii! Iată, mulţi trec printre aceste coloane convinşi că văd lucruri frumoase. Eu, la fel ca şi dumneavoastră, sînt cercat de o indicibilă tristeţe. Vai, doamnă, tot ceea ce vedem sînt doar rămăşiţe, epave ale unui spirit oîndva biruitor. ***A las. poor Yofiick !***

Ghiţâ se încruntă. Ăsta e prilejul cel bun. Acum o să i redobîndească bunăvoinţa, dacă o scapă de nesuferitul de ciocârlan orăcăitor, poate o îmbunează. îi vede privirile pierdute, n-a înţeles nici ea nimie, au poate o fi înţeles, şi atunci însemnează că nemernicia femeii nu are nici o stavilă, dar el ştie ce are de făcut. întinde mîna, îşi încordează braţul, ca şi cum ar vrea să prindă de coarne nevăzutul taur care grăia .cu vorbe atât de necuviincioase, dar cînd să-l înhaţe, ♦ii **80** face nevăzut. Ghiţă rămîne în mină cu o carto, pe «îe cărei eoperţi stă scris cu litere mari, albastre: Plato, ***-The Be.publir.***

Noaptea care a urmat după trecerea prin strfmtoarca Messino, înscrisă pe graficul de lîngă uşa sa Ionul ui-ros tanrant în franceză, La Messine, a fost cea mai călduroasă dintre nopţile de pînă acum. Ghiţă nai putut adormi şi nici alte lucruri mei plăcute n-a avut de făcut. ,,Binefăcătoarea“ lui s-a cufundat devreme într-un sonm adine. A dracului femeie trebuie să fie dacă poate dormi ea pe zăduful ăsta !

El iese pe punte şi stă ore în şir cu ochii ţintă în noapte. Cum va face? Oare ce-l aşteaptă ? Să fie adevărat că Ana are un ***Ford*** cu care el va învăţa să umble şi o va duce de colo-colo pe străzile aglomerate ale t liicago-ului ? Va duce sumele de bani la protectorii ei mai mari sau mai mici. va ajuta la transportul berii cu camioane camuflate, poate va învăţa şi el să tragă cu pistolul, vor ieşi Împreună la celebrele localuri eu „jass“, îl va asculta pe marele Armstrong?

Spre dimineaţă, adică puţin înainte de ora cinci, ciad Întunericul nopţii s-a subţiat şi ţărmul Italiei sudice a început să se zărească întîi ca o umbră groasă şi apoi cu margini zdrenţuite, rămîne cu ochii holbaţi pînă ce răsare bine soarele. Vasul se Urăşte destul de aproape de ţărm şi, pe măsură ce înaintează şi lumina creşte, apar pe punte şi alţi pasageri epuizaţi de nesomn şi de fierbinţeala nopţii. în dreapta vaporului se zăresc, dealuri pietroase şi munţişori împînziţi de arbori pitici, schilozi, îndoiţi, despre care Ghiţă crede că slut măslini.

Cu puţin înainte de opt dimineaţa, cînd aproape toată suflarea vasului e instalată pe punţi şi examinează cu ochiul liber sau cu binocluri ţărmul italian, trece şi boy-ul cu în strumentul lui care , scoate un sunet cristalin şi anunţă „le petit-déjeuner“. Ghiţă se grăbeşte să meargă 1n cabină s-o trezească pe Ana, mîhnit că nu s-a gîndit să facă asta mai devreme, s-o cheme adică să vadă şi ea cît „îi dă frumos“, să înţeleagă încă o dată. că el ţine la ea şi ar vrea să i poarte mereu, eu drag, grija.

— Ană, îi zice el cu glas scăzut şi mingiindu-i părul vopsit în altă culoare acum deeit la Atena şi, desigur, alta şi

ilecît cea de la Constantinopol. Tre’ să aibă multă farbă dă păr cu ea, îşi zice. Scoală, Ană dragă. S-o clopoţît dă micul dejun.

— Ha! Ce? How much! sare ea speriată din somnul ăl dulce de dimineaţă. Apoi văzind-i mutra boţită de nesomn şi recunoscîndu-**l** se lasă să cadă înapoi pe pernă, îşi întinde oasele evitîndu-i privirea galeşă şi uitînd să-l mai sărute, cum făcea pînă acum în fiecare dimineaţă.

— Micul dejun — repetă el cu glas mieros, cu totul nepotrivit răspunsului, pe care ea i-**l** dă prin toate gesturile dar şi din priviri.

— Du-te tu înainte că viu şi eu mai pe urmă. Tre‘ să mă îmbrac.

— Te aştept zice el.

— Nu, nu! Du-te şi aşteaptă-mă acolo.

Din nou tonul ăla de poruncă pe care trebuie să-l fi deprins de undeva şi care lui Ghiţă îi îngheaţă sîngele-n vine. La Comloş nimeni nu ştie să poruncească aşa. Se ridică şi pleacă smerit spre salonul pentru micul dejun.

Găseşte o masă liberă chiar în mijlocul salonului. Toate cele dinspre mare sînt înţesate de oameni care vor să admire ţărmul în timp ce mănîncă ouă prăjite. Se aşează şi-şi toarnă un pahar de suc de roşii. Il bea pe nerăsuflate, nu cu prea multă plăcere, doar pentru că a aflat de curînd că aşa fac americanii cînd îşi încep ***breakfast-***ul. Mănîncă apoi în prostie, parcă presimţind zile de foame cumplită: şuncă, ouă fierte, vreo trei,- cîteva bucăţi de batog afumat şi mai multe felii de pîine cu unt şi gem de căpşuni, o uriaşă omletă cu slănină afumată, apoi clătite cu dulceaţă, două cafele negre, brînzeturi gustate pe rînd, fiecare din cele cinci sorturi înşirate pe masă, unele puţind îngrozitor, dar bune la gust şi în final struguri. Boabă cu boabă, ca-ntr-o uitare de sine, atent doar să scuipe cîte un sîmbure în scrumieră. Abia cînd se lasă pe speteaza seaunului cu gînd să-şi aprindă ţigara, îşi dă seama că e singur în sala de mese şi că doar cîte un chelner se mai mişcă de colo-colo. Toţi pasagerii au plecat pe punte sau în cabine pentru a se pregăti de coborîre, iar Ana încă nu a venit la masă. Elamîncat atît, ca un porc, şi la ea nici că s-a gîndit, poate a luat-o somnul şi acum va trebui să se grăbească pentru a mai fi servită. Ar fi trebuit,

tşi spune, să observe mai din vreme lipsa ei. să se ducă din ¡nou pînă-n cabină ca să-i arate şi mai apăsat grija ce-i poartă.

îşi face loc prin mulţimea de gurp cască de pe puntea do sus, e gata să răstoarne o babă cu şezlong cu tot, urcă pe puntea jocurilor care e înţesată de lume şi abia acolo, aşezată şi ea pe un şezlong, într-un loc mai larg din partea stingă a punţii, cu faţa spre mare, şi nu spre uscat, şade şi priveşte în larg. Ceva îl reţine să se apropie în chiar acest moment şi rămîne printre cei nerăbdători să vadă Napoîi cu o secundă mai devreme. Stă însă cu spatele spre mare)«' port şi o priveşte; de fapt îi vede doar părul, roşcat ca focul astăzi, şi o mină plină de brăţări scumpe. Oare la ce s-o fi gludind? Şi cum să facă el acum s-o înduplece să coboare la masă, să fie din nou binevoitoare cu el cum a fost în primele zile?

Un bărbat în uniformă, probabil ofiţerul intendent, urcă şi el pe puntea jocurilor şi se strecoară printre pasageri îndreptîndu-se aţă spre ea. „Probabil l-a chemat, îşi zice Ghiţă, dar de ce?“ Intendentul se opreşte lîngă şezlongul ei şi o salută respectuos, răminînd în poziţia unuia care aşteaptă ordine. Ghiţă profită că amîndoi sînt cu spatele şi «o apropie cu paşi mici, avînd grijă totuşi să rămînă înconjurat do ceilalţi pasageri. E curios şi-şi ciuleşte urechea să tiu scape un cuvînt din franco-americano-băriăţeana în **cura** li vorbeşte ea ofiţerului. Dar nu-i trebuie cine ştie ce cunoştinţe de limbi străine ca să înţeleagă imediat că însuşi el este acel „musiu fără bagaj“ care trebuie debarcat aici şi Împiedicat să se urce din nou, că despre el e vorba cînd se spuno că „no many“, ceea ce e foarte adevărat, şi despre ea cînd zice că nu mai dă nici măcar un cent pentru el, ceea eo e o mare măgăriei

Se dezmeticeşte la timp, o ia la goană pe scări în jos, trece din nou prin salonul-restaurant, pustiu cu desăvîrşire acum şi, crezînd că o apucă pe una din uşile care dau spre se,ura de coborîre pe puntea clasei a treia, nimereşte în uriaşa strălucitoarea şi nichelata bucătărie a vasului, de acolo coboară o altă scară, fără covor, şi se trezeşte în sala magaziilor frigorifice în care doi francezi burtoşi, în halate albe şi cu bonete de bucătari pe cap, sînt ocupaţi cu scoaterea peştelui şi a cărnii. „Monsieur!“ — îl strigă unul dintre ei de cum **11** vede alergînd spre cea mai apropiată scară, dar el se fiice că nu**-l** aude şi-şi continuă drumul plnă-n sala maşinilor unde este, în sfîrşit, înşfăcat de doi negri vinjoşi care**-l** şi închid într-o cabină cu un hublou acoperit de apă. Ră- rnîne acolo mai bine de o jumătate

de oră, pînă ce transatlanticul ancorează şi-i aude pe vorbăreţii lui pasageri coborlnd pe chei lăsîndu-se intîmpinaţi de o ceată nu mai puţin gureşă de napolitani, aude voci, dar nu vede nimic, nu-şi dă seama ce dracu' se întîmplă şi, mai ales, ce vor face cu el de-acum Încolo. E furios pe ea că-l aruncă aşa, ca pe o cîrpă, şi pe el, că s-a lăsat amăgit, că a crezut, iaca, mai bine de şase ani, că nenorocita asta de curvă îl va face pe el, biet comloşan fără curajul de a pleca printr-o agenţie de emigrare, un om cu stare tocmai la Chicago. Ar vrea să rupă ceva, să sflşie sau să muşte, dar n-are ce, pentru că în cabină, în afara patului turnat în bronz şi acoperit peste salteaua tare cu o pătură cenuşie, nu se mai află nimic.

Cind, în sfîrşit, cei doi negri vin să-l salte şi să-l debarce cu forţa, aducîndu-i şi mica valijoară rămasă în camera ei, furia îl cuprinde şi mai tare, se zbate, urlă, primeşte cîţiva gbionţi bine ţintiţi între coaste şi înţelege că trebuie ţotuşi să-şi mai amîne explozia. N-are cu cine s-o facă pe furiosul tocmai acum. Este aruncat pe chei ca un beţiv dintr-o circiumă de mahala. Valiza zboară şi ea prin aer, aruncată de unul din negri. Abia reuşeşte s-o prindă ca să nu se sfarme de pavajul cheiului şi, cînd îşi ridică privirea spre puntea ***Attsiei*** printre pasagerii care nu s-au grăbit să coboare şi printre marinarii rămaşi la bord, rlzînd Împreună cu ceilalţi de scenă, o vede pe ea.

— Au, putrădo, au, căţăloaneo! ii strigă şi o ameninţă cu pumnii, o înjură cum îi vine la gură, de mamă, de dumnezei, o blestemă, o scuipă, dar scena trece aproape neobservată pentru personajele de pe chei, ca şi pentru mare parte dintre pasageri, pentru că zona abundă în general în astfel de numere. Lingă părul ei roşcat, lîngă pata de roşu pe care o are în faţa ochilor cît strigă şi înjură, i se pare că vede mutra spilcuitului de student pe care acum îi pare rău că n-a zdrobit-o cum trebuia atunci, la Atena. îl înjură şi pe el, cu vorbe la fel de grele şi pleacă.

Studentul care se afla atunci pe Lordul Transatlanticului ***AUsia*** se numea Peter sau, cel puţin, aşa îi spuneau colegii de la Universitatea amerieană la care a învăţat vreo

i. în jurnalul pe care **1**.-a publicat la întoarcerea În 3tm' nu se află şi descrierea debarcării în NapoU dar în ciornele manuscrisului prezentat de el editurii au fost găsite clteva pagini cu numeroase ştersături şi adăugiri şi în care se pot citi următoarele:

„Amantul ***sans bagnge*** al misterioasei doamne în roşu a l fost aruncat azi pe cheiul portului Napoli de către doi ma- teloţi negri eu ceva mai multă furie decît a valului cave aruncă o meduză pe plajă şi o lasă să moară sub razele soarelui. în consecinţă, mi-arn făcut curaj şi am dejunat eu dumneaei în salonul restaurant, la aceeaşi masă, consumând împreună o sticlă Întreagă de whisky scoţian şi ea acceptând cu un zîmbet şăgalnic ca nota mea de plată, şi nu a ei să Jie încărcată eu respectiva consumaţie. După o scurtă siestă, ¡-tun propus, ar fi bine să mergem să vedem Napoli! Nu e nevoie de nici o siestă, mi-a răspuns ea, dar nu şti» dacă a zis aşa pentru că dormise foarte bine în noaptea anterioară, pentru că era o femeie car e nu obişnuieşte să doarmă după- (imiaza, avind o rezistenţă a trupului ieşită din comun iau, pur şi simplu, pentru că nu înţelegea sensul cuvântului. Vorbeşte foarte prost româneşte, iar engleza ei este un fel de negro-franceză. în schimb e foarte frumoasă, frumuseţea iteeea de după **35** de ani, frumuseţea femeilor coapte şi eu
experienţă.

Chemăm aşadar un taxi şi traversăm în el oraşul piuă ta Muşc© Capodimonte, unde intrăm printre ultimii vizitatori. Am marea neplăcere să constat că o expoziţie *Cararaggio $i ti mp ui său,* probabil cu opera completă a artistului recuperată pentru o perioadă scurtă de timp de la toate muzeele şi colecţiile din lume prin care e răspîndită, s-a închis cu o ii înainte, nu mai poate fi vizitată.

Vedem, în schimb, mai multe pînze de-ale lui Tizian, Hruegel (faimoşii orbi.…-o lucrare excepţională f), Bernini. Un alt flamand, Van Ostenzon, face îngerii cii sex bărbătesc vizibil şi-î mai înfăţişează şi chitind după notefl). Apoi Pmturiccbro, cu o «înălţare a Măriei» hi care îngerii nu au decît capete şi aripi, iar sfintele care o acompaniază pe Mana spre ceruri se sprijină pe ei la propriu, căkîndu-i cu picioarele pe cap.

După tratative în numeroase limbi cu nişte supraveghetori prost cjiescuţi care nu ne lasă să intrăm În sălile Casa-

veggio pătrundem la secretara profesorului Espinosa, direclo-. t ui muzeului şi după o aşteptare de o jumătate de oră aflam că răspunsul formal este nu. Nu poate fi vizitată expoziţia Caravaggio, trebuia să venim plnă ieri. Intrăm apoi în vorbă cu o foarte drăguţă dottoressa, căreia li explic că sînt student român în drum spre America şi nu obţin nici de la ca mare lucru la început, pentru ca apoi, după ce Ana îi strecoară un bacşiş gras în dolari (sau poate mi s-a părut!), să ne conducă, plină de amabilităţi, chiar ea prin sălile în care muncitorii tocmai dau jos pînzele pentru a le împacheta. Vedem astfel, într-o jumătate de oră, pînze care altfel ar fi trebuit căutate la Uffizzi — Firenze, la Borghese — Roma, la New York, Amsterdam, Madrid, Kansas, Berlin, Dresda etc. etc. Cinăm în oraş, la un restaurant cu specific pescăresc şi unde conversaţia noastră nu] se prea leagă. Probabil pentru că eu sînt cam nerăbdător, iar ea din ce în ce mai pilită.

După miezul nopţii, în luxoasa ei cabină, îşi revine surprinzător de bine şi are chef de vorbă. îmi povesteşte viaţa sa cu un savuros lux de amănunte.

Zice că ar fi rămas orfană de mamă cînd avea 5—6 ani şi că la 16 ani tatăl a silit-o să se mărite cu uii om ceva mai în vîrstă decît ea şi pe care n-a putut să-l iubească niciodată deşi între timp i-a născut aceluia şi un copil care trăieşte în America. L-ai făcut deci cu primul tău soţ, copilul? o întreb. Rlde cu subînţeles şi adaugă: Sigur, doar eram încă ***tn acte*** cu el cînd s-a născut pruncul! Apoi a rămas văduvă, s-a recăsătorit, a divorţat şi e liberă. Ezit s-o întreb amănunte despre tînărul comloşan proaspăt lăsat fără un ban la Napoli, dar mai interesantă mi se pare a fi povestea ei cu noaptea nunţii. Mai ales că, după principiile doctorului Freud de la Vinea, care produc atîta scandal în lumea ştiinţifică de azi, povestea aceasta şi faptul că a fost din fragedă copilărie orfană de mamă, puse împreună, pot duce la o foarte coerentă explicaţie a caracterului ei special. Am fost, desigur, puţin surprins cînd, pomenindu-i despre doctorul Freud, s-a arătat a aveă cunoştinţă de tezele lui. I-ar fi vorbit eîndva despre complexaţi un anume domn avocat Kohler, în America. Dar nunta ei, care o obseda în acel moment, prima nuntă, a ţinut morţiş să mi-o povestească;

pi «Părinţii Iu’ Mihail au avut holde şi rnarve multe, au prut şi cita bani şi birişi la casa lor, numa’ n-au avut noroc de fecior fain la chip şi cu mintea limpede. Aşa că, dac-o Văzut ei că băiatul se apropie de treizeci dă ani şi nu să mai gtndeşte să să-nsoare s-or pus cu gura pă el, l-or mai silit, Kă iasă în lume, l-or dus pă la

Timişoara şi tot nimic ...» l’ină la urmă au venit la tatăl Anei şi au făcut tocma de nuntă. De cum a aflat ce o aşteaptă, Ana s-a pus pe jelit în gura mare, de s-auzea în jumătate din cătun şi se-ntrebau oamenii că cine o fi murit, jelindu-şi mama de care nici nu-şi mai amintea cum arătase şi viitorul negru care o aştepta, în vremea asta, socrul ei s-a dus la Buziaş şi a tocmit lăutari care să cînte de sîmbătă seara pînă marţi, la spartul nunţii. Apoi a venit acasă şi a pus să se taie două vaci pline, doi viţei, două oi şi nu ştiu cîte hoare, «să mănlnce tăt natu. Do udătură avea în pivniţă cita vin şi cita ţuică, numai să fie cine o bea». Toată săptămîna au lucrat femeile în curtea părinţilor lui Mihail să facă «papricaşul dă viţel, fripturi de boare şi marve, plăcinte, salate şi colaci», iar pînă în seara de vineri tatăl Anei s-a dus la Timişoara şi a venit cu rochie do mireasă şi s-a pregătit cu rudele lui de nunta care avea su-nceapă a doua zi.

După ce au început să vină rude de-ale tatălui ei ca nuntaşi, de, ea a simţit că nu mai are scăpare şi a fugit prin fundul curţii la vecinii lor. Aceştia erau plecaţi de acasă, cu munca sau cine ştie? şi acasă nu eră decît Liviuţ, băiatul lor de vreo opt-nouă ani. L-a luat pe acesta în braţe şi a Început să plîngă şi mai cu durere. «Uite, Liviuţ, mă mărită tata cu urîtu’ şi mohorîtu’ ăla de Mihail». striga ea printre sughiţuri de plîns şi-l ţinea pe băiat în braţe aşa cum ţine fecioara pruncul. Sigur că observaţiile mele au început să meargă şi mai intens în linia doctorului Freud, pentru că datele se orînduiau exact cum cere teoria lui. Băiatul, zice, nu s-a speriat, că aşa era el, un copil calm şi înţelept ca un bătrîn. A mîngîiat-o şi i-a spus să nu mai plîngă, ci doar lă aştepte. în mîngîierea lui de atunci, spune, a simţit ea prima şi adevărata mîngîiere de bărbat (!). După aia a venit tatăl ei şi a luat-o de acolo cu bătaia, avînd grijă doar să n-o lovească peste faţă, să nu fie mireasă cu vînătăi şi au dus-o de-au îmbrăcat-o mătuşile în mireasă peste noapte şi dimineaţa, duminică, au venit «ghivării» cu mirele şi-au

luat-o la casa mirelui în «cocii* galbene cu armăsari negri înhămaţi în «sarsamuri» roşii... Ea a plins doar cînd au fiatat lăutarii din Buziaş «Auzi, ceasul bate unu/Mă duc, maică, mă cununu» etc. Am notat separat tot textul cînteeului aşa cum şi l-a amintit ea şi-l voi comunica probabil stu. denţilor care lucrează cu profesorul Guşti.

Numai că după aceea au urmat nopţile în care Mihail nu ştia ce să facă, iar ea se gîndea la Liviuţ şi aştepta. Mihail şi Ana erau cununaţi, dar n-aveau ce-şi vorbi şi ea nici la muncă nu ieşea pe păinintul lor care era mult şi bogat, în cele din urmă cînd ar fi fost pericol să afle tot satul că nimic nu se întîmplă În patul mirilor şi să facă familia de ruşine, tatăl lui Mihail s-a sfătuit cu tatăl Anei şi aa căzut de'acord sâ-i trimită pe copii în America. Umblau atuncea agenţi de emigrare pe la sate, pe unde ştiau că sínt oameni muncitori, dar săraci, şi le promiteau marea eu sarea ca să plece peste ocean. Bătrînii s-au gîndit că acolo se vor descurca tinerii mai bine decît la Comloş şi că, oricum, de izbucneşte ruşinea nimeni n-ar' să ştie. El mai avea acolo şi alte rude, unchi, veri, unii se mai întorceau în Comloş sau în Lunga, plecau iar, erau oameni puşi pe strîns avere mare. Aşa că de atunci e plecată şi nu s-a-ntors în ţară decît de două ori. O dată în vara lui 1924, cu cel de-al doilea soţ, avocatul Alexandru S., şi o dată acum.

Nu părea deloc obosită, aveam să constat mai apoi că nici nu era, dar nici cheful de vorbă de la început nu **-l** mai avea. Mi-a spus doar, ca-n treacăt, că l-a căutat pe Liviuţ şi prima dată, clnd a aflat că-i la .Cluj, student În medicină, dar şi acum cînd din nou n-a reuşit să-l vadă, fiind plecat **la** Viena pentru o specializare în medioină legală. Apoi mi**-a** mai povestit şi începutul relaţiei ei cu fantele de care tocmai s-a descotorosit şi, pentru că se făcuse patru dimineaţa, ne-am mai şi odihnit ca să mergem în ziua următore să vedem Pompei şi Herculanum.

într-adevăr, în dimineaţa următoare am luat mai Ini ti un taxi plnă la Museo Nazionale di Archeológia unde am văzut excepţionale statui romane şi copii după originale greoeşti în bronz, mozaicuri pompeiene de o delicateţă uluitoare, foarte fia concepute artistic, executate din bueăţele mici de marmură, unele de numai doi milimetri (!) şi în culori foarte vii. Apoi am văzut fresce aduse de la Pompai,

©cutale în ©»caustică, adică într-o tehnica osemănătoarp fresca, dar în care se foloseşte ceara colorată, ceea ce face strălucirea şi culoarea- să se păstreze foarte bine. O mul- me impresionantă de astfel de mozaicuri şi frosce, toate ©ine păstrate şi surprinzător de sofisticate tematic, componistic şi eoloristic.

Am dejunat în oraş, la un restaurant mult mai „popular“ decît cel de ieri şi, după o scurtă plimbare prin cartierul Spacca-Napoli, unde. ne-am şi fotografiat pe străduţele strimte, pitoreşti şi, desigur, mizerabile, am luat, pe la orele 2 p.m. trenul Circumvezuvianum şi am ajuns la Pompei Ja 3, pe o căldură toridă. După ce ne-am oprit pentru ***re- freîhment*** pe o drăguţă terasa umbrită de palmieri, ne-am plimbat ore în şir printre ruinele pompeiene ţinîndu-ne de mină ca doi îndrăgostiţi. De fapt, mă gîndeam, femeia asta are şi ea drama ei, de ce şă o condamn pentru că e uşuratică chiar în timp ce profit de generozitatea sa?

Am fost la teatrul antic şi am stat o oră în tribunele lui, pemîşeaţi, închipuindu-ne fiecare altceva pe scena goală şi năpădită de ierburi din faţa noastră. Apoi am tregut prin cazarma gladiatorilor, pe la for, am intrat în numeroase vile şi ne-am bucurat de felul cum cădea lumina în fîntinile din mijlocul curţilor interioare, am admirat frescele foarte bine păstrate şi ne-am incintat de Vila dei Misteri. La Lupanare am lntîlnit dou$ familii de francezi (sau poate belgieni după acceăt) pe care i-am auzit discutînd nişţş prostii mai mari decît ei, În gura mare. Crezind, probabil) că nu înţelegem franceza.

f — pas grande chose! se arăta dezamăgită una dintre doamne, examinind o frescă în care artistul înfăţişase o f.daţie romană.

Abia la 7 şi 15 p.m. ne-am întors la gară de unde am luat

Acesta e, de fapt, un oraş foarte urît. În afara cartierelor vechi, care nu sînt decît „pitoreşti“, adică foarte înghesuite şi foarte murdare, restul e şi mai lipsit de interes. Oraşul e împînzit din toate părţile de fabrici care produc mult fum şi de sute de blocuri pentru muncitori, urîte şi fi; isate în grabă, aşezate, probabil În numele unui specific ¡>> al, foarte aproape unele de altele. Sint prost întreţinute

Circumvezuvianum spre Na poli

şt murdare, astfel că, deşi sínt construite de curînd, unele par gata să se dărîme. Am văzut la un balcon o mamă legă- nîndu-şi sugarul la numai **20** de metri de o cale ferată foarte aglomerată, într-un bloc al cărui etaj patru se afla încă în stadiu de schelet. Vă închipuiţi cît fum de locomotivă aveau să înghită plămînii nevinovaţi ai acelui prunc pînă ce avea să se facă mare şi să se miite de acolo?

În afara muzeelor şi a zonei Pompeiului antic, păstrată în cenuşa şi lava vulcanică, elemente de o valoare într-a- devăr excepţională, toată pártea asta a ţării pare murdară, coruptă, aridă şi agresivă (din punct de vedere al comportamentului oamenilor). Mă întreb cum este Italia şi mai la sud? /

Frescele porno din Lupanarele de la Pompei arată foart e clar că **2000** de ani nu înseamnă mai nimic pentru specia umană. Sau, cel puţin, că n-au prea însemnat pînă acum. Mi l-am închipuit pe proprietarul acelui bordel din orăşelul Pompei cum s-a dus la meşterii „frescari“ şi cum a vorbit cu ei să vina să-i deseneze pe pereţi cîteva scene cu acuplări în diverse poziţii stranii pentru a-i excita pe clienţi. M-am gîndit la mintea lui simplă de negustor care a calculat că investeşte o sută de denari şi cîştigă o mie pentru că toţi pompeienii se vor înghesui să intre măcar o dată la lupanar, nu atît pentru a avea o femeie, cît pentru a vedea o frescă diferită de cele pe care le avea acasă. Cămăruţele alea mici, eu priciul de piatră în formă de pat, lavaboul tot de piatră, cimentuit într-un colţ, folosit probabil unul pentru două camere, toate astea îîii-au dat aceeaşi impresie de comerţ stradal pe care o dă şi Napoli, şi Constantinopolul, şi Atena şi probabil că o dădea şi Bucureştiul lui Caragiale. Sigur ca azi există luxul tehnologic, filmele cu femei frumoase şi aproape dezbrăcate, vitrinele lucitoare, confortul sporit odată cu remizele adăugate de proprietarii de baruri, restaurante, pizzerii, pasticerii, în alte ţări chiar şi bordeluri

— în Italia, nu, din cauza catolicismului şi a prezenţei Papei,

— dar fenomenul este, în general, acelaşi. Pînă şi iluştrii artişti pompeieni — şi se vede că erau nişte mari maeştri

— şi-au pus arta în slujba minţilor îngnste ale soldăţoilor, negustorilor şi popilor de tot felul. De ce? Şi de ce, după ei- la fel au făcut şi artiştii greci, romani, paleocreştini, renss,

Ijefttişii, barochizanţi, otţocentişti? Dece arta este nevoită, Kktoate societăţile, sa se prostitueze ca să existe?

La întoarcerea pe vapor, am întrebat-o pe Ana cu ce se ocupă acolo, la Chicago, dar n-a vrut să-mi răspundă. A schimbat vorba destul de abil, invitîndu-mă să beau un whisky în cabina ei“.

E de presupus că fostul student a exclus în grabă paginile de mai sus din volumul său de însemnări, cu puţin înainte de a fi culese sau chiar din şpalt, pentru că în acel an, 1934, tocmai se căsătorise cu o domnişoară din înalta societate românească. *

ANIMUS CONSOLENDI

Ana S. stătea liniştită, ca o încă tînără şi frumoasă şi bogată americancă, într-o seară de pe la începutul lui noiembrie 1931, în camera ei de la hotelul Kostur din Gary, Indiana. Că stătea liniştită, e un fel de a spune. Este, poate, ceea ce credeau mai tinerele ei angajate care o văzuseră urcînd puţin înainte de orele 11 p.m. De fapt, ea nu era liniştită deloc. Stătea în picioare în faţă oglinzii de pe perete, goală- goluţă, şi examina numeroasele pagube pe care i le făcuse un nenorocit de euvînt pe oare-l citise — dracul o pusese să se alfabetizeze? — cu vreo **12** ani în mină.

Pielea feţei se uscase, se subţiase şi stătea pe oasele pometţilor şi ale maxilarelor ca o mănuşă prea strimtă. Pielea de pe trup, în schimb, se căptuşise cu straturi de grăsime care făceau să pară mai mari şi să atîrne forme ce păruseră multă vreme simboluri ale supleţei şi ale vioiciunii. Căderea jsîni- lor, mai ales atunci cînd stătea în picioare, nu mai putea fi în nici un fel ascunsă. Cute adinei îi brăzdau gîtul şi abdomenul. Părul rărit şi ars de nenumăratele vopsiri şi revopsiri i se părea un fuior de cînepă, pus de o babă din Comloş pe furcă şi scos în faţa porţii, să fie tors la un pahar de vorbă în amurg. Dar mai ales pungile de sub ochi şi ridurile de pe faţă o făceau pe Ana să-şi plîngă de milă şi să se înspăimînte în acea seară de noiembrie a anului 1931. Se mai simţise tînără cu numai cîteva luni în urmă, în iunie, cînd fusese invitată şi ea la petrecerea de la New Florence Hotelj dar de atunci, şi poate nu fără o legătură cu acea petrecere, totul mersese foarte prost, iar dezastrul se afla acum în faţa ochilor ei.

În. seara aceea se îmbrăcase în rochia ei eoa mai la modă, “Jupă ce petrecuse aproape toată ziua la salonul de cosmetica. şi coafură al unei foste angajate de la Old Siolalc-Board, p era emoţionată cum nu fusese nici la cele două măritişuri, şi nici la party-ul pe care-l organizase cînd grăsanul ei de Steve împlinise douăzeci de ani. La New Florence Hotel ¡fusese invitată de către marele boss al Chicago-ului şi al întregii Americi, „regele“ Al Capone. Gangsterul cel mai ■temut de după război se hotărîse să închidă gurile flămînde ale poliţiştilor şi politicienilor, făcuse un tîrg cu autorităţile federale şi urma să fie condamnat la doi ari şi jumătate de Închisoare pentru evaziune fiscală. În felul acesta, toate crimele lui ar fi fost ispăşite şi el ar fi putut să trăiască liniştit mai departe. În cinstea acestei temporare plecări, negociate confidenţial cu oameni ai legii din cele mai înalte fotolii, dădea atunci Capone

banchetul de la New Florence liotei. Ana se emoţionase încă de cînd venise s-o anunţe unui dintre distribuitorii clandestini de whisky, ştia, desigur, că Tony Grecu fusese un bun prieten al lui Capone, dar nu-şi închipuia că localurile ei sînt şi acum, după şapte ani de la moartea grecului, sub protecţia aceluiaşi vechi amic. Italianul care venea săptămînal să încaseze taxa pentru protecţie şi care-i dirija spre ea pe furnizorii de băuturi era un modest patron de florărie din East Chicago, aşa încît nu şi-ar fi închipuit niciodată că între acela şi marele Al poate fi vreo legătură. Cînd ajunsese în la New Florence 1 lotel se convinsese că totul era posibil. La mesele acelui banchet se aflau oameni pe care ii văzuse la hipodrom şi la ringurile de box, cînd mersese acolo cu Martin, se aflau politicieni şi poliţişti în civil, alţi patroni de case şi hoteluri ca ale ei, pistolari vestiţi ca Mike Kelly şi Paul Ricca, zis Chelnerul, şi însuşi bătrînul Torrio, care se pare că venise din Italia cu acel prilej special. Se băuse şampanie adevărată, franţuzească, whisky veritabil, adus din Scoţia şi numeroase alte băuturi netratate chimic, cum erau cele servite clienţilor obişnuiţi. Lumea era veselă, frumos îmbrăcată, toţi se învirteau pe lîngă Capone ca să-i prezinte condoleanţe şi urări călduroase. Emoţia Anei fusese însă atît de puternică, încît nu reuşise, toată noaptea, să-şi dea seama unde şi cînd mai văzuse pe obrazul cuiva o cicatrice asemănătoare cu cea pe care o avea marele boss. Simţea că

piivise cindva de foarte aproape acea brazdă io carne — casre justiiica numele de Scarfaco ce i se dădea lui Al pe aseuns dar nu reuşea să-şi aducă aminte cu ce ocazie. Ai era îmbrăcat într-un costum verde închis şi purta pan tofi În două culori, maron şi alb, cu talonete şi vîrf ascuţit, iar Ana tremurase toată noaptea la gîndul că el se va gîndi poate s-o invite la dans. încă se mai credea tînără atunci şi puternică şi fără griji, mai ales că îi devenise clar că se bucura de protecţia acelui înalt personaj . Pînă la urmă, nu s, dansase deloc la acea petrecere şi tot ce, a urmat poate fi asemănat cu un coşmar.

Pe măsură ce Ana descoperea zilnic clte un nou semn al bătrîneţii, pe măsură ce spaima ei că va fi şi ea obligată sâ ajungă în faţa unui tribunal — dacă un personaj ca Al fusese nevoit s-o facă, ea de ce ar fi scăpat? —, ştirile proaste se acumulau şi o Inspăimlnlau şi mai tare. La o primă înfăţişare în procesul lui Capone, judecătorul declarase că „pî ritul trebuie să înţeleagă că nu poate să cadă la învoială cu această curte“, iar avocaţii se grăbiseră să retragă declaraţia de culpabilitate a lui Capone. Dar era prea tîrziu. Cu toată generozitatea de care dăduse dovadă Al cînd îl răscumpărase pe milionarul John Lynch cu 250 000 de dolari, de la răpi lorii lui necunoscuţi, porcii de judecători au continuat sâ acţioneze împotriva lui şi, la procesul din octombrie, îi dăduseră 11 ani închisoare. Ceva ca un cuţit rece se strecurase atunci spre inima Anei. Citise sentinţa în ziar, stînd ca şi acum, goală în faţa oglinzii, şi se gîndise cu seriozitate la o întoarcere acasă. Éra a doua oară cînd În mintea ei încolţea acest gînd. Prima dată i se întîmplase la Indiana Harbor. eu ani în urmă, cînd se dusese la o întîlnire a românilor emigranţi cu un bărbos de la Universitatea din Bucureşti. Ea era în căutare de fete frumoase cărora să le propună o muncă uşoară şi bine plătită la hotelul Kostur. (O găsise pe Gini, un exemplar superb, născută la Timişoara şi mai tînără decît Ana cu vreo **8**— 9 ani , dar aceasta era măritată cu un director de la abatoarele din Chicago, avea destui bani şi n-o interesa deloc o eventuală rotunjire a venitului personal printr-o colaborare la Kostur;) Cînd bărbosul le strigase de la tribună „de ce nu vă întoarceţi acasă, copii, că ţara are nevoie de voi şi nici voi n-aţi mai fi înstrăinaţi cum

sînteţi aici“, Gini inceptiae să plîngă. Se pare câ lăsase acasă o fetiţă din prima căsătorie fi i se făcuse aşa de dor de ea, tacit zicea că-l va toca la cap pe Rudi al ei pînă va accepta să preia direcţia micuţului abator din Timişoara care aparţinea tot trustului din Chicago. Scena de atunci o pusese pe' gînduri, pe Ana, dar ea trecuse repede peste acele

neajunsuri, gîndindu-se că, totuşi, copilul ei se afla aici, în Chicago, şi că ea era obligată mai tatii să-i facă un rost.

Acum stătea prostită în faţa oglinzii şi vedea că‘ nici măcar cu o întoarcere acasă nu mai pot fi înlăturate toate aceste ravagii făcute de cuvtatul prohibiţie asupra ei. Era miezul nopţii, dacă nu mai tirziu, cînd în uşa camerei cineva bătu cu putere. Acele bătăi în uşă răsunară sinistru. Parcă însuşi cuvtatul prohibiţie, deghizat pentru cine ştie ce carnaval cu coasă şi pelerină neagră, s-ar fi rătăcit pe culoarele hotelului Kostur ca să bată în uşa Anei. Fu atît de zăpăcită, Incit deschise uşa fără să mai pună nimic pe ea.

Erau doi poliţişti, un negru şi un alb, iar negrul de parcă i-ar fi ştiut amărăciunea şi ar fi vrut s-o consoleze, scoase un fluierat de admiraţie cînd o văzu goală în uşă. Apoi albul, care avea grad de sergent, îşi luă o poză marţial şi o întreba f — Sînteţi eetăţeana Anne Sage, proprietara acestui local?

b — Da, spuse ea cu gura uscată şi vocea pierită de frică.

Dar nu era frica de poliţie, pe aceasta şi-o învinsese de mult, era spaima aceea a ei şi numai a ei pe care nu putuse s-o înlăture în nici un fel acolo, în faţa oglinzii, şi n-o mai putea înlătura nici în faţa celor doi. Negrul continua s-o examineze atent, fără nici o jenă, din cap pînă în picioare şi părând totuşi să nu observe numeroasele semne ale cuvin tului prohibiţie pe trupul ei devastat.

— Aţi încălcat legile federale cu privire la prohibiţia băuturilor alcoolice şi la practicarea prostituţiei.

Nu avu puterea să protesteze. încă înainte de a auzi cuvintele „sînteţi arestată“ se duse agale spre fotoliul pe oare-şi lăsase hainele şi începuse să se îmbrace. Uşa rămăsese deschisă şi poliţistul negru tot se mai holba la ea prin locul rămas liber între canat şi uşă. în faţa dulapului ezită între a-şi pune un palton modest sau o blană somptuoasă. Alese blajfa, pentru că îşi închipuia că asta îi va da curaj.

A doua zi de dimineaţă, după o procedură de urgenţă ieşea din comisariatul de poliţie purtînd în geantă copia mandatului de expulzare emis de procuror împotriva ei.

Cuprinsă brusc de o frenezie a disperării, alergă mai întîi la restaurantul Wilson ca s-o caute pe Polly. Aceasta abia sosise la serviciu, era foarte obosită după o noapte veselă şi avu nevoie de mai bine de un sfert deţoră pentru a •înţelege ce nenorocire a-a întîmplat. Apoi se dezmeticise şi,, fiindcă era o adevărată prietenă, se învoi de la şeful de solă şi plecă împreună cu Ana În căutarea celor cîţiva poliţişti pe care îi cunoşteau . Trecură mai întîi pe la Kostur să ia nişte bani, dar uşile localului erau sigilate. De acolo merseră la Old Siolak-Board unde Ana avea un carnet de cecuri şi, spre seară, după ce bătuseră tot oraşul Gary şi o parte din East Chicago, reuşiră să-l întîlnească pe Martin Zarcovitch.

Acesta avea acum grad de sergent şi fusese cooptat între agenţii F.B.I., nu mai era un simplu sectorist în oraşul Chicago. Se bucură cînd le văzu pe fete. Povesti cu mult haz cum o punea pe Polly să facă dragoste cu Steve cînd fusese Anne plecată în Europa. Polly roşi, dar Anne nu găsi că e momentul sa se supere. Copoiul acceptă deci invitaţia fetelor la un bar unde se cînta jazz de cea mai bună calitate: ***New Orleans Rhythm King.***

Abia spre miezul nopţii, după ce mustăciosul se pilise bine, Anne începu să-i povestească despre necazurile ei. Poliţistul o făcu la început pe Eliot Ness, spunînd că nu mai merge ca înainte, că Chicago nu-l mai are de primar pe Big Bill Constructorul şi că în locul lui a venit marele Cermak, cel care vrea să facă din Chi. un oraş curat în cinstea centenarului şi a Expoziţiei Universale, care se va deschide peste doi am, că, în fine, nici măcar el, Martin, nu prea e de acord cu unele lucruri care se întîmplă în hoteluri precum ***Kostur*** şi aşa mai departe. Mai către dimineaţă, însă, abia ţinîndu-se pe picioare, acceptase să meargă să doarmă Ja ***Sweet Growl.***

Acolo îl trezise pe Steve, rugîndu-l frumos să-i mai dea împreună cu Polly unul dintre acele „spectacole delicioase“, ştii tu, bătrîne, ca pe vremuri! Steve nu s-ar fi dat înapoi, dar nici nu primi destule încurajări. Martin adormise curînd în fotoliu, iar Little Birdy, adică Polly, cînd auzise sforăiturile lui, se răţoise la Steve:

— Ia ridică-te, mă, şi cară-te do aici! Ce, nu ţi-o ruşina?

, În dimineaţa următoare, după ce se drese cu un whisky ■pyeritabil, păstrat de Anne pentru ocazii, Martin Zarcovilcîi H, luă cu el copia mandatului de expulzare şi cîteva cecuri ■'.semnate În alb de Mrs. Sage, în valoare de vreo două mii de ■^dolari. Seara, hotelul ***Kostur*** se redeschidca ca şi cînd nimic ■Inu s-ar fi intîmplat, iar după

miezul nopţii uşile lui se închi-
■ seră şi toţi cei care şe aflau înăuntru primiră băutură pe
■ . gratis pînă la ziuă. Aşa se întîmpla, în vremurile bune, în ^KJpcalurile lui Capone cînd şeful trecea întîmplător prin vre- Bp unul din ele şi voia să se arate generos. Ana se gîndise să-i B) aducă modestul ei omagiu celui care pleca pentru 11 ani la
■ ja/l-ul din. Atalanta sau. făcuse asta doar pentru a lupta ■r împotriva propriilor spaime?

îţ Cuvîntul prohibiţie şi legea Volstead continuau să bîn- ' R tuie prin America spre disperarea Annei Sage.

WmCONFLICT DE COMPETENŢĂ: Campanie antialcolică în Ban,al
I Reporter de Vest; *„OMUL BEŢIV SĂ NU POATĂ CUGETA) Wm-ŢINĂRUL CUGETĂTOR SĂ NU BEA Aceste rtnduri puteau* ***Ri*** *fi citite în ultima zi a lunii ianuarie 1930 pe frontispiciul celei maiproas-* ***li*** *pete reviste timişorene. ABSTINENŢĂ.* ***Organ pentru combaterea K aleoliolizmului şi' a stupefiantelor, lunar.***

Numai un neştiutor în ale luptei bănăţene pe lărim anti-alcokolic ***Bfe*** *%şi poate închipui vreodată că toate drumurile spre temperanţă şi final-* ***fc.*** *mente spre abstinenţă au fost inaugurate acum, în acest tlrziu 1930. Dru-* ***B;*** *nrd începe pieptiş la 1754. Un an după cererea (în scris) pe care o face* ***B§j:/*** *Administraţia Camerei Imperiale cu adresă exactă: producătorii auto- Umpizaţi de bere din Timişoara. De ce e proastă berea locală? De ce e o po- şircă, tot* ***alkoholul*** *scos la vinzare? De ce toate mergeau bine, adică tare****,*** *'concentrat ca un tir de artilerie,* ***ganz konzentrierte alkoliolisches Ge- Br trank.*** *pe vremea cînd — oh,* ***du libăr Augustinaugustinaugustin! BR~*** *soldaţii din Palanca Nouă aveau misiunea să fabrice bere şi spir-* ***K*** *toase, bune de vinzare în cîrciumile lor (spezidl!), cu o singură constrîn- W&Ţgere (prin Petiţie cameralâ): să-şi atirne deasupra uşii de la intrarea În* ***■p, cori,*** *cazarmă, bastion, un snop de paie (griu, orz, ovăz, secară) în semn* ***ljc*** *de recunoaştere:* ***BIRT.*** *Cind din cetate pleacă ultimul regiment de arli-* ***I*** *lerie, oraşuLrămîne fără bere, vinuri şi spirtoase. Răsar în schimb, peste* ***jf'*** *noapte, zeci de producători. Odată cu ei ţlşneşte şi nesecata sete a sutelor* ***||p*** *de bărbaţi****,*** *aruncaţi cu voie, fără de voie, tocmai aici la mama dracului la capătul imperiului, printre mlaştini, ţinţari, malarie, neveste afurisite* ***K*** *cicălitoare şi reci, mai reci chiar decît marmora primelor cavouri care* ***I*** *încep să se înalţe în cimitire. Spre a se mai încălzi puţin aerul, se Incintă* ***K**** *unbeţivărai fără precedent în trecutul istoric al cetăţii. Petiţii după pe-*

*tiţii, scumpiri după scumpiri (impuse de Curte), amenzi****,*** *mici pedepse coreeţionale nu izbutesc să potolească însetatele făpturi, Il lasă fără grai însă, amuţiţi de oroare şi jale (pe dţiva****,*** *direct împricinaţi) hotărîrea unui grup de consoarte. Ele-şi reunesc ura împotriva soţilor, a „alcohol ului şi a oricărui fel de viciu“, într-o societate mică, dar plină de tndtrjire, „Societatea femeilor cu bărbaţi beţivi“ (Temeswar, 1754). Ursula S., Aloisia G., Therese W., Grazia U. (şi altele, nu multe) pun creiţar lîngă creiţar, vînd tot ce au primit zestre, bijuterii, pămînturi la ţară şi cumpără un'plaţ chiar în inima cetăţii. Un antreprenor răspunde zelului tor şi le ridică, în doar cîteva luni, o casă cu două caturi, nu prea arătoasă, dar bine chibzuită. Cameră lîngă cameră, o mică bucătărie şi*

*o toaletă pentru fiecare chiriaş. „O casă de randevuuri!“ se înfiorează la început cetăţenii. Apoi se liniştesc cu mîhnire. O simplă casă de închiriat camere cu bani bunişori. într-un an, femeile cu bărbaţi beţivi îşi scot pîrleala, rectş- tigă tot ce-au investit. Cu ce vor clştiga de-acum încolo poate începe marea bătălie a propagandei „anti-alcoholice“ la Timişoara! Nici o istorie a oraşului nu consemnează încă vreUn rînd despre acţiunile societăţii. A rămas pînă în ziua de azi doar casa (în Piaţa Doiceşli) şi numele (pe care nu-l ştiu toţi locatarii). „Casa femeilor cu bărbaţi beţivi***.***

*E drept, circulă un zvon că în 1883 (ctnd, la mai bine de 100 de ani, după înfiinţarea fabricii de bere, „Deutsch şi fiul“ pun mina pe putere, aduc ultimele cuceriri ale tehnicii şi înalţă fabrica pe piscurile perfecţiunii, înctt berea de Timişoara începe şă semene tot mai mult cu cea de la Mănchen şi Pilsen, ctnd şi spirtoasele iau acelaşi avînt european), în „Casa femeilor cu bărbaţi beţivi“ un grup misterios închiriază una din camere şi o declară la primărie sediu al **Clubului Temperan [ei.** Urme foarte slabe dăinuite sub colbul paginilor. Şi totuşi...*

*În **Posnaşul** („Călindar dă vreme lungă ce urîtu îl alungă, pe anul visea 1896“) apar anunţuri ciudate, „Am nimerii! ziseră mulţi morboşi cari contra morbului au folosit fără rezultat diferite leacuri şi în fine, cu unul dintre ele, probat în decurs de ani, şi-au rectşligat sănătatea. Alături de sucul din erburi banatice, ce vindecă influenţa, apoplesia şi viţiul antialcoholic-, alături de pravul întăritor Doktor HiU în contra inferti- litătei, slăbiciuneiputerii mădularului şi în genere contra orişice spezic de slăbiciuni, străluceşte precum soarele pe cer la amiaz, minunea minuni- lor **— ANTIBETINI** Vindecă beţia cu cel mai garantai succes! Dosă dublă la patimă cerbicoasă!“. Pe adresa **Posnaşului** care a făcut line reclamă sosesc grabnic scrisori' de mulţumire. „Cele trei dese de **An' i -** betin tremise au avut efect admirabil la persoanele respective şi chiar la mine, pe care a curat radicalmente de beţie. Primeşte, te rog, mulţămită mare“ (Ştefan Molnar şi soţia din Izvin).*

*„Ti mulţumesc pentru **Antibetin,** ce a avut efect minunat; eu nici- cînd nu mai cercetez circiuma pentru a lua beuturi spirtoase la mine, chiar clnd stau toată ziua acolo“ (Gh. Bortos clrciumar, Lovrin).*

*„Cum am întrebuinţat **Antibetinul** D-tale, am observat un efect minunat şi îţi esprim pentru aceasta mulfămirea. mea!‘ (I. Pretorian, preot Timişoara)*

*Seria scrisorilor publicate de **Călindar** (şi laminate apoteharului Albert W.) poate fi continuată, dar ne înfrînăm aici căci prea sînt multe **chilipirurile** pe care le puţea dobîndi orice timişorean morbos, cu patimă*

*berbicoasă de alcohol, tocmai ca să se scape de ea. „Cu numa UN florin**,** WBfiee cetăţean poate a-şi cumpăra 13 requisite de scris, în loc de Un **It$tr** cognac francez. Anume: 50 coli hlrtie pentru epistole, 35 cuverle torespiinzătoare, 3 condec, 3 ceruze, 24 pene în cutie, 2 foi htrtie sugătoare, 1 transparent, 1 Notiţ. Cu DOl florini, în loc să beaie 2 literi cog- rat frances, cetăţenii pot a- şi cumpăra 1 armonia esccUent de con- ■■ căpăcele' tremulo şi bas accompagnare, limpid melodic şi pompos equipat, ce poate essecuta orice piesă musicală. lar cu numa 50 creiţă- **i**şi **—** o dosă de Antibetin tn gtăjuţă sau, după puterea înfrtnării; 1 ,ţarină*

italiană de concert foarte melodios, sau 1 capcană de şoareci ţnhgles (prinde 20 odată!) sau 3 obiecte de jux, glumetice şi de tis. Cine nu se scumpeşte şi dă 3 coroane, poate scăpa de patimă prin cumpărătură ***jj*** *de: 1 chil pene de pat din Boemia, albe ca zăpada, moale ca puful. Ori: | 1 sticlă mare de apă de păr din Wien, « Vellin», pentru ţinut forma la W bucle domni şi doamne. Chiar şi cînd timpul se umezeşte, părul îşi ţine W forma, lui buclată şi la domni, şi la doamne. Ori: 1 coasă patentată din* ***!*** *oţel de argint cu aparat de înţepenire. Favansare! Cine comandă 50 Vitoasc, capătă 20% rabat, transport francat, o cute extrafină, un ciocan % ' o nicovală şi un pachet de prav banatic cu* ***Antibetin“,***

Articolul program prin care se inaugurează, în ***Absti Ş.-nenţa,*** lupta anti-etilică la Timişoara, subliniază, intli de ***h*** toate, drumul spre progresul general al tuturor naţiunilor. Străvechea maximă latină „MENS SANA IN CORPORE SANO“ e cu grăbire ilustrată de un pamflet vestejitor al viciului beţiei în Timiş-Torontal, intitulat „Ga la noi, la 1 nimenea“. Punct înscris la loc de cinste în însuşi programul Tigei Naţiunilor, „anti-alcoholismul“ american se bucură de toată stima abstinenţilor bănăţeni, care-i închină preşedintelui Hoover un imn de slavă (ca, de altfel, şi bine chibzuitului popor american ce l-a ales în eontra-candidatului său, Smith).

Explicaţia e limpede ca apa de izvor „Acel Hoover a făgăduit înăsprirea prohibiţiuuei, faţă de contrarul său ean- fvdidat, reprezentant doar al temperanţei“.

Prima acţiune concretă a solilor nobilei, dar grelei mi- • siuni de împingere pe calea progresului e impozanta adunare de propagandă din Sinnicolaul Mare, Acolo, în faţa . micei, dar indirjitei asistenţe, Întîiul Sol trage inaugural un paralelism intre o economie naţională bazată pe prohibiţie şi situaţia din acele vremi. Explică temeinic în ce mod economia Timiş-Torontalului îşi poate valoriza via şi fructele.

■ fără să producă „alcohol“, dobîndind totuşi un cîştig acee lerat. Indică uscarea neabătută a prunelor sau transformarea acestora în marmeladă, precum şi intensificarea acţiunii de popularizare a mustului sterilizat, dulce şi hrănitor. Nu omite să mai descrie o dată ravagiile „alcoholizmului[11] tJn tînăr anti-alcoholic local recită cu aplicaţie primele două strofe din ***Duşmanul Alcohol!:***

Ah, tu dulce România,
Pînă cînd ai să mai dai Băutură
otrăvitoare Ce-ţi răpeşte fiii tăi
Azi întreg poporul nostru
A’nbrăcat un trist vestmînt,

Un vestmînt aşa sinistru Ce-l
va duce la mormînt.

Distinsa doamnă Laurenţia Bacalbaşa, conferenţiar, îi salută pe cei veniţi dezinteresat pentru a propaga o idee atît de nobilă, care este baza „întărirei şi reînnoirei poporului român“, arătînd că „alcoholizmul“ a ajuns ceJ mai mare viciu al omenirii şi duşman al ei. Este convinsă că „toate relele îşi au obîrşia în alcohol şi că această otravă nu poate fi străină nici de desfiinţarea natalităţii şi de înfiinţarea mai vîrtoasă a concubinajului în scumpul nostru Banat. „Faptul incumbă o mare sarcină femeii bănăţene.“

Apoi, o tînără anti-aleoholică locală recită cu simţire ultimele două strofe din ***Duşmanul Alcohol!:***

Alcoholul e duşmanul Contra
căruia luptăm,
Iar ţăranul nost', plugarul Ne
ajută să-l înfruntăm
Căci poporul ţării noastre Are
fii cari orişicînd îl va salva din
trista soarte Depuntnd tristul
vestmînt I

Iar poporul, masa anonimă, nu învaţă decît în două feluri: prin imitaţie şi prin constrîngere. Cum pe tărîmul combaterii „alcoholismului“, ţăranul român nu prea avea pe cine „să imiteze“ (căci exemplele pe care le vedea erau
»mai degrabă o propagandă pentru alcool, iar nu contra lui), ^Bpnstrîngerea prin propagandă susţinută rămînea unicul ■**drum.**

1 Primele roade ale acestei cugetări înţelepte se văd în ■©uri ml. Două mari adunări poporale anti-alcoholiee, una = 1| la Pecica, alta la Comloş, fac ravagii în conştiinţele parti- Mfcipanţilor. Un răspuns prompt îl dau comloşenii neparti- ■¡cipanţi la reuniune, care, ca şi în alţi ani, aranjează şi de ■această dată, în paralel, o frumoasă expoziţie de vinuri, ^Encopciată cu joc. ***O minunata expunere de beuturi la Com-*** Uf***bşul Mare,*** vor scrie a doua zi toate foile cotidiene ale Ba- ■¡haţului la rubrica „din viaţa satelor noastre“. Relatări B-ample ale reprezentanţilor presei chemaţi la faţa locului H în mare grabă descriu cum la expoziţie participă nu mai !*' puţin de o sută de persoane producătoare de vin. într-o ■ atmosferă plină de voioşie sînt selectate vinurile cele mai ■fc,prima‘‘. Demne de lauri au

fost socotite productele lui K Romulus S. (întîiul premiu); Yichentă R. (al doilea) şi Băii., dea lui Ciolac (al treilea). Toţi participanţii, juriul, trimişii ■ppeciali ai presei din Banat vizitează apoi pe premiaţi acasă la aceştia, unde servesc din vinul cîştigător. Apoi se reîntorc în sala de expoziţie, cînd, în cîntec de fanfară, s-a petrecut, -<■ la un pahar de vin pînă în noapte. Au domnit frăţietatea şi ■peoncordia, dovadă grăitoare că solidaritatea umană stă ■Ideasupra intrigilor, atunci cînd este în joc ceva nobil şi util.

& De aceeaşi părere, dar din sens contrar, par să fie şi Bpiobilii străjeri ai templului abţinerii de la rele. Nu părăsesc If-l sala de expuneri, fără să anunţe onorata asistenţă că în Jp'ehiar această înălţătoare clipă se deschide un mare

m *CONCURS LITERAR*

i avind ca temă:

1. Ravagiile alcoholizmului la noi în ţară
2. Influenţa destructivă a alcoholizmului la diferite « popoare

Vor putea lua parte toţi elevii şcoalelor medii din Re- B giunea şcolară a Timişoarei, precum şi cei din judeţele Dolj B şi Hunedoara, începînd din clasa a treia, Lucrările vor avea
minimum patru pagini scrise. Terminul concursului este J peste două luni. Compoziţiile vor fi trimise pe adresa Uzinei de gaz din Timişoara, în limba română. Premiul I va fi de ; 1 500 lei. Al doilea — 500. Cei'încumraaţi de laurii triumfului literar vor citi cele scrise în cadrul unei adunări publice de popularizare anti-alcoholică. Se mai precizează că on şicare participant poate ataca tema atît din punct de vedere individual, cît şi din punct de vedere social, dar să nu scape din ochi că amîndouă direcţiile au un unic start şi ţel: ab- j sfinenţa.

■

Concursul se desfăşoară. Putem afla că au participat zece tineri anti-alcoholici: şase din Timişoara, unul din Brad, încă unul din Pecica, încă unul din Siritana şi ultimul din Miniş. Nu este deloc exclus ca acest din urmă demn reprezentant al mănoaselor podgorii să fi dobîndit una mie cinci sute lei la concursul literar, veştejind cu amăreală în gînd şi dulceaţă în stil toţi butucii de vie, de la rădăcină la cîrcel, bob cu bob. Dar cine mai poate şti asemenea lucruri În ziua de azi?

în schimb se poate afla cu maximum de precizie oă neosteniţii soli ai sănătăţii şi însănătoşirii naţionale nu îşi pun năframa albă-n vîrf de băţ. Nu le trece prin cap nici cea mai mică idee a capitulării.

îşi strîng rîndurile, unindu-se într-un adevărat front de descurajare a „alcoholizmului“ şi în fainilor săi practicanţi. Cu forţa exemplului personal şi puterea persuadării prin constrîngere, ei străpung chiar zidurile cîlorva penitenciare din Timiş-Torontal şi Arad.
O mare serbare antialcoholică poate fi urmărită în sala de mese a închisorii din Timişoara. în scunda şi mohdrifa încăpere, sînt adunaţi şi puşi să stea pe nenumăratele bărci 375 de puşcăriaşi (dintr-un total de 391, zece în stare de internare la infirmerie, doi descojperiţi lipsă la apel şi d ţi dispăruţi, iar restul, pînă la completarea efectivului, eu diferite misiuni în incintă sau în oraş). Cele 375 de şi f.ete îi - cearcă să asculte, cu supunere, vorbele pline de dulce- ă ale surorii Benedicta. O femeie slabă, cu nas ascuţit şi buze subţiri, dintre care se desprind ca picăturile de ambrozie vorbe dezmierdătoare, dar şi de îmbărbătare îmbinată cu mustrare blinda. „Alcoholul“ e vina principală a faptelor oare due — nu numai În general, ci mai ales în particular - pe acest jalnic drum şi spre tristul lăcaş în care tocmai le

I cuvîntă. Fineţea sufletului său e simţită şi resimţita pînâ | la ameţire de toţi cei încă treji. Sora Benediet.a, cu vocea ei • de mierlă neostenită, le deschide uşa viitorului, arătînd ce i trebuie ei să facă pentru societate. Puşcăriaşii eu pedepse r uşoare, pînă la cinci ani, ascultă destinşi. Cei de la cinci la i zece aruncă riviri încărcate de ură spre duşumele. Singurul I vieţaş a adormit. Gardienii păzesc reuniunea cu vădită f lehamite. Urmează încă două cuvîntări. Gel mai simţitor f vorbeşte fratele Melchior, care compune pe loc şi redă în- ! stantaneu compoziţia (cu patimă în glas, în priviri, în mirai).

Testamentul unui beţiv pocăit către fiul său

— De vrei să-ţi fie totdeauna sete, fii beţiv!

— Do vrei să ajungi sărac, fii beţiv şi curind vei ajunge la sapă de lemnj

— De vrei să te prosteşti, fii beţiv!

— De vrei să te asemeni cu porcul, fii beţiv şi curktd vei scurma în gunoaie!

— De vroi să zaci după gratii, fii. beţiv şi aici vei rănitele de-a pururi!

Nimeni n-are cum dă ascultare retoricelor îndemnuri, meşteşugit compuse de fratele Melchior. în încheiere, surorile împart Între condamnaţi felii de cozonac cu stafide şi rahat, precum şi pahare de sirop, lăsîndu-i lmpăoiuiţi cu ei înşişi. Feţele lor arată din nou supunere şi blîndeţe^

ANIMUS JOCANDI

lîiogra f:

„America n-a fost niciodată utit de aproape de prăpastie. Gustul prăbuşirii nu-i ademenise pe americani nicioînd cu atîta vicioasă voluptate. Se zvoneau tot felul de grozăvenii, între care cea mai gogonată era candidatura liderului comunist, William Z. Foster, la preşedinţia Statelor Unite.

Prăbuşirea întreprinderilor, a organizaţiilor de tot felul a deschis gustul pentru un alt fel de aventura: aventura pe cont propriu. Vremea vastelor organizaţii, tip Al. Caporie, trecuse. Exemplul recent al răpirii copilului lui Lindbergh deschisese o pîrtie încă insuficient exploatată plină atunci. Poliţiile locale se găseau legate de mîini şi de picioare în faţa acestor atacuri neîncetate. Armele erau insuficiente, iar maşinile li lăsau baltă în mijlocul celor mai palpitante urmăriri. Ca şi cum asta n-ar fi fost destul, schimbările politice îi lăsau şi ele pe bieţii poliţişti, de multe ori, pe drumuri. F.B.I.-ul, în al cărui certificat de naştere figurau nu mele a trei naşi iluştri, Scotland Yard-ul londonez, the Royal Canadian Mounted Police şi la Prefectura de Paris, instituţii din care J. Edgar Hoover se inspirase cînd i şe ordonase (înfiinţarea acestui organism suprastatal, număra, în 1933, 226 de agenţi speciali. Mai mult, activitatea lor era torpilată de interdicţii absurde: nu aveau voie să poarte arme decît în cazuri extraordinare, şi nu li se îngăduia să efectueze arestări. Pentru acest din urmă caz, trebuia să cheme poliţia locală.

Centrul crimei se afla, în primăvara lui 1933, într-un triunghi a cărui bază o formau oraşele St. Louis şi Kansas

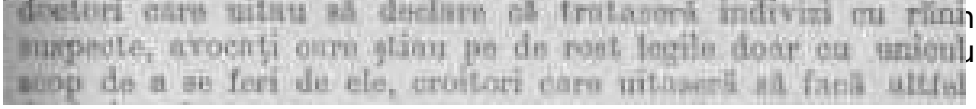

i, de haine decît cu ascunzătoare pentru pistoale, vînzători de maşini a căror viteză se socotea prin comparaţie cu viteza glonţului şi al căror preţ creştea în directă proporţie cu puterea de rezistenţă la gloanţele de calibru mare, toate Ş'aoestea făouseră din Midwest un soi de cuib de viespi. Dacă- mai puneai la socoteală şi noul tip feminin, adică femeia amantă şi pistolar, acest tablou se Întregea cu un aer de Ipordidă gingăşie.

f. în paralel, apăruseră şi un număr de oraşe mici care, în această harababură a violenţei, aveau un rol bine stabilit: acela,de adăposturi. Ele erau astfel diseminate înoît să fie | accesibile după loviturile scurte şi Îndrăzneţe ale bandelor. Trei oraşe Îşi disputau onoarea de locuri «oficiale» pentru clipele de răgaz ale bandiţilor: oraşul Jopliri, În Missouri,' St. Paul În Minnesota şi Hot Springs În Arkansas.

■tţ Prima lovitură a lui Dillinger, după eliberare, are drept J fundal oraşul Indianapolis“.

Wm: Proiecţionisl :

Hj „Erea o căldură a dracu’, dar lor nu le păsa. Ei trebuia **lă** ataoe o bancă, să facă rost dă bani ca să-i scape pă prieteni. FilmuVpovesteşte cum se vede cu prietenii lu’ Pier- pont şi cum ia iei o maşină cu un şofer, bandit şi iei, care-i aşteaptă în faţa uşii. Dillinger avea pă cap o şapcă albă. Nici nu-l cunoşteai că erea el. Atunci îl arată cum intră şi cum-o caseriţă rlde dă ei şi zice: «Ia uite, banda lui Şapcă Albă», da’ Dillinger e mai iute nu muma dă picior, da’ şi dă limbă: «Bancuri proaste putem face şi noi. Aşa că ia scuipă ! Încoace bancnota aia dă o sută. Asta în loc dă amendă. Şi voi, ăştialalţi, luaţi-o frumuşel spre perete şi nu cumva să vă împiedicaţi în mucii vecinului că o să vi-i şterg Într-o clipită, fără să-mi scot din buzunar batista». Atunci toţi fuge la perete. Un prieten a’ lu’ Dillinger pune într-un să- I culeţ tot ce găseşte.

Ei, da' cînd ajunge iei acasă, noaptea, tată-su îi spune ca l-a căutat un poliţist. Iei ridică din umeri şi zice că im-i pasă, că poliţiştii are treburile lor şi civilii pă ale lor, că o şea ie dă cînd lumea. A doua zi atacă o moară, după aia iar o bancă şi toate ies la fix".

Traductor:

„Am aflat tîrziu de tot, prea tîrziu, că vor să scrie o carte. Au venit la mine cînd intraseră în criză de timp. Îi trimisese nebunul din Comloş. Uitasem complet de el şi de fixaţia lui ou Dillinger. S-a ţinut do mine scai, pînă nu i-am tradus întreaga arhivă de tăieturi din ziare, de broşuri, de cărţi obscure, fără coperţi, n-am avut pace. Bine că nu ştia de scenariul filmului. I-ar fi fost, de fapt, inutil. Nu mi-a venit să cred, dar ştia pe de rost absolut toate replicile filmului. Se mai încurca, dar se încurca într-un mod bizar: confunda, pur şi simplu, filmele. Reproducea, cu aceeaşi precizie, secvenţe întregi din filme cu Gary Cooper şi Douglas Fairbanks, şi cînd le descria pe Mary Pickford sau Greţa Garbo cădea în extaz. Intra în rezonanţă cu lumea aceasta de celuloid, care, am înţeles, era propria lui lume. Uşor de explicat: ultimii patruzeci de ani şi i-a petrecut în semi-întunericul sălii de proiecţie, în zgomotul monoton al aparatului cinematografic.

Mai întîi am avut impresia că sînt nişte naivi în căutare de subiecte distractive. Apoi mi-am adus aminte că văzu-" sem numele unuia dintre ei, căruia îi ziceau ***şefa*** , chiar cu cîteva zile înainte, într-o revistă pentru elevi, unde dădea un interviu. Revista mi-a arătat-o un nepot, care tocmai se întorsese dintr-o tabără. N-am făcut imediat legătura, dar după aceea, cînd a început să vorbească, mi-am dat seama că mă înşelasem în privinţa lor.

îmi cereau toate informaţiile pe care le deţineam în legătură cu Dillinger. Le-am arătat copiile după traduceri, însă n-au fost prea entuziasmaţi. Spuneau că le cunosc. Veniseră cu speranţa că mai exista ceva ce nu ştia nici pro- iecţionistul, pe care am înţeles că l-au tras de limbă foarte abil. Dar am mai înţeles că sperau să mă fi contaminat şi eu de această penibilă dillingeromanie şi că voiau să mă transforme într-un personaj al cărţii lor. Sper că n-au reuşit.

Am fost cît se poate de rezervat. Ca să fiu sincer, nu-mi prea plăceau. Nici ***şefu'*** ăla al lor, nici celălalt, care n-a zis nici trei cuvinte. Şi nici ea, care se agita cu o vădită ostentaţie, din care am dedus că sugerează că e mai importantă, în literatură, decît lasă să se vadă. Au fost, ca să rezum, absolut terni. întrebări de rutină, cărora le răspundeam în doi peri. Dar nu s-au lăsat. M-au luat „la

coarda sensibilă“. Unul din ei a întrebat-o pe ea dacă ştie cum se spune în franţuzeşte «coardă sensibilă». Ea s-a cam răstit şi i-a răspuns că ăştia, anglofilii, fac întotdeauna pe nebunii. Am crezut mai întîi că se referă la mine, dar apoi am înţeles că, de fapt, continuau o discuţie mai veche. În sfirşit, plictisit peste măsură — chiar atunci îmi pusesem o casetă cu ultimul film al lui Belmondo, cu o subtitrare în greceşte şi arabă, pe care-mi propusesem să-l urmăresc doar prin citirea traducerii, fără să dau drumul sonorului — , am scos scenariul pe care tocmai îl trecusem pe curat. E a şaptea variantă a acestei traduceri, care, cred, este capodopera mea. L-am arătat şi pe acesta lui I. M. şi a fost din nou de acord că am ajuns la o artă a traducerii fără egal între cei din noua generaţie. Mi-a propus să stau, peste vară, la Sibiu, însă nu cred < că în următorii doi-trei ani voi reuşi. Am de terminat o ver- isiune completă a poeziilor lui Shakespeare, un ***tout Mallarmé***, o refacere finală a cărţilor de bătrîneţe ale lui Goethe şi versiunea bilingvă, pentru o editură din Macedonia, a ;; scrierilor apocrife ale lui Kavafis. Aşa că vizita lor a fost ¡ neaşteptată şi din acest punct de vedere. Am crezut că e în legătură cu traducerea depusă la editura locală. Tentaţia de a nu le arăta scenariul creştea pe măsură ce ei se arătau mai nerăbdători. îl pusesem pe masă şi stăteam sprijinin- du-mă cu cotul de el. îi priveam în ochi. Bronzaţi şi nu prea. Eâ purta ochelari fumurii. Cel căruia îi ziceau şefu’ arboră un zîmbet superior, care se transformă, însă, am observat, foarte repede, într-o privire scrutătoare. Nu mi-ar plăcea să-l am duşman. Celălalt luase nişte reviste englezeşti şi le S'răsfoia. Se vedea cît de colo că n-are habar de limbă: privea numai fotografiile*. Dar m-am hotărît foarte repede.

’ * Dintr-un lesne de înţeles scrupul filologic, şi nu numai, autorii se simt obligaţi să precizeze că era vorba de un exemplar din *World Photographer.*

la să văd ce'se întîmplă, totuşi. Le-am laminat scenariul cu condiţia să mi-l restituie a doua zi. Au promis solemn, mai ales ea, însă nu l-am recuperat decît peste patru luni. Şi atunci numai după îndelungi insistenţe din partea mea. l-am căutat şi la serviciu (am aflat că lucrează în redacţia unei reviste din oraş), insă cred că se ascundeau de mine,' pentru că i-am găsit foarte greu. În fine, nii-am recuperat -manuscrisul şi mi-am jurat că este ultima oară cînd mă voi arăta amabil cu oricine va încălca teritoriul sacru al muncii mele.

îmi mai aduc aminte că m-au întrebat dacă ştiu ceva despre obiceiul lui Dillinger de a sări peste uşile de la ghişeele băncilor, şi cred că acesta a fost elementul psihologie determinant. Ştiam multe lucruri despre acest obicei al banditului, şi am fost surprins că aflaseră şi ei. Aşa că atunci am deschis scenariul la pagina 43 şi am

citit: «Zi călduroasă de iulie. Un Chevrolet decapotabil opreşte în faţa băncii. (Gros plan.) Aparatul se mişcă pe faţa celui care coboară din maşină (Travelling.) Haină cenuşie, pantaloni albi. (Plan american). îşi trage pălăria de pai pe ochi. (Prim plan.) Intră-în bancă. (Plan de adîncime. Priveşte înapoi şi ridică degetul gros, încurajator, celor doi tip rămaşi în maşină. (Detaliu al degetului.)

Casieriţa, Margaret Good, priveşte îndelung în registre. (Prim plan.) Sugestie că l-a simţit intrind pe noul venit. Flash back cu scurta ei biografie în bancă: două atacuri în cinci ani. Bărbatul se apropie (plan semigeneral). Are nişte mişcări lente. Pare prototipul însuşi al omului de afaceri,

(Plan întreg) — Bună ziua, domnişoară. Aş dori să dau nasu' cu preşedintele băncii.

(Plan mediu) — Preşedintele băncii noastre are birourile într-o altă clădire, în partea cealaltă a oraşului. (Plan detaliu, cu buzele ei) Noi sîntem aici o sucursală care deserveşte populaţia din împrejurimi.

Falsul om de faceri aprobă din cap. (Din nou acelaşi plan mediu.) — Mda, mda, s-au molipsit de la ameţiţii din vest. După ce le pui praf de strănutat sub nas, trece o oră pînă să-i auzi strămjtînd, atîta s-au întins cu afacerile lor. Da, casiere, unde-i ? Nu cumva a luat-o pe ulei de la ore mici?

(Prim plan cu privirile ei indignate) — Domnul Sandorf îşi ia micul dejun, La ora asta e foarte mare linişte în barul de vizavi.

(Aici se impune un racord de montaj cu imginea barului de peste drum şi casierul meşterind liniştit). Se revine la un plan american: —- Aha, ha. Bun, atunci putem vorbi ca între băieţi, Nu te speria, puicuţo, e vorba de un simplu atac al băncii. Cel care o atacă sînt eu.

Plan general, dinspre intrarea în bancă. Dillinger scoate din buzunar un pistol mare, negru. Imaginea insistă asupra mînii care ţine pistolul. Ecranul se întunecă apoi, pînă cînd camera îl urmăreşte pe Dillinger care pune piciorul pe una din barele transversale ale grilajului de protecţie şi îşi face vînt peste barele de fier. înălţimea barelor: trei metri. Grosimea: trei centimetri. Material de bază: metal oţelit. Dispunerea barelor: paralelă.) Transfocare pe mîna lui Dillinger cure adună, cu gesturi precise, banii din sertarele ghişeului. La ieşirea în sala mare a băncii se reia aceeaşi imagine. Doar de data asta, aparatul de filmat se află ascuns între sacii mari, în care vor fi puşi la păstrare în seifuri banii băn-

Biograf:

„Matt Leach, şeful poliţiei din stalul Indiana, află În aceeaşi zi de noua ciudăţenie. Doi complici ai lui Dillinger, care încercaseră să opereze pe cont propriu, sînt prinşi şi fac o descriere a celui pe care-l numesc «Dan disperatul“. Matt Leach era supranumit «psihologul» poliţiei din Indiana. încerca — fără prea mari şanse, ce-i drept — să în- poiaseă metodele poliţiei, propunînd o altoire a psihanalizei cu extracte din teoriile sociologismului vulgar, ajunse, nu se ştie cum, pînă în America. Guvernatorul McNutt era atît de impresionat de cunoştinţele lui Leach incit nu făcea nici un pas fără să-i ceară părerea. Iar uneori i-o cerea igno- rînd că Leach avea un şef, care era directorul Siguranţei Publice. Se zvonea că simpatia cu care era Înconjurat se datora şi faptului că, În momentele de mare furie, se bîlbîia îngrozitor. Conştient de acest defect, nu ezita să tragă din el foloase.

Leaeh hotărî sâ-l însărcineze pe Frank Hope cu găsirea lui Dillinger. Hope răspundea, din partea poliţiei statului Indiana, de foştii deţinuţi eliberaţi de curînd. Avea atît de mulţi clienţi, încît pe majoritatea nici nu apucase să-i vadă la faţă. Ajunse la ferma din Mooresville singur. **în** tot ţinutul nu reuşi să găsească un singur poliţist disponibil. De altfel, făcu tot drumul degeaba. Dillinger plecase la Indiano- polis. La întoarcere, află de la tatăl său că fusese căutat. Ajunse la concluzia că trebuie să dispară. Dar unde?

Prietenul său de la închisoare, Jim Jenkins, avea o soră. Era subiectul lor preferat de discuţie. Jim o lăuda cum nu-şi lăudase vreodată un frate sora, iar Johnny era un foarte bun ascultător. Gînd i-a arătat fotografia, i-a înţeles exaltarea, Mary era de-o frumuseţe răpitoare. Se numea acum Mary Longnaker şi tocmai se pregătea să se despartă de cel care-i dăduse acest frumos nume.

Mary ţinea o pensiune bunicică în centrul oraşului şi ducea viaţa plină de bucurii mărunte a femeilor în situaţia ei şi la vîrsta ei. Johnny a cucerit-o imediat, mai ales că se dădea drept cel mai bun prieten al fratelui ei. Nu se ştie precis ce s-a întîmplat între ei, dar după o săptămînă Dillinger se oferi să-i achite taxele de divorţ, iar după trei săptă- mîni porniră împreună cu maşina spre Chicago. Voiau să vadă Tîrgul Mondial. împreună cu ei se afla şi o prietenă a fetei, Mary Ann Buchholtz.

Ajunseră la Chicago a doua zi devreme. Traseră la hotelul Crillon, unde rămaseră trei zile. Trei zile de vis, împărţite între jocurile cu mingea şi vizitarea Secolului Progresului. Atenţia lui Dillinger fu atrasă de două lucruri: linia de asamblare a lui General Motors şi ultima specialitate franţuzească. La Colonie Nudiste. Se distrară pozînd fetele şi exponatele şi tot atunci Dillinger îşi găsi una dintre distracţiile preferate, fotografierea poliţiştilor. Se oprea în faţa lor şi îi ruga să zîmbească. La întoarcere, trecură prin Mi- ehigan

City. Mary voia să-l vadă pe fratele ei. Dillinger se arătă bucuros şi-şi însoţi bucuria de un gest pe măsură, într-una dintre bananele cumpărate pentru Jim introduse o bancnotă de cincizeci de dolari răsucită. înainte ca fetele să pătrundă în clădirea închisorii, le rugă să-l sfătuiască pe Jim. să împartă banii paznicilor.

A doua zi le aduse pe fete înapoi la Dayton“.

Proiecţionist.

„Aşea, aşea. Asta trebe să fie. Eream sigur că o găsesc. Asta scrisoarea care mie-mi place cel mai mult. Am citit-o dă zeci dă ori şi tot nu mă mai satur citind-o. Parcă o văz pă artistă cum o citeşte şi ea, în faţa unei fereşti. Şi lumina bate pă faţa iei şi ea nu se mai satură citind-o:

> «Scumpo să nu zici căţ scriu prea repede nu ţiam scris încă de ieri căci atuncia mîna miar fi fript tocul şi nici un rînd nu aş fi putut să termin înainte ca să ia foc hîrtia asta care va ajunge acolo unde eu aş' vrea să fiu acu pîrjolit de ochi tăi mingîiat de şănţuleţele amprentelor tale să fiu ascuns în casa ta şi nimeni să nuş dea seama săi pese. Nu m-ai plec în il-iinois şi nici în Missouri da nici nu rămîn pe loc întro oră o şterg în est şiaş vrea săţi scriu o scrisoare cu ochii plnă să simţ că iei foc şi că nu mai poţ fără mine şi fără mîna mea în careţ jur că no să am tocul şi nimic aiceva numai obraji tăi îmbujoraţ la care o să privesc aşea cum ştiu Scumpo că o să te uiţi şi Tu la scrisoarea mea cînd o să vezi că ea vine şi eu nu căci de cînd team văzut am dat de dracU demi vine săm pun capul la drumu mare şi să fluer din degete, să vină toate oto- mobilele din indiana să mă facă praf şi apoi să mă ridic la ceruri şi din fluier să se facă vînt care să se domolească deasupra căşii tale unde să cobor prin giamul pe care nul închizi niciodată Scumpo nul închide nici acu că vin şi eu doar săţ spun cît sînt de nebun după i ine ştiu că nuţ prea pasă dă mine aşea cum cred că aş merita după toate cîte ţiam arătat de atunci săm -pui curat să nu mă perpelesc dejeaba şi să nu dau din miini să te tot văd căci asta ie mai greu de îndurat decît iadul pe care lam îndurat Scumpo tu nu şti cei aia şi dacă fratele nenorocit alu imbecilu tău dă bărbat iţi mai dă tîrcoale dăm dă ştire şi no săţ mai dea . tîrcoale dtcît terci să iei pă făraş şi săi arunci la gunoi Scumpo mă iubeşti şi tu orişicîtuşi de puţin sau eşti şi tu nebună după mine. Aşa că termin şi cred că de data asta nul vei uita în vis şi săi strîngi în braţe sub formă dă perină pă al tău care te doreşte ca un cîine turbat Johnny».

— Asta încă nu ie totu’. Dupe vreo oîteva zile (se vede cum cade foile dintr-un calendar dă perete) vine cineva şi-i aduee lui o scrisoare. Se vede treaba că fata nu erea aşa dă dornică ca şi iei. Atunci el iar ie nervos şi iar sparge o bancă şi dup-aia şi mai nervos nu să opreşte dăclt în patu’ cel mai moale din casa dă toleranţă. Aşa erea pă atunci obiceiurile. Dacă-ţi venea chefu plăteai la o cassă taxa dă intrare şi iţi alegeai după gust. Lu’ Dillinger, am băgat dă seamă, îi cam plăcea blondele. Că ştiţi, artistu care îl juca erea cam ca pămîntu’. Şi ştiţi cum se zice: extremele se atinge. Da’ imediat

după aia iar îl arată cum scrie o scrisoare, şi iar o trimite lu’ Mary:

«Zău Scumpo o să luăm şi copi cu noi scumpi de ei» Numa săi scoatem Scumpo cumva pă jimmy dă la pirnaiele alea înpuţite săi ducem şi pă copi să cunoască şi iei lumea să vadă ce ie aia o lume adevărată şi nu numai ce le spune nenorocitu dă bărbatutu căi bine io zîc să ne grăbim sigur că nu mă gîndeam că o să plec singur cu tine în america dă Sud da . dă unde să fi ştiut dă tine clnd coceam planurile alea oă egzişti nu iereai dăcît un şir dă cuvinte fără şir în gura lu’ Jimmy pă care cum dracu săi scoatem mai repede la lumină şi so ştergem aşea Gum Scumpo ştiu că vrei şi ţi-e frică să ţi-o mărturiseşti. Aşea 'că Scumpo terog puneţi părul pe bigudiuri puneţi pă tine rochia neagră cea lungă şi făţ o fotografie şi trimitemio egzact aşea cum îmi trimiţ fotografile ce zici dă chestia asta?

Ha ha scumpo şti cum sînt io acum ca păianjenul întins pă firul lui şi nu mă mişc nici unţol mai încoace încolo fără să ştiu că firul ăla iese dîn privirili tale Scumpo da nu mă lăsa să mă înod aici dă unu singur căci io ştiu că păianjenu eşti tu al tău Johnny care vrea să ştie totul daspre tine cînd o să te vadă din nou».

Traductor :

„Cînd am recuperat scenariul, mi-au arătat şi ce scriseseră. Au vrut să ştie dacă scrisorile erau, într-adovăr, cele traduse de mine. Mi-am dat imediat seama că lo transcri-

seseră după dictare. În linii mari, ele reproduceau intenţia mea de a sugera caracteristicile unui autor analfabet. însă, am constatat, proiecţionistul adăugase de la el cîteva nuanţe. Ingroşase, prin egalizarea tonului, efectul de discurs pe jumătate comic, pe jumătate tragic. Totul curgea într-o monotonie, nu ştiu cum, studiată, diminuînd defectele şocante pe care eu le calculasem după toate legile traducerilor. în versiunea primă, care-mi aparţine, era vorba de o adevărată dramă a limbajului, de o comedie a inadecvărilor unui limbaj la caracteristicile social-spirituale ale unui personaj; în transcrierea lor nu mai rămăsese decît precaritatea, de-un comic dubios, a unei personalităţi care emitea fără control tot felul de cuvinte fără sens.

M-am oferit să-i ajut să reconstituie scrisorile în forma în care o creasem eu. Au acceptat imediat, însă apoi n-au mai dat nici un semn. Cred că nu voiau să implice prea multă lume în această aventură — am înţeles că ei aşa o considerau, o aventură, un experiment — a lor. Dar cred că, de fapt, le era teâmă de posibilele încurcături pe care le-ar isca intervenţia unei mîini urtrăme în munca lor. O teamă, evidentă, de manipulare, pe care, ziceau, unul dintre ei o şi teoretizase.

Nu ştiu ce s-a mai întîmplat cu ei şi cartea respectivă, pentru că de atunci nici n-am mai auzit de ei şi nici nu i-am mai văzut“.

Biograf:

„Pe la mijlocul lui septembrie, Diliinger, purtind pe cap o pălărie de pai, pătrunse în the First National Bank of Montpelier, un orăşel la sud de Fort Wayne, pe rîul Salamonié. Viaţa semipatriarhală a oraşului nu mai fusese tulburată de pe vremea războiului de secesiune. Diliinger pă- : trunse în bancă arborînd figura omului preocupat de pro- pria-i soartă. Cîrnl ajunse în faţa ghişeului, rosti replica deja uzată de atîta folosinţă:

— Sus mîinile, nu mişcă nimeni. Scoateţi banii!

înainte ca vreunul din casieri să facă un gest, Diliinger sări peste barele de fier împrejmuitoare şi ateriză în faţa .sertarelor pline cu bani.

Cînd Leach află de această nouă ispravă, ajunse la concluzia că ori are de-a face cu un exhibiţionist, ori că trebuie să se aştepte să dea peste ,un criminal primejdios. Ambele supoziţii s-au dovedit la fel de valabile. Leach hotărî să pună sub supraveghere atît casa bătrînului Dillinger, cît şi pe aceea a surorii sale, Audrey Hancock şi, ca să aibă impresia că e activ, puse să-l aresteze pe cel dintîi complice al lui Jon- ny, Ed Singleton. De la ceilalţi doi, arestaţi [mai înainte, află că Dillinger locuieşte undeva în Gary, în cartierul Be-

verly. Cînd ajunseră la casa cu pricina, înăuntru se găsea doar unul din acoliţii acestuia. Luat din scurt, el mărturisi că Dillinger urma să apară peste cîteva minute. Odată instalată capcana, Leach ordonă ca imediat după apariţia banditului să se deschidă focul. Uitînd de propriul său consemn, Leach trecu la cîţiva milimetri de moarte: aflase, între timp, că Dillinger ia masa într-un restaurant şi hotărîse să se deplaseze cu toată echipa acolo. Leach îşi aduse aminte de ordinul pe care-l dăduse chiar el doar în clipa cînd uşa se descuie brusc şi simţi pînă în străfundul creierului ochiul întunecat al puştii lui Art Keller, şeful micului grup care-l aştepta pe Dillinger în întuneric.

Cînd ajunseră, însă, la restaurant, Dillinger plecase de cîteva minute.

A doua zi fu mai norocos. Cineva de. la Agenţia naţională Pinkerton îl informă că Dillinger avea o iubită la Dayton. Nu ştiau cum o cheamă, şi nici ce adresă are, dar bănuiau că e sora unui anume James Jenkins. Despre Dillinger se ştia că are, acum, o maşină nouă, un «Essex Terraplane S», decapotabilă, şi că numărul de Înmatriculare ar putea fi unul din acestea: 418-673, 512-979, 703-736, 86-972.

în aceeaşi zi, Mary Longneker îi trimitea lui Dillinger o scrisoare prin care îi cerea să-l vadă cît mai repede. O reproducem păstrînd ortografia originalului: «... Cred că am încurcat-o. niţel. Dar nu vreau să-ţ scriu lucruri din astea. Pot numa' să-ţ spun că n-ui ce crezi tu că sa-r cuveni să fie da nu ştiu egzact ce este. L-am văzut., dum., pe ameţitu de bărbatumiu şi sa purtat îngrozitor de drăguţ cu mine cred că no să-m pună nici o pedică la divorţ căci am, impresia că şia găsit înfine femeia potrivită pentru el nu o svăpăiată caşi mine.

Daca-i putea veni aci întro zi sau două nici nu şti ce plăcut ar fi pentru amîndoi, Ma-m fotografiat da nu ştiu de ce sînt.
atît de fără nici o espresie. Nu ştiu de ce dracu nu es niciodată În poze Mary.»

Dillinger apăru la Dayton exact în intervalul presupus de clarvăzătorii de la Pinkerton. Corespundea pînă şi culoarea şi marca Essex-ului. Numai că nu fu prins.

Gîteva zile mai ttrziu, poliţia din Dayton descoperi numele şi adresa surorii lui Jenkins. Doi detectivi se instalară la aceeaşi pensiune, în apartamentul de vizavi.

În **6** septembrie, chiar la amiază, Dillinger pătrunse, împreună cu doi complici, în banca de stat de pe strada Mas- sachusetts, din Indianopolis. Se apropie de casier şi-i spuse cu o voce stinsă:

— Nu mişca şi scoate banii!

O formulă pe cît ,de contradictorie pe atît de comică. Casierul rămase fără reacţie. Dillinger trebui să ridice tonul. Banca fu brusc

cuprinsă de un freamăt de surprindere. Cînd doi sau trei clienţi intrigaţi întoarseră privirile spre ghişeu, scăpară pana din mină: la patru metri înălţime, un bărbat escalada barele de fier din jurul casei de bani. Pe cap avea aceeaşi pălărie de pai, iar în mina dreaptă ţinea neglijent pistolul automat. • Spre marea lui uimire, nimerise la bancă în- tr-o zi de plăţi. în nici trei minute adună aproape douăzeci şi cinci de mii de dolari. A doua zi află din ziare că dăduse o lovitură situată pe locul al doilea pe lista celor mai mari spargeri din statul Indiana.

Sosise vremea să ia legătura cu persoanele care aveau interes să ajute la ieşirea lui Pierpont din închisoare. Întîmpla- rea a făcut ca principalele puncte de sprijin să fie două femei. Pearl Eliot era telefonistă la una din acele bizare combinaţii între club de noapte şi casă de prostituţie, care înfloriseră peste tot, inclusiv la Kokomo, iocul unde-şi cîştiga existenţa- Eusese complicele principalei lui Pierpont în atacul băncii de la care i se trăsese condamnarea. Motivele ei erau, deci, duble: recunoştinţa faţă de Pierpont, care nu o trădase, pe de o parte, şi, pe de alta, un accentuat instinct al binelui, de care se putea convinge oricine trecea prin Kokomo şi se interesa de ea.

Cealaltă persoană pe care Dillinger o aborda,cu şi mai puţină greutate, dar cu mai mult entuziasm, se numea Mary
Kinder. Avea frumoasa virată de douăzeci şi unu de ani şi o calitate rară la femeile de vîrsta ei: deşi măritată şi divorţată, apoi remăritată şi divorţată, păstrase o iubire de neşters unui bărbat. Acel bărbat se numea Pierpont, iar Dillinger ştia cu precizie acest lucru. El mai ştia că doi din fraţii ei şi unul dintre foştii soţi se aflau, în acel moment, în diverse închisori ale Statelor Unite. Căzu imediat de acord să-l ajute pe Dillinger, cu o condiţie: să-l scoată din închisoare şi pe fratele ei, Earl“.

Proiecţionist:

„Da’ fata asta erea dată dracului. Să vedea şi din fundu’ sălii cum îi clipeşte lu Dillinger ochii cînd se uita la ea. Io cred c-ar fi vrut să uite, pă loc, şi de prietenie, şi de obligaţiile de a-i scoate din închisoare pe vechii prieteni. Cred c-ar fi vrut să rămîie cu ea şi să se termine filmu. Da filmu nu se termina. Mai erea două bobine, pă care le schimbam exact cînd erea gata să se lntîmple ceva interesant. Da’ să vezi cam cum vorbea ei, şi ce curte li făcea iei: — «Ei, ieu ştiu că e băieţi buni şi unu’ şi altu’, şi Pete şi frate-tu. Ei, da’ să mă vezi pe mine. Io-i înţeleg perfect. Cînd o femeie te atrage, nu mai ie nimic dă făcut. Iar dacă şi ea-i dă acord, înseamnă că trebe să fii mare fraier să o împiedici. Chiar dacă eşti propriu’ ei bărbat. Fac

ceva pă certificatele alea de însurătoare! Parcă io n-am avut vo două—trei! Şi cine ştie pă unde or mai fi aşa-zisele mele neveste. Habar n-are ele ce-a pierdut. Da', zic tot ieu cu aşea femei mai bine să n-ai de-a face! Nu-s bune dă nimic, nici în buoătărie, nici în dormitor. Pă tine se vede de la o poştă c-ar fi o jignire să te înscrie cineva în categoria asta dă care geme vestu' sălbatic. Păi n-am dreptate?» Şi să vedex pă obrajii şi pă toată faţa ei că îi dă dreptate. După ce termină iei dă vorbit, nu mai ţin minte ce, că n-am scris chiar tot, ea se duce la o prietenă şi face rost dă o cameră, pentru cînd or să vină ăia, puşcăriaşii. Dillinger se duce la altă femeie, aşea, mai bătrîioară, căreia îi dă nişte bani, să-i ducă nu se spune unde. Io cred că erea bani păntru ca să-i plătească pă. gardieni. Atuncia, Dillinger se urcă iar în maşina lui neagră şi ajunge la închisoare. Erea seară. Scoate nu se ştie dă unde trei pistoale pă care le înfăşoară în bumbac şi în ziare şi le aruncă păstă zidul închisorii. în jur, nici ţipenie dă gardieni.

Da’, nu se ştie cum, ca-n filme, pachetu îl găseşte alt puşcăriaş, clnd face curăţenie dimineaţa pe lîngă zidu’ înohiaorii. Şi fraieru aleargă cu pachetu la gardianu şef. Ăla 11 scoate de aoolo cu picioare în fund şi-i zice să-şi denunţe oomplioH, Du[r] el erea nevinovat ca un copilaş orfan.“

Biograf:

„După acest eşec, Pierpont îi trimite lui DiUinger, prîn- tr-un gardian corupt, un mesaj. îl sfătuieşte ca data viitoare să trimită armele în cutiile de materiale pentru atelierul de croitorie al închisorii. Dillinger cumpără armele, la Chicago, le plasă unui complice care, la rîndul său, aranjă cu cineva de la fabrica de aţă care furniza materia primă închisorii. Acosta deschise o cutie mare, introduse pistoalele, sigilă cutia la loc şi cu asta îşi încheie rolul. Dar nu înainte de a însemna cutia cu o cruciuliţă neagră.

În sfîrşit, după o lună, DiUinger putea să-şi vadă şi de el. Ajunse la Dayton pe 22 septembrie. Sătui de aşteptare, detectivii deciseră să renunţe la această pîndă fără şanse. Avuseseră, însă, grijă s-o oblige pe stăpîna pensiunii, doamna Strickner, să le raporteze orice mişcare suspectă.

Proprietâreasa sună la postul de poliţie la miezul nopţii. În jumătate de oră, casa era înconjurată. înarmaţi pînă în dinţi, reuşiră să-l surprindă pe Dillinger. Clnd ajunse la postul de poliţie, unul din detectivi îi spuse: — Cînd te-am văzut că nu vrei să te predai, eram gata să trag. Bine că ţi-ai băgat minţile la cap. — Dă unde să fi ştiut io că slnteţi sticleţi ?, răspuns Dillinger. Pă sticleţii adevăraţi îi recunoşti după pene, pă ăia falşi după uniformă.

Matt Leach află printre primii de această preţioasă captură. Prin urmare, ajunse între primii la Dayton. întllnirea cu Dillinger n-avu nimic emoţionant În ea. Arestatul stătea într-un colţ şi scuipa plictisit spre o ţintă invizibilă. La percheziţie se găsise asupra lui un plan amănunţit al unei clădiri complicate. Planul putea să. reprezinte, la fel de bine, o închisoare sau administraţia unei grădini zoologice. După o matură chibzuinţă, şeful poliţiei din Dayton, Yenders, ajunse la concluzia că erau planurile închisorii Michigan. Leach nu-i dădu nici o atenţie. Il interesa mai mult să-l studieze pe DiUinger* — C-red c-că c-citiţi c-cam multă li-literatură ppp-proastă pe aici, spuse el. M-mai lă-lăsaţi c-cărţile astea d-de d-doi bb-bani şi p-puneţi m-mîna p-pe t-treburi ss-s-serioase. V-vă p-patinează i-i-imaginaţia p-prin l-locuri u-u-unde n-au l-fost ni-niciodată pa-patinoare.

A fost o dovadă neaşteptată de obtuzitate din partea lui“.

Proiecţionist ;

„Cind se ajungea aici, cînd poliţistu’ bîlbîit intra în vorbă cu Dillinger, erea rupere dă scaune. « N-ai văzut c-că nu-nu se-se p-

poate s-scoate ni-nimic de-de la el. Pa- parcă nu-nu-i normal ! »

Dillinger nu să lasă mai prejos şi i-o zîce dă la obraz:

«— Ce vorbeşti? Parcă dă chestii dîn astea îmi arde mie? Despre ce hîrtie tot pomeneşti? Io n-am nici o hîrtie. Poate ie planul drumului pînă la closet şi voi credeţi că-i banca dîn Washington. Cu mine nu ţine trucurile voastre cu suflatu' fumului în nas. încercaţi după colţ. Auz că acolo ie o asociaţie dă gospodine în căutarea fericirii. »

Şi cam tot atunci prietenii lui iese dîn închisoare după ce găseşte, tot-tot, aşa cum plănuise Dillinger, şi cutia cu aţă şi pistoalele. Ei, şi să vezi cum ie viaţa în filmele dă cinema, în timp ce iei iese, Dillinger intră înapoi la bulău. Care-i chestia? Indivizii nu-l scoate cu ei şi pă fratele lu' Mary Kinder, care se dădea bolnav. Io cred chiar că erea,, căci tare bine se strîngea de burtă artistu' ăla. în schimb, iese cu Pierpont ăsta alţi trei asasini. Ptiu, că urîţi mai erea! Şi cu ieşitu ăsta erea o şmecherie. Puşcăriaşii se adună, fiecare din sectoru' lui, seara, la infirmerie. Zice fiecare că-l doare ceva. Unii că-l doare eapu[1], altu' picioru', altu' st'o- macu\ Ştii cum e, ca la armată. Şi cînd ajunge ei la infirmerie îl loveşte pe un infirmier şi trece mai departe, prin- tr-un fel dă curte inţe.rioară, unde ei are mai multe aventuri. Una dîn aventuri este chiar cum iese pe uşă, că le apare în faţă unu' din şefi. Şi şefu' ăla, care erea un negru solid, şi-o încasează şi rămîne acolo lat. Cum merge ei mai departe după aventuri, vede cum **6** maşină ie gata să iasă afara din închisoare. Da' şoferu se prinde dă chestia necurată, că.-l vede pă-negru lat, şi bagă viteză. Ei prinde maşina

B din mers şi ultima aventură în curtea interioară a închi- 1 sorii e cum schimbă ei veseli vitezele şi iese pă poarta mare B fără să vadă nimeni. Cînd se dă alarma, ei e departe, şi ■Şcîntă un cîntec. Io am mai auzit cîntecu' ăsta, într-un film B; fcu Clare Gheibl, da' nu poci să vi-l cînt, că io n-am voce. B Am tot scris în America, la un prietin, să-mi trimită o placă B. cu muzică din cîntecu' ăsta, da' şi iei zicea că nu se mai K fabrică asemenea cîntece, cum erea cele dîn filmele vechi jr care ne plăcea nouă.“

Biograf:

„Mary Kinder deţine, după arestarea lui Dillinger, rolul B- principal. Ea se ocupă de procurarea unor haine noi pentru | cei şase evadaţi, de închirierea unei case şi de asigurarea bunei lor dispoziţii. Pierpont află cu consternare de aresta- |' rea lui Dillinger. Vru să treacă imedia t la acţiune, adică la ii eliberarea lui, însă trebuia să-i aştepte pe ceilalţi puşcăriaşi I; evadaţi, de care se despărţiseră imediat după ieşirea din ■ închisoare.Punctul do întilnire era Hamilton, la vreo sută ; şi ceva

de mile de noua puşcărie a lui Dillinger.

Pierpont ajunse la concluzia că le-ar trebui nişte bani, | iar Mackley propuse imediat o soluţie: banca din oraşul său | natal, St. Marys. Lovitura se petrecu fără nici un incident. |f Rezultatul ei fu suma de unsprezece mii de dolari. Adică **1**; exact dublul sumei pe care mizau.“

ĸ Proiecţionist:

V „Mamă, ce dă bani a adunat atunci bandiţii ! Numa’ că Kj, ceva nu erea în regulă. Banii era prea noi. Ei trebuia schim-

■ baţi, cumva, sau învechiţi. Atunci Mary, care, v-am spus, H a mers cu iei a avut ideea să-i ia bancnotă cu bancnotă şi

Hh:sâ-i calce cu călcătoru. După ce le calcă de două-trei ori, ■l figura lu’ preşedintele ăla al lor, care erea pă bancnote, erea Rf. mai mototolită ca figura lui Joe Louis după meciu’ păntru Mgicentura cu diamante. Şi în timp ce iei se distra, Dillinger

■ stătea singur într-o celulă neagră ca noaptea şi scria scri- B' sori. Cred că asta se potriveşte la rola dă atunci:

«Dragă Tată, nădăjduiesc că rîndurilemi or să te găsească bine aşea cum teanr lăsat şi altă dată. Cred că de data asta Tată am învăţat că în Jocul ăsta nu poţi eîştiga de multe ori adica nu poţ cîştiga niciodată dacă teai născut În mijlocul unui circ şi tu Tată şti mai bine cum mam născut io, şi ştiu Tată că pentru tine eu sînt sîmburele ăl mai amar pă care trebe săi înghiţi fără încetare careţ otrăveşte omuşorul dai prea tîrziu săţ mai îndulcesc acuma vieaţa. Io sînt cel mai dă vină căci tu nu aşea ceva mai îndemnat cu glasul tău moale de caremi amintesc şi aici cum îmi răsună în urechi ca chemarea dimineaţa a îngerilor tu nu şti că riui numa vina mea căci cum umbla toţi pă urmele mele dă să uita şi ce îmbuc şi cum calc cu pantofu în Prafu ăl mai nenorocit din stătu indiana Tată io nu mai rezist în halu ăsta dăl port pă umeri ca pă un trofeu dă porc mistreţ pă care nu vrea săi împuşte nime da ce face Doris şi Francis iar io am zis căi mai bine să fiu judecat aici la Lima unde ăştia nau nimic contra mea şi cred că o să fie ferplei cu mine să scap uşor. Tată să nu crez ce scrie la ziar despre mine numa minciuni şi invenţiuni dă minţi bolnave care ar trebui să fie aici în locu meu să le arăt io gase- tărie că ăştia are o lupă în loc dă memorie şi totu să măreşte cînd cazi pă mina lor a lu nenorociţi dă zia- ' rişti că io nam dat în viaţa mia în nime şi nuţ scriu dăcît ca să şti căs sănătos şi aici lumea umblă cu mine ca cu ouăle cele roşi scrisoarea vine dă la

Johnny.“

Biograf:

„Eliberarea lui Dillinger s-a produs fără nici o problemă. Dacă împuşcarea unui poliţist a însemnat vreodată o problemă pentru cineva, nu Pierpont era aeela. Pregătise şi o ascunzătoare, în Cincinnati, însă în drum Dillinger avu ideea să atace o bancă. Apoi, prin cap îi trecu un gînd şi mai năştruşnic: să ia cu asalt un post de poliţie, cel din Aubur, Indiana. Rezultatul celor două acţiuni îngemănate fu suma de zece mii de dolari, două mitraliere şi două veste de protecţie, plus peste o mie de gloanţe. A doua zi, pnhzind curaj, atacară, în plină zi, postul de poliţie din oraşul Peru. Din

u o captură bună: o rmtraberă, câteva apărătoare de | gloanţe şi două pistoale automate, j Patru zile mai tîrziu, un raport anunţa că la Peru fuseseră, găsite amprentele lui Dillinger, ceea ce-i agrava cu midt situaţia legală.

O consfătuire a poliţiştilor din zonă ajunse la concluzia că Dillinger se pregătea să atace închisorile şi să elibereze puşcăriaşii pe care voia să-i „înroleze“ lntr-o armată. Poliţia statului Indiana îşi mări efeotivul eu cinci sute de membri, iar Legiunea Americană şi alte organizaţii formară | echipe de voluntari.

Gonvins că banda nu poate fi lichidată decît din interior, £ Leauh veni cu ideea să semene zizanie între membrii ei. Pentru poliţie, pentru opinia publică, adevăratul lider al ban - *t* dei nu putea fi decît Pierpont. Aşa fusese şi în închisoare, l aşa fusese şi înainte.- Făcea parte din categoria inşilor născuţi pentru şefie. Nu accepta ordinele nimănui. Fire independentă şi mîndră, nu s-ar fi mulţumit cu rolul de vioară a doua.

|h Leach li convocă pe toţi ziariştii din Indianopolis şi le I expuse planul său. Metoda era pe cît de simplă pe atît de F eficient . Trebuia să-i întărite pe Pierpont şi pe Dillinger unul | Împotriva altuia. Nu aveau decît să pună la încercare mla- i dria lui Pierpont, susţinînd în ziare că adevăratul lider al **l'feandci** era Dillinger, şi nu el. Se văzuseră, doar, atîtea oa- t zori cînd dinlr-o banală luptă pentru şefie bandele ajunseseră la autodistrucţie.

Hjv Din păcate, Pierpont nu Înghiţi momeala. Ştia şi el eă »articolele din ziare urmăreau un scop ascuns. Pe deasupra, *li purta lui Dillinger o sinceră recunoştinţă. În ce-l priveşte I Însă, pe acesta din urmă, lucrurile stăteau puţin altfel. Nu se saai sătura să citească şi recitească toate articolele despre el. Mai mult, pe cîteva le decupase şi le pusese la p&s- j > trarc. Pe scurt, devenise personajul său preferat. îşi citea HŞ aventurile cu o detaşare uimitoare, ca şi cum ar fi fost vorba B de altcineva, de un Jesse James al anilor ’30.

Ek Pierpont făcu chiar mai mult pentru bunul său prieten:

■ Il aduse o femeie. Se numea Billie Frechette şi nu era toc-

■ mai o frumuseţe. Dar fixitatea privirii ei nu trecea neobscr- î rată de nimeni. Avea un păr de-un negru strălucitor şi o

faţă ciupită de vărsat, pe care şi-o trata cu machiaj din abundenţă. Se născuse într-o rezervaţie din Wisconsin, din părinţi indieni, şi se măritase cu un oarecare George Fre- chette, care tocmai îşi ispăşea o condamnare de cincisprezece ani.

O lună mai tîrziu, se mutară cu toţi, în nişte apartamente din Chicago. Prin urmare, nici vorbă de vreo lupta

fentru şefie. Duceau o viaţă de burghezi aflaţi în concediu, n timp ce Mary făcea de mîncare sau curăţenie, bărbaţii discutau în jurul mesei, stabileau planuri de perspectivă, vorbeau despre viitor. Pierpont aduna ideile şi trăgea concluziile, dar cîteodată acelaşi lucru îl făcea şi Mackley. însă nimeni nu era oprit să-şi spună părerea, după cum nimeni nu putea să ignore părerea majorităţii. Pentru că venise vremea lucrurilor serioase. A marilor lovituri.

La două luni după evadarea lui Dillinger din închisoarea din Lima, bilanţul activităţii lor cuprindea o rubrică foarte încărcată de atacuri armate împotriva posturilor de poliţie. Nenumăraţi şerifi ceruseră să se construiască adăposturi speciale pentru păstrarea armelor. Cererile de mărire a numărului personalului poliţienesc curgeau către biroul guvernatorului McNutt. întristat, acesta ridica neputincios din umeri, însoţindu-şi gestul de una şi aceeaşi replică: „N-avem banii“

Încîntat de senzaţiile pe care i le procura Billie, Diliin- ger propuse ca, împreună cu Mary Kinder şi Pierpont, să se mute împreună şi să înceapă o viaţă de vis. Găsiră o gazdă potrivită pe Clarendon Street.

în ce priveşte distracţiile, n-o duceau deloc rău. Ieşeau în fiecare zi în oraş, se plimbau, mergeau la restaurant . Vecinii ne- au declarat că n-aveau nici un motiv să fie bănuitori: ce să facă două familii tinere în concediu?

Incapabil să-şi domine exhibiţionismul, Dillinger începu să-i telefoneze lui Leach. S-au păstrat transcrierile acestor convorbiri, care aveau loc după următorul tipic: «-Alo, Leach? Aici e Dillinger. Ce mai faci, mă bîlbîitule? Tot te mai încurci în limbă? Cunosc io un gagiu care ţi-o poate scurta, dacă nu ai de gînd să ţi-o înghiţi singur. Io-s gata să te ajut şi într-un caz în, şi altu’.»

Leach era obişnuit cu un asemenea tratament. Exhibiţiile lui Dillinger îi confirmau prima impresie. Ajunse la concluzia că acestea erau un semn de slăbiciune. încercă să-l antreneze în discuţie de cîteva ori, cu speranţa că Dil linger se va trăda în vreun fel sau altul. Fără nici un rezultat. Se alegea doar cu multiplicarea aceloraşi inepţii: «-Salut, bîlbă. Văz că te bîlbîi mai muzical azi. Cred că data viitoare o să iau cu mine şi gramofonu. Sau mai bine o să te pun pe tine să behăi în locul lui.»

împreună cu o echipă numeroasă, Leach aproape că se | mută la Chicago, unde întinse o adevărată plasă în jurul lui ‘V Dillinger. Cîteva zile mai tîrziu se ivi o bună ocazie de a-l I captura, însă acţiunea eşuează în mod lamentabil. Gâze- E'tarii descriseră toată întîmplarea cu un umor negru. Din 1 reportajele lor rezulta că Dillinger reuşise să scape cu o ma- | şină cu trei roţi, dintre care pe una o învîrtea el însuşi cu : rnîna. Ridicolul situaţiei era definitiv.

În paralel, atunci începură şi neînţelegerile În interio- Brţtl bandei. Copeland nu se mai oprea din beţii, iar în ce-l K priveşte pe Shouse era evident că nu-l interesează decît un l| gînd; cum să o seducă pe amanta lui Dillinger. Se pare că I' nu i-a fost foarte greu. Shouse era frumos, bine crescut şi Kcheltuitor, pe cînd Dillinger părea să nu mai fie interesat ■decît de lectura ziarelor care-i descriau isprăvile. Culmea I conflictelor este atinsă odată cu izgonirea amantei lui Dil- |. linger. Iritat de comportamentul ei, Dillinger îi făcu jbaga- ***y*** ,jul şi o trimise acasă. După nici trei ore, pe o zi ploioasă, I plecă el însuşi în căutarea ei.

Semnele de diviziune ale bandei devin din ce în ce mai L vizibile. Copeland şi Shouse hotărăsc să acţioneze separat K de restul bandei. Sînt prinşi rînd pe rînd, în timp ce Dillin- I ger şi cei rămaşi în jurul lui atacă, încununaţi de succes, | bancă după bancă. Buletinul din luna decembrie scos de I poliţia din Chicago număra, între primii zece indivizi căutaţi, opt inşi din banda lui Dillinger. La începutul anului ■ următor, căpitanul John Stege înfiinţează un corp de elită, I care primeşte imediat numele «detaşamentul Dillinger.»

Era o echipă de poliţişti de înalt nivel, cuprinzînd patru- II zeci de membri, şi care primise o singură instrucţiune: ***tra-*** I ***ge tu primul.*** Ecljipa îşi avea sediul pe South Damen Avenue, I iu numărul 2259.

După capturarea lui Copeland şi Shouse, banda işi luă «numite măsuri de protecţie suplimentare. Pierpont, Clarek şi Hamilton deveniră brusc nişte foarte serioşi domni bru neţi. Dillinger optă, nu se ştie din ce cauză, pentru culoarea roşie. Îşi lăsă şi mustaţă, oare trebuia să-i ascundă mica „buză dfe iepure» datorată unei cicatrice. În fine, kotărîră să se despartă pentru o vreme. Dillinger şi Rillie Frechette porniră într-o călătorie prin Wisconsin, Pierpont, Mary) Kinder şi un nou membru al bandei, racolat aproape la întîmplare, George Nelson, o luară spre nord. Însă acest Nelson căruia i se spunea şi „Baby Face“, era atît de insu portabil-, incit nu reuşiră să coboare mai jos de Tennessee.

În ajunul Crăciunului, Dillinger se hotărî, în sftrşit, sa scape de Billie Frechette. îi puse la dispoziţie Fordul lui cel nou, o mie de dolari şi o lăsă să plece unde voia. în ace eaşi seară, auziră la radio că banda Dillinger atacase o bancă din Beverly Gardens. de lîngă Chicago. în timpul jafului omoriseră doi poliţişti şi răniseră pe paznicul băncii. Pierpont şi Hamilton se enervară îngrozitor. Dillinger îşi dădu seama că, de acum încolo, situaţia devenise fără ieşire: poliţia avea să-i pună în circă absolut toate mî şăviile din lume. Moi aflară, tot de la radio, că banda Dillinger ar fi amestecată în cele mai mari răpiri din ultima vreme. Erau învinuiţi de complicitate nu numai cu Jack Klutas,' dar şi eu Bon’nie şi Clyde. Asediat din toate părţile de asemenea veşti, Dillinger începu să regrete că se despărţise de Billie. îi anunţă pe ceilalţi că merge în Wisconsin, s-o convingă pe Billie să-l însoţească în Arizona, la Tucson. Ajuns la Chicago, îşi reaminti că nu-l mai auzise demult pe Leach. însă cu aceeaşi ocazie intră în legătură telefonică şi cu Frank Reynolds, unul din şefii «detaşamentului Dillinger“. Reynolds nu era genul care să se sperie prea uşor, fie şi de un individ de teapa lui Dillinger. Mai mult* 11 invită pe Dillinger să-i facă o vizită la domiciliu. Fireşte, acesta n-avea timp de vizite. Era prea grăbit Bă ajungă în Wisconsin, împreună cu ascultătorul Hamilton.

Articolele de ziat îl convinseseră de ceea ce n-ar fi reuşit nimeni altcineva: că el, John Dillinger, e capabil de orice Că ii reuşeşte absolut tot ce-şi pune în cap.

Din păcate, spargerea următoare se soldează nu numai cu frumoasa sumă de douăzeci de mii de dolari, dar şi cu

prima crimă pe care o comite cu sînge rece la graba retragerii sînt surprinşi de o patrulă a poliţiei şi ca să-şi salveze pielea sînt nevoiţi să deschidă focul.

Reîntîlnirea aré loc la 24 ianuarie 1934, la Tucson. Dillinger o convinsese pe Billie să vină cu el. Reluîndu-şi viaţa de mici burghezi, comiseră, însă, o greşeală capitală. Nişte încurcături cu înmatricularea maşinilor îi duseră la ' poliţie. Ceea ce nu reuşiseră poliţiştii din trei state, rezolvaseră, ca bătînd din palme, trei agenţi de circulaţie din : Tucson. Cind descifrară amprentele nimănui nu-i veni să creadă. Leach îi revendică imediat, aducînd argumente solide, însă Clarence Houston, de la tribunalul din Lima. ? fu mai iute de picior. Cînd Leach sosi cu cele trei sute de | dolari recompensă pentru prinderea bandei, aproape că înnebuni de ciudă. Houston plecase cu prada cea grasă, fără să-şi ia măcar adio.

Dar Houston încă nici nu ajunsese cu ei în Ohio, care prezentase motivele cele mai solide — uciderea lui Sarber ' era argumentul forte — cînd se dezlănţui o adevărată licitaţie. Poliţia din Wisconsin, cea din Indiana şi cea din | Ohio începură un adevărat joc de noroc cu cei trei puşcăriaşi. Pierpont manifesta o voie bună suspectă, Mokley ¡ era de-un calm desăvîrşit, în schimb Dillinger se învlrtea ? ea un tigru în cuşcă. P Oficialităţile din Ohio decretară: îi dăm cui oferă

Van Buskirk, avocatul din oficiu al captivilor, ii sfătui să accepte extrădarea în Wisconsin. Motivul era greu de ignorat: în Wisconsin nu exista pedeapsa cu moartea. Guvernatorul statului decise Însă altfel. De vreme ce evadaseră din închisoarea statului Indiana, vor fi trimişi acolo. Tot În Indiana urma să fie expediat şi Dillinger, pentru '■uciderea poliţistului O'Malley.

•T Pierpont, Makley şi Russell Clark, împreună cu Mary Kinder, care fuseseră colectaţi intre timp, fură predaţi în miinile lui Matt. Leach. Dillinger trebuia să fie .escortat la Chicago de către Robert Estill.

îţ.% Drumul pînă la Chicago: îl făcură cu avionul. Estill se arătă foarte blînd. Merse cu generozitatea pînă acolo încît

mai mult.

îi oferi lui Dillinger zece dolari, bani de buzunar. La sosire ii aştepta întregul ***Detaşament,*** Împreună cu optzeci de poliţişti înarmaţi pînă în dinţi.“

Proiecţionisl:

„Ţi se rupea inima cînd îl vedeai cum coboară din avion, legat la mină cu o cătuşă dă un poliţist solid. Poliţiştii care il aştepta se aşezase pă două rînduri. Cînd a păşit între ei, Dillinger erea cu lacrimi în ochi. Şefu’ lu’ poliţişti, lu’ care el îi dăduse telefoane cu să mă pupi în cur, pardon dă espresie, care şi el erea un poliţist solid — îl juca, mi să pare — Clare Geibl — păşeşte spre el, că ştiţi că Dillinger nu erea prea mare dă stat, îl apucă dă cămaşe şi-i zice drept în ochi: «-— Bă, stîrpitură, bagă bine la cutiuţă. Dacă încearcă cineva să ne calce pe bătătură, să ştii că prima dată îţi zbor creierii şi abia dup-aia o să văd care-i treaba. ’Nţe- tes?» Dillinger erea tare palid. Să vedea că nu ie în apele lui teritoriale. Şefu’ poliţiei stătea cu puşca în miini, ca şi cum ar fi vrut să facă Dillinger ceva. Dar Dillinger nu, se uita în jos. Nu-i ardea lui dă făcut pă deşteptu, cu atîta poliţime pă cap. îl urcă ăia în maşină, şi după iei vine un convoi dă treişpe maşini şi cinşpe motociclete. Dupaia îi vezi că ajunge într-un orăşel care se numeşte Crown Point, unde erea o groază de fotografi şi ziarişti care aştepta. îi tot punea la întrebări şi el tot rldea şi le .răspundea. Flamurile dă la aparate scotea o groază dă fum, da’ lu’ Dillinger nu-i păsa. Lui îi plăcea să fie luat în fotografie. Se tot poza cu toţi din jur, şi cu un şerif care erea femeie, că vedeai cum îi străluce insigna pă piepţii iei mari, şi cu ăla de**-l** adusese cu avionu.“

Biograf:

„Un reporter îi ceru să-l ia pe Estill pe după umeri, c eea ce Dillinger făcu cu plăcere. Ieşi o fotografie minunată: banditul aproape îmbrăţişîndu**-l** pe poliţist, le zîmbea dulce celor care urmau să-l trimită pe scaunul electric. Fotografia aceasta, care a doua zi a apărut în absolut toate ziarele din Midwest, a zdruncinat din rădăcini viaţa politică a statului Indiana: a zădărnicit şansele unui politician la funcţia de

guvernator al statului şi ale guvernatorului Mc Nutt la preşedinţia Statelor Unite. Din surse confidenţiale, am aflat că însuşi J. Edgar Hoover fusese atît de furios încît era să intre în comă.

închisoarea din Crown Point era o adevărată fortăreaţă, păzită de cîteva sute de gardieni. În timpul nopţii era iluminată pe dinafară pe o rază de aproape o sută de metri. Se spunea că nici măcar marele Houdini n-ar fi fost capabil să scape de acolo. Despre avocatul ales de Dillinger mai mulţi martori ne-au spus că are mai degrabă manierele unui borfaş, decît ale omului legii. Se numea Piquett. Adoptase o tehnică spectaculoasă care, dacă nu avea alte efecte, reu- ' şea de minune să amîne procesul. Picquett găsea peste tot vicii de procedură: martori care nu soseau, documente care nu se potriveau. Printr-un mijloc pe care n-am reuşit să-l aflăm, Piquett îl convinge pe unul din judecătorii cu faimă din Indiana să-i plaseze lui Dillinger un pistol în închisoare. Ceea ce părea de domeniul fantasticului începea să devină realitate. Sub privirile lumii întregi, păzit de o adevărată armată, Dillinger primi un pistol! În acea zi, de 2 martie, el simţi că mai există o speranţă.

Ocazia de a acţiona se ivi chiar a doua zi dimineaţa.“

Proiecţionist:

„în camera, ăsta, nu, în celula lu’ Dillinger făcea curăţenie doi puşcăriaşi. împreună cu iei erea şi un paznic bă- trîn. Cînd iei intră în celulă, Dillinger se trage la perete. Iei nu-l vede, căci iei erea după uşe. Puşcăriaşii intră în celulă, Dillinger trece pe lîngă iei şi-i pune lu’ gardianu’ pistolu’ în burtă. îi spune să-l ducă pînă la birouri, unde erea un fel dă administraţie a lu’ închisoare. Acolo dă pastă un tip mic şi al dracu’, da’ Dillinger 11 loveşte şi ia o mitralieră. Pă ăl’.micu îl închide în birou’ lui propti. Cînd iese pă coridor, hop, că în faţa lui iese un puşcăriaş mare, negru ca noaptea şi înalt ca muntele. Negru’ ăsta erea un criminal.

Repede lasă iei măturiţa şi lopata cu care făcea curăţenie şi urcă împreună nişte trepte care ducea la spălător. Atunci îi vezi cum iei intră În spălător. Acolo ei sparge giamul şi ajunge iar într-o curte interioară. Dă acolo intră într-un garaj. Pune iei mina pă o maşină, care erea cu cheile în ea şi porneşte repede spre ieşire. Cum ajunge în faţa porţii, la nici cincizeci dă metri, un gardian vine fuga marş şi dăsehide poarta cea mare a

închisorii: maşina pă care ei a furat-o erea a lu' comandantu' dă la închisoare!"

Biograf:

„Odată ajunşi în oraş, abandonează automobilul în faţa unui atelier de reparaţii. Pe banchetă lasă şi pistolul care-i ajutase la evadare. Era un pistol de lemn, vopsit cu cremă de ghete. A doua zi, după ce ziarele începură, literalmente, să urle, trîmbiţîndu-i noua ispravă, ***evadarea cu pistolul de lemn,*** Dillinger fu declarat oficial ***Inamicul Public numărul 1 al Americii.***

Ceea ce a urmat în cele cîteva luni de libertate ale lui Dillinger, face parte din istoria publică a Statelor Unite. Urmărit de poliţia tuturor statelor americane, el îşi îngăduie luxul să petreacă la Mooresville, împreună cu întreaga familie, cîteva zile liniştite de vacanţă. începe să fie văzut peste tot, inclusiv în îndepărtatul orăşel englez Siratford- on-Avon. Se fac spargeri în numele lui, sînt împuşcaţi poliţişti, se aranjează evadări. Afacerea de la Little Bohe- mia, unde scapă din încercuirea poliţiştilor ca prin miraool, e grăitoare pentru norocul său extraordinar. Refugiindu-se la bunul său avocat, Piquett, îi cere două lucruri: o ascunzătoare sigură şi un chirurg priceput. Piquett se adresează unui oarecare Probasco, proprietarul unei case din Chicago. Doctorul Loesser, asistat de doctorul Cassidy, are Îndatorirea de a face să dispară orice legătură între John Dillinger şi cel care avea să-i iasă de sub bisturiu. Urmează o operaţie estetică foarte grea, dublată de ştergerea amprentelor. După convalescenţă, 11 roagă pe Piquett să pledeze pentru Billie Frecbotte, capturată la Little Bohemia. Piquett face tot

■ ce poate, însă Billie e condamnată la doi ani de puşcărie pentru complicitate. Cu urmele operaţiei încă proaspete, Dillinger atacă banca din South Bend. Dezamăgire: se ¡alege cu doar cinci mii de dolari. Cu ghidul fugii în Mexic, lîncepe să pună bani deoparte. O cunoaşte pe o oarecare fffoHy Hâmilton şi, ctteva săptămîni, se mută cu aceasta în Gary. Stau la o prietenă a lui Polly, o doamnă încă fru- ¡jnoasă, de vreo patruzeci de ani. O chema Anna Sage şi ¿se părea că avusese o viaţă foarte agitată, şi că încă avea încurcături cu poliţia din Chicago.

DIES FESTI

Chicago, Il inois 21 iulie 34, orele 23.00 **GMT** 5,00

Comloşul Mare 22 iulie 34, ceasuri e 7,00

Străzile oraşului plutesc Într-un fum înecâcios. Zeci de luminiţe străbat arterele supraaglomerate, într-un urlet necontenit de claxoane, sirene, motoare de automobil turate la maximum. O sîmbătă seara obişnuită, de fapt. Locuitorii Chicago-ului trăiesc din plin ieşirea din criză. Un fel de a spune. Rănile sînt încă vii, dar poate tocmai, din cauza asta locuitorii simt nevoia unei schimbări a peisajului. Micul ***business*** începe să funcţioneze din nou, chiar daoă nu exact ca înainte. Zece ani în istoria unui oraş contează enorm. Zece ani de criză, de mizerie, de spaime înseamnă ceva înoă şi mai grav: teama că vitalitatea sa a fost atinsă. Nu e, însă, cazul acestui oraş şi al acestei seri de sîmbătă. Oamenii se simt bine, abia acum au început să se simtă bine. Dinspre lac vine o briză plăcuţă, care a reuşit să înmoaie căldura sufo- -oantă a zilei. Dacă ai fi avut răgazul să urmăreşti viaţa oraşului în ultimele două săptămlni, ai fi constatat că el se trezeşte cu adevărat abia după -ora zece seara. O trezire bruscă. Luminile semafoarelor nu erau de prea mare ajutor. învălmă. geala automobilelor, şuvoiul mişeîndu-se imperceptibil spre partea de nord a oraşului, spre şirul de restaurante şi terase de pe malul lacului Michigan, se domoli spre miezul nopţii. Vreme de două sau trei ore, automobilele vor aştepta, frumos aliniate în parcările! imense, clipa cînd stăpînii lor se vor ridica de la mese, pentru a se întoarce acasă.

încă din tren, doctorului **1** .iviu i s-a părut că ziua călduroasă care începea avea în atmosferă cîteva grăunţe de nebunie. La Lovrin se urcaseră zeci de oameni îmbrăcaţi în eonstume folclorice, purtind instrumente de fanfară şi taraf, ducind după ei copii încă netreziţi bine din somn şi sticle pline de rachiu, strigîndu-se, strivindu-se, chiuind, grăbin- du-se să ocupe locuri, de parcă ar mai fi avut de mers zile în fir cu trenul acela. La Gotlob s-au urcat alţii, ceva mai puţin numeroşi şi, dar care au făcut-exact la fel.

Hărmălaia de pe peronul gării din Cornloş i-a accentuat doctorului impresia că nebunia se generalizează. Deşi nu . erau aşteptaţi decît de doi membri ai fanfarei din Cornloş — fiecare cu ette o trompetă şi un steag În..mină — vizitatorii au izbucnit în strigăte ce se voiau urale, dar semănau foarte bine, ascultate de la o oarecare distanţă, cu zgomotul unei ? ploi de vară. Aproape instantaneu, după o cascadă de pupă- I turi şi îmbrăţişări, fanfarele proaspăt sosite s-au încolonat, ţ iar mulţimea civilă, de fapt în costume tradiţionale, s-a. gră- ᵣ mădit îu spatele lor. Au început să cînte „Deşteptarea“ şi I apoi au tăcut brusc. Dinspre piaţa din centrul comunei s-a | auzit acelaşi cîntec vioi. Coloanele s-au pus în piişcare, urma- Í te de alaiul pestriţ al celor ce nu făceau parte din fanfare, i Puzderie de ştergare, straiţe cu mincare, steáguri şi panglici I tricolore, pălării şi chiar căciuli aruncate în sus şi prinse | sau scăpate în praf.

Reporter de vest (Comloşul Mare, ceasul 7, pînă fi **8** fără Í, un firtai : „Aurora, cu degetele-i sidefii, ridica vălul de abur I înspumat al zorilor. Soarele îşi arăta discul înflăcărat înspre I partea răsăriteană a comunei. Sclipirile de aur antic ăie [razelor se amestecau cu mult farmec printre tinerii şi bătrîniî I copaci din parc, peste acoperişe, căpiţe de fin, peste turlele bisericilor ortodoxe şi catolice, răsfrîngîndu-se cu acelaşi I luciu în oglinda bălţii ce duce înspre Lunga. Lumina tranda- ⁝ firie a răsăritului limpezea de mult chipul satului, soăldindu**-l 7** Într-o baie de flăcări piezişe. O fierbinte zi de iuliu se presimte în aer. în frumoasa piaţă centrală, muzicile din Comloşul Mare, Comloşul Mic şi Lunga repetă reunit «Deşteptarea».

Dinspre gară se aude, ca un ecou, acelaşi son înviorător şi, imediat , un banderiu de 50 de călăreţi şi 40 de bicilifti eu tricolor porneşte în întâmpinarea oaspeţilor ce tocmai s-au coborîţ din simplonul ce vine de la Got lob. în marginea parcului, }a umbra măgrinilor, repetă cu sîrguinţă corul bărbătesc din Comloş, condus de domnul profesor Paulian, cor falnie, ce a dobîndit premiul I pentru «Marşul soldaţilor» din ***Faust,*** la marea emulaţiune a tuturor corurilor şi fanfarelor din Bănat în anul 1025. Nu se lasă mai prejos nici fanfara «Gloria», condusă de inimosul compozit or-dirigerit, plugarul Néstor Miclea. De altfel cîntecele vor delecta bă- trinii şi copiii aflaţi de faţă, pînă spre prînz.“

Vyzind că băieţii deja întrec măsura şi că sticlele de răchie carafa Jjovrin erau pline sînt acum înjumătăţite sau'aproape goale, doctorul rămîne mai în urmă, probabil pentru a nu se vompromit c. Merge încet, la vreo cincizeci de metri în urma alaiului, Singur, £u mica lui valijoară în mina dreaptă şi capul plecat, ¡Din cînd în cînd, priveşte'îngrijorat spre alai. ca nu **6**urîţvâ paşii să-l poarte prea repede şi să se trezească jn mijlocul lui. Dinspre sat au venit între timp cîţiva biciclişti în costume populare. Aceştia au întors bicicletele şi merg înceţ pe lîngă tamburul major al fanfarei, pe îngă cei doi ¿omloşeni cu steaguri şi trompete. Fanfara intră în sat. Face o noua pauză. Din piaţă se aude acum „Deşteaptă-te, române!“ tarifarele invitate trec pe această melodie şi-şi reiau marşul.

în sfîrşit, doctorul ajunge şi el în marginea satului. Vede într-o tufă de. rnăcriş de lîngă gardul primei case un om care se tîrăşte pe byrtft, prin ţărînă, şi iese spre drum. Omul priveşte **QU** atenţi# în urma alaiului, apoi întoarce capul şi spre gară. Dă cu ochii de doctorul Tit Liviu şi, după o tresărire de spaimă, zice! „Să trăieşti, Liviucă, tu eşti, mă?“ „Da!“ zice doctorul fără nici un ehef de a continua. „Pă mine mă mai cunoşti ?“ „Nu!“ „Io mi-s Nieulae a lu’ uică-tu Petre, mă. cum nu ma cunoşti, ai?“ „Aaaa, da!“ se preface doctorul că s-a lămurit. Habar n-are de care uică Petre e vorba şi nici cine « individul. Are cam patruzeci de ani, dar e ñeras, cu hainei«

boţite, deşi se pare că sînt bârnele lui de duminică, e obosit şi arată mai virstnic. lotuşi, pentru că merg împreună pe drum, doctorul vrea să întreţină conversaţia. „Da’ ce se întîmplă?“ — întreabă. Omul, crezind că e vorba de ciudala acţiune în care l-a surprins Liviu, aduce lămuriri surprinzătoare. „Uite, mă Liviueă, mănşală nevasta, mă! N-o văzuşi pă la gară?“ „Dar n-o cunosc!“ „Aşa-i, că tu n-ai dă un’ s-o cunoşti. Să îmbrăcă dă dimineaţă În costum popular şi plecă d-acasă, cică la repetiţie! Da’ n-o văz pă nicăiri! Dac-o prin/, cu vr’unu, o bag în mormint, uite asta mi-e crucea!“

Fanfara vizitatorilor sosiţi cu trenul a ajuns în piaţa din 'centrul comunei. Se aud din nou uralele care de departe par huiduieli. Cam în dreptul atelierului de molărit al lui Ulie- riu, la intersecţia drumului principal cu una din străzi li' perpendiculare pe ea, doctorul are deodată revelaţia haosului în care a picat. Mai mulţi tineri sînt îmbrăcaţi ca pentru carnaval: unii au anterie de preoţi, alţii costume de oraş dar prea largi, cîţiva şi-au lipit mustăţi sau şi-au dat părul cu făină pentru a părea cărunţi. Toţi răspund „prezent“ la •apelul unuia dintre ei, oare poartă eşarfă tricoloră în diagonală peste piept şi joben. Acesta strigă: „Răducanu-Popescu, prefect de Olt!“ „Prezent!“ îi răspunde un tînăr cu joben, costum popular şi mustăţi albe. Apoi, colonel Vârgolici, de la Artilerie, prezent! — chipiu de armată austro-ungară, veston de irozi cu tablă de conservă în locul epoleţilor, mustăţi negre, sabie. Doctor Nislor, prefect de Torontal, prezent, Auguslin Coma», primarul Timişoarei, prezent, Mihăiescu şi Anto- nescu, subpri marii Craiovei, ’zent, ’zent, domnu’ Nie<>- laescu-Plopşoru, preşedintele Fundaţiilor regale de la Craiova, prezent, Ilie Popescu, deputat de Dolj, ’zent, Biju Traia», directorul liceului din Slatina, prezent, Ludovic Ciobanu, inspector şcolar, aici, dr. Isaeu, judecător, Timişoara, prezent ! Şi aşa mai departe. Deci toată nebunia asta din sat nu e decît repetiţia sărbătorii ce trebuie să aibă loc la 15 august, şi toţi aceşti tineri mascaţi vor face azi figuraţie în lecui personalităţilor invitate lă Comloş în ziua serbării! Doctorul Liviu priveşte cu nedumerire în jurul său. Nicolae, băiatul lui uica Petre, a luat-o la fugă în urma cortegiului care a ajuns în piaţă.

Gary, Indiana	G M T C	Gomloşul Mare
22 iulie ’34, orele 0.00	6.00	ceasurile 8.00

Reţotcr de vest (Comloşu) Mare, ceasul opt fix): „Întîiele raze ale dimineţii se înălţă de-acum ca fumul pornit din colosala jertfă a Firii cătră Ziditoriul ei. Răsăritul arde în valurile de foc ale zorilor. Cald ura începe a se simţi. A sosit clipa repetirului pentru marile

sărbători. În sunetul clopotelor reunite ale tuturor bisericilor din Gomloş şi în bubuituri de treascuri, încep serviciile divine. Timpul se scurge necruţător.“

Un incident la întretăierea străzilor Dearborn cu bulevardul Jackson: una dintre uriaşele litere carp formează numele hotelului „Great Northern“ se prăbuşeşte de pe acoperişul clădirii cu treispreze etaje.

Din fericire, nici o victimă.

Chemaţi de urgenţă, pompierii recuperează uriaşa literă de metal vopsit în roşu şi o pun la locul ei.

Printre două case nou construite, doctorul Liviu poate să vadă terenul viran din spatele lor, partea din parcul ducesei de San Marco defrişată în 1931 de Pascu, stadionul comunal, băgrinii rămaşi în picioare şi partea nedefrişată a parcului. Totul e plin de lume pestriţă care se mişcă de colo-colo, aparent fără nici o treabă, dar urmînd probabil trasee bine stabilite dinainte. Uralele care seamănă cu huiduielile izbucnesc din nou pentru că, se pare, dinspre Jimbolia au sosit alţi oaspeţi; corurile din Igriş şi Vizejdia.

împins de curiozitate, doctorul n-o ia spre dreapta, spre casa părinţilor lui din Lunga, ci se apropie de piaţă ca să vadă de ce sjnt în stare consătenii lui. Trece pe lîngă tribuna împodobită cu frunze de stejar şi covoare cu motive naţionale şi se îndreaptă spre biserică. în mijlocul pieţei se loveşte de un domn care merge de-a-.ndărătelea cu un cărucior de marcat liniile cu var pe un teren de fotbal. Acesta stabileşte locul destinat fiecărei comune şi este atît de preocupat, încât nici nu-i mai spune doctorului „pardon“. După un braţ de crengi de stejar, aruncate nu se ştie de ce pe scena de scânduri

înălţată în mijlocul pieţei. I-l văd pe Nicolae Iliţu. Mndu-se. Probabil că tot nu şi-a găsit nevasta. Un cerc de oameni înconjoară alţi doi tineri. Sunt membrii celor trei fanfare într-o latură a pieţei. Unii stau pe jos, alţii în picioare, schimbă impresii şi beau din cârnie. Aştia îşi mai încearcă instrumentele. Buzderie de sclipiri aurii din trompete, tromboane, talgere şi

Chicago. Illinois “ele 0.20 M T Comloşul Ma ceasuri 8 Ir

alte alămuri.

cute **20**

O dulce amorţeală pune stăpinire pe oraş. Sunetele catifelate ale jazz-band-urilor se aud de pretutindeni. Reclamele teatrelor luminează străzile cu asfaltul încins. Opera, luminată feeric, se pregăteşte să-şi închidă porţile, după a două gute cincizecea reprezentaţie cu ***Qthcllo.*** Restaurantul şi barul elegant al hotelului „Auditorium“ găzduiesc o recepţie de zile mari: întâlnirea anuală a producătorilor de răcoritoare. Din spatele clădirii, dinspre teatrul „Auditorium“, azbat zgomotele violente ale unui spectacol de ***văudeville.*** Peste mai puţin de o jumătate de oră, cîţiva dintre distinşii comercianţi de răcoritoare Îşi vor aştepta prietenele la ieşirea teatrului.

Lumea pare să fi uitat de căldura sufocantă şi de grijile de peste zi. Şoferii negri, în livrele-elegante, au adormit În laşini, cu capetele sprijinite de Volane. Oraşul petrece.

Reporter lle cest (Comloşul Mare,- ceasul **8** şi juni.) „Să poposim puţin din drumul spinos şi îngrijorător al vieţei de mine şi

să răsuflăm cu nesaţ aerul curat al dim.incţei, adus de viatul înviorător al redeşteptare!, bătând răcoritor de la un capăt la altul al Banatului. O împrejurare fericită a făcut ca tot acum să licărească în inima graniţei de vest, în Comloşul bănăţean, o făclie nouă — foaia independentă de luptă spirituală, culturală şi politică, SUFLET NOU.

în aceste clipe sărbătoreşti, un grup de tineri învăţaţi ai comunei prepară primul număr al revistei ce va apărea peste trei săptămlni. Colectivul de redacţie reunit lucrează cu multă aplecare asupra fiecărui rind. îi Întrebăm, ca intre colegi: cine sunteţi şi ce vreţi? Iii ne vor răspunde în curbul.“

Desprins, în line, din nesănătoasa fascinaţie care-l ţinuse ţte Inc aproape o Jumătate de oră în piaţa forfotitoare a satului, doctorul Li viu se îndreaptă încet spre Lunga. La colţul parcului este oprit de domnul prim-pretor şi de fratele acestuia, învăţător în Gotlob. „A, ce onoare, domnule doctor!“, spun ei într-un glas. Doctorul spune doar bună ziua, cu destulă răceală, „Aţi mai venit prin comună? Foarte bine foarte bine!“, comentează în continuare prim-pretorul după ce şi-a repus pălăria pe frezâ. „Am venit să-l văd pe tata. E foarte bolnavi“, răspunde doctorul. Cîteva încurajări de complezenţă în lupta cu boala, invitaţia de a veni mai des prin comună şi cu ocazii mai vesele, apoi: „Şi... dumneavoastră tot fără partid, tot fără? Se poate, dorn’ doctor? Tocmai dumneavoastră care, deh...!“ „Şi în ce partid ai dori dumneata să mă înscriu?“, întreabă doctorul, privindu-**l** nu prea prietenos pe prim-pretor. „Păi, într-un partid. de-al nostru, românesc, deh! Nu vedeţi că ne-nghit minoritarii?“ „Nu prea văd!“, răspunde Liviu aruncînd o privire spre piaţă, de parcă ar voi să vadă acolo oameni înghiţind alţi oameni. „Ăăă, păi dumneavoastră ştiţi că frate-meu, uite-l, aici de faţă, se chinuie de cîţiva ani să facă o şcoală nouă, românească, în Gotlob şi nu-l lasă şvabii deloc?! Boicotează, dom’ doctor şi oameni ca dumneavoastră stau deoparte!“ „în schimb vouă vă arde doar de serbări naţionaliste!“ „Sînt massele, dom’ doctor, massele care se bucură din suflet că sînt cu noi!“ „Şi se mai bucură şi de starea de asediu şi de cenzură, nu-i aşa?“ „Tot duşmanul intern ne-a silit şi la aceste măsuri temporare...“ „Şi dacă la toamnă domnul prim-ministru Ţătărăscu propune prelungirea stării de asediu?“ „Asta numai dacă se va dovedi că e necesară, dom’doctor, da’, să ştiţi, nu-mi place deloc cum vorbiţi. Eu aş prefera să ră- mînem prieteni!“ „La revedere-!“, spune doctorul înainte de a se întoarce pe călciie şi de a-i părăsi.

Chicago, Illinois	G M T	Lunga
orele 1.00	700	ceasurile 9

Primii clienţi cape părăsesc localurile! Plaja lacului este supraaglomerată. Mii de oameni fac baie, astîmpărîndu-şi dubla fierbinţeală, cea provocată de căldură şi cea provocată de alcool.

O patrulă a poliţiei semnalează un incendiu la Templul Masonic, de pe Randolph Street.' Alături, clădirile Ashland şi Schiller îşi Înalţă, Însingurate şi indiferente, siluetele. în dreptul hotelului Majestic, de pe West Quincy Street, o crimă multiplă: un japonez, drogat, împuşcă şase persoane apoi dispare fără urmă. O maşină a poliţiei, care soseşte la locul faptei, nu poate frina şi se

ciocneşte eu un automobil condus de o doamnă din înalta societate a oraşului. Din fericire, coliziunea nu face nici o victimă.

în mod inexplicabil, cele cinci ferestre ale companiei O'Gara, din clădirea Marquette, de pe South Dearborn Street, numărul 140, situate la etajul al cincilea, se sparg. Nu s-a găsii urma vreunei bombe sau a altui fel de obiect exploziv. Rostul clădirii a rămas intact.

în plină stradă, un cetăţean paşnic, care se oprise să admire ornamentele baroce ale clădirii Gabie, de pe Wabash Avenue, ia foc. Internat de urgenţă, n-a mai putut fi salvat. Unul dintre medici face observaţia că e vorba de un fenomen foarte rar, în care corpul omenese, supraalimentat, Începe să ardă, hrănit de propria-i combustie internă.

Postul de observaţie astronomică semnalează apropierea unui corp ceresc necunoscut.

Doctorul Divin tocmai deschide poarta dinspre drum a casei, cînd, prin spatele lui, pe mijlocul drumului, trec în pas alergător mai mulţi tineri îmbrăcaţi în tricouri sportive, în chiloţi şi ghete cu crampoane. Unul din ei ţine în braţe o minge de fotbal. Se duc să „întin>pine"‘ echipa de fotbal din Cbichinda **1**# punctul grăniceresc de ta capătul dinspre vest al satului Lunga. Atracţia sportivă a sărbătorii de ia 15 august va fi meciul internaţional de ***foot-ball*** întreComloşana şi Z.A.K. Chichinda din Iugoslavia. Bineînţeles că azi nu vor veni şi fotbalişti iugoslavi, dar necesităţile repetiţiei impun această deplasare pînă în apropierea frontierei şi, poate, chiar o miuţă pe vreun maidan din marginea satului. Doctorul deschide poarta şi intră în curte. Apoi ajunge în camera umbroasă în care zace tatăl său. Bătrlnul e întins pe pat, are părul albit, în întregime, ochii scufundaţi în orbite, iar miinile, pe care doctorul i le apucă şi le sărut ă, descărnate.

Un accident cerebral, se gîndeşte li viu. Centrul vorbiţii a fost probabil atacat şi cl între timp, pentru că bătrânului îi ies foarte greu cuvintele din gură. E de vină, desigur, şi emoţia. O lacrimă i se scurge pe obrazul veşted, după ce s-a chinuit să scoată un „zîua bună“ şoptit. „Dar mama unde e ?“ Eforturi uriaşe **11** costă pe bătrîn rostirea cuvintelor „Pe ţarină!“.

Reporter de vest (Comloşul Mare, ceasul nouă trecut): „În lumina plină de speranţă a dimineţii ne-am oprit o clipă în parcid

comunal. Acolo, ascunsă parcă sfios la umbra unui măgrin, am descoperit o tânără domnişoară citind cu încordare mută ceva anume, poate o scrisoare de amor.

La rugămintea ele a se prezenta, dinsa; a răspuns nu emoţie că este domnişoara Puşi M., elevă la «Carmen Sylva» din Timişoara. Pentru moment, ea se află, laolaltă cu toţi tinerii comloşeni studioşi, în vacanţă, acasă în satul părinţilor săi. în mare pregătire pentru incidentul de la 15 aug. crt. La întrebarea ce prepară pentru înălţătoarele clipe, d-şoara Puşi citeşte cu multă simţire acest fragment de ***Imn*** de pe foaia de hîrtie ce o ţinea eu emoţie în mini: «Azi e zi de sărbătoare pentru neamul românesc. /Fraţi răsleţi de vremuri aspre iat-acum se întâlnesc. /Dunărea spre noi priveşte şi cu glas tremurător /Cintă cîntec deisbîndăromânescului popor!» împreună cu celelalte strofe, dinsa va recita întregul imn în faţa asistenţei, în piaţă. D-şoara Puşi poartă o elegantă rochie de mătase naturală bleu-marine. cu mici ancore albe. plisată mărunt, atît în josul poalelor, cât şi la mâneci. Centura de piele .strînge rochia atît de tare. îneît lasă să se ghicească, bine întinşi pe impecabilele sale picioare, Cvtra-modernii ciorapi scurţi, care se ţin sub genunchi cu un elastic întreţesut. Aceşti ciorapi repurtează un mare succes în Franţa, la Paris, fiind ameninţaţi doar de rochia crăpată pe lături. Aceste rochii crăpate vor omeri cu siguranţă ciorapul scurt! Pe cap, distinsa d-şoară, poartă o beretă albă cu numele «Şicul parisian». îmbujorată, ne răspunde că la serbări va prezenta publicului un superb costum popular moştenit de la străbunica ei. Itoşeala prelungă din obrajii săi ne îndeamnă să o mai întrebăm ce gîndeşte despre maxima: «Farba şi albelele/strică bănăţenele». Cu ochii plecaţi parcă a remuş- care, dinsa ne destăinuia că a folosit cunoscutul carmin Chagrin d'amour (năcazurile amorului), Eau de Princesse (apa princesei) pentru albirea tenului, precum şi odicolonul Venus.

Chicago. Illinois O M T Lunga
orele 01.30 7.30 ceasurile 9.30 ,

Li viu iese din cameră şi străbate curtea mergînd spre ţarina pe care mama lui încă mai prăşeşte porumbul. Femeia s-a sculat, probabil, de cu noapte şi zoreşte să n-o prindă zăduful cel mare. Doctorul aude chiar şi de aici, din Lunga, zgomotul pe care-l fac veselii participanţi la repetiţia din Comloş. O apucă pe rîndul de porumb unde o vede pe maică-sa muncind. Aceasta îi aude paşii şi se întoarce spre el. Lasă sapa jos. ,.()oo, Lîviuţu' mamii, ai venit?". Chiar în momentul în care ei se îmbrăţişează, zgomotul acela

îndepărtat ca un zumzet de lăcuste încetează. „înseamnă că unii dintre ei au intrat în biserică şi slujba a început!“ îşi spune doctorul.

Beporler de vest (Comloşid Mare, ceasul nouă jum.): „Astrul zilei, s-a înălţat cu încă o suliţă-două. Ne îndreptăm spre sediul redacţiei «Suflet nou». Acolo, încîntaţi de muncă, încordare şi elan tineresc, redactorii prepară intîiul număr. Voim a şti în primul rînd cît va costa. Un abonament anual
— 100 lei; pentru Autorităţi şi Instituţii — 300 lei: pentru ţărani şi studenţi — 60 de lei; în străinătate - dublu; în America — doi dolari. Apoi, la întrebarea noastră despre platforma foii, redactorul şef ne întinde, în loc de răspuns, un snop de manuscripte ce vor deschide numărul inaugural: «Cine suntem şi ce vrem. La măreţia serbării a 200 de ani de la descălecarea oltenilor pe aceste meleaguri — aici, unitatea de români din patru provincii s-a făcut de mult! — Vrem să apară un ***suflet nou.*** Ce vrem cu adevărat? Vrem a duce cul tură şi civilizaţiune adevărată pînă în cele mai îndepărtate cătune. Dar nu cultura şi civilizaţiunea „deochiată“
— ce depăşeşte limita bunului simţ.... N[T]e aflăm în serviciul mai multor idealuri. Vrem să trezim dragostea de carte, simţul de frumos şi gustul de cîritare şi călătorii. Şi ce mai voim? Voim, vorba domnului Mehedinţi, să arăm mai adine, dacă brazdele din faţă s-au istovit.»

Aceste cuvinte pline de înaripat a vint ne enK>ţ«eaea%ă de pe acum. Ecoul lor în inima cetitorilor va fi pe măsura celui dorit, dacă nu şi mai mare. Mai vorbim de una, de alta, ca intre buni colegi. Sufletul ne e copleşit de admiraţie eînd aflăm că tinerii redactori sînt reprezentanţi ai muncii active fără să fie plătiţi. Ei au trecut dincolo de orice plată, dar răsplata le fi înmiită!“

La fel de enigmatic cum apăruse, corpul zburător neidentificat dispare din raza de observaţie a astronomilor.

Centrul oraşului palpită din nou. Pietrele din, pavaj dispar sub roţile automobilelor care se întorc spre garaje. Cen-

Îrul comercial e învăluit în fum. Un ambuteiaj enorm para- izează, vreme de şapte minute şi patruzeci şi opt de secunde brice mişcare pe un spaţiu lung de trei kilometri şi două sute de metri. Intervenţia trupelor auxiliare ale serviciului de circulaţie decongestiouează principalele artere, însă zgomotul asurzitor al claxoanelor ridică, practic, tot oraşul în picioare. În interval de cinci minute sînt semnalate şaptezeci şi două de sinucideri.

La capătul străzii South Miehigan se produce o încăierare între mai mulţi şoferi. Enervaţi de blocarea circulaţiei, şi-au scos pistoalele şi au Început să tragă la înttmplare înspre maşinile din apropiere. Nu au atins, insă, pe nimeni. Alcoolul pe căre-**l** aveau în sînge le diminuase agerimea privirii.

Guvernatorul statului Illinois îşi conducea spre ieşire ultimii invitaţi pe care-i avusese la marele party dat cu ocazia închiderii lucrărilor Camerei. Oprindu-se în pragul uşii, observă trombe de fum ridicindu-se deasupra oraşului.

Chicago, Illinois O M T Lunga
orele 2.00 ă.00 ceasurile 10.80

Uviu ii controlează bătrînulu i tensiunea. Mama schimbă uleiul din candelă. „Ce zici, Livîuţ, mamă, să ehem pe părintele Mehadiu să-l împărtăşească?“ „Nu!“ spune doctorul Liviu. „Păi dă trei zile n-a mtncat nimic şi az’dimineaţă i-a fost rău dă tot. Răsufla aşa, greu, pare-ar fi tras la plug!“ „Acuma, oricum nu poţi chema nici un preot. Sint toţi la marea liturghie de antrenament!“ „Ce-i aia?“ „Fac repetiţie pentru serbările de la Sf, Mărie!“ Ca o confirmare a spuselor lui se aud bătînd deodată toate clopotele bisericilor din comună. „Ooof, ţara arde şi baba se piaptănă!“ — zice bătrtna, închinîndu-se la icoană.

Reporter de vest (Comloşul Mare, ceasul 10 şi cîtva): „Văpaia lui Helios se face din ce în ce mai simţită în acest sat de la marginea ţării, întins ca pe o tipsie de jar. Pentru a ne stîmpăra pojarul, facem o visită distinsului părinte C. Ne primeşte binevoitoarea preascumpa lui soţie, care ne îmbie cu dulceaţă şi apă de la fîntînă. În prînzîtor e răcoare, miroase a busuioc şi mere. Cîtă modestie! Cîtă simplitate sacră! Vrînd a şti cum şi cît a scris învăţatul om despre trecutul comunei Comloş, preabuna doamnă ne înmînează manuscriptul integral al unei mici monografii ce va fi tipărită mai apoi. Observăm cîtă grije pentru adevăr dovedesc aceste pagini, cîtă muncă tăinuiesc aceste cuvinte: «în lipsă de documente vechi, sprijinindu-se pe demografie şi pe tradiţia românească, afirmăm că vechii locuitori ai comunei şi ai întregului ţinut au fost ***precum şi*** azi sunt: Românii»... «Aici ' a existat un nucleu etnic românesc plămădit din împreunarea băştinaşilor geto-daci cu coloniştii romani aduşi de împăratul Traian, care nucleu necontenit a locuit această comună. Nucleul acesta primar, adecă românii băştinaşi, ce locuiesc a patra parte din comună, pînă azi mai sunt cunoscuţi sub numele de «frătuţi», numire dată lor de către românii veniţi mai tîrziu de prin comunele din Banat, Crişana şi Oltenia... între românii băştinaşi din comună, al căror număr s-a redus mult în timpul războaielor dintre turci şi austrieci, s-au aşezat un număr oarecare de români din Ţara Românească, întrebuinţaţi de turci la întărirea cetăţii Timişoara, cărora, după eliberarea cetăţii, genialul erou creştin Eugen de Savoya le-a dat învoirea să se aşeze prin comunele din Banat...* Pagini sguduitoare, pline do adevăr clocotitor. Ele ne întăresc în gîndul că comunei Comloş i s-ar potrivă ca o cunună de jertfă biruitoare numele dorit de mulţi locuitori : «AQUILA ROMANA .»

Echipajele poliţiei lucrează din plin. La fel, ambulanţele spitalelor. Pină la această oră s-a constatat moartea, din cauza căldurii, a treizeci şi opt de cardiaci. Spitalele de urgenţă au sălile de aşteptare pline pînă la refuz. Un alt incendiu, la abatoare.

Cel mai important atac, la Stock Excbange Building, de la război încoace. A doua zi, firmele Lelewer, Knox, precum şi restaurantul Shamoek, vor da faliment. Autorii n-au putut fi descoperiţi.

Chicago, Illinois **O M T** **I.nnga**
orele 3.00 **9.00** **ceasurile II .00**

Accident de proporţii la Grand Central Stătion: o locomotivă abia sosită de la New York iese de pe linie şi, în loc să ajungă la depou, pătrunde prin pereţii de metal şi sticlă ai magaziei de mărfuri şi dărimă aripa stingă a clădirii« poştei.

Doctorul Liviu şi-a pus în locul hainelor de oraş nişte pantaloni mai vechi rămaşi pe acasă, o cămaşă de-a tatălui său şi iese iri curte. Se duce spre grădină, spre ţarină,, vrea să sape el porumbul pe care l-a început maică-sa de dimineaţă. „Liviucă, dragă, nu ieşi pă zădufu' ăsta că te Îmbolnăveşti, mamă!“ Pe stradă trec lălăind fotbaliştii care au făcut un drum pînă la graniţă urmaţi de o droaie de copii. „Lasă, mamă, că nu mi se întîmplă nimic!“ zice Liviu. „Dumneata fă supa aia de găină, poate ii dăm şi lui tata să mănince un pic.“

Reporter de vest (COMLOŞUL MARE — ceasul I I punct.) „Fierbinţeala lunii iulie se simte în toată amploarea sa. Astrul luminos s-a Înălţat în tării deasupra creştetelor ce ies plecate, într-un impunător cortegiu, din biserică, spre a repeţi primirea troiţei şi a plăcei comemoriale. de la fraţii olteni. Se rostesc cuvinte înălţătoare despre menirea comloşenilor de a ţine mereu aprinsă candela veşnic vie a proslăvirii strămoşilor care s-au rupt acum două veacuri de la matca lor şi au venit aici st întemeieze o viaţă nouă. În năvala sentimentelor ce ne copleşesc, abia putem copia cîteva cuvinte. «Fraţi Olteni! Cu inima plină de dor, cu ochii înlăcrimaţi şi braţele deschise. Vă primim şi Vă îmbrăţişăm cu dragoste ca pe nişte fraţi adevăraţi. Fie ca venirea Voastră printre noi să însemneze o nouă şi indestructibilă dovadă a dragostei ce însufleţeşte şi încălzeşte inimile româneşti de pretutindeni! Fiţi

bineveniţi!» Apoi, după aceste sguduitoare cuvinte, un tînăr şi un bât rin, într-un gest de păgînă splendoare, întru- pînd poporul român în trecutul şi viitorul său, amestecă pă- mînt bănăţean şi oltean, un pămînt rodnic al Comloşului, la poalele viitoarei troiţe. Un simbol al nesdruncinatei noastre frăţii, securităţi şi unităţi. Un fruct al muncii de veacuri a vrednicilor săteni veniţi aici din Oltenia şi din alte părţi. Tineri premilitari repetă pe loc jurămîntul.“

CHICAGO, Illinois G M T Lunga '
orele 3.1'. 9.15 ceasul 11 şi un fîrtaî

Mama lui Li viu iese plingînd din casă şi aleargă spre ţarină. „Liviuţ, Liviuţ, mamă, hai că-i e rău lu’ tată-tău!“ Doctorul aruncă sapa şi aleargă în casă. Bătrînul horcăie. Li viu îl apucă de subsuori şi-l ridică în capul oaselor. O roagă pe mamă-sa să mai pună două perne peste cea pe care a stat pînă acum bolnavul. Scoate trusa şi face o injecţie intra- venoasă. fia **1** rinul pare sărşi revină ca după o spaimă pe care nu o poate mărturisi. Liviu, dîndu-şi seama-de natura crizei, se hotărăşte să plece spre farmacia din Corni o ş. „Vezi poate-l chemi şi pe popă, Liviuţ, să nu.... Doamne fereşte, fără împărtăşanie!“ „Nu e încă nevoie, mamă, stai liniştită!“

Reporter de c***est*** (Comlo^ul Mare, ceasul 11 şi un fîrtai): „Iată cum timpul se scurge necruţător înspre eternitate. Alaiul trebuie acum să se urnească spre a se reuni în ordine şi disciplină, pe loeurile dinainte hotărîte, în mijlocul pieţei. Acolo privirii • noastre i se înfăţişează un mic, dar impunător chioşc cu frumoase ornamentaţii naturale din crăci de brad, stejar, felurite flori, predominînd trandafirii.. E locul din care se va. face distribuirea panglicilor comemorative la asociaţiile de plasă.“

Citeva minute de linişte. Oraşul pape adormit. Temperatura aerului a devenit, ia sfîrşit, acceptabilă.

Chicago, Illinois G M T Comloş
orele 3.30 9.30 ceasurile 30.

Reporter de vest (Comloşul Mare, 11 şi jum.): „De la frumoasa tribună ţîşnesc precum lava unui Vezuv, pline de Înflăcărare, înălţătoare cuvinte. Lumea ascultă în nemişcare.
«Avem un tineret ca un fagure de miere. în miinile lui este însufleţirea şi entuziasmul de falnic viitor, în inimile Im palpită credinţa în viitorul de mîine. Să le ridicăm elanul, să le dăm în mină flamura ţăreî şi, proptiţi de experienţa noastră prinsă în fire de zăpadă, să-i îndemnăm să propage idei noui, merOu

schimbătoare.»

l)e acum, discul de flăcări al zeului solar e în apoteosisui său. El se prăvale dogoritor drept în creştetele celor veniţi să soarbă precum ambra cuvintele cele mari. Termometrul arată 34 de grade la umbră.“

Liviu a ajuns şi el în preajma bisericii, tocmai în momentul în care un sobor de preoţi se îndreaptă spre un loc în care doi dintre tinerii mascaţi în personalităţi de vază amestecă ţă- rină din Comloş cu ţarină din Oltenia. Se gîndeşte că poate şi farmacistul Grossman se află în mulţimea de gură-ească din jurul bisericii. îl caută din priviri, în timp ce preoţii încep un Te-Deum şi sînt apoi urmaţi de mulţime. Harababură de voci şi tonuri false. Tinărul eare-l închipuie pe colonelul Vârgolici citeşte cu voce tare textul care va fi înscris pe troiţa ce va fi ridicată peste trei săptămîni. Clopotele încep din nou să sune toate odată. Acum Liviu îl zăreşte şi pe Grossman, îmbrăcat în costum românesc şi tot aran- jîndu-şi ochelarii pe nas «cu veşnicul lui tic. Se strecoară prin mulţime pipă la el. Gind reuşeşte să-l atingă pe braţ, fanfarele tocmai atacă un marş măreţ şi bătrînul farmacist tresare ca la cutremur. ,,Aaa, domnu’ doctor, ce surpriză plăcută!“ — spune/ el.

Dar telefoanele încep iarăşi să zbîrniie. Şapte sinucideri ta mai puţin de zece minute. Maniacii depresivi se cred U ora cea mai potrivită pentru a-şi teroriza, din balcoane, vecinii.

Chicago, Illinois	**G M T**	**Comloş**
orele 4.00	**IÖ.00**	**amiaza**

Plaja este pustie acum. Doar maşinile salubrităţii lucrează pentru a şterge ultimele urme ale nopţii. Zeci de camioane cu gunoaie traversează oraşul. Sirenele abatoarelor încep să şuiere amenin ţător. Clădirile înalte ale oraşului sínt atinse, în partea superioară, de o abia perceptibilă undă de lumină roşietieă. Doi îndrăgostiţi se aruncă, ţinîndu-se de mînă, din vîrful buiiding-ului Manhattan. Nu mai pot fi salvaţi. Tramvaiele şi autobuzele, goale, opresc, inutil de altfel, doar în staţiile principale. Oraşul îşi savurează somnul cel dulce dinaintea zorilor.

Grossman şi doctorul Livra se întorc dinspre casa

farmacistului. Pe tribuna împodobită cu crengi de stejar continuă, în căldura toridă, seria simulatelor discursuri. Mulţimea se antrenează în aplauze. Liviu pună o mînă pe braţul bătrînuhii farmacist şi acesta tresare din nou, ca electrocutat. „Nu vi se pare că ăştia cam exagerează, domnule Grossman?“ „Mde Liviucă, ştiu şi eu!“ Un grup de tineri în uniforme de pre- mifitari aleargă să se încoloneze la ordinul unui sublocotenent de rezervă, un avocat cam prea burtos pentru vîrsta lui — n-are nici 2f> de ani. „Mai lipseşte un Führer şi ne-am putea considera în Germania “spune Liviu. Farmacistul oftează: „Mde, ce-o fi scris şi pentru noi, fiule!“ Doctorul îi strînge mina bătrânului şi pleacă. înainte de a intra pe strada lungă ce duce spre Chichinda, îl intîlneşte pe Nicolae ducindu-şi nevasta de mînă spre locul de unde trebuie să înceapă parada. Omul. pare acum foarte mîndru de frumuşelea-i de nevastă, iar aceasta e dusă cu gîndurîle aiurea.

Reporter de vest (Comicsul Mare, amiaza trecută cu un firtai): „Dar ce zvon se aude? Ce freamăt? Din cele patru zări, aliniată şi reunită apoi Într-o armonioasă coloană, soseşte tinerimea. începe repetirul pentru marea paradă. Cortegiul defilării e deschis de mmdrele fanfare din Comloş şi Igris. Urmează frumoasele şi simpaticele d-şoare din Comloş, aie căror costume naţionale strălucesc în lumina soarelui. O adevărată paradă a frumuseţii. Călclfid graţios pe tocurile înalte al eleganţilor pantofi de antilopă sau lac negru, ele salută publicul cu braţul drept ridicat pieziş, nu înainte, ci spre dreapta. Le urmează sănătoasele igrişejiee şi roBuştii saravaleni, în admirabilul lor port. O plăcută impresiune lasă marele grup do şoimi, într-un impozant cortegiu, sărbătoreşte echipat, în frunte cu directorul V. Besu. În urma lor se zăreşte figura unui şoim călare pe un superb armăsar. Este fiul d-lui V.C. Barca, care deschide defilarea şoimilor din Sînnicolau. în aplauzele publicului înaintează într-un aliniament 'desăvirşit cei 350 de tineri premii ilari, viitori ostaşi ai ţării. Recunoaştem în frumoasele lor costume eleganţa liniei pe care, eu siguranţă, numai croitoria şi ceapra- zăria militaro-civilă a dlui laneu (Timişoara., Palatul Primăriei) o poate impune. Urmează un foarte lung cortegiu de •societăţi fenuinine şi bărbăteşti din numeroase comune tuni-, şene, îmbrăcate în specific local. în aelarhaţiile mulţimii trec pompierii cu fanfara lor proprie, care ciulă cu foc nestins imnul pompierilor voluntari. Echipamentul impecabil, după cele mai noi cuceriri ale ştiinţei şi telurícei, tulumbele şi pompele moderne, aduc linişte şi siguranţă în suflete.“

Orâry, Indiana O.M.T Lunga
orele 5.00 11.00 ceasul unu d.a.

Ziua de duminică se naşte ca o zi cu drepturi legale. Pulsul oraşului se reia cu timiditate. Pe străzi, maşini rare. Senzaţie de localitate cuminte, patriarhală, cu gospodine harnice, oameni cumsecade, poliţişti binevoitori. Urmele coşmarului nocturn S-au şters cu desăvirşire. Viaţa mai palpită cu aceeaşi energie doar În citeva puncte ale marelui oraş vecin. Doar spitalele, depozitele de ziare şi sediile poliţiei din Chicago îşi continuă activitatea obişnuită.

Li viu şi mamă-sa stau aşezaţi la masă în tinda casei. în camera de alaiuri, bătrinul a adormit. Se simte mai bine. Li viu mănîncă fără poftă din supa de găină. Deodată, din depărtare răbufnesc furios tobele şi fanfara. „Au terminat defilarea, parada costumelor spune doctorul. „Să-i ia dracu', Doamne iartă-mă, că parcă au înnebunit! Numa' de serbări le arde şi sărăcia pe capu' nostru, Liviuţ mamă, dacă s-a mai pomenit aşa ceva!"

Reporter de vest (COmloşul Mare, ceasul unu): „După prinz, la sorbi lui cognacului împreunat cu o bună cafea gin- girli'e, un tînăr sfios şi palid s-a apropiat de masa noastră, cu un vraf de manuscripte strînse la piept. S-a recomandat a fi poetul local Vichentie Borán, dorind a înfăţişa judecaţii noastre rodul trudei sale. Plini de bunăvoinţă am dat ascultare unuia dintre productele junelui Chientă. Nu avem voie să desconsiderăm aceste producţiuni de început — cu bun temei - ale feciorilor de la ţară. Chiar dacă ele nu sunt o mare operă de poezie, ¡-am dat cîteva sfaturi şi îmbărbătări ţînărului condeier. Căci după cum din lujerul crud se va ridica într-o bună zi falnicul stejar, din aceşti poetaşi începători se formează nucleul de preţ al poporului, cari, ca şi Badea Cârţan din trecut, formează ***axa de rezistenţii a plugarului*** *román.* însă cu o singură eondiţiune: să rămină un fecund şi luminat răscolitor de brazdă, ferindu-se a deveni o uşurateeă şi sburătărită pleavă de oraş."

phloagâ, **Illinois** O M T **Lunga**
orele 5.30 14.30 ceasurile 1.30 d.a.

Mania doctorului Livin a terminat de spălat vasele şi se duce pe prispa casei să se întindă la umbră pe un pat de scin- dură. I se pare ciudat că iar au tăcut ăia cu fanfările îor- Poate că s-a pus masă mare acuma, se gindeşte ea, face ban. ehet ca atunci elnd o

fost regele Ferdinand, să fie vreo zece ani sau mai bine, hai? Livin doarme, bătrinul doarme şi el.

Ultimele ambulanţe din schimbul de noapte se retrag în garaje. Cu ochii înroşiţi de nesomn şi cu feţele boţite de oboseală, şoferi apatiei îşi parchează maşinile în garajul subteran al spitalului central. Serviciul de gardă a înregistrat peste noapte un număr alarmant de morţi. Numai cardiaci au fost vreo cincizeci. Pentru ziua eare începe, numărul estimat este dublu.

Chicago, Illinois G M T Lunga
orele 6.00 12.00 _ ceasurile 2 d.a-

Doctorul sare ca ars din somnul dulce de după-amiaza toridă ce l-a cotropit aici, în camera umbroasă ea un cavou. „Hai, Liviuţ, mamă, că iar horcăie de parcă ar trage să moară, Doamne fereşte!“ Merg împreună în camera în care zace bă- trlnul. într- adevăr, respiră greu, parcă s-ar sufoca, iar ochii mult măriţi acum mărturisesc o sperietură grozavă. Poate vreun coşmar. Liviu îl ridică din nou pe batrîn în capul oaselor şi ii pune cîteva perne sub cap. O nouă injecţie intra- venoasă. O liniştire miraculoasă. Mama se. închină, Il întreabă pe bătrln dacă nu ar vrea să mănînce. Acesta aprobă din cap. îl mută la marginea patului şi-l proptesc cu coatele ascuţite de masă. Bătrîna ia o linguriţă şi începe să-l hrănească, „A avut un astm netratat la timp, explică Liviu, şi de clte ori riu mai ajunge suficient oxigen la creier faee cîte o criză. Afectarea centrilor nervoşi este, oricum, ireversibilă.“ „Da[7] dacă l- ai duce la un spital din Timişoara?“ Bătrînul face semit cu mina lui descărnată să nu mai fie hrănit. Apoi se sforţează să vorbească. „Mm-m-m-ai bi-bi-ne la popă!“ Scoate chiar şi un zîmbet chinuit. “Doamne, Dumnezeule!“ se închină bătrîna.

Chicago, Illinois G M T Lunga
orele 6.30 12.30 amiaza trecută eti jum.

Lacul Michigan pare că se prăbuşeşte cu toată forţa peste cartierele mărginaşe, dar ăsta nu e singurul lucru cu care cetăţeanul are de luptat. Mai e şi duhoarea grea de peste, fum şi untură rîncedă, eare se revarsă în valuri grele. Temperatura a urcat deja pînă la douăzeci şi patru de grade.

La sediul central al poliţiei s-au adunat eîteva dintre persoanele care, cu sau fără voie, vor avea un rol important în cele ce urmează să se Întâmple. Sergentul Xarkovitch şi căpitanul O’Neill îşi beau împreună cafeaua. Sínt nervoşi, vizibil. Vorbesc

puţin, schimbă replici monosilabice. Ei sínt singurii care ştiu oe au de făcut. Urmează să-i convingă şi pe ceilalţi.

Mama ş* fiul stau pe prispa casei şi tai'. Tatăl, Înăuntru, în casă, a adormit din nou. Organismul lui e foarte slăbit. Dacă doarme, e bine. „Mumei să nu-l ajungă... Doamne fereşte, în somn, să n-apue, baremi, să-i pun o luminare la cap!“ Se aude trîntindu-se portiţa de lemn dinspre stradă. Amîndoi întorc capul. Un bătrân glrbovit a intrat şi se apropie cu paşi tlrşîiţi. Poartă cămaşă albă şi pălărie neagră, e bărbierit proaspăt. „Ziua bună!“ spune. „Bine-ai venit, vecine!“ spune mama lui Li viu. „Credeam că te-ai dus şi dumneata ta serbare, vecine!“ zice, şi Li viu cu gind să glumească. „No. că-mi arde mie de prostiile lor!“ Bătrâna se ridică şi se duce în casă după răehie. Vecinul se aşează oftîud lîngă Livui. „15, mai v eni şi şi tu, **1** 3 viucă, p-aci să**-l** vezi pe tată-tău?“ „Da, zice Liviu, nu se simte • prea bine!“ „Mde, o-aşa-i ou bătrîneţile, ce crezi că io o mai duc mult?“ „Vezi-ţi de treabă, uică, văz că te ţii bine, nu vorbi cu păcat!“ „Mde, ştiu io? Că mă ia cîteodată aşa pin foaie dă parcă zici că mă arde cu fer înroşit!“ .

| Chicago, Illinois G M T Lunga
orele 6.45 12.45 ceasul 3 fără un firlai.

Zarkovilch tace şi se uită pe fereastră. Citeva pinze colorate au şi apărut pe lacul Micbigan, singurul loc suportabil din toată regiunea. O’Neill răsfoieşte plictisit ***Herald and Examiner.*** Nimic neobişnuit. .Vceleaşi amănunte senzaţionale ca în orice altă zi. Regatele de pe lac şi maratonul de înot. Cincisprezece mile spre larg. Citi se vor îneca anul ăsta? O’Neill pariază îngînd cu el însuşi că vor fi cu cel puţin 15 la sută mai mult decît în 1933.

* Cineva intră şi-i anunţă că sînt aşteptaţi în biroul lui Melviu Purvis. Lasă cafelele neterminate şi-l urmează pe agentul civil spre aripa izolată a clădirii pe care F.B.I.-ul o cucereşte încet şi sigur de la o zi la alta,

Purvis e mic, nervos, repezit la vorbă şi mai ales la faptă. Cel care îl dublează la conducerea brigăzii, agentul special Sam Covdey, trimis la Chicago de însuşi marele Hoover, este un vlăjgan de un metru şi nouăzeci de centimetri (seven feet), o sută douăzeci de kilograme şi nu se desparte niciodată de o pălărie cenuşie pe care o poartă aproape pe sprîncene. Se mişcă încet, ca o reptilă mare şi grea, dar are o minte mai rapidă decît expressul. Zarkovitcli şi O’Neill îl văd pentru prima dată şi, nu se ştie elin ce cauză, au trac. Poate că se jenează. Cowley este epuizat de cît a

alergat după Dillinger în ultimele luni, iar ei sînt în stare să-l ofere pe tavă, fără să se fi obosit cine ştie ce.

"Da' vecinu[1] ce face, doarme?" „Da", spune Liviu. Bătrîna apare eu glaja de răcbie şi cu două păhărele pe" care le şterge pe şorţ. „Nu mai doarme. M-am uitat acuma la el. Stă cu ochii dăschişi şi să uită-n tavan." „Aoleo, vecină, nu-mi da răchie că mor, mă ustură stomacu[1] doar cînd o văd!" „Păi, mi-am zîs să te cinsteşti cu băiatu', că, uite, o mai venit şi el p-acasă!" „Nu pot să beau nici fir, vecină, ce, te joci:[1] Hai mai bine să-l văd şi io pă vecinu', că d'aia am venit, să mai stau cu el." Se ridică şi intră în casă. 'Liviu.şi bătrîna intră după el.

Chicago, Illinois G M T Lunga
orele 7.00 13.00 .ceasurile 3 il.a.

De cum pătrund în marea sală-birou, Purvis le şi iese în întâmpinare. Cel care ia **cu** viatul, imediat după ce se salută, e Martin Zarkovitcli. E vorba de o femeie din Gary, da, o cunoaşte foarte bine şi de mai mulţi ani, e, a fost, mai bine zis, o femeie foarte frumoasă... Lasă astea, se răţoieşte Purvis. Şi a venit şi i-a propus lui, sergentului Zarkovitch, că-l dă pe Dillinger. Cum, nu, nu este o exaltată, este o femeie cu capul pe umeri, a văzut multe şi a trăit şi mai multe în viaţă, n-a văzut-o nimeni glumind. Mai ales cu lucruri de astea. Sigur, sigur, că nu din civism o face, ci pentru că, ştiţi cum fee întâmplă, oameni sîntem, a avut. mari încurcături. Da, şi cu noi, şi ou guvernatorul McNutt. I s-a «promis iertarea, i s-a promis că nu se vor lua măsuri împotriva ei, dar, uite, cu legile astea noi care tot apar, nu se ştie niciodată. Nu, cum putea să omită aşa ceva, chiar acum de dimineaţă se vor îiitilni. A vorbit cu ea, o sad mai telefoneze, nici o problemă. Ea va fi la locul intilnirii. Are tot interesul. Dacă i s-ar putea promite... Cum, nu se poate? Nici măcar aşa, în principiu? Dacă da, atunci el va da chiar acum acel telefon, nu, nu e prea devreme, o femeie singură se scoală întotdeauna mai devreme decît un bărbat singur, ha, ha, nu e o glumă, statisticile spun asta, de pildă, în chestia aia a lui Gallup găseşti tot felul de lucruri din astea şi încă altele, mai gogonatei Piuă şi recordurile nebunaticilor ăştia care încep, spre prinz, să înoate cinşpe mile, auzi, domle, cinşpe mile în apa aia împuţită a lacului.

„Ziua bună, vecine, păi aşa te lauzi? Hai, că a.m venit să

ppergem cu armăsarii în. zăvoi.Tocmai, hăt, încolo pălisa, cum mergeam odată, ca flăcăii!“ Tatăl lui Liviu scoate un zimbet chinuit. Bat rina începe iar să se închine şi pllnge „Hai, mamă, nu mai pllnge, te rog. Ce rezolvi dacă plîngi?“ — spune Liviu. Bătrhud Ciogu s-a aşezat lîngă pat, pe un scaun, fi tine de mină pe tatăl lui Liviu şi i se uită drept în oclvi.

'Chicago, Illinois . O M T Lunga
.«role 7.30 13.30 ceasul 3 şi juni.

Telefonul ţiriie prelung. Nu răspunde nimeni. Zarkovith Rhcearcă Încă o dată. Acum o voce de femeie încă-tînără se 'aude la celălalt capăt al firului:

— Nu, cred că aţi greşit.

| .Descumpănit, Zarkovitch încearcă iar. Ţiriit prelung. Apoi, aceeaşi voce:

Da, Martin, sigur, eu eram. Da’ nu puteam vorbi. Tocmai l-am auzit mişcindu-se dincolo. Da, da, e aici. Nu, nici o schimbare. Da, la opt şi jumătate. îţi dai seama, o să fiu acolo. Da, ei dorm încă. Bine, bine; la revedere.

; Telefonul e atirnat în furcă. Un clinchet sec. Linişte.

„Duceţi-mă afară, la aer!“ reuşeşte să spună tatăl lui Livʳiu. Pare mult mai înviorat dintr-o dată. Cei doi bărbaţi îl ridică din pat şi-l lasă pe propriile picioare. îl sprijină de sub braţe cu umărul. Mina lui slăbănoagă strînge ca un cleşte umărul fiului. Reuşesc să-l aşeze pe prispă, pe banca de lemn peste care a fost aşezat un pled. Sticla de răchie şi cele două păhărele au rămas neatinse. Tatăl lui Li viu face un gest către vecinul său, tatăl Anei, de parcă l-ar îmbia să guste din băutură. Vecinul se strîmbă. Nu poate să bea, spune grimasa lui, îl ustură stomacul. Arată cu mîinile cum i se zvîrcoleşţe ceva în burtă dacă bea.

Vasta sală în care Purvis şi-a stabilit biroul e deja înecată în fum. Chiar şi Cowley şi-a aprins un trabuc şi trage din el cu un aer gînditor. Aerul lui de totdeauna, chiar cînd pretextul izolării de lume e mai subţire şi decît această perdea de fum.

— De cînd se cunosc? rupse, în sfîrşit, tăcerea Cowley.

— Păi, de cîteva săptămini bune. Femeia asta are o prietenă. Aia l-a adus în casă la ea. Pe prietenă o cheamă Pollv Hamilton şi ea crede că omul nostru doar seamănă cu Dillinger, dar nu e el. Ea lucrează la un restaurant. E chelneriţă. Acolo l-a cunoscut. De fapt, zice, nu ea l-a observat, O colegă i-a atras atenţia. Zice că i-ar fi

spus: „Fii atentă la tipu’ ăla dă la masa ta. Să juri că-i Dillinger, nu alta!“. Polly s-a apropiat de el şi i-a zîmbit. Tipu’ i-a răspuns la zîmbet. şi cu asta gata. A făcut şi nişte glume, că-i tare glumeţ. A zis c-a mai auzit chestia asta, cu asemănarea lui cu Dillinger. „Da’, zice c-ar fi spus, dacă pă Dillinger nu l deranjează, ha, ha, de ce m-ar deranja pă mine.“ Simpatic tip, nu?

— Şi după aia s-au mutat la cunoştinţa dumitale, la Anne Sage, nu ?

— Da. Polly a implorat-o să-i închirieze o cameră. Ara una izolată, unde s-au şi mutat.

— Dar cum de n-a bănuit nimic? insistă Cowley.

s — Păi aice şi ea ce aice toată lumea. Tipu’ e foarte simpatic, plăcut, atent. Cum să-ţi treacă prin cap că ăsta e Dillinger?

Lunga
ceasul 4 d.a.

Gary, Indiana O M T
orele 8.00 14.00

Locul în Uluirii nu e rău ales. ***O*** piaţetă protejată de nenumărate străduţe care se întretaie, în care un om cu pas ferm îşi poate pierde urma foarte uşor. Piaţeta se află chiar în faţa lui Children’s Memorial Hospital. Anne Sage demonstra o foarte abilă ştiinţă a relaţiilor cu oficialităţile. Fireşte, nimeni nu-i putea reproşa excesiva prudenţă. Ar fi însemnate jignire inutilă. Şi, de altfel, poate că avea dreptate. Nu era exclus să fie urmărită.

L „Ci-ci-cine cintă?“ întreabă tatăl lui Li viu. „E serbare, În parc !“ spune bătrina ridieind vocea, de parcă ar vorbi cu un surd. Aşa!? pare să spună mişcarea din cap pe oare o face bolnavul. „Da, au scos steagurili de la toate bisericile, ;| a venit fanfară din Igriş...“ „C-c-ere-cre-deam că-i n-n-nunto !“ articulează cu greu bătrînul şi din nou un zimbet amar ii Colorează faţa.

| Zarkovitch scrutează drumul care vine din dreapta. Spre marea lui uimire, o vede opărind din stingă, l’rece prin M» faţa maşinii cu totală indiferenţă, deşi un gest abia vizibil ii anunţă pe poliţist că femeia i-a reperat. Dispare pe una din H străduţele laterale şi, după cileva minute, revine din sens K; contrar. Zarkovitch deschide repede portiera şi femeia se B aşază pe bancheta din spate. Maşina demarează instantaneu. * — Doamna Sage, domnii Cowlcy şi Purvis, face poliţistul prezentările.

— Domnul Cowley a fost informat, spuse Zarkovitch. ■ Domnul Purvis ştie încă do alaltăieri. Dar ar dori să afle ■foiteva amănunte despre viaţa de acum a lui Dillinger.

I — M-ar interesa, zise Purvis, cum aţi descoperit că el sţ Cste Dillinger.

— Dintr-o întîmplare. Asia s-a petrecut acum ci tern zile. Tocmai dădusem peste un ziar mai vechi cu. fotografia lui pe prima pagină. M-a izbit asemănarea. N-am crezut nici eu că e Dillinger, însă cînd i-am arătat fotografia a recunoscut pe loc. Zicea că nu-l interesează dacă am să-l torn sau nu la poliţie. Tot n-au să-l prindă. Dar * de fapt, ştia că n-am să spun nimic poliţiei despre el. Într-o seară, acum o săptămînă, cînd am ieşit la un restaurant, s-a întjlnit cu doi bătrîni, soţ şi soţie. Ardeam de curiozitate să aud ce vorbesc. M-am prefăcut că merg la toaletă, am lăsat-o pe Polly cu fiul meu şi cu prietena lui şi am prins o parte din ce-şi spuneau. Bătrînii urmau să plece în Mexic şi el le propusese o sumă de bani, cred că vreo zece mii de dolari, să-l dea drept fiul lor. Bătrînii ziceau că nu pot întirzia nici o zi peste data de douăzeci şi trei. Eu cred că douăzeci şi trei luna asta. Se potriveşte, pentru că e o zi de luni, iar ei spuneau că pleacă la începutul săptămînii. Apoi ne-am întors acasă cu toţii. Jimmie — aşa-i spunem cu toţii, Jimmie — e foarte vesel. Ştie o mulţime de lucruri. Povesteşte foarte frumos. Zice că a fost şi în Europa, pe vremea cînd era marinar. Dar nu l-am crezut, pentru că zicea că la Hamburg îl agăţau femeile pe stradă cînd ieşea singur în oraş. La llamburg nu te agaţă nimeni, nici măcar poliţia, ce să mai vorbim despre femei. Cînd le vezi privirile decolorate, îţi dai seama imediat că n-au ele ochi pentru alde Jimmie, care, oricum, nu-i prea arătos.

Gary, Indiana	**0 M T**	**C.omloşul Mare**
orele 9.00	**15.00**	**ceasurile 5 d.a.**

Reporter de vest (Comloşul Mare, ceasul cinci după-amiază) : „După o tihnită mistuire şi binemeritată repausare în fi i- goria de sub stejarii şi băgrinij umbroşi din curtea domnişoarei Puşi, vreme în care, la o dulceaţă de cireşe amare şi apă rece am vorbit despre soarta tinerelor femei în lumea de azi, băgînd amîndoi de seamă că timpul trece ca un vis, iar soarele cumpăneşte bine dincolo de amiază, ne smulgem cu greu din vorbire şi, împreună cu ceilalţi localnici, scoşi din casele lor cu toată buna voie pentru repetir, fugim în piaţă. La cinci punct începe emulaţiunea fanfarelor şi corurilor. În sacra zi de 15 ale lunii viitoare, aici se vor înfrunta în faţa juriului prezidat de dl Paulian, preşedintele socie-

•tăi" «Doina» şi al Ligii culturale din Turnu-Severin, peste 80 de reuniuni corale şi de fanfară alîl din Timiş, cît şi din Oltenia. Am aflat de la notabilităţi că premiile vor consta în frumoase cupe, cărţi, medalii, diferite obiecte cu. simbol, dar şi suma de cinci sute lei ca stimulare pentru premiul întii. În aceste clipe de torpoare, clnd întreaga natură parcă a încremenit mistuită de căldura năbuşitoare, în piaţă rapelă înfruntarea numai corul mixt din Comloş, fanfara «Gloria», corul «Armonia» din Saravale şi corul bărbătesc din Îgriş. Unul dintre organizatorii-dirigenţi ne destăinuia, nu fără mîndrie locală,.că. a aflat, din sursă trimisă la sigur, că formaţiunile concurente din Craiova, Slatina şi Turnu-Severin vor începe repet irul abia peste doua săptămîni. Urind succes deplin inimoşilor cîntăreţi timişeni, ne tragem mai la o parte, unde frumoase fete şi femei din Comloşul .Mare şi Lunga, prezintă juriului superbe costume populare, în chip de antrenament pentru concursul de porturi. Broderia fină, bogăţia firelor de aur şi argint, splendoarea îmbinării eoloristioe, dar mai ales graţia şi demnitatea cu care aceste brave localnice îşi poartă portul, ne trimit cu gîndul la o mare paradă a modei, spre care orişice capitală din Europa şi America ar putea privi cu jind. Cinste acestor sănătoase fiinţe generatoare de viaţă Şi frumuseţe L

- Ah ri ie mi-a spus că mi se vor i SC rda ri... Cred că ştiţi că Ş i domnul McXult i n-a ajut at le două Domnul McNutt er, i foarte . Odată a i ajuns-pini i la~ lui de cabin el. Nu mi-a fost gn ?u să în tot ce aveam Dar acum.. .. după cum ştiţi.. . cred- ă (/ asigurare scrisă..., spune fenn ■ia.

— Scris ă de către cine? i intră în di: scufie Sam Cowley.

-Păi... eu nu ştiu. **0** hîrti e din r- t celor hotărăsc expulzările... pa. te care

— Expulzările le hotărăsc cei în cauză. Ei sínt singurii care, prin comportamentul lor. decid dacă rămîn sau sínt expulzaţi din Statele Unite.

— Domnule... eu altce.a voiam să spun. Cred că ar fi în interesul tuturor să mi se asigure... după aceea... rămînerea în Statele Unite...

— Desigur, se grăbi să o aprobe Purvis. Am discutat la Washington şi mi s-a promis că nu veţi mai avea nici o problemă în viitor. Washingtonul ştie întotdeauna să aibă grijă de cei care au grijă de el. N-o să fiţi uitată. Fiţi fără grijă!

— Vă mulţumesc din suflet, domnule Purvis. Nici nu vă puteţi închipui cît de mare este ajutorul dumneavoastră. N-am să uit asta, domnule Purvis, niciodată n-am să uit.

Urmează un alt moment de tăcere, după care, femeiea reia:

— Domnule Purvis, ar mai fi ceva. Martin mi-a promis, adică... Martin mi-a spus că ar fi vorba şi de o sumă... de bani. Mă înţelegeţi, o femeie singură... cu un copil mare, ce-i drept, dar am pierdut foarte mult în ultima vreme, nimic nu mai merge aşa cum ar trebui... deci banii aceia mi-ar prinde .foarte bine... să nu credeţi că eu... pentru asta... insă ştiu că oficial... se dau acei bani... şi...

— Doamnă, nu vă faceţi nici un gînd rău. încă n-am discutat cu superiorii mei amănuntele dar ştiu că zilele trecute au mărit recompensa. Cred că, în mod normal, vi se va acorda dumneavoastră. E un drept pe care nu vi**-l** poate lua nimeni. în ce ne priveşte, avem posibilitatea să vă oferim, din fondurile noastre, o anumită sumă, pe care, în anumite împrejurări...

Se lasă o pauză mai lungă. Nimeni nu mai are nimic de adăugat.

Chicago, Illinois •> M T Lunga
orele. 9.30 15.30 . ceasul 5 şi jum.

I.iviu a terminat de săpat porumbul din spatele casei. Mama ii toarnă apă dintr-o ulcică de pămînt să se spele. Cei doi bătrini îl privesc nemişcaţi, eu atenţie, de parcă ar urmări cine ştie ce spectacol. Dinspre Comloş se aude cum fanfarele reunite intonează mai lutii imnul iugoslav, apoi imnul regal al României. „Ce-ce-ce-i.?“ — întreabă tatăl lui Liviu. ..K meci de ***foot-hall*** eu Chiehmda!“ — explică Ciogu.

Reîntors la poliţie, Cowley cere legătura, prin firul direct, eu Washingtonul. Are noroc. Şeful cel mare e încă la birou. — Te ascult, Cowley. S-a aranjat ceva?

— Domnule Hoover, totul e pus la cale. Noi ne-am pregătit.

— Cowley, un singur lucru: fără violenţă. Dacă se poate, fără nici un foc. Ştii că în ultima vreme ni se pun în circă tot felul de porcării. N-aş vrea să mai adaugi şi tu o piesă la dosarul ăsta din cauza căruia am insomnii.

— Am înţeles. Nu vom avea decît pistoale. Nu le scoatem decît la nevoie. Numai în cazul cînd va fi absolut necesar.

— Şi încă ceva. Să n-aud că e rănit vreun trecător sau oricine altcineva care n-are nici un amestec în porcăria asta, că s-a terminat cu tine. Clar?

— Am înţeles.

— La treabă. Aştept la telefon detalii. Pentru tine, voi fi de găsit azi toată ziua.

Cowley aşează telefonul în furcă, îşi cheamă adjunctul, coboară, urcă în maşină şi se îndreaptă spre cinematograful ***Marbro.*** Se circulă intens în ambele direcţii. Locuitorii oraşului nu mai rezistă căldurii şi dau năvală spre plajă. „Parc-ar fi o săfbătoare naţională“, mormăie Cowley. „N-au alt gînd decît să se tăvălească cu burta la soare. Iar eu întind capcane pentru fiara asta hăituită.“ Cu cît se apropie mai mult de plajă, şoseaua e tot mai aglomerată. Un puhoi multicolor, claxoane, fum. Frumos început de duminică.

Chicago, Illinois	**p M T**	**Comloşul Mare**
orele 10.00	**16.00**	**ceasul 6 d.a.**

Cinematograful ***Marbro*** e o clădire tipică de la începutul secolului. Un amestec de stiluri, de culori şi de unghiuri, în faţa căreia nu e bine să zăboveşti prea mult. S-ar putea să se lase cu ameţeală. Nu e nici în intenţia lui Cowley să zăbovească. El dă un tur în jurul clădirii, se opreşte în faţa fiecăreia din uşile principale, două la număr, a uşilor de evacuare şi a celor de incendiu. Apoi se reîntoarce în maşină, urcă la volan şi revine la poliţie.

Reporter de vest (COMLOŞUL MARE — ceasul şase spre seară.) : „Soarele scapără deja spre apus. Peste înălţimile aeriene frămîntate parcă de văi adinei, ca peste un ocean tulburat de valuri, se întinde feeric o splendidă pînză roş- ftni'io. Un \ inticel mîugie coamele despletite ale «alcimilop din parc. Un murmur tainic şi far’ de-nţeles se aşterne. Sufletele se animă parcă de o simţire mai cucernică. Dar numai eîteva clipe doar! încep marile repetiţii sportive de la Corn-, loş! Tinerii se antrenează în faţa tribunelor pentru uriaşele întreceri ale trupului din 15 aug. Căci comloşenii, în mersul lor Înainte, şi-au dat seama ce este progresul,

cum spune şi marele Montessori». căci ce este progresul docil a \i-dea '¿eea ce nu s-a văzut înainte, de a faoe ceea ce nu se făcuse, adăugind lucruri nouă la ceea ce părea complect >. Societatea de educaţie fizică înfiinţată aici, la graniţa de Vest a ţării, acum cinci ani, numără 60 membri activi şi este de sine stătătoare. Copii de ţărani, intre 16 şi 20 de ani, eu dragoste faţă de exerciţiile ce le fac, fie la fus, fie la paralele, fie cele libere,-de toate felurile, sunt demni de văzut. Ei smulg ropote de apluze celor prezenţi, mai ales la salturile mortale Miş< rile mlădioase ale trupurilor lor tinere, venite de la coasă şi seceră, arată celor de faţă foloasele unei educ« ţi uni fi şi ce complecte“.

„Du-te, Liviuţ, mamă şi adă-l pă popa Mehădiu să-l împărtăşească!“ zicea mama în tinda întunecoasă şi cu vocea scăzută, să nu fie auzită de cei doi care stau pe prispă. „Se simte el mai bine, da’... cine ştie? Mai bine să fie!“ Tiviu aprobă din cap şi trece în camera alăturată să se schimbe.

Gsry, Indiana G M T

orele 10.30 16.30

I ;n bărbat cu pijama în dungi se întinde leneş în faţa ferestrei. Soarele deja arde, insă el nu trece prin perdeaua groasă, protectoare. Prin uşa întredeschisă prin oare a ieşit se zăreşte un căpşor blond, scufundat între perne.

— Jimmie... Jirnmie, se aude un glas subţirel, ea de fetiţă. Jimmie, nu fi rău... Adu-mi şi mie cafeaua... Azi o duminică, am şi eu dreptul la atîta/lucru.

Însă Jimmie n-o aude chior de la început, lese din baie, se îndreaptă spre bucătărie, în drum aruncă totuşi o privire. Între timp, fata adoarme.

— ’re-aţi a’dracu, dă putori, spune el printre dinţi. Toate sînteţi la fel, puturoase şi mofturoase. Ei, discutăm noi mîine... Miine la ora asta o să fiu departe... Putori...

Dispare în bucătărie, de unde revine cu o cană uriaşă cu lapte, o bucată de şuncă şi o franzelă. Le aşează pe masă. Zgomotul o

— Scumpo, te-am rugat şi data trecută să nu-mi ceri chestii din astea. Am oroare dă femeile care' nu-şi ştiu face dă mincare. Mă apucă aşa o seîrbă că nu mai garantez dă mine. Clari'

trezeşte pe blondină, care-şi trosneşte şi ea oasele, întinzîndu-se pisiceşte spre Jimmie:

— Iubitule, te-am rugat să-mi aduci cafeaua...

Jimmie îi aruncă o privire, muşcă din şuncă şi se întoarce spre ea:

Fata se întoarce spre perete şi adoarme instantaneu. Jimmie îşi mestecă mai departe bucăţile de şuncă, pe care le smulge cu o poftă dementă direct de pe os.

Chicago, Illinois Ci M T
orele 11.00 17.00

Agentul special Cowley şi adjunctul său, Yirgil Peterson. încep marea mobilizare. În jumătate de oră reuşesc să adune aproape tot efectivul. „Detaşamentul Dillinger“ e cel mai disciplinat dintre toate unităţile poliţiei din Chicago. Apar primele; zvonuri: cum că ar fi o alarmă falsă, cum că e o repetiţie în vederea unor acţiuni în mai multe state, cum că Detaşamentul se va desfiinţa. Nici una dintre aceste presupuneri nu este, în felul ei, prea departe de adevăr. Dacă un agent cu spirit de observaţie nu ar fi adus la cunoştinţa superiorilor săi un anunţ pe care-l descoperise în coloanele unui ziar din Indianapolis, probabil că la ora aceasta „Detaşamentul Dillinger“ ar fi fost dizolvat . Mai ales că după masacrul de la ***Litlle Bohcmia*** circulaseră insistent zvonuri despre moartea lui Dillinger. Anunţul suna în felul următor: „Multă fericire fratelui meu John cu ocazia celei de-a treizeci şi una aniversări a zilei sale de naştere. Oriunde ar fi, sper să citească .aceste rînduri, Audrey“. Nu putea fi o coincidenţă. Cîteva zile mai tîrziu, spargerea de la South Bend lămureşte lucrurile.

(i **M T**
17.45

Oîtry, Indiana
«rele H.iă

În vreme ce agenţii speciali işi consumă ipotezele şi nervii pe culoarele poliţiei, Jimmie şi iubita lui reuşesc, în. fine, să se îmbrace. El îşi pune un foarte elegant costum alb, pălărie de pai şi o pereche de ochelari negri. Are pregătit şi un baston lucios, pe care**-l** mută nerăbdător dintr-o mină în alta. Fata îmbracă o foarte elegantă roehie albastru-deschis, işi stringe părul sub ceafă şi tocmai îşi aşază pălăria mare, asortată, într-o oglindă ovală. Sînt singuri în toată casa. Mai bine zis, erau pînă în urmă cu eî'teva clipe. În timp ce fata işi execută ultimele piruete în faţa oglinzii, în bol pătrunde Anno, cu un zirnbet mic în colţul gurii. <

— 11ello, dragilor, v-aţi şi trezit? De fapt, pe .Jimmie l-am auzit azi-dimineaţă, înainte de a pleca. Dar tu, Polly? Cum ai dormit, scumpa mea?

— Ah, Anno, de-ai şti ce minunată noapte am petrecut cu răutăciosul ăsta... Auzi, tu, azi-dimineaţă n-a vrut să-mi dea nici o cafea! După ce că sînt o fată atît de bună...

— Bagă mare, scumpo, că începe să mi se topească inteligenţa, spune Jimmie. Dăm o raită prin jur şi ne returnăm la aşternut. Asta nu-i vreme dă ieşit din casă. Da' parcă poţi dă cînd cu sufragetele alea să mai faci o mişcare fără să le calci pă bătăturile lor parfumate? Hai, rade-i viteză, scumpo, că scot foc pă nări...

Afară-i un iad, îl aprobă Anne. Pe mine m-au adus acasă trei ţipi cu maşina. Am fost în centru să aranjez nişte încurcături cu livrarea de carne. Era să mă sufoe de căldură. Vă sfătuiesc să nu staţi mult. Aud că cei slabi de inimă au fost anunţaţi prin ziar să nu iasă din casă, să-şi procure gheaţă şi să nu se enerveze.

— Păi, mie nu-mi mai lipseşte dăcit gheaţa şi oscunsu-n dormitor, eă dă nervi nu mă pot plînge...

Se apropie de Polly şi o sărută pe gură, sub privirile binevoitoare ale Armei.

— Te pupăm pă botiou' ăla al tău scump. Ne reîntoarcem peste vreun ceas-două. Pregăteşte streşinile, că o să transpirăm ca nişte cai rătăciţi dă herghelie. Adio!

— Adio, Jimmie!

•Chicago. Illinois **G M** T
oc ele 11.30 17.30

Sam Cowley, picior peste picior, îşi revede notiţele p* care le-a făcut în grabă pe-o hîrtie de caiet. E un plan al cinematografului ***Marbro***, pe care ieşirile şi intrările sînt marcate cu un creion roşu. Pe o coală mai mare, alături, e desenat nu numai cinematograful, dar şi împrejurimile. Mai aruncă o privire, îşi ţuguie buzele, pune hîrtiile de-o parte îşi ia pălăria şi iese.

Melvin Purvis telefonează în continuare. E nervos din cauza ordinelor primite. A trebuit să-l mintă şi pe John Stege, cel care făcuse din cazul Dillinger o problemă personală. Ordinul lui Iloover fusese clar: nici o colaborare cu poliţia. Nici măcar cu „Detaşamentul Dillinger“. Deci, nu mai era nimic de făcut.

Uşa se deschide şi în cameră pătrunde însuşi Stege.

— Salut, bătrîne! Aud că aţi prins un fir sigur. Nu ştiu de ce vă daţi voi întotdeauna aşa rotunzi! Uite, eu am fost nevoit să scot pe uşă afară doi indivizi de la poliţia din Chicago care mi-au propus să mergem cu echipa să-l lichidăm pe Dillinger. Asta a fost condiţia lor: să-l împuşcăm fără nici un avertisment. Chestia asta eu n-o pot face. Din cel puţin două motive: unu, că s-a mai întîmplat să omorîm din greşeală pe altcineva, şi doi, pentru că oricine are dreptul la o şansă, fie el şi John Dillinger.

Purvis îi aruncă o privire în care se citeşte îndoiala.

— Şi ai renunţat tu numai din cauză că nişte poliţişti mai ai dracu’ nu vor să-şi facă probleme?

— N-avem de ales. Nu se mai poate cu vechile metode. Din cauza asta s-a şi ajuns aici. Prea multă violenţă. Sinterii, de vreo zece ani, detaşat, în capu’ listei.

— Şi tu vrei să rezolvi acuma problemele de palmares, hă ? Să ştii că ţi-ai găsit momentul! Oricum, de îndată ce aflu ceva sigur, te anunţ. Azi-dimineaţă a fost o alarmă falsă. Cineva ne-a anunţat că l-a văzut pe Dillinger îndreptîndu-se spre plajă, într-o maşină, împreună cu două femei.'A fost o greşeală.

Privirea lui Stege se umbreşte. Abia acum începe să devină bănuitor:

— Deci, nimic nou?

— Nimic. S-a dat cu totul la fund. Poate e deja prin America de Sud, iar noi ne scoatem ochii de atîta privit prin binoclu.

Gary, Indiana **G** M T
orele 11.40 17.40

Cu un pas ferm, de bărbat care ştie ce vrea, pentru care viaţa nu mai are secrete, Jimmie se îndreaptă spre ***Seminar y***

Restaurant. E locul lui preferat, liniştit şi răcoros. Se aşează la o masă şi, înainte ca Pollv să poată deschide gura, spune:

— Ascultă, scumpo, crezi că ţi-ar strica la ten o excursie mai lungă? Să zicem pînă în Mexic. Sau poate în Venezuela. Nu ţi-ar suride o treabă ca asta?

Polly îl priveşte zhnbind. Asta e una din glumele lui obişnuite. Unul din visele lui cu ochii deschişi. Ce să caute ea în Mexic? Să se topească de căldură? Nu-i ajung cele cîteva zile de caniculă de aici? În plus, toată fojgăiala aia de indivizi nervoşi şi leneşi... Nu, mai bine aici, unde briza Jacului înmoaie şi cele mai ale naibii valuri de căldură.

— Şi cînd am face excursia asta?

— Chiar mîine.

Pojly izbucneşte în rîs. Bine că n-a acceptat. Bancurile lui nesărate. Auzi, să pleci aşa, una-două în Mexic! Cu ce bani? Nici Jimmie nu pare cine ştie ce scufundat în bogăţii. Dacă stă să se gîndească bine, cadourile lui sînt cam de două parale. E adevărat, n-a cunoscut în viaţa ei un tip mai atent şi mai sensibil la dorinţele ei. Dar, dacă face o socoteală, nici unul din fleacurile pe care i le oferă nu trece de zece dolari. în mod cert, are sufletul mai larg decît punga.

Fie că n-a înţeles de ce ride, fie că a interpretat totul pe dos, Jimmie se ridică nervos de la masă:

— Atunci o să plec singur.

G M ¥ 17.45	Corni osul Mare ceasurile 8 tară un firtai, seara

Ui viu trece prin faţa fostului conac al ducesei de San Marco. Un grup de codane de 15-16 ani, îmbrăcate în costum popular, stau strînso grămadă în faţa intrării şi chicotesc. Sint probabil singurele persoane care nu se uită la

; meci. Li viu nu le cunoaşte, n-ar putea să spună dacă sînt, j fete din sat sau din satele vecine. Ciad a plecat el la facultate, unele dintre ele abia se născuseră. Se apropie de mulţimea infiorbîntată din jurul terenului de ***foot-ball.*** Cam greu de găsit părintele Mehadiu în hărmălaia asta. Se apropie ***i*** de un copac unde sînt urcaţi copii şi vrea să roage p<î unul din ei să-i spună dacă nu-l vede pe undeva pe popă. îşi dă i seama apoi că trebuie să existe şi o „tribună oficială**, aşa f că face stingă împrejur şi pleacă din nou spre marginea aglo- jg merată a terenului.

O M T	Comloşul Mare
18.00	ceasurile 8 seara

Reporter de vest (Comloşul Mare, ceasurile 8 seara): „Dar | punctul de maximum este atins la match. Selecţionata lo- }. cală, ***Comloşana,*** «aleasa», cum ii spun în grai sătenii, face un match de probă cu «aleasa» -fireşte tot din Comloş I —■ care o întrupează, pentru matchul decisiv din 15 aug.
f ecp’ent, pe echipa jugoslavă ***Z.A.fH.*** din Kikinda. ***Comloşana*** I e hotărîtă să joace ca şi cum s-or afla în faţa vecinilor jugo- * slavi, adică plină de îridîrjire şi gravitate. Două fanfare româneşti intonează cele două imnuri regale. Lumea se scoală ! cu emoţie. Apoi se aşează. Puţini, dar inimoşi, cei peste două sute de bărbaţi din tribune nutresc vreme de două refl- prize emoţia pe care vor trebui s-o trăiască luna viitoare I circa patru mii de spectatori. Biruinţa ***Comloşenei*** a fost şi ***t|*** do data aceasta deplină: 9 — 1.“

L-a găsit pe părintele Mehadiu. 93 cocoţat pe o bancă de lemn, în picioare şi pare nerăbdător. Se bîţîie în stînga şi în dreapta, după cum mingea este trimisă încolo şi încoace pe teren. îl apucă de pulpana sutanei şi-l trage. „Aaa, domnu’ doctor Liviu! Ce plăcere! Da’ unde-ai stat, bre, că nu te-am văzut pin’acu!?“ Preotul îi dă mina lui Liviu şi-l urcă lîngă el pe banchetă. Cit timp liviu ii explică de ce-l caută, părintele rămîne atent la desfăşurarea meciului. Spune, da, da, sigur, de mai multe ori la rind. „Domnule, vii sau nu vii?“ - ridică Liviu vocea cu o uşoară enervare în glas.

19 — Femeia în roşu

fjGe? Ua, viu, Liviucă, viu! Să-l împărtăşesc pe băirînu% **ia,** viu. Numa' stăi să ***m*** termine match-ul!:: Livro coboară ie pe basca de lemn şi porneşte spre casă.

Ghicage, Ifiineis **G** M !F
«ret» 12.10 i«.l»

Nici cel .mai pătrunzător, nici cel mat experimentat -doctor psihiatru n-ar putea pătrunde dincolo de masca pe ca.ce Sam Cowley şi-a pus-o pe faţă. O privire dură şi, în acelaşi timp, indiferentă. Se îndreaptă spre sala mare mestecând impasibil gumă. -Sala geme, rîsdteie .acoperă zumzetele discuţiilor. Rîsete mai degrabă nervoase, atenuate numai de căldura care, în ciuda pereţilor groşi şi a perdelelor întunecate, a pătruns pînă aici. Cowley începe să vorbească fără nici un fel de introducere. Asta e stilul lui de toate zilele:

—• Sintem o mină de oameni, spune el, după care se opreşte.

Zgomotele Încetează brusc. În fine. îşi dau seama că e ceva serios la mijloc. Nu e Cowley omul care să-i cheme'În miezul unei zile ca asta doar ca sâ-i întrebe cum o duc cu viaţa personală.

— Sintem o mină de oameni, reia Cowley. Exact cei, care ne aflăm acum în această sală. Nu-mi cereţi nici un fel de explicaţii, pentru că n-am să vi le pot da. Vă anunţ doar că a sosii nn munteni important pentru noi. Poale cel mai important. Incepînd din această clipă, ochii întregii Ame- rici se aţintesc asupra noastră.

Pauză. Cowley soarbe citeva înghiţituri dintr-un pahar. O voce groasă Si însoţeşte gesturile:

— Sammy, nu bea prea multă. Am eu aici În genluţa o sticloanţă eu e formă artistică. Un corp de balerină reprofilată pe sporturi de saltea, bă, hă! Da' asta încă mi-i tutu'! Să vezi oe. are .înăuntru'!

Câteva rîsete vulgare se aud din fundul sălii. Cowley mu le bagă în seamă.

G M T I.unga
18.(5 ceasuri le S şi im . '
firi ai. săafă

Părintele Mohadiu intră în eamera bolnavului. Vecinul şi mama lui Liviu stau în spatele lui şi se ineliină. Liviu, avînd scuza că a trecut la catolici încă de eind era adolescent, stă în cealaltă cameră şi citeşte. Nu vrea să-l vadă pe popă, s-ar enerva, dar nu ştie de ce.

Chicago, Illinois 13.20 .
orele 12.30 G M T

— Ochii întregii Americi s-au şi aţintit asupra noastră. Vă cer un singur lucru. Adică vi-l cere domnul Hoover. Multă atenţie şi

multă precizie. Vom participa la o acţiune specială. încă nu vă pot dezvălui despre ce e vorba. Vă spun doar că ceea ce vom face azi s-ar putea să intre în istoric. Poate că e momentul decisiv al carierei noastre. Şi a mea, şi a voastră. Şi, poate, şi a domnului Hoover.

De data asta nu se mai aude nici un comentariu. Zîm- betele le îngheaţă pe buze.

—• Din această clipă, nimeni nu mai părăseşte clădirea poliţiei. Virgil Peterson are Q listă a tuturor celor prezenţi. Veţi mînca aici la cantină şi veţi aştepta ordinele.

Cowley se ridică la fel de absent precum a venit şi iese pe o uşă laterală.

Gary, Indiana G M T
erele 12.25 18.25

La Gary, Polly şi Jimmie tocmai se reîntorc spre casă. Patul e desfăcut. Jimmie aruncă pe un scaun pălăria, spri- B jină de perete bastonul, se dezbrăcă şi intră În pat. Peste eîteva clipe Polly e alături de el.

G M T Lunga
18.30 ceasurile 8 şi jure ,
seara

| Vecinul Ciogu a plecat împreună cu popa Mehadiu. „N-ar fi rău să mă împărtăşeşti şi pă mine, părinte, dacă tot ve- nişi pin’ aci 1“ Liviu şi mamă-sa stau la masa din tindă şi mănîneu. în tăcere. Reuşesc să-l facă şi pe bolnav să înghită eîteva linguri de supă. încearcă apoi să-i dea şi puţin miez de lubeniţă, dar bătrînul se îneacă şi ei doi nu mai ştiu cum să facă să-i potolească tuşea.

G M T
19.00

Chicago.
Illinois orele 13.00

Căldura e, de acum, sufocantă. Pe străzi nu mai circulă nimeni. Gole cîteva automobile parcate lîngă bordură au roţile scufundate în asfaltul topit. Aerul a încremenit deasupra oraşului, dogoritor şi sumbru.

Sam Cowley îşi face viul cu pălăria şi priveşte pe geam. În depărtare, lacul Michigon e o pată albastru-neagră, aburită şi sticloasă, prin care ochiul pătrunde cu mare greutate. Concursul de înot e în plină desfăşurare.

Garv, Indiana G M T
orele 13.15 19.15

Jimmie a adormit. Pollv se ridică tiptil de lîngă el, se apropie de masă şi îi scotoceşte în portmorieu. Nu găseşte altcevavdecît trei bancnote de cincizeci de dolari, o hîrtie cu un nume pe care nu-l distinge prea bine, doctor Loeser sau Loeser, şi fotografia veche a unui cuplu în care nu recunoaşte pe nimeni. Bărbatul ar fi putut fi Jimmie însă acela are un păr deschis la culoare, pe cînd al lui Jimmie, e negru ca pana corbului. În celălalt buzunar găseşte un ceas frumos, plat, pe care Jimmie îl consultă, cînd ies în oraş, din cinci în cinci minute. Nu e nevoie să-i deschidă căpăcelul pentru ca Polly să ştie că înăuntru Jimmie pusese fotografia ei, care-i plăcuse atît de mult încit o decupase singur pe măsura ceasului.

G M T Lunga
19.30 ceasurile 9 şi jum.
seara

Liviu s-a retras din nou în camera lui şi citeşte. „Să te culci devreme, Liviucă, mamă, că mîine tre’ să te scoli la şase să iei trenul“ „Bine, bine! N-ai grijă 1“ spune Liviu. în camera lui, bătrînul respiră greu. Abia i s-a potolit tuşea. Stă cu ochii aţintiţi în tavan. Dinspre Comloş se aude acum o torogoată şi nişte lobe care-i ţin hangul. A început balul care va dura pînă dimineaţa.

Gary, Indiana G M T
orele 14.05 20.05

Amié Sage aruncă o privire în garderobă. Caută o rochie anume. N-o găseşte chiar din prima clipă. închide dulapul, trece, în cealaltă cameră. Gesturi febrile, priviri concentrate. O exclamaţie de uşurare. în stirşit, a găsit ceea ce căuta. Ţine rochia în mina stingă, o ridică spre lumina oare pătrunde prin fereastră şi o mingîie cu un gest şi tandru, dar şi plin de curiozitate, li o rochie subţire, cu mîneci scurte, croită simplu, dintr-un foarte frumos material de mătase portocalie. Doar că aici, în penumbra încăperii, ca, de altfel, şi În întunericul serii, culoarea ei ar putea să fie luată foarte uşor drept roşie.

Chicago, Illinois G M T
ţârele 15.10 21.10

Si m Cowley coboară pe scara de serviciu în curtea poliţiei. Intră în garaj, aruncă o privire spre cele patru automobile mari, negre, parcate pe mijloc, unul după altul, apoi iese. Priveşte în sus. Soarele cade perpendicular pe clădire. ■Curtea e pus!ie.

O- M T Comloşnl Mare
21.15 ceasurile 11 şi un flrtai, noaptea

Reporter de eeat (Comloşul Mare, sara tirziu): „în pa<jpa şi liniştea sorii, se înalţă spre cerul abia Întunecat eîntece frumoase, muzici ce învăluie în aceleaşi dulci simţiri inimi ce bat în acelaşi ritm. Deodată totul încetează. în sala teatrului comunal, ineintaţi de o «moţiune vie şi sinceră, membrii cercului studenţesc român din Comloş încep repetiţiile pentru marea reprezentaţie din *îb* aug. ort. cu piesa 'populară ocazională în trei acte, «Lieuţa .din Livezi». Subiectul său este o poveste- de dragoste dintre feciorul Marin, oltean aşezai de curbul în Comloş şi Lieuţa, iubita lui, lăsată la Livezi, pe malul Jiului. Figura luminoasă a Liouţei, dorul lui Marin, bărbăţia lui ’Păun şi umorul lui Moş Ila- ralambie au descreţit, pe riad, frunţile celor de faţă şi Je-au înduioşat inimile. La tragerea cortinei, hi se înfăţişează o odaie ţărănească. La masă şa de supărat Marin, interpretat |fir simţ artistic corespondent de junele student în drept la Cluj, (Litis G. El poartă un frumos costum oltenesc şi-şi as-

culta cu mîlmire cuvintele ce le spune de unul singur, căo! mama sa, Stăncuţa, interpretată de d-şoara Puşi M., nu este pe moment de faţă. Valoarea adincă a vorbelor lui, o valoara de simbol istoric, am putea apune, înflăcărarea lor arzătoare, ne silesc a le transcrie după manuscript, căci nici o istorie a Comloşului nu ar putea oglindi mai grăitor trecutul acestor olteni vitregiţi de soarte: «Mi-i dragă, foarte dragă, mamă şi

mi-i jele de ea că multe am mai pătimit de cînd am venit în pămîntul acesta străin; nu am avut casă, nu ara avut masă... Ei, de cile ori bietul tata, mort acum un an, nu voia să se reîntoarcă în ţara lui, acolo, în robia Grecilor, unde biciul român zadarnic munceşte din iarnă pînă în iarnă. (Din ochi îi ţîşnesc fulgere)... Dar biata mama l-a oprit... Şi binele a venit după rugile mamei. Acum avem casă, avem masă, ba chiar pot zice că suntem bogaţi, şi lotuşi eu nu pot rămînea aici. (Se scoală în picioare). Plec, trebuie să plec <la cuibul băl.rin... Nu mai stau aici, pentru că mi se sfîşie sufletul de dorul Licuţei din Livezi, mi-e fîămindă inima după pămîntul de la noi. (Oftează). Ştiu că îmi va fi greu să mă întorc acolo de unde a plecat tot neamul meu, dar o singură dată mai vreau să petrec o seară înstelată pe malul Jiului nostru, CUM! în undele lui line se scaldă luna şi vine cu pasi de căprioară Lic.uta să-şi umple cofiţele eu apă. (îi dau lacrimile).»

După repetiţie, am luat eît.evit impresiuni asupra rolului rol joacă, d-şnaivi Puşi. brumoasa educaţiune ce o primeşte ta maici, bunele sfaturi părinteşti, emulaţiunea generală, morală şi spirituală din satul natal ii dau parcă aripi pe scenă. Deşi este la Coinloş din părinţi bănăţeni, d-şoara Puşi ne declară dragostea ei pentru cei veniţi de lîngă Jiu, ea şi pentru întregul neam din care, cu îndreptăţită mîndrie face parte. Mai mult însă, îi place să vorbim despre filme. Aleasa inimii ei, la care se gîndeşte cînd joacă rolul StăncU- ţei, deşi l-ar- fi meritat cu îndestulare pe cel al Licuţei, este Mima Loy. A văzut-o în repeţile rînduri la film, la Timişoara, cînd, jn orele de morală, sora Ursula le îngăduie tinerelor mersul în grup, în scop educativ, la «Apollo». Dar a văzut-o şi aici. la Comloş, unde proiect,iunea kinesoopică nu mai e de mult o minune. Tinára actriţă amatoare destăinui# că a văzut tdale filmele cu Mirna Loy aduse în Timiş-To- rontal, dar cel mai mult i-a plăcut «Hoţul din Bagdad» şi

«Cit preţuieşte frumuseţea», de unde a Împrumutat clteva delicate şi expresive mişcări scenice. Dintre actori, i-ar place să joace alături de Gary Cooper, dacă ar pleca în America şi s-ar face actriţă. În dl. Caius vede totuşi un bun partener pe scena comloşană. Dar în viaţa privată? Indiscreţia noastră aduce roşeaţă carmin «Chagrins d'amour» în obrajii artistei."

Gary Indiana	O M T
firele 15.35	21.35

Polly se trezeşte. îl zgilţiie pe Jimmie, care deschide un «chi:

— Jimmie, tu n-ai glumit?

— Cu ce chestie?

— Cu Mexicul. Chiar ai de gind să pleci?

—Nu, nu, Polly. Am glumit. Unde dracu să mergi pe căldura asta? Poate spre toamnă, după ce se mai răcoreşte.

Jimmie se ridică. Dă drumul la radio. Un crainic plin de entuziasm relatează ultimele mile din cursa de pe lac.

—le-te-te! Ăştia înoată dă trei ceasuri şi încă nu s-au scufundat! Cine dracu ii pune să facă timpeniile astea? Acu', o băiţă nu mi-ar strica nici mie. Dai preatirziu ca să ne mai transportăm hoiturile pînă la plajă. V-am promis că mergem la film. Oare Anne s-o fi întors acasă? Ori încă nici n-a plecat? Zicea că mai dă o raită pe la ***Rostur***, să vadă cum merg treburile. Azi e zi serioasă de lucru.

Polly îşi aranjează părul, îşi pune pe cap o pălărie neagră, apoi alta albastră. Nu-i plac. încearcă şi o panglică de culoare cafenie. Parc-ar fi altceva. Însă, deocamdată n-are chef să se îmbrace. E abia trei şi un sfert. Căldura e atît de mare incit pudra i s-a umezit, iar rujul de buze a început să Curgă din tub. Pe faţa de masă s-a lăţit o pată mare, roşie, la care, o secundă, se uită amîndoi speriaţi.

Gary, Indiana	G.M.T
firele 16.05	22.05

Anne Sage formează numărul de telefon al lui Melvin Purvis. Agentul F.B.I. pătrunde în birou exact în clipa în care, la celălalt capăt al firului, Anne vrea să pună în furcă

— Da, Purvis!

—- Nici o modificare. Mergem ia cinema. încă nu ştiu ora. Probabil do la opt. Am să revin.

închide brusc. La uşă 31 aude pe Jimmic. llorbatul tuşeşte

zgomotos. Oare de cînd se aflu acolo? Dacă a auzit ce a vorbit la telefon? îi iese în întimpinare.

-- Am vorbit cu Slove, minte ea. Zicea că răniine toată ziua la părinţii lui licurici te. Tocmai s-au întors de la plajă. Nu mai puteau din cauza căldurii şi a înghesuielii. Parcă s-ar fi mutat acolo tot oraşul. Nici în apă nu rezişti prea mult, atît e de caldă.

Jimmie o priveşte lung. Aruncă o privire înspre telefon. Face un pas în direcţia lui.

— Deci, Steve nu vine azi acasă? Cu atît mai rău, ha, ha! O să mă simt ca un crai! Să merg la film cu două femei frumoase! Ei, dacă m-ar vedea prietenii! Cred că ar crăpa ficatul în ei! Eu singur cu două femei, ha, ha, ha!

— Jimmie, te rog lasă glumele! Parcă ar fi prima oară eă ieşim împreună în oraş!

—• Nu, dar s-ar putea să fie ultima!

Anne Sage se crispează. Oare a ascultat cu adevărat la uşă? în acest caz, ca însăşi n-ar mai da pe viitorul ei nici doi bani.

— Sper că glumeşti. Jimmie?

Jimmie devine brusc serios.

— Arme, scumpa mea, nu glumesc. Nu glumesc deloc. Mîinc plec în Mexic. Nu mai pot rămîne aici. Simt că se Impute brmza. Ar fi trebuit să plec de multă vreme, însă am. avut nişte probleme cu banii. Plus toată afacerea asta cu Polly .. Nu, n-am ce să regret, e o fată uluitoare, dar... prea tîrziu.

Anne răsuflă ceva mai uşurată. Dar dacă nu-i decît **o** capcană în care o atrage?

— Jimmie... uite, dacă vrei, diseară rămînem acasă... Nu mai mergem la nici un film... Stăm şi discutăm. Pe la şase o să vină cineva de la hotel să ne aducă mSneare şi un vin foarte bun... Dacă. tu zici...

— Nu, Anne, am promis, Jimmie Lawrence se ţine întotdeauna de cuvînt. Ca şi John Dillinger, d<> ;dtfel, ha, ha, ha... Mergem la ***Marbro*** sau la ***Biografii.*** O să plecăm de Uacasă mai devreme. Poale se mai răcoreşte pînă atunci, că mă simt ca o cîrpă.

Jimmie iese. Anne rămîne singură. Nu ştie dacă e bine H să dea acum telefon din nou. Deci, plecarea lui e sigură. A două zi. Apoi, s-ar putea să nu meargă la *Marbro,* ci la ***Bio****graph.* Pur vis trebuie anunţat neapărat. Dar nu are voie să rişte. Acum mai mult ca niciodată, nu are voie să rişte. Ultima încercare. De care atîrnă tot ul.

Pur vis rămîne visător. încă nu ştie dacă trebuie să-şi anunţe sau nu oamenii. Oricum, e prea devreme. Ar trebui să se consulte cu Sam Cowley. Se răzgîndeşte. Toate necazurile-au început o dată cu venirea lui aici, la Chicago. Cu pu- : terea lui de muncă absolut nebunească şi calmul de reptilă, cu starea de veşnică alertă lipsită de orice sentiment. S-a săturat pînă-n gît şi de el şi do prostiile astea cu uite Dillin- ger, nu e Dillinger. Reface în minte o fază din ultimul meci de ***baseball*** văzut, se ridică şi se îndreaptă spre fereastră, unde se sprijină de pervaz şi îşi aprinde o ţigară.

Telefonul sună prelung. Purvis nu se grăbeşte să-l ridice. Ştie, sau crede că ştie cine se găseşte la celălalt capăt al firului. În sflrşit, apucă receptorul.

— Aiu! Alo, domnul Pur vis?

Vocea e puţin speriată. Sau i se pare?

— Da, Purvis.

— Nu pot vorbi prea mult. Acum sînt singură în casă, dar se întoarce imediat. Mergem în seara asta sau la *Marbro* sau la *Biograph*■ Aşa zicea el. Depinde de ce film este.

— Ei, fir-ar să fie! exclamă Purvis.

— S-a întîmplat ceva, domnule Purvis?

— Nu, nu, absolut nimic. Dar mă gîndeam că...

— Mă iertaţi, se aud nişte paşi la intrare. Dacă aflu ceva i, sun mai tîrziu. /

Telefonul se închise brusc, înainte ca Purvis să fi avut timp să îndepărteze receptorul de la ureche.

Chicago, Illinois
«rele 17.45

a M T
23.45

Mai întii se aude pocnitura uşii, urmată dă o buşituri ţi de o voce care tună:

— Cowley!

Sam Cowley îşi dă jos picioarele de pe masă. Simte că •-a petrecut ceva neobişnuit, dacă Purvis şi-a călcat pe inimă şi s-a deplasat' pînă Sn partea asta a clădirii.

— Ce s-a întîmplat?

— Am feştelit-o. A mai intervenit o variantă. Femeia juee că s-ar putea să meargă la *Biograph.* încă nu s-au decis.

— La ce oră?

— Stai să mă uit pe program. Aşa... La *Marbro* repre-eentaţia începe la opt jumate, la *Biograph...* la *Biograph* tot la opt şi jumătate. Să-i dăm bătaie.

— O.K. Ştii cumva unde vine *Biograph* ăsta?

x— Da, în Gary, în partea de nord a oraşului. Cred că nu departe de locuinţa Annei Sage. Deci şansele de a merge «colo cresc. Avînd în vedere căldura de afară, nu şi iu dacă au să se aventureze pînă la *Marbro.*

— O să vedem.

Cowley îl cheamă pe Peterson, care apare în trei secunde.

— Virgil, iei trei oameni şi plecaţi urgent la cinematograful *Biograph.* **E** pe undeva prin partea de nord a lui Gary. Faci o harta amănunţită a clădirii şi a împrejurimilor. Doi dintre oameni rămîn undeva prin preajmă. Vezi să nu se rătăcească în ceaţă. O să avem nevoie de ei diseară. Spune-lo să caşte ochii.

— ’Nţeles.

Peterson iese. Purvis rămine încruntat.

r— Deci, cum rămine? Facem două echipe?

Cowley nu răspunde imediat. Faţa li e la fel de imobilă, doar ochii sînt ceva mai vii.

— Mda. Nu avem de ales. Tu preiei o echipă, eu alta. Aş vrea să-l iau la mine şi pe Zarkovitch. O să avem ceva do aşteptat, aşa că o să stăm de vorbă. Tipu ştie ce groază de intîmplări interesante. A prins aici, la Chicago, toată perioada nebună. Se zice că e unul dintre cei cinstiţi.

Foarte bine. Aş ii de părere să da« şi eu o raită ia' *Biograjh.* Nu strică niciodată să vezi locul de bătăii« înaintea duşmanului.

— Perfect, domnule Napoleon. N-am nîmi« împotrivă.!

Telefonul de tip nou, eu sonerie conectată la un difuzor, pare că vrea să dărîme zidurile. Cowley se precipită spre«!.

— Alo, aici Anne Sage.

Vorbeşte în şoaptă.

— Sîntcm gata de drum. Plecăm peste cîteva minute-' încă nu ştiu unde. însă a rămas cum ştiţi: avem de stea doar între ***Btogrnph*** şi ***Marbro.***

Asta a fost tot.

Toţi agenţii se găsesc, din nou, În sala mare. Cowley intră direct în subiect, după cum avea obiceiul.

- Domnilor, situaţia s-a complicat În mod neaşteptat. Pînă acum două ore ştiam că vom participa cu toţii la o singură acţiune. în acest moment, lucrurile s-au schimbat. Ne vom Împărţi în două echipe. Una sub conducerea domnului Purvis, alţa sub conducerea mea.

O pauză mare, în care nu se aude nici un protest.

— Domnilor, a sosit momentul dezvăluirii. ,

Altă pauză, acelaşi efect.

— V-am vorbit de o acţiune de importanţă naţională. Am să vă spun acum că este vorba de mai mult decît atît. E vorba de o acţiune în care onoarea noastră de oameni şi apărători ai democraţiei vor trece pe primul plan. Astăzi **11** vom captura pe Dillinger.

Tăcerea se rupe dintr-b dată. Nu lipseşte nici una din obilnuitele tehnici ale isterizftrii unui şef mai puţin stăpin pe sine. Fluierături, aplauze, şuşoteli, exclamaţii, îmbrîn- celi, felicitări, gemete, urlete, rîsete. Cowley pare prea puţin mpresionat. Priveşte undeva spre peretele opus, însă privirea ii rămîne suspendată cam la mijlocul Încăperii.

— Am spus Diliinger, şi nu un găinar oarecare. Am spus că e vorba de onoarea noastră şi nu de aceea a unor fiinţe

abstracte. Ştiţi cu toţii cine e John Diliinger, li cunoaştem biografia mai bine decît şi-o cunoaşte el însuşi. N-aveţt decît să nu pierdeţi din vedere aceste amănunte. Ne putem aştepta din partea lui la orice. La absolut orice. Dar şi el din partea noastră. Deşi noi sîntem mulţi, dai* nu chiar atît de mulţi ciţi aş dori eu, iar el e singur, dar nu atît de singur incit să ne repezim asupra lui şi să-l măcelărim — va fi împreună cu două femei —, partida mi se pare egală. Dacă vom reuşi să-l identificăm şi apoi... no va scăpa... n-aş vrea să fiu în pielea nici unuia dintre cei de faţă. Ya fi o descalificare nu numai a noastră, oi şi a Biroului... S-ar putea ca Diliinger să fie neînarmat. Eu personal nu cred acest lucru. Nu este exclus ca la cinematograf să apară şi alţi membri ai bandei sale. Nu cred nici acest lucru. Vă spun acestea pentru că întotdeauna se iveşte un element necunoscut. Ni s-a spus să încercăm să-l capturăm viu. Dar nu aceasta este condiţia principală a anihilării lui. Doar dacă este posibil. Ni s-a mai spus că ar fi bine să nu avem, în rlndurile noastre, răniţi. Dar nimeni nu ne poate garanta acest lucru. Aşteptăm de prea multă vreme ocazia asta pentru a ne mai opri în faţa unor asemenea considerente. Dar nu pot încheia fără să vă mai spun ceva. Nu înainte de a vă ruga: nu vă primejduiţi viaţa în mod inutil. Fiecare e obligat să gîndească înainte de a trece la acţiune. Dillin- ger trebuie capturat în aşa fel incit această misiune să fie cea mai importantă din cariera fiecăruia dintre noi. Şi acum, domnilor, la drum. Maşinile aşteaptă.

În sala mare intră Pur vis împreună cu Zarkoviteh, Sínt vădit neliniştiţi. Cövvley se apropie de ei şi Întreabă:

— S-a întâmplat ceva?

— Nu, nu, nici o problemă, răspunde Purvis. Doar că mi se pare greu să supraveghem două cinematografe. Vizavi de ***Biograplt*** se află un parc. Dacă l-am scăpat, şansele de **a** dispărea sínt foarte mari. Am verificat cu un ins do la centrala electrică iluminarea străzii. Totul merge bine. Au schimbat şi cîteva becuri arse din parc. Totuşi trebuie să fim cu ochii În patru.

— Atunci, ce facem?

— Eu propun următoarele: la ¡fiecare cinematograf rămîne o echipă împreună cu cineva care-o poale recunoaşte uşor pe Anne Sage. Aş propune ca la ***Biogra. h*** să merg eu, iar Zarkovitch, împreună cu Charles Winstead, pe care ni l-a cedat F.B.l.-ul din Chicago, să se ducă la ***Marbro.*** Tu rămîi, cu echipa de bază, aici. Aşteptaţi semnalul fie dintr-un ioc, fie din altul. Între timp, îi anunţăm şi pe cei de la cinematograful la care nu se iritîmplă nimic, spuse Purvis.

Chiago, Illinois G M **T**
orele 19.50 1.50

Purvis, împreună cu agentul Ralph Brown şi doi subordonaţi parchează puţin la stingă intrării în cinematograful *Biograf ii-* Purvis, îmbrăcat, ca de obicei, foarte elegant, pare, mai degrabă, un tînăr de bani gata aşteptînd momentul prielnic să intre în vorbă cu fetele drăguţe din cartier. Poartă o haină albastră, pantaloni şi pantofi albi şi dă impresia că ar fi capabil să aştepte fură să se enerveze pînă la sfirşitul lumii. Ceea ce este evident fals, pentru că rareori F.B.l.-ul a numărat în mulurile sale un agent atît de nervos.

r , Vreme de o jumătate de oră nu se întîmplă nimic. Strada e aproape pustie. Din cînd în cînd, cîtc o femeie sau un cuplu de bătrâni trec pe la casierie, îşi cumpără un bilet şi pătrund în sala de proiecţie. Pe la opt şi douăzeci, animaţia străzii creşte brusc. Tot mai mulţi oameni se opresc în faţa afişului, îl studiază câteva clipe, după cure intră în cinematograf.

Se face opt şi douăzeci şi cinei. Purvis deja e agitat. Se plimbă prin faţa maşinii, trage nervos din ţigară.

—- Ăştia sau au intrat în sală înaintea noastră, sau nu mai vin deloc, spune Purvis, transformând chiştocul ţigării pe care o terminase într-un foarte eficient proiectil.

K Nici nu-şi încheie fraza, că dinspre capătul străzii îi vede. Intră repede în maşină şi se aplecă sub banchetă. Anne Sage e împreună cu o altă femeie şi cu un bărbat. Femeia poartă o rochie albă, o pălărie albă şi pantofi de aceeaşi culoare. Bărbatul e îmbrăcat în nişte pantaloni cenuşii, o cămaşă albă în dungi şi o cravată cu picăţele. **Pe** cap are o pălărie de pai. El intră şi cumpără bilete.

Femeile rănim în micul hol al cinematografului. Aurie Sage şi-a pus roclxia portocalie care, în lumina crepuscule, are culoarea singelui proaspăt.

Cei trei dispar în sală. Purvis sare ca un arc la telefonul din colţ.

— Alo, Cowley? Aici Purvis. Au sosit. Puneţi-vă tălpile şi demaraţi. Se îngroaşă gluma.

Chicago, Illinois O M T
orele 20.40 2.40

Purvis îşi cumpără şi el un bilet şi intră în sală. B un cinematograf de clasa întli, cu aer condiţionat. Parcă ai pătrunde în altă lume. Se acomodează greu cu lumina proiectorului. I se pare că a nimerit într-un frigider. Se reîntoarce în foaier. Cînd intră din nou în sală, trecerea nu mai e atît de bruscă, aşa îneît e capabil să distingă siluetele spectatorilor. Scrutează cu atenţie sala care, spre marea lui mirare, este aproape plină. „Cînd naiba s-au adunat atîţia?“ N-are rost să insiste. E atît de multă lume, incit nu va fi În stare nici în trei ore să-i detecteze pe cei care-l interesează. Se reîntoarce în hol, unde se opreşte în faţa afişului. Un afiş mare, colorat, pe care-l domină mustaţa parşivă a lui Clark Gabie. Filmul se numeşte ***Manhattan Melodrame*** şi, după cum citeşte în partea de jos a afişului, durează două ore.

\ Purvis se Întoarce pe călcîie şi se hotărăşte să meargă Ja maşină. Ceilalţi trei îl aşteaptă încordaţi.

— Ce se întîmplă? întreabă Brown.

— Tipu e Înăuntru, asta-i sigur. Da nu-mi pot da seama unde dracu s-a aşezat. E plină sala de bărbaţi care stau intre două femei. Parc-am fi în ţara bigamilor. Deocamdată, tragem de timp. O să vedem după ce vin întăriturile.

Îi lasă pe Brown şi pe ceilalţi doi şi se Întoarce la ı «asierie.

- — Domnişoară, filmu durează cît scrie pe afiş?

Casieriţa, o brunetă planturoasă, numără încasările ■ilei. Nu prea are chef de vorbă.

I — Nu văd nici un motiv pentru care n-ar dura cît scriem •colo, răspunde ea înţepată.

r- Vă Întreb pentru că uneori se întîmplă...

— La noi nu se întâmplă niciodată asemenea lucruri. Nu dăm decât filme sigilate, şi întotdeauna ultimele noutăţi. Se vede că «înteţi din alt cartier.

G M *V* **Lunga**
8.0® ceasurile 5 **dim**. (23 iul.)

Lălăi cu ciomegele îu poarta de scânduri de la stradă îl trezesc pe Livra din somn. „Domnii' Livra, domnu' Liviu[1]' - strigă cineva cu o voce răguşită. Doctorul îşi pune un laifoăr peste pijama şi dă să iasă. în tindă se întâlneşte cu mamă-sa oare a ieşit speriată cu o luminare aprinsă. „Ce-i?“ „Striga jt' cineva 1“ „Nu ieşi, Liviuţ mamă, or fi beţi, cine ştie? Doarn- B. ne fereşte şi apără 1“ „Lasă-mă, domnule să, văd ce vrea, L nu ies decît pe prispă!“ Liviu deschide uşa şi iese în întu-

B rierícul subţiat de dinainte de mijirea zorilor. „Care eşti, mă?“ Întreabă el îngroşlndu-şi puţin vocea. „Domnu' doctor, veniţi ■Krepedc că l-o pălit în cap pa moş Toma Sandu!“ „Bine, vini“ Hftffispunde Liviu şi se Întoarce în casă să se Îmbrace. ,

-* -Chica o. Illinois **O M T**
B orele 21.05 ' 3.05

■

K - Purvis se st pel*oară din nou pe snb nasul .plasatoarei, BL şi se reîntoarce (a maşină.

în clădirea poliţiei, *Bankrrs Building,* Cowley tocmai B; pbţine legătura cu Hoover. Marele, şef a cerut să fie ţinut ■ ia curent cu evoluţia fiecărei etape. Hoover nu mai e la ■ birou, aşa că i se dă legătura acasă, unde şeful F.B.I.-ului, V În lialat şi papuci subţiri, stă tolănit într-un fotoliu din B biblioteca.

f; — Exact în clipa asta se află în sala cinematografului B; ***Biografii.*** Am plasat din vreme ci ţi va oameni acolo şi, flr dintr-o clipă în alta, va ajunge şi grosul echipei. Nu cred Hpcă o .să avem nici o problemă, îl informează Cowley.
Hoover tace câteva clipe, apoi vorbeşte în emiţător!
- Fii atent, Cowley. Gândeşte te foarte bine. Crezi că ar fi indicat să pătrundeţi în sală şi să-l umflaţi încă în timpul filmului ? Ard de nerăbdare să-l ştiu în mâinile noastre,

Cowlcy tuşeşte, apoi răspunde:

— Domnule Tloover, m-am gîndit şi eu Ja asta. Dar nu cred că e bine. Băieţii m-ău informat că sala e aproape plină. Vă daţi seama' ce so poate intimpla dacă Dillinger are o armă. Iese un adevărat masacru.

I loover isi freacă vreme de cîteva clipe bărbia. Are faţa Irasa şi privirea obosită. îşi dă seama că Soni Cowley are dreptate.

— O.K.,.Cowley, faci cum crezi că e mai bin'e. Dor- nu cumva să se inlimple ceva neplăcut, că iese scandal.

— Am înţeles.

O M T **3.1,5**

Doctorul 1 .iviu şi însoţitorul lui, un flăci cam macroccfal, purtind un felinar în mină, grăbesc spre Cornloş. Chiar lîngă sala în care a fost balul, în faţa unei ..... jhesuită, discuUnd, Iremu- i peste fierbinţeala lor de toii. „Feriţi, doctoru, Liviuţ, să trăiţi, săraci' moş Torni, daţi-vă, mă, la o porte, e mort, ai drac.' de beţivi!" aude Li viu cît traversează ce a mai rămas din masele entuziaste pe care le văzuse după amiază la maicii. în tinda casei un jandarm şi o femeie În costum naţional care plinge cu capul în inimi.' în camera din stingă se văd allo două cili pic de jandarm şi în lumina scăzută a lămpii, prin geamul cu perdea al uşii, se mai ghiceşte trupul cocoşat al unui civil aşezat pe un scaun, probabil atentatorul. Liviu deschide usa din dreapta şi intră.

Sever Cbiţulescu, un papiţoi care face pe de Timişoara al

pentru tară! O,*credeţi că ne e uşor aici, la •va a ţării?"
Ziaristul dă .lin cap aprobativ

ziarului *Pvwcrsul.* Ies din talului diseutînâ şi fără să-l observe pe dodor. ...V politic, spune prim-prctorul cu td ăla e socialist! încă unul do-ai

picioare,

e la că puliiul cehii iul i ns în cameră, nvi i multe femei care pe cearşaf, în jurul capului. Un cu chipiul în mină.

Li viu apucă mina celui Întins pe pat şi cere să fie lămpile la capul rănitului. Un moment scurt toată tace. Femeile işi opr.

pling, una ca re
.....îs pe put. O baltă de
alt jandarm,
o respiraţie.

Dar omul, un băl rin. .Ir vreo 60 de ani, cu părul spicat şi cu mustaţa şi sprincenole încă negre, e mort. “Lovitura cu un obiect greu şi contondent i-a sfărîmat ţeasîa. Moartea a survenit, probabil, la numai cît ora minute după lovitură. Bocetele se reiau pe un Ion ceva mai înalt. Liviu iese cu jandarmul în tindă. Mulţimea de afară Îşi transmit« vestea pe care deja o ştia: „A murit,*a murit, a murit!“ se aude.

Chicago, Illinois **O M T**
orele 21.25 **03.25**

Zarkovilch şi Winshad ajuj;g şi ei la cinematugróiul *fít'o^raj h.* Tormái alum-i Purvis ir.se penlru a treia oara din sala. 0 mai intreaba o dala pe casierila daca filmül se lerminá. inlr-adevar, la limpul prevazut.. Casierita devine brusc, barmit oore: „Ki. fir-ar á fio. Nu cuniva prichindelul asla vrea sá alace casierin? Nici nia de ne-au jefuií acu Íréi saplamini nu párrau mai breji. 1,'a’ cirnl s.i-mi se.is j.istoa- Jele, am símül ca far pe mine. Ma dúc sá-l ánunt pe sofu[1]“.

O M T ConUoşul Mare
0 3. 30 **ceasurile 5 şi jmn.**

Liviu trece în camera din sllnga tindei să-l vadă şi pe ucigaş. Acesta stă la masă, cu spatele spre usâ. usur aplecat. Din uşă i se vede doar spinarea arcuită şi, în josul’ ei, cătuşele care strălucesc ca noi. Doctorul ocoleşte masa şi fl vede pe Niculae a Iu’ uicu Pelre. Ilealizoază că femeia care plinge în Undă, păzită şi on de un jandarm, este soţia lui Niculae. Dar ce să fie cu băt rinul, totuşi-, se întreabă Liviu, doar nu cumva el a fost craiul!?

21.40

Chicago, Illinois ö M T

Cowley coboară din maşină chiar în faţa cinematografului. Îi spune lui Purvis să stea la intrarea din stingă. Asta e direcţia mai mult ca sigură pe care a s-o ia, căci e în drum spre casa Annei Sage.

— În clipa în care trec pe lîngă tine, îţi aprinzi o ţigară. Ăsta e semnalul că tipii au apărut. Noi o să fim pregătit,!. Tu, Hollins, o să stai ceva mai încolo, cu Brown. Preface- ţi-vă că staţi de vorbă, dar nu uitaţi să mai aruncaţi cita o privire spre uşă. Ei, nu chiar una holbată. Discret, discret, ce dracu; parcă n-aţi fi fost instruiţi ca lumea. Purvis, vino acum cu mine.

Cowley şi Purvis mai dau un ocol cinematografului. La fiecare ieşire posibilă stă cîte un agent. De pe partea cealaltă a străzii porneşte o cărare,, direct prin parc. E un alt drum probabil. O scurtătură care începe în spatele cinematografului şi o ia în direcţia în care locuieşte Anne Sage. La capătul potecii stau, deja, doi agenţi. Aşteaptă cu privirile aţintite spre cinematograf şi sînt mai nemişcaţi decît statuile care se văd în spatele lor. Cowley e mulţumit. Capcana e bine întinsă. Într-o parte şi alta aj cinematografului se găsesc alţi patru agenţi care nu aşteaptă decît semnalul lui Purvis. Cind acesta o să-şi aprindă ţigara, toţi au să năvălească, spre ţintă. Dillinger n-o să mai poată scăpa decît dacă o să o ia în sus. Dar asta nu fe o primejdie reală, pentru că Purvis ar fi-observat la intrare că are aripi.

Cowley mai plasează patru agenţi şi la dreapta ini rării, pentru cazul în care cei trei nu ar fi mers direct acasă, ia ce-l priveşte,' el are să aştepte, împreună cu Zarkovitch, cu căpitanul O’Neill şi alţi cinciagenţi de cealaltă parte a străzii. Dacă maipune la socoteală şi pe cei rămaşi în drep tul ieşirilor de incendiu, înseamnă că nici o cărămimr din clădirea cinematografului nu se poate muta fără ştirea lor.

O M T 0:!.45 Comloşul Maro ceasurile G fără un firiai

Într-un grup de bărbaţi şi femei, în faţa sălii de bal, doctorul află, fără să vrea aproape, amănunte. Femeia lu' Niculae să ţinea cu învăţătorul, fratele prim-pţetorului. Moş Toma doar Je pusese o cameră la dispoziţie. Au fost văzuţi cînd intrau. Nieulae a intrat după ei şi cînd moşu’ a deschis uşa la tindă să vadă cine mai intră s-a trezit cu capu’ spart. Aşa-i trebuie şi lui, cin’ l-a pus? învăţătorul sărise po geam şi fugise. Niculae fugise şi el, dar l-a prins lumea în parc.

Chicago, Illinois G M T
«rele 22.00 04.00

Tehnicianul de la instalaţia de aer condiţionat a einema-ţografului iese din clădire să controleze temperatura aerului. Totul e perfect, în afara celor patru indivizi din spatele clădirii. Ce să caute ăştia aici la ora asta ? Vine într-un suflet la director, Charles Shapiro:

— Şefu', am impresia că afară sînt nişte bandiţi. îi mai ţii minte pe ăia de acum o lună? Cred că au de ghid să atace casieria. Ce facem?

Charles Shapiro e un individ înalt, adus uşor de spate, flegmatic.

— Nu-ţi fă nici o grijă, Freddy, spune el. Ce dracu să facă nişte spărgători în spatele cinematografului, unde n-avem nici măcar bidoanele cu gunoi? Dar dacă tu crezi că te simţi mai în siguranţă, du-te în centrala termică. Acolo n-o să te găsească nici dracu.

Exact în clipa aceea apare şi casieriţa. Îi debitează aceeaşi poveste, ca trasă la şapirograf, cu un tip care îi dă tircoale. li arată un individ care stă nemişcat de vreo oră în faţa magazinului de vizavi. Mai mult ca sigur că e în legătură cu ceilalţi cinci, şase care se plimbă în sus şi în jos. Dacă-l mai pune la socoteală pe prichindelul care a intrebat-o de trei ori cînd se termină filmul, înseamnă că trebuie să fii picat în cap ca să nu-ţi dai seama că e ceva putred la mijloc.

Shapiro îl cunoaşte foarte bine pe tehnician, ştie şi că mitomana de casieră nu-i în toate minţile, dar cînd şi plasatoarea îi toarnă aceeaşi poveste cu individul care i-a trecut pe sub nas de trei ori, nu mai are nici un dubiu. O cută adincă îşi face apariţia pe frunte şi, după ce închide nşa biroului, dă un telefon la postul de poliţie de la Sheffield Street. ……,……

— Alo, Jolinnv? Aici e CiiarJic. Auzi, băirîne, cred că aceia de lucru. Mi se pare că nişte indivizi vor să-şi vlre nasul prin sertarele noastre. Da, am impresia că vor să ne atace. Da, da, am pus încasările în siguranţă, dar nu se ştie niciodată. Da, te rog urgent, o echipă, ceva. Casiera e speriată de moarte. Da, fix ca data trecută. Te salut-, băirîne.

O M T Lunga
04.15 ceasurile 6 şi **un** firlai

Li viu intră pe poarta casei părint eşti cu un gust mai amar di •cil a avut vreodată la constatarea unei crime. Şi, slavă domnului, a văzut destule cadavre pînă acum! Lumina e aprinsă în camera bătrînilor. Grăbeşte pasul. în cameră nu e

decît tatăl, întins pe pat şi respirând greu. Lampa arde pe masă. Bătrânul pare foarte agitat. îi curg lacrimi pe obrazul zbîrcit, pămîntiu. Liviu se apleacă asupra lui. „Ve-ve-vecinul!“ îr gaimă foătrînul. Oribilă noapte, îşi spune Liviu în timp ce traversează curtea spre poartă şi se duce sa mai constate un deces şi în casa de alături. Moarto naturală, de data aceasta. ,,0 tot striga pe Ana!“ — explică una dintre băirîne. „Săraca, Aria În’ Giogu, pe unde-o fi ea acuma**!“**[5] se întreabă alta.

Chicago, Illinois G M T
orele iii,20 04.20

Patrula politiei soseşte. Opreşte la celălalt capăt al aleii. Doi poliţişti coboară încet şi se apropie tiptil de cel mai izolat dintre agenţi. E Itay Suran. Unul dintre poliţişti scoate brusc un pistol şi-l îndreaptă spre agentul special.

— Vezi cine e, se aude la volanul maşinii vocea poliţistului care conduce.

Suran Si arată insigna de agent special. Spune că se găseşte într-o misiune şi că a dat de urma unui fugar, care a intrat la film. Poliţiştii urcă înapoi în maşină.

între timp, în biroul lui Shapiro intră alţi doi poliţişti. Shapiro închide uşa după el şi le spune povestea cu atacul casieriei.

— Unde sînt ?, întreabă unul dintre poliţişti.

Ur- Unde să fie? Păi, afară.

— I-am putea vedea şi noi?

— Mă credeţi nebun? Eu nu mai ies din birou. Cum ieşiţi o să daţi peste vreunul.

Poliţiştii ies, cotescr la dreapta. Se opresc în dreptul • -a din agenţi. Conversaţia durează doar citeva clipe. Poliţiştii fac stingă împrejur şi dispar în întuneric. În sală, filmul atinge cote emoţionale rar întîlnite. Sala freamătă. Judecătorul, interpretat de William Poneii, îşi condamnă prietenul pentru crimă. Clark Gabie îl priveşte cu o privire încărcată de cele mai contradictorii sentimente. Tocmai prietenul său! Ce lovitură a sorţii! Powell îi oferă, în locul execuţiei, condamnarea pe viaţă. Clark Gabie refuză demn. îşi înalţă fruntea cu mîndrie. Ce să facă el într-o închisoare? Mai bine moartea! Asta ii şi spune: ***Mai bine moartea !*** Filmul se încheie noi o imagine duioasă, în care frumosul Gabie se îndreaptă, spre disperarea prietenului său, către scaunul electric.

Lumina se aprinde brusc. O lumină violentă. Urmează o ¡ mică pauză, apoi nişte filme scurte. Bărbatul şi cele două femei nu vor să mai rămînă şi la completare. Se ridică şi ies. A

jung în faţa cinematografului exact în clipa în care unul din agenţii speciali arată unui poliţist insigna şi actele. Dar ei nu-i bagă în seamă. Cotesc la stînga şi trec chiar prin faţa lui Purvis.

Purvis îşi pregăteşte chibritul imediat ce primul spectator iese din sală. Simţea cum ii tremură buzele şi, o dată cu ele, şi ţigara. Deodată, îl vede, apărind între cele două femei. E vesel.' O veselie sinceră, netrucată. Un bărbat **care :ese** de la cinematograf însoţit de două femei frumoase. Purvis îşi aprinde în sfirşit ţigara. Bărbatul ii aruncă o **privire.** O privire absentă, fără conţinut.

Trioul trece mai departe. Agenţii ştiu ce au de făcui. L-au identificat. Hollis şi Purvis se găsesc acum unul lîngă altul. Fiecare are în mină un pistol. Deodată, bărbatul îşi vira mina în buzunarul drept şi o ia la fugă. Are în mină un. Colt şi pare să nu-l fi auzit pe Mei vin Purvis caro îl somează să se oprească. Continuă să fugă, în ciuda strigătelor lui Purvis. Hollins şi alţi doi agenţi încep să tragă. Un glonte îl străpunge prin partea stingă a capului. Al doilea îi intră prin ceafă şi ii iese prin ochiul drept. Bărbatul cade. Purvia se apleacă peste el. îl scutură. Nici o mişcare. Nici un răspuns, :

Reporter de. vest (Comloşul Mare. Imprcsiuni generale şi Coucluziuni) „După representaţiunea teatrală, în sunetele e doua orchestre, a urmat dans de înfrăţire pinâ-n zori. Doamnele şi domnii, domnişoarele mai ales. au jucat la început cu înfocare dansuri populare bănăţene, oltene, ardelene. Româneşti, în adîncul lor. După miezul nopţii, pentru tineret a doua orchestră, a studenţilor, a cîntat cu aplicaţiune piesa internaţionale de foxtrotl, rumba, tango, samba şi multe altele. în timpul dansului, au putut fi admirate toaletele d «oarelor Puşi M., Steluţa Mia V., Anica R. A predominat mătasea şi crepul de China. Stilul modei de la Paris, Wien şi Dudapcst este respectat. Se poartă linia aerodinamică, adică foarte strîns înainte şi toată amploarea înapoi. Silueta cazac sau silueta **1** 800 slnt tendinţe secundare, cu mai puţine posibilităţi aici, la Comloş. Pentru domni, se. respectă strict linia modernă. Croiul pe corp, umerii înalţi, pantalonii lungi şi largi. Stofele de haine sunt adesea vărgate. Preferinţele tinerilor domni din Timiş-Torontal slut, în armonie cu orice gust american sau de la Londra: şacouri bleu-marine cu dungi albe (sau viceversa), pălării de pai. S-au remarcat prin eleganţă, ca seoşi din salonul dlui eroilor Guţu de la Timişoara, domnii Caius C., Yincenţiu D., Brutus .1., George G. Asudaţi, dar cu inimile răcorite de bucuria unei misiuni îndeplinite, ei au jucat pînă în zori, cînd negura nopţii abia începea să se ridice. Astfel au decurs marile repeţi,ruri sărbătoreşti de la Comloş, lăsirnl în sufletul celor ce au participat amintiri de neuitat.“

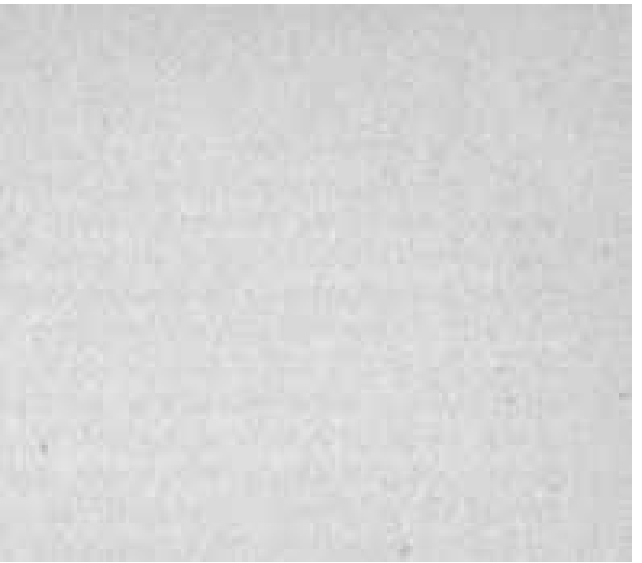

ANIMUS CONSOLENDI

Agentul Maxwell Chaffetz spumega. După ce că îl culcaseră toţi nesimţiţii ăia de jurnalişti, după ce că era să-şi dea duhul înecat în formol, după ce că i se făcea scîrbă numai la gîndul că trebuie să stea în preajma'autopsierilor ăia putu- roşi, după ce că abia reuşise să ia amprentele — dacă alee erau amprente, el era popă! —, să mai urle şi Hoover la el! Ăştia de la F.R.I. şi-o cam luau în cap. Cine dracu' se credeau ei? Dumnezeii sistemului? Auzi, necioplitu' ăla de la Washington să ştie mai bine decît el, care se găsea la faţa locului, ce trebuie făcut! Parcă nu ştia şi el ce-i aia un secret! Dar la ce bun să nu spună nimănui, ciad hienele alea de la gazete îşi vîrîseră degetele şi în nasul mortului! Şi ce-au descoperii? Au descoperit po dracu'! N-avea în buzunare decît cîteva chei, un ceas cu fotografia unei ţipe care purta pălărie şi şapte dolari şaptezeci. Nu zău,măre scofală! Bineînţeles că n-o să spună nimănui nimic, bineînţeles că o să-i trimită do urgenţă formularul cu amprentele! Că doar nu era şi ei dement ca femeia aia care a venit cu o geantă de bani şi a zis că-i oferă pentru fondul poliţiei dacă o lasă să-şi taie o şuviţă din părul mortului! Sau ca aiuritul ăla de Frank Reynolds, care umblă după Diliinger de luni de zile, şi acu' vine una şi îl oferă poliţiei pe tavă, iar el ţopăie de fericire şi cînd dă cu ochii de cadavru sare la el şi-i strînge nuna do parcă l-ar fi felicitat, guta-gata să-i sară de gît şi să-l pupe. ce lume, ce lume! Sau sutele alea de. ***morbizi,*** chiar aşa !e spuneau ăia de la morgă, ***morbizii,*** care au pătruns piuă la etajul Intii şi acuma stau eu banii pregătiţi să-i plaseze vreunui om de serviciu ca să-i lase o clipă să-l admire hi toată goliciunea lui de cadavru intrat în putrefacţie. Să-ţi scuipi în sîn, mi alia, doamne, doamne, ce-eu mei putut face din cinematograful ***Biograph,!*** Uşile ţăndări, geamurile ţăndări, iar maşina aia cu număr de Indiana, aflată acolo din ini implare, demontată pînă la ullii.mil şurub! Idioţii dracului, aşa-şhînchipuie că vine un bandit la cinematograf? Bine că nu i-au căutat şi clopoţeii cu care-şi anunţa sosirea la ghişeele Băncilor! Du' să vezi ce înghesuială, ce bătaie în jurul bolţii de sînge. de pe caldarîm! Să ii dat o mie de dolari pe o batistă, nu ţi-ar fi vîndut-o nimeni! Istericele alea din Garv şi-au înmuiat bunătate de batiste de în în singele amestecat cu praf şi ţărină! Cine n-avea batiste, căuta bucăţele de birt ie, iar care nu şi-a procurat nici aşa ceva, se mulţumea să-şi îmbibe tivul rochiei cu sînge! Să-i fi văzut, dup-aia, bărbaţi şi femei, cît erau de mulţumiţi! Parcă ar fi fost, toţi dublurile lui" Hoovcr!

Păşeau ţanţoşi arătîndu-şi trofeele mai mîndri clocit de decoraţiile de la 4 iulie! S-a săturat ,de ei pînă peste cap, cu Hoover ăla cu tot şi cu secretele lui de două parale! Ptiu, dracu să-i ia!

Toate acestea se întâmplaseră pînă în clipa în care agentul Chaffetz predă la oficiul poştal al poliţiei din Chicago formularul cu amprentele victimei din faţa cinematografului ***Biograph.*** în loc să potolească isteria pe care însăşi existenţa lui Dillinger o alimentase, aşa cum nimeni nu reuşise încă în America, moartea „inamicului public numărul unu“ avu cîteva consecinţe care merită să fie enumerate:

— Un jurnalist din Yirginia găseşte nimerit prilejul pentru a ataca, încă o dată, metodele F.B.I.-ului: „Probabil că nouăzeci şi nouă din o sută de oameni de caracter ar fi intrat în cinematograf şi l-ar fi arestat pe Dillinger la faţa locului. De ce o haită de laşi să fie atît de înspăimintată de un singur om? Răspunsul e numai unul singur: pentru că F.B.I.-ul e alcătuit doar din laşi.“

— Doi ani după fatidica zi, spiritele erau încă atît de agitate, îneît Hoover s-a văzut nevoit să-i dezvăluie ziaristului Rex Collior date din dosarele secrete, care să dovedească, dincolo de orice dubiu, că asasinarea Ini Dillinger era motivată.

— Campania publicitară, declanşată chiar din 23 iulie 1934, aduse pe buzele tuturor numele enigmaticei Femei în Roşu. F.B.I.-ul a refuzat să facă orice fel de comentariu. An ne Sage, strlnsă cu uşa de întrebările ziariştilor, admise că, într-adevăr, ea fusese una din cele două femei de la cinematograful ***Biograph.*** Recunoscu şi faptul că Rillinger, împreună cu Poîly llamilton, o vizitau deseori, dar nu scoase nici o vorbă cu privire la capcană. Cit despre recompensa promisă, spuse că nu ştie nimic. Nici pe ea n-o crezu nimeni.

— John Dillinger a fost înmormintat în cimitirul din Crown Point. Între vecinii lui de eternitate se numără preşedintele Benjamin Harrison, trei vice-preşedinţi ai Statelor Unite, doi guvernatori şi James Whitcomb Rilev. Cinci mii de oameni aşteptau la porţile cimitirului, în ciuda anunţului familiei că înhumarea va avea loc abia a dóua zi. Trucul sugerat de poliţia din Chicago n-a avut nici un efect asupra fanaticilor cetăţeni ai oraşului. La mormintul său a vorbit reverendul Charles Fillmore, acelaşi care rostise ultimele cuvinte şi la dispariţia mamei sale vitrege. Cuvîntarea lui a conţinut şi aceste vorbe: „Mai iutii, ar trebui să facera ordine bi propria noastră viaţă. în propria noastră familie, în şcoli, în biserici. Sînt absolut sigur că, altfel Îndrumat, John ar >'i putut să ajungă chiar şi un mare predicator.“ Nu s-a găsit absolut nimeni care să-l creadă.

— înainte de inmormîntare, cadavrul a fost expus la E.F. Funeral Home. Şase ore mai tirziu, cinci sute de locuitori din Mooresville au sosit să-l vadă. Ciţiva dintre cei care-i cunoscuseră foarte bine au stat de patru-cinci ori la rînd, ca să-l poată, studia în voie. Nici unul dintre ei nu l-a recunoscut. însă, între miile care-şi aşteptau şi ei rindul, s-au găsit destui care să-i creadă.

— Se spune că persoane a căror identitate n-a fost dezvăluită au oferit bătrînului Dillinger zece mii de dolari în schimbul trupului neînsufleţit al fiului sau. Bătrînul á refuzat cu fermitate, dar s-a arătat dispus să vîndă alte lucruri care-i aparţinuseră acestuia.

— De teama eventualilor curioşi care ar fi fost în stare să dezgroape cadavrul, bătrînul Dillinger a cerut să se toarne deasupra mormintului ciment întărit cu bucăţi de fier. De-a lungul anilor, mormîntul a fost invadat de zeci de mii de

curioşi, dar iaca nici unu] nu a încercat aii străpungă învelişul de beton.

— I .a o săptămână după înmormântarea lui Dillinger, tatăl şi sora sa au urcat pe scena lui ***Lyrir. Thealer*** din india napolis. Acolo, emoţionîndu-i pînă la lacrimi pe cei care : veniseră la spectacolul ***îţi dăruiesc dragostea mea,*** au povestit amintiri despre iubitul lor fiu şi frate.

— în lunile următoare, John Dillinger-senior a citit cu ocazia unui carnaval, la o sărbătoare câmpenească, iar verile următoare şi le-a petrecut la cabana ***Little Bohvmia,*** vorbind 'mulţimii aflate în vizită la muzeul pe care Emil Warutlka, proprietarul cabanei şi unul dintre trădătorii lui Dillinger, îl improvizase În sala cea mare. Nici una dintre femeile care l-au ascultat nu s-a putut lăuda că nu avea ochii umezi. Una dintre ele a fost văzută chiar sărutând manşete pantalonilor pe care Dillinger îi purta în timpul bătăliei de la ***LittU Jith mia.***

I - James Probasco, în casa căruia Dillinger suferise operaţia estetică, a fost arestat imediat după moartea îacestviia. F.B.I.-ul a început interogatoriul, care s-a terminat foarte repede. Profitând de o clipă de neatenţie, Probasco **I®.** sărit pe geam. Geamul se afla la etajul nouăsprezece.

— în luna august 1934, doi din foştii acoliţi ai lui Dillia- : ger, Pierpont şi Makley, încearcă să evadeze folosind nişte î pistoale confecţionate din săpun. Makley este ucis pe loc, iar Pierpont trimis pe scaunul electric. Cu câteva ore înainte «»de a fi executat îi scrie avocatului său o scrisoare plină da Imisterc: „Acuma am rămas ultimul om din lume care ştie ijcum stau lucrurile. N-o să spun-declt că sânt foarte încurcate, ¡ş Numai eu ştiu ce şi cum. Dar pentru că nu mai am de trăit idecit o oră sau două, am să iau cu mine În mormânt acest !,secret...“ Se pare, însă, că în ultima clipă a povestit unei pernei, Mary Kinder, nişte lucruri care au îngrozit-o. Oricare ar fi fost acestea, ea a păstrai o tăcere absolută, t — în timp ce Clark e în continuare pensionarul închisorii : Columbus, condamnat pe viaţă, Baby Face Nelson e declarat /Inamicul Public Numărul Unu. îşi poartă titlul cu mândrie •dam o lună şi jumătate, apoi e **lichidai şi** el de doi **am n'i** ai F.B.I. ului.

— Şi alte personaje ale acestor intimplări ■ o - v.it o soartă tragica. Ed. Singloton, primul complice al Ini Duiinger, moare în 1937, adormit la volanul maşinii care e surprinsă de uri tren

în timp ce traversează linia ferată. \tatt Leaeh, cel care într-un fel a creat mitul lui Dillinger, intră în conflict făţiş cu FBI-ul şi în scurtă vreme e dat afară din serviciu, la cererea expresă a lui HoOver. îşi petrece următorii cîţiva ani scriind o carte în care arată toate împrejurării© cazului Dillinger, dar nu apucă s-o termine pentru ca .moare, împreună ou soţia, într-un accident de automobil. Mei vin Purvis îşi dă demisia din poliţie imediat după asasinatul de la cinematograful ***ţBiograph,*** iar în 1960 se sinucide, fa!ăl lui Dillinger moare în 1943, la optzeci de ani,

Bitlie Frechelie iese din închisoare după doi ni de pedeapsă şi se alătură unui circ. ambulant, unde prezintă numărul special do amintiri din viaţa dusă alături de John Dillinger: „îi plăcea să danseze şi să vlne/.e. I) r .*1 mai mult ii plăcea sosul vinâfcorosc cu pline. Astea sînt lucrurile caro ii plăceau qcl mai mult.“ M u v Kinder intră şi ea într-o asociaţie asemănătoare, ajungind eu spectacolele piuă la New York City. într-un rind. e întrebată da.-ă nu nava ea «ste Femeia în Roşu: „Dacă aş fi fost ou, nu aş fi nem - ai, i. Eu tn-ara comportat cu băieţii ca o adevărată m m.;."

Anne Sage a încasat cei **cinci** mii de dolari din partea F.B.I.-ului pentru serviciile aduse, dar nu **i** s-a suspendat mandatul de expulzare. C.ind, într-o ultimă **iia-erc.are** de a modifica această hotărîre, se adresează guvernatorului stalului Indiana, Donald Mc.Xiill. şeful Siguranţei Publice nu i recunoaşte nici un merit în intimplările din seara lui **22** iulie 193').

- în ce-l priveşte .pe John Dillinger, soarta lui r - -. •la fel de enigmatică. S-au găsit destui care să jure ca i u văzut prin împrejurimile Mioliiganului, alţii care i-au reemmseut vocea pe o plajă din California. Asemenea mărturii n umplut mapele F.B.I.-ului pînă tirziu, în 1961. Probabil că «-le ar mai fi continuat încă, dacă toţi cei care ar fi putut să-l recunoască nu ar fi fost atît de hătrîni, incit rareori mai ieşeau din propriile case. Pentru că do crezut se găs- şte întotdeauna cineva care să te creadă.

Reporter de vest: „Precum rouă răcoreşte florile ofilite de arşiţa soarelui, le dă viaţă şi le înveseleşte, astfel se va fi înveselit şi renăscut sufletul tinerelor fete din Banat la primirea scrisorilor povăţuitoarc ale bunei învăţătoare Maria Cioban. Ele nu o pot uita nici după terminarea şcolii. Îi scriu. Îi cer sfaturi. îşi încredinţează tainele inimii. Ea nu le poate, aşijderi, uita. Le răspunde degrabă.

„Iubită Florică,

Pentru un învеţător sau învеţătoare nu poate fi mai mare bucurie, mai mare fericire, decît atunci cînd vede că învеţăturile predate elevilor au prins rădăcină; cînd vede fructul ostenelelor sale scăldat în razele curate ale recunos- cinţei, căci recunoscinţa numai în inimi nobile răsare şi se desvoltă, deodată cu alte însuşiri frumoase şi înălţătoare, cari ridică sufletul celor ce le posed preste cei lipsiţi de ele. Astfel s-a bucurat sufletul meu, la primirea epistolei tale, dragă Florică, Anicuţă, după ce am cetit cele scrise şir cu şir. Ce fericit ar fi neamul nostru dacă toate fiicele lui s-ar ocupa serios cu gîndul că pe ce cale i-ar putea folosi şi face bine, cum ved că te cugeţi tu. Ei bine, aşa dară cînd lucrăm noi pentru binele neamului din iubire adevărată? Iubita mea, iubirea de neam nu se mărgineşte numai în aceea a purta tricolorul cu gătеală pe haine şi a striga în lume că sîntem Români — ci în multe alte! Ca să folosim neamului, trebuesc fapte, şi nu vorbe goale! Istoria ne spune plastic şi mişcător cu cîte greutăţi şi necazuri s-au luptat moşii şi strămoşii noştri, bunele şi străbunele noastre, ca să apere de Înimiciro limba, portul şi obiceiurile noastre. Şi aici cu drept ne-am putea întreba că dacă femeile ne-învеţate au fost aşa bune fiice naţiunii lor, ce se cere oare de la noi, cele Care am învăţat multe de toate? Multe şi de toate se cer. Ţi le-oi spune pe rînd, şir cu şir, căci să sperăm că va aduce Cel de Sus timpul şi pentru noi, Românii, ca şi la noi să se ştie preţui oamenii după gradul lor de intelijenţă, dar nu după miile depuse în cassa de păstrare. Numai cît, draga mea, pînă atunci multe zile vor mai trece şi de multe ori se va suci şi repetă această cîntare veche. Totuşi, de mîngăere îţi scriu o mica poveste pe care şi eu am cetit-o cîndva şi care se potriveşte cu împrejurările de faţă.

A fost odată o peatră mare, mare şi ţepenită bine în pămînt, şi jur-împrejurul ei crescuse muşchi frumos verde de-ţi era mai mare dragul cît de bine se odihnea şi cum era de lăţită în locuinţa ei bogată, de unde, ca o crăiasă, îşi înălţa capul şi se uita împrejur. Cum s-a întimplat odată, cum nu, destul că un firicel de ghindă,, alungat de furtună, a căzut într-o zi şi s-a lovit de peatră. «Ah, ce tare eşti, aşa m-am lovit de rău, că acuş mă sdrobiam în bucăţi!»,

şopti micuţa ghindă. «Ha, ha, te cred, dar ţi s-a-ntîmplat chear bine/ca să te înveţi să nu fii aşa nepricepută să te isbeşti de mine. Sau nu ştii tu că eu sînt peatra cea mare şi puternică, ear tu — o ghindă amărîtă! Ha, ha, ha!» Rîsul acelaşi cuvintele aspre o treziră pe micuţa din durere. în eăpuţul ei tinăr năvăleau fel de fel de gînduri. Plnă la urmă li spuse peatrei: «E adevărat că tu eşti mare şi puternică, iar eu amărîtă şi aeracă, dar şi din mine se va alege ceva dacă me voi sili cu diliginţă şi dacă voi avea inimă bună şi curată. Ştiu eu aceasta de clnd eram acasă, bătrînulmeu tată mi-a spus!» «Ha, ha-! rîse peatra din nou. Tătîne-tu trebui că a fost nebun! Auzi ce închipuită! Cercă şi te infoae cîfc îţi place şi o să vezi de vei pute fi ca mine!» «Voi cerca», spuse ghinda. Aceste cuvinte erau rostite cu multă siguranţă şi energie. Totuşi grija pentru viitor îi coprinse sufletul. Se ascunse pMngind într-o crepătură de pemînt. Din pleava adunată şi rescolită *-a făcut un pătuţ moale, apa de ploae a cărat pemînt mărunt, iar din frunzele uscate şi-a făcut covor călduţ. Acope- ?indu-se, sărmana mititică a adormit şi a dormit toată iarna lin şi dulce şi a visat visuri frumoase pînă într-o plăcută dimineaţă de primăvară. O rază lină de soare o deşteptă, ¡ii i spuse: «Deşteaptă-te, mica mea prietenă, şi pune-te pe rueru să birui duşmanul». Ghinda s-a deşteptat pe dată, fi-a ˹recat ochişorii şi s-a ridicat drept în picioare în forma unui aomişor mititel şi drăgălaş. Alta era acuma lumea! Dară şi watra cea mare. «Bună ziua, vecină, a salutat-o ghinda, ■ta mai cunoşti?» «Ha! Au acuma nu eriedzi că eşti mai mai mare şi mai tare ca să poţi vorbi cu mine!?» Ghinda nu se întrista. Ne mai băgînd de seamă ocara şi risul ce venea de la peatră, ea se apucă de lucru. Din orişice picur de rouă ea îşi făcea nutrementul trebuitor şi din răsputeri se silea a creşte, pînă crescu în forma unui stejar mare şi puternic. Jos la pemînt, peatra cea rea începu a plînge şi ofta, ruşinată

patru purtarea ei nedeamnă faţă de ¡ghindă, zicîad: «Da, lotuşi e adeverat aceea că din ¡mic se poale face mare, dacă e diligent şi are îndemnul spre desvoltare şi Înaintare». Asta-i povestea. Aşteptînd cu dor răspunsul teu, te salut şi sărut. Ţi am scris în fuga glodurilor mele. scumpă Floricuţă. Cu ¿ine, a la M.C.“

Din acelaşi îndemn spre înaintare şi dezvoltare, prin cont ribuţiunea femeilor ia istoria progresului uman şi naţional, bravele fiice ale acestor locuri scriu cărţi după cărţi, lina răscoleşte mai presus de altele conştiinţa româncelor bănăţene şi ardelene de pretutindeni. E cartea de căpătti pentru zeci de mame din ţară şi de peste hotare. Cercurile feminine de pe lîngă societăţile „Speranţa“ (Chicago, Illinois), d&r mai ales „învingerea Română“ (Flint, Michigan), „Fal- ŞucuT Zarand Român“ {Chicago, Illinois) şi „Sentinela de la IVest“ (Sacramente, California) se reunesc special pentru a citi în colectiv „Mama-generatoare de vieaţă româpoasca“ va doamnei Valeria Căliman. Începutul e plin de promisiuni:. ¡¿Ar fi timpul să se scuture colbul ce acoperă atltea iniţiative Ifeminine şi şă se stabilească contribuţia multor femei la ■principalele evenimente ale trecutului, pentru ca să eunoaş- Şem Femeia de .pretutindeni, Femeia de totdeauna. Numai ipnd se va reconstitui din scrisori şi mărturii contemporane Eânlribuţia acestor femei pline de avint şi de spirit iniţiator, ‘vom cunoaşte, în adevărata lumină, rolul Femeii în mişcarea Sinaslfă de afirmare naţională.“

j în ce ne priveşte, nu putem cunoaşte dacă opul doam- ;nei Valeria a fost carte de căpălîi pentru Arme. Nici măcar .dacă i-a trecut prin mîini. Cu siguranţă, însă, că unul din papitole ar fi umplut-o de adincă mihnire: „***Căsătoria***, aşezarea de bază pe care se sprijină şi societatea românească, celula »cea mai trainică a vieţii unui popor. Căci însoţirea celor doua făpturi În faţa Legii şi a Celui de Sus nu e numai o întovărăşire fizică intre două persoane de sex contrar. Prin convieţuire, feţii ÎŞ* preschimbă esenţa lor intrinsecă, dobîndirui o nouă forţă, rezultat..al unei jtarîuriri creatoare ce-depăşeşte şi în calitate, şi în cantitate suma elementelor'fizice constitutive.

Astfel privită, căsătoria este un act generator de viaţă. De aceea comit mare păeat faţă de om şi de valoarea lui acele state care

înţeleg prin căsătorie o simplă tovarăşe vremelnică, hună de legat şi deslegat cu uşurinţă.“

între aceste ţări nu se poate număra nici din greşeală America (mai ales în ce-i priveşte pe emigranţi). O clauză strictă (cît să poată fi citită şi răscitită pe faţă, pe dos) nu îngăduie intrarea în United States a persoanelor care au intenţia să se prostitueze ori să facă alte fapte imorale, cum ar fi, printre altele, concubinajul. Urmează expulzarea! Deporteişăn! Nenorocirea (pe care nici n-aveau cum s-o presimtă) cade, ca o pildă grea pentru toţi cei ce vor a lua calea pribegiei spre America, pe capul unui biet paore din Comloş, Teodor S. (care cunoaşte abia după debarcare o mindră sălişteaneă la biserica din Chicago, Illinois). Află cu bucurie că au venit deodată, cu acelaşi vapor şi împărtăşesc aceleaşi idealuri. Hotărăsc să-şi unească vieţile în afara legii, pe bazele simţirii curate şi înfocate. După trei ani de trai dulce, autorităţile americăneşti bagă ,de seamă 'că Teodor S. concubînează. Fapta sa este dincolo de orice morală. Buna cuviinţă americană nu mai poate îngădui aşa ceva. Teodor S. şi mîndra sălişteaneă sînt siliţi a lua calea înapoi, la Comloş. întoarcerea lui pune multă păorime pe gloduri. El însuşi, rănit în suflet de expulzare, devine foarte activ şi nu pregetă o clipită. Cu hotărîre În inimă şi cu aleasa inimii alături se înfăţişează dinaintea altarului. Fapta sa înălţătoare tulbură multe conştiinţe şi aţîţă spiritele puse pe croit planuri de viaţă lungă, departe, în T.urnea Nouă. îşi reunează astfel forţele şi intenţiunile, atît morala, cît şi chibzuinţă.

Reporter de vest: „Spre binele poporului, dar şi al individului, spre curăţirea morală generală, pildă vie pentru însănătoşirea satului bănăţean vor avea loc sărbători înălţătoare la frontiera de Vest a Banatului. Domnul ministru Anghe- Ipscu, însoţit de nenumăraţi fruntaşi ai vieţei pulbice, va onora, peste ani, graniţa de Vest a Timiş-Torontalului, cu o visită. Comloşul Mare, ComÎoşn! Mic, Lunga şi Jimbolia

sînt haltele onor. Popasurilor sale, Un lung convoi de auto-*' mobîluri se va îndreptă Spre mîndrul cuib de olteni. în apropierea Comloşului vor fi întîmpinaţi de călăreţi şi biciclişti îmbrăcaţi în splendide costume populare. Aceştia vor însăţi oaspeţii pînă la arcul de triumf special înălţat la intrarea în sat. Se vor răsti scurte, dar simţitoare discursuri. Unul din cele mai înălţătoare momente vă fi cununarea religioasa a peste 80 de perechi de concubini. Se va repeta, astfel, impresionanta manifestare, din noiembrie trecut, dud În faţa > altarului au fost aduse peste 100 pereclii concubini.

în noiembrie anterior, lucrurile s?au petrecut la fel. | Conştient de forţa sa, de marea datorie ce i se incumbă pe | calea propăşirii, poporul face dovada acestui fapt. Cu pove- I ţele şi pilda grăitoare a Iu' Tedi S. (zis American u') în faţa 1 ochilor, 71 de perechi se lasă purtate spre fericirea cununiei.

Interpret a] **mai** puţin obişnuitei sărbători rurale e Seneca | Băţan. Tot ce s-a întâmplat e binevenit şi de' lăudat. Dar | dacă — aşa cum se proectează — acţiunea va fi repeţită cu încă 34 de perechi în martie, cu 57 în aprilie şi aşa mai departe | ea nu mai are nici o justificare. Perechile trebuie să se unească ***/*** în faţă lui Dumnezeu din proprie voie şi plăcere, pătrunse de | mentalitatea creştinească, şi nu prin faptă administrativă [(ori cjne ştie ce gînduri ascunse), cum spune şi marele nostru J Emineseu: „Să gîndeşti pentru cel ce nu gîndeşte, să pui în H cumpănă dările comunale, să le deslegi oamenilor ochii, ca H să nu puie' dări peste dări".

K. Acum vor fi cununate 60 per. concubini la Gdmloşul I Mare şi încă 23 per. la Lunga. întru aoeleşi nobil ţel. Perechii» r şi vor jura credinţă veşnică. însuşi protopopul va pune p» || capul celor 120 de suflete comloşene cununele de tablă poleită, j| naş'fiind tuturor domnul ministru. La Lunga, preotul Medrea ps va aşeza pe creştetele plecate a 46 de smerite făpturi aceleaşi R coroane, -naş fiind aşijderi domnul ministru cu suita,

F Orice observator obiectiv poate uşor băga de seamă că f spiritul poporului din aceste părţi ale Torontalului este în I continuu progres, în continuă ascensiune şi că acest spirit B este plămădit din suflete strămoşeşti venite din toate pro- ■princiile ţarii, nv doar din. Oltenia, cum caută să susţină unii.

ai — femeia io ro$u

Toate acestea le va putea observa însuşi domnul ministru Anghelescu în timp ce convoiul sărbătoresc se va îndrepta spre

graniţă, de-a lungul satului Lunga. Un sat curăţel, cu peste 200 de case. în fapt, o singură stradă, lată ca un bulevard, ce şerpuieşte drept ca luminarea pînă la fruntariul de \ est al ţării.

Acolo, în faţa unei mici, simple, dar demne căzărmi, străjeri ai hotarelor României, olteni, crişeni, ardeleni, bănăţeni, într-un suflet, dau cum se cuvine onorul distinşilor oaspeţi.“

ANIMUS NAKRAND1

cu inima plină de durere mam bolnăvit /în 25 Iunie 1920 ss Ioan Y /Bukurioa Lumeii întreji de Pace În 7 Nov. /La orele 2 d ~ pe ameaz 1918 /A 2 oară îngă- duinză 'Păcii Nov. 11 1918 /La 3 orc d.p. mezu nopţâ (cu toc şi cerneală violetă) în Anul 1924 au fost cam secetos ear grâu /au fost foarte frumos în paie da în bombă /sarak finea în 10 Inii au viat o buroacă /şi Iau pălit de tot pe Lanz 8.10 p. 15 chil. /Prune poame Bogate Cucuruz forte mult /în Toamnă puzână ploaie. Earna întreagă fără /neaua cald p = au început în 17 Feb. 1925 ploaea /Numirea /Zalele în 5 Limbi /Rom: Sârbes: Engleze: Ungare: Nemzaşte /Lunii. Ponedelak. Mondi. Hotfi- Montak /Marţ Vtorak Suezdi. Ked. Dinstag /Marcuri. Sreda Wendezdai. Szereda, Mitvuh /Jooii. Şetfârtac. Turzdeii. Citertek. Dunarstak /Wineri, Petak, Fridai. Pentek. Fraitak /Sâm. Subot. Setedi. Zszambot. Sampstak/Dum. Nedeli SundiWasar = — Suntak (cu toc şi cerneală neagră) În Anul 1923 au fost regele Ferdinand în Comloş în 13 Novem. murise Ana lu Macsân /Baba buhulean au murit în 6 No. 1929 /Îu anul 1918 sau Unit Ardealu eu Mama Ţara /ia 1 Dez. 1918 /Ear în anul 1929 au nins din 20 Dez. p — în an. (acelaşi scris, toc cu peniţă, diferite culori de cerneală, adăugiri) Eram şi eu /pecând eram /floare înflorită /ear acu sunt veştejită (toc, peniţă subţire, cerneală neagră)

K Frigul nopţii de Început de octombrie, oboseala celor două nopţi nedormite, crăcii pantalonului încă uzi de la ' descinderea ultimă, gustul amar al nenumăratelor ţigări fumate una după alta, blzîitul continuu al grupului electrogen de lîngă secţie, lumina galbenă a becurilor din beciul în Care se desfăşoară ancheta, toate se string faitr-o vălmă- şeală de ceţuri moi cu miros iute, probabil de la năduşeaîă, şi-l fac pe tînărul comisar Comşa să-şi lase fruntea în palme !— coatele sînt proptite de biroul negru, negeluit —să apese mai întîi cu degetele pe cele două tîmple şi să continue masajul cu palmele de-a lungul obrajilor şi cu degetele mari pe grumaz. Gînd deschide ochii spre sala aproape plină de mutre infecte ii spune plutonierului Grabnicu:

| — Gata! Luaţi-i!

În lumina scăzută a becurilor- din subsol, figurile celor clţiva arestaţi, băieţi şi fete tinere, totuşi, işi zice, nu au nici cea mai mică sclipire de frumuseţe. Aici, e drept, oamenii sînt totdeauna uriţi, sperietura, teama de bătaie, de urmări, de privaţiunea de libertate, murdăria, răutatea din sufletele lor, sigur că da, n-au cum să fie frumoşi, dar, parcă, atunci eînd se ocupa doar de hoţi, scandalagii şi de fete, măi găsea cîte o privire glumeaţă sau un chip cu trăsături care deveneau frumoase tocmai În asemenea condiţii.., Dracu ştie, ăştia parcă sînt monştri, parcă au feţele de culoare verde tn lumina gălbuie, parcă sînt broaşte băgate sub cîte o piele buboasă de om, parcă au fost scoşi cu nişte forcepsuri zimţate, parcă...

Cei doi subofiţeri, ca şi fomeia-phitonier care se ocupă cu golitul sălii de infectele scursuri nu sînt nici ei mai frumoşi, dracu ştie, încep să nu se mai spele nici ei, se molipsesc de urîţenia ăstora, parcă şi dacă i ai îmbrăca în ţinuta de paradă nu ar mai fi, cît de cît....

îşi ia de pe birou pălăria înaltă şi cu boruri largi Şi iese- „Să trăiţi!“, se aude în spatele lui, apoi zdrăngănit ul uşilor de fier dinspre scara ce duce-în ’sus, la parter, şi din nou „Trăiţi, don’oomisar!“ şi apoi aerul curat În nări, aruncă ţigara şi respiră adine, o dimineaţă gri-cenuşie, rece, ca după **O** noapte ploioasă de toamnă.

Merge ca o pisică din acelea albe pe care le duce soţia şeţului îa concursuri de frumuseţe în străinătate. Calcă, adică, aproape pe vîrfuri şi ocolind cu atenţie fiecare băltoacă; cineva care l-ar vedea de departe ar fi puţin surprins de mersul lui zigzagat, de parcă scîrba teribilă ce l-a cuprins acum de dimineaţă l-ar urmări şi pe stradă, iar el ar face toate mişcările astea derutante tocmai pentru a scăpa de braţele ei descărnate şi foarte lungi. Poate sînt bolnav de ficat — Îşi spune — sau de fiere, de stomac, de ceva, trebui.' să

fie dinlăuntru toată greaţa asta, nu neapărat provocată de nenorociţii ăia, doar am văzut atiţia şi de toate felurile. Trece prin parc, o apucă la dreapta, pe una din străzile umbrite de castani şi de paltini, covor de frunze galbene şi roşii, muiate de ploaie, devenite un fel de pastă în care piciorul alunecă, parcă ar fi murdărie umană şi sînge, brrr, se scutură, greaţa asta, ar trebui să bea ceva tare ca să-şi revină. Dor dacă e bolnav de stomac sau ficat? Nu i-ar face şi mai rău?

Ajunge, în sfîrşit la casa de la numărul 24. împinge cu umărul poarta, îi e silă să pună mina pe fierul ei rece şi ud, merge cu paşi mari pe aleea pietruită ce duce la intrarea laterală a casei. Sună îndelung, apoi bate în rama de metal a uşii cu legătura de chei pe care a scos-o din buzunar. Pe scară se aud paşi tîrşîiţi şi apoi se vede clanţa mişcîndu-se. Uşa însă nu se deschide. O voce de bătrînă coclită întreabă:

— Cine e?

— Comşa! spune comisarul, dar vocea lui e prea slabă, abia o şoaptă puţin mai sonoră, repetă: comisarul Comşa, madame Nina, deschideţi!

— CinePI gîjîie vocea de dincolo de geamul givrat.

— Eu sînt, Comşa, domnu’ doctor e acasă?

— Cinee? horcăie iarăşi madame Nina.

Comisarul e în pragul unui acces de furie.

¡Respiră adine şi reia dialogul încercînd să fie calm.

— Doamna Nina, sînt eu, Comşa, vreau să vorbesc cu dom’ doctor!

— Cu cinee? strigă baba de parcă s-ar afla de cealaltă parte a unei prăpăstii.

Un geam închis cu discreţie la etajul întîi este probabil scăpat din mină şijcerceveaua lui face „clanc“ cînd se loveşte de pervaz. Comisarul se dă doi paşi înapoi şi-şi ridică privirea spre partea de sus a clădirii. Priveşte apoi şi spre etajul iutii al vilei de alături. Nu reuşeşte să-şi dea seama de unde a fost spionat. Bătrlna, în schimb, ca şi cînd comisarul nici
n-ar mai exista, se îndepărtează bombănind, tîrşîindu-şi paşii pe scară. Comisarul nu mai e în pragul furiei acum, ci în plin acces. Se repede la sonerie şi o apasă continuu cu stingă, în timp ce cu dreapta bate în geamul givrat, mai-mai să-l spargă. Strigă:

— Deschideţi! Poliţia! Deschideţi!

Paşi grei, de bărbat, se aud zdupăind pe scări, fără o grabă exagerată totuşi. Se deschide mai întîi geamul din dreapta al uşii duble şi în cadrul traversat de gratii din fier forjat apare chipul odihnit al doctorului Liviu.

— Ce e, dom’ Comşa? întreabă el calm. Ce s-a întîmplat?

— S-a-ntîmpîat pe dracu— strigă comisarul — spune-i mai bine babei ăleia să se ascundă, că altfel o împuşc!

Doctorul zîmbeşte în timp ce întoarce cheia în uşă şi scoate lanţul de siguranţă. Madame Nina, care a privit scena din capul scărilor, se hotărăşte brusc să intre în camera ei, dar, cînd deschide uşa, una din pisici năvăleşte pe scări. Femeia; e în mare dilemă, ar vrea să încuie cu cheia pe dinăun- tru, dar ar vrea şi să aducă înapoi pisica.

— Bună dimineaţa! spune în sfîrşit tînărul comisar cînd este lăsat să intre. Motanul calin al bătrînei i se freacă de pantalonul umed încă şi rece. Coada lui ridicată drept în sus, ca un catarg, îl înfurie iarăşi pe poliţist.

— Ce-are asta de-o face pe surda cu mine? zice el în timp ce se repede pe scări drept spre uşa doamnei Nina.

— Vichentie, dragă, nu fi bolind! spune doctorul cu blîn- deţe.

Uşa de la camera babei e trîntită cu violenţă de perete. Pînă la urmă, dragostea adevărată faţă de bietul motan a Învins egoismul bătrînei — uşa a rămas neîncuiată. Între cele cinci pisici zburlite şi urcate dintr-un salt pe diverse mobile, madame Nina, cu părul ei alb-cenuşiu şi nepieptănat, abia dacă pote fi deosebită de ele.

— Ascultă, madame, îţi baţi joc de mine? întreabă comisarul spumegînd.

— Vichentie, dragă, fii cuminte, lasă, nu te mai...! încearcă din nou doctorul să se opună furtunei.

— Dar ce, dragă, nu putea să deschidă geamul şi să vadă cine e? Ce mă ţine atîta la uşă ca pe un prost?

Deşi i s-a adresat doctorului, comisarul a privit tot timpul spre bătrînă cît a rostit aceste cuvinte.

— Să fie cu iertare!, dom' comisar, da', ştiţi cum e, umblă tot felul de...! încearcă ea să se scuze îngăimînd cu aceeaşi voce roasă de tutun cuvinte confuze.

Dacă se mai întiifiplă o dată, dai de dracu eu mir.e, s-o ştii! pune punct poliţistul, trântind uşa şi lăsîndu-l din nou afară pe motan. Acesta e la fel de impasibil ea la început.

Doctorul e în pijama şi are pe umeri un laibăr. Deschide uşa holului de la apartamentul său şi-l invită pe musafir s-o ia înainte spre bibliotecă. Motanul Willy încearcă să se strecoare în urma lor, dar doctorul îl împinge uşurel eu papucul şi-l lasă tot pe scările reci unde pînă atunci arătase că se simte foarte bine.

În biroul doctorului e eald şi lampa de pe birou arde deasupra unui tom de medicină legală, editat la Paris în 1915. Comisarul se lasă să cadă într-un fotoliu şi bombăne ceva despre „hoaşca de răgăţeancă" în timp ce-şi aprinde ultima ţigară dintr-un pachet pe care apoi îl face cocoloş şi-l aruncă în scrumiera mare din faţa lui. Doctorul şi-a reiuat lectura şi notează ceva într-un caiet. Abia după ce termină propoziţia ridică ochii spre musafirul lur şi-l întreabă:

— Dar ce e, dragă, cu tine la ora asta?

— Nimic, ce să fie, spune' Comşa, 'deja mai liniştit acum, tolănit în fotoliu, fumind cu privirile rătăcite pe cotoarele cărţilor din biblioteca lui Liviu, am avut o anchetă toată noaptea, cu nenorociţii ăia din Fabric, şi simţeam că n-am chef să mă culc, aşa ca am trecut să te văd.

— Mdal zice doctorul şi continuă să citească un lucru foarte interesant din cărţoiul din faţa lui.

Pe scară se aude vocea groasă a bătrînei NHM incercînd să fie mieroasă cu cotoiul Willy.

— Willyyyy! Willy Fritsch! răsună În **casa** scărilor.

— Nu vrei un ceai? întreabă doctorul.

— Ba da, aş vrea, pentru că sînt ca o....

— Stai puţin să termin paragraful ăsta.

După o tăcere scurtă, Comşa îşi reia mărturisirea, dar vorbeşte de parcă ar fi singur în încăpere, fără âă-i pese, adică, dacă doctorul îl ascultă sau nu.

— Domnule, şi de cînd am trecut la biroul de siguranţă am parte mimai de porcării de astea fără nici **o** noimă, nişte
; mizerii. Şi sínt uMţi, domn'e, uri ţi ea dracu. A tunat şi i-a
l'iadunat. Ori am început eu s-o iau razna şi văd numai kido- nii în faţa ochilor I

— Ce vrei să spui? întreabă doctorul.

- Dacă i-ai vedea, te-ai cruci!
- Dar ce-au făcut?

- E, ce-au făcut! Am găsit un cuib de spioni în strada I' Pressel-mayer. De fapt numai fete şi trei băieţi. Material **1** de propagandă, recrutări, una dintre ele se pare că-i trimisă I de undeva din afară....

-- Mda! zice doctorul şi continuă să citească şi să noteze | ceva în caiet.

- Dar sínt al dracului de urîte, domnule, n-am văzut În viaţa mea aşa adunătură de pocitanii. Una-i slăbănoagă şi B iăocoşată, alta-i saşie şi cu bube, două sínt huidume cu păr **1**; pe obraz şi miros a transpiraţie de la trei poşte. Poţi să le zici femei la asemenea monştri ?

Doetorul Închide cu zgomot tomul Sn oare s-a tot uitat şi stinge lumina. Prin fereastră pătrunde acum o altă lumină, lăptoasă şi rece, e abia ora **8** dimineaţa. Figurile celor doi par şi ele dintr-o dată mai-palide şi mai boţite. în pijama şi cu acelaşi laibăr pe umăr, doctorul se ridică şi porneşte spre bucătăria pe care o împarte cu madame Nina.

-• Mă duc să-ţi fac un ceai, zice el.

| — Hui că merg cu tine, hotărăşte Comşa, nu vreau să ■ stau singur.

I Vocea doariinei Nina se aude din nou de pe coridorul de lîngă scară, „Willyy, Willy Fritsch!“, dar strigătele nu ; mai par să-l înfurie pe poliţist la fel ca mai înainte.

! Doamna Nina s-a născut undeva pe lîngă Galaţi, şi a fost |L,artistă de varieteu“. înainte şi În timpul războiului mondial Hr-a făcut turnee eu o trupă de teatru prin oraşele de provincie. > Nu ştie nici ea prea bine dacă e moldoveancă sau munteancă [’ şi nici cum s-a făcut de a fost uitată de trupă în Timişoara prin 1921. Uneori se surprinde vorbind cu accent moldo- l|venesc şi simte nevoia să-şi amintească de marile ei succese «’(teatrale) din garnizoana Iaşi, alteori Ingaimă cîteva cuvinte K nemţeşti şi-şi aminteşte de ofiţerii imperiali cunoscuţi la BK primul ei turneu, la Cernăuţi, în 1909. „Ce vremuri, d orrúra

doctor, erai copil dumneata pe atunci 1“ Doctorul Liviu îi zimbeşte strîmb în astfel de ocazii sau o ironizează pe faţă. Aţi fost cu toţii nişte colaboraţionişti“ îi zice. „Şe vorbeşti dumneata, domnu’ doctor? Păi, dacă era nemţii proşti şi ingimfaţi, noi di şe să nu li luăm gologanii, ai?“

Acum cei doi bărbaţi s-au aşezat la masa din bucătărie şi aşteaptă să le fie pregătit ceaiul de fosta glorioasă artistă. Fină şi comisarul pare să se fi împăcat cu prezenţa ei sîcîitoa- re prin bunăvoinţă.

Tocmai despre asta citeam acum, zice Liviu, despre malformaţiuni genetice cu cauze hormonale. Crezi că m-ai putea lăsa să examinez puţin pe „pacienţii“ tăi?

— Sigur, sigur, deşi nu prea aş avea chef să-i mai văd azi.

— Eu cred că Lombroso ăla n-a fost tocmai idiot...

— Care Lombroso? întreabă Comşa.

— ... numai oă s-au grăbit să-l critice pe ce zisese el ***aă litleram.*** Şi nu pornind numai de la Darwin îl putem înţelege.

— Ăsta-i ăla cu omu-maimuţă, hi-hi-hi! — se amestecă şi doamna Nina.

Din samovarul rusesc de care e foarte mîndră, ea le toarnă celor doi cîte o stacană mare de ceai.

— Ca pe vremea ţarului, adaugă ea şi continuă să chicotească prosteşte.

Comşa se frige cu ceaiul şi începe să înjure pe sub mustaţă. Apoi desface un pachet nou de ţigări, şi, după ce îşi aprinde una, reia o propoziţie pe care a părăsit-o în urmă cu mai bine de zece minute.

— Generaţiile astea de acum, nu ştiu, da’ parcă toţi sînt mai schilozi, mai bolnavi, noi parcă eram altfel.

— Aiureai Nu gemea lumea de oameni frumoşi şi sănătoşi nici înainte de război, zice doctorul.

— Da, dar noi parcă eram mai altfel...

— Şi ce vrei să spui ?

— Vreau să spun că s-a stricat lumea, domnule, poate sifilisul, poate viaţa la oraş, în fum şi în zgomot de maşinării de tot felul....

Au ieşit în oraş înainte de nouă şi au mers mai întîi la ¡chestură, la biroul de siguranţă. Coborind scările spre beci, '.doctorul a întrebat pe şoptite:

I — Şi ce crezi că urmăresc ?

K; — E, păi ce? Crezi că iredenta a încetat vreun moment? L - - Aha! Dar de fete ziceai că sînt mai toate nemţoaice. |

__ Mda, numai cei trei băieţi sînt unguri. O să vedem noi.

Apoi, după o pauză, în timp ce gardianul deschidea uşile de metal şi-i lăsa să intre:

|; — Unguroaicele sînt totuşi frumoase, cele mai multe.

fV — Baf! face doctorul a lehamite.

| Şi, într-adevăr, în prezenţa comisarului Comşa, care-şi mai revenise după greaţa ce**-l** apucase în zori, doctorul Liviu a avut de examinat o cazuistică bogată.

Două dintre fetele examinate, deşi aveau peste 25 de ani şi erau surori, prezentau caracteristicile tipului eunucoid. Talie înaltă, cu picioare totuşi scurte, cu bazin dezvoltat şi umeri înguşti, pilozitate pubo-axilară foarte slab dezvoltată, iar sinii ncdezvoltaţi şi cu areolele nepigmentate. O alta, bipoacuzieă şi pitică aproape, a fost găsită de doctor tipică pentru sindromul Turner feminin, avînd ochii oblici şi îndepărtaţi unul de altul ca şi mamelele, nasul înfundat, gîtul palmat, infantilism genital şi amenoreică la 22 de ani. Spioan- ca, despre care Comşa credea că-i trimisă din afară, purta ochelari mici cu ramă neagră, de **-2** dioptrii şi arăta foarte bărbătoasă atît în comportament, cît şi fiziologic. La examinarea ginecologică i s-a descoperit, sub privirile uimite alo lui Comşa şi ale plutonierului chemat să asiste şi el, un tipic ***hcrmafroditism vcra.***

Din cei trei băieţi examinaţi, unul avea caracteristicile sindromului Reifenstein (organe genitale infantile, masculi nizare pubertară deficitară şi ginecomastie), un altul era normal şi ultimul prezenta doar o ginecomastie simplă.

Fireşte că s-au dus aproape glonţ la cafeneaua Lloyd, unde comisarul a băut una după alta două vodci. Apoi au comandat cafelele şi doctorul a început să vorbească, dezvoltînd o teorie a lui mai veche despre comportamentul polis i< al indivizilor cu insuficienţe hormonale, demonstrînd cu argumente numai de el înţelese de ce anumiţi indivizi se înscriu în anumite partide, şi nu în altele. Tabloul era schiţat în linii mari, naţionalitatea celor arestaţi spunind el — neavlnd nici un rol în totă afacerea. Bine, , dar dacă sínt folosiţi cu bună ştiinţă de ni|te ticăloşi din afară? întrebase Comşa, Asta e altceva, recunoscuse doctorul, dar trebuie să ştii că la fel de bine ar putea fi folosiţi, de către acgleaşi \ agenturi, şi români, bulgari sau sîţbi, dacă ei ar prezenta respectivele tulburări şi dacă aceia ar şti să le speculeze.

Greaţa comisarului nu se potolea deloc, drept care ii spuse chelnerului că**-l** înaintează în grad dacă-i aduce nişte castraveţi acri. Spre surprinderea mai multor persoane care se aflau la acea

oră în cafenea — două doamne cu pălării încărcate de flori artificiale de la masa alăturată au şi plecat precipitat — acesta chiar a adus pe o farfurioară elixirul cerut.

— Şi ar trebui să mai ştii un lucru, continuase imperturbabil doctorul, că maghiarii din Transilvania şi din Banat nu prea ar dori să se reîntoarcă la statul maghiar.

— De ce?

— Pentru că aici au nişte privilegii de care nu sínt deloc siguri că le-ar păstra în cazul unei realipiri. Horthy apără proprietatea latifundiară şi ar fi în stare să le ia ţăranilor maghiari pămînturile cu care au fost împroprietăriţi la 1920. Crezi că le-ar conveni?

.....Dar ce, ei se glndesc la asta?

— Oho! Dacă problema naţionalităţii o desparţi de pro prietatea asupra pămlntului, poţi avea surprize mari din partea ţăranilor. Şi asta în toată lumea, nu doar la noi.

Comisarul asculta moţăind aproape.

— Ştii ce-am să fac?, spuse el deodată, cu glas energic, de parcă atunci ar fi sărit dintr-un somn odihnitor.

— E?

— Mă duc la „Capitol[1]'' să văd un film cu Clara Bow şi Gary Cooper.

— Cum îi zice ?

— *fVings sau Epopeea aerului I*

Doctorul strîmbă din nas şj făcu din mină un gest da lehamite, îl făcea din ce În ce mai des gestul ăsta, devenise un tic.

■> ' — Vreau să-mi clătesc ochii, să văd ceva frumos, nişte temei frumoase, ceva... Dacă rn-aş duce acum să mă culc, cred că aş avea coşmaruri.

| Liviu se uită la ceas. Mai avea o oră piuă la deschiderea cabinetului său de la tribunal. Acolo îl aşteaptau probabil alte examinări de persoane bătute, înjunghiate, violate şi aşa mai departe. Poate chiar şi vreo autopsie. Nu se piîngea, se obişnuise. Aşa că se apucă să-i dezvolte lui Comşa o altă iteorie desprinsă de el din practică. Aceea că frumuseţea dacă nu e pur exterioară, adică dacă nu e meritul croitorului, al coafezelor şi al Cosmetici enei, atunci ea este rodul unei emanaţii psihice anterioare. „Şi morţii — zicea el — unii, sînt frumoşi, alţii nu, dar nu toţi cei despre care se spune că slnt frumoşi în viaţă, sînt -frumoşi şi pe patul de moarte şi nici invers. Apoi, chiar la beţie, unii urîţi devin frumoşi clnd beau, iar unii dintre cei frumoşi se urîţese al dracului.“

?, Comisarul aproba din cap, şi această mişcare îl aducea aproape În pragul somnului.

— Nu cumva e tot un film cu gangsteri, cu traficanţi de alcool şi cu poliţişti deştepţi ca tine? întrebă Liviu deodată, privindu-şi

amuzat interlocutorul.

— Nu ştiu. Am văzut doar afişul.

— Cred că e cea mai stupidă ehestiune care s-a intimplat în lume, de la război încoace.

— Care? tresări definitiv din aţipeală Comşa.

— Asta cu prohibiţia.

— A, da! aprobă el şi se ridică brusc de pe scaun. Simţea că dacă mai rămîne eîteva minute adoarme. Aerul rece avea să-i facă'bine.

Se despărţiră chiar în faţa cafenelei. Doctorul se ducea Să-şi cumpere mai.întîi ziarele şi apoi spre tribunal. Comşa plecă spre Capitol, dar, înainte de a ajunge acolo, fu oprit de ziaristul Goroni, care-i cerea precizări în legătură cu cazul de la Lovrin. Comşa îi spuse eîteva cuvinte care aveau să apară în ziarul din ziua următoare, umflate bine, sub titlul „llitlorismul în Banat“: „tineri din Lovrin care-şi conduc la gară trei prieteni cu un steag în bernă — nu se distingeau culorile steagului. Urmărirea celor astfel petrecuţi pînă la tren duce la arestarea în cartierul Viile-Fabric a unei organizaţii de tineret hitlerist eompusă din 15 fete şi 3 băieţi Biroul de siguranţă al chesturii a promis amănunte“.

Pe la jumătatea lunii martie a anului 1936, într-un orăşel din apropiere de Sioux City, Iowa, la marginea unei păduri, patrula călare a poliţiei descoperi un om într-o ascunzătoare de ierburi şi crengi. Omul avea părul viîvoi, unghiile crescute, chipul Îngrozit şi hainele zdrenţuite, iar în rucsacul jerpelit pe care şi-l pusese eăpătli ca să doarmă în mizerabila lui ascunzătoare nu i s-a găsit nici un act. O hîrtie soioasă ruptă pe margini pe care individul o ţinea într-un plic la fel de murdar şi pe amîndouă într-un buzunar cusut în interiorul cămăşii, la piept, s-a dovedit a fi scrisă într-o limbă ne cunoscută, deşi cu caractere latine. Omul părea prostit de frigul îndurat peste iarnă în pădurile din Iowa şi nu era capabil să articuleze nici un cuvint. De cum îi văzuse pe cei doi poliţişti apropiindu-se de culcuşul lui, se ridicase şi înaintase spre ăi cu mîinile întinse în faţă de parcă ar fi vrut să i se pună cătuşele. Poliţistul Mike G. cobori de pe cal şi, apropiindu-se cu multă grijă ele ciudatul personaj, i le şi puse. Tipul păru foarte mulţumit de acest tratament, ba chiar afişă o mutră mai puţin îngrozită decît la început. Îi legară de şaua unuia din cai cu o funie lungă de vreo doi metri şi plecară, cu el spre postul de poliţie din Le Marş.

AColo i-au dat mai înlîi o gură de whisky şi ceva de mîn- care şi au încercat să afle ce e cu el. Crezînd la început că e mut şi apoi neînţelegînd mai nimic din vorbele lui, cei doi poliţişti l-au băgat în mica închisoare a postului şi l-au predat intact colegilor din tura de noapte. Aceştia nu avură nici ei mai mult chef să-şi bată capul cu

el, aşa că**-l** lăsară să doarmă liniştit pe patul de lemn din mica lor puşcărie. în acea noapte, **20** spre **21** martie, individul a fost singur în celula unică a postului.

Doar şeriful Cotarb, cînd se înfiinţa dimineaţa la biroul său, se arătă ceva mai curios decît subalternii lui, şi acest defect al caracterului avea să-i provoace, încă o dată, numeroase dureri de cap.

—- Ce-a făcut ăla? întrebă el pe unul din poliţiştii din serviciul de noapte, imediat ce văzu că în patul de lemn de dincolo de gratii zace o mogîldeaţă sforăitoare.

- Habar n-am! raportă acesta plin de respect faţă de şef.

Sesizînd fulgerele din privirile şerifului Cotarb, cel Nde-âl doilea poliţist din serviciul de noapte,, numitul Gus J. Gas zis |şi „Octan-90“, îşi lăsă picioarele să cadă cu zgomot de pe birou şi se apucă să răsfoiască îndatoritor registrul de procese verbale.

— L-au adunat Mike şi Paul aseară, da’ n-au zis ce-i cu el! continuă să flencăne celălalt, Jeremy, din aceeaşi poziţie în care stătuse toată noaptea, poziţia clasică a unui poliţist ¿plictisit care face serviciu de noapte într-un orăşel liniştit.

Gus puse registrul în faţa şerifului şi acesta citi, silabisind ,cu voce scăzută, că individul „nu vorbeşte engleza, n-are acte ¿ asupra lui şi a fost găsit în marginea pădurii în jurul orelor 18 pm.“ Prinsă cu acul de registru,, scrisoarea nedescifrata. Şeriful încercă s-o silabisească şi pe aceasta, dar după ce citi de trei ori la rînd primul şir de litere îşi dădu seama că nu înţelege decît cuvintul director şi o lăsă baltă.

În momentul următor, uşa se deschise şi făcu loc 'celui mai conştiincios poliţist al micului ***office,*** sergentului Oscar Connard. Acesta salută pe toată lumea cu o politeţe care " mărturisea mai ales ura constantă ce i-o purta şerifului şi se duse spre colţul în care, într-un dulăpior cu lacăt, îşi ţinea, printre alte obiecte, mînecuţele negre fură de care nu se apuca de lucru.

— Bine că ţi le-ai pus, dragă Oscar, zise şeriful apropo de mînecuţele lui, pentru că trebuie să le apuci de identificare cadavrului, pardon, a arestatului.

Furia mocnită a slăbănogului şi pipernicitului de Connard se auzi ţiuind prin aer în timp ce şeriful se duse hotărîfc În biroul său. Gus .1. Gas rîse fără nici un motiv, iar Oscar îl privi şi el cu aceeaşi bunăvoinţă ca şi pe şerif. Apoi se apucă să scoată din dulăpior placa de marmură, călimara mare cu cerneală de tipar şi ruloul care aveau să-i servească la ara- prentaroa deţinutului. Le puse po toate trei pe uujsă, lîngă picioarele încălţate cu cizme 45 ale lui Jeremy. Păreau nişte jucării miniaturale aruncate lîngă doi butuci.

Pentru cine nu cunoaşte raporturile dintre cei ciţiva poliţişti de la ***office-xA*** din Le Marş, trebuie să precizăm că singurul individ cu care nu se poate discuta dintre ei toţi este tocmai acest nesuferit de Oscar Connard, care s-ar putea, din această cauză, să Io devină cîndva şef. El însuşi o convins

că merită de mult această onoare, iaf şeriful Cotarb simte că, pe zi ce trece, părauîntul ii fuge de sub picioare şi că el se adună, din rapoarte confidenţiale şi alte nimicuri, sub picioarele rivalului său. Mintea lui, Încolţită în corzile, acestui ring, nu poate să găsească însă nici o soluţie, aşa că toţi aşteaptă ziua instaurării unei dictaturi, paralizaţi şi neputincioşi. Uneori rîd prosteşte închipuindu-şi cum va fi, alteori răbufnesc în atacuri nemotîvate la adresa bietului Osoar.

Aşa că Gus J. Gas plecă să-l trezească pe deţinut, iar Jeremy îşi urni trupul greoi pînă la dulăpiorul lui Oscar de unde şuti o gumă de mestecat şi şi-o introduse imediat între fălci. Amprentorul nu observă, fiind ocupat cu căutatul formularelor speciale pentru amprente. După ce deţinutul fu adus dincoace de gratii, Jeremy ii salută pe cei doi colegi ai săi cu un mormăit şi ieşi mesteoînd gumă pe uşa postului. La mai puţin de un sfert de oră pe aceeaşi uşă îşi făcu apariţia un ifodivid oe-i semăna leit lui Jeremy, mesteca gumă cu acelaşi sictir, saluta cu acelaşi mormăit, purta bocanci numărul 45 şi uniformă de poliţist. Un străin ar fi zis că s-a întors Jeremy, dar de fapt, cel intrat era Howard Jennings, al şaptelea şi ultimul membru al efectivului postului de poliţie din Le Marş. .

Gus şi Oscar tocmai terminaseră de strigat pe toate tonurile „Wliat’s your name!“ la deţinut şi reuşiseră să noteze pe o hîrtie ceva ce nu erau siguri că este un nume propriu: ***Noospoon Nitnik.*** Acum erau ocupaţi cu luarea amprentelor. Howard se trînti pe scaun şi-şi puse picioarele lîngă placa de marmoră pe care Oscar tocmai o mînjoa cu cerneală.

Operaţia de luare a amprentelor dură numai un minut. Necazurile pricinuite de ea — mai mult de două săptămîni. Irxtii, Oscar întinse cerneala cu un rulou de cauciuc pe placa de marmură. Apoi, luă unul cîte unul degetele vagabondului urît mirositor şi le rulă pe placa de marmură şi pe formularele de comparaţie. Cînd termină, ridică privirea îngrozit spre colegul său Gus J. Gas şi spre deţinut. Amîndoi aveau mutre impasibile. Probabil că totuşi lui Gus li spuse ceva privirea speriată a lui Oscar, pentru că se aplecă să se uite şi el la foile de comparaţie.

Individul nu avea nici urmă de creste papilare pe pulpele degetelor.

Şeriful Colarb fu scos din biroul său şi adus să vadă minu- fpea. Pină şi Howard catadicsi să se ridice de pe scaun şi să ¡paşte gura iOai de aproape la cele două birt ii pătate cu negru îşi ia degetele curiosului deţinut. Ce-i de făcut? — se scărpina la ceafă şeriful Cotarb.

| Pentru a înţelege mai bine imposibila situaţie în care se găseau cei patru poliţişti în dimineaţa zilei de **21** martie (Gus J Găsişi

terminase, de fapt, serviciul, dar uitase să mai >lece acasă) ar fi bine să reamintim situaţia .dactiîoseopiei a acea vreme în Statele Unite.

în această ţară, amprentele au fost folosite ca dovezi în linstanţă în anul 1911, împotri va unui spărgător din New York .pu numele de C&esar Cella, dar răsunetul în presă al acelui proces nu fusese suficient pentru a duce la unificarea fişierelor de amprente de la Chicago, New York, Fort Leavenmoitâ şi Sing Sing. Abia în 1928 autorităţile din statul New York : hotărîseră că prelevarea amprentelor de la persoanele arestate este legală. Numeroase crime au rămas nerezîolva'te în această- perioadă din cauză că poliţia nu ştia sau nu voia să folosească dactiloscopia sau chiar îşi batea joc de această metodă, i Pe de altă parte, în 1905, fusese înfiinţat un corp de defectivi în subordinea Ministerului Justiţiei şi cu atribuţiuni federale. Grupul fusese creat de ministrul Bonaparte **din** ordinul preşedintelui Th. Roosevelt, fost el însuşi comisar de poliţie la N.Y., şi se numea Biroul de Investigaţii. Vreo zece ani, acest birou a existat mai mult de formă, iar după războiul mondial, cînd şeful lui era W.J. Burns, numele începuse să fie tot mai des asociat cu mita, corupţia şi incompetenţa. Abia în 1924, în timpul preşedintelui Coolidge, noul şef al F.B.I.-ului, J. Edgar Hoover, s-a apucat să-i concedieze pe detectivii pătrunşi acolo prin protecţii, pile, corupţie şi alte fraude şi să-i înlocuiască cu experţi criminalist i şi avocaţi cinstiţi, bine pregătiţi profesional. în paralele, .**1**. Edgar Hoover, ştiind că eficienţa unui serviciu federal de poliţie depinde de identificarea rapidă a delincvenţilor, s-a ocupat do aducerea la Washington a tuturor fişierelor de amprente. Oamenii care fac legile spre binele celor care doar le suportă în America, şi care votaseră cu uşurinţă legea prohibiţiei, nu i-au dat lui Hoover un prea mare ajutor, şi abia în 1930 Congresul va fi de acord cu această centralizare. Totodată, nu fără o legătură cu prohibiţia, criminalitatea în
Statele Unite a început să crească de la an la an tot cam de prin 1924.

Dată fiind această situaţie, şeful Biroului Federal de Investigaţii s-a apucat să-i convingă pe americani de necesitatea amprenlării întregii populaţii ca metodă sigură pentru depistarea rapidă a criminalilor. La o naţiune care se consideră iubitoare a principiului libertăţii individuale, îţi trebuie multă răbdare pentru a obţine dreptul de prelevare a amprentelor de la cetăţeni respectabili şi care nu vin niciodată în contact cu poliţia sau cu justiţia. Iloover avea răbdare, dar şi destulă viclenie pentru a nu-i face pe americani sa se gîn- dească şi la ce alte scopuri'ar putea folosi F.B.I.-ul un fişier cu amprentele tuturor cetăţenilor cu domiciliul

permanent sau temporar în S.U.A. Cîteva întîmplări l-au ajutat pe Iloover, în aceeaşi măsură îivcare l-au şi contrariat la vremea lor.

Prima data,-la **6** ianuarie 1934 eînd poliţia din Chicago a reuşit să-i vină do bac frumosului Jack Klutas (un fost student al Universităţii Illinois, specializat în răpiri şi şantaje) şi a constatat că frumosul Jack „nu prea avea“ amprente, Iloover a cerut specialiştilor de ia Universitatea Northwestern să examineze .cu atenţie degetele cadavrului şi aceştia deduseră că Jack Klutas aranjase eu un doctor să-i înlăture pielea de pe buricele degetelor. Numai că, susţineau ei. pielea noua, crescută peste răni, conţinea vechile linii papilare suficient de distincte.

Apoi, în mai 1934,,doi membri ai bandei Barker-Karpis din Chicago cu cerut doctorului Joseph P. Moran să le înlăture pielea de pe degete. Moran era un doctor care făcuse puşcărie pentru avorturi ilegale şi acum era specializat în tratarea gangsterilor răniţi în. ciocnirile armate cu poliţia, s«u rivalii. Se pare că pe cei pe care nu reuşea să-i salveze u arunca pur şi simplu în apele Michiganului. Era beţiv şi rnorfinoman. EI le-a subţiat pielea de pe degete celor doi din banda • Barker, piuă ce aceştia au început să urle de durere. Peste încă vreo lună, (după oblojirea rănilor şi alinarea durerilor cu morfină, cei doi constatară cu deznădejde că s-au lăsat torturaţi degeaba pentru că, într-adevăr, vechile creşte papilare apăreau din nou, po măsură ce rănile se cicatrizau. N-au găsit nimic altceva mai bun de făcut decît să se răzbune

><> doctorul Morau, îăcîndu-] să se înlîlneas.eă în fundul •ului Michigan cu acei pacienţi ai lui care încă nu fuseseră întregime devoraţi de peşti.

în iulie 1934, clnd John Dillinger fusese împuşcat în |aţa cinematografului ***Biograjh*** din Chicago,' se constatase el o operaţie prin care se încercase înlăturarea amprente- Amprentele luate de pe cadavrul lui. John coincideau, iii mare, cu acelea din eartoteca lui, care-i fuseseră luate la Pondeiton, Michigan Penitentiary şi la alte puşcării pe care le frecventase, dar prezentau ***ciudate rupturi pe margini,*** în octombrie acelaşi an, poliţia din Chicago a găsit .Într-o suburbie a oraşului cadavrul lui Gus Winkler, individ iăutat pentru crimă şi pentru jaful unor bănci. I-au luat amprentele, dar, la biroul de identificare, au constatat că deşi degetele lui Winkler aveau creste papilare normale, ele conduceau la secţiunea din cazier unde ar fi trebuit să se afle eartoteca lui, ba chiar nu duceau nicăieri. Gus era un indi vid prea cuposcut pentru a se emite ipoteza că nu el era Cel ciuruit de gloanţe aşa că, din nou, cazul fu raportat lui ţloover la Washington. Acesta ordonă să aibă loc o consultare a chirurgilor şi dermatologilor de la universităţile din Chicago şi din nou se obţinu un răspuns favorabil dactilo-scopiei. Medicul necunoscut care se jucase cu amprentele lui Winkler se mulţumise să modifice numai cîte un singur detaliu de pe amprentă, oicatrizind una din formaţiunile delta, dar, asigurau ei, nici această metodă nu avea decît un efect temporar.

') Se poate spune că anul 1934 fusese anul de cumpănă al dactiloscopiei şi al viitorului ei ca metodă a F.B.I.-ului. în linii mari, acest stadiu al cercetărilor în domeniu era neschimbat în dimineaţa zilei de 21 martie 1936, cînd micuţul Oscar Connard tocmai se holba la deţinutul fără amprente din faţa lui. Oscar era, orice s-ar zice, un poliţist bine informat, nu tlegeaba se temea Cotarb că îi va lua locul, aşa că el citise toate revistele de specialitate şi era la curent cu cazurile prezentate mai sus.

Fără să demobilizeze cîtuşi de puţin din cauza uimirii inative în eare căzuseră colegii săi, el intră în biroul lui Cotarb puse mina pe telefon şi sună imediat la poliţia din Sioux City ca să raporteze cazul. Şeriful de acolo, după ce ii puse reo sută de întrebări tîmpite, ii spuse să închidă şi să aştepte ordinul. Apoi telefona el însuşi la Washington pentru a cere instrucţiuni. Pe la prlnz, micul orăşel din Iowa era în mare fierbere. Se ştia că în ***jail-ul*** oraşului, care nu mai fusese folosit dă cîţiva ani, zace un foarte periculos criminal fără amprente şi că însuşi şeful cel mare al F.B.I.-ului este în drum spre Le Marş pentru a-l lua în primire.

Ziaristul Cari Zhapitz de la ***Tribune of Le Mar***v se deplasase

şi el la postul de poliţie şi încerca să-i tragă de limbă pe cei patru oameni ai legii. Dar Oscar Connard tăcea ea un sfinx, **11** oward mesteca gumă şi-şi ţinea picioarele pe birou înehipuindu-se J. Edgar Hoover, iar Gus J. Gas se învfrtea de colo-colo prin faţa gratiilor dincolo de care fusese din nou depus „periculosul crintinal“. La rîndul său, acesta părea să fie dispus să dea lămuriri, era chiar volubil, dar limba în care tot răspundea el la întrebările lui Gus era de neînţeles.

Şeriful Cotari» rezistă ce rezistă În biroul lui, unde se tot prefăcuse că gîndeşte şi scrie cine ştie ce savant raport, dar apoi ieşi în camera din faţă a postului. Pentru că avea un respect secret faţă de intelectuali şi obişnuinţa lor de a şti tot felul de nimicuri, ca de exemplu o limbă străină, dar şi pentru că era din cale afară de curios — calitate ce avea să-l piardă! —, el se hotărî.să-i arate lui Zhapitz scrisoarea găsită asupra deţinutului. Sau poate i-o arătase ziaristului doar ca să-şi bată joc de el, cine ştie?

Zhapitz înţelese şi el tot numai cuvîntul director, care era scris în primul rînd al scrisorii. Nu era, cum poate îşi închipuise Cotari), nici el un poliglot. Ştia din familie doar citeva cuvinte nemţeşti, în schimb era un bun ziarist, aşa că avu nefericita idee să-i sugereze şerifului să-i caute pe toţi cetăţenii din oraş care au altă origine etnică decît engleză sau germană să le ceară părerea. între timp, sosiseră la post şi cei doi poliţişti care-i arestaseră pe „criminalul cel periculos“ — veniseră probabil cu credinţa câ şînt aşteptaţi de Hoover cu decoraţiile sau cu primele ce li se cuveneau — aşa că, după ce propunerea lui Zhapitz fu rumegată cîteva secunde de toate minţile detectivistice prezente, toată masa poliţienească din Le Marş, cu excepţia lui Jeremy care dormea dus la el acasă, fu cuprinsă de un nestăvilit entuziasm. Le era clar că dacă apucau să descifreze scrisoarea pînă 3a sosirea lui Hoover, meritele lor incontestabile de poliţişti

'li ar fi fost dovedite, iar ploaia de recompense n-ar fi în- ziat. '

îl lăsară pe Howard să-şi mestece guma în continuării, În olup de paznic al „periculosului criminal“ şi se răspindiră caiîă încotro prin oraş pe jos (Oscar), ou maşina (şeriful Cotari*), călare (Mike şi Pauli) şi chiar cu bicicleta ((ins J. Gas), în xîiai puţin de o oră, fură duşi pe sus la poliţie vreo zece cetăţeni onorabili ai oraşului. Un frizer italian, un. băcan, armean, un gunoier turc, un lăptar olandez, un arab casnic ~ păsatorit cu o americancă de origine suedeză care venise şi ea, proprietarul portughez al unui magazin de pescărie şi alţii. Cum acestora nu li se spusese pentru ce sînt chemaţi, sperie- dura de pe feţele lor ii făcea foarte ridicoli, iar pe Howard îl făcea să rîdă. Cind Zhapitz apăru cu o mulatră argenli- | mana, el se şi apucă

să le explice concetăţenilor săi că nu sînt prestaţi,, ci sînt chemaţi pe post de experţi. Abia rfisufiară uşuraţi experţii că pe uşă intră în sfirşit. şi şeriful Cotarb cu fiul spălăcit la păr şi Ja sprîncene al unui rus alb. O franţu- "¿zoaiefi se prezentă singură tocmai cînd şeriful scotea din seiful din biroul său buclucaşa scrisoare.

H „Experţii" luară pe rînd scrisoarea iii mină şi încercară | s-o descifreze. Primii trei încercară în zadar. Al patrulea, italianul, dădu mari speranţe asistenţei, chiar citi citeva cuvinte, pe sărite, din interiorul scrisorii (direttore, doltore, , aqua, lavora), apoi spuse că se înşelase din cauza emoţiei, că textul nu era în italiană, dar că trebuia să fie scris într-o limbă apropiată de italiană. în consecinţă, scrisoarea trecu . imediat la franţuzoaică, la portughezul de la pescărie, la mulatra din Argentina pe care o adusese Zhapitz, dar toţi îşi .declarară pe rînd ignoranţa. Nu poate fi descrisă deznădejdea de pe feţele celor strînşi la postul de poliţie din oraşul Le Marş, Iowa, în miezul zilei de 21 martie ’36. Nici măcar indiferenţa deznădăjduită a lui Howard Jennings nu poate fi descrisă.

li, ' încercară apoi să vorbească printre gratii cu deţinutul cel misterios, dar nici unul nu reuşi să înţeleagă ce tot bol- bolborosea ăla acolo, cînd furios, cînd rugător. Cel care încă o dată deşteptă speranţe în inimile celor prezenţi fu tot italianul, care obţinu o reacţie pozitivă la cuvîntul „maceroni'[1]. Gus J. Gas alergă plnă la ***saloon*** şi aduse o farfurie de macaroane. Deţinutul le hăpăi într-un stil care părea european, dar conversaţia nu se legă deloc în continuare.

Pe fundul de deznădejde cărei cuprul- s: pe toţi, rusul se trezi să întrebe dacă mai are cineva nevoie de el şi pleeă primul. Apoi mai plecară cîţiva, cu treabă sau pentru că erau dezamăgiţi.

În acel moment, Zhapitz avu o nouă idee şi toată lumea se uită la el cu admiraţie şi cu recunoştinţă, inclusiv şeriful Cotarb, care în zilele următoare avea să-l înjure furios din acelaşi motiv.

La cîţiva kilometri în afara oraşului Le Marş, pe o colină dulce care domina valea lui Floyd River şi de unde în zilele senine puteai zări chiar şi oraşul Sioux City, se afla o construcţie ciudată. Era un fel de conac solid, din piatră şi cu decoraţii europene în exterior, dar nimic din aspectul lui impunător nu**-l** făcea să semene cu construcţiile de tip american din regiune. Cunoscătorii ar fi zis că este o construcţie tipică pentru regiunile periferice ale unui imperiu care nu mai exista de aproape douăzeci de ani: Austria-Hungary. Poate din acest motiv casa era cunoscută sub numele de „castelul europeanului“. Proprietarul, un anume C.O. Naco, venise la Ia Marş prin 1920. Cumpărase imediat ferma şi se apucase de ciudata

construcţie. Antreprenorul care s-a ocupat de execuţia casei spunea că s-a lucrat după un plan vechi pe care proprietarul îl adusese cu el probabil din Europa. Tot după un astfel de plan fusese trasat în partea din spate a clădirii şi un parc cu alei drepte şi semicirculare, iar de-a lungul aleilor fuseseră plantaţi salcîmi, castani, platani şi plopi, în mijlocul parcului, între patru stejari care între timp deveniseră impunători, europeanul construise şi o bisericuţă de rit ortodox. În împrejurimi nu erau ortodocşi, iar biserica, deşi fusese sfinţită de un preot adus din Youngstown, stătea tot timpul închisă. Ciudatul fermier de la castelul europeanului avea un număr de vreo douăzeci de angajaţi, indieni în majoritate, po care îi învăţase creşterea oilor şi cultivarea griului. Mai cultiva pe pămîntul lui porumb şi cînepă. El însuşi stătea mai tot timpul pe terasa castelului, sau iarna, în salonul larg de la etaj şi contempla nemişcat cîmpia care se întindea pînă la Missouri.

| La acest personaj s-a gîndit, puţin după ora două în ziua ite 21 martie 1936, ziaristul Cari Zhapitz. Şeriful Cotarb, poliţistul Gus **J.** Gas zis „Octan-90“ şi Zhapitz însuşi for- lixară imediat un echipaj. Se urcară fii maşină şi grăbiră spre 'conacul lui C.O. Naco. Acesta era, ca de obicei, pe terasă şi se uita în zare, spre Sioux City. Era o zi luminoasă de primăvară, era, de fapt, chiar ziua echinocţiului.

Deşi văzuse fără îndoială maşina poliţiei urcînd spre cas- |tel, Naco nu se obosi să coboare să-i întîmpine pe cei trei pare se tot ambiţionaseră împotriva soneriei de la intrare. Fină la urmă, Gus J. Gas apăsă clanţa. Văzură că uşa era »descuiată şi pătrunseră în castel. Urcară în viteză treptele. Gas în faţă, cu mina pe pistolul de sub haină. Pe terasă, proprietarul stătea nemişcat.

— ***Good day***, ***sir!*** zise Gus.

— ***Hi!*** răspunse C.O. Naco.

— Şeriful ar vrea să vă vorbească!

— ***O.K!*** veni răspunsul, dar omul tot nu se întoarse ou ¡faţa spre cei trei musafiri.

Uşor descumpănit, Cotarb ocoli fotoliul şi se postă în fala lui Naco. Acesta privea pe lîngă el, în zare, spre Sioux City. Şeriful expuse în cîteva propoziţii doleanţa lor. Naco întinse mina cu palma deschisă spre Cotarb, continuînd să {'tivească aiurea, ş —Ce doriţi? întrebă şeriful.

— Scrisoarea.

I _ Ah, da, făcu acesta, căutlndu-se prin buzunare.

; Gus J. Gas alergă la maşină şi o aduse. Naco o luă şi începu s-o parcurgă cu privirea. Cei trei erau în culmea emoţiei. Cind avură impresia că a terminat de citit şi-l văzură ridi- cîndu-şi din nou privirea spre punctul ăla de pe orizontul sudic simţiră cîte un nod în gît. Zhapitz spuse:

— Ce scrie?

— Aş vrea să-l văd pe acest om I — zise Naco de parca n ar fi auzit întrebarea.

Se urcară toţi patru în maşină şi plecară înapoi la Le Marş . Ctud intrară, toţi cei care se aflau în încăpere se ridicară i» - picioare, inclusiv deţinutul şi Howard. Naco îi aruncă doar o privire scurtă celui de dincolo de gratii, apoi traduse sen soarea cu voce ţarc. Zhapitz stenografia. Toţi ceilalţi ascultau cu gura căscată. în momentul de stupefacţie care urmă, se auzi vocea deţinutului întrebînd, probabil tot În limba Sn care vorbise, şi plnă fftunci:

— Sinteţi' arpmân, domnule?

Naco negă printr-o clătinare a capului după care adăugă în engleză.

— *We are all A mericans!*

Piizonierul îşi privi palmele lipsite de amprente şi încă minţite

de cerneală şi-şi reluă brusc uzajul limba engleze:

— *You're right, sir!*

Conţinutul scrisorii era următorul:

„Stimate domnule director, mă numesc Al. S. şi plnă de corîud am locuit în Chicago. Vă rog să mă iertaţi că vă scriu în această limbă destul de puţin cunoscută în America, dar, după un atac banditesc al cărui victimă am fost şi fiind lovit la cap, am constatat cu uimire că nu mai ştiu vorbi şi scrie decît în limba maternă. Această limbă este aromâna, un dialect al românei, limbă ce se vorbeşte Sn Europa de sud est. Sini convins că nu vă va fi greu să găsiţi un translator, cu posibilităţile dumneavoastră. Aromânii sînt destul de numeroşi în America. Ei au fugit de prigoana otomană şi apoi de aceea greacă şi s-au instalat mai ales în New York, Connecticut, Massachusetts şi Pennsylvania. Am fost o vreme soţul acelei nefericite-femei despre care presa a scris mult În 1934, pentru că ea l-ar fi denunţat pe John Dillinger, inamicul public numărul 1 al Americiu La începutul anului trecut (1934) eram des'părţit în fapt de această femeie, dar, într-o zi, întilnindu-mă cu colegul meu, avocatul Jimmie Lawrence, şi acesta spunindu-mi că a făcut o afacere uriaşă şi că are foarte mulţi bani şi vrea să tragem un chef pe cinste, am mers împreună la hotelul ***K slur*** din Gary, Indiana, local ce aparţinea fostei nxele soţii. Aici el a căzut în cap după o prietenă a soţiei mele, o zburdalnică blondă, numită Polly Hamilton şi supranumită Little Birdy. Cred că felul nebunesc în care a început prietenul meu să arunce eu dolari în stînga şi în dreapta şi atunci, şi în zilele următoare, cînd a revenit d. unul singur la ***M/.stur,*** a făcut-o pe fosta mea soţie să creadă că prietenul meu este una şi aceeaşi persoană cu John Dillm ger, eu care Lawrence şi semăna puţin. Peste vreo lună, în tîinindu-l întâmplător pe Jimmie, acesta m-a invitat pe te-

unui restaurant din North-Chicago la o îngheţată. Se Hmsnţea urmărit de partenerii lui la acoa afacere uriaşă despre ^KeaiQ îmi vorbise misterios pe la sfârşitul lunii mai. Şi, într-a-Hşdevar, nici n-a terminat el bine vorba, că ne-am şi trezit luaţi H’pe sus de doi indivizi înarmaţi şi duşi cu o maşină în casa ^Emui doctor Loeser sau Looser,'care vorbea nemţeşte. Acolo Harem aşteptaţi de John Dillinger În persoană, care era foarte ^■nervos şi ţinea în mină un pistol, desigur încărcat. Mai erau BP de faţă un alt doctor Gassedy sau Cassidy, şi cunoseutul avo- Hpcat, coleg al meu şi al lui Jimmie, Louis Piquett. Am înţeles ***m*** În citeva minute că afacerea pentru care Jimmie Încasase Ho sumă foarte frumoasă de la Dillinger era simplul fapt că ■p adusese în acea casă pe Piquett şi pe John însuşi în vederea Hp.unei operaţii de ştergere a

amprentelor de pe degetele acestuia V din urmă. După o lună de la operaţie, lui John i se cicatriza- K seră rănile, dar liniile papilare îi crescuseră la loc şi acest Hplucru îl făcea foarte furios. Furia lui era atît de nestăvilită, E:. Incit puţin a lipsit să nu fim împuşcaţi cu toţii, eu, desigur, ■|neavînd decît vina de a fi fost însoţit, de Jimmie în acea neno- Hppooită seară. Am fost salvaţi doar de o idee care i-a venit K pe loc doctorului Loeser. El a fost de părere că îi poate trans- Hjiplanta lui John pielea de pe degetele altui om. John s-a arătat Hpnteresat de soluţie, dar voia amprentele unui individ fără ^■cazier. Dintre toţi cei prezenţi, se pare că doar eu eram în Rpaceastă situaţie, aşa că mi s-a propus pe loc să mi se cura- H^ero pielea de pe degete la preţul de 5 000 de dolari. Vă iraa- BLginaţi că nu aveam altă ieşire decît să accept tirgul şi, oricum, Hpecît împuşcat pe loc, mai bine viu şi cu palmele jupuite. H§0.K.! — a zis atunci Louis Piquett şi a plecat împreună cu Hppnul din cei doi pistolari care ne qduseseră pe noi. Ceilalţi ■ sm trecut lntr-o cameră alăturată care semăna cu o cameră **B** de spital şi operaţia a început pe la orele **11** p.m. Mai înainte, ^■pDiliinger avusese ideea ca amprentele lui să-i fie transferate H/lui Jimmie, ale lui Jimmie, mie şi ale mele, lui. N-am înţeles Hiafunci de ce a dorit el ca operaţia să fie făcută aşa, în trei, Bişi nici curaj să întreb n-am avut. Ne-am spălat îndelung, H cu apă caldă şi săpun, cei trei pacienţi şi cei doi doctori, la Hldouă lavoare care erau instalate în cameră, sub ameninţarea Hpistoalelor celuilalt om al lui John care rămăsese cu noi după Hgklecarea lui ***maître*** Piquett. Apoi ne-am aşezat toţi trei pa-

menţii la masa rotundă din mijlocul camerei. În dreptul ei, în tavan, era instalată o oglindă chirurgicală.

Doctorul Loeser ne-a făcut injecţiile de anesteziere şi s-a apucat de lucru. A decupat mai întîi pielea de pe cele zece degete ale mele şi a aşezat bucăţelele, în ordine, pe o placă de sticlă. în acest timp, Cassedy făcea acelaşi lucru la degetele lui John. Apoi doctorul Loeser a trecut la lipirea pielii mele pe degeţele lui John, iar Cassedy se ocupa de ciopîr- ţirea lui Jimmie. Cind şi această fază s-a terminat, doctorul Cassedy a trecut din nou la John ca să-l bandajeze, iar Loeser i-a făcut şi lui Jimmie operaţia de plantare a pielii noi, aduse de la John. Cassedy a terminat mai repede şi s-a dus într-un colţ să-şi aprindă o ţigară. Am văzut cum îi tremurau miiniio cînd a aprins-o. îmi priveam mîinile jupuite şi nu-mi venea să cred că e adevărat ceea ce văd. Trebuie să recunosc că operaţia era, practic, fără dureri. Cînd Loeser a terminat şi cu Jimmie, Piquett şi cel de-al doilea pistolar au revenit.

— E O.K., i-a zis Louis Piquett lui John, am vorbit cu băieţii lui J.E.!

— Perfect! a zis John. Şi, pe cînd?

— Peste vreo lună, după ce vă vindecaţi! a răspuns Piquett arătînd cu capul în direcţia degetelor noastre.

Atunci Loeser l-a rugat pe Cassedy să aibă amabilitatea să se ridice şi să aibă el grijă de mine mai departe. În momentul următor am trăit cea mai groaznică secundă din viaţa mea. Cassedy s-a ridicat şi a venit spre masă. A luat plăcuţa de sticlă cu cele zece bucăţele de piele recoltate de la Jimmie şi, îndreptîndu-se cu ele spre mine, s-a împiedicat sau i-a tremurat rnîna, oricum, le-a scăpat pe toate peste o lampă de spirt aprinsă, aflată tot timpul pe masă. În aer s-a simţit imediat un miros de carne arsă, eu am rămas înmărmurit, iar Dillinger şi cei doi pistolari ai lui au început să rîdă ca apucaţii. Loeser s-a ridicat şi a venit spre masă.

— Idiotulc, i-a zis el lui Cassedy. Pansează-l pe Jimmie!

A venit apoi şi s-a uitat cu atenţie la degetele mele şi la bucăţile de piele arsă de pe masă. M-a liniştit în cele din urmă spunîndu-mi:

— Lasă, băiete, pe tine te aranjăm noi altfel!

Şi, într-adevăr, după ce Cassedy a terminat cu bandajatu! lui Jimmie, s-au apucat amîndoi de o operaţie despre care puneau că trebuie să fie „premieră mondială“, M-au dezbrăcat, m-au spălat şi dezinfectat pe tot pieptui, mi-au făcut cile cinci incizii de o parte şi de alta a pieptului, puţin mai sus de stomac,

şi apoi mi-au potrivit degetele în cele zece ¡' incizii. M-au bandajat strîns ca să nu mai pot mişca noimile şi am rămas în acea poziţie care seamănă cu gestul unui gras pînd se mîngîie pe abdomen. M-au anunţat că trebuie să ra- |mîn În acea poziţie timp de vreo trei săptămîni şi că voi fi găzduit în apartamentul lui Loeser. Între timp, John şi oa- inenii lui, precum şi avocatul Piquett plecaseră.

Eu am rămas, într-adevăr, în apartamentul doctorului | Loeser pînă pe la jumătatea lunii iulie, timp în care Jimmie m-a vizitat aproape zilnic, dimineaţa, ajutîndu-mă să mă ¡¡hrănesc şi încurajîndu-mă. îmi spunea că se întîlneşte în ¡fiecare seară cu Polly într-o cameră pe care le-o pusese la idispoziţie soţia mea. Prima mea grijă, după ce dr. Loeser mi-a desprins cu bisturiul degetele de pe piept şi mi-a ban- ***f*** dajat din nou cicatricile rămase, a fost să mă due la bancă şi sa cer un extras după contul meu. Cu trei săptămîni în urmă, în contul meu fuseseră depuşi 5 000 de dolari. Mărturisesc că am fost foarte mulţumit de faptul că-mi vindusem pacele părţi din piele care certifică identitatea cu un preţ aşa | de bun.

¡1 Groaza avea să mă cuprindă din nou către sfîrşitul lui [iulie 1934, cînd ziarele din toată America publicau poza lui : Jimmie în chip de Dillinger ucis de F.B.I. în faţa cinematografului ***Biograph*** din Chicago. „Dillinger“ fusese identificat după mărturisirea fostei mele soţii, după amprente şi după jffeeunoaşterea făcută de sora lui, Audrey. Eu eram unul dintre puţinii oameni care ştiau că primele două probe nu valorează nimic şi mi-a fost uşor să-mi dau seama că Audrey, | văzînd că i se prezintă un cadavru care nu e aî fratelui ei,

1 n-avea nici un interes să spună că acela nu e John. Trebuie ; să-i fi fost destul de greu să-şi ascundă bucuria.

La numai cîteva zile am fost atacat şi jefuit pe cînd mă plimbam prin ***Jackson Par Ic.*** Cînd m-am trezit mi-am dat ***i*** seama că lovitura puternică pe care am primit-o la cap îmi anulase în întregime capacitatea achiziţionată tirziu de cunoscător al limbii engleze, dar am înţeles şi că atacul fusese un prim avertisment pentru mine.

S-ar putea ca dumneavoastră să ăţi într-adevăr ia *mcxi-*noştiniă de cauză, deşi mă îndoiesc (nu cumva la dvs. s-a referit ***mailre*** Piquett cînd a spus atunci „am luat legătura cu oamenii lui J.E.“?), dar şi într-un caz, şi în celălalt ¡aveţi obligaţia de a mă proteja. Eu nu sínt acum decît o anexă a documentelor care dovedesc identitatea mea de cetăţean ai Statelor Unite. Prin pierderea amprentelor, care pot, dovedi oricui că eu sínt eu însumi, am pierdut á posibilitatea de a mă întoarce în ţara mea de origine. Desigur, toţi americanii care nu sínt indieni au venit cândva, ei sau părinţii sau strămoşii lor, de pe un alt continent. Dar eu, iată, sínt americanul care a pierdut pentru totdeauna legătura cu acea rădăcină din afara Americă. Dumneavoastră aveţi datoria să mă protejaţi. Aştept răspuns pînă la 1 ianuarie 1936 la rubrica de anunţuri a lui ***Globe-Gazette*** din Mason City, Iowa, în dreptul numelui Al.S. — cetăţean american.“

Aşadar, în după-nmiaza zilei de 21 martie 1936, toţi cei care ascultară cele de mai sus în interiorul postului de poliţie din Le Mars, Iowa, rămaseră buimăciţi câteva secunde. Cînd îl auziră pe deţinut conversând cu Naco, mai întâi în Jiraba aceea necunoscută şi apoi în engleză, începură pe rînd să-şi revină.

Cari Zhapitz alergă imediat la tipografie şi dădu textul stenografiat la cules. în acea zi, ***Tribune of Le Mars*** ayea să scoată şi o ediţie de seară. Osoar Connard luă scrisoarea din mîinile lui C.O. Naco şi se îndreptă eu ea spre dulăpio- ruî lui cu lacăt. Şeriful Cotari» se trezi şi el şi se duse mai întâi la Connard să-i ia scrisoarea din mâini. Apoi ordonă lui Gus 1. Gas să-l ducă pe deţinut la baie. Acesta îşi reveni şi eâ din reverie şi plecă să execute ordinul. C.O. Naco îi mai spuse deţinutului că atunci cînd termină treburile ca stimaţii domni — ii arătă cu mâna pe poliţişti — ar îi încântat să-l găzduiască la ferma lui din afara oraşului, pe drumul spre Sioux City, precisă. Apoi salută politicos şi plecă.

Spre seară, oraşul fierbea, iar ***Tribune- of Le M ars*** bătuse toate recordurile de tiraj din scurta lai existenţă. Cetăţenii curioşi din localităţile învecinate şi chiar de la Sioux City veniseră cu maşinile la Le Mars, iar unii cumpărau şi oile douăzeci de ziare pentru a le oferi prietenilor. Toţi membrii postului de poliţie, mai puţin Jeremy care continua să doar-

mă, campaseră iii interiorul postului şi aşteptau sosirea lui **1** iot ;er, care părea iminentă. | Din păcate, J,E. Hoover se.temea probabil să plece eu Ivionul în acea zi de echinocţiu, avea şi el superstiţiile lui, Şi, rnergind cu trenul de la Washington spre Le Marş, ajunse la Sioux City abia în 22 martie la ora prinsului. Gînd i se puse în faţă ediţia din seara precedentă a lui ***Tribune*** o/ ***Le*** *Marş*, se înecă cu supa de morcovi din care tocmai gustase şi intră într-o criză de furie cum nu mai văzuse de mult riiddle West-ul. Maşina poliţiei din Sioux City îl duse la Le Marş în mai puţin de o jumătate de oră. Acum, poliţia din Le Marş avea efectivul complet, iar şeriful Gotarb ieşi simbind în faţa lui Hoover. Ce auziră însă urechile celor şapte poliţişti este aproape imposibil de reprodus. Preferăm' să nu reproducem deloc deeît să dăm o informaţie'incompletă.

I Ziarul lui Cari Zhapitz scoase şi în 22 martie o ediţie Specială cu „un interviu pe care domnul J.E. Hoover a avut ¡amabilitatea să ui 1 acorde imediat ce a sosit în Le Marş," | Acolo se explica pe larg că Al. S. este un nebun din categoria rară a „maniacilor dezidentificării". Respectiva manie' Bjtsese descoperită de curînd, ea era mai frecventă printre imigranţii de origine europeană sosiţi în America după războiul mondial şi, desigur, nimeni nu trebuie să pună bază ! pe elucubraţiile unui maniac, din orice categorie va fi făcind el parte.

I Hoover îşi luă masa întreruptă la Sioux City abia către ¡¿rele 19, în casa primarului din Le Marş. Acestuia i se so- ggeră că „Jeremy, poliţistul acela calm şi stăpîn pe sine, ar fi foarte bun pentru postul de şerif, iar micuţul Oscar poate pă rămină adjunct, nu se supără nimeni!"

I Totuşi, textul scrisorii lui Al. S., aşa cum fusese el publicat în ***Tribune of*** La ***M ars***, nu mai putu fi întors din dru feld lui spre marele public. Aproape toţi cei care îl preluară pas! rară şi pedanta filologica notiţă a lui Cari Zhapitz: ***Trans-*** i***ated b>j C.O. Naco.*** El apărufeu această indicaţie chiar şi În ***BuUetin de Criminologie*** din Paris, France, Europe. În Stehimfo, din motive necunoscute, Al.S. nu. i-a făcut nieio- •dată vizita promisă lui C.O. Naco la castelul lui european de pe drumul spre Sioux City.

Toate sunt trecătoare / undes zalele acele departe / 1 departe / Scumpa mea soţie / gândurile din zi în zi 1 mă apasă / tot mai greu şi mă tace / mereu casa **1** mă gândesc la tine / în sfârşit mulţumesc lui Dumne 1 zeu că am ânţeles de mata că eşti sănătoasă şi mai deparie **1** iţ urez tot / binele până la întâlnire / al tău intim soţ Vaiere Ioan Y. / (creion negru) în anul 1924 a început să ningă / din ziua de 16 Noemvrie şi a / ţinut 4 zile (cerneală neagră, toc) Suvenire / în fericire şi bucurie / Fieţi dragă viaţa ta / **[1]** Atât îţi doresc eu ţie / Dar te rog numă uita / Al tău prietin A.1I. /(proprietari) / în Comloşul Bănăţan (cerneală neagră* scris caligrafic — toc) Macina Ianuar 22 — 103 chile / sfân 1 ilie 85 chile)|/ în 15 sep. — 185 ehile/Dez. 5 — 113 chile/ Ianu Cucă a murit în /18 Novemb. 1924 în etate de 98 ani/ Porci am tăeat — 22 — 12 — 1924/ vândut mânzu cu 4 mii | 7 sute / o Oaie cu 5 sute (creion negru)

Reporter de vest:

„Victorie a lui Tituleseu la Liga Naţiunilor în contra revi- 1 zionismului maghiar / ***Banatul*** /101 taxiuri în Timişoara / ***înfrăţirea*** / Petrache Lupu la Timişoara condus de dl, I Mihăilescu -Timiş de la ziarul Biruinţa / ***înfrăţirea*** / La balul organizat de domnia sa în decembrie 1934, dna

Roosevelt îşi primeşte musafirii în costum popular românesc brodat cu roşu şi auriu. Costumul a fost donat de dna Anişoara Stan din Cluj cu ocazia expoziţiei de cusături / ***Ziarul*** / j Ţărănimea nu citeşte foile brudăristo-potârchiste / ***Vestul*** / Ţiganul Rada Nicoîae îi taie urechile concubinei sale şi le aruncă în Bega / ***înfrăţirea*** / Un post clandestin de radio- emisie la Cluj, în locuinţa lui Nadin Janos, str. Iuliu Maniu, nr. 40 / ***Banatul j*** înalta curte de casaţie, sesizîadu-se de cererea apărării a admis strămutarea procesului celor 19 comunişti în frunte cu Ana P. de la Consiliul de război al corpului I Armată, Craiova / ***înfrăţirea*** / Fiihrerul treieră din nou aria sa obişnuită cu pericolul bolşevismului / la Llovd cîntă orchestra Gidalys — Timişoara / numerus vala ehicus — / — aviatorul Papană, locul f la un concurs a via- **>**

! ic în America — / — anuarul statistic al Germaniei pe anul 1936 are o rubrică nouă: morţi din cauză de execuţie

îpitală - - 149 / — C. Doncea şi alţi doi' condamnaţi f ug mpreimă cu gardianul I. Stoica / borul Pa loco — balotul iisesc Schlakoff /— pretorul suspendă primarul pentru ne- iöunere — comisie interimară — rebeliune — arestaţi — archet — Comloş / ***Deli Hírlap*** — deşi Timişoara e la vest I «acum cînd orice articol neînsemnat cu aluzie uşoară la areva din corifeii liberali este cenzurat, nimeni nu-şi bate lápul cu această fiţuică şovipistă şi iredentistă» / împlinii)- lu-se un an de la asasinarea lui I.G. Duca / reluarea rapor- urilor diplomatice cu Rusia Sovietică/ la Varşovia a fost restat polonezul Anton Sikovski, fost gangster în America **pe** vremea lui Al Capone — avere de 1 miliard de lei **—** expulzat din Polonia, a venit în România, dar se crede că şi d'aci va fi expulzat / medicul L.S. din Aiud a trimis o scrisoare din Abisinia — el este medicul şef al armatei Negusu- lui / încăierare într-o circiumă din Arad între şoferul T.M. şi ceferistul I.I. din care a căzut victimă sergentul de stradă care a voit să despartă pe cei doui beligeranţi / mobile confort. / excelentul film musical / farmacia luna / fabrica ciorapi s.a. / quo vădim ? / criză din Franţa / industrie de aţă/ ajutaţi studenţii / alegerea comitetului / tâlharii desbrăcă- tori / Gorlti grav bolnav / miercuri / corală / eterne / minis - trul / situaţia / milă / intenţii / popor / Saar / preţul/ speranţa / atelier / aprilie... toreador... suflete... salonul... cinema... ginere... fier... cri..."

— Noi — zise autopsierul Matei — acu' ce ne facein, dom' doctor?

' Doctorul Liviu stă la birou şi citeşte un foarte interesant articol dintr-o revistă franţuzească de criminologie. Ridică :întîi sprâncenele. Apoi termină de citit, praragraful. Notează ceva pe un carnet care stă tot timpul deschis pe birou. Ridică, în sfîrşit şi privirea, ţ — De ce, mă Matei?

f — Apăi, fusei pin sală şi văzui că tot nu-i clar cu alea din Mehâla.

— Ce nu-i clar?

Í — 'ce dom' avocat că nu le-a otravităra cu mătrăgună i şi că cere contraspertiză. Acu', dacă no-apucăm să dezgropăm dîn nou cinci morţi, io...

— Mă Matei, tu eşti asistent de avocat sau de medio i legist ?

— Al dumilorvoastră, dom' doctori

— Atunci nu mai cască gura la ce spun avocaţii şi iasă -mă-n pacel

— Del Ştiu io?

Doctorul îşi aple&eă din nou privirea pe ***Bullelin de crini inologie.*** Autopsierul Matei oftează, scoate din buzunar un pachet de ţigări şi un chibrit şi dă să iasă pe hol să fumeze, Liviu ştie cît e de frig pe culoarele tribunalului la ora asta şi-l opreşte cu un gest.

-- Aveţi f’o treabă cu mine? întreabă Matei după o scurtă aşteptare nedumerită.

— Nu te mai duce afară, că văd că numai prostii bagi în cap. Stai şi fumează aici.

Se aude o bătaie în uşă şi doctorul Liviu spune „latră!“, insă prea încet pentru ca pacientul să audă. Atunci Matei îşi umflă bojogii şi strigă el. „Intrăăl“ În fine, uşa se deschide încet şi face loc unei femei de vreo patruzeci şi cinci de ani, încă frumoasă, purtînd o superbă blană de nurci, un şal . de mătase strîns în jurul gîtului şi o căciulă din aceeaşi blană ca şi mantoul. Fardată abundent, cu buzele roşii, cu un surîs viclean ce poate să pară şi umil şi provocator. Mîinile şi le ţine într-un manşon. Dreapta, cu care femeia a deschis şi a închis uşa, reintră la locul moale şi cald după ce aruncă în cabinetul medicului, din interiorul tribunalului, o sclipire scurtă de aur şi pietre preţioase. Privirea expertă a doctorului Liviu ghiceşte mai întii sub ochiul ei sting o vlnătaie care n-a putut fi ascunsă de fard. Apoi o recunoaşte şi pe femeie. Lucrul acesta îl face să se uite deodată foarte încruntat la autopsierul Matei, oare s-a ridicat şi vrea să plece să-şi fumeze ţigara în frigul de afară. Ţăranul pe care nevoile l-au silit să practice sinistra meserie de măcelar de cadavre umane a învăţat şi să citească exact în ochii şefului său, aşa că oftează din nou şi se reaşază pe bancheta de lemn de lîngă perete.

— Domnule doctor, spune nou-venita, aş avea nevoie de un certificat...

—• Bună- ziua! zice Liviu rece,

Bună ziua! răspunde femeia şi caută cu privirea spre BfSeaunul gol din faţa biroului doctorului. Apoi «o **a** şagă fără Ifa mai aştepta invitaţia, Îşi scoate manşonul şi pune cu ***V*** dezinvoltură un picior peste celălalt. Ciorapii de culoare I; fumurie şi crăpătura laterală a fustei nu ascund unele de- Kf< < e re. mte ale picioarelor ei. Ingroşarea gleznelor, varice | în curs de extindere, p. — Vă asculţi

Cu un gest ce se vrea cochet şi ztmbind şiret, femeia |ţp aşează o şuviţă de păr care a scăpat de sub căciula ei ; de blană îi face În acelaşi timp un semn discret doctorului. pCu degetul mare îl arată peste umăr pe Matei. Doctorul [pe face că nu înţelege. Femeia îşi descheie mantoul de blană ; şi lasă privirii doctorului un piept opulent Învelit într-o Irochie de tafta prea puţin potrivită cu anotimpul, cu ora i şi chiar cu locul unde se află. îşi drege vocea şi începe.

| _ — Ştiţi am fost bă... Nu pot, domnule doctor, să vor-
f besc. în prezenţa...
r — Doamnă, ne aflăm în casa legii şi martorii nu sînt ■ niciodată de prisos. Deci aţi fost maltratată?
1 — De unde ştiţi?
I — Mai aveţi şi alte echimoze decît aceea de sub ochiul **I sting?**
I — Nu, dar...

— Aduceţi un timbru fiscal şi în cercaţi să vă curăţaţi **1** singură fardul înainte de...

Uşa se trînteşte de perete şi în cabinet pătrunde un **1** judecător tlnăr, în robă.

— Scuzaţii aruncă el grăbit spre doamna îmblănită. | Apoi: Liviu dragă, să nu te superi, apărarea cere contraex- I; pertiaă în procesul otrăvitoarelor din Mahala...

| — Care proces?

— Astea oare au otrăvit cinci persoane asigurate în **I** favoarea lor, ştii tu, de acum vreo doi ani...

— Tu-i peştele mă sii! se aude vooea plină de năduf | a autopsierului Matei. Doctorul ii aruncă o privire scurtă, **I** apoi

— Cu ce?

— Cu mătrăguna!

zimbeşte. Aproape rizind îl întreabă pe judecător:

— - Tu-i mătrăguna mă-sii! dublează Matei.

— Şi? întreabă doctorul.

— Păi, vreau să te întreb, nu te superi dacă le acordăm contraexpertiza?

— Deloc, spune Liviu rizînd, am toate probele în laborator şi sînt sigilate de voi!

-- Doamne ajută! strigă Matei şi o ia spre uşă. Privirea doctorului îl opreşte din nou.

— A, foarte bine, Liviu dragă, foarte bine! spune judele. Merci frumos, dragă, scuzaţi! şi iese cu spatele.

Doamna cu blană, care, tot timpul cît a vorbit doctorul, l-a privit fix de parcă ar fi voit să-l hipnotizeze, îşi schimbă poziţia picioarelor, punînd acum stingul peste dreptul.

— Îi, aveţi timbru?— o întreabă doctorul cînd privirile lor se întîlnesc.

Ea tace, cu privirea pierdută în ochii lui, pare transportată undeva, departe. în cele din urmă şopteşte:

— Liviuţ!

— Aţi spus ceva? — se încruntă doctorul.

-~ Nu pot aşa, te rog!

— Nu înţeleg.

Doamna oftează şi se ridică brusc de pe scaun. Îşi încheie blana şi, părînd înfuriată de ceva, iese grăbit lăsînd uşa să se trîntească.

Doctorul se preface nepăsător şi reia lectura buletinului francez de criminologie. Articolul asupra căruia tot zăbovise mai devreme îl plictiseşte acum, aşa că începe să întoarcă paginile una după alta fără să ia în seamă mai mult decît titlurile şi semnăturile.

Mama ta de putoare! zice autopsierul Matei.

Cine-i asta, nea Matei? întreabă doctorul.

E, n-o cunoaşteţi dumneavoastră, dom’ doctor?

— Nu, face doctorul pe neştiutorul. Cine e?

Păi, americanca aia cu banditu’. Care l-a denunţat!' spune Matei, lămurit acum că doctorul se preface şi că vrea să-l udă pe el cum o prezintă.

i m cabinetului se deschide din nou. Intră cotai umil Cotaş i zgribulit şi cu mîinile roşii de frig.

Ce faci, dom’ doctor, zice el, faci femeile frumoase să piîngă? D-aia nu te mai însori, să ştii! Cine era?

Doctorul face o grimasă dispreţuitoare, apoi se întoarce spre autopsierul Matei.

— Spune-i, bre, cine era!

— ’R-ar coasta ei a dracu’, începe Matei, cu să duseră toute madaranţele şi fieorţotinele to’ma-n America. Mastroaea dracului! Asta-i aia, bre, care trăieşte cu pilaru ăla dă cai, care umblă cu maşină, şi-a luat Ford, procletili şi parşivu’ !

Comşa începe şi el să rîdă, vizibil satisfăcut de repertoriul autopsierului.

— Deci e turnătoarea lui Diliinger? zice el către Li viu. Í Acesta aprobă printr-o mişcare a capului, apoi se duce spre dulapul metalic de lîngă fereastră. Cîteva secunde privirea lui caută ceva în cîineasca vreme de sfirşit de noiembrie de dincolo de geam, apoi deschide dulapul şi scoate un teanc de reviste. Alege una cu scoarţe de un roşu închis, o răsfoieşte şi, cînd a găsit ce căuta, se întoarce spre Comşa.

— Ia uită-te puţin aici!

În revistă un articol cu titlul „L'hypothèse Al.S." În cuprinsul său, o parte este culeasă cu aldine şi poartă la sfîr- şit. pedanta notaţie filologică „translated by C.O. Naco". Este indicaţia care i-a atras atenţia lui Liviu şi trece neobservată pentru Comşa. Separat, pe o coală ministerială, acelaşi text, tradus de C.O. Naco din aromână în engleză, apoi ide un funcţionar de la Pari**3** din engleză în franceză, este dactilografiat după ce a fost tradus, nu se ştie în folosul cui, de Liviu, din franceză în română. Comşa preferă să citească această formă. Cu franceza se descurcă mai greu. înjurăturile lui Matei continuă aproape tot timpul cît Comşa citeşte. „Stimate domnule director, mă numesc Al.S. şi pînă de curînd am locuit în Chicago..." etc. etc.

— Mda — spune el cînd termină —, şi noi care credeam Ică-i trimisă cu vreo misiune! Dacă aş avea eu numai un sfert din banii ei...

— Păij da, că voi numai spioni vedeţi peste tot! spune doctorul, aşezat din nou la birou acum şi scriind pe carneţelul lui, cu un aer gînditor, nostalgie, de mai multe ori la nod, numele C.O. Naco.

- — Să ştii că şi sínt, dom' Liviucăj şi. sínt destui. Chiar ieri am arestat un, grup foarte periculos. Bolşevici.

— Nu mai spune! Şi ce fac?

— Păi, ce să facă, sínt la beci!

— Nu acuma. Cind sînt liberi, ce scopuri au?

— Ce scopuri? Să ciopîrţească din nou ţara.

— Cum?

— Au legături cu ungurii. Că proletari, că nu ştiu ce...!

— Pe unguri parcă i-am scăpat de bolşevici din **1520**!

— Aiurea! Ai timp să-i crezi că slnt bolşevici? Se prefac doar, e o diversiune. Ca să ne rupă iar de ţară.

— Mda, zice doctorul, norocul nostru e că gogo-cuziştii, care îi Înjură pe manişti şi pe bochişti, care şi ei îi înjură pe-ai lui Yaida-Voevod cu numerus valachicus al lui, care şi el îi Înjură pe liberali, care aşa mai departe... Noroc că ăştia ţin ţara „trează şi unită“ 1

— Doctore, spune Corn şa cu un glas care a devenit* brusc foarte sever, văd că nu eşti deloc informat! S-au strîns toţi veneticii între ei şi se-nţeleg de minune. Hai cu mine să-i vezi şi să-mi spui dacă sînt normali, că ştiu că tu numai în asta crezi, bolnav sau sănătos, da’ io-ţi spun că ăştia...

Au ieşit în vin tul rece care le taie faţa cu ace de gheaţă Comşa merge înainte şi continuă să vorbească, ,.şi au făcut acte false la Leonte Manievici, care numai în Banat a lăsat, vreo cincizeci de diplome false, de doctori, unii sînt colegii dumitale, zilele astea ţi-i găbjesc băieţii pe toţi, ai să vezi ele. etc.“ Doctorul merge mai în urmă şi tace. Matei a rămas în tribunal — „dom’ doctor vine acuş!" — spune el cui 11 întreabă.

Oameni rari pe stradă. Trec zgribuliţi pe lîngă ei. Unii întorc capul după Comşa crezînd că vorbeşte singur, apoi îl văd şi pe doctor şi-şi continuă drumul. Iar Comşa vorbeşte, vorbeşte, nu se teme că ia aer rece şi poate să răcească la amigdale. Spune că banii pe care crede el că-i are Ana i-ar ajunge două vieţi. în faţa primăriei se salută cu primă- rul Augustin Coman care tocmai iese ţinîndu-şi pălăria cu rnîna şi se urcă în maşină. Doctorul 11 apucă pe Comşa de braţ şi-i arată cu mina cealaltă spre o bucată de piatră sculptată, prinsă în zid Ungă uşa de intrare a primăriei, încolăcire de litere arabe.

Ştii ce scrie acolo? 11 întreabă.

~* Nu, habar n ara!

— ^Aann ridicării acestei Mi dita ţimpul de groapă sub fbrabim Ehan Hedsa la 1657.“

— Ce baie, domn’e? îţi baţi jac?

— ¡Nicd vorbă, a fost o baie turcească Înainte fi cam tot asta o şi acum.

— Cam liber la gură, Liviucă dragă, dacă şi vei intelectualii aţi ¡început să...

La chest ură au coborît cunoscutele scări către arest ui Siguranţei.

— Poate-mi faci şi un raport aşa, informativ, daeă-mi cere la Consiliul de războiş şi expertiză medicală asupra lor! zice Comşa.

»— Bine, bine, dar n-am luat parafa.

Apoi doctorul trece la ţreabă într-o cameră în care stau de obicei gardienii. Arestaţii sînt aduşi pe rînd, ntai toţii două femei de la „Industria linii“ şi vreo şapte bărbaţi. Feţe obosite, răspunsuri clare, constituţie fizică normală, reflexe, cursivitate în vorbire, eventualele urme de bătaie nu se iau în consideraţie, deşi pacienţii nu uită să le scoată în evidenţă şi vorbesc, toţi, despre .regimul de deţinut politic care nu li .se acordă. Cînd Comşa şi doctorul rămîn singuri în camera gardienilor, comisarul ia hîrtia pe care legistul & tot făcut note şi, neînţelegînd mare lucru, întreabă:

— Ei?

— Oameni sănătoşi şi cu capul pe umeri, zice doctorul, l/nul singur are o isterie evidentă.

— Care?

— Şi, apoi, m-ai minţit, sînt şi români între ei, nu numai minoritari... •

— Lasă **asta,** spune care-i isteric!

— Neamţul Wurmbrand său cum 11 cheamă!

Poliţistul rămîne o clipa cu gura căscată şi eu privirea ţintă pe faţa lui Liviu. Nu cumva minte sau glumeşte?

— Nu se poate, spune el, ăsta-i agentul nostru provocator.

— Ei, bravos, bme-aţi ajuns, halal! zice doctorul şi se duce să se spele pe salini.

La tribunal ajunge puţin înainte de 4 p.m. Autopsierul Matei, oîinele credincios al etăpînului său, fumează în picioare în faţa uşii cabinetului. în samitntunerieid coridorului pustiu pare o umbră. Doctorul intră în cabinet, iar autopsierii! rămîne să-şi fumeze ţigara. .

Liviu deschide din nou dulapul de metal de lîngă fereastră. Deschide eu o cliciţă şi caseta de lemn pe care o are aşezată pe unul din rafturi. Scoate de acolo o poză îngălbenită cu o fată din Comloş îmbrăcată în costum popular, la apoi de pe masă foaia dactilografiată pe care mai devreme o citise cu mirare comisarul Comşa. Sub ea se vede carneţelul pe care scrie de mai multe ori C.O. N&co, C.O. Naco. Pune poza învechită şi hîrtia bătută la maşină Într-un plic. îl lipeşte. Strigă:

— Nea Matei!

— Do, dom’ doctor, să trăiţi!

— Ştii cumva unde stă femeia aia?

— Care, bre?

— Americanca!

— A, păi cum? Stă cu drăguţul ei dă pilar la ***Şase case,*** că ăla lucrează şi la uzina de gaz, ce crezi? Mai ia şi d-acolo bani fără să

facă nimic!

— Uite, i-a căzut ceva din geantă cînd a fost aici. îi duci plicul ăsta şi pe urmă poţi să te duci acasă!

Neîncrezător, ţăranul ia plicul în mină şi se uită cu ateu - ţie la figura imobilă a doctorului. / Pare nedumerit. Nu-şi aminteşte ca femeia să fi avut vreo geantă cu ea.

— Bine, dom' doctor acceptă el în cele din urmă şi pleacă.

Liviu îşi scoate paltonul, se duce la chiuvetă, se spală pe mîini, apoi se opreşte în faţa ferestrei şi se uită fix în întunericul care se îngroaşă dincolo de geam. E, probabil, singurul om care a rămas în tribunal la această oră. îşi îmbracă din nou paltonul, dar cînd să iasă aude paşi pe culoar, apropiinduse. Iese totuşi, e eu cheia în mină în faţa uşii cabinetului.

— Dom' doctor, un moment strigă omul ai cărui paşi se auziseră mai devreme. Pe dumneavoastră vă caut!

îi întinde o bîrtie bătută la maşină. Cită grabă! E raportul cu starea sănătăţii arestaţilor din ziua de... Trebuie doar să pună parafa şi s-o semneze. Un simplu tabel. Normal, normal, normal... Dar cuvîntul isterie a fost bătut, din greşeală, desigur, în dreptul numelui deţinutei Mai'ia K. Provocatorul Wurmbrand reiese că e normal. Doctorul rupe hirtia cu un gest leneş. Agentul cască gura să zică şi el ceva.

-- Eu nu fac falsuri, domnule agent! Aşa să-i spui lui Comşa, m-ai Înţeles?!

— Da, să trăiţi! spune omul legii şi pleacă în grabă. Doctorul stinge lumina. încuie uşa cabinetului. Pleacă şi el, agale, Încă auzind paşii agentului în întunericul holului de tribunal.

— - Hai, nu fi bosumflat , zise Comşa punîndu-i, din spate, o mînă pe umăr lui Tit Liviu.

Tocmai se stingeau luminile în sala barului Lloyd şi trebuia să înceapă numărul de dans excentric al unui duo cu nume de rezonanţă americană. Apoi luminile se aprinseră din nou şi muzica se opri. Cei doi dansatori scoaseră doar capetele de după cortină, se lămuriră şi dispărură. Undeva, în fundul sălii, trei domni cu un aer de oarecare distincţie îşi trăgeau pumni, palme şi bastoane peste căpăţîni. Comşa se aşează pe scaunul din faţa lui Liviu şi începu să privească scena din fundul sălii ca pe un foarte amuzant spectacol de revistă. Doamnele de la mesele din apropierea încăierării ţipau cu distincţie. Cîţiva chelneri apărură cu gînd să-i despartă pe beligeranţi. Unul încasă un pumn în nas.

~ Viaţă de publicişti şi literaţi, zise Comşa.

— Cine sînt? întrebă doctorul.

— Ăla care o încasează e Simion Dreşer de la ziarul

înfrăţirea. Ăla mai înalt, care-i acum cu spatele, e corespondentul lu' ***Universul.***

— Şi celălalt?

— Nu ştiu, minţi comisarul. Se bat latre ei care să-l laude mai tare pe Mardan pentru eît de mare scriitor e şi să primească gratuit tutun bun şi havane.

Bătaia se mai potolise. Dreşer reuşise să scape, probabil scos de chelneri pe o uşă de serviciu. Ceilalţi doi erau conduşi de alţi chelneri spre ieşirea principală. Cînd trecură pe lîngă masa doctorului, Comşa spuse:

— Sasule, vino-ncoa!

Cel despre care, mai devreme, poliţistul spusese că nu J cunoaşte, se apropie de masă, încă ţinut de cot de un chelner ras pe cap şi cu mustăţi, cu faţă de turc, unul care de obicei nu servea clienţii.

— Să nu te mai prind pe aieii ii zise Comşa ■ bătăuşului.

— Am înţeles! răspunse cel numit Sasu. şi. plecă mai departe cu chelnerul în cîreă.

— Şi aici aveţi agenţi provocatori? întreba Tit Liviu.

— Nu, ăsta-i un nenorocit de informator care şi-a luat-o în cap. O să-l scoatem din liste.

Lumina se stinse din nou, muzica reîncepu, dansatorii cei excentrici cu nume de americani sadea îşi începură numărul. Doctorul gustă din paharul cu apă minerală care i stătea în faţă. Comşa aprinse veioză mică de pe masă, avea chef do vorbă. Chelnerul se apropie şi turnă în pahare.

— Nu cumva toată gloata asta de netoţi, pe care voi îi luaţi drept unelte, se ocupă indirect tocmai eu producerea crimei. Ei aşteaptă de la voi recompense, îşi închipuie că sínt protejaţi de voi, ajung să se creadă Puterea, cînd. rfu sínt decît nişte unelte ale uneltelor puterii, Şi nici nu, pot fi traşi la răspundere. De multe ori nici nu sínt responsabili de toate actele lor. Sínt nişte epaye care îşi. compensează complexele cu acest sentiment de putere ocultă pe care li! daţi voi. în urmărirea criminalilor adevăraţi, voi vă pierdeţi capul, cumpătul, siguranţa. Vă înţeleg că aveţi novo.it* de aceşti „indicatori“, dar de ce nu vedeţi şi crima lor, continuă şi insinuantă^ ureînd ca* apa înte-o barcă spartă? Voi
0 puneţi la Cale?

— Vrei s-o aperi pe aia? îl întrerupse Comşa.

— Cum s-o apăr? Nu vezi că şi ea este tot o criminală din categoria fricoşilor inconştienţi? Din interviul pe care
1 l-a luat Brunea-Fox în vară rezultă că a făcut delaţiunea pentru bani şi pentru a nu fi expulzată. Dar posibilitatea de a fi fost împuşcat un alt om în locul lui Diliinger în-contul cui o treceţi?

— Astea-s minciuni lansate de agenturile americane. Îţi spun cu o& asta e infiltrată: aici şi abia o aşteptăm, să jnceapă să transmită 1 Banii oi mi-ar fi buni şi mie la ceva.

— E analfabetă!

— S-o crezi tu! Ştie foarte multe lucruri, dar o cheamă pe una de la fabrica de conerve să-i scrie scrisorile către fiu-său. Tocmai ca s-o credem noi analfabetă!

— Fantezii! îi şi văd pe americani murind de curiozitate să afle ce se întâmplă în tîrgul nostru!

Tăcură. Se opri şi muzica şi dansul excentricilor „americani“ originari din Caraş. Aplauze ici-colo. Apoi Comşa care 1 priveşte drept în ochi pe Tit Liviu!
Ş — Şi ce, crezi că nu ştim că ai fost îndrăgostit de ea în ¡tinereţe?
I Doctorul rămine Încremenit, cu paharul de vin în drum ¡epre gură.

— Aţi înnebunit. N-aveam nici zece ani cînd a plecat din

Comloş.
I — Dar ţi-era vecină, nu i aşa?
| —■ De unde ştii?
§•' —Mai ştim şi noi cîte ceva! D-aia vrei să-i iei apărarea/

Doctorul se ridică demn, după ce lasă pe masă banii pentru consumaţie, şi se îndreaptă spre ieşire.

— Liviuţ! zice Comşa, dar orchestra atacă un nou dans, unul mai puţin excentric, şi comisarul nu se mai ridică de pe scaun.

| Dinspre garderobă vine Ana şi tînărul ei. pilar de cai, spilcuit, fericit, cu nasul pe sus, abia dacă zăreşte un sobru şi furios domn, medicul legist al oraşului, strecurindu-se pe lîngă ei spre ieşire. Acesta, în schimb, ghiceşte disperarea ,sub zîmbetul galeş pe care i l aruncă Ano,

J TER SPECTRORUM

(stricto sensu)

Da, acolo e. Acolo va cămine. întipărită definitiv îa me- mq$k lor. Cel mai frumos personaj intflnft pe parcurs. De care se despart cu greu. Şi atunci, la Lunga, spre apus, şi acum, oind scriu despre ea, parcă atât de palid, atît de îndepărtat.

Dar mai ales după un an, spre sfîrşitul lui august ’87. FiiruJoă intre „parcă atît de palid, atît de îndepărtat“ şi paragraful care începe cu „dar mai ales după un an“ a trecut ***exact*** un an. Un rind alb, o simplă mişcare a braţului (maşinii de scris), o înnădire aproape incredibilă spaţiu-timp. Senzaţie că între 27 august 1986 şi 28 august 1987 nu a trecut, de fapt, decît o singură zi. Un singur rînd alb, de la un paragraf la altul. Atît.

O iau din nou-de la capăt. Reiterează tot. Traseul Ti- mişoara-Lunga, Apoi, rînd de rînd, cartea pe care au scris-o. încă n-a apărut. O vor desface iar în fîşii. Vor tăia (ca în propria carne vie) pasaje. Vor compune altele. Vor rescrie. Pînă atunci însă, refac acest drum. Umbre? Spectre? Poate, în strictul sens al envîntului.

Urcă, aşadar în cursa de persoane 2683. Nu se mai grăbesc. Nu mai pot fi atraşi în nici o capcană. Pleacă la 8,06. Trei bilete cls. II. Fără amendă. Aceleaşi sanvişuri. Aceleaşi banchete pe care, însă, nu le mai şterg de praf. Se aşază aşa, direct, fără să le mai pese de haine. Pe geam, arături şi lanuri de cînepă. Amintiri din copilărie. Despre săgeţi şi arcuri. Se simt bine. O voioşie în aer. Nici o teamă de necunoscut. Acum ştiu unde merg şi ce vor. Pînă la Lovrin, un$e schimbă cursa 2683 cu 2663, povestesc despre ce s-a întimplat ***între.***

S-au întîmpîat multe. Cu fleco re în parte. Cu tot ce au scris. Şi eu viaţa, şi cu opera. Cu „opera colectivă“ — lucruri ciudate. Unele par de-a dreptul neverosimile. Un real care cotropeşte imaginarul.

La scurtă vreme după terminarea cărţii, ***mica publicitate*** din ziarul local dă un scurt anunţ (rubrica decese). A încetat din viaţă, la 26 octombrie, o altă Persida Cumpă- naş din Comloş. Tot la scurtă vreme după „terminarea“ cărţii, în casa vecină (celei în care au scris) moare, în condiţii ciudate, doamna doctor (legist) M. 54 de ani. E singură. E descoperită de vecini abia peste eîteva zile de la. Soseşte Profesorul. Autopsierii. Miliţia. E transportată în cimitirul din Calea Buziaşului (zona „săracilor“), , cum intri pe stingă. O autopsie în aer liber. Procurorul T. nu poate fi văzut şi întrebat nimic, între celé două veri. Deşi tentative au fost făcute.

' Iar cei trei... Dacă ar fi să rescrie în- fiecare .an cartea, ar putea ieşi un frumos roman autobiografic. Ei ce au fă- 'ent între un paragraf şi altul? Au scris. Au trăit. Fiecare după puteri. După cum. s-a putut. După cum a fost scris. iCe să facă altceva?

Acum, în schimb, da! Ceva prescris! Nu la voia intimiiplării, a soartei! Ci pe traseu. Din nou amprentări. Amuşi- nind, amuşintnd. Pină să urce în cursă, au luat-o însă pe ur- : mele propriei lor cărţi. Au recrtit-o. Mda. Aşa şi aişa. Acum se văd mai clar punctele de rezistenţă. Dar mai ales fisurile. ; Ce şi-au propus în acea prefaţă (îmbucătăţită în „nude co- gitări“); şi ce-a ieşit în final. Au analizat deja. Au rescris-o în chip de postfaţă. Un fel de concluziuni pe care le citesc, încă o dată, ca pe un Îndreptar pentru ce mai au de făcut, pe o bancă, în gară la iLovrin, între două trenuri. între două paragrafe. Deci:

„Lucrul cel mai evident pe care l-am descoperit la sfk- şitul primei părţi a experienţei noastre a fost felul în care senzaţionalul se hrăneşte din senzaţional. El este acelaşi şi la 1936, şi la 1986. O uriaşă construcţie imaginară, atemporală şi atopică, la care participă zeci de nunţi şi sute de suflete. Fiecare după puterea sa. Iar stllpii acestei construcţii nu sînt marile, nobilele sentimente. Nu dragostea şi moar. tea, ci banii, moartea şi, abia la urmă, ca un factor pertur-

bator şi ilogic, dragostea. Nimic mai departe do sentimentali sm — şi, deci, şi de literatura sentimentală — decît senzaţionalul. Perpetuu şi luxuriant, acest fel de senzaţional apare întotdeauna în afara unei iubiri autentice. El tiste, în cele din urmă, produsul unei organizări sociale, pe care o reflectă şi în ale cărei ciudate circumvoluţii se reflectă.

Am ales pentru romanul nostru un personaj fără merite ev idcnte. Celebritatea sa — atîta cită este — se înfăţişează, ,mai degrabă, ca o tristă performanţă. Ea derivă din stratul de adîncime ai poveştilor, pe cît de senzaţionale, pe atît de reale, ale anilor ’30: Chicago, prohibiţie, jazz, emigraţie, rrimmalitato protejată politic. Adică nişte realităţi care au primit astfel de nume: Al. Capone, Bonnie şi Clyde, John Dillinger. în jurul întlmpîărilor adevărate din viaţa personaj ului nostru am fabulat fără oprelişti. Ceea ce a rezultat nu e decât o, palidă versiune — retro, fireşte — dar ce altceva decît versiunea unei vieţi de om este romanul?

De ce am ales, totuşi, o biografie care, din start, stătea sub pecetea senzaţionalului? Şi în ce constă experimentul?

în primul rînd, pentru că deasupra liniilor imaginare străjuite de o parte şi de alta de pichete de oameni în uniforme şi înarmaţi se poate comunica şi altfel decît prin visarea la o opulenţă desprinsă de orice morală. Această ***altă*** comunicare ţine tot de spaţiul imaginarului — literatura ,iar în limitele ei se confruntă două universuri: unul strict determinat de baraje exterioare, spaţio-temporale, celălalt provenind din însăşi fatalitatea limitării micro- universului uman. Aşadar, o literatură care nu-şi poate depăşi condiţia, ***virsus*** un personaj incapabil să transgreseze limitele propriei sale condiţii sociale, ontologice, morale.

Pe de altă parte, n-am pierdut din vedere o altă limitare: a limbii şi a limbajelor care îi anihilează pe unii şi îi răsfaţă pe alţii. literatura scrisă într-o limbă care nu este de circulaţie universală pare condamnată să nu poată intra în circuit decît dacă se împănează cu pitoresc, folcloric şi senzaţional. însuşi saltul în universalitate — scrie un eminent eseist — este o specie a succesului. Am folosit toate aceste observaţii homeopatic, iar experimentul literar în trei ă fost un fel de exorcizare, de desprindere de complexe foarte vechi ale scriitorului român. Desfăoînd şi romontînd . mecanismele literaturii senzaţionale, am procedat şi la o reducere a ei ia elementele prime. Am coborît în subsolurile incandescente în care se fac şi se desfac, după un roţetar simplu, dacă nu simplist, acele cărţi investite cu misiunea de a capta, între filele lor, aerul unei epoci şi tehnologia inefabilă a fabricilor salo de absolut. «Pentru a izbuti acest lucru — spune Radu Petreseu, referindu-se la „saltul în universalitate“ — trebuie să uităm strania prejudecată snoabă că literatura noastră e minoră, chiar şi atunci cînd se consideră aceasta sub aspectul tipului, şi nu al valorii, prejudecată care a stăplnit la noi, între cele două războaie, pe ci ţi va intelectuali (uneori eminenţi) de formaţie recentă, speriaţi de periferia zgomotoasă a literaturilor occidentale, şi trebuie să ne ferim şi de cealaltă prejudecată, pe care nu o mai numesc, a căutătorilor de paeotUă pitorească)).

Literatura senzaţională — am mai constatat — se iveşte şi dintr-o neadecvare: a limbajelor, a subiectelor a tehnicilor. Suprapuse, compuse, divergente, concurente, ordonează, în cele din urmă, întreaga materie textuală a unei cărţi. A cărţii de faţă, în ultimă instanţă. O neadec- :vare pe care am urmărit-o permanent, care a devenit însuşi modul de implicare în senzaţionalui întâmplărilor descrise. Poate că astfel am propus soluţii hazardate: tratînd cu un ton. ironic subiecte serioase şi reconstituind, într-un limbaj voit solemn, scene de-un abia

ascuns derizoriu. Însă nici chiar literatura senzaţională nu se face fără &e- ' ceptarea unui minim risc. Căutarea tonurilor, a nuanţelor, a cadrelor narative a fost mereu subminată de ***ne-adecvarea*** lor la tonul, la nuanţa, la cadrul narativ al cărţii, pe atunci, în stare de proiect. Prezenţa autorilor ca personaje lipsite de orice date senzaţionale ale acestei cărţi a mărit şi mai mult neadecvarea procedeelor. Regula de bază a propagării senzaţionalului cere ca între autor şi narator să nu existe o identitate. Cel investit cu sarcina amplificării senzaţionalului este ***martorul.***

în aceeaşi ordine de idei, suspensia fragmentului în globul interior, şi încă gol, al construcţiei pe cale de a se constitui tocmai din asemenea fragmente şi din asemenea suspensii ale fragmentelor este însăşi neadecvarea fundamentală la regulile clasice de.compoziţie literară. Ea a făcut posibilă — punînd-o, simultan, sub semnul întrebării — scrierea, ea însăşi neadecvată, de trai ori neadecvată, a acestei cărţi. Mişcarea ***oorsi e ricorsi*** la trei nivele diferite, fiecare dintre ele intersectindu-le pe celelalte două, a creat un alt tip de neadecvare. Ne place, însă, să credem că pe aceasta din urmă am învins-o. Este însuşi pariul ou cititorul.

Experienţa noastră se situează la limita cea mai riscantă a literaturii. Ne-am asumat acest risc nu fără un calcul. Dacă proza înseamnă ***dialog***, dialog între mentalităţi, concepţii, ideologii, punere în dialog a unor limbaje diferite care coexistă în fiecare moment îaţr-o societate (v. Bahtin), limbaje care după cum spune George Steiner, pentru a putea fi comunicate trebuie traduse, experienţa de faţă este-o încercare ***de a pune în dialog limbaje incompatibile:*** de la cel, specializat, al — să spunem — rafinatului critic de artă, la cel idiomatic şi argotic al lumii interlope.

Nu cerem cititorului să se lase înoîntat de o astfel de experienţă ce pare să ducă la eşec (după cum ne-au asigurat cîţiya din cei care, într-un fel sau altul, au fost martorii scrierii acestei cărţi), ci s-o privească fără prejudecăţi. Adică aşa cum a fost scrisă. A u t o r i i “

Exact aşa, fără prejudecăţi, introduc acest insert (de timp — august ’87) în plin ***iter spectrorum*** (din august, ’**86**). De îapt, poate că drumul acestor umtre abia acum încep». Cînd coboară din tren, la Comloş. Aceeaşi gară. Acelaşi drum spre centru. Reţin, în schimb, o nouă lozincă. Un ***mat d'ordrc.*** Era şi anul trecut. Acum însă dă parcă mai bijie în pagină „înainte de a-ţi spune gîndurile, gîndeşte!“ Ehe, dacă ar fi ştiut-o acum un on... Acum o ştiu! Gîndesc şi Îşi transpun (în scris) gîndurile. Parcă nu s-a schimbat nixmc. Pietrişul, parcul (bărginii nu-s în nici o floare) magazinele închise, campania în plin, 'bustul poetului atentator neclintit. Observă mai atent troiţa din Oltenia, cînd cu 200 de ani... Dies festi. Lingă ea, monumentul eroilor din primul război. „Voauă glorie! Noauă exemplu!“ Şi crucea (ridicată în 1912, lîngă biserica ortodoxă, de „următorii oomlo- şern duşi în America în Chioago“ Lista (cioplită în piatră) cu numele donatorilor şi al colectanţilor de bani. Fosta căs- în£, fasta sală de bal, fosta şcoală. Doar casele comloşeni- lor — aceleaşi. Şolocaturile trase. Porţile şi zidurile (ori gardurile de tablă) înalte. Merg direct la fix, la familia Y. Se ssuză. Au fost aşteptaţi. Totuşi se scuză. Familia V. scoate

cartofi (treabă multă şi grea). Amabilitate cît nu cuprinde. Sínt poftiţi înăuntru. Piuă so face eafeaua, contemplă mozaicul fostei verande, mobilierul din lemn de nuc, un tablou color, „Traian şi solii dacilor“ („după tabloul original de la Expoziţia Generală Romană din anul 1906“). Doamna Y. nu prea ştie multe poveşti cu tuşa Ana. Ana Iu’ Ciogu. Doar chestia eu filmu’, cînd l-a vîndut pe Dillinger. ,.Purta o perelină neagră şi cînd a şcos-o a rămas cu o rochie roşie. Atuncea au tras în el că era semnai". Ştie în schimb cîte ceva despre bălrina Mileva. Ducesa de San MarcO- Şpăiniţo. Ce înseamnă şpăiniţa? Nu ştie. Aşa a auzit de cînd’ era copilă. Ce să însemne? încearcă etimologii aiurea (pe care nici nu le transcriu, din simplă jenă). În final, ajung la concluzia că trebuie să fio un sinonim dialectal pentru „stăpină“. Un fel de şefă absolută peste ţinut. „Păi aşa o şi fost“, şpune doamna V. „Cea mai bogată femeie. Aproape toate or fost ale ei. Paminturi, castel, parc, cai, trăsuri. O mare ducesă o fost. Ca în romane“.

Ca în acest roman, cînd trec pe lîngă fostul parc, pe lîngă fostul castel'şi nu simt, nici de această dată vreo boare ro-m&nescă prin curtea bufetului, a grădiniţei de copii, a cea-peului. Parcă o urnă, o umbră, un spectru reflectat în ce a mai rămas. Nişte geamuri ciudate. Nu vitralii; fireşte că nu vitralii. Un cristal gros, puzderie de forme circulare care compun, ca un stup, două mici ferestre. Ochi sticloşi, Încremeniţi. Oare spre ce lume? Spre cine?

Nu vor să mai vadă nimic. Nici o mărturie moartă. Doar martorii vii. Domnul M. A fost în America. Ştie multe. Ei şi-l Închipuie în fel şi chip. L-ar face personaj imaginar. Bătrinul de care-ar avea nevoie. Dar nici nu poate fi vorba de aşa ceva. Un bărbat trecut de 60 de ani. Alură sportivă. Nici un rid. Un echilibru, un calm aparte, În gesturi în pri viri. Stau toţi în curte, la o masă. Domnul M. şi soţia au grijă de cei doi nepoţi (un băiat şi o fată). Mici. Copiii celor două fete (una la Timişoara, alta la Herculane). Ei vor să ştie dacă domnul M. mai ştie englezeşte. îl întreabă.

— Mai ştiţi englezeşte?

— I’m an American. Pro. from the U.S.A.

Iar amuţesc, ca atunci, cu tuşa Lena. Un accent care le taie respiraţia, în jurul prinzulpi, la Comloş. ***Emunu*** atacă.

— *W'here did you go to school?*

— */ aiU’.nded Garfield Intermediate School.*

— *Your pronimciation is faultless.*

Yes. Because I cvas horn thsre ; I went to school secen yers. We spoke, mc and my frimds, only English.

Deci aşa. S-a născut acolo, la Dotroit, Michigan. Părinţii erau în America din 1910. Tatăl domnului M. a lucrat J» uzinele Ford 22 de ani. Erau nişte uzine uriaşe. Cu 180 000 de muncitori. În trei schimburi. Deci pe poarta uzinelor intrau sau ieşeau deodată 60.000 de oameni. Un orăşel. Uzina se întindea pe patru mile. Tatăl domnului M. a lucrai vreme de 22 de ani la turnătorie. Era foarte apreciat. Ştiu nouă limbi. Era deosebit de inteligent. A simţit În aer criza. A simţit că se va schimba ceva. A liotărît să se Întoarcă „Hei, chiar mtine, 29 august, o să fie 55 de ani de cînd ne-am întors din America. Da. Chiar mîine".

Ei vor să afle tot ce se poate afla de la un fost copil care a trăit acolo. Care ă fost prima lui amintire? De ce nume îşi sminteşte cel mai mult? Cu cine era prieten? Cum era la şcoală?

Prima amintire, dacă stau .şi mă gîndesc bine, e cu un parc foarte frumos. Noi stăteam într-un cartier mărgi naş, sărăcăcios din Deţroit. Dar duminică ne duceau părinţii acolo, în Bell Isle. Treceam peste un pod ca să ajungem pe insulă. Erau concursuri atletice, jocuri. ***He was terrifu i Îi» was greull*** Ceva grozav erai Prietenii cei mai buni erau nişte copii negri, cu care mergeam la şcoală (la şcoala ameri cană, fiindcă seara mai mergeam la altă şcoală, românească, ţinută de doamna învăţătoare Mureşanu, nevasta preotului Mureşanu din Răşinari, ca să nu ne uităm limba, obiceiurile). Poate nu o să mă credeţi, dar cel mai bun prieten al meu a fost fratele lui Joe Louis, boxerul. L-am cunoscut şi pe Joc. Erau şapte fraţi. Tare săraci. Stăteau lîngă noi. Cam cît ii de-aici pînă la biserică. Tare bine mă înţelegeam cu ei. Eram protejatul lor. Nimeni n-avea curajul să se lege de mine. Să vă arăt şi nişte amintiri. Ce-a mai rămas după ce ne-am întors de lîngă Brăila, în cincizeci şi Ceva. Pentru că din Aum rica s-au intor**3** mulţi la Gomloş, dar din Bărăgan doar cîţiva.

Aduce certificatul de naştere. Numele — ***Margy Peler.*** în dreptul rubricii „Color or Race" e trecută litera W. Da. alb. Apoi ***Schoolarship Record,*** pe anul 1932, cînd a venit aici. Ia Comloş. Carnetul de eter din America. Şi o mulţime de* fotografii. El copil. Parcă dintr-un film trist al lui Cha- piin. Pe nişte trepte de piatră. O caschetă jerpelită trasă pe ochi. Privire încruntată, abătută. Pantaloni scurţi. Genunchi ascuţiţi. Ghete scîleiato, fără şireturi. Apoi, alte Ţ.oze. Ceva mai mare. Ceva mai

bine. în costum americănesc, ca de oameni mari, la două rînduri, revere late. Apoi şi mai bine. Pantaloni golf, chipiu, sacou.

— Ei, asta a fost. Ce să-i faci. Oricum, nu te poţi Întoarce îsranii ăia. N-ai cum.

Cei trei tac. Parcă au mai auzit undeva, la cineva, cuvinte asemănătoare. Nici un regret în voce. Nici o tristeţe în priviri. O împăcare demnă, cu tot. Cu toate. Parcă încep să înţeleagă. Se smulg cu greu din tăcere. Vor să afle dacă a cunoscut-o, cumva, pe Ana Sage. Dacă-şi mai aminteşte de isprăvile lui Dillinger pe cînd era în America. Dacă a văzut jŞilme sau a citit cărţi, reviste cu toata povestea asta.

-- Da, sigur că am eunoscut-o. A fost chiar aici, la noi, la Comloş, prin \JG. Eu aveam atunci 16 ani. Ea cu tata discuta mai mult. Trăgeam şi eu cu urechea, fiindcă auzisem de povestea ei cu Dillinger. L-am prins şi eu în America. Vreau să spun că am auzit multe despre el acolo. Era un artist! Ce să zio! Inamicul public numărul unu. Al nostru piu era. Doar marii bancheri, bogătaşii tremurau de groaza Ini. Ataca bănci. Răpea copii. Ţin minte că am citit, copil fiind, într-o revistă, cum a evadat o dată. A sărit din tren tocmai cînd îl duceau la New-York. De pe podul spre Bro- oklin a sărit. Se zice că a reuşit să corupă chiar poliţia. Cit -despre tuşa noastră, Ana, ea era combinată cu tot felul de *f* indivizi dubioşi. între care şi Dillinger. L-a vîndut poliţiei ş; pentru bani. Şi ca să scape de expulzare. Dar americanii nu s-au ţinut de ouvînt. N-au mai primit-o înapoi, şi nici febanii, cei 50. 000 de dolari nu i-au dat. Asta ştiu precis, Iţpentru că i-a povestit lui tata cînd a fost odată la noi. Era ¡poarte elegantă. Părea blinda, modestă. Nici n-ai fi crezut [1] că e celebra „femeie în roşu“. Dacă părea speriată-? Nu */,î* pi era cu adevărat. Chiar îi spunea lui tata că îi e frică *{* rl ţiu o urmărească bandiţii, să îl răzbune pe Dillinger. | Tată o liniştea şi-i spunea că n-are cine s-o urmărească pînâ | aici. Dar mai ştii? În orice caz, eu cred că în ’47 a murit de imoarte bună. Cui ii mai pusa do ea pe atuncea?

Pe atunci poate că nu-i păsa nimănui de ea, dar acuma lor le pasă foarte tare, pentru că trebuie să o descrie mai bine, să-i surprindă psihologia, să-i motiveze comportamentul, după toate regulile unui roman adevărat.

îi mulţumesc domnului M. îşi iau rămas bun. Promit că îi vor aduce o carte cu dedicaţie. S-a făcut deja ora unu. Nu e căldura de anul trecut. Doar drumul spre Lunga, acelaşi. Moara deocamdată stă. Gîştele şi raţele au dispărut nu se ştie unde. Balta aproape secată. Casele parcă mai dărăpănate decît acum

un an. Cea cu masa biedermeier în curte e acum zugrăvită pe dinafară într-un albastru electric. Aproape că le sar ochii de atîta seninătate. Mere acre. Prune încă necoapte. Iar le e foame şi sete. Văd un afiş scris de mină. Un match de football intre „Fructus“ Lunga şi „Voinţa“ Lovrin. Le sare brusc şi foamea şi setea. Dar nu din cauza afişului trăznitor. Simt că se apropie de nr. 42. O emoţie ciudată în plex. Nu şi-o mărturiseşte nici unul. Dar se simte.

Peste cîteva minute o vor .vedea. O vor revedea pe tuşa Lena. Au aflat că a fost foarte bolnavă. Toată iarna. Şi primăvara, cînd boala i-a revenit. I-au citit două dintre scrisorile trimise nepotului de la Bucureşti. „Dragii mei Elena şi Viorol, mă bucură fapta căci sunteţi bine şi sănătoşi. Despre mine am scris şi în trecut şi vă scriu şi acuma — căci cum am fost odată nu am să mai fiu. Corpul meu e prea slab să trec atîtea. Eu nu am luat alcoholuri în viaţa mea, şi nici medicamente nu am folosit şi corpul meu nu’e Învăţat cu aşa ceva. Trebuie să lupt eu cu puterea mea să pot să birui boala -- dar e greu, căci ceasul cînd e stricat, poate să se oprească ori şi cînd. O lucrat destul în viaţă. Fiecare la rlndul lui. Trebuie să mă feresc de sdare şi de căldură. Nu prea am voie să lucru, să fac efort. Mă păzesc cît pot, dar nu am ce face aşa singură. Asta e viaţa şi nu avem ce face. Am scriat în scrisoarea trecută cum am visat cu o carte care a picat din cer pe mina mea a stingă şi m-am tot gîndit că ceva o să se întîmple poate cu cartea care a scris-o Mircea Nedelciu. Am inţăles că încă nu s-a tipărit, numa să tot discută despre ea — parcă ar fi cine ştie ce bo- gătate. Ce să facem, la toate în viaţă trâbuie să aibe omul năroc. Poate pînă la urmă vor eşi toate cu bine...“

Acum, peste eîteva momente, le ya ieşi la nai». ***Cu*** bine. Cu faţa luminată de un zîinbet cît nu se jpoate cuprinde în această frază.

— Helău! V-am spus Pi ***Vmhere.*** Tot aicea rni's. lacă-mă. Da' voi ?

S-au emoţionat îngrozitor. An îmbrăţişat-o. Se vede cît de impresionaţi sînt cei trei (după ochi). A. o ia brusc Înainte, pe sub pruni, în curte, ca sa nu se observe cum, e gata să pttngă. Ce s-o mai Întoarcă atîta din condei? Cum chiar plifîge, da nu vrea să fie văzută aşa-, decît în scris, unde nu-i nici o ruşine să plîngi, oa personaj.

Tuşa Lena. Da, da. ***I'm Hulim.*** Funde, dantele, ghete **însjte,** de lac, cu şireturi, ciorapi trei sferturi brodaţi, parul blond bucle. în fond, nu s-a schimbat nimic. Au trecut ;dpar vreo 70 de ani. Acum poartă tot rochia din difiin cenuşiu de anul trecut, puţin desfăcută sub braţ, mai roasă la mineri, un şorţ de pînză, un laibăr tot din diftin, aceiaşi papuci de casă, şlapi sau şlarfi, cum se zice, încălţaţi peste ciorapii negii, o maramă, o basma, adică, neagră, groasă. Dar în rest... Acelaşi zîmbet larg ca în fotografie, aceeaşi luminozitate în privirile aţintite, ca şi atunci, undeva, ***over,*** spre un punct numai de ea ştiut.

Intră în primitor. Nimic schimbat. întunecos şi răcoare. Doar pisicile parcă sînt mai multe. Cînd la unul. cînd la altui în braţe. Au plănuit să prînzească împreucnă. Au adus mîncare de la Timişoara. Tuşa Lena are o prăjitură. Tot un fel de chec. Dar nu apucă să mănînee. Vor toţi să stea de vorba. N-o aseulte cum răspunde la întrebările lor nerăbdătoare,

— Ce-aţi mai făcut, tuşa Lena, de cînd nu v-am văzut?

— O să fac? laeă, ieri chiar o fost una din America la mine. Şi astăzi sau mîine zi v-am aşteptat pă voi. Asta din America tot d-aicea-i plecată. Lucră undeva la o fabrică dă străabcri...

■—•Ce fabrică? A, de smeură şi mure! Ceva sucuri, gemuri,.

— Da. aşa ceva. Ea numa le alege. Capătă zece dolari p| oară. Şi cu una sută ar putea să-şi iei o un porc fain, M-am uitat la ruîinile. ei-Puf:! Aşa albe şi grase is. li fainâ. Parcă n-ar lucra nimica.

— Dar dumneavoastră? Aveţi porc?

— Nău, nău, nău Ce să fac cu el, că n-am voie să mine carne grasă. Deşi mi-ar plăcea. Da' ce să faci? Cînd sună ceasu', mînci, nu minei, tot mori. Cu porc, fără porc. Asta-i.

— Dar în grădină aţi putut pune ceva anu ăsta?

— Am fost tare bolnavă, da[1] tot am sămănat şi plivit în grădina mică. Ceapă, cartofi, ceva zarzavat, roşii. Am mutat în primăvară pomii dîn grădina mare în asta mică. Fură tot! N-ai cum să păzeşti. Acuma am tare mult dă lucru. Ar trebui să măltăresc, să văruiese un pic. Oi putea, n-oi putea, astea trebuie făcute.

— Tuşa Lena, cînd am fost anu' trecut, atîta de mult ne-a plăcut ce-aţi povestit despre dumneavoastră, că am şi uitat pentru ce am venit de fapt. V-am spus că scriem o carte cu Ana Sage...

— Apăi, din cîte-am înţăles, aţi şi scris-o. Că am avut cliiar un vis. I l-am povestit lu' Viorel într-o scrisoare.

— Ce aţi visat?

— Da, o fost un drim tare curios. Numa' ce o păcat o carte dîn cer. Io am văzut cum să sloboade captea. Eram cu o femeie. Am vrut s-o trag, să n-o lovească. Şi mi-o picat mie în mină. Da' n-am putut s-o dăsfac dîn ce era Învelită. Parcă un ziar. Aşa că n-am putut nici să văd ce era scriat înăuntru, în foi. Nu să desfăcea nicicum. Na, ce-i vine omului în vis! Atunci am zis că o fi un semn. Că o apărut. Au că s-o fi întîmplat ceva. Da' văd că nu s-o intîmplat nimic.

O pisică, un pui de pisică, a sărit pe masă.

— Mama te iubeşte, da' nu-i voie, dragă.

Rid. Abia aşteaptă s-o întrebe ce-şi aminteşte, de fapt. despre Anne. Despre ce o punea Ana să scrie. Despre ce li povestea.

— Apăi, multe îmi povestea. Vorbea şi numa' aşa !i curgeau lăcrămile. Plîngea după America şi după viaţa ei. Cum o trecut, aşa. După ce aţi plecat voi, ra-am gindit mult la ea. Şi mi-am amintit citeva lucruri. La Timişoara, io stăteam pe strada Penelopei. Acolo m-o găsit ea cînd o venii dîn America. îi era dor dă băiat. M-o rugat să-i scriu. Io am tot scris, da' el nu i-o răspuns niciodată. Tare o fost amantă pentru asta. Mai ales că băiatu ri-o primit nimic dă la americani. La Timişoara, pînă o avut- bani, toate or fost bune şi frumoase. Era cu bărbatu' ăla mai tinăr, umbla numa întră doamne. Nu-i era frică dă nimic. Mulţi vecini ştiau eine-i ea. Mi-o povestit că atunci cînd o stat în Fabric şi avea geamurile mai jos, taro des găsea aruncate în casă gu noaie dă tot felu'. Da[1] ei nu i păsa. Şi la ştrand o avut curaju' să meargă. Aşa mi-o şi spus: ***What is gonna come, ¿s gonna rome.*** Ce-o fi, o fi. Apăi o şi fost. Ţin minte că la început,

o venit la mine să ţinem sfat. Să-i spun cum cred io că-i bine să facă. Lena, mi-o spus, ***î come again io you, What am I Io (ÍQ now?*** Io n-am ştiut dacă are bani sau dacă n-are. Asta n-am putut-o întreba. Da' am spus că ar fi bine să-şi cumpere o casă şi să închirieze o cameră-două pentru studenţi. Să aibă dîn ce trăi toată viaţa. N-o făcut aşa. O cheltuit tot cu bărbatu' ăla. Odată o venit la mine cu un taxi. Maşina s-o întors . Aşa am ştiut că-i un taxi şi că s-o întimplat ceva. Ea nu era prefăcută. Nimic nu era prefăcut în ea. O văd că intră cu un văl negru pă faţă. Am bănuit c-o bătut-o ăla. Aşa

0 şi fost. Toată o fost vinătă. Ce să fac acuma? m-o Întrebat. Io am ştiut că orice i-aş fi spus, viaţa ei aşa o fbst scrisă. N-am putut să-i spun —•' da' parcă asta aţi scriat-o şi anu' trecut. ***„Anne, Anne, what are you going lo do out of ymr life".*** Iaca ce s-o ales dă viaţa ei. Ar fi vrut tare mult să să-ntoarcă în America. O şi plătit cuiva mulţi bani s-o scoată. Apoi s-o dus la Consulatu' american dîn Bucureşti. O crezut că îi poate minţi. Că n-o s-o cunoască. Da' nici n-o gătat bine dă spus ce vrea, că imediat .consulu' i-o şi spus: ***„No, Mrs. Sage, you can'l go back'***| Şi i-o arătat fotografia ei dîntr-o revistă. Cînd s-o întors mi-o spus că atunci parcă i-ar fi tras o palmă, atîta dă ruşine i-o fost. După aia o pără- sit-o dă tot şi bărbatu cu care o trăit. Atunci o început să i fie cumva mai frică. Să trăiască retrasă, l-o venit un gînd. Am uitat să vă spun că tare dă mult, cred că am avut io 26 său 27 dă ani, eram aici, În ţară , şi ea În America, unde avea toate alea, pă care să ştiţi că i le-o condus unu' Mihai Gomloşanu, şi mima ce ma trezesc c-o scrisoare şi o fotografie a lu' un bărbat dîn America. Ăla putea să mă ia dă nevastă, da' numa aşa, pa hirlie, să nu trăiesc cu ni. Ana o avut gîndu ăsta. Să mă scoată în America şi pă mine. I-o

1 am ceiut lu‘ fratele meu, care era şi el în America, o mie dă dolari, că atîta trebuia plătit pentru asta. Gînd o auzit

CP şi cum, mai să mă omoare. Că el ştia bine ce treburi făcea Ana acolo. Na. Şi după ce-o lăsat-o bărbalu' ăla, şi o văzut, <?ă nu poate pleca înapoi, vine şi-mi spune. Mai ţii tu minte, Hellen, dă tînăru ăla cu fotografia din America? Ibai său scriem să facă ceva şi să mă dueă. Io i-am făcut pă plac şi repede i-am scris. Da' vezi că ăla n-o mai dat nici un semn. Atunci ea o fost foarte tristă. N o mai avut nici o speranţă. Şi nu multă vreme după aia o fost moartă.. Cine ştie ce taine

0 fi dus cu ea în mormînt. Poate mie nici nu mr-o spus toate eîte le-o trăit. Doamne, după ciţi ani de zile să ajungi să vorbeşti despre cineva care nu-i mar...

— Aţi visat-o vreodată?

~ Nu, niciodată n-am visat o.

— Dar despre viaţa ei în America ce vă povestea?

— Ei, nu prea multe. Parcă nici nu-i plăcea să-şi arnin-terscă ele toate. Că ce-o trăit ea acolo, dragii mei, n-o fost un drim, cijj viaţă. Mai frumo**3** şi mai urît ca-ntr-un vis: Aşa să ştiţi! O dală mi-o descris maşina lui Al Capone. Altă dată, mi-o povestit despre Diliinger.-Cum o sunat pe la trei noapte la ea şi o venit cu un geamantan mic, dar foarte greu.

1 l-o dat să-l ţină la ea. Ea s- o tot gîndit ce poate fi acoloi S-o chinuit şi o reuşit să deschidă cufăraşu. Ce să vezi? Un măşingan! iau! Atunci s-o speriat foarta tare şi şi o dat seama cine era cu adevărat Diliinger. Lui îi plăcea mult da Stiv. Mereu îl ducea cu el în oraş. Da' nu să despărţea dă un pistol mic, dă damă. Şi tot timpul să masca. Povestea cu vîndutu' Iu' Diliinger o ştiţi. Ce-am uitat io să vă spun anu trecut clnd aţi fost la mine? Că În iulie '47 — da' asta abia atunci mi-am amintit —„ deci după ce a murit Ana, am citit despre Little Kid. I-am văzut şi fotografia. Cicatricea şi degetele care lip'seau. Scria acolo în revistă că Little Kid o fost la Timişoara, a tras la hotel „Europa", fără bagaje, o stat două sâptămîni şi o dispărut tot aşa dă repede cum o şi venit. Cina poate să ştie ce poveşti îs şi astea. Acuma, dăgeaba-s toate. Că toţi or murit. Mai bine să vă spun io altă poveste d-aicea, dîn Gomloş, după ce-am venit din America. O poveste cu Şpăiniţa.

- Aţi cunoscut-o pe ducesă?

-- D-a-păi cum! Staţi să vă spun. Da' ast-a-i o poveste adevărată, io eram deci venită dîn America. Dtntr-un oraş

tare. Aici învam trezit d odată. iu. tir-un sat, mic. Mare diis- mţăi Tare greu mi-o fost. Nu ştiam, cum aă mă port. cum, să farbesc, ce să fac. Eram îmbrăcată ca domnişparele. Am teşit la Gomloş la piaţă la tîrg., îiitr-o, zi cu o vecină, prietenă Sfeu mama. Muma' ce-edătă văd că opreşte lîngă noi o trăsură boierească cu dai cai albi. Nici În America n-ai fi putut vedea aşa ceva. Vecina.mi-o spus că-î spâîniţă. Ducesa im- văzut-o. fer,a mieăy slăbuţă, îmbrăcată în negia. Lingă ea — ***o*** altf- babă. Doamna dă Încredere. P'e-atunci cred că aveam 14 ani. Or oprit trăsuraTîngă noi. Ducesa e-ntrebal ceva pa fengureşte. Cred că despre mine o întrebat-o pe doamna dă Încredere. Numa că io nu inţftlfegeam nimic. Aia i-o spus line sînt. Cum am venit dîn America. Cum ştiu carte-. M-o |pus • să vorbesc englezeşte. Am vorbit. Atunci m-o rugat să-i dau numele meu. I l-am dat. Helen Iencău, cum eram •învăţată în America. Mi-o spus că îl lasă la portar, că vor- gbeştîe cu- mama să mă dea la ea. Să vin, să stau acolo. Cine- ştie'ce-o fi vrut? Că n-avea copii. Mama, nici să n-audă de-« şa ceva. Cum să mă deie? Aşa că nu m.-am dus niciodată la castel; Apoi ea o murit şi gata povestea. Credeţi că-i fWta? Da' dă. unde ! Să, vedeţi numa' ce-i şi destinu' 1 în 1962 eram ta Timişoara. Lucram la o cantină studenţească. Tot •venea acolo un baron. Ujvâry. Şapte limbi ştia. Mi-o povestit. ce băgat o fost. Mi-o arătat şi o carte cu cei mai bogaţi pa meni dîn Banat. Cine credeţi că era acolo? El şi spăiniţâ. pueesa noastră. O cunoştea bine. Sa vizitau des. El mergea fault la castel. I-am spus că şi io o cunosc pe doamnă. Atunci %-o apropiat şi, mai mult dă mine. Vorbeam mai mult engle- Iţeşte. Cred că dă asta i-o plăcut să stea dă vorbi cu mine. Mi-o povestit ce bogăţii o avut la Timişoara piuă l-or dus |h lagăr. L-or prins la Oradea şi l-or dus. Gînd s-o întors, n-o mai găsit nimic. O venit cu ce o plecat. Cu un> costum ea un frac, da' cum putea arăta după atîţia ani! Şi cu un ţilin- der. Aşa venea şi la cantină-. Ducea în.găleţi lături pentru .porcii dă la ferma cantinei şi căpăta păntru asta mincare. Âşa trăia. Şi povestea cu mine. îşi făeeă planuri mari. GS mai avea avere multă la Vienă. M-o spus că dăcă pleacă ieie avereay mă; ia şi pă mine cu el, la Viena. Da', mo apucat . O murit dᵢă bătrfueţe- şi boală. Aţi văzut ce-i şi fpaţa asta ? Stau şi. mă gîndbsff citeqdală ce s-ar fi ales dă .nrioe dacă mă,lăsa mama la ducesă. Sau dacă m-aş fi dînrcu

m

Ujvăry la Viena. Aşa, iaca unde am ajuns. Aici, cu voi în prînzitor. Ce poţi face? Nimic. Aşa o fost să fie. Y-o plăcut povestea mea?

Iar au amuţit. Ca atunci, **în** august trecut. Da, le-a plăcut. Ar scrie alt roman. Ar mai sta. Dar s-a făcut tîrziu. Trebuie să plece, să prindă trenul. îşi iau rămas bun de la tuşa Angbelina. În poartă, le ia la fiecare palma stingă şi ghiceşte viitorul. Ceva de vis! Cu un ochi le vine să rîdă, cu celălalt — să plîngă. O sărută. Vor veni. Neapărat se vor întoarce.

— Apăi, puteţi veni cînd vreţi. Aicea mi-s. ***Fm here.*** Da, exact aceleaşi vorbe ca atunci, în august ’**86**. Peste cîteva pagini le vor relua întocmai. Vor remnoda povestea.

222 MINUTE LA COMLOŞ (CONFLICT DE COMPETENŢĂ)

În jurul orei 16 şi 20 de minute, pe o bancă din parcul cu salclmi din centrul comunei, A şi Mi care s-au hotărit să se întoarcă la Timişoara impari proviziile cu M<i care vrea să rămtnă în Comloş plnă la trenul de 20.02 . Plnă la acel tren mai sînt 222 de minute. Minutul 1. Plimbare fără scop precis pe sub băgrinii din faţa primăriei. Ocolesc biserica mică şi caut din priviri librăria. Oblonul verde tras plnă jos şi lacăt. Probabil se deschide la 5 d.a. Minutul 2. Fac stingă împrejur şi, tot prin parc, mă îndrept spre magazinul universal sau spre cofetărie.

Minutul 3. Traversez şoseaua asfaltată, deşi ştiu deja că şi aceste două unităţi comerciale slnt închise. Ezit dacă să mă duc din nou plnă la C.A.P.,' adică la fostul conac al familiei Nacu, sau să caut bufetul cu terasă de lîngă terenul de fotbal.

Minutul 5. Fac o scurtă plimbare prin curtea C.A,P.-idui. Nu mă pot obişnui cu ideea că nu există etaj. Noi am descris acest conac cu totul altfel. Legile ficţiunii cereau ca el să aibă măcar un balcon sau un foişor de unde să poată fi privită ore În şir nesflrşita clmpie la vremea inserării. Uite că în realitate clădirea nu are aşa ceva. Totul e masiv şi lipit de sol. Aripa stingă — În care se află acum grădiniţa de copii — este despărţită de aripa dreaptă — cea care adăposteşte birorile C.A.P.— de o poartă înaltă şi deasupra acesteia se vede locul blazonului. în curte slnt din nou întrebat pe cine caut. Cu destulă siguranţă În glas rostesc numele preşedintelui C.A.P.-ului. Adineauri a plecat. Ştiam, că doar mai întrebasem o dată în urmă cu nici o jumătate de oră. Mai arunc o privire spre gangul care taie În două corpul de clădiri din fundul curţii şi iese în cea de-a doua curte a fostului conac. Nu mă mai. obosesc să mă duc să văd grajdurile şi atelierele mecanice. Ies În stradă.

Minutul 18. Găsesc cu destulă uşurinţă locul strimt dintre magazinul universal şi locul îngrădit În care au fost instalate cîteva leagăne pentru copii, locul pe unde se pătrunde la grădina de vară, la bufei adică.

Minutul 20. Lingă scena de ciment, construită probabil pentru spectacole în aer liber şi serbări şcolare, ciţiva copii joacă „liniuţaun joc cu monezi, ascmnălor cu rişca, dar ceva mai complicat. În faţa scenei, pe cele trei laturi ale careului, sub acoperişul de tablă ondulată, zeci de mese şi scaune de metal vopsite în verde. în faţa mea, cum trec pe Ungă scenă şi pe lîngă cei trei jucători (acum observ că doar trei dintre copii joacă, ceilalţi sínt numai spectatori), deci în extrema stingă a careului se află bufetul. Construcţie mică albă, cu un ghişeu verde ca un ochi uriaş ¡ căscat spre terasă.

Minutul 25. Stau în spatele celor doi clienţi pe care i-am găsit la ***f*** *ghişeu şi care aşteaptă ca bufetierul să umple nişte halbe cu berc. Vorbesc* ***;*** *despre meciul de fotbal intre lugoslavia şi UBSS pe care l-au văzut sau ii vor vedea la miezul nopţii, la televizor. Aruneînd o privire înapoi, des- fcopăr că doar o masă e ocupată; aceea din extrema dreaptă a careului, ,d:ci vize,vi de bufet. Vreo patru inşi stau la acea masă, fiecare cu cîte* ***|*** *două halbe dinainte. Numai că aproape toate halbele sínt goale, iar lîngă* ***|*** *maşă mai sínt şi două scaune neocupate Deduc că sínt aşteptaţi la acea* ***l*** *masă cei doi clienţi din faţa mea. Într-adevăr. De desprind de ghişeu,* ***I****fiecare cu clte trei halbe pline în fiecare mină.*

> Minutul 29. E rlndul meu. Bufetierul dă să-mi întindă o halbă. ţNu, zic eu, vreau doar un bittér mic. Apoi il întreb unde aş putea să mă [spăl pe mîini. îmi face semn să ocolesc bufetul şi să vin la chiuveta unde (spală el paharele. Iau paharul cu bittér, i-l plătesc şi mă-indrepl spre cele ***|*** *două mese pe care cineva la-a aşezat în afara perimetrului sub nişte cas-* ***I.*** *tani cu frunza deja atinsă de toamnă (nu e decît sfirşitul lunii august) ¡undeva În spatele bufetului, dar şi în spatele scenei. Las paharul pe o ataşă şi geanta de voiaj pe un scaun şi mă duc să mă spăl pe mîini*

Minutul 33. Mă aşez la masă, cu faţa spre grădina de vară. îi văd ■ *ţi pe copiii care se ceartă acum pentru cine ştie ce regulă încălcată a jc-* ***|*** *Cului şi pe cei şase bărbaţi de la masa din extrema opusă a grădinii. Scot Imlncarea din traistă, pun o pungă de plastic negru pe masa de metal şi '.peşte ea aşez roşiile, ardeii graşi, plinea, bucăţile de rasol de vacă. Iau \ o gură de „aperitiv Bittér•“ şi mă ridic din nou. Am uitat să-i cer bufetie- rului puţină sare. îmi dă.*

Minutul 36. Bărbatul pe care l-am văzut mai devreme pe stradă (sprijinindu-se într-o cirjă şi un baston şi pe care îl întrebasem unde lo- ‘ cuieşte familia V. apare şi el în perimetrul bufetului. îşi cumpără două halbe cu bere. şi se aşază la o masă din partea opusă mesei celor şase care ***;*** *discută tare despre fotbal. Aşa că riu-l mai văd. în timp ce mănînc aud. ' amestecate, fragmente din cearta copiilor în jurul liniuţei şi din aceea a I bărbaţilor în jurul handbalului („ca Gruia n-a fost nici unit'“ „il avem pe ; Buligan ăsta acuma „aşa satisfacţii aveam clnd ti vedeam că prinde mingea şi face cu mina aşa, că nu e gol ştii?“) sau fotbalului („Parcă-l văd şi acuma, mă, mingea aia, cum a apărat-o şi clnd a luat-o, a pupat-o şi a dus-o, aşa, lîngă barăf Păi ce-o fi fost În inima lui...“)* ***i'.*** *Minutul 39. Grădina se umple de mecanizatori care vin pe biciclete probabil direct din cintp, pentru că salopetele lor sínt pline de praf şi ¿unsoare. Fiecare descrie cîte un cerc larg pe cimentul careului şi-şi lasă ibicicleta sprijinită de scenă. Se îndreaptă apoi spre ghişeul din care ies* ***I*** *halbele. („... la a treia lovitură, zice, m-am gindit*

că dii în dreapta şi m-am dus ín dreapta. La a patra, am riscat şi m am dus din nOu în stingă.,.“) încă vreo -patru mese ocupate intre timp, attt de mecanizatori, cît şi de alţi sosiţi intre timp. Pe scenă, aşezată direct pe ciment şi cu picioarele atimind, o femeie cu fustă largă şi înflorată bea dintr-o halbă. Un copil blană de vreo opt ani stă în picioare lîngă ea şi ***o*** *priveşte. Abia Clnăpe f undul halbei mai rămln cileva Înghiţituri de 'bere, femeia se opreşte şi-i întinde copilului halba să o golească.*

Minutul 45. Un bărbat care n cumpărat patru halbe foloseşte scena drept masă pentru operaţia de a turna berea din halbe tn două stiale de un litru. Ce rămlne bea pe loc. Apoi pune sticlele pline tntr-o sacoşă şi tn- cdlcCă pe o bicicletă. La una dintre/mesele mecanizatorilor cineva ascos din buzunar un maldăr d- mere mici, roşiatice. (....„Nu eacrc. mă, vezi ţi ide treabă ’ Muşcă din el să vezi oe dulce-i „E aerul „Da & i " ■ ! ■ ■ . ■ ' . c " , vu-r, făcui* Da mimarea curii să gustă, mă, care ştii?“ „Ca emanau fiert****!“*** *Jla-ha-ka-ha '“)*

*Minutul 48. Ies din grădina bufetului şi cumpăr de la „Supermagazin****P*** *trei pachete de ţigări Carpaţi, fără filtru. De dincolo de parc, dinspre brutărie, se aud, moi. E un fél de piaţă acolo, în spatele bisericii ortodoxe, cam pe Ungă troiţa de lemn ridicată în 1984. Mă îndrept din nOu spre librărie, deci spre drumul de Comloşăl Mic. E cinci.şi zece minute éhid ajung attt de aproape de librărie încU să văd eă oblonul verde ■lot nu u fost ridicat. O fi gestionând În concediu.* ***Aşa*** *că mă hotărăsc să mă întorc kt familia V. Pe drum mai notez două Sin savuroasele pan**seuri** de pă panourile de tablă care străjuiese drumul. „Comloşul nv i loc pentru leneşi“ şi „Decît multe calităţi ascunse, mai bine una vizibilă****“****

Minutul 60. Doamna V., Împreună cu fiul şi nora, continuă să muncească la recoltatul cartofilor de pe terenul din faţa curţii, la stradă. Mă vede venind şi-i lasă numai pe cei doi tineri să se ocupe de scosul cartofilor. îmi ¡propune săPnai servesc <o cafea înainte de u mă conduce la familia C. Nu refuz.

Minutul 72. Casa lui St. C. e o casă de ţară destul de mare şi foarte bine întreţinută. Are chiar un fél de somptuozitate. Sunăm. Nu răspunde nimeni. Apoi doamna V. desckide poarta şt pătrundem tn curte. în spate, casa se continuă cu o verandă mare, un fel de acvariu ou <măsuţe joase şi fotolii de piele maron.Grădina din spate fiind cultivată numai cu (flori ¡mpresia de somptuozitate este accentuată. Cei cUiva pruni tineri sînt attt de încărcaţi de fructe, incit cîteva crengi s-au şi rupt.

Minutul 77. Doamna C. apare în verandă, scuzînâu-se că nu ne-a auzit. Era lîngă maşina de spălat raţe. Stntem invitaţi să ne aşezăm pe fotoliile din verandă. îi explic doamnei că aş vrea să Stau de vorbă cu solidei. „în ce problemă?“ îi prezint pe scurt scopul vizitei méleda Com- ioş şi spun că sper să aflu de la St. U. mai multe amănunte despre viaţa 'Comoşutui dinainte de războI. „Da, zice dlnsa, soţul a fost şi ilegalist, vă podte spune multe. Dar acum na e acasă. A plecat plnă W primărie şi pe urmă cred că mai rămlne pe auoío, prin centru, mai vorbeşte şi el cu oamenii. Astă seară mi se pare că se face şi vecernie tn biserică. Mtine ■e sâsit&foare“. Citi ani ore soţul

*dumneavoastră**7“ — <o** întreb „Şaptezeci şi trebf* Asta ar însemna că o născut în 1914 şi că, în perioada care ave interesează, avea între douăzeci fi -treizeci de ani.

*Minutul 81. Gazda se hotărăşte sădea un telefon la primărie. Ne lasă singuri pentru ctteva minute. Doamna V. îmi arată o fotografie pe peretele dinspre casă al verandei. „Vite, ăla e nenea St.1 E cu ginerele şi cu nepoatele“. Mă ridic să privesc mai de-aproape ca să-mi întipăresc chipul lui St. C. pentru a-l recunoaşte singur mai încolo dacă mă voi duce să-l caut tn parcul din faţa primăriei. Nepoatele sînt două adolescente brunete, cu priviri jucăuşe. Ginerele are o ţinută impozantă, de **ofiţer de carieră.** Nu reuşesc să-mi dau seama dacă fiica ti seamănă lui St. C. sau soţiei lui. Fotografia e făcută undeva Într-un parc sau într-o gradină.*

Minutul 89. Soţia lui St. C. se întoarce de la telefon, a oprit şi maşina de spălat între timp, şi ne spune că nu l-a găsit pe băirtn la primărie. Va trebui să merg eu pînă acolo să-l caut. Mulţumesc şi mă pregătesc de plecare.

*Minutul 93. în stradă. O maşină roşie opreşte lîngă mine. Doamna V: îmi spune că omul cu maşina e soţul dtnsei şi că are să-l roage să mă ducă dumnealui, înapoi în centru. Mă urc în Dacia roşie şi peste mai puţin de cinci minute sînt din nou în părculeţul dţn faţa primăriei. Domnul V. coboară şi mă conduce spre intrarea în biserica mică unde sînt. strînşi la taifas mai mulţi bătrlnei. Mi-l arată de la distanţă pe St. Deşi seamănă foarte bine cu omul pe care l-am văzut în fotografia din verandă **a** nu sînt sigur că l-aş fi recunoscut uşor. Cel puţin doi alţi purtători de ochelari din grup ii seamănă.*

Minutul 100. Mă prezint lui „nenea St.“ şi-i spun, cînd încă mai avem drept martori pe V. şi întreg grupul din faţa bisericii mici, că vreau să-l întreb cîte ceva despre Comloşul anilor '35-45. „Exact perioada tn care am lipsii din Comloş“, spune el, dezamăgindu-mă din capul locului. Acceptă totuşi să meargă cu mine plnă la una dintre băncile mai izolate din mijlocul parcului şi să-mi dea ctteva date. V. se scuză, poli- ticos, se urcă tn Dacia lui şi se duce să-şi ajute familia la scosul 'cartofilor.

*Minutul 100. „De ce spuneţi că aţi lipsit din Comloş chiar tn perioada: '35-45? Unde aţi fost?“ “Păi, am plecat la Timişoara, pe urmă am fost tn armată...“ „Unde aţi făcut armata?“ „La 5 Vtnători“. „Dar mi s-a spus că ştiţi multe lucruri despre istoria Comloşului“. „Ştiu aşa, pentru că mi-a plăcui să mă ocup de asta, am adunat documente, am citit monografiile...“ „A lui Cioroianu?“ „Da“. „Şi a lui Cotoşman?“ „Da“. „Deşi între ele sînt şi contradicţii—“ „Sint“. „Dar dinainte de 1935 ce ,,vă amintiţi? Conacul familiei Nacu **era...“** „Arăta foarte prost, pentru că ultimul vlăstar al familiei s-a stins prin 1925 sau ’27“. „Cine era ultimul vlăstar al ramurii ăsteia din Comloş?, Parcă mai era o ramură, de Stnnicolau sau...“ „Da, mai era una.’Dar ultima descendentă din ramura asta era ducesa Mileva de San Marco“. „Cum i se spunea?“ „Şpăiniţa“. „Ce înseamnă Şpăiniţa?“ „Nu ştiu. Eu eram Copil, ştii, ■dur aşa ti spunea toată lumea“. „Aţi văzut-o vreodată?“ „Cum să nu? l’şea mereu la plimbare într-o cocie cu doi armăsari albi“. „Unde se du• cea ?“ ,Nicăieri. Ieşea, aşa, la plimbare. Traversă parcul, pe acolo, aşa. **ie** întorcea...“ „Cum arăta parculT* „Aaa, parcul ăla a fost chiar una dintre minunile Comloşului. Era o copie fidelă a parcului de la Palatul*

*lImperial din Ftena“. „Chiar aşa?“ „Da. Păi. ştii de ce? Pentru că atunci cînd Şpăiniţa s-a măritat cu ăsta, cu ducele de Sari Marco, era ttnără, ştii, şi era o frumuseţe a Vicnii din vremurile alea, cea mai frumoasă femeie de la curtea imperială. Şi pe ea împărăteasa a pus-o să se mărite cu San Marco ăsta, caro era midi mai bătrln, ştii, a cam forţat-o. Şi atunci, ca să-i facă plăcere, i-a dat ca dar de nuntă pe grădinarul palatului, unul fi noii. Şi ăla a venit aici şi a făcut ce ştia el să facă“. „Dar dumneavoastră l-aţi mai prins? Cum arăta?“ „Cine, Knolt?“ „Nu. Parcul“. „Păi, era foarte mare. Se întindea aşa, cam de la C.A.P., în partea asta, pînă la drumul spre gară, tot, cît e acuma terenul de fotbal şi Supermdgazinul şi Bufetul şi Scena În aer liber, Cofetăria, casele alea de acolo, tot. Şi în partea opusă cam tot pe atlta. Pe urmă avea nişte alei care veneau aşa roată, şi de-o parte, şi de alta, cu tei bătrîni de peste o sută cincizeci de ani. Între tei crescuse viţă sălbatică şi era adunată în boltă şi forma, aşa, ca un tunel. Pe alei nu pătrundea soarele niciodată“. „Şi movilele?' „Da, erau două movile mari, cam la distanţă egală de Conac, de-o păru şi de alta“. „Şi ce era. cu ele, adăposteau ceva sau aveau vreun rol?“ „Nu. Erau pur decorative Una avea pe, ea un fel de Valea Pltngcrii, cu icoane“. „O Golgotă?“ „Da, o Golgotă. Dar au fost nivelate amîndouâ cînd s -a stricat parcul“. „Dc ce s-a stricat?“ „Prin 28 sau 29 a fost cumpărat de un neghiob, pe motiv că-l revinde la americani Cu două sute de mii parcela“. „Ce americani?“ „Păi, comloşenii care lucraseră prin America şi veneau înapoi cu banii strînşi acolo să-şi cumpere pămint şi locuri de casă“. „Şi? L-au cumpărat?“ „Nuprea. Ei veneau ele acolo după marea criză economică, veneau după o perioadă de şomaj şi de lipsuri. De aia şi veneau, mai ales. Cumpărau pămint cînd veneau aici, totuşi aveau bani, dar nu cumpărau de la ăsta care se gtrulise să facă el o afacere cu parcul“. „Avea şi cai Şpăiniţa?“ „Da, avea o herghelie foarte frumoasă. Rasa Nonius mare.“ „Şi moşie?“ „Moşia nu era prea mare. Vreo două mii şi cinci sute de lanfc '. „Adică două mii cinci sute de hectare?“ „Nu. Cam două mii şi ceva de pogoane. Deci puţin mai mult de o mie de hectare. Au cumpărat mulţi americani din ea“. „După moartea ei?“ „Şi înainte, ■şi după. Pentru că ea voia să vîndă moşia înainte de moarte. Se pare că şi Ferdinand, cînd a fost aici, în 1923, tot de asta venise. Ca să cumpere moşia. Da pînă la urmă n-a mai cumpărat-o. Ceva nu i-a convenit lui“. „Dar am auzit că era şi o sală de.teatru“. „Da. în conac, în partea aia unde e acum grădiniţa, era o sală...“ „Cu loji, cu scenă, culise şi cabine pentru actori?“ „Asta nu ştiu. Da[7] se pare că s-au găsit nişte costume., în orice caz, e sigur că şi Franz Liszt a cîntat aici. Există documente“. **„** Unde există ?“ „Nu ştiu exact. Prin arhive, prin biblioteci, la Timişoara**“** „Deci îi plăceau muzica, teatrul **?“** „Da, Era mare amatoare de pictură, de fotografii. Punea să i se facă fotografii din tot locul. Noi avem acasă o poză făcută din ordinul ei şi să vede cum or treierat cu caii la noi **în** curte“. „Deci presupuneţi că obişnuia să-i ajute pe artişti, să facă donaţii?“ „Sigur. Toată familia lor a fost o familie de oameni darnici. Tată-său a zidit şcoala aia veche de lîngă biserică. Poate că ea, într-un fel, după ce s-a catolicizat, în tinereţe**,** să nu mai fi fost aşa de generoasă decît numai cu catolici. Du' şi la Budapesta există o biserică făcută de ea, adică de familia San Marco. Se numeşte J6 Szive (adică Inimă Bună) “ Minutul 125. Un bătrîn din grupul celor care stăteau la taifas în faţa bisericii mici vine spre noi, pe alee, agale. Pare nehotărît. La doi paşi de banca pe care stăm se*

opreşte, de parcă n-ar şti încotro ş-o apuce.

Rămîne aşa, nemişcat, cu faţa spre noi, ascullln‌d ce spune St. C. Mă simt uşor încurcat de felul în care ne priveşte. Parcă am fi două obiecte neinsuflcfite, cu bănea pe care stăm, trei. „Doriţi să vă aşezaţi?“, îl întreb şi dau să-i faß loc pe bancă, lîngă mine. „A, mi, nimic!", răspunde el şi pleacă înapoi spre biserică.

Minutul 128. „Ce aţi dori să-mi povestiţi despre Comloş?" „Ştiu şi eu? Poate cînd mai veniţi pe aici să vă arăt şi ce mai am eu pe acasă **,** *hirtiî, documente„Aveţi şi colecţia ziarului* ***Suflet Nou?“*** *„Nu. Eu nu o am. Profesorul Galela.ru o arc. Vrei să te uiţi prin ea?" „Nu. Am vă- zut-o la bibliotecă, număr cu număr“. „Şi monografiile ziceţi că le-aţi citit?“ „Da“. „Io cred că acolo, în monografii, în amîndouă, ceva e greşit“. „Ce?“ „Păi, ei sic, şi Cioroianu şi Cotoşman, preoţi şi ei, de, dar nu se omorau să cerceteze documentele, doar îşi dădeau cu părerea!, ei zic că oltenii ăştia care au venit aici şi s-au amestecat cu vechii comloşeni au fost aduşi din Oltenia pentru că austriecii cuceriseră şi partea aia plnă la Craiova şi i-au strămutat pe ăştia aici. Io zic că nu e adevărat“. „De ce?“ „Aşa. Nu cred că ar fi fost aşa“. „Dar cum?“ ‚Jo cred că oltenii fuseseră aduşi la Timişoara de către turci. Aduşi în robie, înţelegi? Şi cît au stăpînit turcii cetatea Timişoarei, oltenii au stat şi ei acolo, că n- aveau încotro. Da cînd austriecii au venit şi au luat Timişoara de la turci, ăştia, oltenii, au fost dezrobiţi. Şi atunci, ei, ce era să facă, dacă - eraa liberi? Să plece după turci? Ce, erau, nebuni? Aşa cred că s-au aşezat aici şi nu prin colonizare cum zic unii“. ¿Ipoteza dumneavoastră mi se pare şi mie mai plauzibilă“. „Păi, chiar este“. „Poate cînd am să vin din nou la Comloş o sâ-mi arătaţi şi mie pozele, documentele...“ „Sigur.*

• Cu plăcere“. „Mulţumesc foarte mult“. „La revedere“.

Minutul 133. Bătrinul se duce înapoi la grupul său de tăifăsuitori din faţa bisericii mici. Clopotul începe să bată. Eu ocolesc biserica mică prin dreapta şi ies pe o alee la drumul spre Comloşul Mic. Librăria e tot închisă. Îmi pare rău că nu 0 pot vizita. în astfel de librării mici, prin sate sau prin oraşele mici, poţi avea totdeauna surpriza plăcută să găseşti o carte care la Bucureşti s-a epuizai. înainte de a ieşi din nou pe drumul spre gară, mă opresc în marginea parcului să mai copiez o maximă de pe un panou de tablă. „Natura poate să-ţi servească de carte, de profesor, de povăţuilor... Nu închide această carte plină de învăţături“. Apoi traversez drumul spre cofetărie. O Dacie albastră condusă de un miliţian în Uniformă se opreşte pe partea cealaltă a străzii. Omul legii, fără să coboare din maşină, îmi face un semn scurt şi energic cu mîna, invilîn- dn-mă să mă apropii. „Bună ziua“, zic. „Bună ziua. Buletinul dumneavoastră I-l întind. „De unde sînleţi?“, mă întreabă înainte de a-l deschide. „De la Bucureşti'. „Şi la cine aţi venit?" Aş vrea să-i spun că mă priveşte personal, dar îmi aduc aminte la timp că sintern tntr-o zonă de graniţă şi că omul nu face nici un fel de abuz intreblndu-mă „Am venii să vorbesc cu familia V. şi cu Şt. C... O documentare. Am mai fost eu şi anul trecut, tot aşa, cam prin luna august". „Aha. Da. Mi-aduc aminte:''. îmi înapoiază buletinul şi demarează.

Minutul 142 **,** *Anul trecut eram ceva mai emoţionat în preajma gra- , niţei. Mi se părea că oamenii din astfel de zone trebuie să aibă un comportament diferit de al celor din interiorul ţării. Credeam că aerul şi apa dintr-o localitate de pe graniţă trebuie să conţină ceva special. Mă*

aş-

te piám la un fel de „presimţire a vecinătăţii graniţei“ din atmosferă, ceva care mă trimitea cu gtndul la tabloid „Presimţirea războiului civil“ al lui Dali. Acum, iată, aproape că uitasem că la capătul celălalt al satului începe o altă ţară. S-ar pulsa să fie din cmusa acestei noi idei mare se face simţită în lucrul nostru. Că graniţa nu-i decît o dimensiune interioară a omului, de nedştigat odată pierdută. în timp ce mă gîttdcsc la cele de mai sus, merg pe dramul spre, gară şi, tn dreptul casei lui V.U., o iau la dreapta spre familia V. Îi şi văd de departe, pe toţi patru, cum stau aplece,ţi şi culeg crumpii pe locul din faţa casei

Minutul 148. Mă intilnesc iarăşi cu individul oare, probabil în urma vreunui accident, merge sprijinindu-se Într-o cîrjă şi un baston. Vine dinspre terenul viran din spatele magazinului şi al cofetăriei, locUl unde odinioară se întindea parcul „imperial“, al Şpăiniţei. Omul nu are mai mult de patruzeci şi cinci de ani, dar arată rău pentru că e nebărbierit şi parcă merge şi mai nesigur decît înainte. Tocmai cînd îmi amintesc că l-am văsuţ şi la bufet, o femeie cu bicicleta se opreşte Ungă el, cumva în spatele meu, pe şosea, şi-l ia la întrebări pe un ton răstit: „Unde e, ai găsit-o f „Păi, nu ştiu, că eu am fost pe acolo şi n-am mai văzut-o...“ „Unde, dracu, s-o mai caut? Am alergat ca o nebună tot satul“. „Nu ştiu, da io...“ „în soarele ei, unde s-o mai caut?“ Femeia încalecă bombănind. Porneşte cu bicicleta mai departe. CU mă depăşeşte o aud: „Că nici di aia nu eşti capabil să te-ngrijeşti în soarele ei de...“ Probabil au pierdut vaca sau vreo capră.*

Minutul 155. N-arfi trebuit să mă mai abat pe la familia V. îi deranjez din nou pe aceşti oameni drăguţi ***CQ,rₑ*** *nttrşi văd capul de treburi. însă doamna V. m-a amenințat ca se supără dacă nu trec pe la ei în drum spre gară. Aflu încă o dată că anul acesta e un an nu prea bun pentru cartofi. Apoi sínt invitat la o gustare. încerc să argumentez că am mai mlncal, şi am mîneai pe săturate, în urmă cu mai puţin de două ore. Le înşir şi meniul, doar-doar îi voi convinge să renunţe: rasei de vită, vreo patru felii, roşii, ardei gras, ouă fierte. Deşi o uă nu am_ mincat, dar încerc să continui înşiruirea ca să-i fac să nu se mai deranjez. Mă conving însă de adevărul absolut că În Banat nu poţi refuza o invitaţie la masă, orice metodă ai încerca să aplici. Aşa că bătrînu V. lasă lucrai, şi vin cu mine în casă. Fiul şi nora rămîn să scoată ultimele trei rtnduri de cartofi.*

Minutul 162. Pe terasa casei lor, tot un fel de verandă înconjurată cu sticlă ca şi la Sl.C., rămîn singur ptnă se duce V. să taie şunca şi soţia sa să spele nişte roşii şi să facă Încă o cafea. Va fi a treia cafea a după amiezii. Un fel de ospitalitate agresivă, dacă exprimarea nu e prea hazardată, practică aceşti bănăţeni. îmi aprind o ţigară şi Şxamineg obosii mozaicul elegant de pe jos. Trebuie să aibă aproape o sută de ani, V. intră cu o pîine mare şi rumenită ca un cozonac şţ cu două platouri pe care sínt îngrămădite felii groase de jambon, şuncă, brînză, ctrnat ***de*** *porc laolaltă cu roşii şi ardei graşi întregi, cu jumări de porc, cu cepe şi ardei iuţi. Apoi dispare cîtcvq secunde şi se întoarce cu o sticlă ac* ***rm*** *litru de coniac de Teremia „O masă frugală '“— spune. Rid . „Se- mă-^ ntncă bine tn Banat“. „Da, zice gazda, d-aia n-a prea dai Banatul* ***atari-*** *artişti“. „Romantici* ***—*** *precizez eu.*

Minutul 180. Am golit singur etteva păhărele de coniac de Teremia. Domnul V. nu vrea să bea cu mine pentru că mai are de mers undeva

cu maşina.. Îmi povesteşte, în schimb, cum a fost cînd s-o mulat, mai demult, Iraf un sal de pe lîngă balta Brăilei. Cum a stat acolo vreo zece ani, a acut casă, rost, acareturi şi, pln&la urmă, a lăsat toiul şi s-a întors aici. A răscumpărat casa părintească şi s-a instalat în ea. Îmi arată o ciobitură a mozaicului de pe jos. „Àia care au stat aici pe vremea aia au, spart lemne pe mozaic“. „Şi de ce v-aţi întors„Ştiu şi eu? Locul în care te naşti lăsă, aşa, o urmă ca o ştampilă cu tuş negru pe sufletul tău. Nu poţi s-o ştergi niciodată“. Mai ciugulesc, ctte o feliuţă de cîmat sau de roşie şi mă gîndesc că, tn ipostaza de eventual cititor al acestei cărţi, domnul V. ar înţelege ce vrem să spunem noi prin faptul că graniţa e o dimensiune interioară, o limită incorporată în suflet.

Minutul 188. Doamna V. intră cu un ibric de sticlă de lena plin cu cafea aburindâ şi cu o tăviţă pe care stnt trei ceşti. Pe masă stnt sifoane dintre care doar unul e golit pe jumătate. Bem sifon din pahare cu picior înalt, ca nişte cupe de şampanie. Apoi apare tînărul V. care a dus un coş de cartofi înăuntru şi s-a oprit pe verandă să bea şi el un pahar cu sifon. „Gata?“ „Nu, mai avem doar un rînd. de scos“. Zice că ăştia de la sifonărie nu prea bagă acid. Apoi povesteşte că la nunta lor au avut vreo trei sute de sifoane şi că n-au putut fi folosite nu din ca uză că n-aveau■ caid, ci pentru că le-ar fi ţinut ei la rece, în gheţărie şi că la o anumită temperatură acidul nu mai are putere.

Minutul 202. Am terminat de băut cafeaua şi m-am uitat la ceas aproape tn aceeaşi secundă cu V. „Aveţi timp — mă asigură el. „Trenul e la opt şi două minute— îl anunţ. „Ştiu, dar măcar aţi obţinut datele pe care le doreaţi de la nenea St.?“ „Nu prea. Zice că n-a fost în Comloş tn vremea aia“. „Mda. Şi? Ce faceţi?“ JNu ştiu. Dacă o să fie necesar, poate mai vin pe aici.“ „Haisă vă duc cu maşina ptnă la gară Deci de asta n-a băut din coniacul ăla foarte bun? „Dar gara e prea aproape ea să mai fie nevoie...“ „Nu-i nimic, am drum într-acolo oricum.

Minutul 217. Am cumpărat bilet şi mai stau de vorbă cu V .pe peron. Nu mai mult de zece persoane aşteaptă trenul dinspre Nerău spre Timişoara. Cind soseşte, ii string mina şi dau să mă urc în vagonul care a oprit cu uşa chiar lîngă mine. Doi inşi îl ajută să coboare pe un al treilea, cam afumat. „Mergeţi, domnu’ Nicu, familia poate că vă aşteaptă acasă şi nu ştie ce e cu dumneavoastră. Mergeţi, vă rog „Las să m-aştepte ripostează domnul Nicu de pe peron şi dă să se urce din nou în tren. Cei doi, despre care înţeleg că au de gînd să meargă mai departe, sar imediat de pe scara trenului să-l împiedice pe domnul Nicu să urce din nou.*

Minutul ¿22. Trenul fluieră. De pe scară, îi fac cu mina lui V. Ultimele imagini cu Comloş înainte ca trenul să ia viteză: ctteva şire foarte lungi de baloţi de paie şi drumul betonat care duce spre crescătoria 'de porci. Apoi cerul brăzdat de nori arămii deasupra unui lan de etnepă de un verdâ foarte îiichis, aproape negru.

2'î — Femela

PERTURBATIO ANIMI

Aşadar, aşteptarea' şi spaima. Spaima care e ca uu vîrf de lance Îndreptat tot timpul spre inima ei şi aşteptarea, ca o baltă împuţită căreia nu-i vede marginea. O baltă ca un nor de astfel de lănci plutind asupra ei, voind şi să plece şi neavlnd nici curajul să se mişte. Aşteptarea e grea totdeauna, dar încopciată cu spaima devine ucigătoare. Spaima, aşteptarea, aceste unelte care acţionează numai asupra sufletului tău şi care sînt mereu în mina altcuiva. Şi să te mişti doar atlt cît îţi permit ele, să faci totul de parcă ai fi comandată de la distanţă!

în ce o priveşte le-a simţit pe amîndouă deodată, lpind-o în-ghearele lor şi purtînd-o de colo-colo (şi doar de şase ori traversase oceanul!) prin toată lumea, le-a simţit de timpuriu. Tulii cînd i s-a spus că mama „trebuie să vină“ şi cînd a înţeles cu spaimă că ea n-are să mai vină niciodată. Po urmă, cînd a fost măritată, la 16 ani, clnd era înspăimîntată de ce vor face cu ea şi cînd Liviu i-a spus „aşteaptă, Ană, ’aşteaptă!“ Sigur că da, bărbaţii ştiu să aştepte sau nu se tem s-o facă, dracul ştie!

O năvală din trup a făcut^o apoi să uite ani buni de spaimă şi de aşteptare, banii curgeau, izvorul navalei din trup care se transforma în bani — şi banii, ce perfect paravan pentru a uita cîtăva Vreme de spaime şi aşteptări înfrigurate părea nesecat. Putea să-şi bată şi joc de ea, atunci, ce proasta fusese ş& şe"teamă şi, mai ales, să aştepte! Lumea aşa-i făcută, îşi spunea, nu trebuie nici să aştepţi şi nici să te terni! Ce înseamnă o viaţă

În aşteptare şi spaimă? Nimic. Mâi bine moartea. Ca n filmul ăla cu Clark Gabie pe care l-a văzut ta *Biograph*, lîngă Polly Little Birdy şi lîngă un om care trebuia să moară de-adevăratelea la ieşirea din sală! Şi cum a stat ea atunci şi s-a uitat la film pînă la ultima imagine, fără să tremure, fără să-i pese de mama acelui om, cine va fi fost el şi...

Clnd Gabie se îndrepta cu fruntea sus spre scaunul electric şi cînd se aprindea lumina şi omul ăla deja mort Într-un fel,numai cu n-o ştia, le lua de braţ, pe ea şi pe Polly şi ieşea în întunericul în care o sută de guri de revolvere şi puşti şi pistoale erau aţintite spre el, cu piedica trasă! E condamnată să aştepte mereu să se termine filmul şi, în sfîrşit, să se aprindă lumina. Şi cineva să-i şteargă atunci lacrimile vcare i-au ţişnit fără voie şi să-i spună: „N-a fost decît un film!“

Pînă atunci avusese tot timpul să uite de spaimă, de aşteptare şi, mai ales, de ce

poate să dea combinaţia dintre ele. Doar .din cînd în cînd cîte un mic semnal, repede înăbuşit şi acela. Cînd venise prima dată înapoi, imediat după război şi adusese eu ea gumă de mestecat pentru toţi copiii din Comloş, o întîlnise în parc pe Hellen. „***Hellen*** ***/ Vm Hr- llen*** /“ Avea 19 ani acum, era o fată mare, frumoasă, cu privirile totuşi pierdute în acel vis aflat la mii de mile distanţă, acel vis care fusese viaţa ei de la 5 la 15 ani, în Cincin- nati, Ohio, şi-şi amintea de negrul care o ducea pînă în faţa şcolii să nu fie bătută sau scuipată de copiii americanilor veniţi mai devreme cu 5-—10 ani acolo şi care le strigau „Uunks, hunks“, noilor veniţi, li întinsese şi ei o gumă, iar ea, care Ştiaj desigur, ce e aia o gumă de mestecat, o refuzase delicat „A o, ***thanks*** /“ Atunci spaima trecuse pe lîngă ea cu un fîlfîil de aripă mare şi grea, care te poate trînti la pămini. Pusese guma În gură şi-şi amintise cum o gustase fntîia dată. AtU de dulce şi bună şi moale, încît ai senzaţia că un om foarte apropiat se ocupă de tine, are grijă să-ţi fie bine — dar nu era decît o nadă pentru a vîrî spaima în suflet, ădînc, .adine.'.Pentru că devenea amară, din ce în ce mai amară, şi pe urmă văzuse uriaşul „building Wrigley“ din Chicago, cînd şi-a dat seama că a uitat să scuipe guma aia de mult roasă şi că de asta are gura aşa de amară. Ei, bine, atunci, în 1924, în parcul din Comloş, cînd Hellen a refuzat-o. şi-a amintit/de ***sky.icraper***-ul Wrigley — de banii S din care a **fost** făcut — probabil banii emigranţilor care s-au întors în ţările lor cu câteva bucăţele de astfel de nade pentru spaimă şi le-au dat copiilor. Dar -Spăiniţa a ajutat-o să scape de spaimă şi să înceapă o «altă aşteptare. Aştepta să se întoarcă repede în preajma lui Wrigley şi să uite.

Pe urmă, cînd se culcase cu Ghiţa în şură şi simţise că timpul s-a întors înapoi cu zece ani, o secundă-două, pentru ca apoi să revină iarăşi într-un prezent al spaimei. Şi din non o alungase cu aşteptarea. Trebuie să aştepţi, spusese Liviu. Ea încă mai avea timp să-l aştepte. Poate data viitoare nu va fi plecat la Cluj îşi zicea, tocmai bine va fi terminat cu studiile şi va fi liber s-o însoţească în lume, să se bucure amîndoi de scadenţa acelei îndelungi aşteptări. Numai că Ghiţă se legase prea tare de ea acum. Era şi el un orfan, tatăl lui murise prin minele do cărbuni ale Americii sau uitase că mai are acasă un copil, o nevastă. El se gândea la America aşa cum se gîndeşte un băiat fără tată la posibilitatea de a-l învia şi de a porni amîndoi împotriva lumii. Prima dată cînd devenise unealta speranţei cuiva, dar acel om care se agăţa de ea ca de un colac de salvare îneepea s-o tragă spre «dineurile volburate ale apei. În America învăţase că nici mila nu-i bună, tot aşa cum nici teama, şi nici aşteptarea nu silit bune. îl aruncase de pe vas la Napoli, adică îl rugase pe căpitan să nu-l lase să conţinue drumul cu ***Alesia*** orice ar fi, plătise chiar pentru asta. Nici o spaimă atunci, pe loc î Dar ce răzbunare în’ 36, cînd s-a dus la Com- loş şi ştia că are să rămînă multă vreme în ţara asta şi-l văzuse pe Ghiţă venind spre ea şi zimbindu-i ca şi cînd nimic nu s-ar fi intîmplat! Ei, da, şi această spaimă trebuia plătită cu ceva. Mai întâi cu bani, cît a mai avut. Pe urmă, toate ranchiunele lui se revărsaseră peste ea!

Dar spaima cea mai mare de pînă acum fusese aceea de la Gary, la sfârşitul lui martie’ 36, cînd lucrurile păreau Într-un fel aranjate şi cl.nd.au venit s-o anunţe că ordinul de expulzare a rămas valabil şi că ea trebuie să părăsească America în cel mai scurt timp posibil. L.a început nici nu crezuse. Era o încurcătură administrativă, ce dracu. birocraţia asta duce America de ripă! Şi apoi audienţa la guvernatorul McNutt al stalului Indiana. Toată hăituiala lui Di- llingei* se iă.-use de F.B.f., urmărită prin telefon de însuşi domnul

Iloover, şi ăştia din Indiana aveau orgoliul rănit,

sau cin® ştie ce alte interese de nedescifrat stăteau în spatele întregii afaceri şi ea doar fusese condusă de la distanţă prin cele două unelte neiertătoare — frica şi aşteptarea.. Cum îl chemase McNutt re şeful local al F. ti. 1,-ului, unul nou, care habar nu avea de ce fusese în iulie' 34 şi cum ăla, .eînd a fost întrebat de guvernator dacă „femeia asta a avut. vreun amestec În prinderea lui Dillinger?", răspunsese ***nu,*** fără măcar să clipească din ochi. „Acesta este răspunsul pentru dumneavoastră, doamnă!" De ce se mai putea lega în continuare? Steve era un om în toată firea, avea o ***i>ro.p- rie*** a lui şi umbla să se însoare, apucase să-i transfere o parte din capital, era ca un somnambul, probabil şi el într-o inconştientă stare de frică şi aşteptare, parcă nu deschisese ochii spre lume, arăta ca un Tony Grecu adormit şi deloc descurcăreţ. Plânsese. Zile în şir. Fiu-său dădea semne de plictiseală. Te-au expulzat, le-au expulzat, acum de ce mai plingi? Du-te în Europa şi stai liniştită! Oare de va fi să mor pe aici, oaie va veni măcar să vadă unde aînt înmorminta t E fiul meu, totuşi. Came din carnea mea chinuită!

Nu o condusese decît pînă la gara din Chicago. Nici măcar pînă la New York, nici măcar pînâ la Ellis Island, ce ştia el ce înseamnă Ellis Island pentru noi, ăştia? Nici măcar pînă la vapor. Doar ziariştii o însoţiseră tot timpul . „Pi- llinger's Delilah Cries Double-Gross în Adieu to America"; , Diilinger's Delilah on Way Home"; „VVoman -în Red Hdd Victim of Race for Glor". Sigur că spusese, stringînd minerul unei valize şi încereînd să nu pllngă, toate astea: că a fost înşelată de F.B.I. că şi aşa trebuia să plece, pentru că gamr- : sterii îi juraseră moartea, iar ea nu voia decît să-şi viziteze rudele din'Europa şi peste vreun an, doi, avea să se întoarcă, atunci cînd totul va fi fost dat uitării. Sigur că se enervase şi spusese că poliţia din Indiana, ditamai bărbaţii, se supărase pentru că ea îi întunecase gloria. Expulzind-n so grăzbunau pe ea ca nişte bărbaţi neputincioşi care nu mai importă să aibă în preajmă dovada neputinţei lor. Declarase chiar că îi înţelege şi că preferă să le oblojească rănile tru- , l'iei pierind pentru o vreme. Dar numai pentru o vreme! St, I de fapt, ea fusese expulzată pentru totdeauna ,.over th» ***i*** ocean". Într-o Europă în care gangsterii nici măcar nu se ascundeau. Stăteau în tribunele de la Berlin şi Roma şi insultau lumea şi plănuiau să omoare de un milion de ori moi mulţi oameni decît Dilliger şi să .jefuiască, şi să schingiuias- că şi nimeni nu avea nevoie de o „femeie în roşu" care sâ-i arate cu degetul la ieşirea din cinematograf.

Rudele din Europa nu existau de fapt. Era Ghiţă, orbit poate

de furia de atunci şi ascunzîndu-şi-o bine, ca să tragă oarece profit, să umble cu ***Ford-vi p***rin Timişoara şi să meargă cu ea la Lloyd, la cursele de cai şi de clini, ca să-şi des» unul altuia impresia că trăiesc ca în America aceea a visului lor şi trăind de fapt spaima de adevărul-adevărat, care apărea încet încet din fundul sacului de bani, pe golite. Apoi, ciudat, singura prietenă s-ar putea spune, era Hellen, deja măritată acum şi lucrînd la fabrica de conserve, dar găsin- du-şi timp să vină la ea, cît a stat la *Şase* cu.v", apoi şi mai pe urmă, să-i scrie scrisorile către Steve. Fără spaime femeia asta, senină şi împăcată cu toate. O viaţă totuşi atît de vitregă cu ea! Tocmai cînd era pe cale să treacă la ***high*** *schoot,* tatăl ei îşi pierduse o mină la maşinile de la l'roctor ***$•*** Gamble, Cincinnati, şi toată familia se întorsese în România să se apuce din nou de plugărie în Comloş. Apoi fraţii ei plecaseră înapoi, riad pe rind, şi doar ea rămăsese- nici să-şi îngrijească părinţii batiini şi bolnavi. Încă ştiind să ztm- bească şi să spună cu aceeaşi gingăşie de acum 25 de ani, ***Hellen***, ***I'm Hellen!*** Mai era, desigur, şi Gini, eare-l convinsese pe Rudi al ei să preia conducerea abatoarelor din Timişoara şi trăia aici ca o mare doamnă, pînă la război, a şlep - tind doar să-şi mărite fiica din primă căsătorie cu un fotbalist de la Ripensia şi să se care înapoi, acolo, lîngă turnul lui Wrigley. Astea erau toate rudele de dincoace de ocean, dacă n-ar fi fost sâ-l pună la socoteală pe Livin, medicul legist al oraşului acum, pe care ea se apucase să-l pîndească pe după perdea cînd trecea pe strada Baâder însoţit de prietenul lui, un comisar de la biroul Siguranţei. Cam puţin pentru a putea lupta cu ei împotriva spaimei şi a îndura mai uşor aşteptarea.

La sosire, totul fusese prelungirea visului, toţi erau drăguţi şi amabili. Nici du ajunsese bine, na şi fusese în timpi - nată de alţi reporteri, şi mai avizi de senzaţional decît cei din America. Iutii domnul Bănciuiescu, pe urmă dorţimd Bruuea-Fox de la ***Dimineaîn,*** amindoi curtenitori, prevenitori, într-un fel chiar delicaţi' cu întrebările. „Ştia că ziarele din Ungaria şi-o revendicaseră?" „Cum adică?“ „Aşa, au
scris că sinteţi de origine maghiară şi că v-aţi întors în Ungaria. O spuneau cu mindrie!“ Cum adică, se mîndreau cu ea, cu Ana? „Da!“ „De ce?“ „Păi, totuşi, dumneavoastră aţi ajutat la găbjirea unei fiare periculoase şi, pentru aşa ceva, orice mijloc este bun (chiar serviciile, unei stricate —■ gîn- deau, probabil, dar n-o spuneau **1**) şi nu sSntem de acord cu opinia unor confraţi care consideră că aţi săvîrşit un act de felonie, denunţind un prieten care vă frecventa casa!“ Felonie, asta ce droeu o mai fi? „Cu ce vapor aţi venit? Şi min- dria prostească a

ei: ***„PrUsulent, first ciass !“*** „Aţi fost oprită la Bucureşti şi anchetată două zile la Siguranţa generală?“ „Nu, nici vorbă! Vaporul a sosit în portul Bremen. Şi do acolo am luat trenul, am schimbat în Cehoslovacia şi am ajuns direct la Timişoara.“ „Aţi călătorit pe numele dumneavoastră sau pe acela de Farcaş, cum susţine presa maghiară?“ „Pe numele meu, Ana... (scurtă ezitare) Sage!“ Interviul fusese publicat în serial toată luna mai şi o parte din iunie, se împlineau doi ani de la „felonie“ şi parcă trecuse un veac de aşteptare şi spaimă! Domnul Brunca-Fox rămăsese curtenitor şi în articol: „bănăleancă frumoasă, robustă, care a ştiut — nu interesează mijloacele — să ţină ia distanţă colţoasa ofensivă a celor 44 de ani +- aceasta-i imaginea femeii în roşu!“ Felonie? Unde mai auzise ea acest cuvint şi cînd? „Făptura asta sănătoasă cu ochi Verzi şi faţă albă, care a răzbit prin mediul sui-generis al Chieogo-ului fără un viciu, fără măcar acela al alcoolului sau al ţigaretei, a fost rivala şi pierzania lui Dillinger!“ „Şi, totuşi, cum se explică punerea în aplicare a ordinului de expulzare din ’32?“ Şi ea povestindu-le aceleaşi bazaconii ca şi celor de la ***Tribune of Chicago,*** ei luind apoi citate din ***Daily News ca*** să completeze imaginea. „Rolul pe care l-a jucat femeia în roşu în nimicirea lui Dillinger preţuieşte mai mult decît învinuirea veche că ar fi patronat o casă de toleranţă. Autorităţile trebuie să revie asupra ordinului de expulzare, ca o răsplată pentru imensul bine ce l-a adus obştei, ajutînd la suprimarea sîngerosului bandit.“

Şi toate aceste cuvinte absolut fără nici un rost, nici măcar de consolare, nici măcar de alungarea spaimei şi scurtarea aşteptării. „Ce oferă viaţa asta mediocră Anei Sage, atît de depărtată de Ana C. de altădată, de ţărăncuţa care a păs-

cat giştele pe toloaca de lîngă şosea, a robotit la cărămidărie şi a umblat, desculţă?“

Atunci ma coi putea întoarce fără să fiu remarcată/ ***Daily Nemj***Gloria ei întunecase alte glorii masculine/Zn- ***rnineaţa***/ l s-a dat premiul? Ce mai crea?/ ***Chicago Tribune***/ făcuse nazuri la nuntă/ se exprimă într-un idiom nostim, un amestec de jargon american şi bănăţenisme/ a hicrat la o fabrică de textile/ devine mamă şi rămînc văduvă/ s-a adaptat imediat!/ a plecat din sat cu fustă creaţă şi botine lungi, cu nasturi/ s-a întors cu 14 pălării şi' superbe inele cu briliante pe degete/ nervi solizi şi instincte sigure/ la criminalul Q’Bannion s-a găsit o listă cu '300 de poliţişti care primeau lunar de la el o sumă de bani — Martin Zareoviţeii nu era printre aceştia/Capone e şi azi la Închisoare pentru că a defraudat fiscul!/ un poem scris de Bonnie pentru Cîy- de/ un revdlver de lemn vopsit cu cremă de ghete/ Utile Bohemia/ cinema „Biographr/.....

Şi, în sfîrşit, abia acum îşi aminteşte unde a mai auzit cuvin tul „felonie“. l-l spusese tî nărui student cu care vizitase Pompeiul, ultima oară eînd traversase oceanul dinspre Europa spre America,

Apoi, lovitura de graţie pe care a primit-o, din intim- pkre, tot de la cel mai drag om. Ipoteza Al. S. po care i-a trimis-o doctorul Liviu, tradusă de el dintr-o revistă franceză. Poate de asta se grăbiseră aşa do tare s-o expulzeze chiar atunci, la începutul lui aprilie ’36! şi toată spaima că Diilinger va apărea sau că, fiind foarte mulţumit că s a înlîmplat să fie salvat de ea, va veni să-i mulţumească! Dar asta ar însemna că acolo, la „Biograph“, a murit un alt om şi ei toţi sau numai cîţâ ştiau şi au Msai-d pe ea să creadă că va obţine ceva în schimbul acestei crime. A obţinut anii ăştia grei de aşteptare, de spaimă. Şi nimeni nu aprinde lumina să spună că filmul s-a terminat. Nici măcar comisia pentru repatrierea refugiaţilor da război şi politici. „Nu vă încadraţi în nici una din categoriile prevăzute!“ Păi, sigur, ce poate să însemne pentru ca repatriere? Nimic! Repatriere în spaimă şi aşteptare, asta da. Dar câne se ocupă şi de această categoriei’ (.¡ re înaltă comisie a aliaţilor 1*

Prima oră a primei zile dintr-o caldă săptămână de aprilie a anului 1047 i s-a părut doctorului Tit Îi viu, medic legist pe lîngă Tribunalul Timiş-Torontal, cel puţin ciudata.

Uşa cabinetului său era închisă cu cheia, deşi, de obicei, lunea dimineaţa autopsierul Matei venea cu mult înaintea lui şi îl aştepta. Pe birou se afla un petec de hirtie cu următorul conţinut:

Parchetul Tribunalului Timiş Torontal/Dos No. 4649/ 1947
109 49/21/4/94 7 Către

Medicul Legist al Trib. Timişoara

Avem onoare a vă face cunoscut că am delegat prin prezenta de a face autopsia cadavrului Cumpăncş Ana oare se află în Timişoara str. Piaţa Mârzeseu No. 2 Timişoara III. După care vă rugam a ne înainta actul medico legal.

Prim Procuror Secretar

Dr. T... (ss indescifrabil) (ss idem)

Cînd termină de citit delegaţia, i se păru că aude geamul dinspre stradă al cabinetului trîntindu-se. Se duse pînă la geam, dar acesta era închis, cu ambele ivăre trase. Controla apoi uşa, nu cumva asta a rămas deschisă şi de la ea s-a auzit zgomotul? Observă că, din nu se ştie ce reflex, se îtieu- iase pe dinăuntru. Descuie. Se aşeză pe scaun şi începu să privească pe fereastra acum rămasă larg deschisă. Nori alburii, mici şi solzoşî pe cerul limpede de aprilie.

Matei intră abia peste vreo jumătate de oră.

— Să trăiţi, dom' doctor!

— Bună dimineaţa. Ce-i cu tine, Matei, la ora asta?

—■ Să iertaţi, dom' doetor, da' mă-ncurcai cu duminica Tomii, am, un vecin, al dracu', nu să lasă pînă nu...

— Bine. Cheia de la cabinet e la tine?

-- Da, dom' doctoi;!

Matei îşi băgă ambele miini în buzunarele largi şi adinei, căută cîteva secunde, apoi scoase cheia.

— Mai are cineva vreo cheie?

— Nu, dom' doctor!

— Atunci, cine a pus hîrtia asta aici?

— Nu ştiu, dom' doctor.

Matei se apropie de birou şi luă în ruiiiii delegaţia. O examină întîi po ambele feţe şi abia după aceea o citi, sila bisind cu voce şoptită. O puse la loc, de parcă ar fi fost un obiect fără dreptul de a exista. O privi prostit, de parcă ar fi vrut să vadă cum dispare prin topire în următoarea clipă. O împinse apoi cu degetul, ca şi cum ar fi intărîtat un căţe- landru. Hîrtia zbură pe jos. Se aplecă s-o ridice. îşi aduse aminte de ceva şi citi din nou conţinutul hîrtiei.'

— Aţi văzut cine e, dom' doctor?

— Văzut! spuse Ii viu şi se ridică de la birou, apropiin- du-se din nou de fereastră. Se aplecă peste pervaz Incercind sâ-şi dea seama dacă o escaladare din afară ar fi fost posibilă.

— Ha-ha, i-a venit şi ei rindu', madaranţa şi fleortotina!

— Termină cu prostiile, Matei!

Autopsierul tăcu, dar privirile lui continuau să înjure.

firusc, uşa cabinetului se deschide şi procurorul T. intră însoţit de un tinăr în costum uzat, de culoare albastră. Ambii salutară. Unul cu „bună dimineaţa!“, celălalt cu „Noroc, tovarăşi!“ şi un zîmbet. Matei, băgat pe jumătate în dulap, de unde scoate trusele şi borcanele pe care le are de dus pînă la locul cadavrului, îl priveşte peste umăr pe ti nărui zâmbi - tor.

— Tovarăşul este noul comisar de În Biroul Juridic.

Merge cu noi pentru că n-a mai asistat niciodată la o autopsie.

— Neacşu Stan, se prezintă tînărul cu o voce răsunătoare şi întinde mîna întîi lui Matei, apoi doctorului.

În mai puţin de cinci minute, echipajul astfel format se deplasează cu o maşină a poliţiei, condusă de tînărul comisar, în piaţa Mârzescu. Pe drum, Matei, care are limbariţă, încearcă să lege Vorba.

— Asia a fost mare pasăre călătoare la viaţa ei,' dom' procuror.

—■ De ce, mă Matei? întrebă T.

— Aşa. Vă spui io!

— Spune, măi tovarăşe, nu te sfii?, aruncă peste umăr şi comisarul.

— A fost patroană dă bordel în America!

— E, nu mai spune! rkle şoferul.

— Da, da!

.....Matei, termină cu prostiile! intervine doctorul. Trebuie să ştiţi — continuă el cu adresă la noul comisar — că în timpul autopsiei nu se-adresează cuvinte injurioase cadavrului, nu se fac spirite pe seama lui şi nici grimase. Asta e o regulă pe care autopsierul nostru nu o prea respectă. Dar dumneavoastră trebuie să ştiţi care sînt legile autopsiei.

între timp au ajuns. Coboară din maşină, ocolesc casa de la numărul 2, urca pe o scară exterioară la etajul I. Procurorul rupe sigiliul de pe uşă şi intră toţi patru înăuntru-.

— Ceea ce'facem acum se numeşte ridicarea cadavrului. Din păcate, aproape nici una din regulile ridicării cadavrului nu mai poate fi respectată, pentru că femeia locuia singură şi s-a pătruns ieri dimineaţă În camera ei prin escaladarea ferestrelor dinspre stradă. Aşa e, domnule procuror?

— Da, zice T., Matei, cheamă-l tu pe domnii' comisar llusu. de alături. El a fost printre cei care au descoperit moarta şi, după cîte ştiu, ă promis că va fi acasă la ora asta.

Pe patul nedesfăcut se odihneşte cadavrul unei femei de

vreo 50 de ani. Doctorul a deschis larg fereastra, astfel că lumina puternică a dimineţii de aprilie îi cade pe faţa lividă. Comisarul Neacşu a rămas lîngă uşă şi nu ştie ce să facă. îşi invîrte şapca în mlini şi evită să se uite spre moartă. Intră comisarul Rusu, urmat de Matei.

— Să trăiţi! — spune el şi dă mina cu procurorul şi cu doctorul. Pe colegul său mai tînar 11 ignoră deocamdată.

— Dorn' procuror, ieri dimineaţă, pă la opt să fi intrat noi... Adică a venit, dom' Ghiţă dă la Uzina de gaz, că el trăise cu ea, ştiţi, cum şi...

— Lasă amănuntele. Fă descrierea cum aţi găsit-o, că nu avem timp.

— Lăsaţi-l să povestească, domnule procurori; spuns tinărul Neacşu.

— Dînsul cine e? întreabă Rusu.

— Ha-ha, dacă nu ieşeai la pensie ţi-ar fi fost şef! rida procurorul.

— A, da? Să trăiţi!

Doctorul scoate din trusă hlrtie şi toc şi-i face semn tînărului comisar să noteze tot ce aude.

Deci, pe la opt dimineaţa şi-au dat seama că nu mişcă nimic la etaj. Doamna ieşea de obicei mult mai de dimi

neaţă, iar în ultima vrane se ducea în fiecare duminică la biserică.

—Păi, sigur, la biserică, să pocâise, ce crezi! - roimuvă Matei.

— Ssst, linişte! Ce dracu' .ai azi, Matei? zice doctori.!.

El, îtusu, îi dăduse telefon mai tatii lui Ghiţă F., de CON? ştia că e un fel de rudă cu...

— Rudă, pă dracu'. A trăit, cu ea pînă i-a raJncat banii;

— Matei! Te dau afară, să ştii!

Matei ridică din umeri. Anumite lucruri, el nu le poate suporta, aşa că le spune. La el, ce-i în guşă şi-n căpuşă!

— Pe scurt, au pas o .scară şi s-a urcat dom' Ghiţă şi a forţat fereastra oare o vedeţi. Aia de acolo. Pe urmă a deschis uşa, ca era închisă pe dinăuntru şi pînă'am ocolit eu cosa şi am urcat scara nu mai ştiu ce s-a întimplat. El era aplecat asupra secreterului d* acolo şi mi s-a părut că plîpge. Nu mişca nimic, i-sm zis. Doamna Ana era pe pat, în pijama şi cu genunchii la gură.

— Dumnezeu nu doarme, fraţilor...

Matei, lasă gălăgia! ordonă doctorul, care între timp a început şi el să .scrie într-im carnet.

— Pe masă erau două ceşti din care Se băuse ceai. Doamna Ana or-a o femeie foarte pedantă. Nu le-ar fi lăsat-ea pe masă şi nespălate. Aşa că am zis să nu umble nimeni la ele, să fie duse la analiză. Numai că, cît m-am dus eu pînă jos şi xn-ain întors, mai veniseră nişte persoane. O femeie care mai trecea pe la ea mai demult şi-i scria scrisorile către fi-su din America, un băiat care zice că-i e nepot, mai mulţi. Le-am luat io dalele la toţi, dar ceştile... Apucase cineva să le spele. Ce dracu' faci, mă, i-am zis lu' Ghiţă. Nu ţi-arn • spus să nu umble nimeni la ceşti? Dacă a fost otrăvită? Vrei să dăm de dracu? Aduseseră şi un doctor de ochi din cartier. Ăsta era nervos că voia să se ducă la meci, juca „Electrica" cu „Locomotiva" din Reşiţa. I-am scris eu numele în declaraţia care am dat-o ieri. Aşa. Şi ăsta vine, se uită şi zice Sliă, e moartă de aseară.

— Cum şi-a dat seama? întreabă, iritat, doctorul Liviu.

—Ar fi tras-o de picioare şi a întins-o aşa cum o vedeţi acuma, s-a uitat la faţă, i-a luat o mină, i-a ridicat-o şi a lăsat-o la loc, pe urmă a apăsat-o în cîteva locuri şi, gata.

— Domniile, hm, hm, tovarăşe comisar! zice Li viu către Umirul care continuă să scrie. Staţi puţin, să vă explic de ire punem aceste întrebări. După cum vedeţi, regulile ridicării cadavrului au fost deja încălcate. Ora morţii se stabileşte prin. examinarea rigidităţilor şi lividităţilor. La opt ore după deces, rigiditatea, car© începe să se instaleze cam la două-palru ore, există, dar se reface după activarea pasivă. La douăsprezece ore, nu se mai reface, la douăzeci şi patru de ore dispare spontan.

Doctorul se scoală, ia mina moartei, o ridică şi o lasă să cadă. Surprins, tînărul comisar, care pare să nu fi înţeles mare lucru, lasă capul în jos şi se apucă să scrie.

— Livid.it ăţiîo, continuă medicul legist, apar la trei patru ore după deces, iutii pe faţa dcclivă. în primele **6** ore ele dispar la digito-presiune. După 12 ore nu mai dispar, dar s-au generalizat între timp.

Acum, Matei se duce pînă la cadavru şi apasă cu degetul pe pielea unde se văd petele cadaverice-

--Veniţi să vedeţi, tovarăşe!

Comisarul se ridică de pe scaun, dar imediat, iese- pe scara exterioară şi stă o vreme aplecat peste grilaj, cu mîinile pe burtă. Toţi cei rămaşi în camera cadavrului zîmbesc cu înţeles.

— Las’ ca vă obişnuiţi, tovarăşe! spune Matei cirul tînărul revine şi se aşază pe scaun. Pe faţa lui se văd semnele unor uriaşe eforturi de voinţă.

— Ce aţi lucrat înainte? întrebă procurorul.

— Am fost muncitor la Reşiţa, spune tînărul cu o voce albă. Apoi, deodată, cu ochii spre fereastra deschisă, tragt- aer în piept să-şi facă mai mult curaj şi întrebă pe comisarul Riisu:

— Ce-a făcut ieri „Locomotiva“?

— A bătut cu 3—-2!

— Bravo! A scăpat de retrogradare. Cine a dat golurile?

— Bîrdac, două şi Mehalic, unul

Faţa lui şi-a recăpătat culoarea, ochii strălucesc de bucurie, iar de cadavru pare să fi uitat definitiv.

— Bine, hai să ne facem treaba!, zice Îi viu Şi se apucă de lucru împreună cu autopsierul Matei. După cîteva minute, în timp ce se spală la chiuveta din baie, prin uşa deschisă, îi dictează comisarului Neacşu:

Noi, .'l it Li viu P., Medic-Legist pe lîngă Trib. Timişoara, invitat prin delegaţie de către domnul Prim- Procurbr T. de a ne transporta în str. Piaţa Mârzeseu, no. 2 şi de a examina cadavrul numitei Ana Persida Gumpănaş, astăzi, 21 aprilie 1947, ora 9.00, transportîndu-ne la sus-zisa adresă — în urma depuncrei jurămintului cerut de lege — procedînd la examenul acestui cadavru am constatat următoarele.

{Cînd ajunge aici, doctorul ia prosopul de la Matei, îşi şterge mîinile şi se apropie de comisar. Mai departe va dicta peste umărul acestuia):

— Cadavrul este culcat pe pat în poziţia decubitodorsală, Îmbrăcat cu o pijama de mătase de culoare roşie cu dungi negre; el aparţine unei femei de circa cincizeci de ani, bine constituită şi dezvoltată. Căldura corpului nu e conservată; pe părţile deelive lividităţile sînt generalizate; rigiditatea cadaverică este în curs de dispariţie; putrefacţia nu este începută. Pe suprafaţa corpului şi a membrelor nu există nici un semn de violenţă. Aspectul general al cadavrului, prin culoare şi grimasa feţei, duc la coneluziunea unei teribile spaime suferite înainte de moarte.

Moartea este reală.

Ea poate data de 24 —48 ore.

Nu sînt semne de violenţă, dar aspectul general, poziţia în care declară că au găsit-o primele persoane intrate în cameră precum şi existenţa În încăpere a două ceşti de ceai — din care nu s-au prelevat probe chimice — fac necesară autopsia pentru a cunoaşte adevărata cauză a morţii.

Aici, doctorul se opreşte, ia stiloul, din nuna comisarului şi semnează.

— Ia, vezi, Matei, a venit maşina?, întreabă el în timp ce se duce la fereastră. Apoi adaugă: *i*

— A, e aici, ia cadavrul şi du-l jos!

Peste cîteva minute Matei iese cu cadavrul pe scara exterioară, iar mulţimea de gură-cască strînsă sub cei doi peri înfloriţi din curte începe să se închine, să murmure.

Fostul comisar Rusu şi comisarul Neaoşu se duc înaintea lui să deschidă uşa maşinii mortuare şi să tragă puţin în afară coşciugul căptuşit cu zinc. Mulţimea ii urmează şi, apoi, formează un semicerc larg în spatele dubei nfegre. Matei

se urcă în ea, ceilalţi **1** roi bărbaţi în automobilul poliţiei. Mulţimea rSmîne în stradă şi începe din ehiar'nceastă secundă Bă fabrice ipoteze. Acest proces de fabricaţie nu va încetă multă vreme.

— Eu, personal, spune doctorul în maşină, în timp ce procurorul somnolează pe bancheta din spate, am învăţat să fac autopsiile într-un mcmcnt eînd se schimbau legislaţiile şi erau controverse între proTes-orii care proveneau din fostul imperiu austro-ungar şi cei oare veneau de la Bucureşti, unde lucraseră cu Mina Mitiovici.

i Comisarul Neacşu ascultă cu atenţie, spunînd da din cînd bl cînd sau aprobind din cap. Dăscălirea lui Liviu va continua încă vreo trei ore, piuă la sfîrşitul autopsiei, şi în tot acest timp comisarul nu va face altceva decît să asculte şi să bage la cap, stăpînindu-şi cu greu reacţiile de repulsie.

— în primul rînd, concepţia tuturor profesorilor noştri era aceea că rezultatele ştiinţifice ale unei autopsii nu pot fi nici contrazise şi nici împiedicate de autorităţile juridice sau politice. (Matei a terminat intre timp de notat toate datele privind aspectul exterior al cadavrului şi pune un billot sub capul acestuia. Aşază o găleată lîngă masă, cam sub cap şi începe secţionarea pielii capului. Procurorul s-a aşezat po un scaun şi şi-a aprins un trabuc.) Dar în practică, toţi doctorii din imperiu erau obişnuiţi să li se spună de către comisar care e cauza morţii şi să taie numai pentru confirmarea' acelei cauze. Doctorii din vechiul regat aveau şi ei numeroase greutăţi în a constata obiectiv şi ştiinţific cauza morţii, în primul rind datorită unor neglijenţe ale poliţiştilor care ajungeau primii ia faţa locului, apoi datorită unor carenţe din educaţia populaţiei, care, impresionată de moarte mai mult decît de fireasca datorie de a afla adevărul, acţiona în aşa fel incit-ştergea urmele cele mai utile, muta cadavrul sau îl spăla înainte de sosirea legistului şi aşa mai departe. (Matei trage lamboui anterior al scalpului peste fata cadavrului, piuă în dreptul arcadelor. Comisarul se întoarce discret cu spatele preferind să nu vadă. Liviu se uită însă cu atenţie şi notează ceva în carnet. Apoi face semn lui Matei să continue). Aşadar, după primul război mondial, cînd eram eu student, medicii legişti care, proveneau din imperiu doreau mai multe împuterniciri faţă de organele de anchetă, iar cei care proveneau din regat luptau pentru o mai l ună educaţie

tncdico-legală a acestora şi a întregii populaţii. (Matei a (desfăcut şi lamboul posterior şi l-a introdus între cap şi billot. Apucă ferestrăul mare şi începe să secţioneze oasele craniului deasupra arcadelor. Comisarul îşi cere voie pînu afară, probabil pentru că nu suportă acest zgomot, ceea ce şi procurorul şi doctorul acceptă cu un zîmbet. „Ce-i eu tovarăşu' ăsta, domnu' doctor?" întreabă Matei. „E mai sensibil ea o domnişoară ! Păi, el crede că aşa se face poliţie?" „Matei, te rog să nu mai vorbeşti cînd lucrezi, da?" „Las' că-şi revine el!" opinează şi procurorul T. cu aceeaşi figură impasibilă. „Veniţi, dom' procuror, să vă arăt nişte formaţiuni interesante pe creier. "Procurorul face un gest de lehamite cu mîna şi rămîne aşezat pe scaun". "Lasă, scrie dumneata acolo -ce trebuie. Ce, chiar crezi în otrăvire?" „Deocamdată nu, n-am nici o prejudecată". (Comisarul se întoarce şi dă cu ochii de creierul de pe tavă. îi vine să facă stînga împrejur j şi s-o ia la fugă, dar cu încă un efort, se stăpîneşte.) Aşa, acuma, după al doilea război mondial, nici una, nici cealaltă dintre probleme nu a fost rezolvată, cum aţi văzut şi în cazul de fată. Neglijenţa de la descinderea primă ne obligă să plecăm cu şanse mai reduse de a afla adevărul. Dacă, să zicem, domnul procuror ar avea cine ştie ce interese cu această - femeie şi ne-ar impune s-o scoatem că a murit de moarte naturală ambele cazuri ar fi ilustrate, iar adevărul s-ar duce dracului.

— E, dragă Liviu, nu-i mai bate omului capul cu tîmpenii de astea! zice, moale, procurorul.

— Sigur că domnia sa este un om corect şi nu va interveni în nici un fel, iar dumneata de abia ai venit în oraşul nostru şi încă n-ai nici un interes. Aşa că vei vedea cum se află adevărul cu ocazia unei autopsii. Adevărul ăsta ţi**-l** vei însuşi sau nu, acesta e dreptul de totdeauna al autorităţii, dar dumneata să ştii că el totdeauna există!

— Dom'doetor, o-ntoarcem pe spate să scoatem măduva spinării sau o scoatem prin faţă?

— Las-o aşa! Treci la cavitatea toraco-abdominală!

Doctorul trece acum la reconstituirea creierului ciopîrţit.

.lucrînd cu mănuşile de cauciuc, pe tava pe care l-a examinat. -Matei îl -roagă pe comisar să-l ajute şi să pună perna de muşama sub umerii decedatei, ceea ce tînărul poliţist, spre uimirea procurorului, reuşeşte să facă fără să vomite.

— Medicii din imperiu, reia doctorul, erau interesaţi **în** autopsiile lor de amănuntele cele mai mici, secţionau fiecare ¡organ de zeci de ori, observaţiile păreau aproape haotice prin mulţimea lor, erau în stare să petreacă şi trei zile lîngă un cadavru, Sncercind apoi să remonteze fiecare piesă şi fiecare informaţie obţinută într-un traseu încîlcit de cauzalităţi. Ei concepeau trupul ea pe o maşinărie nemţească foarte pomplicată.

I — Mda, normal! zice zimbind comisarul. E prima oară eînd pe chipul lui uşor speriat apare din nou o urmă de ■şînbet.

K — Cei din regat considerau că fiecare trup are o cheie a lui şi i-o căutau cu intuiţia. în momentul găsirii ei, totul, jieyenea dintr-o data limpede şi nimic din concluzia legistului gnu'mai putea fi clintit. Ei aveau obsesia unei forme mari, ¡globale. Uneori nu găseau cheia acestei forme, fie din: cauza Ignoranţei lor, fie pentru că erau împiedicaţi datorită necunoaşterii condiţiilor externe cadavrului. Mă rog, de cindam ■terminat eu facultatea şi pînă

acum, lucrurile astea au mers. Ram amestecat, şi aşa, şi aşa, după cum ştia fiecare; Cevai ■hă face să cred că de acum înainte totul se va schimba încă P dată. Şi se va schimba radical. Ori se va merge pe o claritate maximă obţinută prin noi metode, ori se vor folosi Pgeehilc metode şi totul va deveni din ce în ce mai' confuz. pDumneata, pentru că eşti tinăr şi abia ai intrat în meseria ¡asta, vei avea parte de răspunsuri date de fiecare dintru ¡fele trei feluri de medici-legişti. Trebuie să înveţi să tao

K Tot t impul cît a vorbit, doctorul Livra a şi lucrat împreună fsfeu Matei asupra diferitelor organe, a secţionat, a prelevat probe, şi-a mai scos mănuşile şi a notat cîte ceva în carnet. Acum după ce procurorul a fumat mai bine de un pachet de lţigări, iar ttnărul comisar a tot ieşit afară din sala de autopsii şi s-a reîntors, Matei e ocupat cu aşezarea organelor la loc şi îcusului cadavrului cu sfoară, iar doctorul şi cei doi oameni ai I justiţiei pun sigilii pe borcanele în care se află, în formalină« bucăţi de organe recoltate.

— De ce crezi că a murit femeia asta, Matei? întreabă ‘•doctorul Livra. Este un obicei mai vechi al lui să ceară părere» 'autopsierului la sfirşit, pentru a se amuza de răspunsurile:

aiurite ale acestuia. Procurorul îi cunoaşte aceste ticuri şi începe să rîdă înainte.

— A ajuns-o blestemu', dorn' doctor!

~ Nu!

— Atunci, pentru că n-a tnai avut zile, d-aia!

— Nu!

— Credeţi că a fost omorîtă, dom' doctor?

— S-ar putea!

— Otrăvită?

— Nu cred! După analiza de laborator o să se vadă, dar eu.nu cred.

— Sufocată?

— Nici. Ai văzut că nu avea leziuni pe partea interioară a buzelor.

— Strangulată?

— Nu.

— Parcă avea nişte urme aici, pe gît !

— Staze. Normale!

— Atunci, ce dracu, doamne iartă-mă, a avut? Doar n-o fi ajuns-o căinţa pentru ce-a făcut ea!

Doctoriil începe să rîdă.

— O să vezi în eoncluziuni! mai zice el şi ies toţi trei pentru a merge la spălător.

— Domnilor, spune în timp ce se spală, este o moarte subită care poate fi cauzată şi de boli dezvoltate în interiorul organismului fără a fi observate, dar ar putea să fie şi provocată do ceva sau cineva din afară!

— Deci o crimă? întreabă comisarul,

— E, crimă, pă dracu! răspunde mai întîi procurorul.

— Vom vedea! Oricum, mai lipsesc ceva date! Într-o oră Vă dau concluziunile provizorii.

Pe culoarul spitalului, procurorul se scuză că are şi altă treabă prin împrejurimi şi pleacă înainte. Do fapt, peste numai cîteva minute va intra în cafeneaua Palace şi Va cere un coniac dublu.

Doctorul îi pune comisarului mîna pe umăr, cu oarecare simpatie s-ar zice, şi-l întreabă dacă nu vrea să mai vadă o dală locul crimei.

■ — Al crimei? Sinteţi siguí? întreabă acesta cu o uşoară Bpemurare a glasului. Adică la prima lui anchetă să şi dea ■feste o crimă? K cem prea repede. Acceptă să meargă din Jpou eu Liviu pînă în piaţa Mârzescu. ĸ — Cine a cerut autopsia? inti*eabă doctorul în drum Hină acolo.
K — Un nepol! Bănuieşte că fostul concubin al decedatei or fi ucis-o cu otravă-pentru a-i lua nişte bijuterii de mare I valoare.
K — Aiurea, bijuterii! N-aţi văzut mizeria în care trăia? B — Da, dar mai. sínt cazuri de avari care mor în mizerie pe Httc o saltea umplută cu coeoşei do aur!
■K,— Nu cred că era cazul!
■ _ Oricum, vom cerceta!
■| Cind au ajuns, e aproape ora două. Ziua călduroasă, ferea călduroasă pentru aprilie, ii făcuse pe cei cîţiva locatari I ai casei de la numărul doi să stea în pat, cu obloanele trase Beste ferestre. Cei doi urcă nestingheriţi pe scara exterioară şi; desfac din nou sigiliul pus dimineaţă. 'De cum pătrund în camera din care a fost scos cadavrul, doctorul se duce la pfereastră şi închide şi el obloanele. în cameră se face-întuneric. Comisarul spune speriat:
■: — Ce se întîmplă?
■ Pentru orice eventualitate scoate pistolul.
K Doctorul rămîne cîteva minute nemişcat. Apoi deschide din nou obloanele. Nici nu ia în seamă pistolul pe care celălalt îl ţine în mină, la vedere.
H — Cred că ştiu, spune doctorul.
-- Ce ştiţi?
H Cind închid din nou obloanele să vă uitaţi cu atenţie pe uşa dulapului. Chiar în faţa patului în care a fost cadavrul.
I înlr-adevăr, cînd esmera se scufundă în întuneric, pe feşa dulapului se disting clar nişte litere scrise cu o substanţă Efosforescentă. ***SAGE IS HERE.*** Cind se face din nou lumină, ieei doi le notează conştiincioşi în carnete, i- — Acuma ştiu, domnule comisar, e o moarte foarte, rară,
[n-am mai avut pînă acum nici un caz. în raport am să vă iŞăescriu amănunţit cum se produce. Este moartea de spaimă sau moartea prin inhibiţie spontană.
R Tînărul nu înţelege nimic, aşa că deocamdată subliniază . cu două linii cuvintele pe care lc-a copiat de pe dulap.
în după-amiaza calină, călduroasă şi frumoasă a primei zile din săptămîna de la sfirşitul lui aprilie 1947, în biroul lui de la Tribunalul Timiş Torontal, doctorul Liviu avu confirmarea ciudăţeniei acelei zile.
Stătea la birou şi redacta raportul de autopsie. Scrisese deja

vreo şase pagini şi se gîndea la posibilitatea de a transforma acest raport într-o comunicare ştiinţifică. Un caz foarte rar, cu simptomele şi probele perfect păstrate. Tocmai scrisese cm int **ui** CONCLUZIUNI şi . se pregătea să umplo pagina din faţa hri eu argumente şi raţionamente. Avea o stare febrilă. în uşă se auzi o bătaie timidă.

— Intră! strigă el.

în cadrul uşii apăru autopsierul Matei. Doctorul se miră.! Omul lui nu avea obiceiul să bată la uşă sau, dacă i se mai 'înthnpla cîteodată, era de mirare doar că tăblia uşii nu se sparge.

— Ce-i cu tine, Matei?, zise doctorul.

— Dom' doctor, sinteţi chemat la Siguranţă. Vă aşteaptă doi ofiţeri ia uşă.

— Bine, şi ce-i cu asta?

— Păi...

Doctorul începu să-şi siringă repede foile raportului do pe masă şi plecă cu ele spre dulap. Avea să scrie concluziunilo în linişte, la întoarcere, Cmcl deschise uşa dulapului, Matei le întoarse cu spatele şi-şi băgă mîinile în urechi. Ăsta a sunt-o razna, îşi spuse doctorul. încuie hSrtiHe în dulap şi ieşi.

în biroul în care fu introdus un sfert de oră mai tîrziu avu surpriza să-l găsească pe tînărul comisar Neacşu Stan. Nu mai părea chiar alît de tînăr acum, ridurile îi erau accen- j luate de lumina puternică a lămpii de birou cu ***abat-jour-***ul j ridicat.

— Ca e? întrebă doctorul, ca şi cînd ar fi vorbit cu o] veche cunoştinţă.

— Nimic. Trebuie să vă punem cîteva întrebări. Luaţi loc.

— Dar...?

— Da. Aici lucrez, nu la judiciar. Vă rog să-mi spuneţi dacă aţi fost prieten cu comisarul Comşa şi în ce fel îl cunoaşteţi?

(Pe la orele zece seara, în 21 aprilie 1947, autopsierul Matei se plictisi să-l aştepte pe doctorul Liviu şi se gîndi să plece acasă.)

B Era ora la care comisarul Neacşu şi doctorul Liviu ince- Sttscră să discute generalităţi, minoritarii în vechiul regat şi îft Banat, emigraţiile în ultima sută de ani, starea de spirit a populaţiei din zonele de frontieră etc. Un expert grafolog Ifuseso trimis în Piaţa Mârzescu să verifice dacă scrisul lui Momşa semăna cu cel de pe dulapul din camera Anei. îl aşteptau.

K; (Autopsierul Matei scotoci prin buzunarele lui largi şi fptoase cheia să încuie uşa cabinetului. ***Cheia nu se potrivea.*** Acest lucru îl sperie foarte tare. Aproape în fugă ajunse în Mimării ţa lui închiriat ă într-un subsol din Elisabetin, îşi făcu bagajul şi se duse la gară. Se urcă într-un tren, primul care pleca, în direcţia Lugoj. Se gîndea să se angajeze ziiier la vreo fermă.)

B — Marile idei sînt împotriva fronlierelor, spuse Tit Liviu.

— Vă referiţi la ideile religioase? întrebă Neacşu.

B|: —Da. Cruciadele, spre exemplu...

— IS[T]u-i un bun exemplu, întrerupse Neacşu, cruciadele sînt războaie de ţip imperialist mascate.

m — Dar credeţi că ideca creştină conţine în ea frontiera? m — Asta nu, oe'-i drept, se poate susţine uşor că nu!

—Deci şi voi, cînd spuneţi internaţionalism proletar tot..,

Bţ — Dar nu numai ideile, ci şi oamenii refuză, uneori instinctiv, subconştient, să accepte eă există graniţe!

Bl — Mda, zise doctorul, asta pentru că, mai ales în ultima vreme, controlul la trecere se face pe pipăite, pe dezbrăcate, ceea ce înseamnă, de fapt, „viol** justificat de o linie imaginară.

M — lla-ha-ha, JJU m-am gîndit la aspectul ăsta..., cura să-i zic. corporal!

B Uşa se deschise şi în cadrul ei se opri expertul grafolog. Privirile doctorului şi ale comisarului se ooncontrară spre el o ffacţiune de secundă. Cit acosta spuse da, tot din priviri şi dinlr-o uşoară mişcare din cap.

M — E, zise Neacşu, ridicinchx-se în picioare, acum putem fi f.siguri că domnul Comşa a încercat să treacă graniţa fără să se mai supună la vreun control. Nu i aşa, domnule doctor?. B — Mda, ideile slut una, şi oamenii alta!

— Sînteţi liber î adăugă Neacşu. Acum sînt sigur că nu l-aţi ajutat În nici un fel pe Comşa. Apoi, în timp ce doctorul se îndrepta spre uşa în care încă aştepta expertul grafolog, mai spuse: Iar nepotul doamnei trebuie să ştie că nimeni n-a otrăvit-o pe mătuşă lui, nu-i aşa?

— Da. La revedere!, răspunse doctorul şi ieşi.

Cum se apără cetăţenii împotriva duşmanului public Nr. 1 TIFOSUL / Furt din magazia de alimente a sanatoriului Lega / Vîrnl mobilier de băcănie / Elevele de la liceul „Carmen Sylva“ au adunat pentru Moldova suma de lei 5.536.000: / Hollywood-ul maimuţelor la cinema Tlialia / Licitaţie de porci — 85 buc. a 110 —120 kg. preţul de strigare — 40.000 pro kg / 1 500 lei biletul de tramvai 2 000 lei fisa de telefon / după patru ani de război, doi ani de secetă şi o iarnă grea / vizarea permiselor de port-armă / cinema Regal — zilnic desinfectat — Simfonia americană — producţie 47. ***noi linii aeriene — TWA americană: Bucureşti — Timişoara — Triesle şi Bucureşti — Londra prin Budapesta şi Yiena*** / generalissi- mul Stalin — cetăţean de onoare al României / Rezultatele raziei din 23 martie în cartierul losefin — 89 persoane fură acte, din care 28 eliberate, 30 repartizate Biroului Juridic pentru verificare, 30 Biroului Administrativ şi ***una Biroului de Siguranţă*** / Maestrul Enescu a dat eri, 3 aprilie ’47, un concert la New York, venitul fiind oferit regiunilor înfometate din ţară „***Mătuşica din America***“ de Mas Reimann şi Otto Sckwartz la Teatrul OMEC. / Ministerul Economiei Naţionale a fixat preţul pîinii la 20.000 lei Kg. loco brutărie J ***(..Făclia Banatului***Sâmbătă 19 Aprilie 1947, 4 pagini 5 000 lei)

Audienţa generalului Marshall la generalissimul Stalin comentată viu în întreaga lume / Arestarea la Satu Mare a lui Johan Kuntz, călău al lagărului de la Matkausen / Mare Bal al Uniunii Tineretului Socialist din Timişoara — Bufet- Surprize-Jazz. / premiera pe ţară a marelui film ALOMA cu Derothy Lamour la cinema Thalia şi cinema Urania / Proiect de lege. pentru reprimarea speculei şi sabotajului / Tinere fete simpatice dornice de veselie caută însoţitori pentru excursii.

Oferte la ziar sub „iubitorii do natură.“ / Mare explozie **în** oraşul Texas din America — peste 1 000 do morţi — stare de asediu / Imprimat la 17 Aprilie, tipografia Ateneul. ***(„Făclia Banatului***“, Duminică 20 Aprilie 1917 pagini 5000, lei).

Azi au fost puse în circulaţie bancnote de 1.000.000 lei / Mare panama internaţională: tronuri întregi de sare românească au luat calea bursei negre internaţionale / Opera de stat din Timişoara se deschide Duminică 27 aprilie cu „Aida“ de Verdi /'Proporţiile incendiilor din Texas-City / 8.000 lei biletul de tramvai / Partidul comunist francez şi acţiunea de Gaulle / Bijuterii în valoare de 7—800 milioane furate de la Hugo Wcntzcl, Bvd. Carol **8** / Imprimat la 18 Aprilie, tipografia Ateneul. ***(„Făclia Banatului***Joi 24 Aprilie 1947, 4 pagini 5 000 lei).

Decese: ".Ana Persida- Cum.panaş, 54 de ani, casnică... Ultimul mercurial valabil — teoretic pe piaţa Timişoarei (20 Aprilie 47) cartofi — 85.000 lei / Kg... mere creţesti — 20 000... gîste... 100.000 lei / kg... lapte 15 000 lei/1... slănină afumată... 250000 lei/kg.

Tov. ministru Ion Pas la Timişoara Complot rîiililar în Portugalia A murit regele Cristian al X-lea al Danemarcei Preţuri cerute azi dimineaţă la ora 8.30 în piaţa din Cetate: cartofi 80.000, mere . — 100.000, gîşte — 700.000 (buc.), lapte 23.000 notăm absenţa cărnăţăriei, unturii, untdelemnului.

La cinema Regal —■ „Păcatele trupului“, eu A’ivien Romînce şi J. Gabin (Imprimat la 22 Aprilie, 1947, tipografia Ateneul).

AUTOPSIE

Acum, ci reyin în 1986. La fragmentul cu '„acum, cînd scriu parcă at.it de palid, atît de îndepărtat“. După prima Vizită la doamna Anghelina. Continuă să îheargă, să scrie.

Afară, din nou pe drum. Nu se abat. Dar o iau înapoi. De această dată înspre centru, nu spre margine. S-a mai potolit căldura. Cer fără nori. La Comloş, librăria deschisă. Vor să cumpere cărţi. Nu se poate. Personalul alege fasole (normă de servici). Librăria e a cooperaţiei. Deschisă şi cofetăria. Fot mînca (afară, pe trepte), cîte o îngheţată în pahare de plastic. Li se face foame şi sete. Profesorul de română tot nu s-a* întors de la Jimbolia. Au pierdut trenul de după- atniază. Au unul la opt şi ceva, cu întrerupere la Lovrin. Pină atunci mai e. Să se aşeze undeva. În grădina do vară. Găsesc patru scaune de fier, vopsite în verde. Le trag deoparte, Sub un nuc. Bărbaţi din sat beau bere la halbă, risipiţi pe la mese. Ei ar mînca. ***Emdoi*** îşi cumpără o rochie mare. Toţi trei — o sticlă de apă minerală. Împart ultimul sandvici. Mănîneă bomboane lipicioase. Beau apă. Vorbesc. Timp de vreo două ore vorbesc acolo, în fostul parc, în grădina de vară. Apus. Căldură stinsă. Muşte. Ţinţari. Senzaţie do sîîrşit. Şi totuşi abia acum încep. îşi amintesc de drumul spre graniţe, de grănicerul cu copil în braţe, de tuşa Lena. Recapitulează tot. Apoi pun la cale. Urzesc planul de atac. Cartea. încă nu ştiu exact cum se va intitula. Subtitlul o bun: roman/retroversiune. O versiune retro. Dar şi o retroversiune. Aha! Le place propunerea lui ***Emdoi.*** Da, da. Ceva nostalgic. O nostalgie după un timp pierdut. După o literatură pierdută. Un ***après-coup.*** Da, da. Cu distanţa şi deta-

şarea cuvenite. Cu subminarea. Cu zîmbctul pe buze. aşa să te desparţi de o lume! Cum? iUzînd. Iielie, dar nici nu te poţi despărţi de ca şi nici a rkle nu-ţi prea vine. Deşi e chiar aia: „voioasa apocaKpsă“. Iar ei — în avanpost. O deriziune a tot ce mişcă. La suprafaţă, urme, dîrc, muşcături, ***des traces !*** O sîirtceare, o sfîşiere, cu ghearele şi cu dinţii. Un corp îmbucătăţit, da, da, tăiat sistematic. Nu sfîşiat aiurea, ci riguros, după un plan secret. Cu ştiinţă şi artă. Cu acest stilet tăios. Cu stilul. Ca un bisturiu de anatomist. De chirurg. De autop- sist. O autopsie generală. Cu singe rece. Fină în miez, în adine, în abis. „Autopsie[4]' înseamnă „a vedea cu propriii ochi.“ Dar . şi literatura tot asta înseamnă ; a tăia pentru a înţelege.

O miză prea mare pentru un subiect atît de... Atit de cum? Da. în fond, de ce nu? Se vor apuca, a doua zi, dimineaţa chiar, de compunerea şi descompunerea acestui corp. De construirea şi deconstruirea lui. Riguros, după plan. Vor seric neabătut, timp de 17 zile, peste 500 de pagini. Vor citi. Vor reserie unele pasaje. Se vor întilni cu o mulţime de prieteni. Vor fi întrebaţi ce fac. Cum lucrează. La ce lucrează, de fapt? Dacă sînt documentaţi. Dacă nu le c teamă de senzaţional. De compromitere. De ridicolul careţii pîndeşte. De eapcanele „genului“. încă o dată: de compromis. Vor răs-, punde. Le va fi teamă! Se vor încuraja unul pe altul. Vor continua să scrie. Vor răspunde în scris. Vor da seama. Vor încălca mereu cîte ceva. Vor fi judecaţi şi pedepsiţi.

Şi totuşi acest corp se va închega, încetul cu încetul. Din bucăţi. Va prinde viaţă. Va creşte ameninţător. Aproape îi va cotropi. Atunci vor fi nevoiţi să-l suprime. Vor lăsa multe urme. Dactilograme. Deşi —• crimă perfectă! Apoi corpul va fi desfăcut în aceleaşi bucăţi. Şi totuşi altele. într-o altă alcătuire. Cu un obiect tăios. Nu, obiectul acela nu se va putea numi „stil“. Va trebui găsit un termen de strictă specialitate. Pentru ca ei să poată începe.

Vor coborî din nou, nu peste mult timp, în subsol. Vor vedea aceeaşi faianţă albastră. Aceeaşi imagine a corpului deplin, dezgolit, încremenit, întins. Aşteptînd.

Domnuje profesor, am reuşit să reconstituim, de la martori oculari, poziţia în care se afla cadavrul în dimineaţa zilei de 20 aprilie 1947. Mai deţinem, după cum ştiţi, şi aceste

COXCLUZIUM

La autopsia cadavrului femeii Cumpănaş Ana, în etate de 55 de ani, din Timişoara, am constatat ca moartea ei a fost naturală, datorită unei boli de inimă (miocardită şi aortită cronica) precum şi a unei boli de ficat (Hepatită şt calculării biliară).

Pe corpul ei nu am aflat niciun semn de violenţă.

Moartea s-a produs în mod subit.

Medic Legist:

Dr.....

(lipseşte semnătura medicului legist)

Cum ar **&** trebuit să decurgă, de fapt, autopsia?

Profesorul va asculta cu atenţie descrierile. Ya citi Încă o dată concluzinile cu vădită nemulţumire profesianaolă. j Apoi le va răspunde;

La Început se deschid ochii, urechile...

Acesta era finalul cărţii noastre la sfârşitul lui august íj 1986. Acum, după rescrierea din august-septembrie 1587, f] finalul arată cam aşa:

La început se deschid ochii, urechile...

H. O SA II

4
2
1

"albele — cosmeticale de culoare albă

bâgrin — saleîm

bejenie — pribegie

bicher — burlac

brişeă — trăsură uşoară de ţară

pâsihă — local public (în satele transilvănene, destinat îndeosebi notabilităţilor, intelectualilor etc.)

cătăloane - căţea

a elopoţi — a suna

eocie -- căruţă

crumpi — cartofi

‘croafnă - - gogoaşă

1 cuclie? binoclu (de spectacol)

cucuruz. —■ porumb

a divăni (a givărti) - - a sta de vorbă, a sta la sfat

esling — stor

farbă — vopsea, fard

filigoric - chioşc (în curţi)

a fircăli - a mizgăli

fir tăi — sfert

fieoriotină — eurvă, tirfă

j glajă [1] — sticlă

gosiie , -- ospăţ

gri li aş — zahăr ars

ineintat — înfierbîntat

— încopciat
— lanţ Pa pl. lanţăj

— **lea{(uri)**
— madaranţă
— marve
— mastroacă
— a, înălţări
— măsăriţă
— a molări
— nănaş
— ocoşenie
— ogrăsît
— paore
— părăzol
— pilar
— a plăci
— poneavă
— **proclete**
— răchio
— râtntit
— sobă
— straiţă
— şolocat
— slăniţlu
— ştafir
— a ştricui

— suci
tor
tunb
r
— tipsie
— **trcascuri**

— nică
— a zburî („zburăşte*[1])

— împreunat, îmbinat
— unitate de măsură agricolă sw ţ/$_s$ hectar
— şipcă de lemn
— **tîrfă**
— **vite**
— Urlu
— **a lencni**
— **firtfi de masă**
— **a fotografia**

— **deşleptăciune, agerime, dibăcie**
— **slab, pipernicit**
— **ţăran**
— **umbrelă**
— **geambaş**
— **a plăti**
— **cuvertură, cergă**
— **mişeb ticălos, făţarnic**
— **ţuică**
— **zăpăcit**
— **cameră**
— **traistă**
— **stor**
— **pungă {de hîrtie)**
— **zestre**
— **a tricota, a croşeta (dar şi a anula, stîrpij**
— **făcălete**
— **farfurie -tavă**
— **tunuri mici, primitive, ' -folosite la serbări**

pentru tocuri de artificii şi pocnitori
— unchi, nene -
— vorbeşte!, spune!

IC *u c E a* **111** *E Â E s T U* **1.** *vi S Ă L li Ă T I C* ■ Intimplorea (care, în cazul meu,' ă-ar ¡putea numi, la fel şe bine, destin) a făcut ca, în ultimul deceniu şi jumătate p mă aflu în preajma celor mai însemnate evenimente isto- |ce din răsăritul Europei. O bursă Fulbriglit — urmind piui sîagiu de patru ani la Bucureşti — mi-a prilejuit, în 1977, petrecerea eitorva luni la Praga. Am trăit, la o inten- litate incredibilă, zilele fierbinţi ale Cartei ’77. Am ruărşă- iuit ■— acesta e cuvîntul — zile şi nopţi alături de neobositul Tâclav Ilavel. Am trăit, într-un ritm aproape apocaliptic, pcertitudinea zilelor şi săptămânilor care au urmat. încetul cu încetul, i-am cunoscut pe toţi cei care, apoi, aveau Să fie mentorii Forumului Civic. Şi Pavel Koîmt, şi Ludvik »aculik, Jiri Grusa, Alexander Klimont şi, mai ales, i.van KJuna, erau oamenii prin care începeam să descopăr cealaltă Europă.

i Tot Întâmplarea .{dar mai ales prietenia cu Vâclav Ilavel) pi a favorizat inlilnirea de neuitat cu Adam Micbnik. M-ata aflat alături de el, Într-un splendid amurg, în ziua în care I scos de la rotativă primul număr al ***Gazetei W yboreza.*** I Şi pentru ca biografia mea politică est-europeană să fie lompletă, am participat, lot la Praga, la cîteva din şedinţele Secţiei de Jazz. în vara lui 1986 am protestat, alături fie un mare grup de intelectuali, împotriva arestării lui Şibigniew Bujak (liderul din clandestinitate al „Solidarităţii“) şi aţii redac at scrisoarea prin care se cerea punerea imediată în libertate a lui Zhigniew Lewicki, eminentul americanist. în octombrie al aceluiaşi an, participind, neoficial, la lucrările-"Forumului Cultural de la Budapesta mn luat atitudine fermă contra „campaniei de intimidare“ pe caro autorităţile maghiare o declanşaseră împotriva unor militanţi precum, Sándor Leszab, Jenő Nagy sau György Gadó. ’

în fine, prietenia cu oîţiva intelectuali cehoslovaci m-a transformat în noiembrie 1989 îulr-un neaşteptat mesager de pace pe Ungă Milán Kundera. Odată ajuns în Franţa, am rămas consternat să descopăr un scriitor aproape indiferent la marile schimbări din Europa. întrebîndu-l dacă nu crede că, în acel moment, locul său era acasă, mi-a spus, aproape cu cinism: „Vin, dar mai întîi să-mi termin cartea,“ (Kundera lucra la ultimele capitole ale

Imortalităţii').

Pentru că la începutul lui decembrie trebuia să fiu la Sofia, şi pentru că mai aveam-suficient timp să ajung , la New York, am hotărît să petrec cîteva zile în România. Reveneam după aproape cincisprezece ani şi eram mai mult decît curios să văd ce se întîmpla în acest paradis al stal}, nismului. Lucrurile sínt, astăzi, cunoscute. Presa şi televiziunea mondială au făcut, cu multă largheţe, în săptămânile din urmă, anatomia ultimei redute a totalitarismului european. Mergeam la Bucureşti cu o explicabilă strîngero de inimă. Ce vor fi făcând vechii mei prieteni, oamenii în preajma cărora ajunsesem,, deodată cu prima vizită a lui Nixon, şi cu care aveam să convieţuiesc aproape patru ani. În 1976, cînd părăsisem România, se simţeau primele semne ale unei deteriorări care, după spusele unora, atinsese acum, în 1989, apogeul. Satele distruse, oraşele, transformate în aşezări medievale, în care vara-nu te puteai adăposti de căldură, iar iarna îngheţai literalmente, în casă, totul, şi mai ales deprimantul cenuşiu al străzii şi al oamenilor păreau proiecţia unei politici coşmareşti, .De ctteva-zile se încheiase un congres al partidului comunist, iar deznădejdea populaţiei atinsese paroxismul. Nici de data aceasta nu se întlnipîase nimic-. Din contră, securitatea şi activiştii Începuseră un război făţiş Împotriva populaţiei.

Cu inima strînsă, am. format, de la o cabină publică (ştiam că telefonul din hotel este supravegheat) numărul profesorului C., vechiul meu ghid şi, aş îndrăzni să spun, prieten, care-mi deschisese cîteva din porţile literaturii române. Prin. el ajunsesem să-i cunosc pe cei mai importanţi scriitori români ai momentului. Cu teama în suflet, voiam să văd, acum, în ce fel Profesorul însuşi fusese afectat de vizibila degradare a existenţei în România. Tî-am regăsit, spre marea mea bucurie, aproape neschimbat. M-a primit cu aceeaşi nedisimulată bucurie — chiar dacă în apartamentul său era, parcă, mai frig decît afară şi chiar dacă, po stradă (situată, do altfel, în inima Bucureştiului), ca şi pe coridorul clădirii, era o beznă cumplită.

Am început, firesc, prin a depăna cîteva amintiri comune. încetul cu încetul discuţia a alunecat spre literatură.' Profesorul tocmai se întorsese din Germania, de unde-şi adusese două geamantane de căTţi, „baricadele“, spunea el, „care mă protejează de prostia din jur“. Am fost uimit să constat că el cunoştea mult mai bine literatura occidentală decît creaţia din ţările vecine. Situaţia esto explicabilă: cercul de fier cu care Ceauşescu încinsese România îşi dovedea impermeabilitatea tocmai la literaturile vecine. Românii nu sînt vorbitori nici de sîrbă, nici de rusă, nici de cehoslovacă, sau bulgară. Vei fi, insă, uimit de numărul mare de vorbitori do franceză, engleză sau germană. Tocmai din această cauză, excelenta literatură poloneză sau cehoslovacă a rămas, practic, necunoscută intelectualului român.

— Dar voi, voi co scrieţi? am întrebat.

Profesorul mi-a vorbit de insurgenţa literară do la începutul anilor ’80, despre noua generaţie de scriitori care se

ridicase, în mod inexplicabil, tocmai în aceste vremuri crunte. Mi-a vorbit, cu multă căldură,

despre ciţiva proza-
i tori tineri şi, în general despre greutăţile pe care le au să-şi publice cărţile.

— E o generaţie radicală, prea puţin dispusă la compromis cu puterea, a subliniat Profesorul. Ei sínt «noii» noştri romancieri, în sensul în care Franţa a avut, prin anii ’130, | un „nouveau roman“. Dar nu sínt numai atît. Mult mai răfinali decît un Ricardou, să zicem, ei fac, cu armele lui i| Sollers, o serioasă opoziţie politică. Refuză implicarea — un cuvînt care aici a devenit odios. Refuză manipularea, Refuză Înregimentarea în structurile comuniste.

Eram uimit să-l aud pe Profesor vorbind cu atîta patimă [anticomunistă, pentru că-l ştiam un vechi militant de stingă.

— De stingă, da, a recunoscut el. Însă ceea ce se întîrn- j plă în România acum n-are nimic de-a face nici cu stingă,

şi nici cu comunismul. E un extremism de factură naţionalfascistă.

Ca să-şi exemplifice ideea (sau, mai exact, ideile), mi-a | arătat un manuscris care, după părerea liii, conţinea atît
ii o rafinată scriitură, cît şi o foarte abilă formă de luptă J împotriva oricărui naţionalism. Mi-am aruncat privirile | asupra dosarului (era foarte voluminos) şi l-am răsfoit. Am | Constatat că românească mea era încă destul de bună pentru ! a nu scăpa nimic din sensurile ascunse ale textului. Mai | mult ca să-i.fac plăcere profesorului, am cerut îngăduinţa

să iau manuscrisul cu mine la hotel. A încuviinţat cu bucurie, j. — As vrea să-ţi spun că e o carte „cu eînted“. Deşi n-a | apărut încă, are o istorie a ei pe cît de senzaţională, pe jj atît de tristă. După cum vezi, e o lucrare colectivă. B scrisă de trei autori. 'Unul dintre ei, Mircea Nedelciu, este prozator |j „de profesie“. Aici, e considerat şeful aşa-zisei „şcoli textua- liste“, care-i cuprinde pe majoritatea-autorilor tineri. Ceilalţi doi, Adriana Babeţi şi Mircea Mihăieş, sînt eseişti, Ar merita să-i cunoşti pe toţi trei. Din păcate, numai Nori eleiu tocmeşte în Bucureşti. Babeţi şi Mibăieş sînt din Timişoara.

(Am avut o scurt ă tresărire. Buna mea prietenă, Na dine Brewer, fusese, pînă în toamnă, lector la catedra de ameri- canistieă a Universităţii din Timişoara şi aflind că am Să merg în România aproape că m-a somat să troc prin acel oraş. Avea cîteva mesaje pentru nişte tineri, cărora, după elte aveam să înţeleg mai tirau, şederea ei timişoreană le lăsase amintiri de neşters).

-— Aşadar, este un roman colectiv. Nu vreau să-ţi spun mai multe, însă eu cred că e umil din cele mai bune lucruri scrise în România după război.

Tirziu, spre miezul nopţii, mi-am luat rămas bun de la profesor. Drumul pînă la hotel, de altfel foarte scurt, mi l-am petrecut făcînd planuri pentru zilele următoare. Nu veneam, desigur, în România, ca trimis al lui Amnesty International. Distrusesem, înainte de a ajunge la Bucureşti, orice act care ar fi dovedit apartenenţa la acest organism care-i dăduse atît de mult

de furcă lui Ceauşescu, Mă metamorfozasem., în vederea acestui voiaj, ca şi a celui din Bulgaria, în reprezentantul unei firme care prelucra plante medicinale. Aveam mai multe adrese, între caro şi a unei localităţi din apropierea Bucureştiului, Fundulea, Hotărîsem ea a doua zi, după ce voi închiria o maşină, sâ fac un drum pînă în acel sat din Bărăgan.

Oboseala călătoriei, emoţia reînlîlniru cu profesorul C,. ori poate alte cauze, m-au făcut să nu pot dormi. Aproape toecanic, am luat cîteva din paginile aflate în dosar şi am început să citesc. Ceea ce consideram că fusese, din partea profesorului, simplă politeţe, mi s-a relevat a fi o exigentă judecată de valoare. Citeam, de fapt, unul din cele mai

Jîune romane care-mi căzuseră în miini În ultimii ani. N-am Închis un ochi pînă spre ziuă. Pe la ora nouă, l-am sunat po profesor şi am spus că vreau să-l cunosc neapărat pe - autorul, care locuia în Bucureşti. După cîteva minute mi-a dat, la rîndul lui, un telefon, prin eare-mi spunea că. Nedelciu plecase-din Bucureşti, dar avea să revină spre seară.

Am mîncat, am închiriat o maşină, cu şofer cu tot, şi am continuat să citesc şi pe drumul pînă la Fundulea. Lectura mă captivase cu totul. Ajuns la sediul Staţiei experimentale, om luat legătura eu cei din conducere.. Cînd să' intru în biroul directorului, un tinăr tocmai se pregătea să . iasă. M-a salutat politicos şi mi-a făcut loc 'să intru. Am intrat, ra-am aşezat într-un fotoliu şi am început să explic de ce mă aflu acolo. La un moment dat, privirile mi-au fost atrase de o carte aflată pe biroul directorului (de fapt era singura carte). Am putut desluşi, deşi literele nu se vedeau prea bine, numele autorului: Mircea Nedelciu. M-am ridicat brusc, spre marea uimire a directorului, şi am luat obiectul în mină. Mircea Nedelciu, ***Şi ieri va fi o zi.***

Directorul a zimbit.

- E chiar tînărul care a ieşit, mai înainte din birou. A venit să-mi aducă noua lui carte. Are aici, în comună, o casă şi vine destul de des să-şi ajute mama fa lucru.

—- Cum aş putea să-l întîlnese?

Directorul avu o scurtă ezitare.

Din păcate, tocmai a plecat la Bucureşti. Poate, aţi văzut maşina în faţa intrării. Vă pot da numărul lui de telefon de acolo.

Ajuns în Bucureşti, am sunat şi am putut, tn fine, să iau legătura cu unul dintre autorii cărţii care mă fascina. Ara hotărî t să ne intilnim spre seară

În aşteptarea întîlnirii, am urcat în cameră şi am continuat să citesc. Mi-e greu să redpu, acum, senzaţiile 'contradictorii pe care le aveam la lectură. Mă intriga, mai ales,

felul în care fusese scris romanul. Trei autori, dar era aproapo imposibil să detectezi vreo discrepanţă stilistică. Un control perfect al frazei, al tonului. O adecvare neobişnuită a stilului, la conţinut. Ironie, sarcasm, umor, erudiţie. Aveam de-a face, evident, cu nişte profesionişti. Ierna era de-o modernitate frapantă. Nu le scăpaso nimic, de la totalitarism la problema Europei centrale, la nostalgia unei lumi apuse şi la farmecul desuet al comunităţilor închise, la zborul avîntat într-o Americă pe cît de idilică, pe atîfc de crudă şi nemiloasă. Aveam în faţa nlea o mostră tipică de roman european. Dezinhibat, erudit, de o deschidere spre politic caro l-ar fi făcut să pălească de invidie pe Kundera, şi cu o amplitudine a viziunii ce dovedea o bună frecventare a liniei Musil-Broch-Thomas Mann, romanul celor trei români va fi o surpriză editorială de proporţii. Într-o Europă contorsionată politic, autorii ***Femeii în roşu*** fac politică fără să le pese de politică, şi scriu, un roman al puterii cu un deplin dispreţ faţă de putere. Dizarmoniile savant conţrolate, barocul parodic şi ironia de o rafinată subtilitate probează articularea culturală de certă miză a romanului.

Întîlnirea cu Nedelciu avea să-mi clarifice cîteva d în misterele cărţii, dar şi din povestea ei ulterioară. Scrisă la Timişoara, în numai şaptesprezece zile (adică în ritmul incredibil de treizeci de pagini pe zi!), ea fusoso scoasă din tipografie la ordinul unuia din generalii lui Ceauşescu. (Ironia sorţii face ca, în chiar aceste zile, generalul cu pricina să so afle sub stare de arest, acuzat pentru crimele din decembrie 1989). Sabotată de fostul Consiliu al Culturii şi Educaţiei Socialiste, şi de inflexibilul ei şef, Mihai Dulea, cartea ajunge la o altă. editură, a scriitorilor. În ciuda poziţiei favorabile a editorilor, ea nu poate, totuşi, să apară. Mina lungă a securităţii se opune din nou. Disperaţi, cei trei scriu un memoriu pe care-l adresează preşedintelui scriito

rilor români, Dumitru Radu Popescu. Memoriul (o copie a acestuia am luat-o cu mine şi am tradus-o). Tocmai mă pregăteam să-l trimit unei reviste din Statele Unite, cînd vestea căderii lui Geauşescu a făcut inutilă publicarea lui), memoriul, aşadar, a rămas fără rezultat. Autorii aproape se consolaseră cu ideea că n-o vor putea publica niciodată, şi că singura ei şansă rămîne exilul. Din fericire, evenimentele recente din România promit că ea va putea apărea În curînd. Cititor privilegiat al ei, într-o Europă ale cărei vechi structuri se prăbuşeau, am aşternut aceste rînduri convins de virtuţile ei profetice, uimit de imaginea pe care o oferea, în filigran, unei lumi obstinată într-un anistorism vicios. ***Femeia în roşu,*** poate ultimul mare roman european, legat prin nevăzute fire de tradiţia contestatară, de la Karl Kraus şi Joseph Roth, la Kundera, Danilo Kis sau Ivan Klima, cu fascinanta lui plutire spre o lume a structurilor mereu deschise, o lume a „graniţei“, a mentalităţilor şi a istoriei luate în derîdere din perspectiva cea mai surprinzătoare, dar şi cea mai legitimă, a „puterii celor fără de putere“, după expresia prietenului meu Havel, este un exerciţiu de supravieţuire morală şi culturală. O supravieţuire prin nostalgie. Şi, mai presus de orice, o polemică împotriva totalitarismului, de o vitriolantă frumuseţe, pe care nu o întrece decît uimitoarea ei subtilitate.

Martin Ad ams Moore ■ville

*(The New York Literary: Journal, March 29, 199"' **p.** 18-19.)*

S U M A R

Autopsie 5
Iler spectrorum (stricto sensu) 9
Animus narramU 63
Animus corrigendi..... 139
Perturbatio animi..... 173
Iter spectrorum (lato sensu) 187
Animus consolendi..... 213
Animus jocandi..... 227
Dies Festi 255
Animus consolendi..... 311
Animus narrandi 323
Iter spectrorum (stricto sensu) 363
Perturbatio animi 387
Autopsie 411
Bibliografie selectivă..... 415
Glosar 421
Postfaţă ..... .L... 423

ISBN 973-23-0280-1

79 lei
2 lei T.L.
81 lei TOTAL